

A Monsieur Léopold Delisle

Hommage de l'éditeur

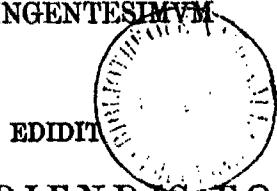
Vienne 3 Juin 1843.

F. Massay

MONVMENTA
GERMANIAE
HISTORICA

INDE AB ANNO CHRISTI QVINGENTESIMO
VSQVE AD ANNVM MILLESIMVM
ET QVINGENTESIMVM.

SOCIETAS APERIENDIS FONTIBVS
RERVM GERMANICARVM MEDII AEVI

LEGVM SECTIO III CONCILIA
TOMVS I

HANNOVERAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI
MDCCCLXXXIII

CONCILIA

SOCIETAS APERIENDIS FONTIBVS
RERVM GERMANICARVM MEDII AEVI

TOMVS I

CONCILIA AEVI MEROVINGICI

4° M

206
(2, II, 1)

HANNOVERAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI
MDCCCLXXXIII

Type Caroli Gerold filii Vindobonae.

CONCILIA AEVI MEROVINGICI

FRIDERICVS MAASSEN

HANNOVERAE ·
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI
MDCCCLXXXIII

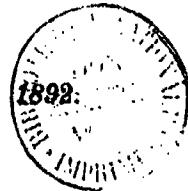

Ante hos tredecim annos cum susciperem, quae nunc prodit, aevi Merovingici conciliorum instituere editionem, non providisse me fateor fore, ut tantum temporis ad opus perficiendum insumerem. Nempe illam partem laboris, quae in investigandis codicibus manu scriptis ad opus instruendum necessariis constituit, iam tum absolveram, cum collectiones canonum antiquas in libro meo de fontibus iuris canonici descripturus fui. At quatuor annis circumactis, cum plurimi codices collati erant, infirmitate oculorum prohibitus sum opus continuare. Itaque coactus sum aut virum eruditum, qui communiter mecum conciliis operam daret, mihi adiungere aut ab opere suscepto desistere. Fine anni 1885. Georgio Waitzio b. m. intercedente Woldemarum Lippertum Saxonem, virum doctissimum, in societatem operis adsumpsi. Qui tamen iam anno perfecto magistri publici munus suscepturus in patriam rediit. Qui ei successit, Fridericus Stoererus Vindobonensis, vir non minore sagacitate atque scientia praeditus, iam post tres menses gravi morbo implicitus ob valetudinem restituendam coelum sibi salubrius petiit. Ne hoc quidem tempore communi labore intermisso iuvenis mihi carissimus mense Augusto anni 1888, id quod summo

VIII

*opere doleo, morte abreptus est. Tandem exeunte anno 1888. mihi contigit,
ut eum virum reperiрем, qui potestatem mihi fecit operis ad finem perdu-
cendi. Bertoldus enim Bretholzius, iuventis et moribus et ingenio praestantissi-
mus, maxima cum diligentia atque adsiduitate operam suam mihi navavit.
Cui librum nunc emissurus libentissimo animo summas gratias refero. Denique
ceterorum, qui aliqua ex parte me adiuverunt, sive codicibus inspiciendis vel
relegendis, sive auxilium praebendo in re grammatica et philologica, grato
animo reminiscor.*

Scribebam Vindobonae kal. Decemb.

F. Maassen.

HOC VOLUMINE CONTINENTUR

	<i>Pag.</i>
<i>Prooemium</i>	<i>XI</i>
<i>Concilium Aurelianense a. 511</i>	1
<i>Concilium Epaonense a. 517</i>	15
<i>Concilium Lugdunense a. 516—523</i>	31
<i>Concilium Arelatense a. 524</i>	35
<i>Concilium Carpentoratense a. 527</i>	40
<i>Concilium Arausicanum a. 529</i>	44
<i>Concilium Vasense a. 529</i>	55
<i>Concilium Valentinum c. a. 529</i>	59
<i>Concilium Massiliense a. 533</i>	60
<i>Concilium Aurelianense a. 533</i>	61
<i>Concilium Arvernense a. 535</i>	65
<i>Concilium Aurelianense a. 538</i>	72
<i>Concilium Aurelianense a. 541</i>	86
<i>Concilium Aurelianense a. 549</i>	99
<i>Concilium Aspasiae episcopi metropolitani Elusani a. 551</i>	113
<i>Concilium Parisiense a. 552</i>	115
<i>Concilium Arelatense a. 554</i>	118
<i>Concilium Santonense a. 561—567</i>	120
<i>Concilium Turonense a. 567</i>	121
<i>Epistula episcoporum provinciae Turonensis ad plebem c. a. 567</i>	136
<i>Concilium Lugdunense a. 567. aut 570</i>	139
<i>Concilium Parisiense a. 556—573</i>	141
<i>Concilium Parisiense a. 573</i>	146
<i>Concilium Parisiense a. 577</i>	151
<i>Concilium Cabillonense a. 579</i>	151
<i>Concilium Brennacense a. 580</i>	152
<i>Concilium Lugdunense a. 581</i>	153
<i>Concilium Lugdunense a. 583</i>	153
<i>Concilium Matisconense a. 583</i>	155
<i>Concilium Valentinum a. 585</i>	162
<i>Concilium Matisconense a. 585</i>	163
<i>III. Concilia.</i>	b

	Pag.
<i>Concilium a rege Guntrammo indictum in a. 588</i>	174
<i>Concilium incerti loci a. 589</i>	174
<i>Concilium Sauriciacense a. 589</i>	175
<i>Concilium Pictaviense a. 590</i>	175
<i>Concilium Mettense a. 590</i>	176
<i>Concilium 'in confinio termini Arverni, Gabalitani atque Ruteni' habitum a. 590</i>	177
<i>Concilium Arevernense a. 584—591</i>	177
<i>Concilium Cabilonense a. 602</i>	178
<i>Concilium Autissiodorens c. a. 573 — c. a. 603</i>	178
<i>Concilium Senonense a. 594—614</i>	184
<i>Concilium Parisiense a. 614</i>	185
<i>Concilium incerti loci post a. 614</i>	193
<i>Concilium Clippiacense a. 626, aut 627</i>	196
<i>Concilium sub Sonnatio episcopo Remensi habitum a. 627—630</i>	202
<i>Concilium Matisronense a. 613—628</i>	206
<i>Concilium Clippiacense a. 636</i>	207
<i>Concilium Aurelianense a. 639—641</i>	207
<i>Concilium Cabilonense a. 639—654</i>	208
<i>Concilium Burdegalense a. 663—675</i>	215
<i>Concilium Latunense a. 673—675</i>	217
<i>Concilium Leudegarii episcopi Augustodunensis a. 663—680</i>	220
<i>Concilium sub Theuderico rege in 'quadam villa regia' celebratum c. a. 680</i>	222
<i>Concilium Mastacense a. 679—680</i>	222
<i>Concilium Autissiodorens a. 695</i>	223
<i>Index nominum</i>	225
<i>Index rerum</i>	237
<i>Orthographica</i>	249
<i>Lexica et grammatica</i>	261

PRO O E M I U M.

Concilia in regno Francorum aetate regum Merovingicorum habita incipiunt ab Aurelianensi a. 511. et finiuntur cum Autissiodorensi a. 695. Quibus ad fidem codicium manu scriptorum nunc denuo edendis etiam illa ad hoc aevum pertinentia concilia inseruimus, quae celebrata sunt in regno Burgundico in eaque parte Galliae, quae subdicione Gothorum fuit, antequam hae terrae cum regno Francorum coniunctae sunt. Quod faciendum nobis esse putavimus ob proximam cognationem, quae inter haec et concilia Merovingica locum habet. Sunt autem haec: concilium Epaonense a. 517. et Lugdunense a. 516—523. in regno Burgundico celebrata nec non Arelatense a. 524, Carpentoratense a. 527, Vasense a. 529, Arausicanum a. 529, Massiliense a. 533, quae ad regnum Gothorum pertinent. Non omnium quidem huius aevi conciliorum acta nobis servata sunt; complurimum notitiam eamque saepissime mediocrem solis scriptoribus illius temporis debemus. Quorum vero conciliorum acta supersunt, cuneta fere antiquis illis iuris canonici collectionibus, in quibus monumenta singula forma integra servata aliud ab alio excipiuntur quasque ab historico, quem sequuntur, ordine nominamus, ad tempora nostra pervenerunt. Collectiones, quas dicunt systematicas, in quibus singula capitula secundum uniuscuiusque vim atque argumentum in modum artis disposita inveniuntur, omnes a magnis illis, quos diximus, conciliorum libris descendunt. Hac igitur de causa nec minus, quod auctores harum collectionum non semel et demandis et addendis et mutandis verbis textum vitiaverunt, eas reliquimus. Tribus tantum aut quatuor locis collectionibus prioris ordinis iam deficientibus collectionem a codice quodam Andegavensi nominatam, utpote quae inter systematici, quem dicunt, ordinis collectiones Gallicas antiquissima esse videatur, adhibuimus. Quoniam collectiones canonum antiquas in libro nostro 'Geschichte der Quellen und der Literatur des kanonischen Rechts im Abendlande bis zum Ausgange des Mittelalters I' descripsimus et in eodem libro de earum fontibus, patria, aetate, cognatione, quae inter singulas exstat, tractavimus, de his rebus agere hic supersedemus.

Iam locuturi de editionis nostrae subsidiis collectiones antiquas, quarum exemplis manu scriptis usi sumus, iisdem nominibus appellabimus, quae iis in libro, quem diximus, attribuimus.

I. Collectio codicis Corbeiensis (Maassen, Quellen etc. p. 556 sq.).

Cod. Paris. Lat. 12097 (Corb. 26, Sangerm. 936), nobis C, membr. in fol. min., fol. 1—232 saec. VI—VII, manibus diversis litteris modo uncialibus, modo semiuncialibus, quae passim cursivis, quas dicunt, cedunt, exaratus. Descripsimus hunc librum in 'Bibliotheca Latina iuris canonici' Sitzungsberichte der ph.-hist. Classe der Wiener kais. Akad. LIV, p. 268. Insunt huic codici: fol. 139' concilium Arvernense a. 535; fol. 159' concilium Vasense a. 529; fol. 163 concilium Parisiense a. 573; fol. 171 concilium Aurelianense a. 549; fol. 197 concilium Aurelianense a. 511; fol. 209 concilium Epaonense a. 517; fol. 221 concilium Aurelianense a. 538. inde a verbis 'nisi prae-
cium' canonis XIV (XIII).

II. Collectio codicis Coloniensis (l. c. p. 574 sq.).

Cod. Colon. 212 App. IV (Darmstad. 2326), nobis K, membr. in quarto mai., fol. I. II. et 1—170 saec. VII. (Maassen, Quellen §. 670, Jaffé et Wattenbach, Ecclesiae metropolitanae Coloniensis codices p. 93.) Hoc libro tradita sunt: fol. 37 concilium Aurelianense a. 511; fol. 51 concilium Epaonense a. 517; fol. 60 concilium Arelatense a. 524; fol. 61 concilium Carpentoratense a. 527; fol. 61' concilium Vasense a. 529; fol. 87 concilium Aurelianense a. 538; fol. 94 concilium Aurelianense a. 541; fol. 100' concilium Lugdunense a. 516—523; fol. 102 concilium Arausicanum a. 529; fol. 115' concilium Aurelianense a. 549; fol. 130' concilium Massiliense a. 538.

III. Collectio codicis Albigensis (l. c. p. 592 sq.).

1. Cod. Albig. 2 (*ex libriss. venerabilis capitulo ecclesiae Albigensis*), nobis I, membr. in fol., fol. 1—183 post annum 1864. signata saec. IX. ('Bibl. Lat.' Sitzungsb. LIV, p. 157.) Insunt: fol. 103 concilium Arelatense a. 524; fol. 104 concilium Aurelianense a. 541; fol. 128 concilium Aurelianense a. 538; fol. 135' concilium Aurelianense a. 549; fol. 177' concilium Epaonense a. 517; fol. 181 concilium Burdegalense a. 663—675; fol. 182 concilium Latunense a. 673—675.

2. Cod. Tolos. 364, olim I 63 (*ex bibliotheca PP. Augustinorum conventus Tolosae*), nobis T, membr. in fol., fol. 1—107 saec. VIII—IX. secundum Schulte, 'Iter Gallicum' (Sitzungsb. LIX, p. 422, n. XCVIII), saec. IX. secundum quod Pontius v. cl., tum praefectus bibliothecae Tolosanae, in litteris ad nos anno 1866. scriptis iudicavit. In principio et in fine aliquot plagulae desunt. Quo in codice continentur: fol. 74' concilium Arelatense a. 524; fol. 75' concilium Aurelianense a. 541; fol. 94' concilium Aurelianense a. 538; fol. 101 concilium Aurelianense a. 549. — Codicem, quem ipsi non vidimus, E. Molinierius v. cl. contulit.

IV. Collectio codicis Laureshamensis (l. c. p. 585 sq.).

Cod. Vatic. Palat. 574, nobis N, membr. in quarto min., fol. 1—151 saec. IX, usque ad f. 147 una manu litteris Merovingieis exaratus. ('Bibl. Lat.' Sitzungsb. LIII, p. 402; Reifferscheid, 'Die röm. Bibliotheken' Sitzungsb. LVI, p. 493.) Insunt: fol. 35' concilium Arausicanum a. 529; fol. 49 concilium Aurelianense a. 511 (excerpta); fol. 51' concilium Epaonense a. 517; fol. 55' concilium Arelatense a. 524; fol. 57 concilium Carpentoratense a. 527; fol. 57' concilium Vasense a. 529; fol. 64 concilium Arvernense a. 535; fol. 66' concilium Aurelianense a. 538; fol. 75' concilium Aurelianense a. 541; fol. 90' concilium Aurelianense a. 549.

V. Collectio codicis S. Mauri (l. c. p. 613 sq.).

1. Cod. Paris. Lat. 1451 (fuit Nicolai Fabri, Colb. 1868), nobis F, membr. in fol. min., fol. 1—108 saec. IX. ('Bibl. Lat.' Sitzungsb. LIV, p. 173); fol. 1' scripsit manus s. XV: *Iste liber est sci pet. Fossatén*. Insunt: fol. 76 concilium Aurelianense a. 511; fol. 85' concilium Arvernense a. 535; fol. 87 concilium Aurelianense a. 549; fol. 90 concilium Epaonense a. 517; fol. 92 concilium Arausicanum a. 529.

2. Cod. Vatic. Reg. 1127, nobis V, membr. in fol. max., fol. 1—165 saec. IX—X. Hic codex idem est, quem Sirmondus Engolismensem Tilianum denominavit. Concordat cum codice Paris. Lat. 1451, aliquibus additamentis demptis, de quibus cf. Duchesne, Liber pontificalis pag. L sq., ubi libri prior pars accurate est descripta. Qui codex in iis, quae continent, huius collectionis exemplo Parisiensi aliquanto vetustiori simillimus est, qua re hunc librum una epistula synodi Arvernensis a. 535. hab. ad regem Theudericum excepta, quae hac sola collectione tradita est, non adhibuimus. Collectioni principali adiuncta est inde a fol. 152' appendix, in qua praeter alia hue non pertinencia reperiuntur: fol. 155 concilium Autissiodorensis a. 573—603; fol. 156' concilium Cabilonense a. 639—654, quae a nobis collata sunt.

VI. Collectio codicis Pithoeani (l. c. p. 604 sq.).

Cod. Paris. Lat. 1564 (Colb. 1863), nobis P, membr. in fol., fol. 1—136 saec. IX. ('Bibl. Lat.' Sitzungsb. LIV, p. 200.) Continentur in hoc codice: fol. 9' concilium Arvernense a. 535; fol. 26' concilium Epaonense a. 517; fol. 29' concilium Arelatense a. 524; fol. 55' concilium Aurelianense a. 511; fol. 58 concilium Aurelianense a. 538.

VII. Collectio codicis Lugdunensis (l. c. p. 775 sq.).

1. Cod. Phillippsii 1745, nunc Berol. (Jes. 569, Meerm. 578), nobis L, membr. in quarto mai., fol. 1—119 saec. VII—VIII. Hunc codicem eundem esse, qui a Sirmondo in edendis conciliis Gallicis et iis, quae Sirmonianae vocantur, XVIII constitutionibus adhibitus et ab eo Lugdunensis appellatus est, demonstravimus 'Bibl. Lat.' Sitzungsb. LVI, p. 173, ubi codicem descripsimus secundum Haenel, Constitutiones Sirmondi p. 413 sq. Cui descriptioni addendum est Haenelium, sicut iam putavimus, in eo errasse, quod dicit, concilia Valentini a. 374, Vasense a. 442, Arclatense ante a. 506. hab., Arvernense a. 535. in hoc codice subscriptionibus ornata esse, cum re vera desiderentur. Ceterum vide nunc accuratam descriptionem codicis in 'Die lateinischen Meerman-Handschriften des Sir Thomas Phillipps in der kgl. Bibliothek zu Berlin, beschrieben von Valentin Rose'. 1892, p. 167 sq.¹. Insunt huic libro: fol. 25' concilium Aurelianense a. 511; fol. 30' concilium Epaonense a. 517; fol. 37 concilium Arelatense a. 524; fol. 39' concilium Carpentoratense a. 527; fol. 44 concilium Arausicanum a. 529; fol. 52' concilium Arvernense a. 535; fol. 56 concilium Aurelianense a. 538; fol. 68 concilium Aurelianense a. 549; fol. 82 concilium Vasense a. 529; fol. 85' concilium Arelatense a. 554; fol. 97 concilium Matisconense a. 583.

2. Cod. Paris. Lat. 1452 (Colb. 449), nobis Y, membr. in fol., fol. 1—202 saec. X. ('Bibl. Lat.' Sitzungsb. LIV, p. 184.) Continet eadem editionis nostrae concilia, quae codex vetustior. A nobis nisi ad constituendum textum concilii Arelatensis a. 554. (fol. 182') adhibitus non est.

¹) Codex in bibl. Berol. nunc signatus est 88. Catalogus, quem supra nominavimus, prodiit, postquam dempto proemio editio nostra typis iam exscripta fuit.

VIII. Collectio codicis Burgundici (l. o. p. 636 sq.).

Cod. Burgund. 8780—8793, nobis M, membr. in octavo, fol. 1—129 saec. IX. diversia manibus exaratus. Concilia Galliae in haec collectione plerumque non integra sed abbreviata scripta sunt. ('Bibl. Lat.' Sitzungsbl. LVI, p. 192.) Insunt huic libro: fol. 8 concilii Turonensis a. 567. cc. 3. 4. 6. 8. 11; fol. 9 concilium Autissiodorensis a. 573—603. omissis subscriptionibus; fol. 14' concilii Lugdunensis a. 583. c. 5; fol. 15' concilii Matisconensis a. 583. cc. 6. 7. 8. 3. 5; fol. 16 concilii Aurelianensis a. 511. cc. 1—3. 8. 9. 25. 26. 29—31; fol. 18' concilii Epaonensis a. 517. cc. 22. 12. 13. 9. 4; fol. 32' concilium Arvernense a. 585. omissis subscriptionibus.

IX. Collectio codicis Diessensis (l. o. p. 624 sq.).

Cod. Monac. Lat. 5508 (Diess. 8), nobis D, membr. in fol., fol. 1—213 saec. IX. (Maassen, Quellen §. 692.) Insunt huic libro: fol. 44' concilium Epaonense a. 517; fol. 94 concilium Vasense a. 529; fol. 102' concilium Aspasii episcopi metropolitani Elusani a. 551; fol. 103 concilium Parisiense a. 614; fol. 106 concilium Clippiacense a. 626. aut 627.

X. Collectio codicis Remensis.

Descripsimus hanc collectionem, quam illis temporibus oculis nostris nondum videramus, ope eorum, quae Sirmonius tam in praefatione in concilia Galliae disseruit, quam disperse in notis (pag. 593 sq.) adnotavit, in 'Quellen' pag. 638 sq. Cf. nunc 'Die lateinischen Meerman-Handschriften der kgl. Bibliothek zu Berlin' p. 171 sq., ubi codex accuratissime descriptus est.

Cod. Phillippsi 1743, nunc Berol.¹ (olim Jes. 561, Meerm. 576), nobis R, membr. in fol., fol. 1—301 saec. VIII—IX. Insunt huic codici: fol. 122' concilium Aurelianense a. 511; fol. 126 concilium Epaonense a. 517; fol. 181 concilium Lugdunense a. 516—523; fol. 132' concilium Arelatense a. 524; fol. 138' concilium Vasense a. 529; fol. 135 concilium Carpentoratense a. 527; fol. 136' concilium Arausicanum a. 529; fol. 143 concilium Aurelianense a. 538; fol. 149 concilium Aurelianense a. 541; fol. 154 concilium Aurelianense a. 549; fol. 159 iterum concilii Aurelianensis a. 511. cc. 1—11 et subscriptiones; fol. 298 concilium Parisiense a. 614; fol. 300' concilium incerti loci post a. 614. hab.

XI. Collectio codicis S. Amandi (l. o. p. 780 sq.).²

1. Cod. Berol. 435 (Hamilton 132), nobis H, membr. in fol. maior., fol. 1—260 partim, in hac scil. collectione, saec. VIII, partim saec. IX. (Hinschius, 'Die kan. Hss. der Hamilton'schen Sammlung', Ztschr. f. Kirchengesch. VI, p. 193 sq.) In hoc codice collectio Dionysio-Hadriana cum nostra collectione consilio coniuncta est, cf. Hinschius l. c. 234 sq. Continentur in hoc codice: fol. 131' concilium Arelatense a. 524; fol. 133 concilium Carpentoratense a. 527; fol. 133' concilium Arausicanum a. 529; fol. 139 concilium Aurelianense a. 511; fol. 140' concilium Aurelianense a. 538; fol. 143' concilium Au-

¹⁾ Codex in bibl. Berol. nunc signatur 84.

²⁾ Denominavimus hanc collectionem a codice Paris. Lat. 3846, olim S. Amandi, quippe qui illo tempore codicem nunc Berol., tunc Hamilton, nondum cognosceramus.

relianense a. 541; fol. 146 concilium Aurelianense a. 549; fol. 149' concilium Aurelianense a. 533; fol. 156' concilium Vasense a. 529; fol. 157 concilium Epaonense a. 517; fol. 160 concilium Turonense a. 567; fol. 165 concilium Matisconense a. 583; fol. 166' concilium Matisconense a. 585; fol. 171 concilium Parisiense a. 556—573; fol. 172 concilium Parisiense a. 552; fol. 172' concilium Autissiodorensis a. 578—603; fol. 173' concilium Cabilonense a. 639—654.

2. Cod. Paris. Lat. 3846 (olim Teller. Remensis 262), nobis A, membr. in fol. mai., fol. 1—266 saec. IX. ('Bibl. Lat.' Sitzungsb. LIV, p. 283); fol. 1 scriptum est a manu saec. XV: *Pertinet monasterio sci Amandi in parvula ordinis sci Benedicti Tonacensis dyocesis.* Insunt eadem concilia, quae in codice vetustiore: fol. 188' concilium Arelatense a. 524; fol. 140 concilium Carpentoratense a. 527; fol. 141 concilium Arausicanum a. 529; fol. 146 concilium Aurelianense a. 511; fol. 147' concilium Aurelianense a. 538; fol. 150' concilium Aurelianense a. 541; fol. 152' concilium Aurelianense a. 549; fol. 155' concilium Aurelianense a. 533; fol. 163' concilium Vasense a. 529; fol. 164 concilium Epaonense a. 517; fol. 167' concilium Turonense a. 567; fol. 178' concilium Matisconense a. 583; fol. 175 concilium Matisconense a. 585; fol. 180 concilium Parisiense a. 556—573; fol. 181' concilium Parisiense a. 552; fol. 182 concilium Autissiodorensis a. 573—603; fol. 183' concilium Cabilonense a. 639—654.

3. Cod. Lat. Paris. 1455 (ex bibliotheca Jacobi Tavelli Senoneis., Colb. 3368), membr. in fol., fol. 1—199 saec. X. Collationem huius libri in usum editionis nostrae facere omisimus, quia in hac collectione (fol. 80—199) aut apographum codicis Paris. Lat. 3846 est aut certe ab eo ductus.

XII. Collectio codicis Bellovacensis (l. c. p. 778 sq.).

Cod. Vatic. 3827, nobis B, membr. in quarto, fol. 1—209 saec. X—XI. ('Bibl. Lat.' Sitzungsb. LIII, p. 397); fol. 92 scriptum est a manu saec. XIII: *S. Petri Belloracensis est liber iste.* Insunt huic codici praeter concilium Arelatense a. 524, quod deest, omnia eaque eodem ordine, quae in collectione codicis S. Amandi: fol. 91 concilium Carpentoratense a. 527; fol. 92 concilium Arausicanum a. 529; fol. 95 concilium Aurelianense a. 511; fol. 98 concilium Aurelianense a. 538; fol. 101' concilium Aurelianense a. 541; fol. 104 concilium Aurelianense a. 549; fol. 106 concilium Aurelianense a. 533; fol. 108' concilium Vasense a. 529; fol. 109 concilium Epaonense a. 517; fol. 112 concilium Turonense a. 567; fol. 116 concilium Matisconense a. 583; fol. 118 concilium Matisconense a. 585; fol. 122' concilium Parisiense a. 556—573; fol. 123 concilium Parisiense a. 552; fol. 124 concilium Autissiodorensis a. 573—603; fol. 125 concilium Cabilonense a. 639—654.

XIII. Collectio Hispanica formae Gallica¹ (l. c. p. 710 sq.²).

Cod. Vindob. 411, nobis S, membr. in fol., fol. 1—314 saec. IX. (Maassen, Quellen p. 668, et 'Pseudoisidor-Studien I.' Sitzungab. CVIII, p. 1063.) Continentur

¹⁾ Codices in bibliotheca Hispanie adseruntur, qui cuncti alias huius collectionis formas praebent, a nobis non sunt collati, cum nullus eorum saeculo X. antiquior sit et praeterea novem horum codicum manu scriptorum in editione Gonzalesii (de qua infra), in quantum nobis necesse fuit, exhibiti sint. Item codices Pseudoisidorianae collectionis, quao concilia secundum formam Gallicam reddit, praetermissima, quia textus huius formae valde corruptus cum ad arbitrium auctoris emendatus, tum multis locis consilio adulteratus et interpolatus est.

²⁾ Codex Argentoratensis, de quo hic mentio fit, anno 1870. in obsidio urbis igne consumptus est.

in hoc codice: fol. 71 concilium Arelatense a. 524; fol. 85 concilium Aurelianense a. 511, quae contulimus.

XIV. Cod. Paris. Lat. 1458 ('Bibl. Lat.' Sitzungsb. LIV, p. 199).

Hic codex misc. membr. in uno volumine fragmenta complurium codicium saec. IX—XIV. continet. (cf. Catalogus codicum mss. bibliothecae regiae. Parisiis. III, p. 118.) Concilia quae ad nostram rem pertinent, exstant et in tertio et in quarto fragmendo. Illud complectitur folia 64[32]—87[55] vel tres quaterniones et quidem XXIII. XXIV. XXV, cum praecedentes viginti duo perdit iis, quae in codice Paris. Lat. 1454, quem descriptimus in 'Bibl. Lat.' Sitzungsb. LIV, p. 192—194 (vide infra sub XV), inde a fol. 213' usque ad finem reperiuntur. In hoc fragmendo exstant, quae contulimus: fol. 78 concilium Parisiense a. 556—573; fol. 80' concilium Aurelianense a. 511; fol. 84 epistula episcoporum provinciae Turonensis ad plebem c. a. 567. Fragmentum quartum fol. 88[56]—95[62] quaternione ab alia manu saec. IX. exarato continetur. Hic praeter c. X. concilii Aurelianensis a. 588. exstant fol. 93 concilium Autissiodorensis a. 573—603. et fol. 94' concilii Cabilonensis a. 639—654. cc. 1—18.

XV. Cod. Paris. Lat. 1454 ('Bibl. Lat.' Sitzungsb. LIV, p. 190).

Hic codex collectionis Quesnelliana membr. saec. IX—X. (Maassen, Quellen p. 486 sq.) adfert post hanc collectionem praeter concilium Aurelianense a. 511. fol. 232' concilium Parisiense a. 556—573. et fol. 241 epistulam episcoporum provinciae Turonensis ad plebem c. a. 567. ser., in quibus codicem contulimus.

XVI. Collectio codicis Andegavensis (Maassen, Quellen p. 821).

1. Cod. Vindob. 2171 membr. in quarto, fol. 1—52 saec. IX.
2. Cod. Sangall. 675 membr. in octavo, pag. 1—270 saec. IX.
3. Cod. Phillippsii 1765, nunc Berol., membr. in quarto, fol. 1—102 saec. IX.¹

His codicibus usi sumus in aliquot canonibus concilii Lugdunensis a. 516—523, Lugdunensis a. 567. aut 570, Lugdunensis a. 583, concilii Leudegarii a. 663—680; qui canones et ubi in his libris manu scriptis reperiantur, suis locis adnotavimus.

Uti iam supra diximus, non omnia nostra editionis concilia in collectionibus conciliorum manu scriptis hodie exstantibus reperiuntur. Concilium Lugdunense a. 567. aut 570, item concilium Lugdunense a. 583. sola Surii collectione conciliorum integra servata habemus; qui vero quo codice in his duobus conciliis edendis usus sit, nunc ignoramus. Concilium sub Sonnatio episcopo Remensi habitum a. 627—630. in Floardi tantum historia ecclesiae Remensis traditum est.

Ex collectionibus editis nobis ad eorum conciliorum, quae codicibus servata sunt, textum constituendum solae Crabbii (Coloniae 1538), Surii (Coloniae Agrippinae 1567), Sirmondi (Latetiae Parisiorum 1629) collectiones subsidium praebuerunt. Merlinianam

¹⁾ In bibl. Berol. codex nunc signatus est 87.

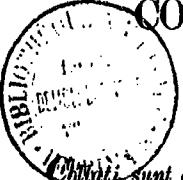
collectionem (Parisiis 1524), omnium vetustissimam, quippe quae in concilis textum Pseudoisidorianum reddat, reliquimus. Magnae illae collectiones, quae post Sirmondum in lucem prodierunt usque ad 'Amplissimam collectionem' Dominici Mansii (Florentiae et Venetis 1759—1798) ad nostrorum conciliorum textum constituendum codices manu scriptos non adhibuerant, sed tantum libris editis, praecipue editione Sirmondiana, usi sunt; qua re et has praetermissimus.

Collectionis conciliorum Galliae tomus I, quem a. 1789. congregatio S. Mauri (Dom Labat) Parisiis in lucem protulit, auxilium nobis non attulit. Paucis enim locis exceptis Sirmondianus textus repetitus est, lectiones autem variae raro tantum et nescimus, qua ratione electae, adnotatae sunt. Ceterum inter codices manu scriptos collatos nullus melioris notae invenitur, quin et nobis praesto fuisset.

Quae a. 1808. Matriti prodiit Gonzalezii editio Hispanae, codicibus huius collectionis iisque solis nititur, qui in bibliothecis Hispánicis adservantur. Non omisimus lectionum, quas haec editio et in textu et in notis præbet, rationem habere.

In adhibendis his Crabbii, Surii, Sirmondi, Gonzalezii editionibus conciliorum id egimus, ut earum tantum lectionum notitiam daremus, quae a codicis nostrorum omnium lectionibus diversae sunt. Sed semper illas lectiones negligimus, quae manifeste editoris artem criticam redolebant.

CONCILIUM AURELIANENSE.*

511. Jul. 10.

Quali sunt codices Parisiensis Lat. 12097 (nobis C) fol. 197, cuius orthographiam ut synodi aero proximi plerumque retinuimus, Coloniensis 212 (nobis K) fol. 37, Philippisii 1745, nunc Berolinensis, (nobis L) fol. 25, Phillippsii 1743, nunc Berolinensis, (nobis It; cum vero in hoc codice concilium bis inveniatur, primo quidem fol. 122 integrum et postea fol. 159 soli novem canones cum subscriptionibus, usque ad canonem IX. R1 et R2 distinximus), Berolinensis 435 (nobis H) fol. 139, Parisiensis Lat. 3846 (nobis A) fol. 146, Vaticanus 3827 (nobis B) fol. 95 (ubi HAB consentiunt, signo α usi sumus, signo β autem, ubi R2 accedit), Parisiensis Lat. 1564 (nobis P) fol. 55, Parisiensis Lat. 1451 (nobis F) fol. 76, Parisiensis Lat. 1458 (nobis O) fol. 80, Vaticanus Palatinus 574 (nobis N) fol. 49, Bruxellensis 8780—8793 (nobis M) fol. 16, Vindobonensis 411 (nobis S) fol. 85.

Adferunt hoc concilium in collectionibus suis conciliorum Crabbius I, 564, Surius II, 371, Sirmondus I, 177, Gonzalezius I, 245.

15 *Concilium in codicibus curie inscriptum est et quidem sic: Incipiunt kanones Auriliensis (in margine ab antiqua manu additum: Synodus prima Aurelianensis) C. Incipiunt canones Aurelianenses de Francia (tabula in codice corpori collectionis praemissa concilium nostrum hoc modo indicat: Can Aurelian episcoporum XXX sub Cludoico rego) K. . . . odus Aurelinensis L. Incipit sinodus Aurilianenses (Auriliensis I) It1F. Incipiunt canonis Aurilianensis (Auril H) tempore Chlodouichi (Chlodouici A, Chlodouii B, Chlouegi H) regis β. Incipiunt canones Aurelianensis O. Sinodus Aurelianensis N. Concilium Aurelianense (primum add. Gonz.) XXVIII episcoporum S Gonz. Inscriptio desideratur PM.*

25 *In codice antiquissimo C et in libris familiae β post inscriptionem: Incipiunt etc. epistula Chlodovechi regis ad episcopos scripta exhibetur, eadem scilicet quae exstat LL. Sect. II. Capitularia regum Francorum, T. I, p. 1, ita ut videri possit epistula ad hoc concilium pertinere, licet ab eo plane sit aliena. quare Sirmondus eam recte in collectione sua I, 175 a concilio separata rem edidit.*

In canonibus numerandis inde a canonc XX. etiam a codice C, qui hunc canonem omisit, a ceteris vero iam antea discedimus.

**) Haec synodus in libris editis Concilium Aurelianense I. insignitur.*

Subscriptiones exhibentur CKLR18POFGonz., desiderantur MNS. Ceterum ita res se habet, ut excepta familia β, quot codices cum subscriptionibus inveniantur, totidem et subscriptionum series tam numero quam ordine et ratione nominum scribendorum diversas habeas et ut, quod non ab re est hic animadvertere, ne una quidem cum altera plane componi possit. Ideo optimum nobis visum est subscriptionum series, quales in singulis codicibus inveniuntur, servato ordine uniuscuiusque codicis integras transcribere.

Councilii actalem nota subscriptioni Cypriani episcopi in codicibus CKO inserta demonstrat.

Domino suo catholicae ecclesiae filio Chlothouecho gloriosissimo regi omnes sacerdotes, quos ad concilium venire iussistis. ¹⁰

Quia tanta ad religionis catholicae cultum gloriosae fidei cura vos excitat, ut sacerdotalis mentis affectum sacerdotes de rebus necessariis tractaturos in unum collegi iusseritis, secundum voluntates vestrae consultationem et titulos, quos dedistis, ea quae nobis visum est definitione respondimus; ita ut, si ea quae nos statuimus etiam vestro recta esse iudicio conprobantur, tanti consensus regis ac domini maiori auctoritate ¹⁵ servandam tantorum firmet sententiam sacerdotum.

Cam autore Deo ex evocatione glorioissimi regis Clothouechi in Aurilianensi urbe fuisset concilium summorum antestitum congregatum, communis omnibus conlatione complacuit hoc, quod verbo statuerunt, etiam scripturae testimonium roburare.

I. De homicidis, adulteris et furibus, si ad ecclesiam confugerint, id constituimus ²⁰ observandum, quod ecclesiastici canones¹ decreverant et lex Romana² constituit: ut ab ecclesiae atriis vel domum ecclesiae vel domum episcopi eos abstrahi omnino non

9—16 *Haec episcoporum ad regem epistula synodica exhibetur COβ, inscribitur: II. Rescriptio episcoporum β, quia responsum continere putata est ad epistolam regis, quae in iisdem codicibus, ut in praemonitione diximus, huic epistulae praemittitur.* ⁹ domino R2HAO chlothouechoj C, ²⁵ chlodonecho R2A^b, chlodeuecho H2A^a, chlodeuecho B, chlodoneo O ¹² affectum sic cum omnibus codd. tractaturos HAB^a, tractaturos B^a, tracturus O, tractarius R2 ¹³ voluntatis R2OB, voluntati HA ¹⁴ consultationem α, consolatione C, consolationem O, consultationem R2 ¹⁸ visum est] visa sunt Crab. Sur. ¹⁵ conprobantur] in probantur O — tauri — auctoritate] tante O ¹⁹ maioris autoritatem servandam — firmat sententia Crab. ¹⁶ servanda tant. firmat sententia Sur. ²⁰ sententia α

17—19 *Praefatio desideratur βNM, collocatur post c. IX. O. ¹⁷ auctore omnes codd. excepto uno C ad r. auctore Gonz. in adn.: T. 1. 2: doctore deo] domino SGonz. ex — clothouechi om. LPFGonz. evocatione KR1, evocationis O clothouechi] K, chotouechi CP, chlodueci O, om. R1 aurelianensi K, aurilianni R1P, auriliannense FS ¹⁸ fuisset] prima fuisset L, fuisse R1O summorum] dominorum F congregatum — verbis om. F communis omnibus] ²⁵ communionibus R1P^a omnium SGonz. ¹⁹ hoc] ut hoc LPFGonz. verbis CO etiam om. S testimonio KLPPFGonz. roborarent LPFGonz.*

Canon I. desideratur N; verba: De omicidiis et adulteris (omicidiis et adulteris Gonz.) si ad ecclesiam confugerint (confugerint Gonz.) pro rubrica sunt et canon incipit: Id constituimus SGonz. ²⁰ 1) III β, om. M humicidiis (hom-) KR2FOMB, omicidiis S adulteris] et adult. LRIPFMS ²⁰ Gonz. si om. R1 ²¹ quod] quod et R1POM ²² atrii R2HA domino LR1FBG Gonz., domes O^b ecclesiae vel domum om. CR1P0SGonz. domo LF, domum P eos] per eos F, reos Crab. Sur. Gonz. abstrahere KOS Gonz. omnino — consignari om. K

1) Cf. conc. Araus. a. 441. c. 5; Arcl. inter u. 442—506. hab. c. 30. 2) Cf. c. 4 Thend. Cod. de his qui ad eccl. confug. IX, 45.

licet; sed nec aliter consignari, nisi ad evangelia datis sacramentis de morto, de debilitate et omni poenarum genere sint securi, ita ut ei, cui reus fuerit, criminosus de satisfactione conveniat. Quod si sacramenta sua quis convictus fuerit violasse, reus periurii non solum a communione ecclesiae vel omnium clericorum, verum etiam a catholicorum convivio separetur. Quod si is, cui reus est, noluerit sibi intentione faciente conponi et ipse reus de ecclesia actus timore discesserit, ab ecclesia vel clericis non quaeratur^{1).}

II. De raptoribus autem id custodiendum esse consuimus, ut, si ad ecclesiam raptor cum rapta confugerit et femina ipsa violentiam pertulisse constiterit, statim liberetur de potestate raptoris et raptor mortis vel poenarum impunitate concessa aut serviendi conditione subiectus sit aut redimendi se liberam habeat facultatem. Sin vero quae rapitur patrem habere constiterit et puella raptori aut rapienda aut rapta consenserit, potestati patris excusata reddatur et raptor a patre superioris conditionis satisfactione teneatur obnoxius^{2).}

III. Servus qui ad ecclesia pro qualibet culpa confugerit, si a domino pro admissa culpa sacramenta susciperit, statim ad servitium domini redire cogatur; sed postea quam datis a domino sacramentis fuerit consignatus, si aliquid poenae pro eadem culpa, qua excusatur, probatus fuerit pertulisse, pro contemptu ecclesiae vel praevaricatione fidei a communione et convivio catholicorum, sicut superius comprachensem est,

1 alter *L*, alteri *FSGonz.* consignare *R2HA* de debilitate] et debilitate *BSGonz.*
2 debilitate *KR2HAFO* 2 omnium *Crab. Sur.* satisfactionem *R2HA* 3 quis om. *SGonz.*

4 a om. *F* clericorum — convivio om. *R1* verum om. *L* etiam et a *PSGonz.* a om.
CBOM 5 is] his *KR2HAOM*, om. *LFSGonz.* cuius *Crab. Sur.* sibi om. *Crab. Sur.* intentionem *R2* facientem *R2HA*, facienti *PO* 6 ecclesiae *POMS*, ecclesiam *R2* actus — vel] fugerit *R1* actus] coactus *R2*, commune *F* ecclesia vel clericis *LPFMSGonz.*

26 Canon II. hoc modo abbreviatur N: Raptor si ad ecclesiam configurot et feminam ipsam violentiam pertulisse constiterit, patri sine aliqua mora redditur et raptor ad serviendi conditionem teneatur aut redimendi se liberam habeat potestatem. 7 ii] i N, iii] β custodiendum] constitueundum *KSGonz.* esse censuimus] est recensuimus *K* 8 cum om. *O* fugerit *R2H*, fuerit *H* A, convenerit *SGonz.* facinoriam (femi-) ipsam *KLR1PBMSGonz.* 9 potestatom *L* *R2O*, manu *K* 10 aut] ad *LPFMSGonz.* serviendam *P* 10 condicione] (*condit-*) *LPFMGonz.*, om. *S*, conditioni *Crab. Sur. Sirm.* se] si *L* *R2* facultatem] potestatem *F* si *codd. exceptis Cα* 11 raperetur *R2* raptore *OMP*, raptorem *P*, rapturo *L*, rapturi *L* *R2A* aut rapienda om. *LPFM*, aut rap. aut rapta om. *BSGonz.* rapt] rapturi (raptori *II*) *R2HA* 12 potestato *R2HAPO* *MS* et om. *R2HA* a patro] patri *Crab. Sur.* satisfactioni *Gonz.*

35 Canon III. hoc modo abbreviatur N: Servus si ad ecclesiam configurot et post sacramentum datum a domino aliquid poeme pro eadem culpa pertulerit, dominus qui iuravit a communione ecclesiae repellatur; quod si servus ille accepta fide a domino extra noluerit, ab ipso domino licet occupari. 14 iii] ii N, v] β servus pro qualibet culpa si ad ecclesiam configurit *R2* ecclesiam *codd. exceptis CO* configurierit pro qualibet culpa *S* configurit — culpa om. *PM* a om. *Crab. in textu, in mury. leg.*: 40 a 'dō' vel 'dīs' pro om. *LRFSGonz.* pro — domini om. *O* amissa *LF*; amissa bis *R1*, omissa *S*, item *Gonz.* in textu, in adu.: B. R.: missa 15 sacramentum *SGonz.* dominij] domini sui *BSGonz.* reddere *R1*, venire (venore *R2*) β sed] et *S* 16 dati sacramentis domino fuerit *LF*, dato sacramento domino suo fuerit *SGonz.* pro — qua] per eundem culpam quam *F* ad v. pro *Gonz.* in adu.: U., G.: por contemptum ecclesiae et praevaricationem 17 excusatus *R1F* vel] 45 et *KLR1PFMSGonz.* praevaricationem *R1F* 18 sicut — est om. *Crab. Sur.*

1) C. 1 et 3 in unum caput coniuncti recepti sunt in *Decret. Grat.* C. 17 q. 4 c. 36. — Ad c. 1 et 3 cf. Loening, *Geschichte des deutschen Kirchenrechts* II, 537; Hinschius, *System des kath. Kirchenrechts* IV, 384 sq. 801, n. 2. 2) C. 36 q. 1 c. 3. — Loening II, 539; Hinschius IV, 385, n. 2.

habeatur extraneus. Sin vero servus pro culpa sua ab ecclesia defensatus sacramenta domini clerecis exigentibus de iniquitate perciperit, exire nolentem a domino licet occupari¹.

IV. De ordinationibus clericorum id observandum esse censuimus, ut nullus saecularium ad clericatus officium praesumatur nisi aut eum regis iussione aut cum iudicis voluntate; ita ut filii clericorum, id est patrum, avorum ac proavorum, quos supradicto ordine parentum constat observatione subiunetus, in episcoporum potestate ac districione consistant².

V. De oblationibus vel agris, quos dominus noster rex ecclesiae suo munere conferre dignatus est vel adhuc non habentibus Deo sibi inspirante contulerit, ipsorum agrorum vel clericorum immunitate concessa, id esse iustissimum definimus, ut in reparationibus ecclesiarum, almonii sacerdotum et pauperum vel redemptionibus captivorum, quidquid Deus in fructibus dare dignatus fuerit, expendatur et clereci ad adiutorium ecclesiastici operis constringantur. Quod si aliqui sacerdotum ad hanc curam minus sollicitus ac devotus extiterit, publice a conprovincialibus episcopis confundatur. Quod si nec sub tali confusione correxerit, donec emendet errorem, communione fratrum habeatur indignus³.

VI. Si quis ab episcopo vel de ecclesiae vel de proprio iure eredederit aliquid repetendum, si nihil convicci aut criminaciones obiecerit, cum pro sola conventione a communione ecclesiae non licet submoveri⁴.

VII. Abbatibus, presbyteris omniq[ue] clero vel in relegionis professione viventibus sine discussione vel commendatione episcoporum pro petendis beneficiis ad dominus venire non licet. Quod si quisqui praesumserit, tandem loci sui honore et communione privetur, donec per poenitentiam plenam eius satisfactionem sacerdos accipiat⁵.

1) habeatur extraneus sin] extr. hab. si *KLR1PFMS Gonz.* defensatus *K*, dispensatus *L*, 25
defensatus fuerit *F* 2) exirent *P* exire nolentem] et exire noluerit *KL* nolentem]
noluerit *F* 3) occupare *PM*.

Canon iv. desideratur KLR1PFMS Gonz. 4) vi] vi β, om. *C* censuimus] decre-
vimus βο 5) praesumat accedere nisi *Crab. Sur.* iussionem *R2HA* 6) filii *R2H.A* 7) ob-
servacioni *A* subiunctos *OB* potestatem *HA* 8) ac] et βο distinctionem *R2HA*. 20

Canon v. desideratur KLR1PFMS Gonz. 9) v] vii β obligationibus α, oblicationi-
bus *R2* ecclesias β 10) sibi om. *Sirm.* 11) ut om. *O* 12) almoniis] apparatu *R2*
sacerdotis *R2* pauperum] paup. refectione β 13) deus om. *O* 14) aliquis *AO* post
sacerdotum add.: seu iuniores (minores *R2*) officii β sollicitus fuerit *Crab.* 15) conprov. epise.]
sacerdote suo *R2* 16) tali] tali se β emendat *HA* 17) post indignum add.: iuniores 25
(minores *R2*, minores *Crab. Sur.*) vero ut dignum (dignus *R2*) est distinguantur β *Crab. Sur.*

Canon vi. desideratur M. 18) vi] iii *N*, iii *KLR1PFMS Gonz.*, viii β ab om. *F* ope-
re] episcop. suo *Crab. Sur.* vel -- iure om. *N* ecclesia *R1 Gonz.* 19) si] et *N*, om.
LFS Gonz. criminaciones] *CP*, criminatio *Kβ*, criminis *N*, criminatiois rel. subiecerit *KR2*,
oviens *S*, obiciens *Gonz.* cum postea adscriptum est *L* sola] sua *N* conventione] con- 40
versatione *K*, contentione *Crab. Sur.* in textu, in marg.: conventione a communione om. *O*.

Canon vii. desideratur KLR1PFMS Gonz. 21) viii] viii β clericu *O* profes-
sionem *R2* 22) commendationem *HA* domino *α*, principem *R2* 23) quisque *H.O*, quis-
quam *Crab. Sur. Sirm.* honorem β communionem *R2*, communioni *α*.

1) *Vide p. 3. n. 1.* 2) Cf. *Loening II*, 189, cuius tamen conclusionibus non utique accedimus. 45

3) Cf. *Kober, Der Kirchenbann* p. 43; *Loening I*, 375; *Hinschius IV*, 742. 811. 814, n. 9. 4) C. 2 q. 7
c. 20. — *Loening II*, 509 non immerito adlegat canonem probandi gratia temporibus concilii laicos
nondum cettos suisse adversus clericos experiri apud saecularem iudicem. 5) Cf. *Hinschius IV*, 810.

VIII. Si servus absente aut nesciente domino et episcopo sciente, quod servus sit, aut diaconus aut presbyter fuerit ordinatus, ipso in clericatus officio permanentem episcopum cum domino dupli satisfactione compenset. Si vero episcopus cum servum esse nescierit, qui testimonium perhibent aut cum supplicaverint ordinari, simili redibitione a teneantur obnoxii¹.

IX. Si presbyter vel diaconus crimen capitale commiscerit, simul et officio et communione pellatur².

X. De hereticis clericis, qui ad fidem catholicam plena fide ac voluntate venerint, vel de basilicis, quas in perversitate sua Gothi hactenus habuerunt, id censuimus observari, ut si clericci fideliter convertuntur et fidem catholicam integræ confitentur vel ita dignam vitam morum et actuum probitate custodiunt, officium, quo eos episcopus dignos esse censuerit, cum impositæ manus benedictione suscipiant; et ecclesias simili, quo nostræ innovari solent, placuit ordine concecerari³.

XI. De his, qui suscepta paenitentia religionem suam professionis obliti ad sacerdotalia relabuntur⁴, placuit eos et a communione suspensi⁵ et ab omnium catholicorum convivio separari. Quod si post interdictum cum iis quisquam præsumiserit manducare, et ipso communione privetur⁶.

XII. Si diaconus aut presbyter pro reatu suo se ab altaris communione sub paenetentis professione submoverit, sic quoque, si alii defuerint et causa certe necessitatis exoritur, poscentem baptismum liceat baptizari⁷.

1 vñ] iii N, v KLRIPMSGonz., x β servum L^a, servo F^a, servum L^bF^b absentem a. nescientem F^a aut nesc. om. RI domino — sciente om. F^a et] suo Crab. Sur., om. SGonz. sciente] nesciente R^a, tamon sciente Crab. Sur. quod] quad si RI sit] est N^a 2 aut om. LRIPFMS Gonz. diaconus aut pbro RI amptib L ipsum RI in om. SGonz. officium LRI permanente KLR2FOBNSGonz. op̄s L, ep̄s KR2, episcopo HA 3 eum] cum RI dupli KLaF'N, dublice R2 satisfactionem RIM compensent L si KRIFNSGonz. esse om. LRIPFMSGonz. 4 perhibuerant N aut — ordinari om. N eum] cum LRI supplicaverit PBM 5 tenentur RI, teneantur II, teneant S noxii L.

6 ix] v N, vi KLRIPMSGonz., xi β, om. M diaconus aut presbyter KLRIPMSGonz. 30 aut βO erimino PM capitalem R2 commiserint LRIPFMSGonz. et om. Gonz. ab officio S 7 pellatur] K, polluntur (pellentur RI) omnes rel.; finit hoc loco textus concilii et sequuntur subscriptiones R2; praefatio hic colloccatur O.

Canon XI. desideratur LFNMSGonz. 8 x] vii KRP, XII α clericis om. RP con- venerint K, venerunt R 9 vel om. P ghoti K, om. RP 10 convertantur Ra fide R 33 integrum O confiteantur Crab. Sur. 11 ita] ita ad P probitate] probet te α custodian Crabs. Sur. officio Ra 12 dignus RaP, dignum O consumerit PO inpositi P inposita manu benedictionem K 13 simili om. P innovari] invocari α.

Canon XI. desideratur M; hoc modo abbreviatur N: Hui qui post acceptam paenitentiam ad sacerdotalia relevantur, placuit eos et a communione suspensi et ab omnium catholicorum convivio separari. 14 xi] vi N, vii LFSGonz., viii KRP, XIII α susceptam LHPFS paenitentiam KLHAPFS confessionis RI 15 relabuntur] redempti F^a et a] ut a K, ita L, a R, ad HA, et S ab om. CO 16 convivium P, convivialis S iis] C, eis B, eo KLRIPMSGonz., eos HAO, eum S quisquam] C, quique S, quisquis Gonz, quisque] rel. manducare] cibum (cibum RI) sumere Ra.

Canon XII. desideratur M. 18 xii] vii N, viii LFSGonz., viii KRP, XIII α si] si quis F^a presbyter aut (vel) diaconus PGonz. aut] vel SGonz, om. LN alteris LO 19 profesionis L submoverint OBS ad e. sic in marg.: his Crab., hic Sur. sic — exoritur] si necessitas exigerit N 20 poscente O baptismō unus C baptizare LFNBSGonz.

1) D. 54 c. 19. 2) C. 9 et 12 = D. 81 c. 14. — Cf. Hinschius IV, 807. 3) Cf. Locuening I, 571. 4) Cf. Freisen, Gesch. des can. Ehrechts p. 563. 5) Hinschius IV, 800, n. 1. 50 6) Ibid. 801, n. 2. 3. — D. 5 c. 5 de paen. 7) Vide n. 2.

XIII. Si se cuicunque quaecumque mulier duplice coniugio presbyteri vel diaconi relicta coniunxerit, aut castigati separantur aut certe, si in crimenum intentione persistenterint, pari excommunicatione plectantur^{1).}

XIV. Antiquos canones religentes priora statuta erededitus renovanda, ut de his, quae in altario oblatione fidei conferuntur, mediatatem sibi episcopus vindicet et²⁾ mediatatem despensandam sibi secundum gradus clerus accipiat, praediis de omni communitate in episcoporum potestate durantibus^{3).}

XV. De his, quae parochiis in terris, vineis, manciis adque peculiis quicunque fedelis obtulerint, antiquorum canonum statuta⁴⁾ serventur, ut omnia in episcopi potestate consistant; de his tamen, quae in altario accesserint, tertia fediliter episcopis deferatur^{5).}¹⁰

XVI. Episcopus pauperibus vel infirmis, qui debilitate faciente non possunt suis manibus laborare, victum et vestitum, in quantum possibilis habuerit, largiatur^{6).}

XVII. Omnis autem basilice, quae per diversa constructae sunt vel cotidie construantur, placuit secundum priorum chanonum regulam, ut in eius episcopi, in cuius territorio sitae sunt, potestate consistant^{7).}¹⁵

XVIII. Ne superstis frater torum defuneti fratris ascendat; ne sibi quisque amissae oxores sororem audeat sociare. Quod si fecerint, ecclesiastica distictione feriantur^{8).}

Canon XIII. desideratur M; incipit N: Si quis relectam presbyteri vel diaconi in coniugio acceperit aut castigati etc.¹⁾ 1 xiii] viii N, viii LFSGonz, x KRP xv a quaecumque om. R&FSGonz.
duplici] duplex C, publico KPO prbto v. diacon F, presbiteris v. diaconi a diacon KO,²⁰
diaconi L, diaconis R, diaconis P 2 coiuixerint CO ad e. castigati in marg: castitate
servata Crab. criminis N 3 ad e. persistenter Gonz. in adu.: B. R.; persistenter vel in coniugio
permanero voluerint, pari pari excommunicatione om. C communione F, excommunicatio
ne S plectatur B, pellantur F, preventur RHA.

Canon XIV. desideratur M; incipit N: De his quae in altario offeruntur medias ad episcopum²⁵
perteneat, alla vero mediatatem dispensandam etc. 4 xiv] viii N, x LFSGonz, xi KRP, xvi a
priorum R& credimus CFS, item Gonz. cum adu.: Ae.: decrevimus renovandam KRHA
5 in altario] basilicis P oblationes SGonz. fidei fidem R& offeruntur F sibi — me-
diatatem om. O 6 despensandam — de] sibi dispensandam accipiat tam de praediis quam de Crab.
gradum SGonz. 7 in] et F, om. R.³⁰

Canon XV. desideratur MN. 8 xv] xi LFSGonz, XII KRP, XVII a parochiis] CB, parro-
cias KLRIS, parochiis HFO Gonz., monasteriis P quaecumque L⁹ chanonum L episcopo
RHA 10 ante de his numerus XVI erasus est O altare P episcopo fidoliter P episcopo
KPO, epis R, ep̄i B deferantur KRHA.

Canon XVI. desideratur M. 11 xvi] x N, XII LFSGonz, XIII KRP, XVIII a, om. O³⁵
epi L 12 vestimentum R&P Gonz. in quantum] ut K largiatur CLN.

Canon XVII. desideratur M; hoc modo abbreviatur N: Omnes basilicae, quae per diversa constructae sunt vel cotidie construantur, ad illius episcopi ordinacionem perteneant, in cuius territorio sitae sunt. 13 xvii] vi (lapsu pro XVI) O, XI N, XIII LFSGonz, XIII KRP, XVIII a autem om.
Crab. Sur. diverso L, diversa loca F'Gonz. contractas C, contractas L 14 chanonum] C, 40
canonum rel. episcopi] epis CO 15 sitae] insitae P, posite S, om. F.

Canon XVIII. desideratur M. 16 XVIII] VII (lapsu pro XVII) O, XII N, XIII LFSGonz,
XV KRP, XX a superstis H^aA, superstis R, superstis FO, supraestis P, suprestis S thorum
KL^bPFOGonz., thorum L^a ne sibi] ne ibi se K, ne se O, neque se P, nevo (novel F) se (si S)
R&FS, nec se Crab. Sur., nevo Gonz. quisquam KL, quisquis O amissa uxoro SGonz.⁴⁵
17 sororem] L, sorore P, om. F, sorori (sorori C) rel. sociari PFONS Gonz. si] qui Crab. Sur.
fecerit FS, fuerint L ab eccles. S feriatur FS.

1) D. 28 c. 11. 2) C. 10 q. 1 c. 8. — Ad. c. 14 et 15 cf. Richter, Kirchenrecht §. 308, n. 3;
Hinschius II, 265. 3) Conc. Antioch. c. 24—26; Gangr. c. 7. 8. 4) C. 10 q. 1 c. 7. — Vnde n. 2.
5) D. 82 c. 1. 6) C. 16 q. 7 c. 10. 7) Cf. Freisen p. 442.

XIX. Abbates pro humilitate religionis in episcoporum potestate consistant et, si quid extra regolam fecerint, ab episcopis corriganter; qui semel in anno, in loco ubi episcopus elegerit, accepta vocatione convenient. Monachi autem abbatibus omni se obedientiae devotione subiciant. Quod si quis per contumaciam exteterit inde votus aut per loca aliqua evagari aut peculiare aliquid habere praesumserit, omnia quae adquisierit, ab abbatebus auferantur secundum regulam monasterio profutura. Ipsa autem qui fuerint pervaleti, ubi inventi fuerint, cum auxilio episcopi tanquam fugacis sub custodia revocentur; et reum se ille abba futurum esse cognoscet, qui in huiusmodi personas non regulari animadversione distrinxerit vel qui monachum suscepit in alienum¹.

XX. Monacho uti orarium in monasterio vel cyanches habere non licet².

XXI. Monachus si in monasterio conversus vel pallium³ conprobatus fuerit accepisse, et postea uxori fuerit sociatus, tantae praevaricationis reus numquam ecclesiastici gradus officium sortiatur⁴.

XXII. Nullus monachus congregatione monasterii derelicta ambitionis et vanitatis in pulso cella construere sene episcopi permissione vel abbatis sui voluntate praesumat⁵.

XXIII. Si episcopus humanitatis intuitu vineolas et terrulas clericis vel monachis praesteterit excolendas vel pro tempore tenendas, etiam si longa transisse annorum

Canon xix. desideratur M. 1 xix] viii (*lapsu pro xviii*) O, xiii N, xv LFSGonz., xvi KRP
 20 xxii α humilitate] utilitate Gonz. in lectu, in marg.: Ae, E.3, T. 1, 2, U., G.: humilitate subsistant RHA et om. RF et — corriganter om. N 2 eps K, epo F' annum PO 3 elegent L, alegerit P acceptas ON evocatione KP omnino P 4 se obedientiae devotione subiciant CLN, oboed. devot. subiaceant KRaPFO, oboediens et devotione subiaceant S Gonz. quod om. N quisquis O per contumaciam — aliqua] autem N 5 aut] ut R, ac Gonz. vagari RaS 25 habere om. F' praesumpserit RaFO omnia quae adquisierit om. C 6 adquesierint KLaFO ab postea adscriptum est L, om. OS abbates] abb. suis F' secundum regulam] usibus N regola Ka monasterio R profuturam OS, hic canon finit N 7 ubi bis L 8 abbas KP Gonz. in om. P eiusmodi KaF' 9 personis codd. excepto uno C regulari] reconciliari R animadversionem R monacum K.

Canon xx. desideratur COM. 11 xx] xiii N, xvi LFSGonz., xvii KRP, xxii α monachi L, monachum NGonz. uti om. SGonz. orarium] KNSGonz., orario rel. in om. P monasterio L, monasterio R, monasterium S, om. P vel] et P cyanches] K, chyanas L, chyanches N, tiangas P, zancas RaFGonz., zonas S habere om. L.

Canon xxl. desideratur M. 12 xxi] xv N, xvii LFSGonz., xviii KRP, xviii O, xx C, xxii α monachus — fuerit om. S si om. KRaPFO monasterio L, monasterio R, — vel] vel qui KP, vel si RaFO vel — uxori] si pellici postea vel uxori Crab. Sur. pallium KRaPN probatus PO accipisse — fuerit om. Cu, sed in marg. antiqua manu suppl. C 18 et] si KRPFO.

Canon xxlii. desideratur M. 15 xxii] xvi N, xviii LFSGonz., xviii KRP, xx O, xxi C xxiii α monacus K congregationis C monasterii L, monasterio R vagitatis K 40 10 cella] C, cellam KLON, cellolam RaPF Gonz. construerem L, sibi construere Gonz., constituere KO permissionem K, permittit P, om. N sui om. N.

Canon xxliii. desideratur M. 17 xxiii] xvii N, xviii LFSGonz., xx KRP, xxii O, xxii C, xxv α mancipiola add. ante vineolas SGonz. terras P vel] et KLRaPF, aut SGonz. monachis K monachis vel quibuslibet SGonz. 18 vel — tenendas om. P retinendas K longa om. K

45 1) C. 18 q. 2 c. 16. 2) C. 20 et 21 = C. 27 q. 1 c. 32. 3) Pallium monachorum vestis propria fuit. Vide ad h. v. Du Cange. 4) Vide n. 2. 5) C. 18 q. 2 c. 14.

spatia conprobentur, nullam ecclesia praeiudicium patiatur nec saeculari legē¹ prae-scriptio, quae ecclesiae aliquid impedit, opponatur².

XXIV. Id a sacerdotibus omnibus est decretum, ut ante pascae solennitate non quinquaginta sed quadraginta teneatur³.

XXV. Ut nulli civium pascae, natalis Domini vel quinquaginta solennitatem in villa lecent celebrare, nisi quem infirmitas probabitur tenuisse⁴.

XXVI. Cum ad celebrandas missas in Dei nomine convenitur, populus non ante discedat, quam missae solennitas compleatur, et ubi episcopus fuerit, benedictionem accipiat sacerdotes⁵.

XXVII. Rogationes, id est laetanias, ante ascensionem Domini ab omnibus ecclesiis placuit celebrari, ita ut praemissum triduanum ieiunium in Domenicae ascensionis festivitate solvatur; per quod triduum servi et ancillae ab omni opere relaxentur, quo magis plebs universa conveniat. Quo triduo omnis absteneant et quadraginta libus cibis utantur⁶.

XXVIII. Clerici vero qui ad hoc opus sanctum adesse contemserint, secundum arbitrium episcopi ecclesiae suscipiant disciplinam⁷.

XXIX. De familiaritate extranearum mulierum tam episcopi quam presbyteri vel diaconi praeteritorum canonum statuta⁸ costudiant.

1) nullum — nec om. *F* ecclesiam *L*, ecclesiae *O* praeiudicē *P*, postiudicium *H* secularis legis *B* praescriptio] *KLBSGonz.*, perscriptio *CRHAPPON* 2 adponatur *H*. 20

Canon XXIX. desideratur MN. 3 xxiv] xx *LFSGonz.*, xxii *KRP*, xxii *O*, xxiii *C*, xxvi *a* a om. *F* omnibus om. *P* est om. *L* pascae] *CS*, paschae rel. solennitatem codd. exceptis *CS* 4 quinquaginta *LOS*, q-giustus *R*, q-gesima *HA*, q-gesima *FBGone*. quadraginta *LOS*, q-giustam *R*, q-gesimam *HA*, q-gesima *KFBGone*. toneantur *RHAFO*.

5 xxv] xviii *N*, xxi *LFSGonz.*, xxii *KRP*, xxiii *O*, xxiii *C*, xxvii *a*, om. *M* nobilium 25 civium *N* pascae] *CS*, pascha *PFM*, paschae rel. quinquaginta *LS*, q-gesima *O*, q-gesimas *HBGone*, quinquegesime *A*, quinquegesime *F*, q-gesimi *K*, quadragesima *Crab.Sur.* solennitate *KO*, solemnia *Crab.Sur.*, diem *PM* 6 non licet *FO* ante nisi numerus xxviii erasus est *B* probatur infirmitas *PM* probatur *FN*, provocatur *O*.

Canon XXVI. hoc modo abbreviatur N. Ut populus de ecclia non discedat, priusquam missae ad se integrum compleantur et, ubi episcopus fuerit, benedictionem accipiant. 7 xxvi] xviii *N*, xxii *LFSGonz.*, xxiii *KRP*, xxiii *O*, xxv *C*, xxviii *a*, om. *M* nomen *F*, u *K* conveniatur *S* 8 missa *HB* solemnitatis *O* impleatur *O* fuerit *Gonz.*, non fuerit *Crab.Sur.* 9 accipiant *KR&PFM*.

Canon XXVII. desideratur M; hoc modo abbreviatur N. Ut in laetanis omnes populus quadraginta libus cibis utatur et servi vel ancille simul cum dominis suis ad eccliam convenient. 10 xxvii] 35 xx *N*, xxiii *LFSGonz.*, xxiii *KRP*, xxv *O*, xxvi *C*, xxviii *a* id est laet. om. *R&PFO* litanias *K* ante] post *SGonz.*, om. *O* ab omn. eccl. om. *SGonz.* 11 in] post *SGonz.*, inficerint *K*, om. *R* 12 festivitate] solemnitate *S*, solemnitatem *Gonz.* por] et *O* triduum *L* et] vel *KLR&PFO* omni om. *S* laxentur *KR&A* 13 maius *S* universa] deo auxiliante *P* triduum *RHA* et] ut *O* quadraginta libus *KL&A*, q-gesimilibus *Gonz.* quadragestinales cibos *S*. 40

Canon XXVIII. desideratur MN. 15 xxviii] xxviii *LFSGonz.*, xxv *KRP*, xxvii *C*, xxx *a*, om. *O* ad] a *L* hoc om. *SGonz.* 16 episcopi vel *S* ecclesiasticam *KSGonz.*

Canon XXIX. desideratur N. 17 xxix] xxv *LFSGonz.*, xxvi *KRP*, xxviii *C*, xxxi *a*, om. *M* familiaritatem *K* tam om. *O* quam] vel *PM* 18 vel] seu *Ra*, aut *PM* diaconis *PM*.

1) Cf. Th. C. de act. certo temp. fin. IV, 14. 2) C. 16 q. 3 c. 12. 3) D. 3 c. 6 de cons. 46
4) D. 3 c. 5 de cons. 5) D. 1 c. 65 de cons. 6) D. 3 c. 3 de cons. — Hinschius IV, 281,
n. 1. 7) D. 91 c. 6. 8) Conc. Nic. c. 3 et saep. — Cf. Hinschius I, 132.

XXX. Si quis clericus, monachus, saecularis divinationem vel auguria credererit observanda vel sortes, quas mentiuntur esse sanctorum, quibuscumque potaverint intimandas, eum his, qui iis crederent, ab ecclesiae communione pellantur¹.

XXXI. Episcopus si infirmitate non fuerit impeditus, ecclesiae, cui proximus fuerit, a die Dominico deesse non leceat².

1 XXX] XXI N, XXVI LFSGonz., XXVII KRPO, XXVIII C, XXXII a, om. M vel saecularis S Gonz. divinationis K, divinationes PM auguriam R, auguria LS crederent RHAPFM, om. S Gonz. 2 mentiuntur esse sanctorum] multi sanctorum esse confluent PM quibuslibet KRPFOM, om. HA potaverit K, impotaverint R 3 his] eis RPM his qui om. P iis] 10 ipsi PM credunt O ecclesia KRLANS communione] C, communione rel.
4 XXXI] XXII N, XXVII LFSGonz., XXVIII KRPO, XXX C, XXXII a, om. M ad r. si Gonz. in adn.: Ae.: si infirmitatem non fuerit perpersuas cui ecclesiae PM 5 abesse Ra leceat] debet S, et add.: similiter et alii, qui mecum subscriptiorunt numero XXVIII; subscriptiones autem, ut diximus, desiderantur.

15 1) C. 26 q. 5 c. 9. -- Loening II, 464. 2) D. 3 c. 4 de cons. -- Hirschius IV, 285, n. 9.

Series subscriptionum ex codice C.

Cyprianus episcopus de Burdigala suscripsi in die VI.

idus mensis quinti, Felice v. c. cunsule.

Tytradius episcopus de Betorigis suscripsi.

20 Licinius episcopus de Turnisi suscripsi.

Geldaredus episcopus de Rotomao suscripsi.

Eusfrasius episcopus de Aruernus suscripsi.

Camillianus episcopus de Trecassis suscripsi.

Hyraclius episcopus de Parisius suscripsi.

25 Quintianus episcopus de Rotenus suscripsi.

Petrus episcopus de Santonas suscripsi.

Boetius episcopus de Cadurco suscripsi.

Cronopius episcopus de Petrocoricus suscripsi.

Nicetius episcopus de Auscis suscripsi.

30 Leontius episcopus de Elosa suscripsi.

Sextilius episcopus de Uasate suscripsi.

Adelfius episcopus de Ratiate suscripsi.

Lupicinus episcopus de Equilesima suscripsi.

Principius episcopus de Celemannis suscripsi.

35 Eustochius episcopus de Andecauius suscripsi.

Epyfanus episcopus de Namnitis suscripsi.

Melanius episcopus de Redonis suscripsi.

Eusebius episcopus de Aurilianis suscripsi.

Modestus episcopus de Uenitus suscripsi.

40 Litardus episcopus de Uxuma suscripsi.

Lupus episcopus de Sessionis suscripsi.

Nepus episcopus de Abrineates suscripsi.

Edebius episcopus de Ambianis suscripsi.

18 cunsule scriptissimus, cuns iis cod. 19 suscripsi plerumque perscribitur, inde a r. 43 semper
45 suscripsa abbreviatur.

Suffronius episcopus de Ueromandis suscripsi.
 Libanius episcopus de Siluinctis suscripsi.
 Leontianus episcopus de Constantia suscripsi.
 Maurusus episcopus de Ebroicas suscripsi.
^a Teudosius episcopus de Altasiodero suscripsi.
 Auentius episcopus de Carnotas suscripsi.
 Explicit.

Series subscriptionum ex codice K.

¹⁹ Cyprianus episcopus de Burdegala subscripti VI. idus mensis V, Felice v. c., in dictione III.

Tetradius episcopus de Betoricas subscripti.
 Licinius episcopus de Turonis subscripti.
 Geldareodus episcopus de Rotomaus subscripti.

²⁵ Eufratius episcopus de Aruernus subscripti.
 Camellianus episcopus de Trecas subscripti.
 Heraclius episcopus de Parisius subscripti.
 Quintianus episcopus de Rutinus subscripti.
 Petrus episcopus de Santonas subscripti.

²⁹ Boetius episcopus.
 Principius episcopus de Celamannis subscripti.

Eustocius episcopus de Andecauis subscripti.
²⁵ Theudosius episcopus de Altisoro subscripti.
 Auentius episcopus de Duno subscripti.
 Leontius episcopus.

Explicitiunt canonies Francisci. Episcopi numero XXX.

⁹ subscripti hic et semper ss abbreuiatur.

^{30 20} Hic itemque in v. 27 nomen civitatis desideratur, sequitur vero post vocem episcoporum compendium reg. et in v. 27 R, quod ab alia manu postea adscriptum et pro 'require' positum esse videtur.

²⁶ duno correxiimus, nuno cod.

³⁵

¹⁵ ueritus cod. ^{21—22} Hac duac subscriptiones in codice in unam contractae sunt hoc modo: leontianus ep. de silvanectis subs., quod lapsu librarii factum esse videtur, uti cum e subscriptionibus aliorum librorum (cf. supra v. 2 et 3), tum e nota in ipso codice subscriptionibus adiecta, quae numerum episcoporum indicat (vide v. 29), colligi potest.

Series subscriptionum ex codice P.

Nomina episcoporum, qui in eadem sinodo fuerant:

Cybrianus episcopus ecclesiae Burdegalensis metropolis subscripti.

⁴⁰ Tetradius episcopus ecclesiae Beturiuo metropolis subscripti.

³⁷ Hoc ordine subscriptiones Sirmondus, quem posteriores editores secuti sunt, publici iuris fecit, textum compluribus locis ex cod. C emendans. Crabbius et ad eius exemplum Surius nomina per litterarum ordinem disponunt et hanc subscriptionem: Melanius episcopus Veromandensis addunt.
³⁹ subscripti subsi hic et semper abbreviatur.

- Lycinius episcopus eccliae Toroniceae metropolis subscripti.
 Leontius episcopus eccliae Elosanae metropolis subscripti.
 Gildaredus episcopus eccliae Rotomaginse metropolis subscripti.
 Petrus episcopus eccliae Sanctonecae subscripti.
 3 Cronopius episcopus eccliae Petrocoricæ subscripti.
 Boetius episcopus eccliae Cadurcinæ subscripti.
 Quintianus episcopus eccliae Rotonicae subscripti.
 Eufrasius episcopus eccliae Areuernicae subscripti.
 Sestilius episcopus eccliae Uasaticæ subscripti.
 10 Nicetius episcopus eccliae Auscensi subscripti.
 Lupicinus episcopus eccliae Ecolesimensi subscripti.
 Adelfius episcopus eccliae Raciatecae subscripti.
 Eraclius episcopus eccliae Parisiacæ subscripti.
 Principius episcopus eccliae Caclomanicæ subscripti.
 15 Lupus episcopus eccliae Sessionicæ subscripti.
 Nepus episcopus eccliae Abrincatinæ subscripti.
 Ipefianus episcopus eccliae Namuniticæ subscripti.
 Eustocius episcopus eccliae Andecaninæ subscripti.
 Camilianus episcopus eccliae Trecassinae subscripti.
 20 Litharedis episcopus eccliae Exomensæ subscripti.
 Modestus episcopus eccliae Uenetecæ subscripti.
 Melanius episcopus eccliae Rodonicae subscripti.
 Aedibeus episcopus eccliae Ambianinsæ subscripti.
 Soffronius episcopus eccliae Noiomanginsæ subscripti.
 25 Maurusio episcopus eccliae Ebroicinæ subscripti.
 Leoncianus episcopus eccliae Constantinae subscripti.
 Leuanus episcopus eccliae Silvanectinsæ subscripti.
 Eusebius episcopus eccliae Aurilianinse subscripti.
 Theodosius episcopus eccliae Autysioderensis subscripti.
 30 Auentinus episcopus eccliae Dunensis subscripti.

Explicit concilium Aurilianinse. Deo gratias amen.

Series subscriptionum ex codice O.

Cyprianus in Christi nomine episcopus canonum nostrorum statuta sub-	
scripsi sub die VI. idus mensis V. Felicæ v. c. consule.	
35 Eufrasius episcopus subscripti.	Tetradius episcopus subscripti.
Gildaredus episcopus subscripti.	Licinius episcopus subscripti.
Eusebius episcopus subscripti.	Adelfius episcopus subscripti.
Nicetius episcopus subscripti.	Boetius episcopus subscripti.
Leontius episcopus subscripti.	Camilianus episcopus subscripti.
40 Quintianus episcopus subscripti.	Epipanius episcopus subscripti.
Cornopius episcopus subscripti.	Petrus episcopus subscripti.
Idipius episcopus subscripti.	Soffronius episcopus subscripti.
Maurusius episcopus subscripti.	Leontianus episcopus subscripti.
Auentinus episcopus subscripti.	Principius episcopus subscripti.

35 subscripti] sub hic et semper abbreviatur.

Eustotius episcopus subscripti.
 Lupicinus episcopus subscripti.
 Nepus episcopus subscripti.
 Lidaritus episcopus subscripti.
⁵ Explicant canones Aurelianensi primi.

Sextilius episcopus subscripti.
 Eraclius episcopus subscripti.
 Libanus episcopus subscripti.
 Theodosius episcopus subscripti.

Series subscriptionum ex codice R L.

Cyprianus episcopus canonum statuta nostrorum subscripti.
 Thedradius episcopus subscripti.
 Adelius episcopus subscripti.
¹⁰ Gildardus episcopus subscripti.
 Nicecius episcopus subscripti.
 Lopicinus episcopus subscripti.
 Auentius episcopus subscripti.
 Modestus episcopus subscripti.
¹⁵ Theodosius episcopus subscripti.
 Suffronius episcopus subscripti.
 Litardus episcopus subscripti.
 Sextilis episcopus subscripti.
 Licinius episcopus subscripti.
²⁰ Chronopius episcopus subscripti.
 Lopus episcopus subscripti.
 Leoncius episcopus subscripti.
 Nepus episcopus subscripti.
 Leuanus episcopus subscripti.
²⁵ Ediuus episcopus subscripti.
 Maurusio episcopus subscripti.
 Explicit synodus Aurilianensis.

⁷ subscripti] subi hic et semper abbreviatur.

Series subscriptionum ex codicibus L et F.

<i>L</i>	<i>F</i>
+ Tetradius episcopus subscripti. ³⁰ Gelidandus episcopus subscripti. Heraclius episcopus subscripti. ³⁵ Leontius episcopus subscripti.	Tredrarius episcopus subscriptit. Nepus episcopus subscriptit. Hiraclius episcopus subscriptit. ⁴⁰ Libanius episcopus subscriptit. Leontius episcopus subscriptit.

²⁹ Singulari modo series subscriptionum in codicibus *L* et *F* inter se respondent simul et differunt; num si columnae nomina praehentes comparantur, primum, tertium, quintum etc., ut paucis dicamus, imparibus versibus comprehensa nomina in utraque columna eadem sunt, cetera autem discrepant. Quod ut illico perspecti possit, columnas alteram iuxta alteram posuimus et versus, qui inter se discordant, ita scripsimus, ut in initio eiusque spatium relinquemus. Cum igitur hic status rei sit in utroque codice, non difficile nobis factu erat aliquot subscriptiones, quae intercederent, suis locis restituere. — Series, quam Gonzelius praebet, exceptis differentiis in notis indicatis, cum codice *L* congruit.

³¹ subscripti] is hic et semper abbreviatur ³¹ subscriptit hic et p. 13 c. 11 perscribitur,
L ³⁴ Lucinius Gon. cum adn.: in reliquis ceteroqui semper subs abbreviatur *F*
⁴⁶ praeter A.: Licinius

- Camilianus episcopus subscripti.
 Quintianus episcopus subscripti.
 Eusebius episcopus subscripti.
 Boetius episcopus subscripti.
 Petrus episcopus subscripti.
 Eufrasius episcopus subscripti.
 Cyprianus episcopus charonum
 nostrorum statuta.
 Principius episcopus subscripti.
¹⁰ Melanius episcopus subscripti.
 Ephysianus episcopus subscripti.
 Adelfius episcopus subscripti.
 Nicesius episcopus subscripti.
 Sextilius episcopus subscripti.
¹⁵ Cronopius episcopus subscripti.
 Lupicinus episcopus subscripti.
 Auentinus episcopus subscripti.
 Modestus episcopus subscripti.
 Lupa episcopus subscripti.
²⁰ Leontianus episcopus subscripti.
 [Eustocius episcopus subscripti].
 Nepus episcopus subscripti.
 Theodosius episcopus subscripti.
 Lybanius episcopus subscripti.
²⁵ [Soffronius episcopus subscripti].
 Ediuos episcopus subscripti.
 Litardus episcopus subscripti.
 Maurus episcopus subscripti.
 Explicit amen.
- Ediuos episcopus subscripti.
 Quintianus episcopus subscripti.
 Mauricius episcopus subscripti.
 Boitius episcopus subscripti.
 Melianus episcopus subscripti.
 Eufrasius episcopus subscripti.
 Licinus episcopus subscripti.
 Principius episcopus subscripti.
 Gilidandus episcopus subscripti.
 Ephiphanius episcopus subscripti.
 Camilianus episcopus subscripti.
 Nicceius episcopus subscripti.
 Eusebeus episcopus subscripti.
 Cronopius episcopus subscripti.
 Petrus episcopus subscripti.
 Auentinus episcopus subscripti.
 Cyprianus episcopus subscripti.
 Lupus episcopus subscripti.
 Adelfius episcopus subscripti.
 [Eustocius episcopus subscripti].
 Sextilius episcopus subscripti.
 Theodosius episcopus subscripti.
 Lupicinus episcopus subscripti.
 Soffronius episcopus subscripti.
 Modestus episcopus subscripti.
 Lidardus episcopus subscripti.
 Leptianus episcopus subscripti.
 Explicant canones Aurelianensis.

³⁰ 7 Cypr. ep. subscripti *Gonz.* 13 Mietius
Gonz. 14—16 Scetili, Cronopii, Lupicinii
 subscriptiones om. *Gonz.* 17 Abentius *Gonz.*
 cum adu.: B. R.: Labentius 19 Lupius *Gonz.*
³⁵ 21 Eustocii subscriptionem om. *Gonz.* 26 Sephiro-
 nius *Gonz.*, cum adu.: B. R.: Sophronius
 26 Ediusus *Gonz.* 27 Litardius *Gonz.*, cum
 adu.: U.: Litardus 28 Maurus *Gonz.*

29 aulianensis F:

Series subscriptionum ex codicibus R2HAB(β).

- Ex civitate Bitorex Thetradius episcopus subscripti.
⁴⁰ Ex civitate Aruernus Eufrasius episcopus subscripti.
 Ex civitate Rutenus Quintianus episcopus subscripti.
 Ex civitate Cadurcus Boetius episcopus subscripti.

³⁸ In textu codicem H sequimur, varias lectiones reliquorum hic adnotamus. 39 subscripti)
 sub et subi hic et semper in cod. β abbreviatur. ante ex numeris XII ponitur R2 betorex
⁴⁵ R2 thetradius R2 40 euerasius B 41 ratenus R2 quincianus A 42 tatureis R2
 boecius R2.

- Ex civitate Burdegala Cyprianus episcopus subscripti.
 Ex civitate Auscis Nicceius episcopus subscripti.
 Ex civitate Elusa Leontius episcopus subscripti.
 Ex civitate Uasinsi Sextilius episcopus subscripti.
 Ex civitate Sanetonus Petrus episcopus subscripti.
 Ex civitate Petrogorg Chronopius episcopus subscripti.
 Ex civitate Ecolosina Lupicenus episcopus subscripti.
 Ex civitate Pectauos Adelfius episcopus subscripti.
 Ex civitate Tricassis Camillianus episcopus subscripti.
 Ex civitate Altisodrins Theodosius episcopus subscripti.
 Ex civitate Uirandomis Suffronius episcopus subscripti.
 Ex civitate Sessionis Lupus episcopus subscripti.
 Ex civitate Ambianis Edeuius episcopus subscripti.
 Ex civitate Siluanectis Lauanianus episcopus subscripti.
 Ex civitate Parisius Eraclius episcopus subscripti.
 Ex civitate Aurilianis Eusebius episcopus subscripti.
 Ex civitate Cartonas Auentinus episcopus subscripti.
 Ex civitate Rotomagens Gildaredus episcopus subscripti.
 Ex civitate Ebrogicas Maurisio episcopus subscripti.
 Ex civitate Uxoma Litaredus episcopus subscripti.
 Ex civitate Abrinatas Naepus episcopus subscripti.
 Ex civitate Briouere Leontianus episcopus subscripti.
 Ex civitate Toronus Licinius episcopus subscripti.
 Ex civitate Cinomannis Principius episcopus subscripti.
 Ex civitate Andecauos Eostochius episcopus subscripti.
 Ex civitate Namnetum Ephephanius episcopus subscripti.
 Ex civitate Rethonas Melanius episcopus subscripti.
 Ex civitate Uimetus Modestus episcopus subscripti.

Sub d Felice v. c. consule.

30	2 nicetius A	3 leoncius R2	4 nasensi B	5 santonus R2B	6 petrocorg R2AB
	chonopius R2	7 lupecimus R2	8 adelesius B	9 camelianus R2	10 altisidrins R2
11	uirandomus B	uirandom R2	12 sessionis R2	14 lauanius R2AB	16 eraelius
R2AB	aurelianis AB	18 rotomagii R2	goldaredus R2	19 ebrogicas AB	ebrogigas R2
25	maurisio AB	maurosius R2	21 abringatas R2	nepus R2B	22 leontianus
lecinus R2	23 toronis R2	licinius] principius R2	24 principius] eustochius R2		
25 andecauos B	andecauis R2	eostochius] epitanius R2	26 epefanius AB	melanius R2	
28 nimitus R2	29 filice R2	consule] cons sib (sl R) codd.	et add. expl canonis aurilias		
			tempor chlodouichi regis R2.		

CONCILIUM EPAONENSE.

517. Sept. 15.

Codices, quorum ope hoc concilium denuo profertur, sunt hi: Parisiensis Lat. 12097 (nobis C) fol. 209, cuius scribendorum verborum rationem in canonibus ipsis plerumque seculi sumus, Coloniensis 212 (nobis K) fol. 51^r, Phillipssii 1745, nunc Berolinensis, (nobis L) fol. 30^r, Phillipssii 1743, nunc Berolinensis, (nobis R) fol. 126, Berolinensis 435 (nobis H) fol. 157, Parisiensis Lat. 3846 (nobis A) fol. 164, Vaticanus 3827 (nobis B) fol. 109 (ubi codices HAB inter se consentiunt, signo α, ubi RHAB, signo β usi sumus), Parisiensis Lat. 1564 (nobis P) fol. 26^r, Monacensis Lat. 5508 (nobis D) fol. 44^r, Parisiensis Lat. 1451 (nobis F) fol. 90, Albigensis 2 (nobis I) fol. 177^r, Vaticanus Palatinus 574 (nobis N) fol. 51^r, Bruxellensis 8780—8793 (nobis M) fol. 18^r.

Ediderunt acta huius concilii in collectionibus suis Crabbius I, 537^r, Surius II, 321, Sirmundus I, 194, Gonzalezius I, 261.¹⁾

*Canones XXII. XVII. VI. VII. VIII. IV. IX. X. XVIII. XXIX. XXX. XXXIV.
XXXV. et quidem eodem, quo eos modo laudavimus, praepostero ordine inter illa viginti tria capitula reperiuntur, quae in omnibus formis collectionis Hispanae sub numeris XLVIII—LXX. canonibus concilii Agathensis a. 506. celebrati inserta habentur. Eodem ordine iidem canones in nonnullis codicibus collectionis Hispanae in fine primac partis iterum exhibentur et hic sub titulo, qui iam in indice ad eiusdem collectionis formam primam pertinente legitur: Sententiae, quae in veteribus exemplaribus conciliorum non habentur, sed a quibusdam in ipsis insertae sunt. Denique hanc compilationem riginti tribus capitulis constantem simul cum conciliis Hispanis etiam in illa collectione habes, quam a codice olim S. Amandi, nunc Parisiensi 3846 (nobis A), appellavimus; hic vero capitula post concilia Hispaniae sequuntur. Cum exemplar concilii Epaponensis, ex quo parvae compilationis huius auctor canones ad idem concilium pertinentes hausit, certe ante finem saeculi septimi scriptum sit, a nostro proposito non alienum esse duximus istorum capitulorum hic rationem habere. Praesto nobis erant in eum finem codex Berolinensis 435 (nobis H), nunc vetustissimus eorum, in quibus collectio a codice S. Amandi appellata continetur, et collectionis Hispanae codex Vindobonensis 411 (nobis S) eiusdemque collectionis editio Gonzalezii. De his capitulis cf. Maassen, Quellen I, 203.*

1) Nuperime R. Peiperus edidit acta concilii Epaponensis in appendice Operum Acti Viennensis episcopi (Auct. aut. T. VI. P. II. p. 165), cui subsidiu erant solis HLM exceptis iidem libri manuscripti, quos etiam nos adhibuimus et iam commemoravimus.

Omnes codices excepto M inscriptionem concilio praefigunt; inscribunt videlicet ita: Incipit synodus Epaonensis (Epaonensis L) CL. Incep canonis Epaonensis K. Incep cani Epaonensis F. Incipit (incipit HA incipit B) canonis (can H, canones A^b) Epaonensis (Epaonensis H, Epaonensis A^a, Epaonensis A^b, Epaonensis B) tempore Sigismundi (Sigismundo HA^a, Sigismundi A^b, Segismundi B) regis β. Canones Epaonensis & ecclesiae P. Constitutionum sacerdotalium D. Concilium Epaonense viginti quatuor episcoporum. Gonz. cum adnotatione; ex B. R., T. 1. 2, U., G. desumptus est numerus episcoporum, qui deest in A. et reliquis codicibus.

Pertinent ad nostrum concilium duorum metropolitanorum epistulac ad comprovinciales datae, una Aviti episcopi Viennensis, altera Viventioli Lugdunensis episcopi.¹⁰ In Aviti epistula recensenda praesidio nobis erant cum Peiperus (Auct. ant. T. VI, P. II, p. 98), qui nobis copiam fecit cognoscendi lectionem huius epistulae, qualis in codice manu scripto Lugdunensi 111, ante 535, exstat, tum Sirmondis (Opera Varia. Parisis 1696. T. II, S. Aviti Archiepiscopi Viennensis Opera, p. 119), qui editionem principem operum Aviti ex codice aliquo nunc incognito curavit¹, cuius quidem auxilium, quippe¹² qui nullo modo emendationes suas a codicis lectione distinxerit, haud magni momenti fuit. Viventioli epistula traditur codicibus Tolosano 364 (nobis T) fol. 29 et Albigeni 2 (nobis I) fol. 48¹, quorum utrumque contulimus. Codex Tolosanus idem est, ex quo epistulam Harduinus (Acta conciliorum T. II, p. 1046) primus edidit, cuius editionem Peiperus (l. c. p. 165) ad verbum et sine ulla mutatione secutus est.²⁰

Canonibus et brevi eorum praefationi, a qua concilium in plerisque libris manu scriptis incohatus, in codicum familia β sub titulo praefationis praemittitur fragmentum cuiusdam sermonis fortasse apud patres concilii habiti, quod omnes fere concilii editores exemplum aliquot recentiorum codicium secuti cum concilio coniunxerunt; quod vero, utpote a concilio ipso alienum, alioqui omni argumento carens, hic separatum in nota exhibemus codicis H orthographia servata.²

Subscriptiones prorsus desiderantur DM; omnes excepta sola Aviti desiderantur N. Gonz. Reliqui libri in numero et ordine nominum omnes fere consonant, qua de causa non nisi unius codicis K seriem damus et lectiones varias ceterorum in notis referimus, codicem C ideo reicientes et K, qui ei proximus est aetate fideque, diligentes, quod²⁰ in codice C formulac subscriptionum, praesertim Aviti et Viventioli, a collectore aut librario ingenio suo breviate sunt.

¹⁾ Iam prius Sirmondis hanc solam Aviti epistulam in notis ad T. I. Conciliorum Galliae, p. 603 sine fontis laudatione in lucem protulit. ²⁾ Praefatio (proemium Sirm., om. Crab. Sur.). Quod praecipientibus tantis dominis meis ministerium profereundi sermonis absumo, fatio hoc non tam²⁵ praeumptionis ausu, quam sublectionis (praeumptionis Crab. Sur., in marg: praeceptionis Sur.) obsequio, dum exequi obsequi B, et implere contendit non audacia temeritate (temeritatem A, temeritatem R), sed oboedientia (oboedientie H) iussionem (iussionis R); simulque tanto (tantum R) maior obtemperantes (obtemperantis R A^b, obtemperant B) adparabit (A^b, adparabit R HA^a B) humilitas, quanto (quantum R) minor comprobatur facultas, majorque profecto praecipientium reverentia prodetur, quando⁴⁰ oboedientia (oboedientiae R^a) nullam (nulla edd. omnes, nulla edd.) possibilitatis fiducia suffragatur. Sic dominus meus (mens om. Crab. Sur.) medioeritatis meae eo amplius honoravit (honorabit Crab. Sur.) impericia (impericiam A), quo minus potest ornare doctrinam (quo—doctrinam om. a). Caritas quoque vestra, si nequaquam faciendo oblectabitur aut instructur eloquio, aedificetur saltim humilitatis exemplum (exemplu A^b). Quoniam ergo, sicut volumus, tacere (facere Prisp., mendum typogr. ut ceditur) non sinemur, aliiquid, ut⁴⁵ possumus, iam loquamur.

De loco Epaone cf. Jahn, Geschichte des burgundischen Reiches II, 141 sq., Loening, Geschichte des deutschen Kirchenrechts I, 569, n. 2 et libros ab iis laudatos.

Tempus concilii appareat e subscriptione Aviti episcopi (v. infra), in qua tres antiquissimi codices CKL inter se consentiunt; ceterum ex epistula Aviti colligitur concilium iam in diem sextum mensis Septembri indictum fuisse.

Epistula Aviti episcopi Viennensis, qua episcopos provinciae suaे invitat, ut ad concilium veniant.

Diu est, quod rem valde necessariam et non sine divina inspiratione a patribus institutam aut oblivione aut occupatione differimus. Sed rumponda sunt interdum vinclula necessitatum, ut aliquando impleri possint debita praceptorum. Conventus ergo, quos bis per annum a sacerdotibus fieri cura seniorum decreverat, si bene perpenditis, assiduitate vel singulos post biennia faceremus. Nam et venerabilis papae Urbis nobis ob hanc negligentiam succensentis mordacia mihi nonnunquam scripta perlata sunt. Unde supplicat per me, si dignamini, ecclesia Viennensis, poscit intermissas consuetudinibus rediviva salubritas, quod hactenus infrequentatum torpuit, excitari. Iustum est, quantum reor, ut constituis prioribus sub communis præsentiae oportunitate tractatis nostris simul nobisque, prout ordo collucutionis invenerit, vel insinuemus vetera vel, si necesse est, etiam nostra iungamus. Idecirco cuncti simul poscimus fratres, ut Deo favente octavo iduum Septembrium die in parochia Eponensi adesse dignemini, qui omnium fatigations perpensa conventui medius atque oportunas locus electus est, sicut et tempus, in quantum fieri potest, ab instantia ruralis operis vacuum liberiorem cunctis permittit excusum, quamquam ecclesiae potior causa intermitti quaslibet terrarum posceret actiones. Supplicamus ergo et quæsumus, testamur obtestamurque, ne quem a dispositione tam sancta obex ullius excusationis abducat; ne quem a tali caritatis

6—7 Sirmondus ex codice suo hanc inscriptionem praebet: *Avitus Viennensis episcopus Quintiano episcopo. Eandem inscriptionem omissa roce Viennensis codex Lugdunensis a Peiperio exhibitus habet. In quo codice teste Peiperio ante verba inscriptionis rubrica haec posita est: epila ad amandum, et in margine legitur: epila bi antii ad quintianum epiu. Ut iam Sirmondus recte exposuit, credi non licet Quintianum, qui fuit Arvernorum episcopus, ab Arito ad concilium in regno Burgundionum so habitum esse crocatum. Addi potest, ex iis, quae in fine epistulae Acitus dicit, colligi debere cum ad quendam episcopum provinciae suaे scripsisse. Itaque Sirmondus suspicatus est textum epistulae ad Quintianum una cum inscriptione epistulae ad comprovinciales perisse. Qua de causa Peiperus, qui Sirmondi suffragatur, duas epistulas numerat; epistulæ ad Quintianum, ratus tamen textus deest, n. LXXXVIII, nostræ epistulæ ad comprovinciales directæ n. LXXX. adseribil. Sed et titulus 25 in codice Lugd. in modum rubricæ scriptus dubiae fidei est, quia, quod iam Peiperus vidit, Amandi pariter ac Quintiani nomen et inter eos episcopos, qui concilio subscripserunt, et inter illos, qui presbyteros miserunt, desideratur. Cum vero, ut iam diximus, epistulam legentibus dubium esse non possit, quin ea in paribus exemplaribus ad comprovinciales episcopos missa sit, titulum scripsimus, qui hoc argumentum verbis comprehendat. 9 differimus] deservimus Sirm. 10 debita praecoporum] a praceptore Sirm. 11 seniorum cura Sirm. 12 assiduitate vel singulos] utinam vel singula Sirm. 13 facerem Lugd. 13 ob om. Sirm. 18 cunctos Sirm. 19 die om. Sirm. 24 epontensi scripsimus cum Sirm. (in Conc. Gall. I, 603 scribit: Epaonensi Peip., epat' Lugd. adesse — conventui om. Lugd., nisi quod, ut ridetur, ex ultima voce litterulae à reliqua sunt; itaque Sirmondum secuti sumus, praeterquam quod verbum locus, quod is post qui addit, hic 45 omisimus 20 medius — est Lugd., quem secuti sumus, satis opportunus electus est Sirm.. totum locum aliter et quidem sic restituit Peip.: adesse dign. ubi medius atque omn. fatig. perp. conventional satis opport. locus electus est 21 fieri om. Sirm. 23 quæsumus] q̄s Lugd. obtestamur Sirm.*

24 dispositionem Lugd.^a excusationis om. Lugd.

vinculo nexus temporaneae necessitatis impedit. Sed si forte, quod Deus avertat, tanta cuicunque acerbitas corporeae infirmitatis ingruerit, ut spiritale desiderium carnali vincatur incommodo, duos presbiteros magnae ac probabilis vitae mandati instructione firmatos fratribus pro se praesentare procuret. Et tales dignetur eligere, quos episcoporum concilio non minus scientia quam reverentia iure faciat interesse; ⁵ cum quibus delectet summos pontifices conferre sermonem; quos ad definitiones pro episcopo suo consentiendas subscribendasque cum fuerit sollertia elegisse, sit auctoritas legi. Net istud non extorqueat nisi summa necessitas. Ceterum dilectionis fraternalae ac pastoralis diligentiae magnitudo nisi laboris magnitudine non probatur. Conicit enim sanctitas vestra, post hoc longum abusionis nostrae silentium qualiter aut definiri ¹⁰ debeant, quae praestante Deo tractanda sunt, aut, quae definita fuerint, universis ecclesiarum provinciae nostrae ministris debeant intimari.

Dominis devotissimis fratribus ac filiis, universis clericis honoratis ac possessoribus territrii nostri Uuentiolus episcopus Lugdunensis salutem. ¹⁵

Disciplinam fratrum filiorumque nostrorum aequae a cunctis sacerdotibus oportet optari; sed si quid forte ab honoratoribus clericis tale committetur, quod dignum increpatione publica censeatur, rectius castigationis arguatur, quam silentio nutriatur. Sicut autem istud simplex atque rectum est, sic commentorum obloquiis et voto trepide murmorationis offendimur. Itaque ne quis nos putet nostrae facilitati aut negligentiae ²⁰ in aliquo praebere consensum, praesenti protestatione denuntio conventum episcoporum omnium sortes nostrae circa Septembribus mensis initium in Eponensi parrocia mox futurum, ubi clericos prout expedit convenire conpellimus, laicos permittimus interesse¹, ut, quae a solis pontificibus ordinanda sunt, et populos possit agnoscere. Et quia iustum est, ut omnes catholici bonae vitae clericos habere desiderent, reprehendendi, ²⁵ quod quisque noverit, aditum omnibus aperimus. Pateat cunctis, contra quem voluerit, licentia proponendi; iurgandi potestate laxata desinat in votorum nequitin murmur

² cuicunque om. *Lugd.*, item *Peip.* ⁴ et] sed *Sirm.* ⁶ delectat *Lugd.* ⁷ consen-
tiendas *conieciimus*, continendas *Lugd.*, item *Peip.*, sanciendas *Sirm.* ⁸ elegisse sit *correximus*, ele-
gisset *Lugd.*, eligi sit *Sirm.* *Peip.* ⁹ legi set cum *Sirm.* et *Peip.*, legis et *Lugd.*, fortasse scri-
pendum est legenti pro legi, quod verbum non quadrat ¹⁰ postaloris *Lugd.* ¹¹ debeant om. *Lugd.*,
item *Peip.* ¹² Deo praestante *Sirm.* ¹³ universis cum *Peip.* scripsimus, universa *Lugd.*, universi
Sirm. ¹⁴ 12 ministri *Sirm.* ¹⁵ imitari *Sirm.*

¹³ *Haec epistula, ut iam diximus, in codd. T et I reperitur; praemittitur rubrica: epistola uuentioli T, epistola uuentioli episcopi aerchesiae lugdunensis I devictissimi II ac filii] et sa-
episcopis Hard. ¹⁵ salutem] salutem vel TI ¹⁷ forte om. Hard. ¹⁹ obloquiis] oblocutio-
nibus Hard. ²⁰ trepide] trepidemur TI ²² parrochia I ²⁴ quae] quiae T, quie I po-
pulus I ²⁶ reprehendendi] rejiciendi I ²⁷ licentiam I*

¹⁾ Jahnus (*Gesch. des burgund. Reiches II*, 146) ea de causa, quia, ut putat, laici illo tempore concilii nondum interfuerint, hanc Viventoli epistolam falsam esse contendit. Sed errat; ¹⁰ praeter concilium Massiliense a. 533. hab., quod iam Loeningius (*II*, 551, n. 2) laudarit, etiam subscriptiones laicorum, qui concilio Araus. a. 529. hab. adfuerunt et c. 13 conc. Tarrac. a. 516. hab. huic opinioni contradicunt. In hoc enim canone diserte statuitur episcopos 'aliquos de filiis ecclesiae sacerularibus' secum ad concilium debere adducere.

occultum. Studebit tamen probare, quod detulerit, accusator, ne putet quisquis forsitan rectae viventes tuto inanibus mendaciis infamandos. Nemo nisi quod docere possit, obiciat; verecundiam, quam virtus timore debebit, confector excipiet; utriusque scilicet parte et audiendi patientia et iudicandi aequitate praemissa. Dominus vos custodire dignetur, in Christo suscipiendo fratres et filii.

Proposta sub die IIII. idus mensis IIII, Acapeto consule.

Deo propitio ad Epaonensem ecclesiam congregati, quid vel de antiquis regolis vel de novis ambiguitatibus senserimus, expressis singillatimque discretis constitutionibus praesentibus tetulis crededemus adnotandum.

I. Prima et immutabili constitutione decretum est, ut cum mitropolitanus fratres vel conprovincialis suos ad concilium aut ad ordinationem cuiuscumque consacerdotis credederit evocandus, nisi causa taedii evedentis exteterit, nullus excusit¹.

II. De ordinationibus clericorum. Ne saccunde uxoris aut renuptae maritus presbyter aut diaconus ordenetur², abunde sufficerit ab apostolo constitutum³. Sed quia praeceptum huiusmodi excidi quorundam fratrum simplicitate cognovimus, speciali observantia renovamus, sciente eo, qui contra interdictum ordenaverit, reum fratribus se futuram; illo autem, qui contra fas honorem prohebitae benedictionis ambiorit, nihil se clericalis ministerii praesunturum.

¹ ne] nec Hard. ² recte I ³ virtus Hard.; fortasse mendum typographicum
subest convictor Hard. et in marg.: forte 'convictor' scilicet sic emendacimus, solus T,
scius I, status Hard. ⁴ parti Hard. dominus dñ I ⁶ acapteque I.

7—9 Praefatio desideratur NM Gonz., praeponitur numerus 1 P. 7 deo] cum deo K, do-
mino D epaoninsim K, epaonensem LD, epaonensem R, epaoninsim P ecclesia K qui
PD 8 nobis LHA^a, nostris A^b senserimus om. K singulatim ab altera manu adscrip-
tum est R, singulatimque (quaes) HA^a, singulatimque BD descriptis a, decretis D, descriptis
Crab. 9 presentibus HA, praeferenribus Crab. credimus P post adnotandum add. sic L,
sententia D.

Canon I. desideratur NM Gonz. 10 i] II P primae L mitropolitanus C, metro-
politanus K, metropolitanus LPBP, m-tanō RL, m-tani D fratres vel] fū HA^a,
su B, episcopus vel P, om. D 11 conprovinciales (cum- D) KLAPDI suos om. F consilium HA
ad om. D cuiusque aD consacerdotes KRB, cunsacerdotes HA P 12 vo-
cando] B, quevocando] B, revocando] FI, evocando] PD causa taedii] caute dñ HA^a taedii]
taediet D^b, om. Crab. evedens R, evidens a, ac videntes P, evotandi D^b exte-
terint L excusus P et add.: quod si fecerit, sex mensibus a communione privetur.

35 Canon II. desideratur NM Gonz. 13 ii] III P de ordin. cleric. om. R saccunde] C,
seconde DF, secunda H, secundae rel. 14 ordenaretur (ordi-) C^aKL^aF, ordenetur (ordi-) rel.
abunde] abunde quae P, habet P, om. I apostolo K, apostolum HLPBP, apostoli F 15 quia]
qua C eiusmodi K exiddii K, excidium aD, excidisse Crab. simplicitate KR, simplicitatem
(s-tatam B)a speciali C, expectalia D 16 scientie eo] et scientie cum aD scientie — inter-
dictum] ut qui scienter cum contra dicta Crab. interdictum] dictum a reum] reum se D 17 se]
esse D, re F, om. R illum A^b contra] con L honore KL prohibitate D 18 cleric-
ali D ministerio R praesunturus D.

1) Cf. Hirschius III, 474, n. 6. 2) Ibid. I, 23, n. 3. 3) Vide I. Tim. 3, 12; I. Tit.
5, 6; can. Apost. 17, 18. (16, 17.)

III. Paenitentiam professi ad clericatum paenitus non vocentur¹.

IV. Episcopis, presbyteris adque diaconibus canis ad venandum et acepitris habere non leceat. Quod si quis talium personarum in haec fuerit voluntate detectus, si episcopus est, tribus mensebus se a communione suspendat, duobus presbyter absteneatur, uno diaconus ab omni officio et communione cessabit².

V. Ne presbyter territorii alieni sine conscientia sui episcopi in alterius civitatis territorio praesumat baselicis aut oratoriis observare, nisi forte episcopus suos illum edat episcopo illi, in cuius terretorio habetare dispositus. Quod si excessum fuerit, episcopus, cuius presbyter fuerit, fratri suo noverit culpabilem se futurum, qui clericum iuris sui illeceta facientem sciens ab scandali admissione non revocet³. 10

VI. Presbytero vel diacono sine antistitis sui epistolis ambulanti communionem nullus impendat⁴.

VII. Quicquid parochiarum presbyteri de ecclesiastici iuris possessione

*Canon III. desideratur NM Gonz., canones III. et IV. transmatati sunt ad. I. III om. F
paenitentia KL professi — non om. F' vocetur L, admittantur K.* 15

Canon IV. inter sententias in cod. II et inter canones Agathenses sub num. 55 in cod. S et apud Gonz. sic legitur: Episcopis (episcopus S), presbyteris (presbit S) aut (om. SGonz.) diaconis (diaconus S) canes ad venandum (ad ven. can. Gon.) aut acepitres habere ... in haec voluntate ... se a communione suspendat, presbyter duobus mensibus (se — mensibus om. S) abstineatur (sic Gon., abstineat S, communione suspendat H) diaconus uno (uno diaec. SGonz.) ab omni officio vel communione cessavit (cessabit SGonz.). 2. IV] 1 NGon.: epi's LPD, epi's KRHA prbis KLF, prb (vel prbt, pbt, prb) APDI adque om. Gon.: diaecis K, diaecis APDI, diaconus H ad] a C acepitris] C, acepitres RM, acepitres P, acepitres D, acepitres rel, acepitres ad auecupandum Crab. Sur. 3 alium L^a fuerit om. PM voluntate KFIN, voluntate CLaPMDGonz., voluntate R detectus] deditus D 4 se om. F' communicatione L abstinent RI unum K 5 et] 25 vel PM comm. et off. R cessavit LRF, suspendat L.

Canon V. desideratur NM Gonz. 6 nej nec D, om. L territorij K, territorij RHA, territorio CD, om. F, territorij rel. alienij aeni H.I, alienius Crab., om. F' alterum D civitate a 7 territorium L aut] atque Sirm. observare] inservire F 8 concedat Crab. Sur. illi om. KLRPFI territo C quod] quod ex H.I, in quo Crab. Sur. Sirm. 30 9 epo FI fuerit] fuit F, non fuerit Crab. fratri suo] fratr P noverit] nove K, om. I se om. P futurum] factum Crab. ante qui numerus vi ponitur F clerici F 10 iuris] in iuris K, iuri F iuri suo Crab. inicite R faciente LBD admissionem K, admesacione P non revocat postea adscriptum est C avocat B, vocat D, vacat HA, revocavit Crab.

Canon VI. desideratur M; inter sententias in cod. II et inter cc. Agath. sub n. 53 in cod. S et ap. 35 Gonz. sic legitur: Presbyter aut diaconus vel clericus ... ambulans (ambulante H) communionem ei (ei om. H) nullus impendat. 11 vi] II NGon., vii F' presbet H, prbt PBDI vel diacono] audiaci P diaconus HBI, diaec DF presbyter vel diaconus Crab. antistitis K, antistitis L, antestite HA^a, antestiti A^bI, antestiti J' ambulantem aPD, ambulante I communione LHA 40

Canon VII. desideratur M; inter sententias in cod. II et inter cc. Agath. sub n. 53 in cod. S et ap. Gonz. has minimas discrepancias proficit: Quidquid ... presbyter ... distraxerit, inane ... vacuum, vinditore (vinditori Gon., cum adu.: ex U, in A.: venditorem, in reliquis: venditore) comparantis actione vertente. 13 viii] III NGon., viii F' parochiarum KRPN, paruciarum L, parochiarum HPGonz. prb LD, prbt PB, presbyter Crab. Sur. possessionem LR 45

1) Thomassin. P. II, l. 1, c. 58, num. 1; Hinschius I, 39, n. 6. 2) D. 34 c. 2 = c. 1 X.
de cler. ven. V, 24. — Hinschius I, 134, n. 1. 3) Thom. P. II, l. 1, c. 4, num. 2. 4) Ibid.
num. 1; Hinschius III, 222, n. 3.

distraxerint, inane habeatur et vacuum, in venditorem comparantis actione vertenda¹.

VIII. Presbyter dum dioecesim² tenet, de his quae emerit aut ecclesiae nomine scripturam faciat aut ab eius quam tenuit ecclesiae ordenatione discedat³. Similis quoque de venditionibus, quas abbates facere presumserint, forma servabitur, ut quidquid sine episcoporum notitia vinditum fuerit, ad potestatem episcopi revocetur⁴. Mancipia vero monachis donata ab abbatore non lecet manumitti⁵; iniustum enim potamus, ut monachis cotidianum rorale opus facientibus servi eorum libertatis otio potiantur⁶.

IX. Unum abbatem duobus monasteriis interdicemus praesedere⁷.

X. Cellas novas aut congregatiunculas monachorum absque episcopi notitia prohibemus instrui⁸.

¹ distraxerit *αP*, substraxerint *F* venditore *D* *Gonz.* comparantes *PFLN*, comparantis *D* actio *Gonz.* vertenda] vertendam *D*, reservanda *Gonz.* et in *adu.*: B. R., T. 1. 2: revertenda in venditorem — vertenda] in vend. vel heredes suos comparantis (temp. om. *R*) actio (sic) vertenda (vert. om. *HAB*)^β, in vend. vel her. suos comparantis actione *Crab.* post vertenda add. in cod. *C* a manu secunda, ut rideatur; et quicquid in et brevis tironianis notis scripta glossa, quae in libro 'Nouveau traité de diplomatique' III, 243 sic explicatur: et quicquid insuper ab ecclesiae proprio dederint, sit inane atque vacuum. Sed nisi certo tempore actio valeat in venditorem, non accipit plant pecuniam.

Canon VIII. desideratur *M*; in duas partes divisas inter sententias in cod. *H* et inter cc. *Agath.* sub n. 54 et 56 in cod. *S* et ap. *Gonz.*, invenitur; prior pars usque ad verbum discedat a textu canonis Epatorensis leviter differt, posterior autem cum his carinis lectionibus legitur: Vindicationis (in venditionibus *Gonz.*)... haec forma (haec om. *H*) servetur, ut... sine episcopi... otium (otio *Gonz.*) potiatur.
25 3 VIII] III *NGonz.*, VIII *F* archipresbyter *Crab. Sur.* diocesim *K*, diocesem *R*, dyocesim *P*, diocesem *L*, diocesem *L*^β *D* emerit] tenuerit *Gonz.*, in *adu.*: B. R., U., G.: emerit 4 scriptura *KR*, scripturarum *F* tenet *R*, tenet *αD* ecclesiam *D*, vel *R* ordinationem *F* descendat *L*, 5 vindiciones *P* abbates om. *FI* abbates vel abbatissas (abbatissae *B*)^β forma] in forma *L*, servirur *HA*, servetur *A*^β ut] aut *LN* 6 episcoporum] epum *H*, episum *A*, epis *B*, ipsorum *Crab.* notitiam *LaI* vindendum *R* ad] a *R* 7 monachis] monasteriis *β* ad c. donata *Gonz.* in marg. A.: data abbatibus utriusque sexus *β* 8 monachi *C* *B* urale *K*, usale *F*, rusticae *I* otium *PJ*, utio *R*, utio *HA*, usu *Crab.*

Canon IX. legitur inter sententias in cod. *H* et inter cc. *Agath.* sub n. 57 in cod. *S* et ap. *Gonz.* codem modo quo in textu, nisi quod verbum unum deest et pro praesidere ponitur possedere *H*.
35 10 IX] v *NGonz.*, x *F*, om. *M* abbatore *L* duobus] inter duos *M* monasteriis *L*, monasteriis *R* in interd. *L* praesidere non processu debere *L*.

Canon X. desideratur *M*; reperitur inter sententias in cod. *H* et inter cc. *Agath.* sub n. 58 in cod. *S* et ap. *Gonz.*, quibus locis incipit: Cellulas et finit: institui. 11 x] vi *NGonz.*, om. *F* ad c. cellas *Gonz.* in marg. T. 1. 2: cellulas novas *H* absque] ab *P* noticiam *RHAE*
w 12 instrui unius *C*, construi *D*, institui (institutum *R*) rel.

1) *C. 12 q. 2 c. 36.* — *Loening II*, 697, n. 2. 3. — *Sententia*, quam adnotatio tironiana scriptura exarata exprimere vult, haec nobis esse rideatur: Emptor, quem rem sibi venditam ac traditam restituere oportet, quia emptio venditio nulla est, nec pretium solutum recipiet, si temporis praescriptione perletem cum venditorum summovere calet. 2) Cf. *Hinschius II*, 264, n. 3. 3) *Ibid. II*, 265.
4) *Vide supra p. 7, n. 3.* 5) Cf. *Loening II*, 228 sq. 6) *Canonis huius pars prior:* Presbyter — discedat est *C. 12 q. 4 c. 3*, posterior: Similis — potiuntur *C. 17 q. 4 c. 40.* 7) *C. 21 q. 1 c. 4.* — *Thom. P. II*, l. 3, c. 2, num. 1. 8) *C. 18 q. 2 c. 13.* — *Thom. I. l. et c. 16, num. 1:* *Loening II*, 370 sq. — Cf. conc. Aurel. a. 511. c. 22.

XI. Clerici sine ordenatione episcopi sui adire vel interpellare publicum non praesumant¹; sed si pulsati fuerint, sequi ad saeculare iudicio non morentur².

XII. Nullus episcopus de rebus ecclesiae suae sine conscientia metropolitani sui vindendi aliquid habeat potestate, utili tamen omnibus cunmutatione permissa³.

XIII. Si quis clericus in falso testimonio convictus fuerit, reus capitalis criminis censatur⁴.

XIV. Quisque clericus aliquid de munificentia ecclesiae, cui serviebat, adeptus et ad summum sacerdotium alterius civitatis est aut fuerit ordinatus, quod dono accepit vel acceperit, reddat, quod usu vel proprietate secundum instrumenti seriem probatur emisse, possedeat.¹⁰

XV. Si superioris loci clericus heretici cuiuscumque clerici convivio interfuerit, anni spatio pacem ecclesiae non habebit. Quod iuniores clerici si praesumiserint, vapolabunt⁵. A Iudeorum vero conviviis etiam laicus constitutio nostra prohibuit, nec cum ullo clero nostro panem comedat, quisquis Iudeorum convivio fuerit inquinatus.

Canon XI. desideratur M. 1 xi] vii N Gonz., om. F' clericis K, clericis L sine] 15
in L, sui om. D publico] K publicum fidelium Crab. Sur. 2 sed] et Crab., sed et
Sar. sequi] se quae D, om. F' saecularem LRPDN iudicio] C, iudicem PD, iudi-
cium rel. morentur] permittantur β. praesumant Crab. Sur, hic in marg.: morentur.

3 xii] viii N Gonz., xi F, om. M episcopus de rebus] debere I sine om. DI con-
scientiam KaFI metropolitanu] II, metropolitanis D 4 vendendi LFICGonz., viidentia D 20
aliquid om. RPM ad e. potestatem Gonz. in marg.: U, G.: potestatem; utilis tamen omnibus com-
mutatio permissa omnibus inter ecclesias B communione LB permisso F, promissa KD.

Canon XIII. ab altera, sed antiqua manu in margine adscriptus est C. 5 xiii] viii N Gonz.,
xii F, om. M in om. F' capitali crimine D.

Canon XIV. desideratur M. 7 XIV] x N Gonz., xiii F quisquis αβεF Gonz. muni- 25
ficenti L^a, munificentiae L^bI cuius α serviebat C, servierit R^bαF, servierat rel. 8 et
om. RB ad om. L ad summum] adsum H^a sumnum om. Crab. est om. F' domum
R 9 vel] et L quod -- secundum] et quod suum est ex proprietate vel secundum Crab. Sur.
quod -- possedeat] quia iunctum est ut dummodo colonicas aut res ecclesiastiae unde egreditur possideat alia
ecclesia ubi ordinatur transferre debeat P usum suum β, usum FI vel] vel ex β strumenti 30
LHA, instrumen R seriae K, spem F, sepe I 10 probabitur KLRFINGonz. emississe F,
emissae I, emissae Crab.

Canon XV. desideratur M. 11 xv] xi N Gonz., xiii F si om. F' superiores K,
superius RP^a, superibus H^a, prioris F hereticus D clericu] om. α 12 spatio] spacum R, spa-
tium Gonz. et in marg.: T. 1: spatio pacem] panem Gonz. et in marg.: B. R., T. 1. 2: pacem, om. N 35
habeat L quod] quod si α, quod in I minores Crab. si om. α 13 ante a iudeorum numerus
XV ponitur F a] ad A^aD, ac H iudeorum] iudeorum KRPBDFN Gonz., diu deorum H vero
om. α laicos LA Gonz., laicos K, aliquos R nec] ne CHAF, et ne Crab. 14 ullo] KPIN Gonz.,
illo rel. clericus Crab. nostro] non R, non H^a, n B, om. Crab. pano H^a quis-
quis in αD iudeorum KRPBDFN Gonz. fuerit convivio αD convivio om. P. 40

1) Cf. Loening II, 510 sq. 2) Cf. conc. Aurel. a. 511. c. 6; iunge Loening II, 509.
EIAM concilium Epaconense nullum prohibet laicos, ne actiones moreant adversus clericos apud
iudicem publicum; tantummodo clericu] agere volenti praecepit, ut episcopi sui iussum requirat. Pro
e. morentur in codice, a quo textus concilii, quem libri nostri RHAB(=β) praebeant, originem duxit,
scriptum erat permittantur, non easu aliquo vel lapsu, sed de collectoris aut librarii industria, eo 45
quidem consilio, ut sententia canonis in contrarium verteretur. Vide Maassen (*Pseudoisidor-Studien I*)
S: b. d. ph.-h. Cl. d. kais. Akad. d. W. CVIII, 1079, n. 1. 3) Cf. Hinschius II, 5, n. 4; Loen-
ning II, 214 sq. 697, 700. 4) Cf. conc. Aurel. a. 511. c. 9; iunge Hinschius IV, 807, n. 1.
5) Cf. Loening I, 572; Hinschius IV, 814 sq.

XVI. Presbyteros propter salutem animarum, quam in cunctis optamus, desperatis et decubentibus hereticis, si conversionem subitam petant, crismate permittimus subvenire. Quod omnis conversuri, si sani sunt, ab episcopo noverint expendum¹.

XVII. Si episcopus condito testamento aliquid de ecclesiastici iuris proprietaete legaverit, alter non valebit, nisi vel tantum de iuris proprii facultate suppleverit².

XVIII. Clerici quod etiam sine praecatoriiis qualibet diurnitate temporis de ecclesiae remuneracione possederint, cum auctoritate domini gloriosissimi princeps nostri in ius proprietarium praescriptione temporis non vocetur³, dummodo pateat ecclesiae rem fuisse, ne videantur etiam episcopi administracionis prolixae aut praecaturias, cum ordenati sunt, facere debuisse aut diu tentas ecclesiae facultatis proprietati sue posse transcribere⁴.

Canon xv. desideratur M. 1 xvi] XII *NGon.* presbiter *HA*, prob*RPBF*, prob*D*, presbytero *Crab. Sur.* 2 discubentibus *a*, deconventibus *KP*, in lecto recumbentibus *Crab.* cou*is* versione *FI*, conversionem suam *Gon.* subita *KDFI*, subditam *R* crismate] *CLPIN*, chrysatae *K*, chrysato *F*, chrismate *rel.* 3 quod etiam *Crab.* subversari *D* si *om. I* ab *om. F* 4 expitendam *K*.

Canon xvii. desideratur M; inter sententias in cod. II et inter cc. Agath. sub n. 61 in cod. S et ap. Gon. itidem verbis legitur, desideratur solummodo vel ante tantum *SGon.* 5 XVII] XIII *om. Gon.* si *om. FI* conditio *L* testamento *om. R* iuri *a* proprietaete — iuris *om. D* proprietatem *KP*, potestate *I* 6 vel *om. LF* iuris sui *ad* propria *HD*, proprie *N* facultatem *RP* suppleverint *P*, subuplicaverint *F*.

Canon xviii. desideratur M; inter sententias in cod. II et inter cc. Agath. sub n. 59 in cod. S et ap. Gon. hoc modo legitur: Clerici quod (qualibet *S*, quodlibet *Gon.*) etiam sine preceptoris (sine prec. 25 *om. SGon.*) qualibet (quantacumque *SGon.*) diurnitate temporis de ecclesiae remuneracione (remuneracione *H*) possederint, cum auctoritate gloriosissimi principes nisi (cum — nisi *om. SGon.*) in ius proprietarium *H*) non vocetur (vocentur *H*), dummodo pateat ecclesiae rem fuisse, ne videantur (videatur *H*) etiam episcopi administrationis (administrationes *Gon.*) prolixe (prolixas *Gon.*) aut preceptoras cum ordinati sunt facere debuisse, aut diu tentas (tenens *H*) facultates (facultatis *H*) proprietas (proprietas *HS*) sue posse transcribere. 7 XVIII] XIII *NGon.* diurnitatem *K* tempore *N* de *om. F* 8 ecclesia *L* possederunt *Crab. Sur.* domino *HA* gloriozissimo *H* glorioz domini *I* 9 in *om. P* in iure proprietarium *Gon.* in lectu, in mary.: U.: in ius proprium proprietario *P*, proprietatum *D*, proprietatum *a*, proprietatis *Crab. Sur.* praescriptionem *K*, perscriptione *FN*, praecriptione *P* vocentur *P* 10 ecclesiae rem] rem eect. *L*, eccliarum *D* fuisse] habuisse *R*; hic canon explicit *NGon.* ne videantur *om. I* videatur *RHxE* administracionis] *C*, administrationes *Kla*, administrationis *rel.* praecatoriis *K* 11 ordinate *Crab.* diu tentas] diurnitas *B* ecclesiae *om. P* facultates *KLPDFI* proprietate *RHB*, proprietates *P*, proprietatis *FD* 12 possit *FI* transcribi *L* posse transcribere *om. Crab.*

40 1) Cf. conc. Arans. a. 441. c. 1; iunge Loening I, 571 sq. II, 350, n. 4; Hinschius IV, 56, n. 1. 2) C. 12 q. 5 c. 5. — Cf. Loening II, 675. 3) Cf. Loening II, 292, n. 2. Verba: cum auctoritate dom. glor. princ. nostri ad ea, quae sequuntur, non autem ad ea, quae praecedunt, trahenda sunt, ut iam Loeningius et Peiperus viderunt; sed minus recte Loeningius praescriptionem temporis, de qua in canone agitur, ad interdictum de precario refert; nam interdicti huius praeescriptione res in 'ius proprietarium' nullo modo vocari poterunt; itaque non de precario, sed de tali possessione hic queritur, qua post tempus lege definitum dominium rerum adquiritur. 4) C. 16 q. 3 c. II.

XIX. Abbas si in culpa repperiatur aut fraude et innocentem se adserens ab episcopo suo accepere noluerit successorem, ad metropolitani iudicium ducatur.

XX. Episcopo, presbytero et diacono vel ceteris clericis horis praesteritis, id est meridianis aut vespertinis, ad feminas prohebemus accessum; quae tamen, si causa fuerit, cum presbyterorum aut clericorum testemunium vedeantur.⁵

XXI. Veduarum consecrationem, quas diaconas vocant, ab omni regione nostra paenitus abrogamus¹, sola eis paenitentiae benedictiones, si converti ambiunt, inponenda².

XXII. Si diaconus aut presbyter crimen capitale commiserit, ab officii honore depositus in monasterio retrudatur, ibi tantummodo quamdiu vixerit cum munione sumenda³.¹⁰

XXIII. Si quis accepta professaque paenitentia boni inmemor ad saecularia relabatur, prorsus communicare non poterit, nisi professioni, quam in leceto praetermisserat, refurmetur⁴.

XXIV. Laicis contra cuiuslibet gradus clericum, si quid criminale parant obieere, dummodo vera suggestant, proponendi permittemus potestate⁵.¹⁵

Canon xix. desideratur NM Gonz. 1 abas HB si om. D in om. I culpam L aut] et F fraudem KRFD^a et] aut F, si D, om. R innocente RP se om. CKLPI adserere D 2 accepere] accepit R, om. D noluerit om. KR successorem] successor eius D^b, correptionem Crab. Sur. et in marg.: correctionem Crab., successorem Sur. ad] a R metropolitani K, metropolitane a indicio RP.²⁰

Canon xx. desideratur NM Gonz. 3 et] vel P, om. F ceteris] diversis a clericis om. R oris KPD praesteritis] indebitis Crab. Sur. 4 aut] vel a, ac FI ad feminas om. D quae] qui Crab. Sur. si om. D causam habuerit Crab. 5 cum] in R pbro RD, pbro B, pbro PI, pbro F, presbytero Crab. Sur. aut] at HA, ad B clericorum] diaconorum P testimonium] C, testimonium R, om. P, testimonio rel. vedeantur] C, videatur β D, 25 videantur rel.

Canon xxI. desideratur NM Gonz. 6 numerus xxI ponitur ante quos (sic) diaconas F viderunt C, viduarum rel. consecratione F, consacratione P, congregationem D, consortio vel R diaconissas Crab. Sur. voeant β D, voeant hauc F regione] religione LβDF, religio I nostra om. F 7 sola] soli L, sub D, solam Sur. eis] his D benedictio- 30 nis R, benedictionem Crab. Sur. si om. R abiunt L, habeant D inponendam IIAPD, inponendum B, inpendendam R, imponendo Crab. Sur.

Canon xxII. inter sententias in cod. H et inter ec. Agath. sub n. 50 in cod. S et ap. Gonz. sic legitur: Si episcopus, presbyter aut (vel SGonz.) diaconus crimen capitale commiserint aut cartam falsaverint aut testimonium falsum dixerint, ab offici (officio HS) honore depositi in monasterio (monasterium s: SGonz.) retrudantur et ibi tantummodo, quandiu vixerint, laicam communionem accipiant. 8 XXII] XV NGonz., om. M pbro aut diaconi R commiserint RF, admiserit Gonz. officio LF honorem D 9 positus F monasterium L, monastyrlo R, monasterium KαPFM Gonz. retrudantur L, reclaudantur R ibique NGonz., ubi F quamdiu qua D^a, om. F vixerint R, advixerit a D 10 sumendo L.⁴⁰

Canon xxIII. desideratur M. 11 XXII] XVI NGonz. qui accepta ai (sic) professaque L paenitentiam K, penitentias a N, sententia a I 12 relabitur FI, relabuntur R, revolvatur a D professione KRHAEN, item Gonz. cum adu.: B. R.: professioni, professionem D, pro confessione B, confessione Crab. in leceto] C, in lecito LβDF, in lecito KPN Gonz. praetermisserit D, promiserat F.

Canon xxIV. desideratur M. 14 XXIV] XVII NGonz. laicus L clericorum a parat 45 CR 16 suggesterant RF potestatem codd. excepto uno C.

1) Cf. conc. Nic. c. 19; Araus. a. 441. c. 26; iunge Hinschius I, 8. 2) Cf. conc. Agath. c. 15; iunge Hefele, Conciliengesch. (ed. II) II, 301. 653, n. 1. 2. 3) D. 50 c. 7. — Cf. Hinschius IV, 806, n. 4. 4) Cf. conc. Aurel. a. 511. c. 11; iunge Hinschius IV, 822, n. 4. 5) Cf. Hinschius IV, 849.

XXV. Sanctorum reliquiae in oratoriis villaribus non ponantur, nisi forsitan clericus cuiuscumque parochias vicinus esse contingat, qui sacris cinerebus psallendi frequentia famulentur. Quod si illi defuerint, non ante propriae ordinentur, quam eis conpitens vietus et vestitus substantia depotetur¹.

XXVI. Altaria nisi lapidea crismatis unctione non sacrentur².

XXVII. Ad celebranda divina officia ordinem, quem metropolitani tenent, provincialis eorum observare debebunt³.

XXVIII. Si episcopus ante damnati absolutionem obitu rapiatur, correctum aut paenetentem successuri licebit absolvere⁴.

XXIX. Lapsis, id est qui in catholica baptizati praevaricatione damnabili post in heresem transierunt, grandem redeundi difficultatem sanexit antiquetas⁵. Quibus nos annorum multitudinem breviata paenitentiam biennii conditione infra scripte observaciones inponimus, ut praescripto biennio tertia die sine relaxatione ieiunent, ecclesiam studeant frquentare, in paenitentia loco standi et orandi humilitatem noverent observandam,

¹⁵ Canon xxv. desideratur M; legimus in margine ab altera manu scripta haec: de reliquis non ponendis in oratoriis villarum et antiquior ecclesia propter hoc non destruantur, sicut fuit factum in litmadi . . H 1 xxv] xviii N Gonz. si sanctorum F reliquias L, reliquis F oratulis aPD ponuntur D, permittantur FI 2 clericos LBD Gonz., c[on]f[ess]or F cuiuscumque] cum que F parrociis KLRPN, parochiae Gonz. vicinos LDNGonz., in cuius ecclesia Crab. 20 cinerebus] C, ceneribus KLRN, generibus P, cineribus aFD Gonz. psallendis C 3 famo- letur P quod si — depotetur exstat KLN Gonz., om. CβPFDI quam] quam K.

Canon xxvi. desideratur IM. 5 xxvi] xviii N Gonz. crismates LP, chrismatis RD, chrysma KF crismatis unctione] infusione (infusionem D) crismatis aD unctione] unguine KLN Gonz., unguere P sacramus B, sacerdos K.

²⁵ Canon xxvii. desideratur M, coniungitur cum praecedenti ap. Gonz. 6 xxvii] xx N, xxvi I celebrandum Crab. Sur. metropolitani K conprovincialis R 7 eorum] ipsorum K, ipsarum R, om. Crab. Sur. Sirm.

Canon xxviii. desideratur M. 8 xxviii] xx Gonz., xxi N, xxvii I absolutione P, absolutione R, absoluti I obito I, subito R obitu rapiatur] obtura patiatur L, obripiatur aD* corrupto P, corruptum F 9 successore aD* licebat P, licet C, licet I.

Canon xxix. desideratur M; inter sententias in cod. H et inter cc. Agath. sub n. 60 in cod. S et ap. Gonz., si errores aliquos in codd. H et S, qui certe librariorum imperitiis adscribendi sunt, relut in cod. H: baptidate pro baptizati, transire pro transierunt, animorum pro annorum, et in cod. S: episcopum pro ipst[e] cum etc., omittimus, has paucas lectiones variae proferit: catholica fide (B.R.: eccl[esi]a) bapt. Gonz.; imponit . . biennii . . ieiunet . . studeat . . noverit H; et ecclesiam stud. HSGonz.; observ. ut etiam SGonz.; caticuminius p[re]cedere comit. H; ad altario (adlatario S) HS; quia H pro quam; ardua v. dura SGonz.; implere HSGonz. 10 xxix] xxi Gonz., xxii N, xxviii I, om. K lapes KRB, lapis HA, lapides F catholican L, catholice H, catholici A* baptizati] baptizati si β, baptismati F, baptismatis I praevaricationem RD in om. RPFJ 11 transierint KR grandem] 40 grandem eis β nos om. R 12 multitudine FNIGonz. brevitate F, privatum aD, privatis Crab. paenitentia RI, pacientiam F infra om. I 13 perscripto βPDN, praescriptae F relaxatione] relatione N, dilatione HAD, dilectione B ieiunet CF, ieiunuit P ecclesie aD, et in ecclesia Crab. studeat P 14 in om. Crab. paenitendum D locum aPD, locus F standi] dandi F, standio B et om. aD humilitate R noverit P

⁴⁵ 1) Thom. P. I, l. 2, c. 75, num. 1. 2) C. 26 et 27 = D. 1 c. 31 de cons. — Ad c. 26 cf. Hinschius IV, 398, n. 10. 3) Vide supra n. 2. — Cf. Thom. P. I, l. 2, c. 75, num. 2. 4) C. 11 q. 3 c. 40. 5) Cf. conc. Nic. c. 11 et alibi; iunge Loening I, 572; Hinschius IV, 822, n. 4.

etiam ipsi, cum eaticumini procedere commoventur, abscedant. Hoc si observare voluerint, constituto tempore admettendis ad altarium observatio relaxetur; quam si arduam vel duram forte potaverint, statuta praeteritorum canonum complere debebunt.

XXX. Incestis coniunctionibus nihil prursus veniae reservamus, nisi cum adulterium separatione sanaverint. Incestus vero nec ullo coniugii nomine praevelandus praeter illos, quos vel nominare funestum est, hos esse censemus: si quis relictam fratris, que paene prius soror exteterat, carnali coniunctione violaverit; si quis frater germanam uxoris suaee accipiat; si quis novercam duxerit; si quis consubrinae subrinaeque se societ. Quod ut a presenti tempore prohebemus, ita ea, quae sunt anterius instituta, non solvemus: si quis relictæ avunculi misceatur aut patrui vel privignae concubito polluatur. Sane quibus coniunctio inlicita interdicetur, habebunt ineundi melioris coniugii libertatem¹.

XXXI. De paenetentia homicidarum, qui saeculi leges evaserint, hoc summa reverentia de eis inter nos placuit observari, quod Anquiritani canonis decreverunt².

1 ac etiam *Sirm.*, ac etiam si *Crab. Sur.* cum] quomodo *D*, om. *P* cathecumenis *NN*, cati- 15 cuminis *LRF* communicentur *C^b*, commoventur *D* si] sibi a 2 noluerint *J. Gonz.* con- stituta *K* admittentes *a*, admittendos *P*, admittentur *Crab. Sur.* altario *βPD* observatio *K* observatio relaxetur] et relaxatio observetur *Crab.* 3 arduam] ad arduam *C* arduum vel durum *R* canonum] eān *K* debunt *B*, debent *F*.

*Canon XXX. desideratur M: inter sententias in cod. H et inter ec. Agath. sub n. 61 in 20 cod. S et ap. Gonz. cum his discrepantiis exstat: De incestis coniunctionibus (coniunctionis II) ... sanaverint (se noverit H). Incestos vero nec ullo (vero nullo SGonz.) coniugii nomine (nemine H) prevalendi preter illos, quos nominare (pro prevalendi — nominare SGonz.: deputandos quos etiam designare) funestum est, hos (os II, hoc enim Gonz.) esse censemus ... quae (qui H, om. S) pene (pene me II) prius ... violaverit (voluerit S); si quis fratris germanam uxoris (uxorem SGonz.) accipiat; ... si 25 quis consobrinae subrinaeque se societ (consobrinam subrinaeque sociat H, consobrinaeque se sociaverit S). Quod ita presenti tempore prohibemus, ita et ea (pro ita et ea S; ut ita ea, Gonz.; ut ea), quae sunt ante nos instituta, non solvimus (dissolvamus SGonz.); si quis relictæ vel filiaci avunculi (obunculo H) misceatur aut patrui (patris filiae SGonz.) vel privigne (privignae suaee Gonz., pro virginie sua S) concubitu ... libertatem. 4 XXX] XXII Gonz., XXIII N, XXVIII K [incestis] de incestis R, so- lucuinetis *K* coniunctionibus *C*, functionibus *a* veniam tribuamus *F* nisi om. *P* adulterii *R* 5 incestos *LFDGonz.*, incestis *H* ullos *L*, ulla *I* praevelandos *KL*, praevaelandos *P*, prevalendus *αP*, praevaelandos *DNGonz.*, praeliabandus *R* praeter] propter *Crab.* 6 vel om. *βPD* numerari *F*, dinumerare *Crab.* funestum] honestum *F* hos] hos *CLRHD*, om. *Crab.* censimus *I*, censuimus *Ka*, consuemuimus *R*, consensimus *F* si] ut 25 si *Crab.* fratri *P* 7 quo — frater om. *F* sorore *L* exteterant *a*, existent *I*, stiterat *D* fratri *D*, om. *Crab. Sur.* frater — quis om. *B* 8 uxorem *R* sunc add. unus *C* accepit *Crab. Sur.* ad e. novercam *Gonz.* in marg.: B, R, T, 1; novercam patris uxorem secundam duxerit consubrinaeque *FI*, consubrinae *P* subrinae *R*, om. *PF* 9 se om. *LHADFIN* in vr. societ quod litterae finales t et d supra lineam scriptae sunt *C* ut 40 om. *CD* a] ad *F*, om. *RP^aD* ea] ne ea *I* anterius sunt constituta *KR* 10 relictæ *RPB*, relictam *FI* 11 non habebunt *Crab.**

Canon XXXI. desideratur M. 13 XXVI] XXIII *Gonz.*, XXIII *N*, XXX *K* homicidarum *LPFI* qui] quae *P* evaserunt *Crab. Sur. Gonz.* hoc] ac pro hoc *R* 14 de eis] deis *PB^a*, his *D* anquiritani *H^bBI*, aueritani *PF*, aueritani (aue in ras.) *R*, aueritane 45 *D*, aeritani *H^aA*, antiqui nicaeni *KLNGonz.* chanonis *L*, eān *K* decreverunt *N*, decreverint *I*.

1) C. 35 q. 2 c. 8. — Cf. conc. Aurel. a. 511. c. 18; iunge Loening I, 574; II, 548. 553 sq.; Freisen, Gesch. des can. Ehrechts p. 377. 562. 2) Cf. conc. Aucyr. c. 22. 23.

XXXII. Relicta presbyteri sive diaconi si cuicunque renupserit, eatus ab ecclesia pellatur, donec a coniunctione illicita separetur; marito quoque eius simili usque ad correctionem severitate plectendo¹.

XXXIII. Basilicas hereticorum, quas tanta execrationem habemus exosas, ut pollutionem earum purgabilem non putemus, sanctis usibus applicare dispicimus. Sane quas per violentiam nostris tulerant, possumus revocare².

XXXIV. Si quis servum proprium sine conscientia iudicis occiderit, excommunicationem biennii effusionem sanguinis expiavit³.

XXXV. Ut cives superiorum natalium noctem paschae ac nativitatis Domini sullenmitate episcopos, nec interest in quibus civitatebus positos, accipienda benedictionis desiderio noverint expetendos⁴.

XXXVI. Ne ullus sine remedio aut spe veniae ab ecclesia repellatur neve ulli,

Canon XXXII. desideratur NM Gonz. 1 xxxii] xxxi K relicta tam prsb̄i sive diacono cuiuscumque eadem ut videtur manu, sed posterius in spatum relictum scriptum est, renupserit — pol. 16 latur om. C relietam aD, relietae Crab. si om. FD I impserint a, renupserint Sur. ad ecclasiā D 2 pellatur] unus L, acriatur P, elongentur Crab. Sur., reliqui codd. om. a om. CLDI iunctione CaD separantur a maritum β simili usque] semelius somelius quem R 3 correctione Ka severitatis R plectendum KβPF.

Canon XXXIII. desideratur M. 4 xxxiii] xxiv Gonz., xxv N, xxxii K tanta] ante ante 20 R execrationem] C, execratione LβD, execratione FIN Gonz., execratione KP habuemus R exosas a, exoras F, exortas D 5 sanc] si F, om. L, nisi Crab. 6 quam R, quis F nostri P, nostras F tulerunt P, tolerant FIN, tuleram HA, abstulerunt Crab. Sur., om. R possimus aD.

Canon XXXIV. desideratur M; inter sententias in cod. II et inter cc. Agath. sub n. 62 in cod. S et ap. Gonz. sic legitur: Si... occiderit excommunicatione (add. vel penitentia SGonz.) biennii reatum 25 sanguinis emundaverit (emundabit SGonz.) 7 xxxiv] xxv Gonz., xxvi N, xxxiii K servo K proprio K^a sine — iudicis om. D siue] in R conscientiam RP excommunicationem] C, excommunicatione F, excommunicatione rel. 8 bienni a effusione βD, confusione Sur. ex- piabit KLRDN, emundavit P.

Canon XXXV. desideratur NM Gonz.; inter sententias in cod. II et inter cc. Agath. sub n. 63 30 in cod. S et ap. Gonz. cum compluribus variis lectionibus et aliquantulum amplior sic: Ut cives (81 ut supra cives Gonz.) superiorum natalium (solemnitatum S; ad e. natalium Gonz. in marg.: in codd. 'solemnitatum'. Vox 'natalium' desumpta est ex alio textu codicis Ae. et B.R., in quo sub Sententiarum nomine viginti et tres canones huius Agathensis concilii repetuntur) noti paes (paschae SGonz.) ac nativitatis (natalis SGonz.) Domini sollemnitate (festivitate S, festivitati sicut Gonz.) episcopus 35 (epi H, epis S) nec (om. SGonz.) interesse neglexerint (negl. om. H), in quibus civitatebus positos accipiendo benedictionis (communionis vel ben. SGonz.) desiderio noverint; qui hoc facere neclexerint triennio communiōne (a comm. S) priventur ecclesia. 9 xxxv om. K ut om. aD superiūrum R, superhierum P, superior F, superiorum I, superiore a natal. super. aD natalum P, natalium D^a noctem] nati K, until R, noti FI, noticiae P, nocte Sirm., om. L nativitatis natalis R 40 10 sullenmitate] C, sollemnitate L, sollemnitas B, sollemnitate rel. episcopos scriptissimus, episōs L, epis vel epis rel. codd., episcopis Crab. Sur. nec cui F quibus] eius I civitatebus] festivitatibus P benedictionem P 11 noverit I, non venerit D, novenerit HA expetendus βDF, expitendam K.

Canon XXXVI. desideratur M. 12 xxxvi] xxvi Gonz., xxvii N, xxxiii K ne ullus] nullus 45 CD Gonz. romedium D^aF spem I neve] nevel C, ne RP ullus R, ullis N

1) Cf. conc. Aurel. a. 511. c. 13. 2) Cf. Hefele II, 685, ubi recte notatur hunc canonem et c. 10 conc. Aurel. a. 511. inter se repugnare; uberioris de hac re agit Loening I, 571. 3) Cf. Loening II, 227; Hinschius IV, 801, n. 7. 4) Cf. conc. Agath. c. 21; Aurel. a. 511. c. 25.

si aut penaetuerit aut correxerit, ad veniam redeundi aditus obstruatur. Sed si cui forsitan discrimen mortis immineat, damnationis constituta tempora relaxentur. Quod si aegrotum accepto viatico revaliscere fortasse contingit, statuti temporis spatia observare conveniet¹.

XXXVII. Ne laicus nisi religione praemissa² clericus ordinetur.

XXXVIII. In monasteria puellarum non nisi probatae vitae et aetatis provectae ad quascumque earum necessitates vel ministrionis permittantur intrare. Ad facientes vero missas qui ingressi fuerint, statim exacto ministerio regredi festinabunt; alias autem nec clericus nec monachus iuvenis ullum ad puellarum congregacione habebit accessum, nisi hoc aut paterna aut germana necessitudo probetur admittere.¹⁰

XXXIX. Servus reatu atrociore culpabilis si ad ecclesiam confugerit, a corporibus tantum suppliciis excusetur³. De capillis vero vel quocumque opere placuit dominis iuramenta non exegi⁴.

XL. Quocirca haec, que superna inspiratione communi consensui placuerunt, si quis sanctorum antestitum, qui statuta praesentia suscriptionibus propriis firma-¹⁵ verunt nec non et quos eorum Deus esse voluerit successoris, relieta integritate observationis excesserit, reum se Divinitatis pariter et fraternitatis iudicio futurum esse cognoscat.

1 si om. RN correxerit] se correxerit *Crab. Sur. Sirm.* sed si cuij et si cuique *Crab. Sur.* si cuij sicut *L*, sicut quae *D*, cui *Gonz.* cuij cuique *α* 2 discrimen] de cri-²⁰ mine *P*, crimen *HAD* ut ante damnationis add. *K* constituta] *KLP*, constitutae (c-tute) rel. tempore *RFD*, temporale *I* relaxarentur *D*, relaxantur *Gonz.* 3 si om. *D* con-*tegit R*, continget *F*, contigit *Gonz.* servare *R* 4 conveniat *KPB Gonz.*, convenit *RFI*.

Canon XXXVII. desideratur M. 5 xxxvii] xxvii *Gonz.*, xxviii *N*, xxxv *K* nisi] sine *α* permissa *HA*, promissa *Crab. Sur.* ordinetur *C*, ordinet *D*.²⁵

Canon XXXVIII. desideratur M. 6 xxxviii] xxviii *Gonz.*, xxviii *N*, xxxvi *K* in cum uno *C* scripsimus, om. rel. monasteria *L*, monastria *R*, monasterium *Gonz.*, om. *F* vitae om. *D* et aet. prov. om. *L* et om. *RB Gonz.* itatis *K*, etate *HA*, etatis *B* profecto *αL*, perfectae *F*, prophete *D* 7 ad] id *F* ministrionis omnes tradiciones *R*, ministriones laici *Crab.* ante ad facientes numerus *XXXVII* ponitur *K* 8 vero om. *D* ministerium *L* ad so alias *R* 9 clericus nec om. *K* ullam *P*, illum *LB* congregacionem *KLRDFIN Gonz.* habeat *LR* 10 hoc om. *KLRN Gonz.* germana] germana persona *αD* necessitudo probetur] necesse sit ut probetur *D*.

Canon XXXIX. desideratur M. 11 xxxix] xxix *Gonz.*, xxx *N*, xxxviii *K* si om. *F* ecclesia *KP*, eccl *R*, eccl *B* a om. *FI* 12 cappillis *L*, capellis *N*, capitales *K*, peccatis *Crab. Sur.* 35 vel] aut *Gonz.* opere om. *P* 13 a dominis *Crab. Sur. Sirm.*

Canon XL. desideratur M. 14 xl] xxx *Gonz.*, xxxi *N*, xxxviii (in marg.) *K*, om. *DP* quodcirca *L*, quoscirca *RB*, quicirca *F* que om. *ABDF* vel superna vel *F* in spiratione] instituta sunt et supra lineam spiratione *C* spiratione *D* consenserit *D* *Gonz.* ante si quis numerus *XXXVIII* eratus est *K* 15 sanctorum] sacrum *P*, scripturarum *I* qui 40 om. *D* 16 deus] di *K* successor *L*, successor esse *R*, successorem *AB*, successorum *II*, successores *KRPNI Gonz.* 17 reum om. *F* pariter et fraternitatis ab altera, sed antiqua manu adscriptum *R*, om. *I* iudici *C* futuro *RD*, futurorum *F* esse om. *P* 18 add. explicit post cognoscat *I*.

1) *Hinschius IV*, n. 5 et cc. ibi laud.; 822, n. 4. 2) Cf. conc. Agath. c. 16. 3) Cf. 45 conc. Aduel. a. 511. c. 3. 4) Cf. Loening I, 574 sq.

- Auitus episcopus constitutionis nostras, id est sacerdotum provinciae Uienensis, relegi et subscripsi die XVII. kal. menses octavi, Agapito consule, Epaone.
- Ujuentiolus episcopus ecclae Lugdunensis con provincialibus meis constitutiones nostras relegi et subscripsi.
- Silvester episcopus civitatis Cabalonensis relegi et subscripsi die et consule supra scripto.
- Gemellus episcopus civitatis Uasensis relegi et subscripsi die et consule supra scripto.
- Appollenaris episcopus civitatis Valentine relegi et subscripsi.
- Ualerius episcopus civitatis Segistericae relegi et subscripsi.
- Victorius episcopus in Christi nomine civitatis Gratianopolitanae relegi et subscripsi.
- Claudius in Christi nomine episcopus civitatis Uisenensis relegi et subscripsi.
- Grægorius in Christi nomine episcopus civitatis Lingonicae relegi et subscripsi.
- Praumatius in Christi nomine episcopus civitatis Agustac relegi et subscripsi.

¹ ante avitus signum crucis positum est L, num. XII P post episcopus add. uienensis
¹⁵ P constitutionis — sacerdotum om. C post est add.: a P, sancta Gonz. cum adn.: in A.: in
sancta prov. uien. om. R, quo in libro semper nomina civitatum desiderantur uienensis CI,
uienensis B, uienensis HA, Vienensis Gonz. relegi et subscripsi] subi R hic et semper relegi
relegi K hic, postea ubique rel, religi CL (L hic et in sequ.), relegit B, rel HA hic et in sequ. 2 et
subscripsi] sparsis (minus clare scriptum) U subscripsi] in K hic et semper, subscripsi L, subi
20 (sub B) a hic et semper, subi P, subi F die — epaone om. β die] sub die N, die et
tempore Gonz. XVII] septimo decimo L, VII P, x Gonz., om. N kal.] K, kl CI, calendarum L,
klrum P, k F, kaledarum N, kaledarum Gonz. octavo L, VIII P, octob I Agapeta Gonz.
in textu, in marg.: B. R.: Agapio consule] consi KL hic et alibi, eccl C epene F, et
paone P, om. NGonz., et in his duobus libris pro reliquis subscriptionibus, quae quidem desi-
derantur, haec verba adduntur: in hac synodo suscriberunt episcopi numero (num. om. Gonz.) XXIII
(viginti tres Gonz. cum adn.: B. R., T. 1, 2; viginti quatuor) 3 uineciolus R, uineciolus C,
uineciolus cum signo crucis praefixo L lugduensis PI, lugdon- F, lugdugensis a, lugd L,
lenduensis C con nostrar om. CP con provincialibus] KL, com cōprov. P, cumprovin-
cialis FI 4 relegi et subscripsi] subi C hic et in vv. 11, 12, 13 (p. 30), in omni. rel. subi ss
30 subscripsi] in L hic et in sequ., subi P, subi F post subscripsi add.: die et cons scripto (supra
scripto I) LI, diae et anno quo supra P 5 siuester C, siuester L civitatis] eccl C ca-
balonensis perscriptimus, cabaloni K, cabelloni C, cabillonensis L, cabilonensis P, cauillionensis I,
cauillii F, cauallionensis a religi et subi (subi I) PI, rel et in F die — supra scripto om.
CPF supra scripto] sptio KL, sup I hic et alibi 7 genellus C, gemellus L, cemellus A,
temellus I ante opiscopus add.: in christi nomine LI civitatis] eccl C uasinensis CP, uasio-
nensis civitatis a, basensis civit. I, desiderantur hic et in sequentibus subscriptionibus ultima sola excepta
nomina civitatum F relegi et subscripsi] relegi et subi P hic et postea semper, rel (rel relegi) et sub I,
subi (sub B) a; formula, nisi ubi eam adnotavimus, desideratur F post subscripsi] sequitur in K,
50 forsitan notavi persribendum die — supra scripto om. CPPI 8 Apollinaris et Valerii sub-
scriptiones ordine inverso leguntur I apollinaris CP, apollinaris RF⁶I ante episcopus add.:
in christi nomine I ualentinus CLP, ualentine civitatis H, ualentiae I add. post subscripsi hic
et ubique: d et cons (eccl consol vel cons) sptio (vel sup rel sub) LI 9 ante episcopus add.: in
christi nomine LI segestericae C, s-e L, segestiricae a, segestrigo P, sigestrionensis I 10 Vic-
torii et Claudi subscriptio ordine inverso leguntur I uicturius CP, vitorinus I in chr.
45 nomi. om. CPPI hic et semper in chr. nom. opisc. LI gratianopolitanae] L, gratianop K,
gracianopolitanae C, gracinop-ac P, gratinopoll β, gratiopolitano I relegi et subscripsi] rel et cons
(vel cns vel cons) L hic et semper exceptis versibus 2 et 3 (p. 30) 11 glaudius P, cladius B,
claudianus I uisonensis CLI, uesunctionensis (vesunc- B) a, uisomium P 12 gregorius
CLRHBPF, gregorius A, gregor I lingonica K, longinite I relegi et subscripsi] subi F
55 13 Praumatii subscriptio desideratur R praumacius C, prauom- P, praugmatius HAF, praigna-
tius B, praugnatius I agustodunensis C, a-ninsia P, augustod L, austudenensis (austudu- H) a,
auastunensis I

Constantius in Christi nomine episcopus civitatis Octodorenensis relegi et subscrispi.
 Catulinus in Christi nomine episcopus civitatis Ebredunensis relegi et subscrispi.
 Sanctus in Christi nomine episcopus civitatis Darandusienis relegi et subscrispi.
 Maxemus in Christi nomine episcopus civitatis Genuensis relegi et subscrispi.
 Babuleus in Christi nomine episcopus civitatis Uindonensis relegi et subscrispi.
 Saeculatus in Christi nomine episcopus civitatis Deensis relegi et subscrispi.
 Julianus in Christi nomine episcopus civitatis Carpentoratensis relegi et subscrispi.
 Constantius in Christi nomine episcopus civitatis Uappincensis relegi et subscrispi.
 Florentius in Christi nomine episcopus civitatis Arausiae relegi et subscrispi.
 Item Florentius in Christi nomine episcopus civitatis Trecastinensis relegi et subscrispi.¹⁰
 Fylagrius in Christi nomine episcopus civitatis Cauelliae relegi et subscrispi.
 Venantius in Christi nomine episcopus civitatis Uiuarensis relegi et subscrispi.
 Praetextatus in Christi nomine episcopus civitatis Aptensis relegi et subscrispi.
 Tauricianus in Christi nomine episcopus civitatis Niernensis relegi et subscrispi.
 [Peladius presbyter iussu domini mei Salutaris episcopi, qui huic definitioni interfui et
 subscrispi.]

Explicitur canonum Epaponensis episcoporum numero XXIIII.

1 inde ab hoc versu usque ad c. 6 subscriptiones hoc ordine positae sunt α: sanctus..., con-
 stantius..., catulinus..., bouleus..., seculatus..., maximus... constantius P, constantinus P
 octodorenensis L, orlinus P, teudorensis I relegi et subscrispi] subs F 2 Catulini subscriptio 20
 post Butulci extat FI catulinus CLa, catholimus R, catulianus I obredonensis L, ebrudu-
 nensis α, ebrud- I, obredunensis C, abridunensis P rel et ss hic et in sequenti subscriptione
 etiam L 3 Sancti subscriptionem hanc praeedit: salutaris ep̄s subī R, salutaris ep̄s civitatis
 auenniae relegi et subī P darauasioneis α, taransius P, darandaniensis I 4 maxemus] K,
 maximus rel. genanensis CL, g-nensis P, genuensis α 5 bobuleus P, bouleus α, boliulfus R, 25
 buholeus I uindonissae C, uindonensac L, uidunensis α, nedouenetus P, uindonensis I 6 secu-
 latius CFI, saeculatus L, s-lacius P deinsis αP, decensis I 7 carpentoratensis CLI, c-torensis α,
 capaentoractinium P 8 item const. α constantinus P uappensis C, uappensis α, uappincinium P,
 uapentensi I 9 Florentii subscriptio desideratur βF arāuasiae C, aurauisie L, armusiae P
 10 item om. LβFI floreinus R, florentinus F tricastinae CLP, t-tine FI, trecessinensis HA, 30
 tricastinensis B 11 flagrius Ca, flauerius R, felagrius PF, felauerius I cabelliae C relegi
 et subī] subs F 12 ueuancius P uiuarensis] K, albensem CLI, abbensem α, uiuariensis sive
 albensem P 13 pretextatus βFI aptensis CLaPI 14 Tauriciani subscriptio desideratur C
 taurentianus P, tauretianus I uiuernensis LF, neu- I, neuernensis α, u-nensis P relegi et sub-
 scrispi] rel et subī F 15 haec subscriptio sic profertur α, Salutaris episcopi subscriptionem iam 35
 prius attulerunt RP (vide supra c. 23), utraque subscriptio desideratur in libris rel. post sub-
 subscriptiones legitur: hi sunt nomina episcoporum qui subscriperunt XXXII R 17 expl. — XXIIII unus
 K, explicit (explicunt B) canonem epauensis (epauis R, epauenses B) tempore sigismundi regis β et
 præterea altera manu additur: et illorum vel nepotum eludent reg fratre R.

CONCILIUM LUGDUNENSE.*

516—523.

Exstat hoc concilium in codice Coloniensi 212 (nobis K) fol. 100^r et in codice Philippini 1743, nunc Berolinensi, (nobis R) fol. 131, quorum utrumque contulimus.
In verbis singulis scribendis lectionem libri K, utpote qui concilii aero propior sit, relinuimus.

Edidit concilium primus Sirmondus I, 202 ex codice R, quem iam nominarimus, coeque solo; codice K demum Peiperus concilium nostrum cum Operibus Alcimi Aviti¹ editurus usus est.

Inscriptio desideratur in libro K; in tabula vero corpori collectionis praemissa concilium ita designatur: Cañ Lugdunensis episcoporum XI. In libro R concilium proprium habet duas inscriptiones, quarum prior eaque longior simul et tituli et summarii vice fungitur, posterior vera inscriptio est; sunt scilicet correctis aliquibus mendis manifestis verba haec: Incipit epistula tempore Sigismundi regis ab episcopis in urbe Lugdunum facta, in qua scriptum invenies: De incesti facinore. Item si quis cupiditatis instincto ecclesiam alterius vel parrociam absque eius, ad quem pertenere nescitur, cessionem praesumpserit aut ordinationes fecerit. Et ut nullus in locum viventis episcopi sacerdotii gradum ascendet. — Sinodus vel constitutio sanctorum episcoporum contra Stephanum, qui oblitus divinas vel humanas leges cognatae suas ausu nefario se sociavit. Quid fuerit, cur initio huius expositionis, item in hac clausula: Explicit epistula contra Stephanum tempore Sigismundi regis actis nostri concilii epistulæ nomen attribueretur, ex apertis argumentis non liquet; conicere tantum licet episcopos, qui concilio adfuerunt, aliis antistitibus canones transmisso et sic canones ipsos epistulis adiunctos vocabulum epistulae usurpasse. Utcumque haec se habent, dubitari nullo modo potest, quin auctor collectionis, qui tam in priore inscriptione quam in clausula concilium dicit tempore Sigismundi regis celebratum esse, e fonte suo hoc depprompsit. Cuinam vero anno synodus nostra adscribenda sit, certis rationibus definiri non potest, cum nec post concilium Epuronense a. 517. habitum eam celebratum esse constet neque exploratum sit, num aliquis episcoporum, qui canonibus subscripserunt, iam ante a. 523, quo Sigismundus rex interfactus est, e vita migraverit. Restat igitur aliud nihil, nisi ut concilii aetas e tempore, quo Sigismundus in Burgundia regnavit (516—523), sumatur.

* Sirmondus hoc concilium Lugdunense I. evocat, item præter Peiperum reliqui editores.

¹ Auct. ant. T. VI, P. II, p. 175.

*In utroque codice K et R capitulorum distinctio desideratur. Sirmonodus arbitratu
suo et posteriores editores omnes eum secuti textum in sex capitula dividunt. Distinctio
vero quattuor capitulorum, quam nos proponimus, variis argumentis, de quibus concilium
agit, magis respondere videtur optimeque congruere summario, quod supra e codice R
transcripsimus.*

*Praeter canones acta concilii decretum quoque continent, quo sententia damnationis
contra duas personas propter incestum ab iis perpetratum iam ab anteriore aliquo concilio,
ut e canone I. colligitur, prolata et ab hoc nostro confirmata aliquatenus mitigatur. In
codice R hoc decretum cum canonibus praecedentibus coniunctum subscriptiones undecim
episcoporum excipiunt, ita ut etiam ad illud hae subscriptiones sese referre videantur.¹⁰
In codice K, quem sequimur, ordo rerum hic est, ut undecim illis subscriptionibus interposi-
tis decretum a canonibus sejunctum sit et nunc iterum subscriptiones corundem episcoporum
duobus, Viventiolo et Florentio, exceptis proferantur. Quomodo vero factum sit, ut
Viventiulus et Florentius non subscriberent, utrum a concilio iam abierint, an leniorem
sententiam istius decreti reprobarerint, nescimus.¹¹*

*Phira de Stephano, in cuius causa episcopi iam prius se congregatos esse profi-
tentur, comperimus e Vita S. Apollinaris (Bolland. Acta SS. Octob. T. III, p. 59), ubi
etiam narratur non modo Virentiolum, sed etiam Aratum, qui nostro concilio non sub-
scripsit, illi priori concilio adfuisse. Ubi autem et quando id concilium celebratum sit,
non patet, sed conicere licet haec duo concilia aetate non multum inter se distare.¹²*

I. In nomine Trinitatis congregati iterato in unum in causa Stephani¹ incesti
crimine polluti adque in Leudanensi urbe degentes decrevimus, ut hoc factum nostrum,
quod in damnatione eius vel illius, quam sibi inilicite sociavit, uno consensu suscrip-
simus, inviolabiler servarimus. Quod non solum de praefatis eisdem personis placuit
costodiri, sed in omnibus, qui quolibet loco vel tempore in hac fuerint perversitate
detecti. (II.) Id quoque addeimus, ut si quicumque nostrum tribulationem quamcumque vel
amaritudinem aut commotionem fortasse potestes habuerit tolerare, omnis uno
cum eodem animo conpatiantur et, quidquid aerumnarum vel dispendiorum optentu
causae huius unus susciperit, consolatio fraternae anxietates relevit tribulantes. (III.) Quod
si se rex praeceilentissimus ab ecclesiae vel sacerdotum communione ultra suspenderit,²⁰
locum ei dantes ad sanctae matris gremium veniendi, sancti antistetes sc in monasteriis
absque ulla dilatione, prout cuique fuerit oportunum, recipiant, donec dominus
integral ad caritatis plenitudinem conservandam sanctorum flexus praecibus restituere

21 iteratio R 22 criminis R lugdoninsi R dicentes decrlobimus R ut adieccimus
cum Sirm., om. KR 23 damnationem R 24 eidemque K 25 qui quilibet] quilibet R 25
26 ut si — fortasse cum R scriptimus; verborum series hoc modo turbata est: ut si quicumque vel
amaritudinem nostrum tribulationem aut communionem fortasse K 28 aerumnarum om. R 29 huius
om. R consolatio] consulatur R fraterna R anxietate K tribulatos corr. Sirm. 30 ocla-
R communionem R 31 sanctae] sacras R se in monasteriis se R 32 do-
minus om. R 33 plenitudinis conservanda K 40

1) Secundum id, quod Vitae S. Apollinaris scriptor anonymus de Stephano refert, erat 'quidam
ex officio regis Sigismundi, qui super omnem dominationem fisci eius principatum gerebat'.

pro sua potencia vel pietate dignetur, ita ut non unus quicunque prius de monasterio, in quo elegerit habitare, discedat, quam cunctis generaliter fratibus fuerit pax promissa vel reddit.

II. (IV.) Illud etiam iuxta statuta antiquorum canonum¹ spcialiter renovamus omnino, ut nullus frater vanitatis vel cupiditatis stimulis incestatus eccliesia alterius agredi vel parrociis praesumere absque eius, ad quem pertinere nescuntur, cessione vel permissione praesumat nec quisquam sub hac necessitate absentante episcopo in eius qui afferit loco aut sacrificiorum aut ordinationum audeat ministeria caelibrare. Quod si in hac timeritate vel audacia quisque proruperit, non solum se in concilio redargueret, verum etiam cumunioni fratrum futurum noverit alienum².

III. (V.) Id quoque, licet iam antiquissima vel celeberrima observatione³ decretum sit, nihilominus iteramus, ut nullus in locum viventes ad ambipedum sacerdotii gradum audeat adspirare. Quod si quilibet impia vel timeraria voluntate praesumpserit, simul et ipse, qui fuerit ordinatus, et hi fratres, quos ordinationi eius interfuisse constiterit, perpetuae excommunicationis sententia feriantur⁴.

IV. (VI.) Haec vero, quae a nobis inspirations divina tractata vel difinita sunt, quisquis excesserit aut implere, quod absit, adversa persuasione neglexerit, quasi divinorum mandatorum transgressor reum fraternitati futurum se esse cognoscat.

1 potentia R prius om. K.

20 5 frater vanitatis R, fraternitatis K eccliae R adgredi R 7 hac om. R 8 afferit loco] ablerit locum R au-deant misteria R 10 commonione R.

11 licet iam scriptimus cum Peipero, licentiam K, etiam quod R antiquissimum K
12 sit] est R viventes] vivencis R 13 qualibet corr. Sirm. Peip. 14 hui R 16 ex-
communicationis R.

25 16 finita R 17 persuasions R 18 se om. R, reum se concilio fraternitatis futurum esse cognoscat scribit Sirm. in textu, et in annotatione (p. 604) ad haec verba, quae minus recte sic repetit: reum se in concilio fraternitatis etc., codices manu scriptos Andegavensem (hodie deperd.), Divisionensem (hodie Berol. Phillippsii 1763), Bonaerallensem (hodie Paris. Lat. 3868) laudat, quo-
rum primus et secundus codices unius ciuidemque collectionis sunt, tertius ab hac collectione de-
scendit. (Cf. Maassen, Quellen I, 821. 833.) Eiusdem collectionis libros Vindobonensem 2171 fol. 24 et
Sangallensem 675 fol. 134 contulimus, in quibus sub titulo LXII. haec leguntur: Cen Lugduinis
hera III. (Cai. Lugduinensis her Sangall.). Haec vero, quae a nobis inspiratione divina tractata sunt
vel finita, quaque excesserit aut implere, quod absit, adversa persuasione neglexerit, quasi divinorum
mandatorum transgressor (transgressus Vind.) reum se concilium (concilio Vind.) fraternitatis fu-
turum (fut. om. Vind.) esse cognoscat. — Verbis esse cognoscat statim in cod. R adiungitur decre-
tum: Domini — praestarimus et sequitur clausula: Explicit epistola contra Stephanum tempore Sigis-
mundi regis. Post hacc titulo praemiso: Incipiunt nomina episcoporum qui subscripserunt nomina
undecim episcoporum scripta sunt, quorum ordo cognoscitur, cum ea, quae in textu exhibemus, non
per columnas sed per versus leguntur.

40 1) Cf. conc. Arebat. a. 314. c. 17; Antioch. c. 19 et 22; Sardic. c. 2. 2) Cf. Hirschius
IV, 814, n. 10; ad v. cumunioni fratrum cf. conc. Aurel. a. 511. c. 5. 3) Inter antiquos canones
nullus iurenit, qui diuerte id statuerit, sed ride conc. Nic. c. 8 in fine; ceterum iam S. Cyprianus
ep. 55, c. 24 (ed. Hartel, Corpus SS. eccl. Lat. T. III, P. II, p. 642) similem sententiam exprimit;
post aliquod tempus constitutio saepius reperitur, cf. infra conc. Aurel. a. 549. c. 12. 4) Cf. Hin-
schius IV, 813, n. 1.

LL. Concilia.

Uuentiolus¹ in Christi nomine consensi subscrispi.

Iulianus ² in Christi nomine consensi subscrispi.	Silvester ³ in Christi nomine consensi subscrispi.
Apollinaris ⁴ in Christi nomine consensi subscrispi.	Victorius ⁵ in Christi nomine consensi subscrispi.
Claudius ⁶ in Christi nomine consensi subscrispi.	Gregorius ⁷ in Christi nomine consensi subscrispi.
Maximus ⁸ in Christi nomine consensi subscrispi.	Saeculatius ⁹ in Christi nomine consensi subscrispi.
Florentius ¹⁰ in Christi nomine consensi subscrispi.	Fylagrius ¹¹ in Christi nomine consensi subscrispi.

Domni quoque gloriosissimi regis sententia secuti id temperamenti praestitemus, ut Stephano praedicto vel Palladiae usque ad orationem plebis, quae post evangelia legitur, orandi in locis sanctis spatium praestarimus¹².

Iulianus² subscrispi.

16

Silvester ³ subscrispi.	Apollinaris ⁴ subscrispi.
Victorius ⁵ subscrispi.	Claudius ⁶ subscrispi.
Gregorius ⁷ subscrispi.	Maximus ⁸ subscrispi.
Saeculatius ⁹ subscrispi.	
Fylagrius ¹¹ subscrispi.	

20

1) uuentiolus R in — subscrispi] episcopus in christi nomine consensi (vel consensi vel consi)
R hic et semper consensi subscrispi] conī ū K hic et semper 4) uictorius R 8 secula-
tius R 10 fylagrius R, quo in codice, cum decretum prius positum sit et altera subscriptionum
series, ut diximus, desideretur, addita post hanc subscriptionem clausula: Explicitur nomina episco-
porum qui subscrisserunt, concilium finit 12 domini quoque] R, de his verbis sola syllaba que 26
legi potest K sententiam R 13 stafano R 14 legeretur R.

1) ep. Lugdunensis. 2) ep. Carpenteratensis. 3) ep. Cabilonensis. 4) ep. Valen-
tinensis. 5) ep. Gratianopolitanus. 6) ep. Vesuntionensis. 7) ep. Lingonensis. 8) ep.
Gebennensis. 9) ep. Diensis. 10) ep. aut Arausicanus aut Tricastinensis. 11) ep. Ca-
bellicensis. 12) Cf. Duchesne, Origine du culte chrétien p. 193. 30

CONCILIO ARELATENSE*.

524. Jun. 6.

Collati sunt codices Coloniensis 212 (nobis K) fol. 60, cuius etiam orthographicam lectionem servavimus, Phillippsii 1745, nunc Berolinensis, (nobis L) fol. 37, Phillippsii 1743, nunc Berolinensis, (nobis R) fol. 132^r, Berolinensis 435 (nobis H) fol. 131^r, Parisiensis Lat. 3846 (nobis A) fol. 138^r, Parisiensis Lat. 1564 (nobis P) fol. 29^r, Tolosanus 364 (nobis T) fol. 74^r, Albigensis 2 (nobis I) fol. 103, Vaticanus Palatinus 574 (nobis N) fol. 55^r, Vindobonensis 411 (nobis S) fol. 71.

Ediderunt hoc concilium in collectionibus suis Sirmundus I, 207 et Gonalezius I, 203, quos solos respicimus; Crabbii et Surii textus, ubi a lectionibus nostrorum codicum recedit, sive Merlino sive codice aliquo Pseudoisidoriano nimitur.

Inscriptio desideratur in codicibus KTI, in quorum primo canones sine ulla distinctione cum epistula Symmuchi papae ad Caesarium episcopum Arelatensem 'Hortatur nos' (Iaffé-W., Reg. n. 764) coniuncti sunt. Reliqui libri inscriptiones proferunt has: Incipit constitutio sanctorum episcoporum, quae in civitate Arelatensi ad dedicationem basilicae sanctae Mariae convenerunt L. Incipiunt canones (add. ārts HA), qui ad dedicationem basilicae sanctae Mariae (om. R) convenerunt RHA. Incipit apud Arelate habitum P. Synodus Arelatensis N. Concilium Arelatense tertium quatuordecim (duodecim Gonz. cum adn.: in reliquis praeter A.: quatuordecim) episcoporum habitum era CCCCLXI, Marciano Augusto regnante, Opilione et Vinc Malone consulibus, VIII. idus Iulias S Gonz.¹

Canones in codicibus KLTIN nec numerantur nec distinguuntur; reliqui libri RHAPS in distinguendis et numerandis canonibus valde differunt. Nos priorum editorum exemplum codice S suffragante secuti sumus.

Subscriptiones in omnibus libris manu scriptis praeter N exhibentur; sed etiam in hoc una saltem Caesarii subscriptio, a qua in reliquis codicibus subscriptionum series

*¹) In libris editis ante Sirmundum sicut in Hispana hoc concilium Arelatense III. insignitur. Sirmundus, qui primus concilium in causa Fausti Lirinensis in urbe Arelatensi habitum in lucem edidit (Concilia Gall. I, 120), quod Arelatense III. nominavit, nostro numerum IV. attribuit; quod posteriores editores praeter eos, qui solius collectionis Hispanicae rationem habuerunt, imitati sunt.

1) Haec notatio chronica falsa est; nam neque annus aerae Hispanicae 462, neque annus, quo Vincamus et Opilio consules fuerunt, h. e. a. 463. p. Chr. n., anno, quo concilium Arelatense habitum est, sc. a. 524. respondent.

exorditur, adest, reliquorum vero nominum loco non nisi generaliter adnotatum reperimus quattuordecim episcopos concilio alfuisse. Celeri codices primum in numero nominum inter se dissentunt, sed haec varietas librariorum negligentie adscribenda est et, cum libros inter se comparamus, dubitare non possumus, quin concilio quattuordecim episcopi et quatuor presbyteri ab episcopis missi subscripterint, licet in nullo codice omnes duodecim deviginti subscriptiones nobis occurrant. Deinde etiam ordinem, quo nomina scripta sunt, alium alii codices praebent. Ob quam diversitatem codices in tres classes discedere statendum est, quarum primam K, secundam LPSTI, tertiam RHA represeantur. Ideo tres series, quarum unaquaeque ordinem suae classi proprium reddit, putavimus hic esse describendas, de quibus ultima, ut mox apparebit, sine dubio mendosa est. 10

Cum in voluntate Dei ad dedicacionem basilicae sancte Mariae in Arelatensi civitate sacerdotis Domini convenissint, congruum eis et rationabile visum est, ut primum de observandis canonibus attentissima sollicitudine pertractantes, qualiter ab ipsis ecclesiastica regola servaretur, salubri consilio definirent.

I. Et quia in ordinandis clerecis antiquorum patrum statuta¹ non ad integrum, sicut expedit, observata esse cognoscitur, ne forte quorumcumque importunis et inordinatis praecibus sacerdotis Domini fatigentur et ea, quae toties sunt pracepta, transgredi compellantur, hoc inter se observandum esse definiunt, ut nullus episcoporum diaconum, antequam viginti et quinque annus implet, ordinare praesumat, episcopatus vero vel presbyterii honore nullus laicus ante praemissa conversatione² vel ante triginta aetatis annus accipiat³.

II. Et licet de laicis prolixiora tempora antiqui patris ordinaverint observanda, tamen quia crescente ecclesiarum numero necesse est nobis plures clericos ordinare, hoc inter nos sine praeiudicio dumtaxat canonum constitut antiquorum, ut nullus metro-

11 Ante cum ponitur numerus i R A arelatensi A, arelatense PNS 12 eis et] et se 25
K ratione L 13 adtentissimae sollicitatione P tractantes PTI 14 ecclesiasties
(e-cae) regule (r-lae) servarentur SGonz. ante salubri ponitur numerus i H, ii R A salubre
consilium (um corr. in o) K.

15 Ante et quia ponitur numerus i SGonz. quia] qua K antiquorum — expedit om.
praepter syllabam an K 16 sicut] siquod R osservatam RHA cognoscuntur RHA, so
nosuntur LN quorumque N 17 praecipus K ad v. quas Gonz. in adn.: U.: quae con-
stituta sunt totiens codd. excepto uno K 18 ante hoc ponitur numerus i P hoc om.
RHA se] eos P esse om. P nullum R 19 diac L, diaconem IGonz. viginta
R annis H implet L ante episcopatus ponitur numerus III (III+B) R A episcopatus]
ep̄s K 20 presbyteratus Gonz. honore] bonus et add. triginta annorum detur P, honorem 36
codd. praeter K ante nullus ponitur numerus ii P antequam R praemissam NGonz.
conversione PTIS, conversionem NGonz., hic in adn.: Ae., B. R., U.: conversationem 21 post
aetatis adl. suo et post annos add. officium clericatus P.

22 Ante et licet ponitur numerus ii HSGonz. licet R prolixiora] LTISGonz., pro-
lectoria K, prolexiora PN, prolixoria H, prolixoria A, proluxoria R observandum KS 23 tamen] 40
tam S crescent L, ad crescent S, accrescente Gonz. nomirum R, numerum HATI plure
R 24 nos] nobis S dumtaxa S canonum] nouum S constet L, constet X, constitut S,
convenit RHA

1) Cf. conc. Neocaes. c. 11; Agath. c. 16, 17. 2) Cf. conc. Araus. a. 441. c. 22; Are.
inter a. 442—506. hab. c. 2. 3) Cf. Thom. P. I, l. II, c. 68, num. 1; Hineschius I, 17. n. 6. 45

politanorum cuiuscumque laico dignitatem episcopatus tribuat, sed nec reliqui pontifices presbyterii vel diaconatus honorem conferre praesumant, nisi anno integro fuerit ab eis praemissa conversio¹.

III. Nullus paenitentem², nullus degamum vel internuptarum maritus³ in predictis honoribus audeat ordinare. Et licet haec iam prope omnium canonum statuta contineant, tamen, ne cuiuscumque sacerdotum supplicantum, sicut iam dictum est, importunitas vel suggestio iniqua subripiat, necesse fuit, ut nunc severiorem regulam sibi vellent Domini sacerdotes inponire. Et ideo quicumque ab hac die contra ea, quae superius sunt comprehensa, clericum ordinare praesumpserit, ab ea die, qua hoc ei potuerit adprobari, anno integro missas facere non praesumat⁴. Quam rem si quis observare noluerit et contra consensum fratrum faciens missas celebrare praesumpserit, ab omnium fratrum caritate⁵ se noverit alienum, quia dignum est, ut severitatem ecclesiasticae disciplinae senciat, qui toties salubriter a sanctis patribus instituta observare contemnit⁶.

IV. Et si forte aliquis clericorum regola disciplinae ecclesiasticae subterfugiens fuerit evagatus, quicumque eum suscepit et non solum pontifici suo non reconciliaverit, sed magis defensare praesumpserit, ab ecclesiae communione privetur⁷.

1 IsicuM TI reliquij aliqui PTI pontifices vel diaconi T 2 presbyterii om. PI
diacone I^a, diaconi I^b praesumat PS annum integrum TI fuerint L ab eis fuerit
20 PTI ab eis om. SGonz.

4 Ante nullus ponitur numerus III HPSGonz., III RA nullus deg.] nullus om. I degamum LN, digamum ISGonz. maritos TISGonz., maritum LN, maritis P 5 audeat] aut deat R, valeat PTI ante et licet ponitur numerus V RA ad e. omnium Gonz. in marg.: T. 1: omnia instituta SGonz. 6 contineant] constiterint S euicuumque] cui Sirm. siquod R dictum est] diximus SGonz. 7 suggestio RHAP ad e. iniqua Gonz. in marg.: U., G.: aliqua se-
25 veriore P 8 velint LN, velint S contra ea om. PTI 9 praesumpserint RS^a ea] haec Sirm. 10 ei om. RHA improbari S missa S ad e. facere Gonz. in marg.: T. 2: agere 11 concessum S 12 noverit se SGonz. 18 senciat] L, sentiant RHA, sen-
tentiae K, sentiat rel. quia L totius codd. praeter K, om. SGonz. a om. P a
30 sanctis om. RHA patrum RHA, fratribus TIS observare om. K 14 contemnit K.
15 Ante et si ponitur numerus IIII HPSGonz., V (lapsu) R, VI A aliquos K^a regu-
lam (regu-) codd. praeceps K 16 fugient S evaguatus L, evacuatus TI et om. PTI
non solum] illum S solo I non om. PTI 17 ab om. Sirm. commun K.

1) Cf. Loening II, 192, 278. — Ad r. praemissa conversio ride p. 36, n. 2. 2) Cf. conc. Epaon.
ss c. 3. 3) Ibid. c. 2. 4) Cf. Hunschius IV, 736, n. 1. 5) Videl supra p. 4, n. 3. 6) D. 55
c. 2. 7) C. 21 q. 5 c. 4. — Cf. conc. Epaon. c. 6.

Series subscriptionum ex codice K.

Caesarius in Christi nomine episcopus¹ definitionem hanc sanctorum fratrum vel meam relegi et suscripsi. Notavi sub die VIII. id. Junias, Opilione v. e. consule.
Contumiliosus episcopus² Cyprianus episcopus³ su- Praetextatus episcopus⁴ su-
scripsi. scripsi.

39 suscripsi hic perscribitur, postea semper abbreriatur in cod. consule] ccs cod.

1) Arlatensis. 2) Regensis. 3) Telonensis. 4) Aptensis.

Iulianus episcopus¹ suscripsi.
 Maximus episcopus⁴ suscripsi.
 Item Florentius episcopus⁷ suscripsi.
 Caelestius episcopus³ suscripsi. Catafronius presbyter missus a dominiis meis Agricio⁹ et Seuero³ episcopis consensi et suscripsi.
 [Desiderius presbyter missus a domino meo Iohanne episcopo¹⁰ suscripsi.]
 Leontius presbyter missus a domino meo Constantio episcopo¹¹ suscripsi.
 Emeterius directus a domino meo Gallicano episcopo¹² suscripsi.

Explicit

9 hanc subscriptionem in cod. K omissam ex omnibus reliquis libris addidimus.

1) *Carpentoratensis.* 2) *Cibellicensis.* 3) *Sedes eius ignota est.* 4) *Aquensis.*
 5) *Arausicanus.* 6) *Arenionensis.* 7) *Tricastinensis.* 8) *Diniensis.* 9) *Antipolitanus.*
 10) *Foroiuliensis.* 11) *Vapicensis.* 12) *Ebredunensis.*

*Series subscriptionum ex codice L cum lectionibus variis codicum PTISN
et editionis Gonz.*

Caesarius in Christi nomine episcopus definitionem hauc sanctorum fratrum vel
meam relegi et suscripsi. Notavi sub die VIII. id. Iunias, Opilione v. c. consule.²⁰
 [Contumeliosus episcopus suscripsi.]
 Fylagrius episcopus suscripsi.
 Praetextatus episcopus suscripsi.
 Maximus episcopus suscripsi.
 Iulianus episcopus suscripsi.
 Florentius episcopus suscripsi.
 Cyprianus episcopus suscripsi.
 Montanus episcopus suscripsi.
 Florentius episcopus suscripsi.

25

19 ego caesarius TI cesarius PTISN christi] dei N post episcopus add. ecclesiae arelatensis P definitionem P sanctorum om. N post fratrum add. meorum TISGonz. vel
meam om. PTI 20 rel L suscripsi in ultimo versu perscribitur, in aliis se semper abbreviatur L; in reliquis libris modo abbreuiatum subi, modo perscriptum suscripsi et subscrpsi legitur
notavi -- consule om. S notavi nota I iunias] ful N opilioni P v. c. consule] ee
TI consule] con ss L post consule scribitur pro reliquis subscriptionibus, quae desiderantur: 25
in hanc constitutionem XIII episcopi subscripterunt N 21 Contumeliosi subscriptio desideratur L,
sed non solum in aliis huius classis libris, sed etiam in reliquis omnibus inveniuntur suscripsi
consensi et subscripti PTISGonz., quam formulam ubique habent PTI 22 Fylagrii subscriptio
desideratur PTI filargius S, Philaerius Gonz: cum adn.: Ae.: Filarius; B. R. E. 3, U.: Fila-
grius 23 Praetextati subscriptio desideratur PTI praetaxa S 26 ad. v. Florentius Gonz. 20
in marg.: E. 3: Florentinus 27-28 Cypriani et Montani subscriptiones desiderantur PTIS
29 Florentii subscriptio desideratur PTI item florentius S, ad v. Florentius Gonz. adnotat:
Repeti videntur nomina Florentii et Cypriani: quamobrem duodecim episcopos huic interfuisse concilio ex
A. codice recte diximus, quamvis quatuordecim adfuisse scripserint reliqui codices.

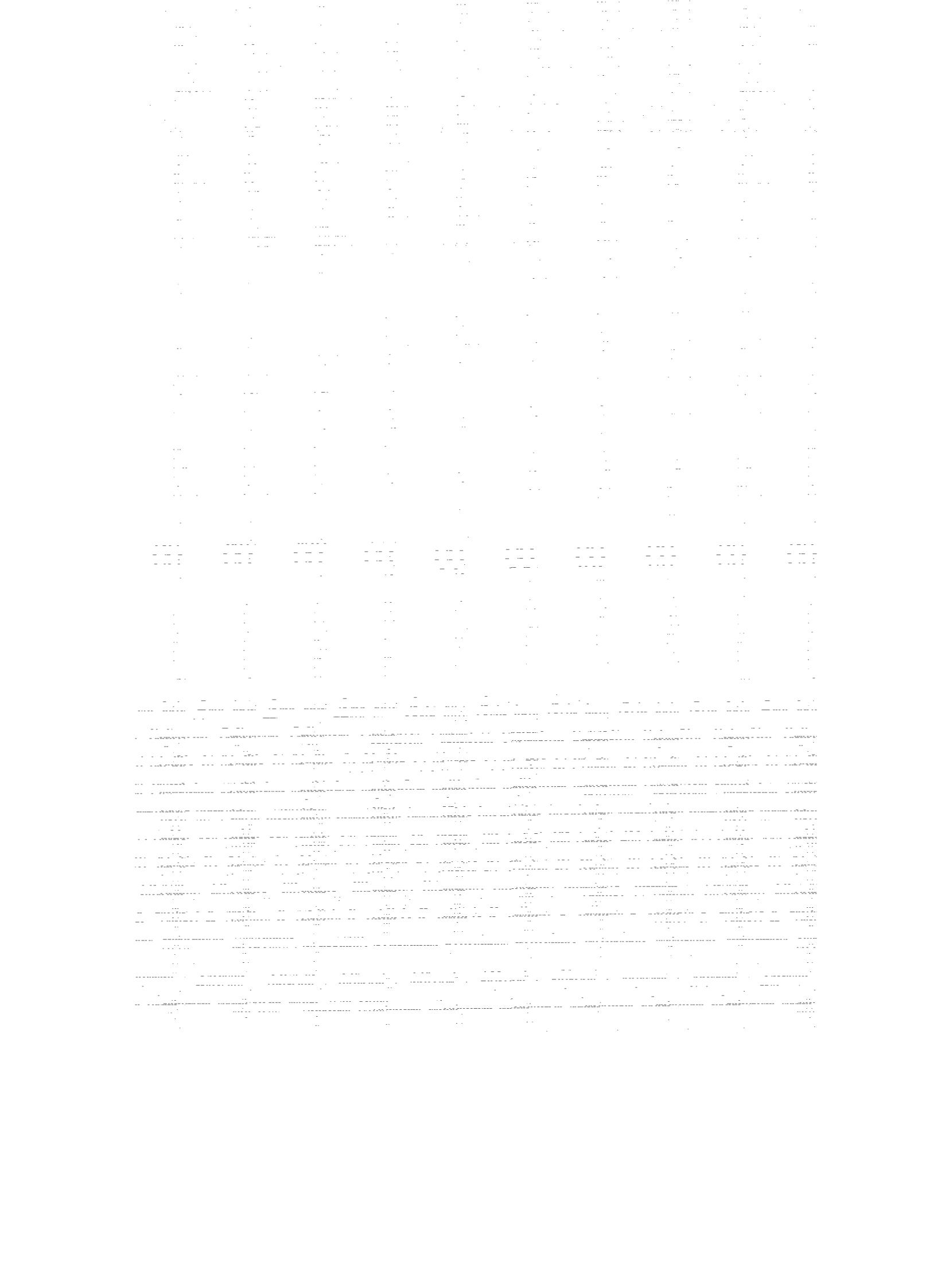
- Cyprianus episcopus consensi et suscripsi.
 Caelestius episcopus consensi et suscripsi.
 Portianus episcopus consensi et suscripsi.
 † Euchyrius in Christi nomine episcopus consensi et suscripsi.
 † Catafronius presbyter directus a dominis meis Agroccio et Siuero episcopis consensi
 et suscripsi.
 † Desiderius presbyter directus a domino meo Iohanne episcopo consensi et suscripsi.
 † Leontius presbyter directus a domino meo Constantio episcopo consensi et suscripsi.
 † Emeterius directus a domino meo Gallicano episcopo consensi et suscripsi.

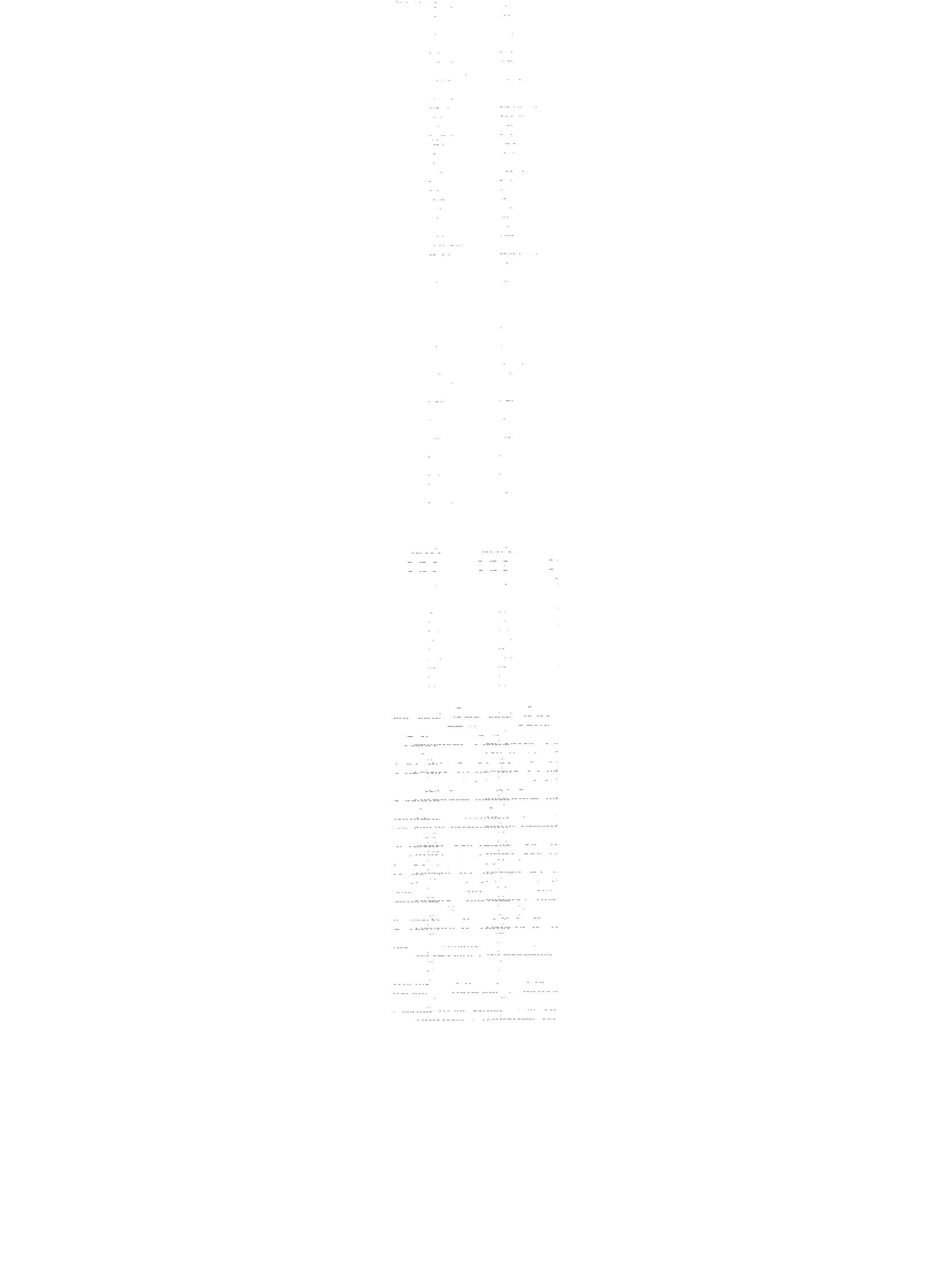
10 1 cyprianus *I* cons. et suscripsi *Gonz.* hic et postea ro. 6. 7. 9 exceptis 2 ce-
 lestius *P.* caelestius *T.* celestinus *IS.* Caelestinus *Gonz.* in textu, in marg.: Ae., B. R.: Coelentius
 4 signum crucis hic et semper om. codd. praeter *L* euchyrius *P.* eucerius *TIS.* Eucherius *Gonz.*
 in christi nomine om. codd. praeter *L* 6 Catafronii subscriptio desideratur *PTI* agritio *S.*
 Agriclo *Gonz.* siuero *S Gonz.* 7 ego desiderius *PTIS Gonz.* desiderios *P* directus
 16 districtus *P* iohann *P.* iohanne *I.* iohanne *Gonz.* 8—9 Leontii et Emeterii subscriptiones desi-
 derantur *PTI* 8 Constantino *Gonz.* in textu, in marg.: Ae., T. 1: Constantio 9 ego
 emeterius *S.* Ego Hemeterius *Gonz.* galliano *S.* Gallicano *Gonz.* post subscriptiones add.:
 explicit feliciter amen *TI.*

Series subscriptionum ex codicibus RHA.

- 20 Incipiunt nomina episcoporum qui subscriperunt:
 Caesarius in Christi nomine episcopus definitionem nostram
 relegi et suscripsi. Notavi die iun op̄ ü.
 Contumiliosus episcopus subscrpsi.
 Maximus episcopus subscrpsi.
 25 Florentius episcopus subscrpsi.
 Caelestinus episcopus subscrpsi.
 Euchyrius episcopus subscrpsi.
 Desiderius episcopus subscrpsi.
 Emerius episcopus subscrpsi.
 30 Filagrius episcopus subscrpsi.
 Julianus episcopus subscrpsi.
 Cyprianus episcopus subscrpsi.
 Portianus episcopus subscrpsi.
 Catafronius episcopus subscrpsi.
 35 Leontius episcopus subscrpsi.
 Explicant canones Arelatensis tempore Segismundi regis.

20 subscrribuntur *A* 21 cesarius *H* supra r. episcopus ab antiqua manu scriptum est:
 arelatensis episcopus *R* 22 subscrpsi) subi hic et semper *R*, sub hic, postea subscr *H*, sub hic
 et semper *A* die iun op̄ ü sic codd. Cf. notam temporis, quae in ceteris libris Caesarii sub-
 40 scripti adiecta est. 23 contumeliosus *H* 33 porcianus *H* 36 explicant — regis om. *HA.*

Eucherius episcopus ¹ sub- scripsi.	Gallecanus episcopus ² sub- scripsi.	Prosper episcopus ³ sub- scripsi.
Aletius episcopus ⁴ sub- scripsi.	Uranius episcopus ⁵ sub- scripsi.	Heraclius episcopus ⁶ sub- scripsi.
Lupercianus episcopus ⁷ subscripsi.	Principius episcopus ⁸ sub- scripsi.	[Uindimialis episcopus ⁹ sub- scripsi.]

1 gallicanus L 5 Vindimialis subscriptio desideratur KL, cf. praemonitionem nostram.

1) Avenionensis. 2) Ebredunensis. 3) Vinciensis. 4) Vasionensis. 5) Civitas
ignota est. 6) Tricastinensis. 7) Foroiuliensis. 8) Arausicanus.

Series subscriptionum ex codicibus β.

10

Nomina episcoporum qui subscripterunt:

Caesarius in Christi nomine episcopus constitutionem nostram
relegi et subscripsi. Notavi sub die VII.

Contumiliosus consensi et subscripsi.

15 Julianus consensi et subscripsi.

Filagrius consensi et subscripsi.

Euchirius consensi et subscripsi.

Prusper consensi et subscripsi.

Oranius consensi et subscripsi.

20 Loperciatus consensi et subscripsi.

Uindimialis consensi et subscripsi.

Cyprianus consensi et subscripsi.

Constantius consensi et subscripsi.

Portianus consensi et subscripsi.

25 Gallicanus consensi et subscripsi.

Alicius consensi et subscripsi.

Heraclius consensi et subscripsi.

Principius consensi et subscripsi.

Explicit.

11 Nomina terna in unoquoque versu collocantur B 12 caevarius H 13 relegi] so
releg HA, re legit B et om. B [subscripsi] subi R, sub α hic et semper notavi] not β
14 contumeliosus H, contumeliosus AB^b add. ep̄s hoc uno loco R consensi] coñs β hic et
semper 16 filacrius R 17 Euchirii subscriptio desideratur R 18 prosper α 20 lo-
pertianus HA 25 galligeōr R 26 aletius α.

Domino sancto ac venerabili fratri Agroetio episcopo¹ Cesarius²
episcopus et ceteri episcopi in Carpentoratensi synodo congregati.

Licet ad synodum aut per vos aut per personam vicariam debueritis adesse, ut
ordinationis tuae, quam fecisse diceris, in synodali conventu redderis rationem, ut, si

25 agroetio R caesarius RAB 36 synodo congregati om. R 37 licet ad
om. R 38 dicens R

40

1) Antipolitano.

recte fecerat, absolutus cum caritate Deo propicio remearis, sin certe transgressorum te canonum esse constaret, presenti denunciatione cognosceris, ut Deo medio prolatae sententia aut percelleret reum aut absolveret supplicantem, quia, licet sacerdotibus canonis ignorare non licet, tamen paene levior error fuerat, si per ignorantiam delinquisses, quam ut corum, quos tua vel vicarii tui manus subscripterat¹, canonum transgressor existeris. Ad nunc vero duplii reatu teneris adstrictus, cum non solum contra venerabilem patrum, sed etiam contra tua venisse decreta temere conprobarris. Quapropter hoc communi in Christo deliberatione sancimus, ut, quia filium nostrum Protodium contra statuta ordinavisti, canonibus sententia inserta vos constringat et usque 10 emenso anno missas facere non presumas, quia aequum est, ut, quod apud antestites Deo medio statuetur, inviolabiliter Deo propicio conservetur. Quac enim observationis reverentiam a posteris exhibebitur, si ab eis primum lex, a quibus constituta est, violatur?

- Cesarius episcopus subscripti.
- 15 Cyprianus episcopus subscripti.
- Constantius episcopus subscripti.
- Porcianus episcopus subscripti.
- Gallicanus episcopus subscripti.
- Aletius episcopus subscripti.
- 20 Heraclius episcopus subscripti.
- Principius episcopus subscripti.
- Contumeliosus episcopus subscripti.
- Iulianus episcopus subscripti.
- Filagrius episcopus subscripti.
- 25 Euchirius episcopus subscripti.
- Prosper episcopus subscripti.
- Oranius episcopus subscripti.
- Lopertianus episcopus subscripti.
- Uindimialis episcopus subscripti.
- 30 Explicit.

1 deo propicio] Del Crab. Sur. propicio remearis] propitionem ea ris R transgressorum te] transgressu remitte H 2 cognoscereris edd. 5 quos tua scriptissimus, custodia codd. et Crab. Sur. quibus tua Sirm. subscripterant a, subscriptione Crab. Sur. 7 tuam R 8 deliberaciones+ auximus R sanximus Sirm. protiduum B 9 locus inde a v. contra usque ad cr. 25 constringat et a nobis restitutus in codd. ita legitur: intra statuta (R, statutum HA, statutam B) canonibus sententia (HAB, sentenciam R) vos inserta constringont. *Lectionem hanc:* statuta canonibus per vos inserta et vos simili sententias constringent Crabbius proposuit, quam solis vocibus sententiae constringent in sententia constringunt mutatis Surius, Sirmundus, reliqui editores approbaverunt 10 emenso scriptissimus cum Sirm., eii|so R, emissio a antestis HA 12 reverentiam sic cum 40 codd. scriptissimus 14 subscriptiones hoc modo exhibentur, ut unusquisque versus unam solam contineat RHA, nisi quod Caesarii et Cypriani subscriptiones in unum versum comprehensae sunt H; singuli versus terrena nomina continent B caesarius RB subscripti] subi R, sub- scrip H hic et semper, semel subscriptis deinde sub AB 17 portianus R 20 herachius R 22 contumeliosus R, contumeliosus A 26 pruspor R 28 lopercianus RB 29 vindimius R.

45 1) *Epistula hic respicit concilium Arlatense a. 524, quod etiam vicarius Agroetii episcopi subscriptis; vide supra p. 38, v. 7.*

CONCILIUM ARAUSICANUM*.

529. Jul. 3.

Collati sunt codices Coloniensis 212 (nobis K) fol. 102, Phillippsii 1745, nunc Berolinensis, (nobis L) fol. 44, Phillippsii 1743, nunc Berolinensis, (nobis R) fol. 130', Berolinensis 435 (nobis H) fol. 133', Parisiensis Lat. 3846 (nobis A) fol. 141, Vaticanus 3827 (nobis B) fol. 92 (ubi HAB inter se consentiunt, signo α, ubi RHAB, signo β usi sumus), Parisiensis Lat. 1451 (nobis F) fol. 92, Vaticanus Palatinus 574 (nobis N) fol. 35', de quibus in orthographia observanda codicem K secuti sumus.

Adferunt hoc concilium in collectionibus suis Crabbius I, 339', Surius I, 722, Sirmundus I, 215.

10

Inscriptiones in codicibus leguntur hae: Incipiunt canones Arausicorum K. In Christi nomine (haec verba om. F) incipit constitutio episcoporum in civitate Arausica de gratia et libero arbitrio LF. Incipiunt canonis Arausici (Araosici α) de liberum arbitrium vel diversis condicionibus de re ipsa necessariis per eras (heras HA, aeras B) absque capitulis requirendum β. Synodus Arausica de gratia et libero arbitrio N.

Acta huius concilii e duabus partibus, canonibus scilicet et definitione fidei, constant; canones vero non a patribus concilii concepti, sed pro iis 'capitulis' habendi sunt, quae ut in præfatione concilii legitur, ab apostolica . . sede transmissa, . . ab antiquis patribus de sanctarum scripturarum voluminibus in hac præcipuae causa collecta sunt, quae itidem in initio fidei definitionis sanctarum scripturarum sententiae vel antiquorum patrum definitionis ab episcopis appellantur. Et certe iam diu viris harum rerum peritis non incognitum est e canonibus virginis quinque Arausicanis canones IX. et XI—XXV. ad verbum cum nonnullis 'sententiis' S. Prosperi¹ consentire, reliquos vero, canones scilicet I—VIII. et X, cum locis ex variis S. Augustini scriptis quam maxime cohaerere. Primi octo canones, qui non pariter in 'sententiarum' modum concepti sunt ac posteriores, reperiuntur iisdem verbis sub numeris III—X. in collectione undeviginti capitulorum, quae in codice aliquo S. Maximini Trevirensis extare dicitur, ex quo primum in lucem edita est a Labbeo² sub titulo hoc: Incipiunt capitula S. Augustini in urbe Roma transmissa³.

**Synodus in libris editis Concilium Arausicanum II. insignitur.*

30

1) *Liber Sententiarum ex Operibus S. Augustini delibatarum* (Migne, Patrol. Lat. LI, 427).

2) *Concilia T. IV*, p. 1676. 3) *Eadem capitula etiam in cod. Lucensi 490 leguntur, ut refert Mansi VIII, 722, not. a. Cf. de his capitulis Maassen, Quellen I, 349, n. 6; de cod. Luc. 490 ibid. 508 et Bibl. Lat. iuris canonici manu scripta I. (Szb. d. ph.-h. Cl. d. kais. Akad. d. Wiss. LIII, 380.)*

Capitula eiusdem argumenti sub titulo: Auctoritates praeteritorum sedis apostolicae episcoporum de gratia et libero voluntatis arbitrio iam in collectione Dionysii Exiguus cum epistula Caelestini papae ad Galliarum episcopos¹ coniuncta et tamquam pars eius nobis tradita sunt; praeterea scimus tempore Hormisdiae papae similia capitula Romae 'in scriniis ecclesiasticis' fuisse². Sed quando et a quo papa S. Caesarius, qui concilio Arausicano praesedit, capitula a concilio postea approbata accepit, nulla ratione constat³. Argumenta a Kaltenbrunnero proposita, quibus demonstrare studet haec capitula a papa Felice IV. (526—530.) missa esse, falsa sunt neque difficile est ea refellere⁴.

10 *Acta huius concilii et inter ea praecipue canonibus quae iuncta est fidei confessio confirmata sunt litteris Bonifacii papae II. ad Caesarium episcopum Arelatensem 'Per filium nostrum'⁵, quae in duabus antiquis collectionibus conciliorum reperiuntur. Altera earum est collectio, quam appellamus a codice manu scripto Laureshamensi (hodie Vaticano Palatino 574)⁶; hic in tabula collectioni praemissa sub n. XX. Auctoritas S. 16 papae Bonifatii, per quam infra scripta synodus confirmata est, et sub n. XXI. Synodus de gratia et libero arbitrio adseruntur, in corpore vero collectionis sub uno n. XXI. (XX. deest) prius concilium, deinde epistula exhibentur. Altera est collectio a codice manu scripto S. Mauri (hodie Parisiensi 1451) nominata, in qua epistula invenitur post capitulorum indicem hac adnotatione illustrata: In hoc loco*

20 1) Jaffé-W., Reg. n. 381. Cf. Maassen, Quellen I, 255, n. 12. 2) Cf. c. 5 epistulae Hormisdiae papae ad Possessorum episcopum 'Sicut rationi' (Jaffé-W., Reg. n. 860). 3) Constant, Epistolae Romanorum pontificum p. 1179 sq., et fratres Ballerini, S. Leonis M. Opera II, 719 sq., demonstraverunt has 'auctoritates' a Prospero Aquitano conceptas esse. 4) Jaffé-W., Reg. n. 875. Ibi enim Kaltenbrunnerus haec scribit: 'Episcopis Galliae mittit (sc. papa Felix IV.) 25 capitulae veterum patrum praecipue S. Augustini dictis desumpta de gratia et libero arbitrio. In fine proclamat damnationem Pelagii, Caelestii, Iuliani Eclanensis et praeccipue librorum Fausti Galliarum episcopi, qui de monasterio Lirinensi proiectus est'. (Fragmenta). [Capitula haec ab antiquis scriptoribus et collectoribus, quorum primus est Petrus Diaconus in Libro de incarnatione et gratia D. N. I. Christi ap. Gallandium, Vet. Patr. Coll. XI, 230 (Migne LXII, 91), Coelestino I. 30 papae ascripta a Constant p. 1179 Prospero Aquitano tribuuntur. Sed anathematismi, quos solus praebet laudatus Petrus Diaconus, tempori Caelestini I. et Prospere minime quadrant, optime autem pontificati Felicis IV., qui in hac re aliunde agebat et cuius temporibus synodus Auresicana (sic) II. in causa Fausti a. 529. congregata (ap. Mansi VIII, 721) pauca capitula ab apostolica sede transmissa habebat. Sed patet ex epist. Hormisdiae supra ep. 860 iam pridem capitula de hac re a sede 35 apostolica emissam esse.] 5) Cum enim 'His ergo.' — Sic Kaltenbrunnerus; sed nobis exploratum est eum a vero deflexisse. Nam Petrus Diaconus duo illa fragmenta: 'Cum enim' et 'His ergo', quae laudat, sumpsit e capitibus VIII. et IX. 'auctoritatum' epistulae Caelestini papae I. iunctarum, quas integras habemus et de quibus iam locuti sumus. Postquam haec duo fragmenta adduxit, Petrus Diaconus sic pergit: 'Terminat autem idem magister hanc ipsam epistulam atque concludit ita dicens: 40 'Quia ad — contrarium', his verbis tertium, locum ex iisdem 'auctoritatibus' laudans, quem vero K. memorare neglexit; tum sequuntur anathematismi, qui tamen non, ut K. putari, ex 'auctoritatibus' a Petro adseruntur, sed re vera eius sociorumque propria fidei definitio sunt. Ut alia omittamus, non intellegimus, quomodo fieri potuerit, ut K. 'auctoritates', quas iam in collectione Dionysii Exiguus reperimus, et 'anathematismos', quos Petrus in suo libro probante Gallandio a. 520. vel 521. scripto 45 sive ipse promentiavit, sive, ut K. opinatur, non nisi laudarit, pontificati Felicis IV. (526—530.) optimare quadrare contenderet. 5) Jaffé-W., Reg. n. 881 (a. 531. Ian. 25.). Cf. Maassen, Quellen I, 290, § 290, n. 1. 6) Cf. ibid. p. 588.

continetur (continentur *cod.*) sinodus Aurausicae, quam (quae in *cod.*) per auctoritatem sanctus papa Bonifacius confirmavit. Et ideo quicumque (quicū *cod.*) aliter de gratia et libero arbitrio crediderit, quam (quem *cod.*) vel ista auctoritas (auctoritatis *cod.*) continet vel in illa synodo (synodi *cod.*) constitutum est, contrarium se sede apostolice et universe per totum mundum ecclesiae esse cognoscat. Continentur aetiam in hoc codicis sacramenti, quorum utrum sententiae et quam sinodum Aurausica prius sit facta quam auctoritas, ista tamen per reverentia sedis apostolicae hoc mihi iustum visum est, ut prius domini papae auctoritatis scriberetur¹⁾. Praecedit ergo in hoc codice epistula canones; ultimus autem canon imperfectus est et fidei definitio subscriptiones que desunt.

10

Subscriptionum series in codicibus KLN non valde differunt; varietas in eo consistit, quod in codice K duae subscriptiones desiderantur, quae in libris LN exhibentur. Item in libris β duae subscriptiones omittuntur, praeterea nominum ordo diversus est, qui tamen facili negotio ab ordine trium reliquorum codicium duri potest. Textus noster, quae sit subscriptionum series in utraque classe, ostendit.

11

Cum ad dedicationem basilicae, quam inlustrissimus praefectus et patricius filius noster Liberius in Arausica civitate fidelissima devotione construxit, Deo propitiante et ipso invitante convenissimus et de rebus, quae ad ecclesiasticam regulam pertinent, inter nos spiritalis fuisset oborta conlatio, pervenit ad nos esse aliquos, qui de gratia et libero arbitrio per simplicitatem minus cantae et non secundum fidei catholicae regulam sentire velint. Unde id nobis secundum admonitionem et auctoritatem sedes apostolicae iustum ac rationabile visum est, ut pauca capitula ab apostolica nobis sede transmissa, quae ab antiquis patribus de sanctarum scripturarum voluminibus in hac praeccipuae causa collecta sunt, ad docendos eos, qui aliter quam oportit sentiunt, ab omnibus observanda proferre et manibus nostris suscribere deberimus. Quibus lectis qui hucusque non sicut oportebat de gratia et libero arbitrio crededit, ad ea, quae fiduci catholicae convenient, animum suum inclinare non differat.

I. Si quis per offensam praevaricationis Adae non totum, id est secundum corpus et animam, in deterius dicit hominem commutatum, sed animae libertate inlaesa

16 Signum crucis initio textus ponitur L ad om. F 17 aurausica HA deum pro-
pitiantem F 18 invitante] incivitate B, in civitate F quae adj que ea de HB 19 nos
om. R aborta K 20 per simplicitatem om. Crab. Sur. cantae] K, cauti F, caute rel.
21 veillint HA*B, vellent F id] et β admonitionem] unionem F 22 de sanctarum]
decreto β, de certis Crab. Sur. 24 collecta] collata Crab. Sur. docendos] instruendos K
qui] quia R*HA* qui aliter] qualiter F 25 deberimus] de rebus F lectis] licet K 26
27 non] con B differat] LF, differit K, differant R*, differant R*α, deferant N.

28 tutum L* 29 libertatem R*HA*B

1) *Textus inde a v. Continentur corruptissimi emendationem proponere omisimus, idque eo magis, quod sensus non difficulter cognoscitur. — Huius adnotacionis particulas ex eodem codice iuris publici fecit Sirmondus, Conc. Gall. I, 222. Ibidem alterum codicem consimilem memorat, qui tunc erat in 40 Bibliotheca S. Mariae Laudunensis, quem tamen nunc nescimus, nisi forte idem est qui codex Vatic. Regin. 1127, quo eadem collectio ac codice Paris. Lat. 1451 continetur.*

durante corpus tantummodo corruptioni credit obnoxium, Pelagii errore deceptus
adversatur scripturae dicenti: *Anima, quas peccaverit, ipsa morietur; et: Nescites*
quoniam cui exhibetis vos servos ad oboediendum, servi estis eius, cui oboedites? et:
A quo quis superatur, eius et servus addicitur.

Ezech. 14, 20.
Rom. 6, 16.

2. Pet. 2, 19.

6 II. Si quis soli Adae praevaricationem suam, non et eius propagini adserit
nocuisse aut certa morte tantum corporis, quae poena peccati est, non autem et
peccatum, quod mors est animae, per unum hominom in omne genus humanum
transisse testatur, iniustitiam Deo dabit contradicens apostolo dicenti: *Per unum*
hominem peccatum intravit in mundo et per peccatum mors et ita in omnis homines
pertransiit, in quo omnes peccaverunt.

III. Si quis invocatione humana gratiam Dei dicit posse conferri, non autem
ipsam gratiam facire, ut invocetur a nobis, contradicit Isaiae prophetas vel apostolo
idem dicenti: *Inventus sum non quaerentibus me; palam apparui his, qui me non*
interrogabant.

16 IV. Si quis, ut a peccato purgemur, volumtam nostram Deum expectare
contendit, non autem, ut etiam purgari vellimus, per sancti Spiritus infusione et
operationem in nos fieri confitetur, resistit ipsi Spiritui sancto per Salomonem dicente:
Praeparatur volumtas a Domino; et apostolo salubriter praedicanti: *Deus est, qui*
operator in vobis et velle et perficere pro bona voluntate.

Prov. 8, 25
Iuxta LXX.
Phil. 2, 13.

20 V. Si quis sicut augmentum, ita etiam initium fidei ipsumque credulitatis affectum,
quo in eum credimus, qui iustificat impium, et ad regenerationem sacri baptismatis
pervenimus, non per gratiae donum, id est per inspirationem Spiritus sancti corrigentem
volumtam nostram ab infidilitatem ad fidem, ab impietatem ad pietatem, sed naturaliter
nobis inesse dicit, apostolicis dogmatibus adversarius adprobatur beato Paulo dicente:
25 *Confidimus quia, qui coepit in vobis bonum opus, perficiet usque in die Christi Iesu;* Phil. 1, 6.
et illud: *Vobis datum est pro Christo non solum, ut in eum credates, verum etiam, ut ibid. 1, 29.*
pro illo patiamini; et: *Gratia salvi facti estes per fidem, et hoc non ex vobis,* Dei enim Ephes. 2, 9.

2 scripturas om. F peccat LRABF 3 exhibetes K servos] servum L^a oboe-
distis L^aH^b, oboediens F et om. F^c 4 additur K.

5 si om. F soli adae] solet de H ade AB 6 certom L^a mortem LN pe-
cati — et om. F 7 hominem om. F^c 8 testatus R^aHB dicente βN 9 in mundum
intravit N intrabit R^aF^c mundum L^aR^bAFN et ita om. Crab. Sur. 10 add. mors
ante pertransiit αF add. hominos ante peccaverunt L.

11 si om. F ad invocationem humanam Sirm. invocationem humanam βF gratiae
posse om. Sur. 12 faceretur L^a invocatus K contradicit — prophetae] contradicte
ad eius perfecte F esaias LRN^b 13 dicente βN add. a ante non quaerentibus Sur.
Sirm. me post quer. om. N non supra lin. scriptum est R 14 terrogabant KL^a.

15 deo N 16 contemnit K purgari R^aFN velimus LR^bN infusionem codd.
praeter K 17 spi K, spiritu α solomonem N add. et apostolo ante dicente β, solemn-
modo et Crab. dicenti LFN, dicentem RAB 19 vobis] nobis β voluntatem β.

20 ipsumque] L, et ipsum N, ipsum rel. effectum RN 21 quod KFN regenerationes L^a,
generationem F sacri om. Crab. Sur. 22 inspiratione α sancti spir. R 23 infidelitate
BFN nostram ab infidelitate repet. L impietate BF pietate RHA sed
corr. cum Sirm., et codd. 25 coepit] concepit K vobis] nobis F, om. N usque] ut
45 quae α diem codd. praeter K domini nostri iesu christi β ihm L^a 26 datum
est vobis N vobis] nobis β chri β eum] eo β verum] sed β 27 salvi] salvati
K faciti facili R, om. H^b, sed add. facti post fidem H et hoc om. Crab. Sur. nobis F

donum est. Qui enim fidem, qua in Deum credimus, dicunt esse naturalem, omnis eos, qui ab ecclesia Christi alieni sunt, quodammodo fidelis esse distinxint.

VI. Si quis sine gratia Dei credentibus, volentibus, desiderantibus, conantibus, laborantibus, orantibus, vigilantibus, studentibus, potentibus, quacorentibus, pulsantibus nobis misericordiam dicit conferri divinitus, non autem, ut credamus, velimus vel haec omnia sicut oportit agire valeamus, per infusionem et inspiratione sancti Spiritus in nobis fieri confitetur et aut humilitati aut oboedientiae humanae subiungit gratiae adiutorium nec, ut oboedientes et humiles simus, ipsius gratiae donum esse consentit,
1. Cor. 4, 7.
Ibid. 15, 10. resistit apostolo dicenti: *Quid habis, quod non accipisti? et: Gratia Dei sum id, quod sum.*

VII. Si quis per naturae vigorem bonum aliquid, quod ad salutem pertinet vitae aeternae, cogitare, ut expedit, aut elegire sive salutari, id est evangelicae, praedicationi consentire posse confirmat absque illuminatione et inspiratione Spiritus sancti, qui dat omnibus suavitatem in consentiendo et credendo veritati, heritico fallitur spiritu,
Ioann. 16, 5.
2. Cor. 3, 6. non intellegens vocem Dei in evangelio dicentes: *Sine me nihil potestes facire;* et illud
15 apostoli: *Non quod idonei sumus cogiture aliquid a nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.*

VIII. Si quis alios misericordia, alios vero per liberum arbitrium, quod in omnibus, qui de praevaricationem primi hominis nati sunt, constat esse visiatum, ad gratiam baptismi posse venire contendit, a recta fide probatur alienus. His enim non omnium liberum arbitrium per peccatum primi hominis adserit infirmatum aut certe ita laesum putat, ut tamen quidam valeant sine revelatione Dei mysterium salutis aeternae per semit ipsos posse conquirere. Quod quam sit contrarium, ipse Dominus
Cf. Ioann. 6, 44.
Matth. 16, 17.
1. Cor. 12, 3. probat, qui non aliquos, sed neminem ad se posse venire testatur, nisi quem Pater adtraxerit, sicut et Petro dixit: *Beatus es, Simon Bariona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in caelis est;* et apostolus: *Nemo potest dicere Dominum Iesum nisi in Spiritu sancto.*

1 ponitur numerus vi ante qui enim K quam K, quia HA deo β naturalem] facturalom F eos om. K 2 add. naturaliter post sunt K quodadmodum K, quodadmodo N.

3 Numerus vi hic om. K graciam R conantibus] contentibus R 4 laborant. orant. vigilant. om. L orantibus om. Crab. Sur. Sirm. studentibus FN, tudentibus L potentibus] paenitentibus F 5 vellimus K, vellimus α, vellimus F' 6 sicut] siquod R*α nisi per N infusionem α inspirationem LRFN 7 confitemur N et] unus L, om. rel. oboedientiae L humani α 8 nec] ne R*α ut om. K obedientes L obediens et 35 humillimus ipsius Crab. Sur. gratiae om. F constit L* 9 dicente α.

11 pertinet et K 12 ut] non β salutare L, salvari (saluari H)β evangelizate β, evangelizanti Crab. Sur. praedicationis K 14 sanitatem K in credendo L veritatem LFN fallitor L* 16 non quod] nunquid Crab. Sur. sunus] KL* N, sunus A*, sunus rel.

18 alius βF utroque loco quo L* 19 praevaricatione LR^b, depravatione N constant α constat esse visiatum] constanti saevitia hominem Crab. Sur. et ad v. saevitia in marg.: sententia Sur. visiatum] K, viciatum H, vitiatum rel. 20 baptismi L contendit K a] ad α his pro is omnes codd. excepto L 21 peccati R*AB infirmatum α 22 laesum esse N ministerium L* RAB, ministerium N 23 aeterni α 24 ad -- testatur] atestatur F' 46 posse om. K venire posse N 25 ad se adtraxerit N symon H qna L* 26 reuelabit KR*FN 27 iesum christum αN in om. HA.

IX. De adiutorio Dei. Divini est muneris, cum et recte cogitamus et pedes nostros a falsitate et iniustitia continemus; quotiens enim bona agimus, Deus in nobis adque nobiscum, ut operemur, operatur¹.

X. De adiutorio Dei. Adiutorium Dei etiam renatis ac sanatis semper est implorandum, ut ad finem bonum pervenire vel in bono possint opere perdurare.

XI. De obligatione votorum. Nemo quicquam Domino recte voveret, nisi ab ipso acceperit, quod voverit, sicut legitur: *Et quae de manu tua accipimus, t. Par. 39, 14. damus tibi²*.

XII. Quales nos diligit Deus. Tales nos amat Deus, quales futuri sumus ipsius dono, non quales sumus nostro merito³.

XIII. De reparatione liberi arbitrii. Arbitrium voluntatis in primo homine infirmatum nisi per gratiam baptismi non potest reparari; quod amissum, nisi a quo potuit dari, non potest reddi; unde Veritas ipsa dicit: *Si vos Filius liberaverit, Iohann. 8, 36 tunc vere liberi eritis⁴*.

XIV. Nullus miser de quantacumque miseria liberatur, nisi qui Dei misericordia praevenitur, sicut dicit psalmista: *Cito anticepit nos misericordia tua, Domine; et illud: Ps. 78, 8. Deus meus, misericordia eius praeueniet me⁵*. Ibid. 58, 11.

XV. Ab eo, quod formavit Deus, mutatus est Adam, sed in peius per iniuritatem suam; ab eo, quod operata est iniurias, mutatur fidelis, sed in melius per gratiam Dei. Illa ergo mutatio fuit praevaricatoris primi, hacte secundum psalmistam *mutatio Ps. 70, 11. est dexteræ Excelsi⁶*.

XVI. Nemo ex eo, quod videtur habere, glorietur, tamquam non acciperit, aut ideo se potet accipisse, quia littera extrinsecus vel, ut legeretur, apparuit vel, ut audiretur, sonuit. Nam sicut apostolus dicit: *Si per lege iustitia, ergo Christus gratis mortuus Gal. 2, 21.*

¹ *Initium canonis usque ad v. recte ob laesam chartam legi non potuit K, de adiutorium omissa v. dei F add. et post recte R 2 iniustitiae R^a, iustitia K continemus] continemus L, tenemus α, cogitemus F 3 operemur] operatur α operatur] operaturum HH.*

⁴ item add. ante de adiut. LRN sanatis] sanctis F 5 finem om. F possit L^a, possit β, posse F perdurare om. K.

⁷ de oblig. vot. om. N obligatione R, obligationum F voveret] K, vovit N, voverit rel. 8 ipso] illo N quod voverit om. β noverit F et om. β de om. R 9 damus tibi om. F.

¹⁰ diligit] LFN, diligit β, amat K.

¹² liberij liberatione K, liberari F voluntatis] libertatis F 18 hominem F ammisum L^a, admissum R^aHA^aB 14 add. ab illo ante a quo K ipsa om. LN 15 vero om. K.

¹⁶ quaeunque Sur. Sirm. 17 sicut] siquid RHA, sic B antecipient F^b misericordiae F.

¹⁹ Verba: ab eo — deus pro rubrica erant, sed numerus xv ante v. mutatus positus hic erasus et initio canonis praefixus est L est om. β per] propter F 21 est ante ergo erasum est K haec] et F secundi psalmista F 22 est om. β dextera AB.

⁴⁰ 23 ex] in N 24 potet] KR, potet LBN, potest HA, putat F quia] qui α quia littera] qualiter RF intrinsecus K legitur Ka 25 siquid β lego] K, legem rel.

¹⁾ Prosper, *Liber Sententiarum*, Sent. 22. ²⁾ Sent. 54. ³⁾ Sent. 56. ⁴⁾ Sent. 152.

⁵⁾ Sent. 212 (al. 211). ⁶⁾ Sent. 226 (al. 225).

LL. Concilia.

Ephes. 4.8. est. *Ascendens in altum captivavit captitatem, dedit dona hominibus.* Inde habit quiemque habit; quisquis autem inde se habere negat, aut vere non habit aut id, quod habit, auferetur ab eo¹.

XVII. De furtitudine Christiana. Furtitudinem gentilium mundana cupiditas, furtitudinem autem Christianorum Dei caritas facit, quae diffusa est in cordibus nostris non per voluntatis arbitrio, quod est a nobis, sed per Spiritum sanctum, qui datus est nobis².

XVIII. Nullis meritis gratiam praevenire. Debetur mercis bonis operibus, si fiant; sed gratia, quae non debetur, praecedit, ut fiant³.

XIX. Neminem nisi Deo miserante salvari. Natura humana, etiam si in illa integritate, in qua est condita, permanerit, nullo modo se ipsa creatore suo non adiuvante servarit; unde cum sine Dei gratia salutem non possit custodire, quam accepit, quomodo sine Dei gratia poterit reparare, quod perdedit⁴?

XX. Nihil boni hominem posse sine Deo. Multa Deus facit in homine bona, quae non facit homo; nulla vero facit homo bona, quae non Deus praestat, ut faciat homo⁵.

XXI. De natura et gratia. Sicut eis, qui volentes in lege iustificari et a gratia excederunt, verissime dicit apostolus: *Si ex lege iustitia est, ergo Christus gratis mortuus est*, sic eis, qui gratiam, quam commendat et percipit fidis Christi, potant esse naturam, verissime dicitur: *Si per naturam iustitia est, ergo Christus gratis mortuus est.* Iam hic enim erat lex et non iustificabat; iam hic erat et natura et non iustificabat. Ideo Christus non gratis mortuus est, ut et lex per illum impleretur, qui Matth. 5. 17. dixit: *Non veni legem solvere, sed adimplere;* et natura per Adam perdita per illum repararetur, qui dixit venisse se quaerere et salvare, quod perierat⁶.

¹ captivavit] captivam duxit *Crab. Sur.* ² quiemque] qui quod *K* et quisquis *K* ss 25
inde *LXN* ³ habit] videtur habere *F* auferetur ab eo *om. L* aufertur *RHAf.*

⁴ Numerus XVII ponitur ante fort. gent. *L* furtitudinem] fortitudine *RHA*, fortitudo *FN*
⁵ autem *om. β* ⁶ arbitrio] *K*, arbitrium *rel.* quod — nobis *om. Crab. Sur.* a) in *F* — per *om. β*.

⁸ Numerus XVIII ponitur ante debetur *βN* nullus *K* gratia *K*, gratiam dei *F* praevire] *LHATN*, praventire *K*, pervenire *R^bB*, perveniente *R^b*, praventiri *Sirm.*, rubricam *om. Crab. so Sur.* incipit canon: Nullis meritis gratiam praevenientibus, debetur ... ap. *Sirm.*, verba nullis— praevenientibus ad canonem praecedentem trahuntur ap. *Crab. Sur.*, qui numerum XVIII, item ut in nonnullis codicibus sit, ante debetur ponunt ⁹ si fiant] si flat *β*.

¹⁰ Numerus XVIII ponitur ante natura *βN* miserante deo *N* naturam *B* hu-
manam *AB* ¹¹ ipsam *L*, ipso *a*, ipse *F* creatori *R*, a creatoro *F* ¹³ accepit] coepit *F*. ss

¹⁴ Numerus XX ponitur ante multa *FN* facit deus *N* deus *om. HA* deus facit *om.*
Crab. Sur., add. fiant post bona faciahono corr. in facit a homo *R* hominem *L* ¹⁵ quac] qm *B*.

¹⁷ de nat. et gratia *om. N* sicut si q *F* volentes *L* ¹⁸ dicit *om. R* ex] in
LFN iustitia] gratia *L* ¹⁹ sic — mortuus est (*r. 21*) *om. Crab. Sur.* precepit *a* potant
esse] putantis se *L^a* ²⁰ esse naturam] esse naturalem *R^a* ²¹ enim hic *K* et add. ante lex *K* ⁴⁰
iam — iustificabat *om. B* et ante non *om. R* ²² non ponitur ante est *K*, *om. L* gratis — lex *om. R*
et *om. KN* ²³ adimptore] *K*, implere *rel.* naturam *L^a* perilitam *KβN* ²⁴ reparetur *KB*.

¹⁾ *Sent. 260 (al. 259).* ²⁾ *Sent. 297 (al. 296).* ³⁾ *Sent. 299 (al. 297).* ⁴⁾ *Sent.*
310 (al. 308). ⁵⁾ *Sent. 314 (al. 312).* ⁶⁾ *Sent. 317 (al. 315).*

XXII. De his quae hominum propria sunt. Nemo habit de suo nisi mendacium et peccatum; si quid autem habit homo veritatis adque iustitiae, ab illo fonte est, quem debemus sitire in hac herimo, ut ex eo quasi guttis quibusdam inrorati non disficiamus in via².

³ XXIII. De voluntate Dei et hominis. Suam voluntatem homines faciunt, non Dei, quando id agunt, quod Deo placit; quando autem ita faciunt, quod volunt, ut divinae serviant voluntati, quamvis volentes agant, quod agunt, illius tamen voluntas est, a quo et praeparatur et iubetur, quod volunt³.

XXIV. De palmitibus vitis. Ita sunt in vite palmites, ut viti nihil conseruant, sed inde accipiunt unde vivant; sic quippe vites est in palmitibus, ut vitale alimento subministrat eis, non sumat ab eis. Ac per hoc et manentem in se habere Christum et manere in Christo discipulis prodest utrumque, non Christo. Nam praeciso palmito potest de viva radice aliis pollolare; qui autem praecisus est, sine radice non potest vivere⁴.

⁵ XXV. De dilectione, qua diligimus Deum. Prorsus donum Dei est diligere Deum. Ipse ut diligenter dedit, qui non dilictus diligit. Displieentes amati sumus, ut fierit in nobis unde placerimus. Diffundit enim caritatem in cordibus nostris Spiritus Patris et Filii, quem cum Patre amamus et Filio⁵.

Ac sic secundum supra scriptas sanctorum scripturarum sententias vel antiquorum patrum definitionis hoc Deo propitiante et praedicare debemus et credere, quod per peccatum primi hominis ita inclinatum et adtinuatum fuerit liberum arbitrium, ut nullus postea aut diligere Deum sicut oportuit aut credere in Deum aut operari propter Deum quod bonum est possit, nisi eum gratia misericordiae divinae praevenitur. Unde et in Abel iustum et Noe et Habraham et Isaac et Iacob et omnem

²⁶ 2 quid] qui *HA*, quis *Crab. Sur.* habet autem β veritate *HA*, veritatem *Crab. Sur.* iustitia *F*, iustitiam *Crab. Sur.* 3 sitiri *R*, sitisse *H*, sitissime *A*, sentirem *B* heremo *La*, hermo *R* inrorantibus *R* 4 in via om. *F*.

5 hominis suam volunt. om. *R* sua *HA* voluntate *H* 6 displaeit] *K*, displicit *L^aN*, displieet *L^bR^cF* ita] id *F* 7 illos *HA*, illorum *Crab. Sur.* 8 iubetur] obitur *Crab. Sur.*

²⁷ 9 xxiv] xxiii iterum *N* vites om. *N* in palmito vites *K* vita *LF* viti] victi *L^a*, vite *RHA*, vita *B* 10 est om. *F* 11 alimento] *K*, alimentum *rel.*, om. *Crab. Sur.* 12 in christo] in christum nam precioso (prae vos o *R*) palmito β prodest] *LFN*, prode est *K^b* utrumque] et *Crab. Sur.*, uteunquem *Sirm.* chrii *R* 13 praeceso *R*, precioso α , praesciso *Crab.* 35 de viva] divina *F* preciosus *B*, praecisus *Crab.*

15 xxv] xxiii *N* do om. *KL^b* dilectio β qua om. *L* dei donum *K* 16 diligere] dilige *K* diligitor *R^a* qui] quae *L^a* diligit] dilexit *N* 17 diffudit *L* enim om. *L* add. suam post caritatem *K*.

19 sic] si *Crab. Sur.* scripta α sanctorum *RA* 20 diffinitiones *F* ante 40 hoc add. numerus xxvi *B* proprio *L^a* pradicare *L^a* 21 per om. *K* et adit. fuerit in mary. scriptum est *N* et — arbitrium om. *L* 22 postea] possit *N* aut operari] ut operari *L* 23 posset *K* gratiae *F* et misericordia divina β 24 et post unde om. β in addidimus, accusativo abel iustum etc. in dativo mutacit *Sirm.*, ut etiam in cod. *L posteriori*. manu correctum est habet *B* et habraham et isaac om. *R* habraham] *K*, abraham *rel.*

45 1) Sent. 325 (al. 323). Cf. Hesele II, 733. 2) Sent. 340 (al. 338, ante 336). 3) Sent. 308 (al. 306, ante 304). 4) Sent. 372 (al. 370, ante 360).

antiquorum sanctorum multitudinem illam praecitatem fidem, quam in ipsorum laude praedicat apostolus Paulus, non per bonum naturae, quod prius in Adam datum fuerat, sed per gratiam Dei credimus fuisse conlatam. Quam gratiam etiam post adventum Domini omnibus, qui baptizari disiderant, non in libero arbitrio habere, sed Christi novimus simul et credimus largitate conferri, secundum illud, quod iam saepe ⁶
Phil. 1. 20. dictum est et praedicat Paulus apostolus: Vobis donatum est pro Christo non solum,
Ibid. 1. 6. ut in eum credatis, sed etiam, ut pro eo patiamini; et illud: Deus, qui coepit in vobis
Ephes. 2. 8. bonum opus, perficiet usque in diem Domini nostri; et illud: Gratia salvi facti estis
per fidem et hoc non ex vobis; Dei enim donum est; et quod de se ipso ait apostolus:
1. Cor. 7. 25. Misericordiam consecutus sum, ut fidelis essem; non dixit: quia eram, sed: ut essim;
Ibid. 4. 7. 10. et illud: Quid habis, quod non accipisti? et illud: Omne datum bonum et omne donum
Iacob. 1. 17. Iohann. 3. 21. perfectum desursum est descendens a patre luminum; et illud: Nemo habit quicquam,
nisi illi datum fuerit desuper. Innumerabilia sunt sanctorum scripturarum testimonia,
quae possint ad probandam gratiam proferri, sed brevitatis studio praetermissa sunt,
quia et revera, cui pauca non sufficiunt, plura non proderunt. ¹⁵

Hoc etiam secundum fidem catholicam credimus, quod post acceptam per baptismum gratiam omnis baptizati Christo auxiliante et cooperante, quae ad salute animae pertinent, possint et debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere. Aliquos vero ad malum divina potestate praedestinatus esse non solum non credimus, sed etiam, si sunt, qui tantum mali credere velint, cum omni detestatione illis anathimam ²⁰ dicimus.

Hoc etiam salubriter profitemur et credimus, quod in omni opere bono non nos incipimus et postea per Dei misericordiam adiuvamur, sed ipse nobis nullis praecedentibus bonis meritis et fidem et amorem sui prius inspirat, ut et baptismi sacramenta fideliter requiramus et post baptismum cum ipsis adiutorium ea, quae sibi sunt placita, ²⁵ implere possimus. Unde manifestissime credendum est, quod et illius latronis, quem Dominus ad paradysi patriam revocavit et Cornilii contorionis, ad quem angelus Domini missus est, et Zacchei, qui ipsum Dominum suscipere meruit, illa tam admirabilis fides non fuerit de natura, sed divinae gratiae largitate donata.

¹ sanctorum] patrum *Sirm.* ipsorum sanctorum *F* laudem *β* ³ conlatum ²⁰
LRN quae *β*, quia *Crab. Sur.* gratia *R* ⁴ qui *om. F* baptizari (baptizare
R^aF^b) *codd. praeter K* haberi *LEN* ⁵ sed in *Crab. Sur.* ⁶ saepe iam *F* supra
Crab. Sur. ⁶ et *om. K* quod praedicat *Sirm.* ⁷ praedicit *K* ⁸ donatum] datum *I^aN*
est om. α ⁷ cum] eo *F* ⁸ ut] et *F^b*, *om. α* ⁹ eo] illo *Crab. Sur. Sirm.* ¹⁰ deus — et illud
om. K ⁸ domini nostri iesu christi *F* ¹¹ facti *om. N* ⁹ et ante quod *om. R* ^{20 25}
om. RF ¹⁰ misericordia *α* ¹¹ qui *KF* ¹² illum *HA* ¹² est] et *R* ¹³ discen-
dens αN, discens *K* ¹⁴ in r. *luminum textus concilii finit F*, sequitur *clausula*: expl synod
araus ¹⁵ quicquam boni *Kβ* ¹⁸ illud illi *Crab. Sur.* ¹⁴ possunt *LR^a* ¹⁵ prodiderunt *R^a*,
prode erunt HA.

¹⁶ secundum] secum *α* ²¹ post] *LN*, potest *K*, *om. β* ²² acceptum *β* ²³ per *om. L* ²⁴ bap- ⁴⁰
tissi KLN ¹⁷ gratia *β* ²⁴ baptizari *β* ²⁵ salutem *LR* ¹⁸ animae *om. Crab. Sur.* ²⁶ et
add. ante possunt K ²⁶ et *add. ante adimplero R* ¹⁹ praedestinatus (praece- *om. codd.* ²⁰ qui
om. R ²⁰ malo *α*, malum *Crab. Sur. Sirm.* ²¹ vellint *α* ²² detestatione *K*, detestationem *α*
in illis Crab. Sur. ²³ anathemam *I^aHBN*, anathema *I^bR*.

²⁸ nobis *om. L* ²⁴ meritis bonis *II* ²⁵ inspirat *LN* ²⁶ requiramus *α* ²⁷ et] ⁴⁵
ut R ²⁶ adiutorio (a-turio) *codd. praeter K* ²⁷ placita sunt *K* ²⁸ paradisi *codd. praeter*
KB ²⁸ cornelii *α* ²⁸ et *om. L* ²⁹ zacchei] *L^aH*, zacchei *N*, zacchi *R*, zacchi *B*, zacchi *A*,
iacehei K ²⁹ fuerit] ³⁰ fuit *R* ³¹ divini *R* ³² gratias *om. β* ³³ largitates *R^a*, largitatis *R^bB*
dona β.

Et quia distinctionem nostram, quae supra scripta est, non solum religiosis, sed etiam laicis medicamentum esse et disideramus et cupimus, placuit, ut eam etiam industris ac magnifici viri, qui nobiscum ad praefatam festivitatem convenerant, propria manu suscriberint.

⁵ Caesarius in Christi nomine episcopus exemplar constitutionis nostrae ededi et autenticum in arculo ecclesiae reservavi. Item suscriptionis.

¹ definitione antiquorum patrum nostram α , definitionem antiquorum patrum nostramque *Crab. Sur. Sirm.* ² laicis *K*, laicis *A*, laicis *rel.* placuit autem β , pl. ergo *Crab. Sur.* ³ eam *om. β* etiam *αN* , et tam *K*, etiam et *LR* ⁴ convenerunt *Crab. Sur. Sirm.*

¹⁰ ^{5—6} caesarius — suscriptionis *ex uno K deprompsimus*, *in quo verba exceptis his: item suscriptionis in modum rubricite scripta sunt.*

Series subscriptionum ex codicibus KLN.

Caesarius in Christi nomine episcopus¹ constitutionem nostram religi et suscripsi.

Notavi sub die V. non. Iulias, Decio iuniore v. c. consule.

¹⁵ Julianus² peccator suscripsi.
In Christi nomine Constantius episcopus³ consensi et suscripsi.
[Cyprianus in Christi nomine episcopus⁴ consensi et suscripsi.]
Fylagrius in Christi nomine episcopus⁵ consensi et suscripsi.
In Christi nomine Maximus episcopus⁶ consensi et suscripsi.
²⁰ Prætextatus in Christi nomine episcopus⁷ consensi et suscripsi.
Eucherius in Christi nomine episcopus⁸ consensi et suscripsi.
[Item Eucherius in Christi nomine episcopus⁹ consensi et suscripsi.]
Alethius in Christi nomine episcopus¹⁰ consensi et suscripsi.
Heraclius in Christi nomine episcopus¹¹ consensi et suscripsi.
²⁵ Lupercianus in Christi nomine episcopus¹² consensi et suscripsi.
In Christi nomine Principius episcopus¹³ consensi et suscripsi.
Uindimialis in Christi nomine episcopus¹⁴ consensi et suscripsi.

Petrus Marcellinus Felix Liborius vir clarissimus et industris praefectus prætorii
Galliarum atque patricius consentiens suscripsi.

³⁰ Syagrius vir industris consensi et suscripsi.

¹³ christi] dei *N* suscripsi] *ss hic et semper abbreviatur KL*, suscripsi et a v. 29 ss *N*
¹⁴ notavi] nati *K*, n. *L*, *om. N* quinto *L* iulias] *L*, iul. *rel.* decimo *L* iuniore
scripsimus, iuni *K*, iun. *L*, iun. *N* consule] *cc K* ¹⁵ peccator] *K*, amarolus *LN* religi
consensi et suser. *L* suscripsi] *ss N* ¹⁶ in chr. nom. *om. hic et semper N* consensi] con
³⁵ *K hic et semper*, relegi *N* ¹⁷ Cypriani subscriptionem *om. K* ¹⁸ episcopus *om. K hic et in*
re. ^{20. 21. 23. 24.} ²² Eucherii alterius subscriptionem *om. K* ²³ aletius *N* ²⁵ Impar
cianus *L* ²⁶ et *om. K hic et in v. sequenti* uindimialis *L*.

²⁸ industris *hic perscriptum est*, postea abbreviatum ini *L*, sic semper abbreviatum *KN*
. praefecti *N* ²⁹ consentes suscripsi posuimus, consentientis suscribemus *L*, consentientes suscrip
simus (*subs. N*) *L N*, *om. K*.

1) Ardatensis. 2) ep. Carpentoratensis. 3) Vapincensis. 4) Telonensis. 5) Ca
bellicensis. 6) Aquensis. 7) Aptensis. 8) Accionensis. 9) Civitas ignota est.
10) Vasionensis. 11) Tricastinensis. 12) Foroidiencis. 13) Arausicanus.

Cariattho vir inlustris consensi et suscripsi.
Opilio vir inlustris consensi et suscripsi.
Marcellus vir inlustris consensi et suscripsi.
Pantagatus vir inlustris consensi et suscripsi.
Namatius vir inlustris consensi et suscripsi.
Deudatus vir inlustris consensi et suscripsi.

5

1 carlatto *L.N* 2 opilio *N* 5 namatius *N* 6 deudatus *L*, adeodatus *N*.

Series subscriptionum ex colicibus RHAB (= β).

Caesarius in Christi nomine episcopus constitucionem nostram religi et subscrpsi.

Notavi sub V. non. Iulias, Decio iuniore v. e. consule.

10

Iulianus episcopus subscrpsi.

Constantius episcopus subscrpsi.

Ciprianus episcopus subscrpsi.

Eucirius episcopus subscrpsi.

Eraclius episcopus subscrpsi.

15

Principius episcopus subscrpsi.

Filagrius episcopus subscrpsi.

Maximus episcopus subscrpsi.

Praetextatus episcopus subscrpsi.

Alicius episcopus subscrpsi.

20

Lopercianus episcopus subscrpsi.

Uindimialis episcopus subscrpsi.

Petrus Marcellinus Felix Liberius vir clarissimus et inlustris praefectus praeturii

Galliarum atque patritius consentiens subscrpsi.

Sigrius vir clarissimus consensi et subscrpsi.

25

Opilio vir clarissimus consensi et subscrpsi.

Pantagatus consensi et subscrpsi.

Deodatus vir clarissimus consensi et subscrpsi.

Cariatto vir clarissimus consensi et subscrpsi.

Marcellus vir clarissimus consensi et subscrpsi.

30

Explicant canones Arausici tempore Liberi praefecti.

9 cesarius *H* subscrpsi] subscr̄ *hic*, postea semper sub*R*, sub̄ semper *a* 13 cyprianus
HA 14 euchirius *a* 19 praetextatus *HA* 20 alitius *AB* 21 lupercianus *H*, l-tianus *A*,
loper-s *B* 23 filix libens *R* praefectus] praesae *B* 24 consentientes *codd.* subscrpsi]
subsc̄ *hic*, postea sub *codd.* 25 sigrius *R*, sigrius *R*, sygrius *a* vir clarissimus *postimus*, 36
v e *R*, voē *a* consensi] const *R* hic et in vv. 26. 28. 27 vir clar. *codd. hic om.* 31 expli-
cit — praefecti *om. a.*

CONCILII VASENSE*.

529. Nov. 5.

Exstat in codicibus Parisiensi Lat. 12097 (nobis C) fol. 159^r, Coloniensi 212 (nobis K) fol. 61^r, Phillippsii 1745, nunc Berolinensi, (nobis L) fol. 82, Phillippsii 1743, nunc Berolinensi, (nobis R) fol. 133^r, Berolinensi 435 (nobis H) fol. 156^r, Parisiensi Lat. 3846 (nobis A) fol. 163^r, Vaticano 3827 (nobis B) fol. 108^r (pro HAB signo β usi sumus), Monacensi Lat. 5508 (nobis D) fol. 94, Vaticano Palatino 574 (nobis N) fol. 57, ad quorum primum orthographicam lectionem accommodavimus.

¹⁰ Adferunt concilium in collectionibus suis Crabbins I, 339, Surius I, 720, Sirmonius I, 225.

Inscriptio desideratur L; in reliquis libris concilium inscribitur sic: Synodus Uasensis incipit C. Item quod Uasensis constitutum est K. Incipiunt canones Uasensis (Uasensis R)β. Item synodus Uasensis D. Synodus Uasensis ad locum N.

¹⁵ Subscriptionibus plane caret D, primam Caesarii solam praebet N. Codices retulstiores CKL in ordine nominum, quae inter se communia habent, consentiunt, sed in numero differunt. In codice K post episcoporum positae sunt subscriptiones quatuor presbyterorum, quarum tamen fidem dubiam facit notatio chronicā, quae post ultimam subscriptionem legitur; annum enim 515. indicat. Alio ordine disposita sunt nomina, ²⁰ quae codices β continent. Quae cum ita se habeant, primum transcripsimus seriem ex codice C additis iis duobus nominibus, quae in codicibus K et L pariter habentur, in codice C autem desunt, postea seriem codicum β dedimus.

Omitti denique non debet synodus Carpentoratensem a. 527. celebratam iam in annum sequentem concilium in vico Vasensi die mensis Novembris 6. habendum indixisse.
²⁵ Cf. supra p. 41.

Cum secundum statuta canonum in Uasensi vico sanctorum pontificum fuisse concilium congregatum, iuxta consuetudinem antiquorum patrum regulas relegentes propitiante Domino nullum de praesentibus Domini sacerdotibus aliiquid contra decreta

²⁶ Haec praefatio desideratur N; adscribitur numerus i α add. in dei nomine ante secundum K statuta] tractatum D vico uasensi K uasense D, uasensi β, uansi L sanctorum] constitutum est K fuisse K^aβ ²⁷ regulā C, regola K ²⁸ de om. L dom. praesent. K dominis α aliiquid om. K

*) Concilium in editionibus Concilium Vasense II. insignitur.

spiritalia aut praeterisse aut praesumpsisse cognovimus. De qua re uberes Deo gratias egimus, quia servis suis secundum pietatis suae consuetudinem praestare dignatus est, ut pro solo perfectae caritatis affectu et tantum pro desiderio se videndi ad synodum convenirent. Et quamvis omnia, quae a sanctis sacerdotibus vel clericis observari debeant, et antiqui et novelli canones conteneore probentur, tamen, ne congregatio sancta sine aliqua definitione discederet, vel parum alequid, quod ad aedificationem ecclesiarum pertenere possit, inspirante Domino decreverunt.

I. Hoc placuit, ut omnes presbyteri, qui sunt in parrocii constituti¹, secundum consuetudinem, quam per totam Italiam satis salubriter teneri cognovemus, iuniores lectores, quantoscumque sine uxoribus habuerent, secum in domo, ubi ipsi habitare ¹⁰ videntur, recipient² et eos quoinodo boni patres spiritualiter nutrientes psalmis parare, divinis lectionibus insistere et in lege Domini erudire contendant, ut et sibi dignos successores provideant et a Domino proemia aeterna recipient. Cum vero ad aetatem perfectam pervenerint, si alequis eorum pro carnis fragilitate uxorem habere voluerit, potestas ei ducendi coniugium non negetur. ¹⁵

II. Hoc etiam pro aedificatione omnium ecclesiarum et pro utilitate totius populi nobis placuit, ut non solum in civitatibus, sed etiam in omnibus parrocii³ verbum faciendi daremus presbyteris potestatem⁴, ita ut, si presbyter aliqua infirmitate prohibente per se ipsum non potuerit praedicare, sanctorum patrum homiliae a diaconibus recitentur⁵; si enim digni sunt diaconi, quod Christus in evangelio locutus est, legere, ²⁰ quare indigni iudicentur sanctorum patrum expositiones publice recitare⁶.

III. Et quia tam in sede apostolica, quam etiam per totas Orientales adque Italiæ provincias dulces et nimium salubres consuetudo est intromissa, ut Quirieleison

² agimus *KαD* consuetudine α ³ ut pro quibus *Crab. Sur.* ⁴ ut *om. βD* pro *om. L* sola *L*, sole *R*, sole α ⁵ perfecta *B*, profecto *D*, *om. K* adfectum *D* ²⁵ tantum *Crab. Sur.* ⁶ *se] seu β, om. Crab. Sur.* ⁷ convenerunt *Crab. Sur.* ⁸ discesserit *Crab. Sur.* ⁹ parum] patrum *KD* ¹⁰ decesserunt *om. K*.

⁸ Numeri semper desunt *KN*, numerus ¹ *om. Lβ*, qui ab altera manu postea in margine add. *R*, numerus ¹ et vox hoc evanuerunt *C* ¹¹ hoc enim *K*, hoc etiam *N* parochiis *A*, parochiis *H*, parochiis *B* ¹² etiam *HA* ¹³ iuniores *om. K* ¹⁴ quantoscumque *KβN* ²⁰ sine uxoribusj sine uxores *Crab. Sur.* ¹⁵ uxoribus] *KR*, uxoris *C* (*sed littera s extincta est*), uxores ¹⁶ *rel.*, uxore *Sirm.* ¹⁷ habuerent] habero videtur *K* ¹⁸ ipsi *om. βD* ¹⁹ 11 videantur *L* ²⁰ quimodo *D* ²¹ psalmis] *unus C*, psalmos *LAA*, psalmus *rel.* ²² et divinis *K* ²³ ut *om. N* ²⁴ ut — provideant *om. K* ²⁵ dignus *Lβ* ²⁶ 13 successore *HA* ²⁷ 14 perfectam] profectum *D* ²⁸ fragilitatem *L*, fragilitatem *RHA-D* ²⁹ 15 potestas ei] potestatem *βD* ³⁰ ei *om. Crab. Sur.*

¹⁶ Numerus ¹¹ eranuit *C* ³¹ pro *om. K* ³² aedificationem (ed-m) *βD* ³³ 17 in omnibus] per *om. K* ³⁴ parochiis *HN*, parochiis *AB*, *om. K* ³⁵ 18 deremus *K* ³⁶ si *om. L* ³⁷ aliqua *om. B* ³⁸ 19 per se ipsum *om. C* ³⁹ *se] semet D* ⁴⁰ prae*d*. non pot. *K* ⁴¹ poterit *D* ⁴² sanctorum patrum] sacrum *K* ⁴³ homiliae] *C*, omiliae *L*, omeliae *D*, humiliae *rel.* ⁴⁴ dia*cis L* ⁴⁵ 20 recitentur—diaconi *om. KL* ⁴⁶ r. si et littera e verbi sequentis evanuerunt *C* ⁴⁷ diacones *N* ⁴⁸ quod] ⁴⁹ quo *β*, quae *D* ⁵⁰ 21 indigni quaro *N* ⁵¹ patrum *om. L* ⁵² expositiones] *C*, expositionibus *D*, ⁵³ expositionis *rel.* ⁵⁴ publice] populis *K*.

²² et *om. L* ⁵⁵ tam in] tamen *K* ⁵⁶ orientalis *βN*, orientalis partes *K* ⁵⁷ 23 provinciis *K* ⁵⁸ et nimium] adque *K* ⁵⁹ salubres] salutaris *Sirm.* ⁶⁰ quirieleison] *C*, quirieleison *K*, quirieleison *L*, quirieleison *N*, kyrieleison *β*, kyrieleison *D*

¹⁾ Cf. conc. Epaon. c. 25; iunge Loening II, 331, n. 4; 347, n. 1. ²⁾ Cf. Hinschius IV, 492 sq. ³⁾ Cf. Loening l. c. ⁴⁾ Cf. Hinschius II, 264, n. 7. ⁵⁾ Cf. Loening II, 353; Hinschius IV, 451, n. 5. ⁶⁾ Cf. Duchesne, Origines du culte chrétien p. 188.

frequentius cum grandi affectu et conpunctio dicatur; placuit etiam nobis, ut in omnibus ecclesiis nostris ista tam sancta consuetudo et ad matutinos et ad missas et ad vesperam Deo propitio intromittatur¹. Et in omnibus missis seu in matutinis seu in quadragensimalibus seu in illis, quae pro defunctorum commemorationibus fiunt, semper: 'Sanctus, Sanctus, Sanctus' eo ordine, quomodo ad missas publicas dicitur², dici debeat, quia tam sancta, tam dulces et desiderabilis vox, etiam si die noctuque possit dici, fastidium non poterit generare³.

IV. Et hoc nobis iustum visum est, ut nomen domini papae, quicumque sede apostolicae praefuerit, in nostris ecclesiis recitetur.

V. Et quia non solum in sede apostolica, sed etiam per totam Orientem et totam Africam vel Italiam propter hereticorum astutiam, qui Dei filium non semper cum patre fuisse, sed a tempore coepisse blasphemant, in omnibus clausulis post Gloriam: 'Sicut erat in principio' dicatur, etiam et nos in universis ecclesiis nostris hoc ita dicendum esse decrevemus.

¹⁶ 1 frequentius — affectu om. K affectu] ad effectu HA compunctionibus L dicitur — omnibus om. L 2 nostris om. C ista] ita R ista tam] statutam L tam om. βD ad matutinos] admotio L matutinus KR, matutinis αD, matutinum Crab. Sur. ad om. L missa C, missam N 3 vespera β, vespere D propitio] C, propitiante rel. conte et in omnibus numerus IIII positur βD omnibus] nominibus L seu] C hic et infra, sive 20 rel. in ante matutinis om. βD 4 quadragensimalibus LR, quadragensimalibus α comminationibus L 5 quo modo] commode HA, quo Crab. Sur. ad] et D dicitur om. KβD 6 tam sancta om. KβD et tam dulcis N desiderabilis] tam desiderabilis est K 7 possit] posse D poterit CβDN, possit L.
8 Numerum IIII hic exhibet unus C, om. rel. omnes ut] et D domini] CK, domini
25 rel. sedi LβDN 9 praefuerit CL recitatur L.
10 Numerum V om. LB sedem apostoliceam K por] in K totam] codd., totum edd.
11 italia D astutia RD qui] qua Crab. Sur. 12 patrem D coepisse] fuisse K
omnibus] quibus K pos K gloria βD, gloria patri Crab. Sur. 13 dicitur KL
et om. D hoc ita om. K 14 decrevamus] decernimus Sirm.

²⁰ 1) Cf. ibid. p. 157, n. 2. 2) Cf. Thom. P. I, l. 2, c. 75, num. 3; Mabillon, *De liturgia Gallicana* p. 45 sq. 54; Hefele II, 741, n. 2. 3) Cf. Duchesne p. 183; ad hunc et ad cc. 4 et 5 cf. Thom. P. I, l. 2, c. 75, num. 2.

Series subscriptionum ex codicibus CKL.

Caesarius in Christi nomine episcopus¹ cartolam hanc definitiones nostrae relegi et ²⁵ subserpsi. Notavi sub die non. Novembres, Decio iuniore viro clarissimo consule. Contumiliosus² ita consensi in omnibus, ut, cum sanctus papa Urbis suam oblatam dederit, recitemus ante altarium Domini.

³⁰ 34 cartholam K definitiones — relegi et] nostram L relegi] rel CK 35 subserpsi]
subi hic, idem aut sui aut subi postea C, in hic et postea KL notavi — novembres] notavi die et
40 conis supio K viro clar. cons.] C, v e conis in L, v e in id novemb K 36 contumiliosus L
ita — dominij episcopus rel et in K

1) Arlatensis. 2) ep. Regensis.
LL. Concilia.

Constantius in Christi nomine episcopus¹ relegi consensi et subscrpsi.
 Cyprianus² peccator consensi et subscrpsi.
 Maximus³ peccator consensi et subscrpsi.
 Portianus⁴ peccator consensi et subscrpsi.
 Eocyrinus⁵ peccator relegi et subscrpsi.
 Gallicanus⁶ peccator relegi et subscrpsi.
 Prosper⁷ peccator consensi et subscrpsi.
 [Heraclius⁸ peccator consensi et subscrpsi.]
 Uindimialis⁹ peccator consensi et subscrpsi.
 [Aquitanus episcopus¹⁰ subscrpsi.]

1 nomina sex in sequentia posita sunt terna per versus K in chr. nom. om. K consensi om. K 2 peccator—subscrpsi] episcopus in hic et semper K consensi modo perscriptum, modo consi vel consensi notatum est C, semper consis abbreviatum est L post hunc versum textus noster interrumpitur aliusque incipiens his verbis: prae summat quod (conc. Arel. a. 554. c. 4) adiungitur; subscriptiones nostri concilii continuantur sol. 85' post v. domino in subscriptione Benenati presbyteri 16 (quae pertinet ad conc. Arel. iam laud.) 4 portianus KL 5 eucherius KL relegi] rel C hic et in sequenti subscriptione, consis L 6 Gallicani, Prosperi, Heraclii subscriptiones desiderantur K gallicanus L 7 prosper L 8 Heraclii subscriptio desideratur C 9 uindimiales L 10 Aquitani subscriptio desideratur CL traditur uno K, in quo sequuntur hae quattuor subscriptiones, de quibus in praemonitione disputavimus:

Iulianus presbyter missus a domino meo Agreco episcopo subscrpsi.
 Ianuarius presbyter missus a domino meo Luperciano episcopo subscrpsi.
 Marcus presbyter missus a domino meo Rusticio episcopo subscrpsi.
 Turpio presbyter missus a domino meo Principio episcopo subscrpsi.

Data sub die VIII. id. Aprilis Florentio v. c. consule.

26

1) Vapincensis. 2) ep. Telonensis. 3) ep. Aquensis. 4) ep. Diniensis. 5) ep. Arveniensis. 6) ep. Ebredunensis. 7) Civitas ignota est. 8) ep. Tricastinensis. 9) Araucanus.

Series subscriptionum ex codicibus RHAB (= β).

- 30 Nomina episcoporum qui subscrpserunt:
 Cesarius in Christi nomine episcopus subscrpsi sub die
 non. Novembris, Decio iuniore v. c. consule.
 Contumeliosus episcopus subscrpsi.
 Cyprianus episcopus subscrpsi.
 35 Gallicanus episcopus subscrpsi.
 Constantinus episcopus subscrpsi.
 Portianus episcopus subscrpsi.
 Heraclius episcopus subscrpsi.
 Maximus episcopus subscrpsi.
 40 Prosper episcopus subscrpsi.
 Aquitanus episcopus subscrpsi.
 Explicant canones Uasensis tempore Liberi praefecti.

31 caesarius R subscrpsi] subī β hic et semper die] d R, id α 33 contumelios HA, contumelius B 34 ciprianius B 35 galliganus R 40 prosper R 42 tempore — praefecti om. HA liberii B praefecti] papas B; post praefecti (pl) add. praeterea ab alia 45 manu: et sigismundi reg et filiorum illi chlodouei reg francorum R.

CONCILIO VALENTINUM.

c. a. 529.

Huius concilii mentio sit in Vita S. Caesarii, qui ab a. 501. usque ad a. 542. episcopatum ecclesiae Arelatensis gessit. Ibi enim haec narrantur: Multi quidem aemuli surrexerunt, qui eius resisterent doctrinae de gratia. Sed o felicitas aemulanda! Etenim susurris et mala interpretatione quorundam oboritur in Galliarum partibus contra prae-dicationem Dei hominis frustra sinistra suspicio. Ob hoc antistites Christi ultra Iseram consistentes charitatis amore collecti in Valentina civitate convenient; ubi etiam beatus Caesarius infirmitatis solita causa, sicut disposuerat, properare non potuit. Misit tamen praestantissimos viros de episcopis cum presbyteris et diaconibus, inter quos etiam sanctus Cyprianus Telonensis magnus et clarus enituit. Omnia quae dicebat de divinis utique scripturis affirmans et de antiquissimis patrum institutionibus probans nihil per se in divinis profectibus queinquam arripere posse, nisi fuerit primitus Dei gratia per veniente vocatus. Sed dum suam iustitiam quaerabant statuere, iustitiae Dei non erant subiecti, non reminiscentes Deum dixisse: *Sine me nihil potestis facere.* Et: *Ego vos elegi, non vos me.* Et: *Nemo habet quidquam nisi illi datum fuerit desuper.* Et per apostolum Paulum: *Gratia Dei sum id quod sum.* Et per alium: *Omnis datum optimum desuper est.* Et propheta: *Gratiam et gloriam dabit Dominus.* Et quod tunc vere liberum homo resumat arbitrium, cum fuerit Christi liberatione redemptus, sub qua absolute valeat consequi perfectionis effectum. Quorum intentionibus homo Christi dedit veram et evidentem ex traditione apostolica rationem. Nam et beatae memoriae Bonifacius Romanae ecclesiae papa eamdem conluctationem compertam calcata intentione iurgantium prosecutionem sancti Caesarii apostolica auctoritate firmavit. Donante Christo paulatim ecclesiarum antistites receperant, quod optaverat dia-bolis repentina animositate cessare.¹⁾

De tempore concilii ex hac expositione nihil certi concludi potest. Ambiguum igitur relinquatur, ulrum concilio Arausunicano a. 529. (supra p. 44) Valentinum prius an posterius habitum sit. Attamen argumenta non desunt, ex quibus aetatem concilii conieere licet. Non enim veri dissimile esse videtur haec verba: Quorum intentionibus homo Christi (sc. Caesarius) dedit veram et evidentem ex traditione apostolica rationem de concilio Arausunicano, in quo Caesarius primas partes agelat, nec non hacc: Bonifacius Romanae ecclesiae papa... prosecutionem sancti Caesarii apostolica auctoritate firmavit

Ioann. 16, 5.
Ibid. 16, 16.
Ibid. 8, 27.
1. Cor. 15, 10.
Jac. 1, 17.
Ps. 83, 19.

1) Mabillon, *Acta Sanctorum O. S. B. Saec. I*, p. 646, c. 35.

de epistula Bonifacii, quae definitiones concilii Arausicanii confirmat, intellegenda et idcirco concilium Valentiniū prius existimandum esse.¹

1) Cf. Delalande, *Supplementa conciliorum antiquorum Galliae a Sirmondo editorum p. 49, ubi haec inscriptio legitur: Concilium Valentiniū, in quo primum in Galliis quaestio de gratia Dei fuit inter episcopos agitata, quae inscriptio nostrae opinioni consentanea est. Etiam Hefele II, 738 hanc sententiam corroborare studet.*

CONCILIUM MASSILIENSE.

533. Mai. 26.

Brevia huius concilii acta exstant in uno codice Coloniensi 212 (nobis K) fol. 130^r, ex quo ea primus Knustius in lucem edidit in libro, cui titulus 'Bulletin de la Société de l'histoire de France.' 1839.

Desideratur inscriptio ante textum, sed in tabula, quae collectioni ipsi praemittitur, concilium, quod hic denuo prodit, laudatur verbis his: Constitutio Caesari papae in Massiliensi urbe habita episcoporum XVI.

Cum ad civitate Massiliensem propter requirenda et discutienda ea, quae de fratre nostro Contumiliose episcopo¹ fuerant devulgata, sacerdotes Domini convenissint, residentibus sanctis episcopis cum grandi diligentia discussis omnibus secundum quod gesta, quae nobis praesentibus facta sunt, continent, multa turpia et inhonesta supra dictus Contumeliosus convictus ore proprio se confessus est perpetrasse, ita ut non solum revincere testis non potuerit, sed etiam publice in conventu episcoporum et laicorum, qui interfuerant, in terram se proiciens clamaverit se graviter in Deum et in ordine pontificali peccasse.

Pro qua re propter disciplinam catholicac religionis utile ac salubre omnibus visum est, ut supra dictus Contumeliosus in Casensi monasterio ad agendam paenitentiam vel ad expianda ea, quae ammisserat, mitteritur²; quam rem stadio paenitendi et ipse libenter amplexus est.

Et quia multas domus ecclesiae Regensis absque ratione contra canonum statuta sine consilio sanctorum antistetum perpetuo iure distraxit, hoc sanctis episcopis visum est, ut, quidquid supra dictae ecclesiae constiterit iniuste ab ipso alienatum, facta ratione ad vicem de eius substantia compensetur³.

25 amiserat cod. 29 dicta cod.

1) Regensi. 2) Cf. Hinschius IV, 816 sq.; 839, n. 4. 3) Cf. Loening II, 215. 699.

- Caesarius¹ peccator constitutionem nostram rolegi et subscrispsi. Notavi sub die VII. kal. Iunias, post consulatum tertium Lampadi et Orestis.
- Cyprianus² peccator consensi et sub-
scripsi.
- Prætextatus⁴ peccator consensi et sub-
scripsi.
- Eucherius⁶ peccator consensi et sub-
scripsi.
- Prosper⁸ consensi et subscrispsi.
- Heraclius¹⁰ peccator consensi et sub-
scripsi.
- Rusticius¹² peccator consensi et sub-
scripsi.
- Pentadius⁷ peccator consensi et sub-
scripsi.
- Ualentinus abba directus a domno meo Fylagrio¹³ consensi et subscrispsi.
- Maximus³ peccator consensi et sub-
scripsi.
- Porcianus⁵ peccator consensi et sub-
scripsi.
- Item Eucherius⁷ peccator consensi et
subscrispsi.
- Aletius⁹ peccator consensi et subscrispsi.
- Vindimialis¹¹ peccator consensi et sub-
scripsi.
- Rodanius⁷ peccator consensi et sub-
scripsi.
- Auxanius⁷ peccator consensi et sub-
scripsi.

Ualentinus abba directus a domno meo Fylagrio¹³ consensi et subscrispsi.

1 rel et ss not cod. 2 consul cod. 3 cons et ss cod. hic et semper.

1) ep. Arelatensis. 2) ep. Telonensis. 3) ep. Aquensis (?). 4) ep. Aptensis.

5) ep. Diniensis. 6) ep. Avenionensis. 7) Civitas ignota est. 8) ep. Vinciensis.

9) ep. Vaisonensis. 10) ep. Tricastinensis. 11) ep. Arausicanus. 12) ep. Adurensis.

13) ep. Cabellicensis.

CONCILIJ AURELIANENSE.*

533. Iun. 23.

Invenitur in his codicibus: Berolinensi 435 (nobis II) fol. 149', cuius scribendi rationem plerumque seculi sumus, Parisiensi Lat. 3846 (nobis A) fol. 155', Vaticano 3827 (nobis B) fol. 106, qui tres codices, ubi inter se consentiant, a nobis littera a designantur. In iis haec inscriptio: Incipiunt canonos Aurilianensium (Aurel-m B) concilio praefiguntur.

Adferunt concilium Crabbius II, 48, Surius II, 603, Sirmondus I, 228.

30 *) Haec synodus in editionibus Concilium Aurelianense II. vocatur.

Cum ex praeceptione gloriissimorum regum in Aurelianensem urbem de observatione legis catholicae tractaturi Deo auxiliante convenimus ibique, quid de antiquis regulis, quid de novis ambiguitatibus pro captu intellegentiae illuminante Domino senserimus, expressimus, singillatim discriptisque constitutionibus, quae Deo propicio in posterum sint observanda, ex veterum canonum auctoritate conscripsimus.⁶

I. Id ergo est constitutum, ut nullus episcoporum admonentem metropolitano episcopo nisi certa taedii causa detentus ad concilium vel ordinationem consacerdotis venire penitus ulla excusatione detractet¹.

II. Ut metropolitani singulis annis cum provincialis suos ad concilium evocent².

III. Ne quis episcoporum de quibuslibet causis vel episcoporum ordinationibus ceterorumque clericorum aliquid praesunat accipere; quia sacerdotem nefas est cupiditatis venalitate corrumpi.

IV. Si quis sacerdotium per pecuniae nundinum exacerabile ambitione quesierit, abiciatur³ ut reprobus, quia apostolica sententia donum Dei esse praecipit pecuniae trotina minime comparandum⁴.¹⁶

V. Nullus episcopus ad sepeliendum episcopum venire conficta occasione dissimulet, ne cuiuslibet corpusculum diutius inhumatum negligentia interveniente solvatur. His vero episcopus, qui defunctum advenerit sepelire, praeter expensam necessariam nihil pretii pro fatigione depositat.

VI. Ut episcopus, qui ad sepeliendum episcopum venerit, evocatis presbyteris in unum domum ecclesiae adeat discriptamque idoneis personis custodiendam sub integra diligentia derelinquat, ut res ecclesiae ullorum improbitate non pereant⁵.

VII. In ordinandis metropolitanis episcopis antiquam institutionis formulam renovamus, quam per incuriam omnimodis videmus amissam. Itaque metropolitanus episcopus a conprovincialibus, clericis vel populis electus congregatis in unum omnibus conprovincialibus episcopis ordinetur⁶, ut talis Deo propicio ad gradum huius dignitatis accedat, per quem regula ecclesiae in melius aueta plus floreat⁷.

VIII. Si quis diaconus in captivitate redactus uxori fuerit copulatus, reversus ab officiis omnino ministerio removendus est⁸. Cui sufficere debet pro actus sui levitate impleta poenitentia pro satisfactione communio⁹.³⁰

1 aurelianensem B 2 convenissemus Sirm. ibiquej ibi Sirm. 4 singulatum A,
singulatum B, sigillatum Crab. 5 observando a 6 numeros capitum manus aeri carolin-
gici adposuit H 7 cum sacerdotis B 8 detrectet Sirm. 9 conprovincialis B 10 epi-
scoporum] epm AB 13 exacerabile AB 14 qui B praecipit A, praecepit B pecunia
et rotino H 16 occasione B 17 eius labet a solvatur cum add. scripsimus, salva-
tur a 18 his] is AB 21 nuam Crab. discriptamque] descriptum, qui Crab.
23 metropolitanus episcopus H 24 videamus B 26 add. episcopis ante clericis B con-
gregatus A⁸ 26 conprovincialis episcopus H⁶, conprovincialis episcopis A⁸ 29 est adiecimus cum
add., om. a

1) Cf. conc. Epaon. c. 1; cf. etiam epist. Atili supra p. 17; iunge Loening II, 204, n. 2; Hinschius III, 474, n. 6. 2) Cf. conc. Agath. c. 71; iunge Loening II, 203, n. 1; Hinschius III, 474, n. 3; ad c. 1 et 2 Hinschius II, 5, n. 4. 3) Cf. Hinschius IV, 806, n. 3. 4) Cf. Hauck, Kirchengesch. I, 146. 5) Cf. Loening II, 214, n. 3; 340, n. 2. 3. 6) Cf. c. 6 epist. S. Leonis M. ad Anastasiū ep. Thessal. ‘Quanta fraternitat’ (Jaffé-W., Reg. n. 411). 7) Cf. Hinschius II, 518, n. 1. 8) Cf. Hinschius IV, 806, n. 3. 9) Cf. Loening, II, 318. 45

IX. Nullus presbyterorum sine permissione episcopi sui cum sacerdotalibus habitare praesummat. Qui si fecerit, ab officii communione pellatur¹.

X. Nullus novercae suae, id est uxore patris sui, ulla copulatione iungatur. Quod si qui presumperit, noverit se anathema supplicio feriendo².

o XI. Contracta matrimonia accedente infirmitate nulla voluntates contrarietate solvantur. Quod si qui ex coniugibus fecerint, noverint se communione privandos³.

XII. Ne quis in ecclesia votum suum cantando, bibendo vel lasciviendo dissolvat, quia Deus talibus votis irritatur potius quam placetur⁴.

XIII. Abbates, martyrii⁵, reclusi vel presbyteri apostolia⁶ dare non prae*io* sumant⁷.

XIV. Clerici, qui officium suum implere dispiciunt aut vice sua ad ecclesiam venire detractant, loci sui dignitate preventur.

XV. Oblationem defunctorum, qui in aliquo crimine fuerint interempti, recipi debere censimus, si tamen non sibi ipsi mortem probentur propriis manibus intulisse⁸.

¹⁶ XVI. Presbyter vel diaconus sine literis vel si baptizandi ordinem nesciret nullatenus ordinetur.

XVII. Foeminae, quae benedictionem diaconatus actionis contra interdicta canonum acceperunt, si ad coniugium probantur iterum devolutae, a communione pellantur. Quod si huiusmodi contubernium admonitae ab episcopo cognito errore dissolverint, in ²⁰ communionis gratia acta penitentia revertantur⁹.

XVIII. Placuit etiam, ut nulli postmodum foeminae diaconalis benedictio pro conditionis huius fragilitate credatur.

1 presbyterorum] *H*^b, episcoporum *H*^a*A*, clericorum *B* et *Crab.* *Sur.* in *textu*, in *marg.*: presbyterorum *Sur.*, quam *lectionem* presbyterorum, licet solo codice *B* usus sit, habet etiam *Sirm.* per missio *AB* 2 qui] *quod B* 3 uxori *AB* 4 patri *A* 5 prassumperint *HA* noverint *B* anathematis *B* feriendo] *HA* (intell. feriendo), feriendos *B* 6 contracta] contraria *Crab.* voluntates] *AB*, voluntate *H* contraariotate *AB* 6 iugibus *B* 7 ecclesiae *H*, ecclesiae *AB* 9 canonem *xiii*, qui desideratur in nostris libris manuscriptis, primus habet *Surius* cum adnotacione: 'Hic canon valde obscure scriptus habetur'. Posthac igitur ²⁰ numeratio canonum a nobis adhibita a codicibus discedit 11 in officium *HA* suae *A* 12 aliquo] *alio B* recipi *scripsimus*, recipio a 14 consensu edd. in ante ipsi abstersum est *A* ipsi sibi *B* ipso *HA* 15 si nec literas vel baptizandi *Crab.* nesciat edd. 19 in comm.—revertantur] *B*, in communes gratia acta poenitentia revertatur *HA* 21 etiam ut *H* in ras.

³⁵ 1) Cf. *Hefele II*, 757, n. 2; *Hinschius IV*, 809, n. 6; 823, n. 1. 2) Cf. conc. *Epaon.* c. 30. 3) Cf. *Lex Rom. Visig.*, *Pauli Sent.* II, tit. 20, § 4, *Interp.*; *iungo Freisen* p. 780. 781. 4) Cf. *Hauek I*, 120, n. 2. 5) 'Custos ecclesiae, qui sacras in ecclesia reliquias custodit', vide *Ducange ad h. v.* 6) Cf. *epist. Chlodovechi regis ad episcopos* (*LL. Capitularia T. I*, p. 2), ubi item 'apostolia' legitur. In conc. *Chalced.* c. 11 scribitur *Exiostolios*, quod verbum *Dionysius Exiguus* et versio, ⁴⁰ quam dicunt *Isidorianam*, transferunt 'epistolis'; in versione, quam ex cod. *Paris. 1451* publici iuris fecimus (*Maassen, Quellen I*, 946 sq.), invenimus 'per apostolicum'; in conc. *Turon.* a. 667. idem verbum scribitur 'epistolia'. Cf. etiam *Ducange ad h. v.* et *Mabillon, Annales I*, 83. 7) Cf. *Loening II*, 327. 8) Cf. *Hinschius IV*, 821, n. 3. 9) Cf. conc. *Epaon.* c. 21; *Hinschius IV*, 823, n. 1.

XIX. Placuit, ut nullus Christianus Iudeam neque Iudeus Christianam in matrimonio ducat uxorem, quia inter huiusmodi personas illicitas nuptias esse censuimus. Qui si commoniti a consortio hoc se separare distulerint, a communione sunt gratia sine dubio submovendi¹⁾.

XX. Catholici qui ad idolorum cultum non custoditam ad integrum accepti⁵ baptismi gratiam revertuntur vel, qui eibis idolorum cultibus immolatis gustu iulicatae praeceptionis utuntur, ab ecclesiae coetibus arceantur; similiter et hi, qui bestiarum morsibus extincta vel qualibet morbo aut easu suffocata vescuntur³.

XXI. Abbates qui episcoporum praeccepta dispiciunt, ad communionem nec penitus admittantur, nisi contumaciam suscepta humilitate deponant⁹. ¹⁰

Sane si qui post hanc diligentissimam sanctionem non observaverint, quae sunt superius comprachensa, reos se divinitatis pariter et fraternitatis iuditio futuros esse cognuscant.

Honoratus in Christi nomine episcopus⁴ subscrispsit sub die VIII. kal. Iulias, anno XXII. domini Childeberti regis. ¹⁶

Leuntius episcopus⁶ subscrispsit.
Aspasius episcopus⁶ subscrispsit.
Eleutherius episcopus⁷ subscrispsit.
Importunus episcopus⁸ subscrispsit.
²⁰ Chronopius episcopus⁹ subscrispsit.
Iniuriosus episcopus¹⁰ subscrispsit.
Lupicinus episcopus¹¹ subscrispsit.
Elaflus episcopus¹² subscrispsit.
Agripinus episcopus¹³ subscrispsit.
²⁵ Etherius episcopus¹⁴ subscrispsit.
Eumerius episcopus¹⁵ subscrispsit.
Calistus episcopus⁸ subscrispsit.
Emelius episcopus¹⁶ subscrispsit.
Marcus episcopus⁸ subscrispsit.

<sup>1) iudeam] iudeum A+B^a 3 quis commonita B se om. II B communiones scripti-³⁰
mus, communione a (sequitur sunt) gratiae B 5 catholicae II A qui ab idol. cultu se
non custodiant nec ad Crab. 7 ecclesia II ante similliter ponitur numerus XX B 8 ex-
tincto... suffocato Crab. suffocata II A 10 humilitatem II A 11 ante sane ponitur numerus
xxii B observaverit II A 12 comprachensae H, comprehensae (c-eo) AB futuros] B, fac-
turus II A esse] es AB. ³⁵</sup>

¹⁴ subscrispsit] sub codd. 16 subscriptiones a Leontio usque ad Iniuriosum biniae per ver-
sus, posteriores usque ad finem singulac ponuntur H, singulæ per omnes versus habentur A, qua-
terna nomina singulos versus explet B subscrispsit perscribitur or. 16—22, poste subscr-
pti sub abbreviatur H, sub semper, excepto v. 16, ubi perscribitur, A, sub semper B 20 cronopius
AB 25 etherius II ⁴⁰

1) Cf. Loening II, 55; Freisen p. 638. 2) Cf. Hinschius IV, 845, n. 4; Hauck, I, 117 sq.
3) Cf. conc. Aurel. a. 511. c. 19; ride etiam conc. Epaon. c. 19; Hinschius IV, 542, n. 2. 4) Biluri-
censis. 5) Aurelianensis. 6) Elusanus. 7) Autissiodorensis. 8) Civitas ignota est.
9) Petrocoriensis. 10) Turonensis. 11) Engolismensis. 12) Fortasse Flavius ep. Roto-
magensis. 13) Augustodunensis. 14) Carnotensis. 15) Namnetensis. 16) Fortasse ⁴⁵
Amelius ep. Parisiensis.

Sustracius episcopus¹ subscripsit.
 Perpetius episcopus² subscripsit.
 Eusebius episcopus³ subscripsit.
 Presidius episcopus⁴ subscripsit.
⁵ Passiuus episcopus⁵ subscripsit.
 Proculianus episcopus⁶ subscripsit.
 Clarentius episcopus⁷ subscripsit.
 Julianus episcopus⁸ subscripsit.
 Innocentius episcopus⁹ subscripsit.
¹⁰ Marcellus episcopus¹⁰ subscripsit.
 Lauto episcopus¹¹ subscripsit.
 Orbatus presbiter pro Leone¹² episcopo subscripsit.
 Asclipius presbiter pro Adelfio¹³ episcopo subscripsit.
 Laurentius presbiter pro Gallo¹⁴ episcopo subscripsit.
¹⁵ Eleidius presbiter pro Sabastio⁷ episcopo subscripsit.
 Prosedonius presbiter pro Artemio⁷ episcopo subscripsit.

4 presidius II^a 18 adelfo B.

1) Cadurcensis. 2) Abrincensis. 3) Santonensis. 4) Convenensis. 5) Sagien-
 sis. 6) Ausciensis. 7) Civitas eius ignota est. 8) Viennensis. 9) Cenomanensis.
²⁰ 10) Adurensis. 11) Constantiensis. 12) Senonensis. 13) Pictariensis. 14) Claromont-
 tensis.

CONCILIJ ARVERNENSE*.

535. Nov. 8.

*Codices, quos adhibuimus, sunt hi: Parisiensis Lat. 12097 (nobis C) fol. 139',
 25 Phillippsii 1746, nunc Berolinensis, (nobis L) fol. 52', Parisiensis Lat. 1564 (nobis P)
 fol. 9', Parisiensis Lat. 1451 (nobis F) fol. 85, Bruxellensis 8780—8793 (nobis M)
 fol. 32', Vaticanus Palatinus 574 (nobis N) fol. 64. Lectio orthographica codicis C cor-
 rectis apertis mendis servata est.*

*Adferunt hoc concilium in collectionibus suis Crabbins II, 66, Surius II, 633,
 20 Sirmondus I, 241, Gonaleius I, 267.*

*Inscriptiones inveniuntur hae in libris: Statuta (Incipit statuta P) Deo (Deo
 gratias F) propatio synodus infra scripta (scriptus F') ad (aput PF) ecclesiam Aruer-
 nam (Aruernorum F) sub die VI. (VI. om. F') id. Novembris post consolatum (con-
 stantino F') Paulini iunioris CPF. Ad locum de synodo Aruerna L. Sino-
 dus Aruerna N. Desideratur inscriptio in codice M.*

*Subscriptiones desiderantur LMNGonz., exhibentur CPF, quorum antiquissimus C
 nominibus civilatum caret, quae tamen nomina cum aliquibus differentiis reperiuntur*

*.) Haec synodus in editionibus Concilium Arvernense I. insignitur.

PF. Quare seriem et codicis C et codicis P dedimus, lectiones varias codicis F in annotationibus indicantes.

In fine huius concilii proferimus epistulam, quam universi episcopi in hac synodo congregati ad regem Theudebertum direxerunt, quae traditur codicibus eius collectionis, quam a codice olim S. Mauri, nunc Parisiensi 1451 (nobilis F), nominavimus. Contulimus hunc et alterum eiusdem collectionis codicem Vaticanum Regin. 1127 (nobilis V) fol. 117^r. Exstet epistula in his codicibus inter indicem capitulorum et concilium ipsum his verbis inscripta: Incipit epistola sinodi Aruennorum (Aruernum V) urbis. Contulimus etiam editionem Gonzalesii.¹

Cum in nomine Domini congregante sancto Spiritu, consentiente domino nostro ¹⁰ gloriosissimo piissimove regi Theudebertho in Aruerna urbe sancta synodus convenisset ibique flexis in terram genibus pro regno eius, pro longevitate, pro populo Dominum depraecaremur, ut, qui nobis congregationis tribuerat potestatem, regnum eius Dominus noster felicitatem attolleret, imperio regeret, iustitiam gubernaret, in ecclesiam cumsedentes ex more inspectisque canonibus id nobis rationabile visum est, ut, quam- ¹⁵ vis ecclasticae regulae paene omnia comprachendant, tamen quaedam vel adderentur nova vel repeterentur antiqua.

I. In primis placuit, ut, quotiens secundum statuta patrum sancta synodus congregatur, nullus episcoporum aliquam prius causam suggerere audeat, quam ea, quae ad emendationem vitae, ad severetatem regulae, ad animae remedia pertinent, finiantur². ²⁰

II. Placuit etiam, ut sacrum quis pontificii honorem non votis quaerat, sed meritis, nec divinum videatur munus rebus comparare, sed moribus, adque emenentissime dignitatis apicem electione concordat omnium, non favore paucorum. Sit in elegendis sacerdotibus cura praecipua, quia irreprochabilis esse convenient, quos praesesse necesse est corrigendis; diligenter quisque inspiciat praecium dominici gregis, ut sciat, quod ²⁵ meritum constituendi deceat esse pastores. Episcopatum ergo desiderans electione clericorum vel civium, consensu etiam metropoletani eiusdem provinciae pontifex ordinetur; non patrocinia potentum adhibeat, non calleditate subdola ad conscribendum

¹⁰ Praefatio traditur CPF, desideratur LMNGonz. nom. domini] dei nomine P nostro
om. P ¹¹ plissimoquas (p-que) PF, pioque Crab. Sur. rego PF theudoberto P, om. F ²⁰
aruenna F sanctae F synodo P ¹² fexit F terra F pro rege, pro eius regno et lon-
gaevitate et pro populo Crab. Sur. longevitas F populum P ¹³ depraecaremur] P, deprace-
mus F, praecamur C tribut F regno Crab. Sur. ¹⁴ felicitate PF attulcerit P, perfis-
cerit F felicitatem tribueret Crab. Sur. imperium Crab. Sur. instituta PF, et in iustitia
Crab. Sur. et in marg.: iustitia ¹⁵ cumsedentes ex more] C, ex more considerimus (consedimus) PF ³⁵
16 paene om. F comprachendant F ¹⁷ nova vel rep. om. F.

¹⁸ Numeri semper desiderantur P. instituta F congregatur] congregatio fieret C
²⁰ mendmentem L severetatem Crab. Sur. remedium PM finiatur F.

²¹ pontificis Gonz. votis] praemis LN Gonz. ²² nec] ne Gonc. emendatissime F
²³ electionem F concordant P ²⁴ praecipuae P, precipue M ²⁵ diligenter itaque quisque ⁴⁰
Crab. Sur. Sirm. quisque correximus, quis coll. et Gonc. praeicum] praedium (pre-) PM domi-
nicae C, d-ce PM ²⁶ pastoris LP, sacerdotis Gonc. episcopatum] episcopum L ²⁷ consensum
P, vel consensum M ²⁸ patrocinium C scribendum C

¹⁾ Sirmondus ex codice Parisiensi, quem etiam nos adhibuimus, epistulam in lucem edidit
l. c. p. 245. ²⁾ Cf. Hinschius II, 5, n. 4.

decrestum alios ortetur praemissis, alios timore conpellat. Quod si quis fecerit, ecclesiae, cui indigne processus cupit, communione privabitur¹.

III. Observandum, ne pallis vel ministeriis divinis defunctorum corpuscula obvolvantur.

IV. Ne a potentibus saeculi clerici contra episcopos suos ullo modo erigantur².

V. Qui reicolum eccliae petunt a regebus³ et horrendae cupiditatis impulsu aegentium substantia rapiunt, inrita habeantur, quae continent, et a communione eccliae, cuius facultatem auferre cupiunt, excludantur⁴.

VI. Si quis Indaeas pravitati iugali societate coniungeretur et seu Christiano Iudea sive Indaeo Christiana mulier consortio carnali miscetur, quique horum tantum nefas admisisse dinoscetur a Cristeanorum coetu adque convivio et a communione eccliae, cuius sociatur hostibus, segregetur⁵.

VII. Ne opertorio dominici corporis sacerdotes unquam corpus, dum ad tumulum evelhetur, obtegatur et sacro velamine usibus suis reddeto, dum honorantur corpora, altaria polluantur.

VIII. Ne ad nuptiarum ornatu ministeria divina praestentur et, dum improborum tactu vel pompa saecularis luxuriae polluantur, ad officia sacri mysterii videantur indigna⁶.

IX. Ne Iudei Cristeanis populis iudices praeponantur⁷.

X. Ne parochias cuiuslibet episcopi alterius civitatis episcopus canonum temerator invadat et vaesane copiditatis facebus inflammatus suisque admodum non contentus rapiat alienam.

1 aliis *L* *PK*, halius *M* hortetur *PMN*, sortitur *F* aliis *PFM* quod si] *LF*, quod *CPMGonz.*, quos *N* eccliae *F* 2 indigens *Crab. Sur. Sirm.*

3 ne] *C*, de *rel.* palles *F*, palliis eccliae *Gonz.* ne add. ante defunctorum *LFNGonz.*

25 corpora *Sirm.*

5 iv om. *CMGonz.* a] ea *F*.

6 v) iii] *CM*, om. *Gons.* reicolum] *C*, reicolum *LPM*, regulam *N*, regulam *F*, regulam *Crab. Sur.*, regulam *Gonz.*Gonz.L, aegendum *N* 7 substantiam *LPMN* rapiant *N*, rapuerunt *C* obtineat *N* a om. *L* 8 facultaticulam *N*, facultati

so clam *L*, vel eius facultatulam *Gonz.*L.

9 vi) iv *Gonz.*, v *CM* [indaeas] *C*, indaeicas *L*, indaeice *P*, indaeicas *MNGonz.*, iudice *F* pravitatis *PM*, pravitatis *I* coniungitur *codd. praeter C* et] id est si *LNGonz.*, id est *F* christiano] *LFGonz.*, cristiana *C*, christiana *PMN* 10 iudea (indaea) *L Gonz.*, iudeo *CN*, iudeum *PFM* iudeo] *LNGonz.*, iudeus *CFM*, iudeos *P* christiana mulier] *LNGonz.*, cristianae (christianae) mulieri 25 *CPFM* carn. cons. *LFNGonz.*, cons. miscetur carn. *PM* miscetur] *C*, miscetur *rel.* quicq *M*, quaeq; *F*, quicunque *edd.* 11 dinoscetur] noscuntur *LFNGonz.* christiana *LFNGonz.* et om. *CPFM* 12 cuius sociatur host.] protinus *LNGonz.* sociantur *F* segregetur] *C*, segregantur *rel.*

13 vii) v *Gonz.*, vi *CM* ne] de *Crab. Sur.* operatio *PM*, oportorio (o-turium) *FN*, operario *L* dominicae *C* corpus *PM* corporis seu palla altaris nunquam sacerdotis cor- 40 pus *Crab. Sur.* tumulo *F* 14 et] quia *Crab. Sur.*, ne *Sirm.* corpuscula (e-cola) *PM*.

Canon viii. desideratur *F*. 16 viii) vi *Gonz.*, vii *CM* ornatum *codd. praeter C* et] ne *edd.* contactu *Crab. Sur.* 17 vel pompa] *LNGonz.*, pompaquo *P*, pompa *CM* officium *PM* ministerii *Gonz.*

Canones ix. et x. transmutati sunt *C*. 18 ix) vii *Gonz.*, viii *FM* nec *M* iudee *L* 45 populis] spoliis *F* iudici *F*.

19 x) viii *C Gonz.*, viii *FM* parrocias *L*, parochias *FN Gonz.*, parochiam *Crab. Sur.* 20 fau- cibus inflammatur *F* suisque admodum] *F*, suis quemadmodum *CPM*, suis quodammodo (quodadmodi *N*) *LNGonz.*, suis quoquo modo *Crab. Sur.* 21 alienam] *C*, aliena *rel.*

1) Cf. Loening II, 172; Hinschius II, 517, n. 13. 14; 518, n. 2; IV, 809, n. 5. 2) Hinschius so IV, 843, n. 5. 3) Cf. Waits, Deutsche Verfassungsgesch. II, 252, n. 1. 4) Cf. Loening II, 689, n. 4. 5) C. 28 q. 1 c. 17. — Cf. conc. Aurel. a. 533. c. 19; ad verba a Cristeanorum coetu—segregatur cf. Hinschius IV, 801, n. 2. 6) D. 1 c. 43 de cons. 7) Cf. conc. Epaon. c. 5; Loening II, 53 sq.

XI. Nullus episcopus alterius clericum contra voluntatem episcopi sui suscepere audeat aut sacerdotium prorogare¹.

XII. Si quis relictam fratres, sororem uxor, privignam, consubrinam sobrinamvae, relictam idem patrui adque abonculi carnalis contagii credererit consortio violandam et ausu sacrelego auctoretatem divinae legis ac iura naturae perruperet et, cui caritatis ac pii affectus solacia exhibere debuerat, suorum hostis ac pudicitiae expugnatur vim inferre temptaverit, apostolicae constitutionis² sententia feriatur et, quamdui in tanto versator scelere, a Cristiano coetu adque convivio vel aeclesiae matris communione privabitur³.

XIII. Cum presbyteri adque diaconi sublimi dignitatis apice prorogantur, aetibus⁴ omnino renuntient sacerduli et ad sacram electi mysterium repudient carnale consortium ac permixtionis pristinae contubernium permutent germanitatis affectu; et, quisquis ille est, presbyter adque diaconus, divino munere benedictione percepta uxor prius suac frater illico efficiatur ex coniugae. Quosdam repperemus ardore libidinis inflammatus abiecto militiae cingulo vomitum pristinum et inhebeta rurus coniugia repetisse adque in-¹⁵ cesti quodammodo crimine clarum decus sacerdotii violasse, quod nati etiam filii pro-²⁰ dederunt. Quod quisque fecisse dignuscetur, omni in perpetuum, quam admisso iam crimine perdedit, dignitate privabitur⁴.

XIV. Si quis cuiuscumque munuscula qualibet sanctis scriptura conlata nefaria calliditate fraudaverit, invaserit, retentaverit adque suppresserit et non statim a sacer-²⁰ do comonetus Deo conlata reddiderit, ab ecclesiae catholicae commonione pellatur⁵.

1 xi] IX Gonz., x CFM nullus ne nullus PF'M episcoli PM 2 sacerdotium]
C, ad sacerdotio F, sacerdotio rel. provocare F, praerogaro Crab. Sur.
3 xii] x Gonz., xi CFM praevignam F, praedignam N consubr. sobrinamvae] consobri-
namve Crab. Sur. sobrinamvae] C, sobrinamve N, sobrinam L Gonz., subrina PM, om. F' 4 vol 26
relictam LPFM Gonz. idem] id est F, item Gonz., om. Sirm. adque] vel Crab. Sur. abon-
culi] C, avuncoli N, avunculi rel. contagii macula om. v. consortio Crab. Sur. crediderent P
consortii C, om. PM 5 ausu PM auctoritatis LN natura PM perruperit codd. praeter
C, praeruperit Gonz. 6 pii] piaetatis F exhibere codd. praeter C hostis om. C pudicior C
expugnator M, expugnatorum L 7 temptaverit C, tempt- LPFM, tentaverit NGonz. quamdui so
in tanto] quam divinitatem quamdui in itatem F tantum PM 8 versator C, versatur rel.
vel simulque LFNGonz, et Crab. Sur. matris moris PM, om. Crab. Sur.

*Canones XIII. et XIV. transmutati sunt C. 10 XIII] XI Gonz., XII FM diaconi diae FM,
diaeos L praeercentur Crab. Sur. aetibus] C, actibusque (a-que) PMN Gonz., gestis actibusque
(corr. ex actibique) L 11 seculo F mysterium PM, ministerium L, ministerio N, mysterium Gonz. 33
cum adn.: Ae., B. R.: ministerium carnale— affectu om. PM 12 ac permixt.— affectu om. C
affectum F quisquis] LFNGonz, quisquo PM, quis C ille om. Crab. Sur. 13 uxori
LFNGonz. 14 ante quosdam ponitur numerus XII ap. Gonz., XIII LN, add. attamen Crab.
Sur. Sirm. quos F libidinis codd. praeter C inflammatos L 15 inhebeta] inita N
16 quodammodo scripsimus, quodammodo C, quodammodo PM, q; modu L, quodammodo N, quemad- 40
modum F criminis L clarum decus officium N, om. L Gonz. decor PM sacerdotium
L Gonz. 17 quod ergo L quisquis Crab. Sur. Gonz. fecisse om. LN dignuscetur] C,
cognoscitor perpetrass L, cognoscitur (e-estur) rel. amissu L 18 perdiderit F dignitatem PFM.*

*Canon XIV. desideratur M. 19 XIV] XII C, XIII F Gonz., XV LN si quis cuiuscumque
ecclesiae munus. qualibet, qualibet (qual. om. Sur.) sub sacramenti script. Crab. Sur. si quicunque 45
munusculum F quis] unus C, om. rel. qualibet] quaecumque L, quaecumque FN Gonz. sancta
P scripturæ conlatum F nefariae P, nefaria quis Gonz. 20 retemptaverit LN, retenere
temptaverit P 21 commonitur F deo] de P, om. F redderit C, dederit F.*

1) Cf. Hinschius I, 86, n. 1. 2) Cf. synod. Rom. sub Siricio vel Innocentio I. hab. c. 9. 11
(Maassen, Quellen I, 242). 3) Cf. conc. Epaon. c. 30; iunge Hinschius IV, 798, n. 2; Freisen 50
p. 443. 4) Cf. Thom. P. I, l. 2, c. 62, num. 2; Loening II, 317, n. 1; Hinschius IV, 806, n. 4.
5) Cf. Hinschius IV, 842, n. 4.

XV. Si quis presbyter adque diaconus, qui neque in civitate neque in parrochiis canonecus esse¹ dimiscitur², sed in villolis habitans, in oratoriis officio sancto deser-
viens celebrat divina mysteria, festivitatis praecepuas: Domini natale, pascha, pente-
costen et si quae principalis festivitatis sunt reliquae, nullatenus alibi nisi cum epi-
scopo suo in civitate teneat. Quicumque etiam sunt cives natu maiores, pari modo in
orbibus ad pontifices suos in praedictis festivitatibus veniant³. Quod si qui improba
temeritate contempserint, hisdem festivitatibus, in quibus in civitate adesse dispiciunt,
communione pellantur.

XVI. Episcopus, presbyter adque diaconus ita sancte conscientiae luce resplen-
deant, ut effugiant probitate actuum maledicorum obloquia et testimonium in se divi-
num implere contendant, quod Dominus ait: *Sic luceat lumen vestrum coram hominibus,*
ut videntes vestram bonam operum glorificant Patrem vestrum, qui est in caelis. Igitur
auctoritate canonica adque mansura in evum constitutione sancimus, ut fugiatur his
extranearum mulierum culpanda libertas et tantum cum avia, matre, sorore vel nepte,
si necessitas tolerit, habitent; de quibus nominibus, ut priorum canonum series continet,
nefas est aliud, quam natura constituit, suspicari. In cubiculo etiam horum adque cel-
lario vel familiari quolibet servitio neque sanctimunialis ulla neque extranea mulier
neque ancilla ullo modo admittatur. Quod si quis praeceptorum Dei immemor credederit
contemnendum, sciat se auctoritate canonica communionis sine dubio subire iacturam.
Quod si antestis culpam hanc distingere in presbytero adque diacono suo canoneco
rigore noluerit, ipse severitate sententiae feriatur⁴.

Matth. 5, 16.

1 xv] XIII CFM Gonz., XVI LN quis ex presbyteris aut diaconis Crab. Sur. Sirm. qui
om. Gon. parrocias L, parochialis FNGonz. 2 oratorio Crab. Sur. officio om. PM 3 cele-
brare L, eaelebrao IPM misteria LPN pentheenton N 4 et om. F sunt festivitatis
PM principales sunt reliquae solemnitates Sirm. 5 teneat] L Gonz., teneant rel. etiam om.
LFN Gonz. sunt aetiam (eciam) PM 6 urbibus codd. praeter C ad om. C festivi-
tibus] civitatibus F veniat L quis LF 7 contempserit F in ante quibus om. Crab.
Sur. Sirm. in civitate om. F.
9 XVI] XV CFM Gonz., XVII LN episcopi presbyteri atque diaconi F ita sancte conse.] tam
so sancta conscientia Crab. Sur. luce om. PM 10 probitate] pravitatem L, p-tate N, proprietate F
et om. LNGonz. 11 implero] habeo C sic luceat—ut om. LNGonz. 12 ut om. F vestra
bona opera LNGonz. et glorificant PM in verbis qui est in caelis finit textus M verbo
igitur praeponitur numerus XVI F'Gonz., XVIII LN 13 canonis F adque] aliquao P, aliqua
Crab. Sur. mansurae PF evum] cum L'P, ea Crab. Sur. sancimus] LN'Gonz., sancti-
mus C, sancimus P, sancimus FN^b his] ab omnibus clericis LNGonz., ab his Crab. Sur.
14 et] ut F aviam P, om. F 15 tolerit] CN, tulerit LIPGonz., compulerit Crab. Sur.
nominibus] omnibus Crab. Sur. 16 est om. F cubiculum... collarium F 17 scāmonialis
F mulier sit LNGonz. 19 contemnendum] L^bN, continentum L^a, contendum C, contempnen-
dum PF facturam] iactura L^a, et finit hic textus LNGonz. additis verbis finit amen L
20 antestitas P distinguero F, distinguero ponitur post suo P presbytero] F, presbs C, pres-
biteri P adque] C, ac P, aut F diaes C 21 severitatem F sententia C, scia P ipso
severitate sententiae vel severitatis sententia feriatur. Crab. Sur.

1) Cf. conc. Agath. c. 2; iunge Loening II, 333, n. 3; Hinschius II, 51, n. 3. 2) Cf. conc.
Vas. a. 529. c. 1. 3. 3) Cf. conc. Agath. c. 21; iunge Loening II, 352, n. 1; cf. etiam conc.
45 Epaon. c. 35. 4) Cf. conc. Aurel. a. 511. c. 39; iunge Loening II, 323, n. 2.

Series subscriptionem ex codice C.

- Honoratus in Christi nomine episcopus constitutionem nostram relegi et subscripsi.
 Gallus in Christi nomine episcopus consensi et subscripsi.
 Gregorius in Christo episcopus consensi et subscripsi.
⁶ Hilarius in Christi nomine episcopus consensi et subscripsi.
 Ruricius in Christi nomine episcopus consensi et subscripsi.
 Flavius Deo propitio episcopus consensi et subscripsi.
 Nicetius Deo propitio episcopus consensi et subscripsi.
 Deuterius in Christi nomine episcopus consensi et subscripsi.
¹⁰ Dalmatius in Deo episcopus consensi et subscripsi.
 Lupus in Christo episcopus consensi et subscripsi.
 Domitianus episcopus consensi et subscripsi.
 Uenantius episcopus consensi et subscripsi.
 Hesperius episcopus consensi et subscripsi.
¹⁴ Desideratus Deo propitio episcopus consensi et subscripsi.
 In Christi nomine Gramatius episcopus consensum nostrum relegi et subscripsi.

Series subscriptionum ex codice P cum lectionibus codicis F.

- Honoratus in Christi nomine episcopus ecclesiae Bituriuae subscripsi.
 Gallus in Christi nomine episcopus ecclesiae Aruernis subscripsi.
²⁰ Gregorius in Christi nomine episcopus ecclesiae Lengoniaci consensi et subscripsi.
 Helarius in Christi nomine episcopus ecclesiae Gaualetanae subscripsi.
 Ruricius in Christi nomine episcopus ecclesiae . . . consensi et subscripsi.
 Flavius in Christi nomine episcopus ecclesiae Reminse Deo propicio subscripsi.
 Nicecius in Christi nomine episcopus ecclesiae Treuerciae subscripsi.
²⁵ Deuterius in Christi nomine episcopus ecclesiae Lutiuae subscripsi.
 Dalmacius in Christi nomine episcopus ecclesiae Rotine subscripsi.
 Lupus in Christi nomine episcopus ecclesiae Catalaunicae subscripsi.
 Domicianus in Christi nomine episcopus ecclesiae Tongrorum, quod et Traiecto, subscripsi.
 Uenantius in Christi nomine episcopus ecclesiae Uiranensis subscripsi.
³⁰ Sperius in Christi nomine episcopus ecclesiae Metenses subscripsi.
 Desideratus in Christi nomine episcopus ecclesiae Uiridonensis subscripsi.
 Gramatius in Christi nomine episcopus ecclesiae Auentiae subscripsi.

18 Post e. episcopus formula sic continuatur: constitutionem nostram relegi et subscripsi die et tempore supr̄ scripti do bitur F' sub P hic et semper 19 post e. episcopus, quam ubique verba in christi nomine praecedunt, formula hic et semper sic pergit: consensi (com̄s hic et semper) et sub- 35 scripsi (subscrips hic, subis postea semper) do addito nomine civitatis F' aruernis] do aruennum F' subscripsi possumus, eum in codice P haec existent: nota die et p qup 20 Gregorius vocatur episco-
 pus de gaballano F' 21 Hilarii subscriptio desideratur F' 22 rucius F' et vocatur episcopus do-
 romus, Ruricius vocatur episcopus ecclesiae Lemoriciae Crab. Sur. Sirm. 23 Flavii subscriptio
 desideratur F' 24 de treuerino F' 25 lutiuae] do rutenus F' 26 Dalmatii subscriptio 10
 desideratur F' 27 lopus F' de cathalaunis F' 28 Domitianus vocatur episcopus de colonia F'
 29 do uiario F' 30 hisperius F' de metis F' 31 do uereduno F' 32 gromatius F' nomen
 civitatis hic desideratur F'.

Domino inlustri atque praecellentissimo domino et filio Theodoberto regi Honoratus, Hilarius, Gregorius, Roritius, Nicecius, Flauius, Domitianus, Deutherius, Gallus, Dalmatius, Uenantius, Gramatius, Lopus, Sperius et Desideratus episcopi.

Dum in Aruena urbe ad replicanda canonum instituta vel studio elucedande legis ecclesiasticae his, qui dubitata regende vitae proprias forsitan praemebantur, cultoris vestri, ecclesiarum vestrarum episcopi, pariter sederent, plurimorum ad nos suae disperationis remedium flagitantium turba confluxit, sperantes, ut non minus pro regni vestri felicitate, quam pro sua consolatione piaetatem vestram nostra humilitas exortaret, ut per suggestionem nostram iusticiae et piaestates vestrae auribus intimaretur, ut nullum de rebus vel possiunculis propriis alienum piaetas vestra permitterit, ut, dum unius regis quisque potestati ac dominio subiacet, in alterius sortem positam cuiuscumque, ut adsolit, inpetitione non amitterit facultatem. Quod nos de vestri culminis iustitia et piaetate fidentis non credimus denegandum, ut, dum plurimorum necessitatibus iusta, ut credimus, et Deo placente suggestione consulimus, prosperitatem regno vestro et representationem caelestis Domini per indultam piaetatis gratiam augeatis. Unde reverentissime, ut dignum est, supplicantes quesumus, ut hoc nostrae petitioni divino intuitu piaetas vestra non denegetur, ut tam rectores ecclesiarum vestrarum, quam universi clerici atque actiam secularis sub regni vestri conditioni manentis nec non ad dominorum regum patrum vestrorum dominium pertinentis, de eo, quod in sorte vestra est, et quod habere proprium semper visi sunt, extraneos non permittatis existere, ut securus quicunque propriaetatem suam possidens debita tributa dissolvat domino, in cuius sortem possessio sua pervenit. Quod et thesauris vestris omnino utilius esse censimus, si per piaetatem vestram salvata possessio consitudinariam intraverit functionem; et nos peculiarius vestra clementia consolatur, si obtentu huiuscemodi petitionis nos quoque celitudo vestra fecerit gratulari.

1 illustrissimo Gonz. 2 hilarus V 3 roricius V, Soricius Gonz. Necetius Gonz.
 3 domitianus F, Domitius codd. Gonzalezii praeter Ae 4 Deutherius et Gallus, postea Venantius et Gramatius et v. episcopi om. in codd. Gonz. praeter Ae 5 dootherius V, Deuterius cod. 6 Gonz. Ae 7 uenantius F 8 Gramaticus cod. Gonz. Ae 9 lupus V et cod. Gonz. Ae 10 epis-
 10 copi] eps F 11 armenia F 12 statuta Gonz. 13 dubitate, idem quod dubietate ex lectione
 14 depraevata codicum dubitiae potius corrigendum esse nobis risum est, quam dubitatione, quod Simondus
 15 praebet, dubietate Gonz.; cf. Du Cange s. v. 'dubitans' 16 sederonus Gonz. 17 consolationem F
 18 ut] et Sirm., ut nunc Gonz. 19 vestras] Gonz., vestris FV 20 12 ut] et Sirm. 21 domino F
 22 14 iustitia et] Gonz., iustitiae FV 23 16 iusta] Gonz., iuxta FV 24 placentes Gonz. 25 sugg. con-
 26 sulinus] Gonz., suggestionem (suggest.) colimus FV 27 16 repensationem Gonz. 28 ad v. pietatis Gonz.
 29 in marg.: T. 1: per indultam pietatem, T. 2: per indulgentiam pietatis 29 17 augeatis] habeatis Gonz.
 30 cum adm.: Ae.: augeatis 31 supplicantes correxiimus cum Sirm., suspicantes FV, sospitantes Gonz.
 31 hoc] Gonz., 32 pettione F 33 tam... quam] tum... cum Gonz. 34 rectores] Gonz.,
 35 recte F, rectae V 36 vestrarum om. Sirm. 37 19 universos clericos Gonz. 38 20 dominorum
 39 regnum] regnum Gonz. 40 dominium] Gonz., dominum F, dum V 41 do eo, quod—existere correxi-
 42 mus, de quod in sorte vestra est extraneus de quo haberit proprium semper visi sunt, non perm. existere
 43 codd., de quo (quod Sirm.) in sorte vestra est extraneos, de quo (quod Sirm.) habero proprium semper
 44 visi sunt, non perm. existere Gonz. Sirm. 45 22 securos V 23 sorte Gonz. 24 per] semper
 46 Gonz. 26 quosque V 27 add. in fine: explicit FV.

CONCILIO AURELIANENSE*.

538. Mai. 7.

Collati sunt codices hi: Parisiensis Lat. 12097 (nobis C) fol. 221, Coloniensis 212 (nobis K) fol. 87, Phillippsii 1745, nunc Berolinensis, (nobis L) fol. 56, Phillippsii 1743, nunc Berolinensis, (nobis R) fol. 143, Berolinensis 435 (nobis H) fol. 140°, Parisiensis Lat. 3848 (nobis A) fol. 147°, Vaticanus 3827 (nobis B) fol. 98 (quos tres HAB, ubi in lectionibus inter se conveniunt, signo α, accidente codice R signo β significamus), Parisiensis Lat. 1564 (nobis P) fol. 58, Vaticanus Palatinus 574 (nobis N) fol. 60°, Tolosanus 364 (nobis T) fol. 94°, Albigensis 2 (nobis I) fol. 128. Cum in antiquissimo codice C canones I—XIII. et initium canonis XIV. desiderentur, eius vice 10 hac in parte concilii codicem K, qui ei aetate proximus est, in scribendorum verborum ratione secuti sumus.

Adferunt concilium hoc Crabbius II, 48°, Surius II, 604, Sirmondus I, 247, Gonzalezius I, 251.

Inscriptio desideratur C. In codice K solum in indice haec leguntur: Cañ Aurelian episcoporum XXXVI. Reliqui libri praebent has inscriptiones ante canones ipsos: In Christi nomine incipit synodus Aurelianensis secunda L. Incipit canonis Aurelianensis tempore Childeberti regis β. Item concilium habetum in civitate Aurelianorum sub die nonarum mensis terci, quarto post consolato Paulini iunioris, anni XXVI. regis Hildeberthi P. Synodus Aurelianensis N. Incipiunt canones 20 Aurelianensis (Aurel-) secundi TI.

In dividendis et numerandis canonibus libros vetustiores K et L, quibus et N et Gonz. suffragantur, secuti sumus; numeri autem, quos a canone IX. uncis inclusos apposuimus, respondent divisioni et numerationi, quae inde ab editione Sirmondiana in usu erant.

Subscriptiones minus in ordine nominum differunt, quam in formulis adhibitis, cum codices recentiores eas nominibus civitatum singulorum episcoporum, quae in libris vetustioribus desunt, auctas praebant.

Non est omittendum temporis annotationes inter se dissidere; nam codex P in inscriptione annum regis Childeberti XXVI. laudat, postea in duabus primis subscriptionibus, ubi codices β annum XXVII. habent, in altera annum XX., in altera XXVI. scribit; codices KLN in eisdem subscriptionibus inductionem II. praebent, quae falsa est, quoniam demum a mense Septembri cum anno 538. congruit. Consultatus vero annus, qui in omnibus recentioribus libris invenitur, cum anno regni XXVII. concordat.

**) Haec synodus a Gonzalezio in editione eius Hispanae Concilium Aurelianense II, a ceteris 35 editoribus Concilium Aurelianense III. appellatur.*

Cum in Dei nomine in Aurelianensi urbe ad sinudale concilium venissimus, de his, quae per longum tempus observatione cessante fuerant intermissa, priorum canorum tenore servato praesentibus regulis vetera statuta renovavimus et nova pro causarum vel temporum condicione addenda credidimus.

I. Primum, ut unusquisque metropolitanus in provincia sua cum conprovincialibus suis singulis annis synodale debeat oportuno tempore habere concilium¹. Quod si illum infirmitas aut necessitas certa tenuerit, ut ad alium constitutum locum adesse non possit, ad suam civitatem suos evocit fratres². Quod si intra biennium divinitus temporum tranquillitatem concessa admonitis conprovincialibus a metropolitano synodus indicta non fuerit, metropolitanus ipse pro evocationis tarditate anno integro missas facire non praesumat³. Quod si evocati nulla corporali infirmitate detenti adesse sua abtione despexerint, simili sententiae subiacebunt⁴; qui tamen et hanc excusatione sibi neverint esse sublatam, si absentiam suam divitione sortis crederint excusandam⁵.

II. Ut nullus clericorum a subdiacono et supra, qui uxores in proposito suo ad cipere inhibentur, propriae, si forte iam habeat, misiciatur uxori. Quod si fecerit, laica communione contentus iuxta priorum canonum statuta ab officio deponatur. Quem si sciens episcopus suus in hac vilitate permixtionis viventem ad officium postea admiserit, et ipse episcopus ad agendam paenitentiam tribus mensibus sit a suo officio sequestratus⁶.

III. De metropolitanorum vero ordinationibus id placuit, ut metropolitani a metropolitanu omnibus, si fieri potest, praesentibus conprovincialibus ordinentur, ita ut ipsi

1 in ante aur. om. KN aurelianensi] KL, aurilianensi (a-nisi) HP, aurelianense TN, aurelianensem RA, aurelianensem B, aurelianensem I urbe] KN, orbe P, urbem rel. synodale LN Gonz., senudalem a, synodalem RTI convenissemus Gon. 2 quae] qui βP, om. I longo

26 P praetermissa K canone K 3 praesens R renovamus TI, renovavimus P, servanda β et] ut TI 4 credimus I, decrevimus K.

5 ut om. R unusquis P provincialibus KN 7 alium om. β 8 posset P, potuerit TI quod] ut β si intra corr. ex sunt L si om. TI divinitus definitus β

9 tranquillitatem] KRI, t-tato rel. admonitis (intell. admonientibus) KN, ammonitus L, ammonitus

so βPTI 10 evocatis R 11 nulla] non βPT, in I detenti et PT 12 abtione] KT, abusione LPN Gonz., evocatione β dispexorint PTIN, distollerint β sua evocationi distulerint Crab. sententia TI excusationem codd. praeter KP 18 sublata P, subiectam R absencia sua P divitione] K, divisioni L, divisione PTIN Gonz. divitione sortis] vigorem fortis β, item Crab. cum adn.: alias forte: vigore sortis.

35 14 et supra] insupra PTI qui] quo βTI, quo P, et quo Sur. praeposito β accipere codd. praeter K 15 inhibitetur] KLN, inhibitetur rel. et misceatur uxore P 16 deponatur de officio K 17 suis] KTI(Gon), suis rel. hac om. Sirm. vilitate permixtionis corr. cum Crab. Sur. Sirm., vilitatis permixtionis K, vilitatis praeassumptione LN et Gon. cum adn.: T. 1: in hac vilitate praeassumptione, vilitatis permixtione TI, vilitate (utilitato B) permixtione (permixtionem 40 P) βP 18 admiserint L adgendant K, agenda α penitentia α.

20 metropolitanu] metropolitanis a, metropolitanu P^b 21 provincialibus Gonz. in textu, in marg.: Ae., B. R., T. 1, 2, U.: conprovincialibus ordinetur KLPTIN ipso L

1) Cf. conc. Aurel. a. 533. c. 2.

2) Cf. Loening II, 203, n. 2.

3) Cf. ibid. 204,

n. 1. 4) Cf. conc. Aurel. a. 533.c. 1.

5) Cf. Waitz, Deutsche Verfassungsgesch. II, 115,

45 n. 1; Loening II, 129, n. 1; Hirschius III, 474, n. 3. 6. 6) Cf. conc. Aurel. a. 511. c. 7 i. f.; iunge Hirschius I, 148, n. 6; IV, 736, n. 9; 817, n. 2.

LL. Conella.

metropolitano ordinandi privilegium maneat, quem ordinationis consultudo requirit¹. Ipse tamen metropolitanus a conprovincialibus episcopis, sicut decreta sedis apostolicae continent², cum consensu cleru vel civium elegatur³, quia aequum est, sicut ipsa sedis apostolica dixit: 'Qui praeposendus est omnibus, ab omnibus elegatur'⁴. De provincialibus vero ordinandis cum consensu metropolitani cleru et civium iuxta priorum canonum statuta voluntas et electio requiratur⁵.

IV. De familiaritatem extranearum mulierum licet iam multa, quae observari debeant, multis canoneis sententiis fuerint statuta, tamen, quod agnoscitur saepe transscendi, convenit replicari. Ideoque statuimus, ut ne quis antestitum clericorumque omnium licentiam habeat intra domum suam ullam absque his propinquis mulieribus, quas priores canones elocuntur, habere personam⁶. Quibus etiam id specialiter inhibetur, ut, si quis clericorum suspicionem adversam aut obsecutiones populi de muliere quacumque fortassis incurrit, eam statim, si intra domum suam habit, abiciat; si certe extranea et sui iuris est, ita omnibus condicibus studeat evitare, ut infamia, quae excitata est, abrogitur. Quod si quilibet ille antestitum vel clericorum, quod supra scriptum est, vetare noluerit, pro inobedientia triennii excommunicationis multetur⁷. Quod si adulterii permixtio fuerit adprobata, in regradatione honorum priorum canonum statuta serventur. In quibus communionibus metropolitanus a conprovincialibus, conprovincialis a metropolitano cum reliquis conprovincialibus distringatur.

V. Si que oblationis in quibuslibet rebus adque corporibus conlate fuerint basi- 20
licis in civitatibus constitutis, ad potestatem episcopi redigantur et in eius sit arbitrio, quid ad reparationem basilicae aut observantium ibi substantia depotetur. De faculta-

1 privilegio *TI* quem] quam *KLN*, quod *Gonz.* requiratur *R^b*, requirat *R^bα* 2 sicut] si quod *R*, & *H* decreatum *P* 3 cleru] cleri *I^b Gonz.*, om. *TI* quia— elegatur om. *IIA*, add. ab alia, sed antiqua manu iisdem fere cum mendis, quas in cod. *R* invenimus, praemissa 25 hac adnotacione: sicut in alio libro est *B* quia aequum] quae cum *RB* sicut] si quod *RB* 4 sedi *R*, sed *B* dixerit *RB* add. ut post dixit *Sur. Sirm.* qui om. *RB* proponendum *RB* ab] et ab *RB* conprovincialibus *βPTI* 5 cum om. *R* consensu *LR* cleru] cleri *I^b Gonz.* et] vel *β* iux *K* propriorum *α* 6 elect. et vol. *β*.

7 de— mulierum om. *Crab.*, est titulus ap. *Gonz.* familiaritatem] *K*, familiaritate rel. licet 30 iam] licentiam *P*, letitia *I* 9 clericorum *β* 10 hic om. *β* 11 etiam et id *LPTIN* *Gonz.* inhibitetur] *K*, inhibitetur *L*, inhibitetur *αN*, inhibitetur rel. 12 suspicione *PX* adversum *K*, aduersa *P* aut] ad *Sur.* obsecutione] *K*, obsecutione *T*, obsecutionem rel. de om. *R* mulierem *β*, mulierim *P* 13 quacumquo *β*, quemcumque *P* incurrerit *L* suam om. *Crab.* *Sur.* 14 evitare] evitare *α*, inetero *R*, obviare *Crab.* 15 quod si om. *α* 16 supra om. *L* 35 vetare] *KR*, evitare *TI*, vitare rel. excommunicationem *β* multentur *βPTI* 17 si de adulterii permixtione fuerit comprobatus *Crab.* permixtione (p-tione) *β* degradatione *Gonz.* cum adu.: *Ae.*, *B. R.*, *T. 1. 2.*, *U.*, *G.*: regradatione 18 communionibus (common-) *LPTIN* *Gonz.*, communionibus *K*, communionibus *β*, communicationibus *P* conprovincialis *β*, et add. suis *α* 19 conprovincialis a om. *β*, conprovincialis—conprovincialibus om. *K* conprovincialis] *L*, conprovinciales 40 *PTIN* distringantur *IGonz.*, distractur *K*.

20 que] *KP*, quae *LPTIN*, qui *R*, quis *α* in om. *α* 21 redagantur *R* eius] ois *L* 22 quid] quicquid *N* ad] in *α* reparatione *RHA* observantium *α*, observantium *L*, obser- servandum *P*, observanda *Gonz.* substantiam *TI*, substantiae *Crab.*, substantiam *Sur. Sirm.*, intellige: aut ad observantium ibi substantiam deputantur *I* 45

1) Cf. Hinschius I, 102, n. 2; Loening II, 201, n. 3. 2) Cf. Hinschius II, 515, n. 6.
3) Cf. conc. Aurel. a. 533. c. 7. 4) Vide c. 6 epist. 8. Leonis M. ad episcopos per Viennensem prov. 'Divinae cultum' (Jaffé-W., Reg. n. 407), ubi legitur: 'Qui praefuturus est omnibus, ab omnibus elegatur'. 5) Cf. conc. Arvern. a. 635. c. 2; Thom. P. II, l. 2, c. 10, num. 10. 6) Cf. ciuid. conc. c. 16. 7) Cf. Hinschius IV, 732, n. 7. 50

tibus vero parochiarum vel basilicarum in pagis civitatum constitutis singulorum locorum consuetudo servetur¹.

VI. De clericorum praemittenda conversione id omnimodis observetur, ne ullus ex laicis ante annualem conversationem vel aetatem legitimam, id est viginti quinque annorum diaconus et triginta presbyter, ordinetur², ita ut de ipsis quoque, qui ordinandi sunt clerici, regulare custodiatur studium, ne aut duarum uxorum vir aut renupte maritus aut paenitentiam professus³ aut simus⁴ corpore vel qui publice aliquando adreptus est ad supra scriptus ordines promoveatur. Quod si sciens episcopus contra hanc statuta agendum esse crediderit, his quidem, qui ordinatur, suscepto iuxta anteriores canones privetur officio, sed et ille pro ordinationis timeritate sex mensibus a celebrandis officiis sequestretur. Quod si messas intra statutum tempus facere praeumpserset, anno integro ab omnium fratrum caritate⁵ privetur. De quorum promotionibus si quis clericus aut civis testis extiterit, quorum testimonio, dum creditur, frequenter pontificis ignorantia praevenitur, cum agnitus fuerit ordinationem inficitam celebratam⁶, anno integro a communione pellantur. Qui tamen si periculosam infirmitatem incorrerint, viatica illis communio non negetur.

VII. Clerici vero qui, cum uxores non habent, benedictione suscepta coniugia credidirint elegenda, qui volentes absque ulla reclamatione in aetate fuerint legitima ordinati, cum ipsis mulieribus, quas aciperint, excommunicatione pellantur. Quod si invitus vel reclamans fuerit ordinatus, ab officio quidem deponatur, sed non a communione pellantur⁷. Episcopus autem, qui invitum aut reclamantem praeumpserset ordinare, annuali paenitentiae subditus missas facire non praesumat⁸.

1) parochiarum *Pi*, parochiarum *N*, paroclarum *H* civitatum *LPN*, civitacium *HA*, om. *R* constitutarum *Gonz.* 2) *ad v. consuetudo Gonz. in adu.*: Ex *Ae.*, *B. R.*, *T. 1. 2. U.*; in *A.* et reliquis: 25 constitutio se servetur *R*.

3) clericorum] alieorum *L* permittenda *R*, praetermittenda *Sur.* conversione] *K*, conversationem *RI*, conversatione *T*, conversione *rel.* id] ideo *P* 4) laicis *codd. praeter K* ante om. *R* annuale *βP* conversationem] *KHTI*, conversione *P*, conversionem *rel.* aetate legitema *P* id est ante *Gonz.* viginti et quinque *βTI*, xx et v *P* 5) diaconus] de hac *R*, *om. TI* et *om. TI* triginta] *K*, xxx *P*, triginta *rel.* qui *om. P* ordinati *H* 6) clerici cum *codd. et Gonz. scriptimus*, clericis *rel. edd.* regulari *αPTI* custodianter *K* studio *βPTI* 7) simus] unus *K*, semina *rel.*, senius *Crab. Sur.* vel *om. K* qui *om. TI* 8) *ad* a *K* ordina *K* insciens *R* 9) his] is *PTI* 10) privatus *R*, privatur *HAP*, prividatur *B* sed] sit *R* et *om. βTI* ordinationes *PN*, ordinationes *β* taemeritatis (tem-) ex *LR*, temeritatis 25 ex *a* a] ad *β*, *om. TI* 11) quod] quo *K* missas *codd. praeter K* statutum *L* facero tempus *P* facere *om. R* 12) ab *om. Crab. Sur.* de *om. R* promonitionibus *P*, promotionibus *Gonz. cum adu.*: *T. 2. G.*: promonitionibus 13) testimonium *R* dum] duulu *L* crediretur *L* 14) ordinatione *P* inilicte *β*, inilicte *PTI* 15) caclebrata *P* a *om. Gonz.* pellantur *βN*, compellantur *K* qui — negetur qui si in (*om. R*) infirmitate decoderrint (deciderint *αT*, deciderunt *I*) eis viaticum non negetur *βPTI* 16) incorrent] *L*, incurront *N*, incurrint *K* viatirata *K* com* munio *L*, *om. K*. 17) habent] haberint *R*, habuerint *αGonz.*, haborent *PTI* noniugia *L* crederint *RH*, crederent *AB*, crediderunt *Gonz.* 18) quia *Gonz.* legitimam *L* 19) accepérant *I*, accepérunt *Crab. Gonz.* excommunicati *R* pellantur] percellantur *Crab. Sur. Sirm.* 20) quo *R* 21) deponatur] *LaT*, deponitur *KPLN*, deponetur *R* a *om. R* 22) pellantur *KTIN*, pellantur *βP*, pellantur *R* episi *L* invito *β* praesumpti *P* 23) paenitentia *β* subditas *H*.

1) Cf. Richter, *Kirchenrecht* § 308, n. 5; Loening II, 636.

2) Cf. conc. Arel. a. 524.

c. 1. 3) Cf. conc. Epaon. c. 2; Arel. a. 524. c. 3. 4) Cf. Du Cange ad h. v. 5) Cf. Hinschius IV, 742, n. 4. 6) Cf. Loening II, 283. 7) Cf. Hinschius IV, 818, n. 3. 8) Episcopus — praesumat == D. 74 c. 1. — Cf. Hinschius IV, 818, n. 6.

VIII. De adulteriis autem honoratorum clericorum id observandum est, ut, si quis adulterasse aut confessus fuerit vel convictus, depositus ab officio communionis concessa in monasterio toto vitae suae tempore retrudatur¹.

IX. (VIII.) De clericorum honoratorum furtis aut falsitatibus. Si quis clericus furtum aut falsitatem admiserit, quia capitalia et ipsa sunt crimina², communione concessa ab ordine regradetur. De periurio vero id censuimus observandum, ut, si quis clericus in causis, quae sub iureiurando finiendas sunt, praebuerit iuramenta et post rebus evidenter detegitur perierasse, biennii temporis excommunicatione plectatur³.

X. (IX.) De his, qui ex concubinis filios habent et uxoris legitimas habuerunt aut defunctis uxoribus sibi concubinas publice crediderint sociandas, id observandum esse censuimus, ut, sicut eos, qui iam sunt clerici per ignorantiam ordinati, non removemus, ita statuimus, ne ulterius ordinentur.

XI. (X.) De incestis coniunctionibus ita quae sunt statuta serventur, ut his, qui aut modo ad baptismum veniunt aut quibus patrum statuta sacerdotali prædicione in notitiam antea non venerunt, ita pro novitate conversationis haec fidei suae credidimus consolendum, ut contracta hucusque huiusmodi coniugia non solvantur⁴, sed in futurum, quod de incestis coniunctionibus in anterioribus canonibus interdictum est⁵, observetur, id est, ut ne quis sibi coniugii nomine sociare præsumat relictam patris, filiam uxoris, relictam fratris, sororem uxoris, consubrinam aut subrinam, relictam avunculi vel patrui. Quod si qui in hoc incesti adulterio potius quam coniugio fuerint sociati, quādiū se non sequistraverint, a communione ecclesiastica repellantur. Illud quoque adiendum esse credidimus, ut in episcopi discussione consistat de his, qui in civitate sua hac territorio consistunt et tali sunt ordine sociati, utrum ignoreranter ad inlicita

Canon VIII. cum precedenti canonē VII. coniungitur βPTI. 1 ad v. honoratorum *Gonz.* in 25
*marg.: U.: honorandorum 2 adulterasset vel confessus *Gonz.* communione concessa in marg.*
*adscriptum est R 3 monasterio L, monasterio RN, monasterium *Gonz.* trudatur RHA, truda-*
tus B, retrudantur K.

4 de — falsitatibus om. *Crab. Sur.* 5 quia] qui L, et qui R, et quia α et] etiam *Crab.*
Sur. comm. come. om. TI 6 gradentur α, degradentur R, degradoit *Gonz.* cum adn.: T. 1. 2, U., 30
*G.: regradetur 7 sub] suo β iureiurando] βTIN*Gonz.*, iurasiurando P, iurando K, iureiurando*
L 8 definiendas T, definienda I, veniente R, facienda *Gonz.* cum adn.: B. R., U., G.: finiendas
*8 post rebus] pos (post L) tribus KL ad v. evidenter *Gonz.*: T. 2: evenientibus perierasse]*
KR, perierassi L, perierasso rel. bienni tempore β excommunicatione] excommunicatione K, a
communione β 9 pellantur R, pellantur α. 35

10 habuerunt] habuerint β, post habuerint *Crab.* 11 sibi] sive P 12 censemus IN*Gonz.*
sicut] siquod R qui iam] quam L ignorantiam] ordinanciam P removeamus β 13 ordi-
nemus K. d
i

14 instituta N^a his] hi *Crab. Sur.* 15 baptismo P 16 antea in notitia α ante inno-
centia noverunt R conversationis KR, conversione rel. hac] unus K, ac rel. credimus 40
*L *Gonz.* 18 in | dictum L 19 ut om. L sub add. ante coniugii βTI coniugii] coniugi in*
L, iungii B filiam — fratris om. L 20 uxorem N sororo P avunculo P 21 qui
om. KTI adulterio — sociati in marg. adscriptum est N coniugio — sequistraverint om. R con-
*niugia α quādiū] quae diu α 22 quoque] etiam *Crab. Sur.* Srm. 23 credimus L opiso*
*L, episcopi sui *Gonz.* consistant β*Gonz.* 24 hac] unus K, ac rel. codd., aut *Gonz.* con- 45*
sistent RHA^bB, consistant A^a talis K l
j

1) D. 81 c. 10. — Cf. conc. Epaon. c. 3; iunge Hinschius IV, 808, n. 1; 819, n. 3. 2) Cf.
Hinschius IV, 806, n. 4; 807, n. 1. 2. 3) Cf. ibid. 834, n. 9. 4) Cf. Locning II, 549;
Freisen p. 575. 5) Cf. conc. Epaon. c. 30; conc. Arvern. a. 535. c. 12.

coniugia venerint, an per contumaciam, quae sunt interdicta, praesumpserint; quia, sicut his, qui per ignorantiam lapsi sunt, subvenitur, ita illis, quibus prius patrum statuta in notitia venerant quique etiam contra sacerdotum interdicta in tali permixtione versantur, priorum canonum in omnibus statuta serventur, ut non prius in communione recipientur, quam incesti adulterium, sicut scriptum est, separatio sanaverint, quia in lege Domini manifeste legitur: *Maledictus, qui dormierit cum uxore patris sui, cum uxor. 27, 20 sqq.* privigna vel sorore uxorii suae, et reliqua his similia. Quo fit, ut, quos Deus maledixit, nos nisi emendatos benedicere non possumus.

XII. (XI.) Si qui clericorum ministeria suscepta quaenamque occasione agere, sicut et reliqui, detractant et excusationem de patrocinis¹ quorumcumque, ne officium inpleant, praecludunt haec sacerdotes suos sub huiusmodi causa aestimant per inobedientia contumendos, inter reliquos canonicos clericos², ne haec licentia alii vitentur, nullatus habeantur neque ex rebus ecclesiasticis cum canonice stipendia aut munera ulla percipient.

16 XIII. (XII.) De agellis vero ceterisque facultatibus ecclesiasticis a sacerdotibus non alienandis nec per contractus inutiles obligandis priorum canonum statuta³ serventur, ut nobis per nullus contractus res ecclesiasticas alienare aut inutiliter licet obligare. Ea etiam, quae de rebus ecclesiasticis ab antecessoribus alienata vel quibuscumque instrumentis inutiliter in dispendio ecclesiae obligata nesciuntur et intra tricinaria tempora repetitio suppedit, quae acta sunt, subfragante iustitia per publicum aut electorum iudicium revocentur. Quod si his, qui rem ecclesiasticam tenit, admonitus iudicium declinaverit, quounque aut ad discussione veniat aut rem restituat ecclesiasticam, communione privat⁴.

¹ venerant K au] aut α contumaciam N, contumacia B, contumacia R, contumachia HA ² qui om. R ignorantia RHA subveniuntur β ³ notitia] KTI, notitia N, notitiam rel. permixtione R, permixtione P ⁴ canone R prius in] prius ad βPTI, om. Gonz. communionem RTI ⁵ adulterio PI siquod R ⁶ maledictus om. L dormit β uxorem patri L ⁷ praeigna N, praeigna P sororem TI uxoris suae sororis R, uxore suae sororem (sorore H) α, uxoris suae sorore Crab. Sur. Sirm. quo] quod RP, quae N deus om. ⁸ TI maledixerit Gonz. ⁹ possumus βID^oGonz.

⁹ quis αN clericus P sluit et] quae quod R ¹⁰ detractant (detractant Gonz.) et] TI Gonz., detractante R, detractant vel detractant rel. excusatione βP officio P ¹¹ prae-
tendū I, practendo] tes L hac] K, a α, ac rel. suos om. Gonz. causa] musa HA exti-
timant TI, existimant I^o Gonz. inobedientiam LN, inobedientiam R contendens P, con-
tendunt R ¹² clericos om. I hac] hic P, ac I, a β licentiam I, I videntur] KHT,
videntur R, videntur rel. ¹³ canonibus β.

¹⁴ instituta LN ¹⁵ licet om. TI ¹⁶ eam P ¹⁷ strumentis R inutiliter om.
R disponditum TI Gonz. ot obligata β intra] in R tricinaria KL, tricinaria N, tre-
cinarria P, trecentiaria R, tricennaria rel. ¹⁸ tempores R quae acta corr. ex ut quae ita L
so suffragantia TI publico P, suppliium R ¹⁹ electorum] rectorum L, clericorum Crab. si
his om. R his] is LTI ecclastica HAP ²⁰ aut om. RI Gonz. ad] a α, om. RN
discussionem PBTI NGonz. aut] et R Gonz. ad r. rem Gonz. in adn.: Ao.: quounque aut ad
discussione veniat aut rem eel. rest. α ecclastica Gonz.

⁴⁶ 1) Cf. Waitz II, 194 sq. 2) Cf. conc. Arvern. a. 535. c. 15. 3) Cf. conc. Agath. c. 7. 4) Non, ut rem quam tenet ecclesiasticam, secundum quod Loeningius disputat (II, 698), simpliciter restituit, sed ut aut iudicio se sistat aut rem restituit, possessorem excommunicandum esse canon praecepit. Alienationem enim aut nullam esse aut saltem rescindi posse concilii patres arbitrantur; alioquin sive absurdum esset, ut ea 'quae acta sunt' per iudicem sive publicum so sive ex compromiso sumptum revocanda esse constituerent.

XIV. (XIII.) De mancipiis Christianis, quae in Iudeorum servitio ditenentur, si eis, quod Christiana religio vetat, a dominis imponitur aut si eos, quos de ecclesia excusatos tollent, pro culpa, quae remissa est, adfligere aut caedere fortasse praesumpserint et ad ecclesiam iterato confugerint, nullatus a sacerdote reddantur, nisi praecium offeratur hac detur, quod mancipia ipsa valere pronunciaverit iusta taxacio.⁶ Christeanis quoque omnibus interdicimus, ne Iudeorum coniugii misceantur¹. Quod si fecerint, usque ad sequestrationem, quisque ille est, communionem pollatur. Idem Christeanis convivia interdicimus Iudeorum²; in quibus si forte fuisse probantur, annuali excommunicatione pro huiusmodi contumacia subiacebunt³.

XV. (XIV.) De missarum caelebritate in praeceptis dumtaxat solemnitatibus¹⁰ id observari deberi, ut ora tertia missarum caelebratio in Dei nomine inchoetur, quo facilius intra horas competentis ipso officio expedito sacerdotis possint ad vespertina officia, id est in vespertino tempore, convenire; quia sacerdotem vespertinis officiis ab ecclesia talibus praeterea diebus nec decit deesse nec convenit⁴.

XVI. (XV.) Episcopus in dioecesis alienas ad alienus clericus ordinandus vel¹⁵ consecranda altaria inruere non debere. Quod si fecerit, remutis his, quos ordenaverit, altaris tamen consecratione manente, transgressor canonum annu a missarum caelebri-
tate cessabit⁵.

XVII. De his vero clericis, qui sub qualibet occasione aut condicione in aliorum civitatebus vel terreturiis crediderint inmorandum, ne ad ullum clericatus honorem²⁰ absque sui episcopi scripto adque consensu debeant promoviri⁶.

1 tenentur *Gonz.* 2 quod] quod ad *K* a dominis] ad omnes *K*, ad hominis *P*, a dominus
HATI quos om. β de om. *Gonz.* 3 tollet *Gonz.* praesumpserit βP 4 reddan-
tur postea adscriptum est *R* cum v. nisi incipit fragmentum concilii in codice *C*, quem abhinc in
scribendi ratione verba sequimur 5 hac] unus *C*, om. *P*, ac rel. detur om. *P* valore²⁵
om. *P* valero constiterit iuxta taxationem *Gonz.* cum adu.: *Ae.*: valero pronuntiaverit iusta taxatio
diuiniaverit *K* iuxta βP , iustia *L* taxatione β , taxationem *Crab.* 6 christianus *RHA*
pro Iudeorum, quod postea superscriptum est, in iudiciorum *R* coniugii—iudeorum om. *R* quod]
quo *H*, quae *AB*, qui *Crab.* 7 si om. *K* quisquis *Sirm. Gonz.* a communione *Gonz.* com-
munione codd. praepter *C* repellatur *KNGonz.* idem] id est α 8 si] se *P* forte fuisse³⁰
furisfuisse *R* prob. fuis. *K* 9 excommunicationi *RATN* contumachia (conto) β .

10 caelebritatem α solemnitates *C* 11 observaro *KLPN* deberi] *Cx*, debet *KPTIN*,
debet *L*, debit *R* hora *KLRTI* inquoetur *K*, incoetur *L*, incoetur *PIN* 12 horis *KLTIN*
expeditos *P* sacerdotis] *C*, a sacerdote *P*, sacerdotes rel. 14 ab ecclesia] ad ecclesiam *L*, ad eccl-
esiast β praecepta] praecepit *Crab. Sur.*

15 episcopos *Gonz.*, retinuimus cum omnibus nostris codd. formam vulgarem dioecesis] *C*,
dioceses *LIN*, diocesis *T*, diocesis *RA*, diocesis *HB*, diocesis *P*, iocesis *K* dioecesi aliena *Gonz.*
16 inruere] accedere β debere codd. et *Gonz.*, debet rel. ead. quo *AB*, aut *R* fecerint
PBTIGonz. ordinaverint *PTI* *Gonz.* 17 manuentem *KR* transgressores *Gonz.* ab annua
miss. *Gonz.* anno αPN 18 cessavit *KP*, cessabant *Gonz.*

19 Canones XVII. et XVIII. inter se et a canone XVI. distinguuntur *KLNGonz.*, cum canone XVI.
ambo in unum coniunguntur in rel. libris. occasione *KLTIN* *Gonz.*, occasionem β condicione β 20 civitates *R*, civitatis α nec *Crab. Sur.* ne ad ullum nec ad (om. *K*) ultimum
KLN *Gonz.* honore *L* 21 atque consensu om. codd. *Gonzalezii* praepter *Ae* debeant]
unus *C*, habeat β , debeat rel.

1) Cf. conc. Arvern. a. 535. c. 6. 2) Cf. conc. Epaon. c. 15. 3) Cf. c. 3 Th. C. ne Christianum mancipium Iudeus habeat XVI, 9. Hic praecepit, ut Iudici seruos Christianos hac dumtaxat condicione habeant, ut propriam religionem eos servare permittant. — Cf. Freisen p. 638.

4) Cf. Thom. P. I, l. 2, c. 75, num. 3. 5) C. 7q. 1 c. 28. — Cf. Hinschius I, 100, n. 2; IV, 736, n. 1. 6) Cf. conc. Arvern. a. 535. c. 11; iunge Hinschius I, 86, n. 1; Loening II, 332, n. 2.

XVIII. Presbytero, diacono vel subdiacono sine episcopi sui litteris ambulanti iuxta statuta priora communionem nullus inpendat¹.

XIX. (XVI.) De raptoribus virginum consecratarum seu in proposito sub devotione viventium id statuimus, ut, si quis consaeratae vel devotae, id est religionem professae, vim inferre praesumpserit, a communione ecclesiastica usque ad exitum repellatur, viaticum tantum ei in infirmitatis periculum reservato². Quod si, quae rapta dieetur, cum raptore habetare consenserit, et ipsa excommunicatione simili feriatur. Quae forma et de paenetentibus hac viduis in proposito manentebus sub districione ecclesiastica conservetur. Quod si quis sacerdos sciens huiusmodi persunis cum³ municaverit, anno integro pacem ecclesiae non habebit.

XX. (XVII.) De munificentis⁴ vero sacerdotum id observandum, ut, si quid praesenti tempore a clericis de decidentum munificentis habetur vel possedetur, deinceps a successoribus nullatenus auferatur, ita ut, qui decessorum largitatibus gaudent, officia ecclesiae, obdientiam et affectum sacerdotibus praebant. De quibus tamen munificentis, quae praesenti tempore ab his, sicut dictum est, possedentur, si pro opportunitate episcopo placuerit, quod voluerit, cunctum, sine accipientis dispendio in locis aliis cunctotetur⁵. De munificentis vero praesentibus, quas unusquis clericis pro sua gratia eorum obsequiis extimat conferendas, sicut in arbitrio dantis est, ut tribuere, quibus voluerit, debeat, ita, si inobdientia vel contumacia in aliquo accipientis exsisteret, culpa agnita in arbitrio sit pressentis, utrum vel qualiter debeat revocari⁶.

XXI. (XVIII.) De his vero clericorum personis, que de civitatis ecclesiae officio monastiria, dioecesis⁷ vel basilicas in quibuscumque locis positas, id est sive in territoriis sive in ipsis civitatebus, suscipiunt ordenandas, in potestate sit episcopi, si

¹ ante vocem presbytero leguntur in libris, qui hunc canonem praecedenti adiungunt: verum etiam C⁸, sed vero (verum) etiam PTI p̄būm diaeīm v. subdiaeīm P ambulante RHA, ambulantes P, ambulante I, ambulancia C 2 communione K⁹PTI, communionem L.

3 raptibus PTI, raptu β proposito (praeposito) KRHAN devotionem (divotionem) KL
4 si quis consaeratae] quicunque sacrae β quis] qui KLPTI, quae N religione RP
6 praesumperint P 6 pellatur TI viatico NGon. ei] eius C, om. L in om. β
so infirmitate P periculum] C, periculo rel. que] qui K 7 et ipsa om. C 8 formam
α et om. Lβ ac eodd. praeter C viduis (a superacr.) in posita L praeposito β sub
om. R 10 integro pacem om. P ecclesiasticam β.

11 id] qui R ut] quod sicut Crab. 12 de om. CaTI Gonz. dicendentium (d-cium) KP, decendendum R decidentibus munificantii Crab. munifcentia — deinceps in marg. adscriptum est L
36 13 a om. TI auferantur TI ut om. β que RB de decessorum α, de successorum K
14 et ecclesiae β obdientiam] CL, oboedientia PN, oboedientiae K, oboedientiam rel. tamen
om. TI 15 munificantis C 16 accipientis] accende β 17 vero om. TI praesentibus
om. R unusquisque edd. clericis KLN 18 extimat] KH, extimat RAB, extimat C, astitiat LPN, existimat TIGonz. conferendus K, conferenda TI, confundas L, referendas P sicut]
40 sic C, siquod R tribueret α, retribuerit R, tribueri P 19 inobdientia] CL, inobedientia vel in-
obdientia rel. contumachia β aliqua KLN Gonz. 20 praesentis R, presentes HA utrum]
verum TI revocare αP, observari R.

21 ecclesiae om. R 22 monasteriorum KL, monasterii C, monasterii HA deoecesis] CKN,
dioecesis P, dioeceses LBTI, dioecesis R, dioecesis H, dioecesis A 23 suscipiuntur β sint TI,
Gonz. in marg.: U., G.: consistat si] sed P, om. TI.

1) *Vide conc. Epapon. c. 6.* 2) Cf. Hirschius IV, 797, n. 8. 3) Cf. Waitz II, 256, n. 1.

4) Cf. Loening II, 704 5) C. 16 q. 6 c. 7. 6) Cf. conc. Epapon. c. 8.

de id, quod ante de ecclesiastico munere habebant, eos aliquid aut nihil exinde habere voluerit, quia unicuique facultas suscepti monasterii, deiocesis vel baselecae debet plena ratione suffecere¹.

XXII. (XIX.) De contumacibus clericis. Si quis superbis elatus officium suum indignatione quacumque implere noluerit, iuxta statuta priora² laica communione contentus ab ordene depositus tamdiu habentur, quamdiu digna, sicut scriptum est, paenetentia et supplicatione satisfecerit; praesidente pontifice tamen illis regolariter et caritatem integrum et, quaecumque illis stipendorum iuxta consitudinem redebentur, pro qualitate temporis ministrante³. De quebus si querilla procedat, officium agens recorrat ad sinodum.¹⁰

XXIII. (XX.) Si quis clericorum circa se aut distinctionem aut tractationem episcopi sui potat iniustum, iuxta antiquas constitutiones⁴ recorrat ad sinodum.

XXIV. (XXI.) Si qui clericorum, ut nuper multis locis diabolo instigante actum fuisse perpatuit, revelli auctoritate se in unum coniuratione intercedente collegerint et aut sacramenta inter se data aut chartulam conscriptam fuisse patuerit, nullis excusationibus haec praesumtio praevelitur, sed res detecta, cum in sinodo ventum fuerit, in praesunturibus iuxta personarum et ordinum qualitatem a pontificibus, qui tunc in unum collecti fuerint, vindicetur; quia, sicut caritas ex praeceptis dominicis corde, non eartolae conscriptione est vel coniurationibus exhibenda, ita, quod supra sacras admittetur scripturas, auctoritate et distinctione pontificali est reprehendendo.²⁰

XXV. (XXII.) Si quis res ecclesiae debetas vel proprias sacerdotes orrendae copiditatis instinctu occupaverit, retinuerit aut a potestate ex competione perceperit,

1 id omnes codd., eo edd. ecclesiastico munere] ecclesias communione R, ecclesias commonore (communere AB) & [habent R 2 monasterij] C, monasterii KL, monasterii rel. deiocesis] CP, deiocesis K, diocesis LH, diocesis RAB, dioceses TIN debeat Gonz.²⁵

4 de cont. cler. om. Crab. Sur. per superbiam T officio suo P 6 quacumque K, om. R laica] a β 6 retentus β habeatur alienus KLN Gonz. digna om. β dignas si conscriptum TI sui post digna erasum est L siquod R 7 paonetentia et] penententi (paenitenti) β poenitentiae supplicatione Crab. praesidente PTI, praesidenti (praesed-) CKL, praescente β Gonz., pti N pontifice] αPTIGonz, pontifici CKLRN tamen... ministrante (m-tem so RP) CβPTI, ita tamen ut... temporis (foris Gonz.) ministrentur (m-stretur Gonz.) KLN Gonz. et] iuxta Crab., om. R 8 caritate L illis] eis KLN Gonz. redebentur] debentur Crab. Sur.³⁰

9 qualitatem βTI sunt ministranda Crab. officio P officium agens] officiom agis C.

11 circa] iuxta Gonz. distinctionem P, districtem est B aut tractationem om. La tractatione P, tractationem R, tractationem N, tractationem T 12 iniusta P iuxta om. P constitutions] consitudinis (c-dines) KLRN Gonz. ad] a L.³⁵

13 qui] CKBGonz., quis rel. clericorum vel monachorum N in mult. loc. per superbiam diab. Crab. a diabolo P 14 revelli] rebelli LaP auctoritatem β coniurationem LP intercedentem R et] ita TI 15 aut] ut RTI sacramenta] sambutum P chartulam] C, chartolam α, cartolam RT, cartulam LI earthola (chartola, cartola, chartula) conscripta 40 KPN Gonz. excusationibus C 16 haece] ac R prevaletur H, praevaletur A, praevaletur B, priveletur T, praevaleat I sed res det. om. Sur. sinodum rel synodum βPN Gonz.

17 qualitate βTIN a om. R 18 ad v. vindicetur Gonz. in marg.: U., G.: indicetur siquod R 19 cartolae] CP, cartulæ LI, eartholæ KRTN, chartulæ α exhibenda] KLI, exhibanda C, exhibenda rel. admittitur KLI, amittitur N 20 reprehendo] C, reprehendum (repre-m) 45 KLβ, reprimendam TI, omnimoda reprehendens N, reprehendo P.

21 sacerdos post quis add. et sacerdotes post proprias om. Crab. orrendae copiditatis instinctu] horrenda cupiditate Crab. Sur.

1) Cf. Thom. P. I, l. 2, c. 94, num. 3; P. II, l. 3, c. 2, num. 3; Hinschius III, 244, n. 5.

2) Vide conc. Agath. c. 2. 8) Cf. Hinschius IV, 732, n. 2. 4) Cf. conc. Vas. a. 442. c. 5; conc. Adel. inter a. 442—506. hab. c. 48. 5) C. 11 q. 1 c. 25. — Cf. Loening II, 490.

se, ut eas non restituat, nullis rebus excusit; sed si agnito iure ecclesiastico non statim ecclesiae vel sacerdoti reformaverit aut, ut ipsum ius agnoscere possit, in iudicio electorum venire distulerit, tamdiu a communione ecclesiastica suspendatur, quamdiu ristitutis rebus tam eccliam quam sacerdotem reddat indemnum.¹ Similis etiam his, qui oblationis defunctorum legaliter dimissas quolibet ordine adsignare tardaverint vel retinere praesumpserint, distinctionis ecclesiasticae iuxta prioris canonis² furma servetur. Cui etiam sententiae subiacebit, quisquis ille quolibet ordine, quod pro devotione sua ecclie dedit, revocare praesumpserit³.

XXVI. (XXIII.) Abbatibus, presbyteris citirisque ministris de rebus ecclesiasticis vel sacro ministerio alienare vel oblegare absque permesso et subscriptione episcopi sui nil liceat. Quod qui praesumserit, regradetur communione concessa et, quod tremerre praesumtum aut alienatum est, ordenatione episcopi revocetur⁴.

XXVII. (XXIV.) De paenetentum conversione. Ut ne quis benedictionem paenetentiae iuvenibus personis credere praesumat⁵; certe coniugatis⁶ nisi ex consensu parcium et actate iam plena eam dare non audeat.

XXVIII. (XXV.) Si quis paenetentiae benedictione suscepta ad saeculare habitum miliciamque reverti praesumserit⁷, viatico concesso usque ad exitum excommunicatione plectatur.

XXIX. (XXVI.) Ut nullus servilibus colonariisque conditionibus obligatus iuxta statuta sedis apostolicae⁸ ad honores ecclesiastecus admittatur, nisi prius aut testa-

1 se ut] *CPTI*, sicut *KL^aN*, si aut *R*, si *αGonz.*, ut *L^b Sur. Sirm.* restituit *K*, restituerit *Crab. Gonz.* excusat *L^aT^b*, se excusetur *L^b*, excusetur *edd.* si sic *K*, et si *Crab.* agnatum *TI* ecclesias *KLNGonz.* 2 statu ecclesia *L^a* ut om. *β* iudicium *β* 3 lectorum *L* a om. *R* communionem ecclesiasticam *L* 4 ecclesia *KLPN Gonz.* sacerdotes *KN*, sacerdotia *L*, sacerdote *P* sacerdotibus reddatur indemnus *Gonz.* add. in *marg.* ad hunc versum al. m.: si autem in pertinacia manerit, anathematizatus ab omni christianorum ecclie separatur *L* de his *β* 5 tardavorit *β* 6 detenero *β* praesumpserit *β* distinctionis—servetur disservetur *R* distinctionis *P* prioris canonis] *C^a*, priores canonos *PTI Gonz.*, priorum canonum *KLN* 7 cui simili *KLNGonz.* si quisquis *Gonz.* quisque *KN^a* quod] cum *P*, ut *R*, om. *L*.

9 abbatis *N* ministeriis *K* 10 depotatis add. ante alienare *L* 11 sui om. *R* nihil *NGonz.* quod] quod si *C*, q; *HA*, quae *B*, ut *R* qui om. *B* degradetur *Crab. Sur.* et *Gonz.* cum adu.: *Ae.*: regradetur cessa *β* taemore om. *HA* 12 praesumpto *P* aut] vel *β*, et *KLNGonz.* alienatum *C* alienatum vel tamere ordinatum (tamere ante praesumtum om.) *Crab.* ad ordinations (ord-new *R*) *β* reformetur *L*.

13 de paen. conv. om. *Sirm.* conversionis *P*, conversatione *K* benedictione *PI* 14 ad r. iuvenibus *Gonz.* in *marg.*: *Ae.* add.: personis certe om. *C* coniugatis *R* nisi om. *R* consensum *L* 15 parcium] *CLN*, parsium *K*, partium *PTI* par. et act.] parte *β* et om. *TI* aetatem *KTI* plenam *TI* audeant *L*.

16 Canon xxviii. coniungitur voce aut interposita cum canone precedenti *β*. 16 suscepit *β* saeculare] *C*, saecularem rel. ambitum *K*, habitu *P*, *Gonz.* in *marg.*: *Ae.*: ambitum 17 milicia que *β* viaticum concessum *KLN*.

19 colonaresque *P*, colonarii *RH* 20 honoris ecclesiasticis *K* testamento] per testamentum *KLNGonz.*

1) Cf. supra c. 13. 2) Cf. conc. Vas. a. 442. c. 4. 3) Cf. conc. Agath. c. 4. 4) C. 12 q. 2 c. 41. — Cf. conc. Epaon. c. 8. 5) Cf. Loening II, 569, n. 1 et cc. ibi laud. 6) Cf. conc. Arel. inter a. 442—506. hab. c. 22. 7) Cf. conc. Aurel. a. 511. c. 11; iunge Hirschius IV, 822, n. 4. 8) Cf. c. 1 ep. Leonis M. ad episc. per Campaniam, Picenum etc. 'Ut nobis gratulationem' (Jaffé-W., Reg. 402) = D. 54 c. 21; ep. Gelasii ad Martyrium etc. 'Et antiquis' (Jaffé-W., Reg. 651) = D. 54 c. 9, et eiusdem ep. ad Herculanium etc. 'Frequens equidem' (Jaffé-W., Reg. 653) = D. 54 c. 10. LL. Concilia.

mento aut per tabolas cum legeteme constetirit absolutum. Quod si quis episcoporum eius, qui ordenatur, conditionem sciens transgredi per ordinationem inhebitam fortasse voluerit, anni spacio missas facere non praesumat¹.

XXX. (XXVII.) Ut clericus a diaconatum insupra pecuniam non comodit ad usuras nec de praestitis beneficiis² quidquam amplius, quam datur, sperit neve in exercendis negociis, ut publici, qui ad populi responsum negotiatoris observant, turpis lucri cupiditate versetur aut sub alieno nomine interdicta negotia audeat exerciri³. Quod si quis adversum statuta venire prae sumserit, communione concessa ab ordine regradetur⁴.

XXXI. (XXVIII.) Quia persuasum est populis die Domineco agi cum caballis¹⁰ aut bubus et veiculis itinera non debere neque ullam rem ad victum praeparari vel ad netorem domus vel hominis pertenentem ullenus exerciri, quae res ad Iudaicam magis quam ad Christeanam observantiam pertenere probatur, id statim, ut die Dominico, quod ante fieri licuit, liceat. De opere tamen rurali, id est arata vel vinea vel sectione, messione, excusione, exarto⁶ vel saepe, censimus abstinentum, quo¹⁵ facilius ad ecclesiam venientes orationis gratiae videntur. Quod si inventus fuerit quis in operibus supra scriptis, quae interdicta sunt, exercere, qualiter emundari debeat, non in laici distinctione, sed in sacerdotis castigatione consistat⁶.

XXXII. (XXIX.) De missis nullus laicorum ante discedat, quam dominica dicatur oratio, et, si episcopus praesens fuerit, eius benedictio exspectetur⁷. Sacrificia vero²⁰ matutina missarum sive vespertina ne quis cum armis pertenentibus ad bellorum usum

1 eum om. *Crab. Sur. Sirm.* quod] quae α, ut *RTI* 2 ordinantur β condicione
vel condit- βP ordinacione inhibeta P indebitam *Crab. Sur.* 3 spatium vel spac- KβP.

4 ut om. *C. ad h. v. Gonz. in marg.*: T. 1. 2, U., G.: Ut clericus aut diaconus supra pecuniam a) ad AB diaconatu K, diaconato LTIN, diacono R insupra et supram R, et supra *edd.* 25 pecunia K b) usuram *Gonz.* quidquam CHA, quicquam N, quicquam rel. neve] neque K, ne ut β, nec vel *Gonz.*, nec ut *Crab.* 6 ut — versetur] turpis lucri cupiditate versetur, sicut publici negotiatoris, qui ad populares pensam observant *Crab. Sur.*, sed *Sur. in marg.* pro sicut — observant *hanc lectionem praebet*: ut publice, qui ad populi responsum negotiatoris observant populi responsum popularis pensam (pensa R) β negotiatoris CR, negotiatores P, negotiatores et negue- rel. 30 observ. turpis] observantur C, subservantur P 7 porversetur N aliono nomine] ali non nomine L exerciri] C, exercire vel exercere rel. 8 adversus β 9 degradetur *Crab.*

Canon xxxi. desideratur R. 10 agi] aci α, om. *Crab.* 11 aut] et « *Gonz.* ad v.
bobus *Gonz. in marg.*: Ae.: mulis itinere CB neque — praeparari om. L praeparari) re-
parare Cα 12 netorem] C, notorem AB, nitorem rel. codd., notorem *Crab.* nullatenus αPTI 35
Gonz. quia add. ante ad *Crab. Sur.* iudicam K^aL, iudeam K^b, iudeam HA, iudeam B
13 christiana observantia P probantur *Gonz.* 14 opera KPN aratain TI, aratu B *Gonz.*,
arato Sirm., agricultura *Crab. Sur.* vinia L, vineas P, vineam TI 15 vel om. KLPTIN *Gonz.*
sezione K, sectionem αTI misione P, misionem αTI, om. KLN *Gonz.* excusione L, excus-
sionem αTI, om. P exartum K, vel exacto om. voce sequente vel *Crab. Sur.* sepe HTIGonz. 40
abstiencia K 16 ecclesia K gratiam αI, gracia PTN inventum α 17 se exercere
edd. emundari] C, emundari vel e-re rel. 18 laici K, laice P distictionem HA, distinc-
tione (d-nom) PB castigationem α. 19 missas β laicorum K, clerecorum R^a 21 vespertinarum βTI ne quis] ne q; K,
quis R, nullus *Gonz.* 45

1) Cf. conc. Aurel. a. 511. c. 8; iunge Hinschius I, 33, n. 2; Loening II, 280. 2) Cf. Waitz II, 231, n. 2. 3) Cf. c. 3 et 4 epist. Leonis M. supra p. 81, n. 8 laud. 4) Cf. Thom. P. III, l. 3, c. 18, num. 1.
5) Cf. Du Cange ad h. v. 6) Cf. Hinschius IV, 290, n. 4. 7) Cf. conc. Aurel. a. 511. c. 26.

expectit. Quod si fecerit, in sacerdotis potestate consistat, qualiter eius distinctione debeat castigari¹.

XXXIII. (XXX.) Quia Deo propitio sub catholicorum regum dominatione consistimus, Iudei a die cinae Domini usque in secunda sabbati in pasca, hoc est ipso quatriduo, procedere inter Christianus neque catholicis populis se ullo loco vel quamcumque occasione miscire praesumant².

XXXIV. (XXXI.) Index civitatis vel loci si aeretecum aut Bonosiacum vel cuiuslibet alterius aerisis sacerdotem quamcumque personam de catholicis rebatizasse cognoverit et, quia regis nos constat habere catholicus, non statim rebatizantis adstrinxerit et ad regis fedem adque iustitiam propterea distringendus adduxerit, annuali excommunicatione³ subdatur⁴.

XXXV. (XXXII.) Clericus cuiuslibet gradus sine pontificis sui permesso nullum ad saecolare iudicium praesumat adtraere neve laico inconsulto sacerdote clericum in saecolare iudicio leceat exhibere⁵.

XXXVI. (XXXIII.) Quocirca hec, quae inspirante Deo cummuni consensu plauerunt, si quis antestitum viventium vel eorum, quos ipsis Deus esse voluerit successuris, relicta observationis integritate custudire et inplere neglexerit, reum se divinitatis pariter et fraternitatis iudicio futurum esse cognuscat⁶, quia canonis suos nec ignorare quemquam nec dissimulare, id est praeterire, permittetur⁷.

²⁰ 1 expectent C, expetet L, expetat Crab., spectet Sur. Sirm. si] si qui L, qui Crab. Sur. Gonz. potestatem L distinctione P ² castigare a, castigare RP.

³ XXX om. K catholico P dominatione] ordinatione I consistimus) deterremus P, vivimus β ⁴ die om. CTI cinae] C, coene K, cenao LPT, caene N, a cena R, cena (caena) αI secundam edd. sabbeati C pascha codd. praeter C ipsud β, in ipso N ⁵ quadri-²⁵ duo KL Gonz., quatriduum β se] sed α ⁶ occasione KBTIN, occasionem R, occasio L praesumat β, non praesumat P.

⁷ XXXI om. K loci si] locis αP aeretecum] C, heriticum vel heretico β bonosiacum] KTIN, bonosiacum LP, bonosiacum C, bonosiacum RHA, bonosociato B vel — sacerdotem om. P vel cuiuslibet] quam cautius libet R ⁸ ulterius R aerisis — personam de om. R ⁹ aerisis] C, heresim I, heresis vel heresis rel. sacerdotem] TI, sacerdotem a, sacerdotis C, om. KLN Gonz. si quacumque α persona P catholis P rebatizasse] C, rebaptisasse K, rebapti-¹⁰ zare I, rebaptizasse rel. ⁹ et addidimus reges...catholicos LaTIN rebatizantis] C, rebapti-¹¹ zantis β, rebaptizantes P, se baptizantes K, rebaptizantes rel. adstrinxerit KRAN ¹⁰ distin-¹² gendos LRHTIN excommunicationi KRAB.

¹² XXXII om. K gradu KaN, grado R positus add. ante sine β permisum KRAB ¹³ saecularem βTI iudicio P adtraere] O, adtrahire vel adtrahere rel. neque Kβ, nevel LPI, nec Gonz. laicum β inconsultum R sacerdotem R clerico αP ¹⁴ saecu-¹⁵ larem R iudicio] CPTI, iudicium rel. exhibere] C, exire R, exhibere I, exhibere rel.

¹⁶ XXXIII om. K deo] dum L, Domino Gonz. communae consensi P consensui ¹⁷ KLTIGonz., placuerit P, placueret R ¹⁶ ipsis deus] spis dei α deus om. R ¹⁸ pariter et fraternitatis om. R iudicium Lβ quia et β.

1) Cf. Hinschius IV, 836, n. 1. 2) Cf. Loening II, 55, n. 3. 8) Cf. Hinschius IV, 802,

n. 1. 4) Cf. Loening II, 45, n. 1; Hinschius IV, 845, n. 1. 5. 5) Hic primum laici vetantur sine episcopi consilio clerici praesentiam praestare in saeculari iudicio. Cf. conc. Epaon. c. 11; iunge

Hinschius IV, 850, n. 1. 6) Cf. conc. Aurel. a. 533. c. 21. 7) Cf. c. 16. ep. Siricii papae ad Himer. Tarrac. episc.: 'Directa' (Jaffé-W., Reg. n. 256); ep. Caelestini I. ad episc. per Apuliam et Calabriam: 'Nulli sacerdotum suos licet canones ignorare' (Jaffé-W., Reg. n. 371); cf. etiam epist. conc. Carpentoratensis, ubi dicitur 'sacerdotibus canonis ignorare non licet'.

Series subscriptionum ex codice K cum lectionibus variis codicuum C et LN.

Lupus in Christi nomine episcopus consensi et subscripsi quarto post consulatum
Paulini juniores, indictione secunda.

Pantagatus episcopus subscripsi.

5 Leo episcopus subscripsi.

Arcadius episcopus subscripsi.

Flauius episcopus subscripsi.

Placidus episcopus subscripsi.

Aeterius episcopus subscripsi.

10 Agripinus episcopus subscripsi.

Lencadius episcopus subscripsi.

Amilius episcopus subscripsi.

Ursolus episcopus subscripsi.

Eleutherius episcopus subscripsi.

15 Lauto episcopus subscripsi.

Passiuus episcopus subscripsi.

Theudobauidis episcopus subscripsi.

Licinius episcopus subscripsi.

Albinus episcopus subscripsi.

20 Rusticius episcopus subscripsi.

[Antoninus episcopus subscripsi.]

Campanus presbyter directus a domino meo Iniurioso episcopo subscripsi.

Uenantius presbyter directus a domino meo Gregorio episcopo subscripsi.

Aduolus presbyter directus a domino meo Agricula episcopo subscripsi.

25 Optardimus presbyter directus a domino meo Gallo episcopo subscripsi.

Marcellianus presbyter directus a domino meo Eumerio episcopo subscripsi.

Vincentius presbyter directus a domino meo Sustratio episcopo subscripsi.

Baudastes presbyter directus a domino meo Perpetuo episcopo subscripsi.

Subscriptiones eodem modo, ut in textu, altera post alteram scriptae sunt CL. In codice K post primam subscriptionem, quae primum versum compleat, duae columnae sequuntur, quarum altera 30 subscriptiones inde a Pantagato usque ad Lautonem, altera subscriptiones inde a Passivo usque ad Adrolum amplectitur; ultimae quattuor subscriptiones per singulos versus scriptae sunt. In codice N subscriptiones Lupi et Pantagati primos duos versus compleat, reliquae episcoporum subscriptiones binae per versus collatae sunt; presbyterorum subscriptiones sine versu distinctione altera alteram excipit. 2 Lupi subscriptio ita abbreviata est: lupus in christo episcopus subscripsi C, quam formam in omnibus episcoporum subscriptionibus adhibet, nisi quod inde a subscriptione Flavii deo pro christo ponit consensi] subscripsi N subscripti abbreviatur hic et semper s̄ KLN, subb̄ C, s̄ N post consulatum] p̄ c KLN 3 paulini om. N ad hanc subscriptionem nomen civitatis, sc. lugdonen̄, in marg. al. m. adscriptum est L, et in sequentibus tribus versibus add. ante episcopos, in primo nionensis, in secundo sononicus, in tertio uisontineusis 40 6 archadius L 9 aetherius CL 10 agrippinus C 12 amilius CN 13 ursulus C 14 eleuterius LN 16 passiuos N 17 theudobauidis C, teudobaudes L, theodobaudes N 20 rusticius LN 21 Antonini subscriptionem addidimus ex cod. C, desideratur KLN 22 ante presbyterorum subscriptiones leguntur haec verba: Item prb̄m subb̄ C; desiderantur in eodem codice in subscriptionibus presbyterorum verba directus—episcopo subscripsi ponitur post presbyter N 45 23 uenantius euanius C grigorio L post Venantii subscriptionem sequitur haec: gregorius presbyter subscripsi C 24 Optardimi subscriptio praecedat subscriptionem Adroli C auolus LN, auulus C agroecula L, agricola N 25 optardemus LN, optardinus C 26 marcellianus C, marcellianu L, marcellinus N emerio L 27 Baudastis subscriptio praecedat subscriptionem Vincentii CLN sustratio N 28 baudastis C add. in fine: explicit feliciter amen L. 50

Series subscriptionum ex codice T' cum lectionibus variis codicum IP et RHAB.

- Lupus in Christi nomine ecclesiae Lugdunensis episcopus iuxta id, quod omnibus sanctis coepiscopis meis, qui mecum subscriperunt, placuit, patrum statuta sequutus his constitutionibus subscripti. Notavi die non. mensis III., quarto post consulatum
- ⁶ Paulini iunioris, anno regni domini nostri Childeberthi XXVI.
- Pantagatus in Christi nomine ecclesiae Uienensis episcopus iuxta id, quod omnibus sanctis coepiscopis meis, qui mecum subscriperunt, placuit, patrum statuta sequutus his constitutionibus subscripti. Notavi die non. mensis terci, quarto post consulatum Paulini iunioris, anno regni domini nostri Childeberthi XXVI.
- ¹⁰ Leo in Christi nomine episcopus ecclesiae Senonicae cum conprovincialibus meis his constitutionibus consensi.
- Archadius in Dei nomine ecclesiae Betoricæ episcopus consensi.
- Flauiu in Christi nomine ecclesiae Rotomagensis episcopus consensi.
- Placidus in Christi nomine ecclesiae Matascensis episcopus consensi.
- ¹⁵ Aetherius in Christi nomine ecclesiae Carnotena episcopus consensi.
- Agrapinus in Christi nomine ecclesiae Aeduorum episcopus consensi.
- Leugadius in Christi nomine ecclesiae Baiocassine episcopus consensi.
- Amelius in Christi nomine ecclesiae Parisiorum episcopus consensi.
- Ursolus in Christi nomine ecclesiae Gratianopolitanae episcopus consensi.
- ²⁰ Eleutherius in Christi nomine ecclesias Altisiderensis episcopus consensi.
- Lauto in Christi nomine ecclesiae Constantiae episcopus consensi.
- Passiuns in Christi nomine ecclesiae Bexotene episcopus consensi.
- [Teodobaudus in Christi nomine ecclesiae Lixoui episcopus consensi.]
- Licinius in Christi nomine ecclesiae Ebroicensis episcopus consensi.

²⁵ Praecedit subscriptiones formula: Nomina episcoporum qui in eadem synodo fuerunt P 2 ecclias om. β episcopus lugdū β lugdonensis P add. met̄ ante episcopus P 4 constitutionibus] conscriptionibus HA subscriptis] T, sibi PR, sib̄ a subscripti—die] sub sinodo I notavi] nōt Tβ, n̄t P nonas I, noua β minse R, missa a terci I, tertio R, tertia a quarto] P, quarta TI, iii β post consulatum] P, p̄c Tl, couē β 5 paulini] P, pauli TI, paulino β iuniori β regnū regnante HB, rigū R, reg A domul] HBI, domi TR, domi P, domini A nostri om. PB childeberthi] T, childeberti rel. add. r̄g post childeb. R xx P, xxvii β, qui numeri iam post anno scripti sunt 6 add. met̄ ante ecclesias P episc. eccl. uenn. β uienensis PR, uienensis a 7 post placuit ponitur subscripti, reliqua formulae verba om. β 8 subscriptis] I, subs T, sibi PR, sib̄ a notavi] nōt T, n̄t P, nota I die non.] id nonas P post consulatum] P, p̄c TI 9 domui] PI, domi T nostri om. P childeberti PT xxvi iam post anno ponitur P 10 inde a subscriptione Leonis semper haec formula legitur: N. episcopus ecclesiae N. subscripti (sibi R, sib̄ a) β add. met̄ post senonice P 11 consensi modo perscribitur, modo abbreviatur conseñ vel couss vel coñ TIP 12 arcadius Iβ inde a nomine Arcadii desideratur semper littera initialis in nominibus episcoporum R boturici mēt P, bituricas I, bitorice

⁴⁰ AB formula post invocationem semper sic pergit: episcopus ecclesiae N. his constitutionibus consensi P 13 rotomagensia met P, rotomagnū R, retomagensis B, retomagnū HA 14 placedus a matascensis β, mataesensis P consensi c̄p I 15 etherius β carnatensis β 16 Agripini subscriptio desideratur P agripinus IR in subscriptionibus Agripini et Leucadii nomina cicitatum Baiocassinae et Aeduorum permutata sunt β eduo β 17 leocadius Pa, leogadius I, leuchadius R baiocassine P, baiocassine HA 18 amellius P, emelius a paroicorum P, parisius β 19 ursulus P gracinopolitane P, gratinopl R, gracinopl a consensi] conscrip et in v. 20 conscrips I 20 Eleutherii, Lautonis, Passivi subscriptiones desiderantur β eleuterius I altisiderensis I, autysiderensis P 21 constantini P 22 passiūs] P, passius rel. bexotene] saius P 23 Teodobaudi subscriptio desideratur TI theodobaudis β lixoui] P, lixiosis β 24 licinius] Iβ, licinianus TI ebroeicensis RI, ebreticensis AB, ebreicinas P

Albinus in Christi nomine ecclesiae Andecauac episcopus consensi.
 Rusticus in Christi nomine ecclesiae Neuernensis episcopus consensi.
 Antoninus in Christi nomine ecclesiae Aurelianensis episcopus consensi.
 Cyprianus presbyter directus a domino meo Injurioso ecclesiae Toronice episcopo consensi.
 Euantius presbyter directus a domino meo Gregorio ecclesiae Lingonicae episcopo consensi.⁵
 Auolus presbyter directus a domino meo Agreccola Cabillonensis ecclesiae episcopo consensi.
 Optardinus presbyter directus a domino meo Gallo episcopo ecclesiae Aruernac consensi.
 Martilianus presbyter directus a domino meo Eumirio episcopo ecclesiae Nametice consensi.
 Baudastes presbyter directus a domino meo Perpetuo ecclesiae Abrincatine episcopo con-
 sensi.¹⁰
 Uincentius presbyter directus a domino meo Sustratio ecclesiae Cadurcinæ episcopo con-
 sensi.

Explicit canon Aurilianensis secundi.

1 subscriptio Rustici praeedit subscriptionem Albini P andegaue I, andegaui P, andecauiis R, andecauiis H.A., andecauiensis B 2 rusticus P neberniensis P, neuersis I, neuersis RHA 15
 3 Antonini subscriptio et subscriptiones presbyterorum desiderantur β antonianus P aurilanen-
 sis P 4 prima et secunda e subscriptionibus presbyterorum leguntur sic: campanus presbyter directus
 a domino meo gregorio episcopo ecclesiae lingonicae subscripsi (sibi hic et semper) euancius presbyter
 directus a domino meo injurioso episcopo ecclesiae toronice subscripsi P, quo in libro etiam in sequenti-
 bus subscriptionibus eadem formula adhibita est domino] I hic et in v. 5. II, dño in v. 6. 7. 9. 20
 dom in v. 8. dom semper T, dño semper P 6 cabilonensis I, cauilonense P 7 obtardenus P,
 obtardinus I 8 marcellianus P nanneticeae P 9 baudastis P propetuo I abri-
 catine I, abricatinse P 11 uincencius P sustracio P 13 explicit (expl TR) canon (cañ T,
 cañ R) aur. secundi] TIR, om. Pa.

CONCILIO AURELIANENSE*.

541. Mai. 14.

Codices, quos adhibuimus, sunt hi: Coloniensis 212 (nobis K) fol. 94, Phillippsii 1743, nunc Berolinensis, (nobis R) fol. 149, Berolinensis 435 (nobis H) fol. 143', Par-
 siensis Lat. 3846 (nobis A) fol. 150', Vaticanus 3827 (nobis B) fol. 101' (libros HAB, ubi
 inter se consentiant, signo α, accidente codice II signo β significamus), Tolosanus 364²⁰ (nobis T) fol. 75', Albigensis 2 (nobis I) fol. 104, Vaticanus Palatinus 574 (nobis N)
 fol. 75', ex quibus in lectione orthographica constituenda codicem K plerunque seculi
 sumus.

Adferunt hoc concilium in collectionibus suis Crabbius II, 68', Surius II, 637, Sir-
 mondus I, 260.

*.) Haec synodus in libris editis Concilium Aurolianense IV. insignitur.

Inscriptiones concilii inveniuntur hac in codicibus: In Christi nomine incipiunt canones Aurilianenses K. Item synodus (synodus HA) Aurilianensis (Aurilianensis HA, Aurelianensis B) tempore Childeberti regis β. Item incipiunt canones Aurelianensis facti in die quarta Basilio v. c. console N. Desideratur inscriptio TI.

¶ In prima, quam infra praebebimus, subscriptionum serie codices KTIN sequimur, ita quidem, ut lacunas, quae in subscriptionibus presbyterorum in codicibus K et N reperiuntur, ex codicibus T et I, qui soli integrum seriem servaverunt, compleamus. Altera, quam in codicibus β legimus, series et abbreviata est et nomina ulterius disposita habet.

Libri KTI soli diem concilii indicant; K diem decimum quartum, T et I diem vi decimum tertium mensis Maii laudant.

Cum in Aurilianensi urbe unanimiter in Christo sancta adfuisse congregatio sacerdotum et de his, quae ad sacrum propositum pertinent vel quae secundum ecclesiasticam moderationem regulariter convenient disciplinae, Deo medio tractata decernirent, placuit, ut, quae sunt diffinita, secundum antiquam consuetudinem scripta monitum strentur, quo firmius statuta serventur, cum consensum omnium docit unita suscriptio.

I. Placuit itaque Deo propitio, ut sanctum pascha secundum laterculum Uictori¹ ab omnibus sacerdotibus uno tempore celebretur; quae festivitas annis singulis epyscopiorum die in ecclesia populis nuntietur. De qua sollemnitate quotiens aliquid dubitatur, inquisita vel agnita per metropolitanus a sede apostolica sacra constitutio teneatur².

¶ II. Id etiam decernimus observandum, ut quadragensimam ab omnibus ecclesiarum aequaliter teneatur neque quinquagensimum aut sexagensimum ante pascha quilibet sacerdos praesumat indicere³; sed neque per sabbata absque infirmitate quisquis absolvat quadragensimale ieiunium, nisi tantum die Dominico prandeat; quod fieri spe-

11 aurelianensi IN aurilianensem (aurelianensem A, aurelianensem B, auriliaisse R) urbem β
26 unanimiter, TI in christi nomine β 12 praepositum β quae om. I 18 moderationem
ordinationem βN regulari Crab. Sur. Sirm. deo] dem I tractare R decernirent] ca-
pissint R, receperissent α 14 scripta] inviolata β 15 quo} et quo β consensum] TI, consensu
rel. unita] mouita β, adnotata Crab. Sur. Sirm.

16 placuit itaque] incipiunt capitula N deo propitio om. βN ut om. K paschae
so R uicturi R 17 post singulis add. ab episcopo β epyphaniorum I, aepiph. H, ephif. A,
ephisaniorum B 18 ecclesias β denuncietur β 19 inquiesita β metropolitanos codd.
practer KR.

20 id] hoc β ut om. R quadragensimam β, quadragesimam I, quadragesima N,
quadragesimali Crab. 21 quinquagensimum RT, quinquagesimum αI aut sexag. om. R
36 sexagessimum T, sexagesimum I, sexagesimam HB, sexagessimum A pasca I quilibet] quicum-
que TIN 22 praesumat om. R sabbatum N quisquis] quisq; N, quisquam Crab. Sur.
Sirm. solvat Crab. Sur. Sirm. 23 quadragensimale TN, quadragesima K, quadragesimale I,
quadragesima et R, quadragesima A, quadragesima B, quadragesimam H, quadragesimas Sur. Sirm.
quod] quod si K, quod sic Sur. Sirm.

40 1) Vicitius Aquitanus. Cf. Hist. litér. de la France II, 426; Krusch, Einführung d. griech.
Paschalritus im Abendlande, N. A. IX, 125. 2) Cf. conc. Arel. a. 314. c. 1; iunge Hefele I,
205; vide etiam ep. Leonis M. ad episcopos Galliarum et Hispaniarum 'Cum in omnibus' (Jaffé-W.,
Reg. 512). 3) Cf. conc. Aurel. a. 511. c. 24.

cialiter patrum statuta sanxerunt¹. Si quis hanc regulam intruperit, tamquam transgressor discipline a sacerdotibus censeatur².

III. Quisquis de prioribus civibus pascha extra civitatem tenere voluerit, sciat sibi a cuncta synodus esse prohibitum; sed principales festivitates sub praesentia episcopi teneat, ubi sanctum decit esse conventum³. Tamen si aliqui certa necessitate constringitur, ut hoc implere non possit, ab episcopo postulit comeatum. Quod si hoc sperare⁴ dispixerit, in eodem loco, id est in festivitate praesenti, ubi tenere voluerit, suspendatur⁵.

IV. Ut nullus in oblatione sacri calicis, nisi quod ex fructu viniae speratur⁶, aqua mixtum offerre praesumat, quia sacrilegium iudicatur aliut offerri, quam quod in manu datis sacratissimis Salvator instituit⁷.

V. Id etiam regulare esse praespeximus decernendum, ut episcopus in civitate, in qua per decretum elegitur ordinandus⁸, in sua ecclesia, cui praefuturus est, consecratur. Sane si subito necessitas temporis hoc implere non patitur, licet melius esset in sua ecclesia fieri, tamen aut sub praesentia metropolitani aut certe cum eius auctoritate intra provinciam⁹ omnino a conprovincialibus ordinetur¹⁰.

VI. Ut parrociani clerici¹¹ a pontificibus suis necessaria sibi statuta canonum legenda percipient, ne se ipsi vel populi, quae pro salute eorum decreta sunt, excusint postmodum ignorasse¹².

1 sanxerunt βN add. quod ante si *TIN*.

2 extra] ex *RTI* civitatem] *KII*, civitate rel. 4 cuncta] *K*, cuncta rel. 5 synodus] *K*, synodo (sinodo *ABI*) rel. principalem β festivitates om. *R* 6 tenuant βT ibi *RT* esse] teste *HA*, tenere *Sur.* aliquis *TIN* 6 constringetur *ABN*, astringatur *Crab.*, constringatur *Sur. Sirm.* comeatum *T*, comeatum β si om. *R* 7 sperare dispixerit] *omnes codd.*, postulare despicerit *Crab. Sur. Sirm.* eundem β locum *BI* id est) idē *R* 8 praesentibus β ubi om. *R* in eodem—suspendatur) et eundem locum idem in festivitate praesentibus tenere suspendatur *Crab. Sur.*, praeterea in *marty. lectio*: et in eodem loco festivitatem praesentem tenere add. *Sur.*, in *Cone. Gall. Coll. Maur. I, 1011 haec lectio proponitur*: et in eodem loco, ubi praesens est, festivitatem tenere voluerit.

9 oblationis *A*, oblationibus *Crab.* ex] do *IN* ex fructu] fructum *K* viniae] *KR*, so vineae *B*, vineae rel. separatur *B* add. et hoc sino ante aqua (aquam *AB*) α aquam *RTI* 10 sacrilegum β , sacrilegium *TI* 11 salvator] *KRA*, salvator rel.

12 regulariter *Sur. Sirm.* praespeximus] *KT*, pruspeximus *R*, perspeximus rel. in ante civitate om. *K* civitatem *TI* 13 in ante qua om. *TIN* per om. β decreto βTI praefuturus] *TI*, profuturus rel. consecretur] constitutur β 14 necessitas temporis om. *N* licet] 36 decit *R* esset] *RTIN*, esse *Ka* 15 aut ut *Sur.* praesentiam β , praesenti *TI* cum] ut *Sur.* 16 et intra *R* provincia (provintia) α a conprovincialibus] cum provincialibus *R*. 17 ut om. β parochiani *HBI* sibi om. *I* 18 se] re *N*, om. β .

1) Cf. conc. Agath. c. 12. 2) Cf. conc. Aurel. a. 511. c. 28 i. f.; conc. Aurel. a. 538. c. 32 i. f.; Duchesne, *Origines du culte chrétien* p. 235. 3) Cf. conc. Arvern. a. 535. c. 15; Loening II, 459, n. 3. 4) Cf. Du Cange ad h. v. sub n. 4. 5) Cf. Hinschius IV, 803, n. 2; Hauck, *Kirchengesch.* 210, n. 6. 6) Cf. Du Cange l. c. 7) Cf. conc. Carthag. ap. Dionys. c. 37 (Brev. Hippou. c. 23., conc. Carthag. III. collectionis Hisp. c. 24). 8) Cf. conc. Arvern. a. 535. c. 2; iunge Loening II, 174, n. 2. 9) Cf. Hinschius II, 519, n. 3. 10) Cf. conc. Arvern. a. 535. c. 2; conc. Aurel. a. 538. c. 3; Hinschius I, 101, n. 6; Thom. P. II, l. 2, c. 18, num. 1. 11) Cf. Loening II, 331, n. 4. 12) Cf. conc. Aurel. a. 538. c. 36. i. f.

VII. Ut in oratoriis domini praediorum minime contra votum episcopi, ad quem territorii ipsius priviligium nascitur pertinere, peregrinus clericos intromittant, nisi forsitan quos probatus ibidem districtio pontificis observare praecepit.¹⁾

VIII. De his, qui post baptismi sacramentum ad heresis lapsum carne suadente descendunt et agnoscentes reatum ad unitatem fidei catholicae venire disiderant, in episcoporum potestatem consistat, cum eos viderint dignam paenitentiam agire, quando vel qualiter communione pristine reformatur^{2).}

IX. Ut episcopus, qui de facultate propria ecclesiae nihil relinquid, si quid de ecclesiae facultate, id est si aliter, quam canones elocuntur, obligaverit, vindicetur aut distraxerit, ab ecclesiam revocetur^{3).} Sane si de servis ecclesiae libertos fecerit nomiro conpitenti, in ingenuitate permaneant, ita ut ab officio ecclesiae non recedant^{4).}

X. Si quis episcoporum sciens aut bigamum aut interuptae maritum ad officium levitice dignitatis sive presbyterii contra ius canonum promovere praesumpserit^{5),} noverit se unius anni spatium ab omni officio sacerdotes esse suspensi^{6).} Cui si forte sententiae subiacere contemnerit, a communione eius usque in magnam synodum⁷⁾ se fraternitas universa suspendat. Illi vero, qui inilicite promoti sunt, regradentur.

XI. Si quid abbatibus aut sacris monasteriis aut parrociis pro Dei fuerit contemplatione conlatum, in sua proprietate hoc abbates vel presbyteri minime revocabunt nec alienare rem eunctis fratribus debitam quacunque occasione praesumant. Quibus si fuerit inpositum, ut constituta convallant, non aliter valeat, nisi fuerit sui episcopi suscriptione firmatum^{8).}

1 oratoriis *RHAT* domi *N* praediorum minime] clericorum nemo *Crab.* 2 peregrinos *BTIN* clericus *RHA* intromittat *N* 3 forsitan *HA* quos] quod β probatos *TIN* discreto *IN*, distractio *B* praecepit β .

26 Canon VIII. desideratur *R*. 4 lapsu] *TIN*, lapsu α , lapsu *K* carne] α , carnis *KN* suadentem α carne suadente] sub aliqua praevaricatione *TI* 6 venire om. α 6 episcoporum] probm *B* potestatem] *K*, potestate rel. paenitentiae α 7 communione] *KB*, communionem *HA*, communioni *TIN* pristini *TI* reformatur *K*.

8 ix] VIII *R* ordo verborum: ut—revocetur sic corrindus esse videtur: ut, si episcopus, qui 30 . . . relinquid, quid de ecclesiis etc. episcopus) eos *N* ecclesiis sup. lin. scriptum est *N* relinquit *RHA*, reliquit *TI*, relinquunt *N* si quid om. β , item ap. *Crab. Sur. Sirm.* 9 id est si] si quid *Sur. Sirm.* 10 ab ecclesiam] *K*, ab ecclesia rel. codd., ad ecclesiam *Crab. Sur. Sirm.* revocentur *I* servos *TI* libertus *RHA*, libertis *B* nomiro] *K*, numero rel. 11 competendi *R* permaneat *K*.

12 x] VIII *R* sciens aut om. *TI* begamum *N*, degamum *R* interuptae *TI* 35 maritus β 13 promoveri β noverit] sciat β 14 spatium] *K*, spatio rel. omni om. *I* sacerdotes] *K*, sacerdotis *RTIN*, sacerdotii α cui] qui β 16 coniacere *R* magnam] *TIN*, magnum *K*, alium β 16 illo *RHAN* sunt] fuerint *TIN* degradentur *Crab.*

17 xi] X *R* quis *KIN* monasteriis *RT*, monasteriis α I parochiis *IN*, parochii *HB* dei] diu *N* 18 prolatum β , oblatum *Crab.* 19 rem] a β , quod *Sur. Sirm.* debitam] debet β , debetur *Sur. Sirm.* occasione βT praesumant om. β 20 inpositum] necessarium β statuta *Crab. Sur. Sirm.*

1) Cf. Thom. P. I, l. 2, c. 94, num. 3; P. II, l. 1, c. 30, num. 8; Hinschius II, 622, n. 2.

2) Cf. conc. Epaon. c. 29; Hinschius IV, 823, n. 1. 3) Cf. conc. Aurel. a. 538. c. 13. 4) Cf.

Loening II, 229, n. 2. 5) Cf. conc. Ard. a. 524. c. 3. 6) Cf. Hinschius IV, 731, n. 7. 7) Cf.

8) Cf. conc. Ard. a. 538. c. 26; Thom. P. II, l. 3, c. 2, num. 2.

XII. Si inter episcopos de rebus terrenis aut possessionibus sub repetitionis aut retentationis titulo nascatur intentio, intra anni spatio pro studio caritatis, quae cunctis debit rebus temporalibus anteferri, per epistulas fratrum affectuosae commonitati aut inter se aut in praesentia electorum iudicium¹ negotium sanare festinent. Quod si distulerint, donec ipsa causatio abrogetur, a caritate fratrum, qui distulerint, habeatur extraneus, quia iniustum est, ut, qui cunctis praesunt, inter se quacumque causatione dissentiant².

XIII. Si quis iudicium clericus de quolibet corpore venientes³ adque altario mancipatus vel, quorum nomina in matricula ecclesiastica⁴ tenentur scripta, publicis actionibus applicare praesumpserit⁵, si a sacerdote commonitus emendare noluerit, cognoscat⁶ se pacem ecclesiae non habere⁶. Similiter a tutillae administratione pontifices, presbyteros adque diaconos adeo excusatos esse decrevimus, quia, quod lex saeculi etiam paganis sacerdotibus et ministris ante praestiterat⁷, iustum est, ut erga Christianus specialiter conservetur⁸.

XIV. Quaecumque ecclesiis aut pontificibus sub competenti ac iusto docimento⁹ fuerint derelicta, ab heredibus legitimis dignum est, ut pro Dei contemplatione serventur⁹.

XV. Si quis post acceptum baptismi sacramentum ad immolata daemonibus, tanquam ad vomitum, sumenda revertitur, si commonitus a sacerdote se corregere ex hac praevaricatione noluerit, a communione catholica pro emendatione sacrilegii suspendatur¹⁰.

XVI. Si quis Christianus, ut est gentilium consuetudo, ad caput cuiuscumque ferae vel pecudis, invocatis insuper nominibus paganorum, fortasse iuraverit, si se ab hac superstitione commonitus noluerit prohibere, donec reatum emendet, a consilio fidelium vel ecclesiae communione pellatur¹¹.

1 XII] XI R episcopos] T, ep̄s KβI, ep̄s N de add. ante possess. N repetitionis] unus 25
 N, repetitione α, reptionis K, reptiones TI, reptione R 2 retentationes TI intentio] codd., contentio
 edd. intra] impleto β spaciū (spat-) RN quae] quam N 3 debit om. R anteferri] RBN, anteferre TI, antefieri KHA admoniti β aut inter se om. R 4 electorum]
 reliquorum K iudicium (iudit-) IB 6 abrogatur R 6 causatione] occasione Crab.
 8 XIII] XII R iudicium N-I cleris R, clericos αTN de— adque om. N alterio 50
 TIN mancipatus] RIN^b, mancipatus N^a, mancipatos αT, mancipantes K 9 ecclesia Crab.,
 ecclesiae Sur. Sirm. teneantur Sirm. inscripta β 10 sacerdotem R admonitus Crab.
 Sur. agnoscat Crab. 11 a tutillae TN, a tutelle I, ututile K, et ullam R, et ad ullam α,
 et a tutelae Sirm. administrationem R pontifices presbyteros... diaconos... excusatos] TI,
 pontificis p̄bi... diaci... excusatur K, pontifices (om. N) p̄bis (p̄bi N)... diaci (diaconis R, diacono N) 35
 ... excusatus βN 12 adeo] ideo β.

15 XIV] XIII R quicunque R ecclesia K aut] a β ac] a R iustum TI
 documento] K, documentum R, documento rel. 16 pro om. KN servetur TI.
 Canon xv. desideratur K. 17 XV] XIII R immolatam (imol-) TI, aemolato R daemonicus] de omnia R sum. tanq. ad vom. Crab. Sur. Sirm. 18 sacerdote se corregere] sacerdotibus 40
 Sur. Sirm. 19 noluerit se noluerit revocare Sur. Sirm. communione om. TI emundatione β.
 21 XVI] XV KR ad caput] a caput β, apud Crab. Sur. 22 post pecudis add. extra Crab.
 Sur. 23 prohibere] KR, cohibere rel. emendet] TIN, emendit β, emendat K consorium
 R, consortium α.

1) Cf. conc. Aurel. a. 538. c. 13. 2) Cf. Loening II, 508, n. 4. 3) Cf. cc. 3. 6. 9. 21 Th. C. 45
 ds ep. eccl. et cler. XVI, 2. 4) Cf. conc. Aurel. a. 538. c. 12. 5) Cf. Waitz, Deutsche Verfassungs-
 gesch. II, 446, n. 1; 481. 6) Cf. Thom. P. III, l. 3, c. 18, num. 18. 7) Cf. Rudorff, Das Recht der
 Vormundschaft II, 103 eq. 8) Cf. Thom. P. III, l. 1, c. 34, num. 12; Rudorff l. l. p. 108. 9) Cf.
 conc. Aurel. a. 538. c. 25 inde a verbis 'Similis etiam'. 10) Cf. conc. Aurel. a. 533. c. 20. 11) Cf.
 Hinschius IV, 801, n. 2.

XVII. Ut sacerdotes sive diaconi cum coniugibus suis non habeant commune lectum et cellobam¹, ne propter suspicionem carnalis consortii religio maculetur. Quod qui fecerint, iuxta prisces canones ab officio regradentur².

XVIII. Quicumque clericus aliquid de iure ecclesiastico seu verbo seu per scripturam adceperit ad utendum et postmodum hoc alienare quacumque occasione voluerit, non valebit, quia secundum canonum statuta proprietate ecclesiae non violat in alios quamvis longa possessio³. Sed in pontificis potestate consistat, qualiter pro conservando iure ecclesiastico rem possessam inter clericos debeat communicare⁴.

XIX. Quicumque pro devotione sua oblationis studio aliquid in campellis vel in vineolis etiam absque scriptura probatur ecclesiae contulisse, si postmodum vel ipse vel heredes eius quacumque occasione auferre a iure ecclesiae vel alienare voluerit, quoadusque a tali intentione discedat aut pervasa restituat, a communione ecclesiastica suspendatur⁵.

XX. Ut nullus saecularium personarum praetermissio pontifice seu praeposito ecclesiae quemquam clericorum pro sua potestate constringere, discutere audeat aut damnare⁶; sed et clericus si pro causa ad petitione cuiuscumque fuerit ab ecclesiastico ordinatore commonitus, se ad audienciam spondeat ad futurum et respondere nulla calliditate dissimilit⁷. Sed quaecumque causatio quotiens inter clericum et saecularem vertitur, absque presbytero aut arcidiacono⁸, vel si quis esse praepositus ecclesiae nescitur, iudix publicus audire negotium non praesumat⁹. Sane si causam habentibus

¹ xvii] xvi KR diacones IN, diaconus T cum om. R communem TIN, communionem B 2 et] nec β suspicione α 3 fecerit IN priscus β, prisco T, pristinos N regradetur K, degradentur Crab.

⁴ xviii] xvii KR ut quicunque Kβ ecclesiasticum TI per om. K 5 adceperit] K, accepit rel. hoc om. β quamecumque K occasione α occasione voluerit] ratione praesumpserit Sur. Sirm. 6 instituta α proprietatem codd. praeter K 7 in alios] et adibus R, sed lectio in alios quamvis mendosa est; fortasse pro in alios legendum est alicuius aut post in alios supplenda est ea translatu quamvis) quam N, quamlibet Crab. Sur. potestatem N 8 conservandam TI possessa RHA communicare] β, commutare K, comutare T, comindare N. so 9 xix] xviii KR oblicationis R capillis I in] de K 10 scripturam TI vel om. β ipsi KN vel om. I 11 occasione] K, occasione RHA, occasione BTIN hoc om. TI hoc a iure N voluerit] KIN, voluerint βT 12 a om. N discedant β perversa Sirm. restituant T, restituant (stituant R) aut certo β a communione] munione R ecclesiae TI 13 suspendantur βT.

³⁶ 14 xx] xviii KR praetermissum TI pontifici R, pontifici TI praepositum β 16 sed om. R causae appetitione Crab. Sur. petitionem TIN cuiusque KR 17 ordine β audiencia α nulla] ad N 18 causio K saeculare TI 19 p̄bm α arcidiacono scriptimus, arcidi (cf. p. 93, v. 29) K, archidiacono BIN, archydiacono T, archidiaconum HA, diacono R 20 dinuscitur β iudex codd. praeter K causa β

40 1) Cf. Loening II, 320, n. 3. 2) Cf. Thom. P. I, l. 2, c. 62, num. 2. 3) Cf. conc. Aurel. a. 511. c. 23; conc. Epaon. c. 18. 4) Minus recte Loeningius (II, 294, n. 3) pro lectione vulgata communicare substituere vult lectionem commutare; concilii Aurel. a. 538. c. 17 simul cum nostro canone a L. laudatus, in quo canone verbum commutaro, et hic quidem satis apte, legitur, a canonis nostri sententia multum abhorret. 5) Cf. supra c. 14. 6) Cf. Nissl, Der Gerichtsstand des Clerus im fränk. Reiche p. 115, n. 4. 5. 7) Cf. conc. Aurel. a. 538. c. 36, ubi laici generatim vetantur clericos 'in saecolare iudicio excere'; nostro autem canone iudices proprie prohibentur 'inconsulto episcopo' clericum aliquem ad forum saeculare trahere. Cf. etiam Hinschius IV, 850, n. 2. 8) Cf. Thom. P. I, l. 2, 18, num. 4; Hinschius II, 185, n. 14. 9) Cf. Loening II, 335, n. 2.

placuerit ire ad iudicium fori ex voluntate communi, permittente praeposito ecclesiae clericis licentia tribuatur¹.

XXI. Si quis necessitatibus impulsu ad ecclesiae septa confugerit et sacerdote seu praeposito ecclesiae praetermisso adque contempto eum quisque de locis sacris vel atris seu vi seu dolo abstrahere aut sollicitare fortasse praesumpserit, ut inimicus ecclesiae ab eius liminibus arceatur, quousque iuxta pontificis distinctionem digna per indictam paenitentiam emendatio subsequatur, eo tamen, qui abstractus est, prius ecclesiae restitu².

XXII. Ut nullus per imperium potestatis filiam competere audeat alienam, ne coniugium, quod contra parentum voluntate impiae copulatur, velut captivitas iudicetur. Sed si, quod est prohibitum, admittitur, in his, qui perpetraverint, excommunicationis severitas pro modo pontificis inponatur³.

XXIII. Ut servis ecclesiae vel sacerdotum praedas et captivitatis exercere non liceat, quia iniquum est, ut, quorum domini redemptionis debent praebere suffragium, per servorum excessu disciplinam ecclesiastica maculetur.¹⁵

XXIV. Quaecumque mancipia sub specie coniugii ad ecclesiae septa confugerint, ut per hoc credant posse fieri coniugium, minime eis licentia tribuatur aut talis coniunctio a clericis defensetur, quia pollutum est, ut, qui sine legitima traditione coniuncti pro religionis ordine statuto tempore se ab ecclesiae communione suspendunt, in sacris locis turpi concubito misceantur. De qua re decernimus, ut, a parentibus aut a propriis dominis, prout ratio poscit personarum, accepta fide excusati sub separations promissione reddantur; postmodum tamen parentibus adque dominis libertate concessa, si eos voluerint propria voluntate coniungere⁴.

1 placuerit om. R	fori] forte α	communi permittente om. R	praepositum TI
2 licentiam α.			
3 xxij] xx KR	septa] secta TI	sacerdote seu] sacerdotes α	4 proposito T' con-
tempum TI	5 atris] altaris α, aliares R	seu vi seu om. R	6 discretione TI, discri-
tionem N'	dignam RIA	per] pro β	7 indicta B
et K	abstractus] a se raptus N	8 restitui K, praestituto TI.	poenitentia N
			eo] eum β,
9 XXII] xxi KR	ad v. competere in marg.: comprimere Crab. Sur.	ne] nec TI, nec so	
ad β	10 voluntatem RN	impie TI, impia β, piam Crab. Sur.	11 si quod] sicut βN, quod
I	admittetur βN, abnuatur in textu, in marg.: admittatur Crab., non admittatur Sur. Sirm.	in	
his qui] si qui β	perpetraverunt β	excommunicationis codd. praeter K	12 pontificis] piaculi
Crab. Sur. Sirm.			
13 XXIII] XXII K, om. β	servis ecclesiae vel] servos (servus α) saecularis β	et] vel β	25
14 iniquum] iustum β	redemptione N	debet praebere] debent praestare Crab., praestare solent	
Sur. Sirm.	15 post servorum add. suorum β	codd. praeter K	disciplinam] KR,
	excessum codd. praeter K	disciplina T, disciplina αIN	ecclesia T, ecclae I, ecclesiastica non β.
16 XXIV] XXII R, XXIII a, om. K	quicunque RN	ecclesia K	septa] secta TI
17 fieri posse TIN	coniugio α, coniugia Crab.	eis om. R	licentiam βI
R	aut] nec Crab. Sur. Sirm.	18 quia] qua R	tribuat 40
		pollutum] probatum Crab. Sur. Sirm.	
est ut om. R	qui sine scriptis, se R, si rel. codd., sino Crab. Sur. Sirm.	19 ne om. Crab.	
Sur. Sirm.	ecclae K	suspendunt] suspendantur, ne Crab. Sur. Sirm.	20 sacris] sanctis β
	turpi] TI, turpi N, turpia K, tale β, talia Crab.	concoctu TI, concoctu α, coitus Crab.	
	misceatur Crab.	concoctu R, concoctu α, coitus Crab.	
a ante parentibus om. T	21 a ante propriis om. RTI	propriis] parrocii 45	
R	ratio] rei K, oratio N	accepta codd. praeter KN	
	excusati] restituti Crab.	separa-	
		tionem R, separations α	22 a parentibus Crab. Sur.
		adque] ad K	23 coniungant Crab. Sur.

1) Cf. Thom. P. II, l. 3, c. 105, num. 2; Loening II, 511, n. 1. 2) Cf. Hinschius IV, 385, n. 3. 3) Cf. Loening II, 606, n. 1; Freisen p. 312. 4) Cf. Freisen ibid.

XXV. Si quis clericus aut laicus sub potentum nomine adque patrocinio res ad ius ecclesiae pertinentes contemptu pontifice petere seu possidere praesumpserit¹, primum admoneatur, quae abstulit, civiliter reformare² aut certe iudicium sacerdotes seu iudicis operiro, ut poscit sacra religio. Quod si in pervasionis pertinacia subsistit, tamdiu ab ecclesiae liminibus areceatur, donec cum satisfactione iustissima pervasa aut occupata restituat³.

XXVI. Si quae parociae in potentum domibus constitutae sunt⁴, ubi observantes clerici ab arcidiacono civitatis admoniti⁵ secundum qualitatem ordinis sui fortasse, quod ecclesiae debent, sub specie domini domus implere neglexerint, corrigantur secundum ecclesiasticam disciplinam⁶. Et si ab agentibus potentum vel ab ipsis rei dominis de agendo officio ecclesiae in aliquo prohibentur, auctores niquitiae a sacris ceremonyis arceantur, donec subsecuta emendatione in pace ecclesiastica revocentur.

XXVII. De incestis coniunctionibus id statuimus observandum, ut si quisquis post synodus Aurilianensem ante hoc triennium constitutam⁷ inliciti thori iura praesumperit, circa eum secundum statuta Epaunensium canonum⁸ a sacerdotibus ecclesiae severitas teneatur.

XXVIII. Quisquis humicidium volumtate commiserit, ita ut occidere audeat innocentem, si a principibus aut a parentibus quacunque re se redderit absolutum, pro modo paenitentiae distringendus in sacerdotes potestate consistat⁹.

XXIX. Si que mulieris fuerint in adulterio cum clericis deprachensae, clericis distictione adhibita mulieris ipsae, prout sacerdoti visum fuerit, distictioni subiaceant et a civitatibus, ut sacerdos praecepere, repellantur¹⁰.

1 xxv] xxiii R, xxiv a, om. K clerecorum R aut vel N aut laicus om. R
 laicus] unus K, laicus rel. pontum K parochio K 2 contemptu codd. praeter K 3 ut
 25 add. ante quae N sacerdotis sui T seu iudicis om. Sirm. 4 opprime N, obperire a,
 obpraemere R possit β perversionis a, perversationis R pertinaciam] K, pertinacitatis I,
 pertinacitate (perte-te) rel. persistit Sur. 5 arecantur R.
 6 xxvi] xxiii R, xxv a, om. K qui R parochia HBI, parochiae N potatum HA,
 potentatum B 8 arcidiaco] KN, archidiacono T, archidiacono I, aedo a, ecclesia
 30 Crab. qualitatis β 9 ecclesia devinit sub R obsequia add. ante sub N 10 ecclesiastica
 disciplina TI potestatum β, potestatem Crab. 11 agendum β in] ab β prohibetur K
 auctores] aN, auctor R, auctor I, actur T, aut zelores K nequitiae codd. praeter K ceremony
 iiis] K, caerimonii T, ceremoniis R, ceremoniis rel. 12 archeantur a revocentur] sacris cere
 moniis (ceremoniis R) misceantur β.
 35 13 xxvii] xxv R, xxvi K a si om. TIN quisquis] KN, quiske TI, quis β 14 sino
 dum a, synodi Sur. Sirm. aurelianensem JN, aurilianensem RAB, aurilianensem H, Aurelianensis
 Sirm. auril.—triennium om. Sur. constitutam] HN, constitutam K, constitutum TI, constituta
 RAB, constituti Sur. inliciti] RIN, inliciti K, inlicita T, inlicita A, licita H, inde praeheusae clericis
 licita B thori] K, om. R, tori rel. 15 epaunensium] K, epaunendum (epao- a) β, epaonensium
 40 N, epaonentium TI 16 veritas K retenetur R, retenetur HA, roteatur B.
 17 xxviii] xxvi R, xxvii K a ut] aut K a 18 quecumque R re om. R red
 derit] K, reddideret R, reddiderit TI, reddiderit N pro modo] pro modum β, modus Crab. 19 di
 stringendus scriptissimus cum Sur. Sirm., distringondi omnes codd.
 20 xxix] xxvii R, xxviii K a fuerint prolapsae Crab. adulterium β deprachensae
 45 clericis om. a 21 fuerat T distictione TI 22 a om. R propellantur Crab.

1) Cf. Loening II, 693, n. 1. 2) Cf. Hinschius IV, 842, n. 4. 3) Cf. Thom. P. II, l. 3,
 c. 11, num. 11; P. III, l. 2, c. 16, num. 9. 4) Cf. Thom. P. I, l. 2, c. 94, num. 4. 5) Cf. Loening,
 II, 338, n. 1. 6) Cf. Thom. P. I, l. 2, c. 18, num. 4; P. II, l. 1, c. 30, num. 9; Hinschius II,
 186, n. 9. 7) Cf. conc. Aurd. a. 538. c. 11. 8) Cf. conc. Epaon. c. 30. 9) Cf. Hinschius IV,
 50 823, n. 1. 10) Cf. Hinschius IV, 804, n. 4.

XXX. Licit prioribus canonibus iam fuerit definitum¹, ut, de mancipiis Christianis quae apud Iudeos sunt, si ad ecclesia confugerint et redemini se postolaverint, etiam ad quocumque Christianos refugerint et servire Iudeis noluerint, taxato et oblatio a fidelibus iuste praetio ab eorum dominio liberentur, ideo statuimus, ut tam iusta constitutio ab omnibus Catholicis conservetur.⁶

XXXI. Id etiam decernimus observandum, ut, si quicunque Iudeos prosilium, qui advina dicitur, Iudeum facire praesumpserit aut Christianum factum ad Iudei-
cam superstitionem adducere vel si Iudeo Christianam ancillam suam crederit so-
ciandam vel si de parentibus Christianis natum Iudeum sub promissione fecerit
libertatis, mancipiorum ammissione multetur². Ille vero, qui de Christianis natus Iudicus¹⁰
factus est, si sub condicione fuerit manumissus, ut in ritu Iudeico permanens habeat
libertatem, talis condicio non valebit, quia iniustum est, ut ei libertas maneat, qui de
Christianis parentibus veniens Iudaicis vult cultibus inherere³.

XXXII. De genere servili decrevimus observandum, ut discendens inde posteri-
tas, ubicumque quamvis post longa spatia temporum repperitur, in locum, cui auctoris¹⁵
eius constat fuisse depotatus, revocata studio sacerdotis, in ea, quae constituta est a
defunctis, condicione permaneat⁴. Cui praecepto si quis saecularium humanae cupiditi-
tis impulsu crederit obviandum, quousque se corrigat, ab ecclesia suspendatur.

XXXIII. Si quis in agro suo aut habitat aut postolat habere diocessim⁵, primum

1 XXX] XXVIII R, XXVIII Kα lict] codd., cum edd. canonum K fuerat K 2 eccl-
siam codd. praeter K se om. TI post etiam add. si β 3 fugerint TI a] ad β
4 dominium R ideo] id α, do R, itidem Crab. iusta om. I institutio I 5 obser-
vetur β.

6 XXX] XXVIII R, XXX KHA, om. B id] hoc β observando TI si om. TI iudeeos]
KRN, iudeus TB, iudeus HI, iudeus A prosilium] KI, proselitum HBN, proselitum RA, pro-
silatum T 7 advena codd. praeter K iudeicam] K, iudeicam RTIN, iudeica α 8 super-
stitione α iudeo] KTI, iudeos RN, iudeus α add. sibi post suam β 9 natum iudeum
om. R promissionem TI 10 mancipiorum ipsorum KI multetur] β, multetur TIN, dam-
nentur K christianos βTI 11 in ritu irritum TI ritu om. R iudeico] K, iudeico
TIN, iudecum R, iudeum α 12 ei] ois Kβ qui om. hic, add. post veniens β 13 iudeis] 30
KTI, iudeis RAB, iudeis N, iudeis II adhucere β.

14 XXXII] XXX RB, XXXI KHA ceneres RTN servili scriptissimus cum edd., servis (serviis
R) codd. id decrevimus α decernimus R 15 repperatur β in locum] TI, loco rel.
auctoris (pro auctore) βTIN, auctori K 16 depotatus] KTI, depositus β, deportatus Sur. re-
vocata] TIN, revocatum K, revocatus β, om. Crab. quae] quam K a] ad TI, om. N 17 de-
functis] devotis β praeceptum RT, praeceptum est I qui N.

19 XXXIII] XXXI RB, XXXII KHA diocessim] K, diocesim R, diocesim HBI, diocesem N,
diocensim T ei add. post primum N

1) Cf. conc. Aurel. a. 538. c. 14, quocum tamen non omnino canon noster concordat. 2) Cf.
Hinschius IV, 836, n. 1. 3) Non debere nancisci libertatem sercum, qui a Christianis parentibus¹⁰
natus Iudeus factus et sub condicione, ut in ritu Iudeico permaneat, manumissus sit, canon in fine
praecipit. Quocirca Loeningius (II, 54) errat, qui canonom sic interpretatur: 'Die unter der Bedingung,
dass der Sklave Jude wieder e, vorgenommene Freilassung solle g iltig sein, die Bedingung aber
als nicht geschrieben betrachtet werden'. 4) Hefelius (II, 783) perperam canonom sic interpretatur:
Wenn Abkömmlinge von Sklaven... wieder an dem Ort angetroffen werden, wohin ihre Ahnen ge-
hörten, so sollen sie etc. Potius lectionem in loco, quam codices KβN habent, secundum usum vul-
garem pro in locum, quod duo libri TI praebent, positam esse credendum est et ideo haec verba ad
locum revocata, non ad eucem repperitur trahenda sunt. 5) Cf. conc. Aurel. a. 538. c. 21.

et terras ei deputet¹ sufficienter et clericos, qui ibidem sua officia impleant, ut sacra-tis locis reverentia condigna tribuatur².

XXXIV. Quisquis agellum ecclesiae in die vitae suae pro quacumque misericordia a sacerdote, cui potestas est, acceperit possidendum, quacumque ibidem proficerit, & alienandi nullam habeat potestatem nec sibi parentis sui ex ea re aliquid extiment vindicandum³.

XXXV. De substituendo antestite si fortassis mora extiterit et voluntas decessores ante fuerit reserata, quam successor adcedat ecclesiae, non impedit successor⁴. Si quispiam clericorum aliquid de facultatem illam praesumpserit, in potestate sit ad-venientis episcopi, utrum audire an reieceret decessores sui debeat voluntatem, nec ecclesiae in obiecto veniant tempora legibus constituta⁵, dum non exstitit persona, quae de utilitate ecclesiae adtentius cogitarit⁶.

XXXVI. Si quis episcopus alterius ecclesiae clero de facultatibus suae ecclesiae aliquid sub titulo quocumque donaverit, post eius obitum, qui accipit, ad ecclesiae ius, & de cuius facultate discesserat, revertatur, quia inicum est, ut sub hac specie damnum ecclesia, quae multis subvenit, patiatur⁷.

XXXVII. Placuit praeterea, ut cuncti metropolitani de conprovincialibus suis in provincia sua annis singulis synodum debeat congregare⁸, ut, dum in unum se frater-nitas iungit, semper et censura⁹ teneatur et caritas.

²⁰ XXXVIII. Quapropter, quia auxiliante Domino, quae ad ecclesiasticam regulam pertinent, synodus sancta constituit, id decernimus, ut a cunctis fratribus haec definitio-

1 ei deputet] eidem potit K, ei disponat Crab. sufficientes N.

3 XXXIV] XXXII RB, XXXIII KHA diem TIN pro quacumque a quocumque β miseri-cordia a om. β 4 acceperint R ibi βT proficerint R & alienandum K habeant R sibi ibi β extiment] K, extiment A, extiment R, extiment I, extiment TN, extiment H, existiment B & vindicandunt K.

7 XXXV] XXXIII RB, XXXIII KHA substituendum HA antestitem TI fortasse TN voluntate Crab. 8 reservata K, reservatae R, res erratae Crab. et in marg.: subarrata vel sub-arrata adcedat) KN, accedat rel. codd., accedit Crab. Sur. successor] sacerdoti R, successo-rum edd. 9 facultate illa TIN potestatem R sit om. R 10 utrum—volun-tatem om. R pro audire—ecclesiae legitur sic: sui debeat voluntate adire an reieceret decessori (de-cessor H) nec (in H) ecclesiae α audire] N, adire K, habere TI voluntate TIN nec autem R, om. TI 11 veniat β exstitit] K, extet N, stetit R, extitit rel. 12 quae] quid β adtentius om. β.

13 XXXVI] XXXIII (sic) R, XXXIII B, XXXV KHA clericum β de—ecclesiae om. KR 14 aliquid om. N accipit] K, accepit TIN, acceperit β ecclesiae ius] AB, ecclesia ius K, ec-clesia eius H, ecclesiam eius RT, ecclesiam N 15 inicum] KI, iniquum αTN, per iniquum R 16 ecclesiae KBTI a multis I.

Canon XXXVII. desideratur R. 17 XXXVII] XXXV B, XXXVI KHA cuncti KB, cuncti rel. 40 18 sinodum α congregari α.

Canon XXXVIII. desideratur R. 20 XXXVIII] XXXVI B, XXXVII KHA quia] KN, qua TI, qui α, om. Crab. Sur. Sirm. ad—pertinent om. α 21 sinodus AI id om. α

1) Cf. Loening II, 354, n. 1; 358, n. 1. 2) Cf. Thom. P. I, l. 2, c. 94, num. 5; P. II, l. 1, c. 30, num. 10; Hinschius II, 622, n. 2. 3) Cf. Thom. P. III, l. 2, c. 16, num. 10. 4) Cf. Loening II, 704, n. 2. 5) Cf. supra c. 18. 6) Cf. Thom. P. III, l. 2, c. 16, num. 11. 7) Cf. Thom. P. II, l. 3, c. 2, num. 6; P. III, l. 2, c. 16, num. 12. 8) Cf. conc. Aurel. a. 538, c. 1. 9) Cf. Hinschius IV, 832, n. 5.

sancta servetur. Quod si quis, que salubriter perspicit instituta, indicenter transgredi quacumque occasione tentaverit, noverit se Deo et cuncte fraternitati culpabilem esse futurum, quia iustum est, ut per unitatem antestitum et ecclesiastica fulgeat disciplina et inconvulsa maneat constitutio sacerdotum.

1 conservetur α qui N praespici T , praespici K constituta N indecedenter α
 α , indigenter TI 2 quancumque α occasione HT , o-nem B fraternitate α 3 est
 $om. \alpha$ ut $om. \alpha TI$ et $om. K$, ut $Crab.$ 4 add. in fine: exclamationis (can H) de secundum
(secundo AB , sec H) synodo auriliensis (auriliensis K , aurelianensis B) tempore childeberti (childeberti A , childe-
beri H) regis β .

Series subscriptionum ex codicibus KTIN.

10

Leontius in Christi nomine ecclesiae Burdigalensis episcopus cum conprovincialibus meis his definitionibus consensi et subscripsi sub die II. idus mensis tertii, Basilio console, indictione quarta.

Aspasius in Christi nomine episcopus Elose civitatis subscripsi.

Flavius in Christi nomine episcopus Rotomagensis subscripsi.

15

Iniuriosus in Christi nomine episcopus civitatis Toronorum subscripsi.

Maximus secundae Narbonensis episcopus subscripsi.

Cyprianus in Christi nomine Telonensis episcopus subscripsi.

Ruricius Deo propitio Lemouice civitatis episcopus subscripsi.

Praetextatus in Christi nomine Aptensis civitatis episcopus subscripsi.

20

Placidus in Christi nomine civitatis Matiscensis episcopus subscripsi.

Gallicanus in Christi nomine civitatis Ebredunensis episcopus subscripsi.

[Eucherius in Christi nomine episcopus civitatis Anthipolitae subscripsi.]

Aeterius in Christi nomine episcopus ecclesiae Carnotene subscripsi.

Rufus in Christi nomine civitatis Octodorinsium episcopus subscripsi.

25

Alethius in Christi nomine episcopus civitatis Uasensis subscripsi.

11 *Leontii subscriptio sic legitur:* leonius in christi nomine episcopus ecclesiae burdegalensi consensi cum universis conprovincialibus meis in die quarta basilio v. c. consule N in chr. nom. $om.$ hic et in duabus proximis subscriptionibus I 12 meis] suis I consensit I subscripsi] $\bar{s}\bar{u}$ hic et $semper K$, modo perscribitur, modo subsi vel subs abbreuiatur T , subscripsit hic et p. 98, 30 v. 2, subscripsi p. 96, v. 17, in reliquis subi vel subs rel subscripsi abbreuiatur I [II] III TI 13 indictio TI 14 elosae civit. episc. TI helose N civitatis om. N subscripsi] consensi (rel cons) et iss hic et semper in subscriptionibus episcoporum, in presbyterorum subscriptionibus plerunque tantum $\bar{s}\bar{u}$, in quatuor (p. 98, cc. 8. 11. 12. 13) consensi et iss N 15 Flavii subscriptio ponitur post subscriptionem Ruricci N rotom. episc. N rotomaensis K add. 36 ecclesiae post rotomag. TI 16 toronocao ecclesiae episc. N civitatis om. TI 17 Maximi subscriptio ponitur ante subscriptionem Gallicani TIN et legitur sic: maximus in christi nomine episcopus ecclesiae aquensis consensi et subacripsi N 18 ciprianus I episc. telon. T elo- nensis omissa roce episcopus I 19 roritius I deo prop. in christi nomine N episcopus ecclesiae lemodiciae N , et sic formula in sequentibus excepto v. 24 habetur usque ad p. 97, v. 17 40 20 Placidi subscriptio praecedit subscriptionem Praetextati I episc. civitatis apt. T , episc. apt. I 21 placedus T nomine om. K episc. civitatis matascensis TI matascensis N 22 gal- lecanus T hebeduninæ N 23 Eucherii subscriptio desideratur K eucorius N anthi- politæ] T , antipolite I , antipolitanæ N 24 etherius TI , etorius N in chr. nom. om. N ecclesiae] civitatis TIN episc. civit. carnatensis N , carnottinae TI 25 episc. civitatis octodoren- 45 sium (dorensium T) TI octodrensis N inter Rufi et Alethii subscriptiones ponitur sub- scriptio Danihelis N , cf. p. 97, v. 8 26 aletius IN uasiensem TI

- Heracius in Christi nomine episcopus civitatis Tricastinorum subscripti.
 Dalmatius in Christi nomine Rutenicum episcopus subscripti.
 Gallus in Christi nomine episcopus Aruerne civitatis subscripti.
 Uindimialis in Christi nomine episcopus civitatis Arausicorum subscripti.
⁵ Euantius in Christi nomine Gaualetane civitatis episcopus subscripti.
 Agricula in Christi nomine episcopus civitatis Cabelonensis subscripti.
 Firminus in Christi nomine episcopus civitatis Eucetice subscripti.
 Danihel in Christi nomine episcopus civitatis Pietauensis subscripti.
 In Christi nomine Grammatius episcopus civitatis Uindonensium subscripti.
¹⁰ Aduolus in Christi nomine Sigisterice civitatis episcopus subscripti.
 Iulianus in Christi nomine Begoritane ecclesiae episcopus subscripti.
 Passiuus episcopus Sagensis ecclesiae subscripti.
 Innocentius episcopus Cennomanice civitatis subscripti.
 Uuentius peccator consensi et subscripti.
¹⁵ Eleutherius episcopus de Altesiodero subscripti.
 Deutherius in Dei nomine episcopus de Uintio subscripti.
 Symplicitus in Christi nomine episcopus de Sanisio subscripti.
 Proculianus in Dei nomine episcopus Auscie civitatis subscripti.
 Rusticius in Dei nomine episcopus Neuernensis subscripti.
²⁰ Clematius in Christi nomine episcopus civitatis Carpenteratensium et Uindaseensium subscripti.
 Eumerius in Christi nomine episcopus Namnetece civitatis subscripti.
 Licinius in Christi nomine episcopus Ebrecum ecclesiae subscripti.
 Albinus in Christi nomine episcopus Andecaue civitatis subscripti.
²⁵ Uellesius in Christi nomine episcopus Uappencensis ecclesiae subscripti.
 Carterius in Christi nomine Aquensis episcopus subscripti.
 In Christi nomine Antonius episcopus Auinnice civitatis subscripti.

1 eracius <i>I</i>	trecastrinorum <i>K</i> , tricastinensis <i>N</i>	2 rutene <i>N</i>	rutense civitatis episc.
<i>TI</i>	3 areuerno <i>K</i>	4 uindimialis <i>I</i> , uindimiales <i>N</i>	5 episc. civitatis gau-
²⁰ litanas <i>TI</i>	gabalitane <i>N</i>	6 agricola <i>TIN</i>	cabilonensium <i>TI</i> , cauillonensis <i>N</i>
7 eucheticas <i>T</i> , eucoticas <i>I</i> , euetiae <i>N</i>	8 cf. not. ad p. 96, v. 25	9 in christi nom. om. hic et in sequentibus subscriptionibus sola Carterii excepta <i>N</i>	daniel <i>I</i> , pectauas <i>TI</i> , pectauensis <i>N</i>
grammatius in chr. nom. <i>TI</i>	trammatus <i>K</i>	civitatis ut persaepe, ita et hic ciuit abbreviatur	
et adduntur litterae cic <i>K</i>	uendonensis <i>I</i> , uindonensis <i>N</i>	et adduntur litterae cic <i>K</i>	10 anolus
²⁵ <i>TIN</i>	subscripti om. <i>I</i>	11 episc. begoritanas civitatis <i>TI</i>	
hegarriac <i>N</i>	12 passiuus in christi nomine <i>TI</i>	13 innocensius <i>N</i>	post
in christi nomine <i>TI</i>	14 pec-	14 pec-	
innocentius add.	15 eleuterius <i>N</i> , leuterius et add.: in christi nomine	15 eleuterius <i>N</i> , leuterius et add.: in christi nomine	
<i>TI</i> de altesiodero] <i>K</i> , altesiodorensis civitatis <i>TI</i> , ecclesiæ altisiodorensis <i>N</i>	<i>TI</i> de altesiodero] <i>K</i> , altesiodorensis civitatis <i>TI</i> , ecclesiæ altisiodorensis <i>N</i>	16 deuterius <i>TIN</i>	
⁴⁰ dei] christi <i>TI</i> de uintio] <i>K</i> , de uentio <i>TI</i> , ecclesiæ uentiensis <i>N</i>	17 simplius <i>I</i> , simplicius <i>N</i>	17 simplius <i>I</i> , simplicius <i>N</i>	
de sanisio] <i>K</i> , de sanesio <i>TI</i> , ecclesiæ sanicensiæ <i>N</i>	18 procoleianus <i>TI</i>	18 procoleianus <i>TI</i>	
et subs. <i>N</i>	proclianus episc. cons.	proclianus episc. cons.	
⁴⁵ 20 climatius <i>N</i>	inter Proculiani et Rusticii subscriptiones collocatur subscriptio Carterii <i>TIN</i> , cf.	inter Proculiani et Rusticii subscriptiones collocatur subscriptio Carterii <i>TIN</i> , cf.	
christij dei <i>I</i>	v. 26 19 pro episcopis ecclesiæ (cf. not. ad p. 96, v. 19) legitur abhinc excepto v. 27 semper episcopis civitatis <i>N</i>	v. 26 19 pro episcopis ecclesiæ (cf. not. ad p. 96, v. 19) legitur abhinc excepto v. 27 semper episcopis civitatis <i>N</i>	
carpenteranensis <i>K</i> , carpenteratensis <i>N</i>	episcopis om. <i>I</i>	neuernensis (neuernis) civitatis <i>TI</i>	naruernis <i>N</i>
⁵⁰ 21 uendausenses <i>TI</i> , om. <i>N</i>	neuernensis (neuernis) civitatis <i>TI</i>	et aive <i>TI</i> , om.	
christij dei <i>T</i>	namnetece correxiimus, namnegoce <i>K</i> , name-	namnetece correxiimus, namnegoce <i>K</i> , name-	
mammatensis <i>N</i>	tice <i>TI</i> , mammatensis <i>N</i>	tice <i>TI</i> , mammatensis <i>N</i>	
⁵⁵ 22 christij dei <i>T</i>	23 Iacini subscriptio desideratur <i>N</i>	ebroicum <i>TI</i>	ecclesiæ)
christij dei <i>T</i>	ebroicum <i>TI</i>	25 ualletius <i>TI</i>	ecclesiæ)
christij dei <i>T</i>	ecclesiæ)	26 cf. not. ad p. 96, v. 19 car-	
⁶⁰ 24 episc. in dei nom. <i>I</i>	ecclesiæ)	therius <i>T</i> , arterius <i>N</i>	therius <i>T</i> , arterius <i>N</i>
in christi nomine <i>TI</i>	ecclesiæ)	episc. aquensis civitatis <i>TI</i>	episc. aquensis civitatis <i>TI</i>
LL. Conellia.	ecclesiæ)	aquensis <i>N</i>	aquensis <i>N</i>

Lucritius in Christi nomine civitatis Deensis episcopus subscripti.
 Marcus episcopus civitatis Aurilianensem subscripti.
 Probianus in Christi nomine presbyter directus a domino meo Arcadio episcopo civi-
 tatis Botoriae subscripti.
 Amphiliocius abba directus a domino meo Amelio episcopo de Parisius subscripti.
 Thoribius presbyter directus a domino meo Pappolo episcopo civitatis Genauensis subscripti.
 Ausonius presbyter missus a domino meo Eusebio episcopo Santonice civitatis subscripti.
 Kierius presbyter directus a domino meo Lupicino episcopo civitatis Eculinensis subscripti.
 Gratianensis presbyter missus a domino meo Disiderio episcopo civitatis Foro Iuliensis
 subscripti.
 Benenatus presbyter missus a domino meo Claudio episcopo civitatis Glannatine subscripti.
 Minutalis presbyter missus a domino meo Sustracio episcopo civitatis Cadurcis subscripti.
 Theudorus presbyter missus a domino meo Leucadio episcopo civitatis Baiocassinae sub-
 scripsi.
 Scupilio presbyter directus a domino meo Lautone episcopo Constansiae ecclesiae sub-
 scripsi.
 Baudardus presbyter missus a domino meo Perpetuo episcopo Abrincatene ecclesiae
 subscripsi.
 Edebius presbyter missus a domino meo Theudobaudo episcopo Lixiuine ecclesiae sub-
 scripsi.
20

1 lucius TI, ueretius N episc. civ. deinsium TI doensis N 2 marcus] marcellus
 in christi nomine TI aurelianensem I, aurelianensis N 3 probanus K directus]
 missus N domno modo perscribitur, modo dom vel domo abbreviatur KTN, domino plerumque
 perscribitur I 4 betoricae T, biturice I civit. bet. om. N 5 amphylocius T, amphiliocius N,
 amphilatius I abbas T episc. amel. N amilie TI de parisius] K, civitatis parisiorum 25
 (paris N) TIN 6 torobius TIN directus] missus N pappolo—episcopo in v. 8 om. N
 papolo I 7 ausonus K missus] directus hic et semper TI eusebio—domino meo in v. 9
 om. K eusebio I sanctonis I 8 kierius] T, hierius I, legerius N aecolensis civitatis
 TI ecoleismae N 9 gratianus TI episc. desid. N desiderio TI civitatis om. KN
 11 cladio TI glannatensis TI 12 minutulus TI, minutulos N sustratio TI, sustratio N 30
 civitatis om. KI cadurensis civitatis T cadoensis N, cadurensis I 13 theodorus N, teodo-
 rus I leocadio I civitatis—episcopo in v. 15 om. K balocasinae N 15 scubilio
 IN directus] missus N lautone correximus, bautone TI, liuitone N constansiae ecclesiae]
 K, constantinae civitatis TI, civitatis constantiae N 17 baudastes TN, baudastus I pertuo
 N abrincaninas civitatis TI, civitatis apricatina N 19 edibus TI, edebidius N theudo- 35
 baudo scriptimus, theudobaudo TI, theubando K, teudobando N lioxibinae civitatis TI, civitatis lexo-
 binae N add. in fine: ex pl cau aurilianens T, explicit canon aurelianensem I.

Series subscriptionum ex codicibus RHAB.

Nomina episcoporum qui subscripti.
 Aspacius episcopus eccliae Elosensis consensi et subscripti.
 Iniuriosus episcopus eccliae Turonice consensi et subscripti.
 Leoncius episcopus eccliae Burdegalensis consensi et subscripti.
 Cyprianus episcopus eccliae Tilonensis consensi et subscripti.
 Flavius episcopus eccliae Rothomagensis consensi et subscripti.

39 Post subscripti add. cons et sub R 40 cons et subi (rel subscrip vel s vel sub) ab- 45
 breviatur hic et semper β 41 toronicae α 42 leontius α burdegalensis α 44 roto-
 magensis B

- Maximus episcopus eccliae Aquensis consensi et subscripsi.
 Roricius episcopus eccliae Lemodice consensi et subscripsi.
 Pretextatus episcopus eccliae Abdensis consensi et subscripsi.
 Placidus episcopus eccliae Matuscensis consensi et subscripsi.
⁶ Galleganus episcopus eccliae Ebredonensis consensi et subscripsi.
 Euarius episcopus eccliae Attipolitane consensi et subscripsi.
 Alicius episcopus eccliae Uasensis consensi et subscripsi.
 Gallus episcopus eccliae Aruernece consensi et subscripsi.
 Dalmacius episcopus eccliae Rutenece consensi et subscripsi.
¹⁰ Etherius episcopus eccliae a Carnatis consensi et subscripsi.
 Eraclius episcopus eccliae Tricassiniensis consensi et subscripsi.
 Agroecola episcopus eccliae Cabilonensis consensi et subscripsi.
 Rufus episcopus eccliae de Uale consensi et subscripsi.
 Uindimialis episcopus eccliae Arausice consensi et subscripsi.
¹⁵ Eleutherius episcopus eccliae Altisiadrense consensi et subscripsi.
 Euantius episcopus eccliae Gaualetane consensi et subscripsi.
 Eumerius episcopus eccliae de Namnetes consensi et subscripsi.
 Danihil episcopus eccliae Pectauinse consensi et subscripsi.

Explicit synodus vel nomina episcoporum qui subscriperunt.

20 1 aquensis HA 2 roritus α lemodoce AB 3 praetextatus AB 4 placedus
 AB matuscensis α 5 gallicanus α ebrudonensis HB, ebrudunensis A 6 ecarius B
 adtipolitani B 7 alitius AB 8 aruernece α 9 dalmatius α rutenece α 10 car-
 tanatis R 11 heraclius α tricassiniensis α, uasensis R 12 agroecula HA, agrecola B capilo-
 nensis R 14 uindimialis B araosice α 15 elecitherius B altisiadrenē HA, altiso-
²⁵ denē B 16 euancius α gaualetane HA, caualitane B 17 namnetis α 18 danihel α
 pectauinse α 19 synodus] canonis (caū H) α.

CONCILIUM AURELIANENSE.*

549. Oct. 28.

Collati sunt codices Parisiensis Lat. 12097 (nobis C) fol. 71, cuius rationem
 so scribendi verba plerumque secuti sumus, Coloniensis 212 (nobis K) fol. 115', Phillippsii 1745, nunc Berolinensis, (nobis L) fol. 68, Phillippsii 1743, nunc Berolinensis,
 (nobis R) fol. 154, Berolinensis 435 (nobis H) fol. 146, Parisiensis Lat. 3846 (nobis A)
 fol. 152', Vaticanus 3827 (nobis B) fol. 104, (ubi HAB inter se consentiunt, signum

* Haec synodus in editionibus Concilium Aurelianense V. insignitur.

a, ubi RHAB, signum β adhibuimus), Tolosanus 364 (nobis T) fol. 101, Albigensis 2 (nobis I) fol. 135, Parisiensis Lat. 1451 (nobis F) fol. 87, Vaticanus Palatinus 574 (nobis N) fol. 90°.

Adferunt concilium in collectionibus suis Crabbius II, 75, Surius II, 650, Sirmondus I, 277, Gonzalesius I, 273.

Inscriptiones, quae in libris manu scriptis concilio præfiguntur, sunt haec: Incipiunt canones Aurilianenses anno XX . . . Idebethi regis C. Incipiunt canones Aurelianensis K. Incipiunt canones Aurilianenses tertii LTI. Incipiunt canones Aurilians (Aurilianensis B) post mortem Theodeberthi (Theodeberti H, Theodobrī A, theodoru^o B) regis β. Item synodus Aurilianensis F. Canones Aurelenia- 10 nensis facti indictione tertia decima N.

In aliquot formis collectionis Hispanicue concilium nostrum Aurelianense sub titulo concilii Arvernensis II. reperitur¹. Quam ob rem Sirmondus² et eum secuti posteriores conciliorum editores paulo post synodum hunc Aurelianensem in Arverna urbe alterum concilium habitum esse opinati sunt, in quo synodi antecedentis canones repe- 15 titi atque approbati essent. Cum vero in codicibus Hispanae titulo, quem diximus, praemissō etiam prooemium concilii Aurelianensis existet³, in quo expresse dicitur regem Childebertum sacerdotes ‘in Aurelianensi urbe’ congregasse, dubitari nequit, quin ad inscriptionem illam lapsus quidam ansam dederit. Cf. Maassen, Quellen I, 209, 210.

Subscriptiones cum ultimis canonibus foliis desperditis desiderantur in codice T. E reliquias codicibus soli CKLN omnia nomina habent; in libris β subscriptiones vicariorum ab episcopis missorum, in libris IF etiam nonnullae episcoporum subscriptiones de- 20 sunt, ut infra apparebit. Notandum est inter episcopos, qui subscripserunt, Marcum episcopum Aurelianensem non reperi; qui quare a concilio asuerit, memoratur Greg. Tur. V. Putr. VI, 5, ubi scriptum legitur: ‘Apud Aurelianensem autem urbem, incrimi- 25 nato ab iniquis Marco episcopo et in exilium truso, magnus episcoporum conuentus est adgregatus, Childebertho rege iubente; in qua synodo cognoscentes beati episcopi hoc esse vacuum, quod contra eum fuerat misitatum, eum civitati et cathedralae suae restituunt’⁴.

Ad divinam gratiam referendum est, quando vota principum concordant animis sacerdotum, ut, dum sit pontificale concilium, normam vivendi teneat recapitulatio 20 antiqua canonum, vel, ut locus tempusque est, in quibuscumque titulis veteribus ad-

29 quando] cum β 30 fit] sit Gonz. concilio β, mysterium F' norma L^ba, urni L^a,
nurma R, nurmam N capitulatio Gonz. cum adu.: Ae.: recapitulatio 31 chanonum K
vel om. et ad v. ut in marg.: ita et Crab. locus et Crab. Sur. tempusque] tempus qua (qua-
H) a, tempus quo TI, tempus quia Crab., tempus Sur.

1) Ita et in ed. Gonz. — Eliam in ‘Epitome Hispanica’ (Maassen, Quellen I, 646 sq.) ex-
cerpta concilii nostri Aurelianensis sub titulo: Ex concilio Arvernens Franciae proferuntur. 2) Sir-
mondus ex cod. tunc Tolosano (secundum Conc. Gall. Coll. Maur. I, 1067—1068 postea Colbertino,
deinde Parisiensi) summaria canonum 1—14 et 16 edidit, integras autem canones repeteret noluit, cum
in synodo Aurelianensi iam exstarent. 3) In incerto relinquimus, quo casu factum sit, ut pro- 40
oemio, tamquam eius initium, quamvis nullo modo cum eo cohaerent, haec praemitterentur, quae e
Gonz. transcripsimus: Ubi beatus Petrus divinitus inspiratus et confessione sua omniibus credentibus pro-
futurus: Tu es, inquit, Christus Filius Dei vivi, nec immerito beatus pronuntiatur a Domino et a prin-
cipali. 4) SS. Rer. Merov., I, 683.

herens nova constitutio sanctionum. Igitur cum clementissimus princeps dominus triumphorum titulis invictissimus Childeberthus rex pro amore sacrae fidei et statu religionis in Aurelianensi urbi congregasset in unum Domini sacerdotes, cupiens ex ore patrum audire, quod sacrum est et quod pro ecclesiastico ordine auctoritate prometetur pastorali, ut venientibus sit norma et praesentibus disciplina: quae convenientia a praesenti tempore in posterum custodiri, praestante Deo signanter est titulis praenotatum.

I. Itaque nefaria sectam, quam auctor male sibi conscient et a vivo sanctae fidei catholicae fonte discedens sacrilegos quondam condidit Euthicis, vel si quaeque a beneficio similiter impio sunt prolata Nestorio, quas etiam sectas sedes apostolica sancta condemnat, similiter et nos easdem cum suis auctoribus et sectatoribus execrantes praesentis constitutionis vigore anathematizamus adque damnamus, rectum ad quae apostolicum in Christi nomine fidei ordinem praedicantes.

II. Ut nullus sacerdotum quemquam recte fidei hominem pro parvis et levibus causis a commonione suspendat, praeter eas culpas, pro quibus antiqui patres ab ecclesiam arciri iusserunt committentes¹.

III. Ut nullus episcopus, presbyter et diaconus extranearum mulierum intra domum praesunat habere solacium, cui etiam pro utilitate sua aliqua familiarius regenda committat. Quod etiam et de propinquis feminis horis indecentibus similiter prohibemus, ne sub concessa sibi licentia parental ab eorum sequepedis memoratorum vita vel opinio polluatur. Quod si episcopus nunc vetita uti sub quadam praesumptione voluerit, anno uno a metropolitano vel a conprovincialibus suis ab officio suspendatur; clerici vero a propriis episcopis modo, qui supra scriptus est, corrigantur².

1) ponitur ante igitur F cum] ut N, om. β dominus post invictissimus collocatur β ad. v. dominus Gonz. in marg.: U.: princeps et invictissimus dominus Theodobertus 2 invictissimum R invictissim berlus L childeberthus] C, childebertus K, hildebertus LF, childeberthus rel. rex om. β cum add. ante pro Crab. per amorem Gonz. et statu studio β statum Gonz. 3 aurelianensi KLTIGonz., aurilianense FN, aurilianinum (a-nensem H) β urbi] C, urbem β, urbe rel. dominis β, dominos Crab., Dei Gonz. cupientes I 4 et quod] CLβT, ut et quod K^bN, ut et K^aTI, ut quod Sirm., quod Gonz. pro om. L ordinem β auctoritate β promoveretur β, promeretur Sur. Sirm. 5 ut scripsimus, et codd., et quod Crab. Sur. advenientibus Crab. Sur. nurma KL^aN disciplinam β conveniat KL, conveniens β 6 ad v. praestante Gonz. in marg.: U.: separari est titulis praenotatum] ex titulis Gonz.

7) hic om. F, cf. v. 23 primum itaque β, renovatam itaque Gonz. auctor LT a vivo om. TI 8 discedens te C sacrilegos] C, sacrilegia KLN, sacrileius R, sacrilegus rel. condam R, quoddam I enthecia KN, entheces β, Eutyches codd. quaeque corremus, qua β, quaeque rel. codd., qua quas Sirm., quaeque Gonz. 9 a om. TI sectas om. TIN 10 et om. TI eadem β, eadem TI suis] vis TI auctoribus L et sectat. om. F 11 vigorem KF rectum adque om. β 12 nomine om. TI ordine β praedicantibus R.

Canon II. desideratur TI. 13 ut om. β Gonz. quamquam α pravis β 14 a om. RHA communionem L^aβ quibus antiqui] quibusaneti C ecclesia codd. praeter CR.

16 III] II TI episcoporum presbyterorum et diaconorum β 17 cui] qui unus C, quibus Crab. Sur. Sirm., et cui Gonz. aliquam fam. regendam Gonz. 18 de om. Gonz. horis om. Crab. Sur. indecantes Crab. Sur. 20 episcopi Gonz. nunc] non F vetita] votet TIF, vetitis Crab. Sur. uti — vel om. F uti] aut TI, uti sibi Gonz. 21 vo- 45 luerint Gonz. metropolitano K et sic semper in hoc concilio suis om. Gonz. de- ponantur Gonz. in textu, in marg.: Ae., B. R., T. I: suspendantur 22 vero] autem Gonz. eo modo L.

1) C. II q. 3 c. 32. 2) Cf. conc. Aurel. a. 538. c. 4.

IV. Si quis clericus post acceptam benedictionem cuiuslibet loci vel ordinis ad coniugale thorum denuo iam sibi inlicitum redire praesumpserit, usque in diem vitae ab honore accepti ordinis, sicut habent patrum antiquorum canones, ab officio depo-¹, si tantummodo communione cōcessa².

V. Ut nullus clericum seu lectorem alienum sine cessione pontificis vel pro-³ movere vel sibi quibuslibet condicionibus audeat vindicare⁴. Quod si quis hanc constitutionem fuerit quacumque praeumptione transgressus, memoratae personae ab eo, cui sunt debitae seu ecclesiastico iure seu proprio, revocatae, quia inlicita vagatione discesserant, ab officio vel honore suscepto iuxta arbitrium sui pontificis suspendantur⁵; episcopus vero, qui ordinaverit, sex mensibus missas tantum facere non praesumat⁶. ¹⁰

VI. Ut servum, qui libertatem a dominis propriis non acceperit, aut etiam iam libertum nullus episcoporum absque eius tantum voluntate, cuius aut servus est aut eum absolvisse dinoscitur, clericum audeat ordinare. Quod quisque fecerit, is, qui ordinatus est, a domino revocetur et ille, qui est conlator ordinis, si sciens fecisse probatur, sex mensibus missas tantum facere non praesumat. Si vero saecularium servus esse ¹⁵ convincitur, ei, qui ordinatus est, benedictiones servata honestum ordini domino suo inpendat obsequium. Quod si saecularis dominus amplius eum voluerit inclinare, ut sacro ordini inferre videatur iniuriam, duos servus, sicut antiqui canones habent, episcopus, qui eum ordinavit, domino saeculari restituat et episcopus eum, quem ordinavit, ad ecclesiam suam revocandi habeat potestatem⁷. ²⁰

VII. Et quia plurimorum suggestione conperimus eos, qui in ecclesiis iuxta patrioticam consuetudinem a servitio fuerint absoluti⁸, pro libito quoruncumque iterum ad servitium revocari, impium esse tractavimus, ut, quod in ecclesia Dei consideratione

1 IV] III TI acceptam Gonz. ad] a RHA 2 coniugalem LT torum
L^β Gonz., tunc I denuo collocatur ante redire Crab. Sur. Sirm. die β vitas suae ²⁵
Gonz. 3 ab ordine accepti ordinis Gonz. et add. ante sicut Sur. Sirm. antiqui
KLTIEN Gonz. ab] ac Gonz.

5 v] III TI cessione pontificis] concession episcopi Crab. Sur. 6 quibusque Gonz.
7 quamecumque R memoratas personas ab his, cui (cum quo β) sunt debitas... revocatas omnes
codd., corresimus cum Sur. Sirm. Gonz. 8 inlicitas L^αRF vacationis R, vacationem α, ³⁰
vacatione TIF, item Gonz. cum adn.: B. R., T. 1: vocatione, vocations Sur. 9 discesserunt Gonz.
ab] CN Gonz., et ab rel. codd. suspendatur LFN 10 menses Gonz. tantum missas
Gonz. tantum om. I.

11 vi] V TI, om. B servus N dominis L iam om. H Gonz. 12 liberum
Gonz. voluntatem K^βIN aut servus] autem servus β 13 eum om. NGonz. dissol-³⁵
viase N, absolvisse Gonz. cum adn.: U: absolutus esse quo K, quod si β quisquam Crab.
Sur. Sirm., quisquis Gonz. 14 qui est om. β si om. R fecisse] fuisse β 15 tan-
tum missam Gonz. servum R 16 convincitur] cognoscitur β ei] et L^β, om. Crab. Sur.
honesto F, honesto TINGonz. ordine βTIFN Gonz 18 iniuria βF sicut et Gonz. 19 eum
om. N et] ut K quem] qui L. ⁴⁰
21 vii] VI BTI, om. F plurimum TI suggestione] CRT, suggestione L, suggestionem
(suge-) TI, suggestione rel. conferimus K, conperemus L in om. TI trioticam R, pa-
rochiam F, parochianam Gonz., om. α 22 a om. L fuissent FGonz. libitu Gonz.
23 servitio K^β

1) Cf. Hinschius IV, 808, n. 1. 2) Cf. Thom. P. I, l. 2, c. 62, num. 2; conc. Aurel. a. 541. c. 17; 46
Loening II, 317, n. 1. 3) Cf. Hinschius I, 93, n. 7. 4) Cf. Hinschius IV, 731, n. 6; 810, n. 2.
5) Cf. conc. Aurel. a. 538. c. 16. 6) Cf. Thom. P. II, l. 1, c. 4, num. 4; conc. Aurel. a. 511. c. 8;
iunge Hinschius I, 33, n. 2. 7) Cf. Thom. P. II, l. 3, c. 88, num. 6; conc. Araus. a. 441. c. 7; cf.
etiam Comment. Iac. Gothofredi in c. un. Th. C. de manumissionibus in ecclesiis IV, 7.

a vineculo servitutis absolvitur, irritum habecatur, adeo pietatis causa communi consilio placuit observandum, ut, quaecumque mancipia ab ingenuis dominis servitute laxantur, in ea libertate maneant, quam tunc a dominis perceperunt. Huiusmodi quoque libertas si a quocumque pulsata fuerit, cum iustitia ab ecclesiis defendatur, praeter eas culpas, pro quibus legis conlatas servis revocari iussent libertates¹.

VIII. Ut in civitate, ubi pontifex iurae humanae conditionis obierit, nullus episcopus ante substitutionem reparati per ordinem successoris aut in civitate aut per parrociis ordinare clericos aut altaria audeat consecrare vel quicquam de rebus ecclesiae praetor humanitatem praesumat auferre². Quod quisque temerario ausu statuta transcederit, conventus ab instituto pontifice verecundiae suas consolens sine dilatione ablata restituat. Si vero suae voluntatis arbitrio vel quorumcumque precibus actus quamcumque personam aut promovere aut contra hoc interdictum ire praesumpserit, anno integro missas tantum facere non praesumat.

IX. Ut nullus ex laicis absque anni conversione praemissa episcopus ordinetur³, ita ut intra anni ipsius spatium a doctis et probatis viris et disciplinis et regolis spiritualibus plenius instruatur⁴. Quod si hoc quisque episcoporum transcedere quacumque conditione praesumserit ordinandum, anno integro ab officio vel a caritate fratrum habeatur extraneus.

X. Ut nulli episcopatum praemiis aut comparatione liceat adipisci⁵, sed cum voluntate regis⁶ iuxta electionem cleri ac plebis⁷, sicut in antiquis canonibus tenetur scriptum, a metropolitano vel, quem in vice sua praemiserit, cum conprovincialibus pontifex

1 adeo] ideo *βN* 3 permaneant *TIN* tune] nunc *TIN* perceperant *Gonz.* quoque om. *L* 4 libertatis *L* defensetur *TIN* 6 pro addidimus ante quibus cum *Crab. Sur. Sirm.* om. *omnes codd. et Gonz.* leges *KLTIN* revocare *LβFN* iussent *Gonz.* libertate *C.*
 25 6 VIII] VII *BTI* pontifex *K* obierit] ubi erit *HA* 7 substitutione *TIF*, subinstitutione *β*, substitutionem *Gonz.* reparari *F*, reportari *N*, deputati *Crab. Sur.* civitatem *RTI* per] in *L* 8 parrocias *L*, parochias *HFN*, parochias *BI* ecclesias *TI* 9 quod si *βT Gonz.* quisquam *Crab. Sur. Sirm.*, quisquis *Gonz.* 10 transcedere *L*, transcedere *β* suae om. *F* *Gonz.* 11 ablata om. *codd. Gonzalezii praetor Ae* suae sive *β* voluntatis] libertatis 30 *Gonz.* 12 aut ante promovere et hoc ante interdictum om. *Crab. Sur. Sirm.* iras *aFN*, ille *K* 13 tantum om. *Crab. Sur.*
 14 IX] VIII *BTI* ut om. *β* annua conversatione permitta (praemissa *B*) epis (epi *HA*) *β* ordinatur *TI* 15 ipsius om. *F Gonz.* spatio *TI* a doctis] adductis *R*, adductis a privatis *TI* et om. *edd.* disciplinatis *L* et om. *TI* 16 institutatur *F*, item *Gonz.* 86 cum adn.: U. G.: instruatur quisquam *Crab. Sur. Sirm.* 17 ordinandum (intell.: ordinando) om. *β* et in cod. U. *Gonzalezii* a om. *KLTI Gonz.* 18 extraneorum *L*.
Canon x. desideratur TI. 19 x] VIII *B* nullus *L*, nullum *β*, nullius *F* episcoporum *F* episcopatum quelibet pacto liceat praemiis aut comp. adip. *Gonz.* per praemissis *β* comparare *β* cum—plebis om. *F Gonz.* voluntatem *β* 20 clerici *L* sicut] si quid *F* 40 tenetur *R*, continetur *Crab. Sur.* post scriptum add.: consensu (consensum *R*) cleri (clericis *B*) ac plebis *β*, cum consensu clericis (cleri et *Gonz.*) plebis (plebi *F*) *F Gonz.* 21 a] ac *F* permiserit *β Gonz.* provincialis *R* pontifex *K*

1) Cf. c. 1 Th. C. de libertis IV, 10; Loening II, 232. 2) Cf. conc. Aurel. a. 538. c. 16 in init.; Thom. P. III, l. 2, c. 62, num. 2. 9. 3) Cf. conc. Arel. a. 524. c. 2. 4) Cf. Thom. P. II, l. 1, c. 85, num. 10. 5) Cf. conc. Arvern. a. 535. c. 2 in init. 6) Cf. Waitz, Deutsche Verfassungsgesch. II, 393, n. 1; Loening II, 180, n. 2; Hinschius II, 518, n. 6. 7. 7) Conc. Arvern. a. 535. c. 2: 'electione clericorum vel civium'; conc. Aurel. a. 538. c. 3: 'cum consensu cleri vel civium eligatur'.

consecratur¹. Quod si quis per coemtionem hanc regulam huius sanctae constitutionis excesserit, eum, qui per praemia ordinatus fuerit², statuimus removendum.

XI. Item, sicut antiqui canones decreverunt, nullus invitatus detur episcopus³, sed nec per oppressionem potentium personarum ad consensum faciendum cives aut cliri, quod dici nefas est, inclinentur. Quod si factum fuerit, ipse episcopus, qui magis per violentiam quam per decretum legitimum⁴ ordinatur, ab indepto pontificatus honore in perpetuo deponatur.

XII. Ut nullus vivente episcopo alius superponatur aut superordinetur episcopus⁵, nisi forsitan in eius locum, quem capitalis culpa deiecerit⁶.

XIII. Ne cui liceat res vel facultates ecclesiis aut monasteriis vel exenodociis pro¹⁰ quacumque elemosina cum iustitia deligitas retentare, alienare adque subtrahere. Quod quisque fecerit, tanquam necator pauperum⁷ antiquorum canonum sententiis constrictus ab ecclesiae liminibus excludatur, quamdiu ab ipso ea, quae sunt ablata vel retenta, reddantur⁸.

XIV. Ut nullus episcoporum aut cuiuslibet ordinis clericus vel alia quaecumque¹⁵ persona quibuslibet condicionibus seu in uno regno seu in alio positus alterius cuiuscumque ecclesiae res aut petat aut praesumat accipere⁹. Quod si fecerit, tamdiu ha-beatur a commonione altaris vel ab omnium fratrum ac filiorum caritate suspensus, donec ipsi ecclesiae, cuius directo ordine iuris est, ablata restituat¹⁰.

1) consecratur *F* per coemtionem hanc regulam *scriptimus*, hanc reg. per coemt. *codd.*²⁰ et *Gonz.*, huius s. const. per coempt. *Crab. Sur. Sirm.* per] vel *L* contentionem *KF*, contentionem *Gonz.*, quoemptionem *R*, quoemptionem α, praeceptione *L* 2 eum] cum *L*.

Canon XI. desideratur *RTI*. 3 xi] x *B*, numerus ponitur ante nullus *F* dum ante item *erasum est L* sicut] siquod α, iuxta quod *Crab.* ut nullus *N* invitatus detur om. *F*, ad has vv. *Gonz.* in *adn.*: B. R., T. 1, 2, U.: invitatus ordinatur invitatus *N* episcopis *C* sed nec 26 om. *F* 4 per om. *Gonz.* oppressiones (opp-e) *HFNGonz.*, obpraessione *AB* cleri α¹¹ F 6 decretum] discretum *L* ab om. *N* honorem α 7 ad vv. in perpetuum *Gonz.* in *adn.*: T. 1. 2: perpetuo.

8 xii] viii *TI*, xi *B* ut om. β nulli β vivente] *CR*, viventi rel. supponatur *TI* 20 *Gonz.* 9 forsitan *KβI* loco β.

10 xiii] x *TI*, xii *B* ecclesiae β monasteriis *LN*, monastyriliis *RT* exenodociis] *CL*, exsenodociis *KRHA*, exsedotiis *B*, exsinodociis *I*, xenodociis *T*, exenodotis *F*, ad senodotis *N* 11 elemosina] *C*, aelymosina *KL*, aelimosina *AB*, elymosina *RHF*, elemosynam *T*, elemosinam *I*, ely-mosinas *N* cum iustitia om. *FNGonz.* ad v. delegatas *Gonz.* in *adn.*: B. R., T. 1, 2, U.: religatas delegata si temptare *K* retentare] retinere *TI* alienare adque subtrahere om. 25 *TI* trahere *R* quod si β 12 quisquis *RB Gonz.*, quis *A*, quis+ *H* 13 tandem ex-cludatur *Gonz.* vel retenta om. *K* retentata *RHA* 14 reddantur] restituantur *N*.

15 xiv] xi *TI*, xiii *B* ordine *TI*, ordinem *K* quaque *Gonz.* 17 accipere om. *TI* 18 ab om. β caretatem *R* 19 iuris] res β restitutur β.

1) *Vide conc. Nic. c. 4; Antioch. c. 19 etc.; Thom. P. II, l. 2, c. 10, num. 12; Hinschius I, 101, 40 n. 6; II, 512; Loening II, 179, n. 1.* 2) Cf. conc. Aurel. a. 533. c. 4. 3) Cf. ep. Caelestini I. ad episcopos per Vienn. et Narb. prov. 'Cuperemus quidem' (Jaffé-W., Reg. 369), cuius cap. 5 *tibdem verbis*: 'Nullus invitatus detur episcopus' incipit; vide etiam D. 61 c. 13. 4) Cf. conc. Arvern. a. 535. c. 2. 5) Cf. conc. Lugd. a. 517. c. 3. 6) Thom. P. II, l. 1, c. 58, num. 4; Loening II, 195, n. 3. 7) Cf. conc. Agath. c. 4. 8) Cf. conc. Aurel. a. 541. c. 25. 9) Cf. conc. Arvern. 45 a. 535. c. 5. 10) Cf. Hinschius IV, 803, n. 8.

XV. De exenodocio vero, quod piissimus rex Childebertius vel lugalis sua Uulthrogotho regina¹ in Lugdunensi urbo inspirante Domino considerant, cuius institutionis ordinem vel expensae rationem potentibus ipsis manuum nostrarum suscriptione firmavimus, visum est pro Dei contemplacione iunctis nobis in unum permanensa auctoritate decernere, ut, quidquid praefato exenodocio aut per supra dictorum regum oblationem aut per quorumcumque fidelium elemosinam conlatum aut conferendum est in quibuscumque rebus adque corporibus, nihil exinde ad se quolibet tempore antestis ecclesiae Lugdunensis revolet aut ad ius ecclesiae transferat², ut sucedentes sibi per temporum ordinem sacerdotes non solum aut de facultate exenodocii ipsius aut de consuetudine vel institutione nil minuant, sed dent operam, qualiter rei ipsius stabilitas in nullam partem detrimentum aut deminutionem aliquam patiatur, providentes intuitu retributionis aeternae, ut praepositi semper strenui ac Deum timentes decadentibus instituantur et cura aegrotantium ac numerus vel exceptio peregrinorum secundum inditam institutionem inviolabili semper stabilitate permaneat. Quod si quis quolibet tempore, euiliber potestatis aut ordinis persona, contra hanc constitutionem nostram venire temptaverit aut aliquid de consuetudine vel facultate exenodocii ipsius abstulerit, ut exenodotium, quod avertat Deus, esse desinat, ut necator pauperum³ inrevocabili anathema feriatur⁴.

XVI. Quisquis etiam aut maiorum aut medioerium personarum quodecumque munieris vel facultatis sacerdotibus aut ecclesiis aut quibuslibet locis sanctis studio mercedis cum iustitia pro Dei contemplatione contulerit aut ea, quae a parentibus donata

Canon xv. desideratur in omnibus codd. Gonzalezii praeter Ac. et in cod. Tolezano Sirmundi.

1 xvii XII TI, xiii B exenodocio] CL, exenodocio K, exenodocio (e-tio) TIN, exsynedocio F, exsenedocia RHA, exsenedochio B childebertus] CT, childebertus A, hildebertus IF, childebertus rel. conugalis Gonz. uulthrogotho] C, uulthrogotho LN, ultrogoto K, ulthrogotho F, ultrogoto T, ultrogoto I, ultrotho R, ultrotho α, Guldragota Gonz. 2 lugdonensi L, leudunensi (l-ne) KN, lugdonini R, lugdunini AB, lugdmense F 3 expensa TI, expensam Gonz. expensae rationem] expansionem F, excipitionem Crab. Sur. suscriptionem (subs-) RHA, scribitionem B 4 contemplationem RHA permanensram RHA auctoritatem R 5 praefatum L 20 exenodocio] C, exenodotio L, exenodocio K, exenodotio RHAN, exenodochio B, exinodotio F, exenodocum TI per om. TI regnum BTI oblatione TI 6 elemosinam] C, elymposinam KLN, elimosina R, alymosina (ali-.) α, alymosina F, elemosyna (e-in) TI conlato TI 7 antestes RN, antistitis K, antestites B 8 lugdonensis LF, leudunensis K, lugdonensis R, lugdunensis A vocet Gonz. per] pro K tempore C 9 aut om. βN facultatem R 35 exenodotii] exenodotii (e-cii RN) βEN stabilita add. post ipsius Gonz. consuetudinem β, constitutionem F consuetudine vel institutione] constitutione Gonz. 10 institutionem KRHAf nihil αIN minnat L, minnunt TI rei] rerum L, rerei R, res ei α stabilitus K 11 aliquam] in aliquo Gonz. pactatur providens R ad intuitum Crab. Sur. intuitu om. L retributione R 12 dependentibus institutur C^a fortasse cum Crab. Sur. Sirm. legendum est 40 substituantur 13 et] ut KF numerum TI indicatam KTN, indicatam C 14 constitutionem TIN stabilitatem LTI quis om. TIN quodlibet tempore R, om. Gonz. 15 eiuslibet—persona om. Crab. culuslibet] cuius β potestatis—hanc om. β potestatem TI aut] qua L, vel Sur. Sirm. persona om. Sur. hanc om. Crab. institutionem Gonz. 16 consuetudinem βTIF facultatem β exenodocii] CLI, exenodocii KHT, exenodotii HAN, 45 exenodotii B, exsynedotii F 17 exenodotium] L, exenodium C, exsenodocum KN, exenodotum β, exaynodotum F, exsenodocio (exe-o) TI necatur (negatur LF) codd. praeter C anathema LF.

19 XVI] XIII TI, XV B quisquis] si quis TI quoenam numero vel facultate Gonz. 20 muueri K studium β 21 cum iustitia om. FN contulerit] collatas Gonz. aut ea] et hanc ipsa Crab.

50 1) *De Vulthrogotho regina* vide Greg. Tur. II. Fr. IV, 20; V, 42; eiusdem *De Virt. S. Mart.* c. 12; vide etiam Fortunati Curn. VI, 6. 2) Cf. Thom. P. III, l. 2, c. 7, num. 6. 3) Cf. Hinrichius IV, 812, n. 3. 4) Cf. Thom. P. I, l. 2, c. 94, num. 9; Loening II, 651, n. 2.

noscuntur, postmodum auferre praesumserit, superiori sententia ut necator pauperum a communione privabitur¹.

XVII. Placeuit etiam, ut, si quaecumque persona contra episcopum vel actores aeclesiae se proprium credederit habere negotium, prius ad eum recurrat caritatis studium, ut familiari additione commonitus sanare ea debeat, quae in quaerimoniam deducuntur. Quam rem si differre voluerit, tunc deum ad metropolitani audiencem veniatur. De qua re cum litteras suas metropolitanus ad conprovincialem episcopum dederit et causa ipsa inter utrosque quacumque transactione amicis mediis non fuerit definita, ut ipsi metropolitano necessarium sit in eodem negotio iterare rescriptum, et secundo ammonitus sanare, mittere aut venire distulerit, in tantum a caritate metropolitani sui noverit se esse suspensum, donec ad praesentiam eius veniens causae ipsius, de qua petitur, reddederit rationem². Quod si patuerit episcopum ipsum contra iustitia fatigatum, is, qui eum iniusta interpellatione pulsavit, anni spatio a communione ecclesiastica suspendatur³. Si metropolitanus a quocumque conprovinciale episcopo bis fuerit in causa propria appellatus et eum audire distulerit, ad proximam synodo, quae constituetur, negotium suum in concilio habeat licentiam exerendi et, quidquid pro iustitia a conprovincialibus suis statutum fuerit, studeat observare⁴.

XVIII. Id etiam huic decretum crededimus inserendum, ut, si quis de conprovincialibus episcopis a metropolitano suo ad concilium intra suam provinciam fuerit evocatus et praeter evidentem infirmitatem ad concilium venire distulerit adque de synodali conventu, antequam cuncta convenient, sine comeato concilii ipsius discedere fortasse praesumserit⁵, sicut est praecedentibus regulis statutum, sex mensibus a missarum officio suspendatur⁶. Quod si concilium faciendum quaecumque necessitas intata distulerit, a metropolitano suo veniam postulans ad missarum faciendarum gratiam revocetur.

25

1) necatur (negatur *F*) *codd. praeter C* 2) a om. *C* privabitur] *C*, privetur *rel.*
 3) XVII] XIII *Tl*, XVI *B* si om. *R* quaecumque] *B*, quicunque *C*, quacumque *rel.* actores
L, actorem *R*, actores *Hl*, actores *A*^a 5) studium] *C*, studium *K*, studio *rel.* eam *α* debit
 (debit) *β* queremonia (quaseri-) *αTlFN* 6) si om. *HA* 7) metropolitanus *om. TIN*
 8) causam ipsam *L* inter] in *Tl* utrasque *KLRN*, utriusque *α* transactione] ocean-
 sione *β* 9) necessario *L* negotium *Tl* scriptum *β* 10) admonitus *codd. praeter CN*
 sanare] aut *Crab. Sur.* detuluerit *HA* in tantum corrimus, tantum *codd.*, tunc *Crab.*, tamdu
Sur. Sirm. Gonz. ad caritatem *β* 11) causa *Gonz.* 12) redderit *β* ipsum *om. N* iusti-
tim LRIF 13) et is *Gonz.* post eum *add.* fatigavit *F*, fatigat *Gonz.* spaciun *β*
 14) si vero *TIN* 15) in *om. β* eum] cum *LF* detuluerit *HA* synodus (sin- *Rl*) *codd. ss*
praeter C 16) constituitur *KTl*, constituerit *F*, constitutur *C* concilium *βTl* licentiam
 exerendi et *om. F* exercendi *LF Gonz.*, inferendi *TIN* et *om. Gonz.* 17) servari *Gonz. cum*
adn.: T. 1, 2, U., G.: observare.

Canonem XVIII. et sequentes desumpsit *Gonz.* ex uno cod. *Ac.*, desiderantur in reliquis libris ab eo adhibitis, item in cod. *Tolosano Sirmoni*. 18) XVIII] XV *Tl*, XVII *B* decretum] *Cf'*, decreto 40
rel. credimus *Gonz.* inserendum *om. α* provincialibus *α* 19) a om. *Tl* ad] in *K*
 a concilio *R* sua *KABF* provincia *KF* 20) de] a *Gonz.*, *om. FN* 21) ad *rr.* cuncta
 convenient in marg.: de cunctis concludant *Crab.* comeato] *C*, comeatu *LHBF*, comeatum *R*, com-
 mentum *KT*, commentum *IN* 22) si quem a concilio quaecumque *Crab. Sur.* faciendum *om. β*
 quaecumque *L*, quocumque *β* 24) abstuluerit *HB*, obstulerit *R*, obstuluerit *A*. 48

1) *Vide supra* c. 15 i. f.; cf. conc. Aurel. a. 541. c. 14. 19. 2) Cf. Hinschius IV, 742, n. 9. 10;
 743, n. 3. 3) Cf. Loening II, 510, n. 1; Hinschius IV, 802, n. 1. 4) Si metropolitanus — observare ==
C. 6 q. 4 c. 4. — Cf. Hinschius II, 5, n. 4. 5) Cf. conc. Arel. inter a. 442—506. hab. c. 19; iunge
Hinschius III, 474, n. 6; IV, 736, n. 1. 6) Cf. conc. Aurel. a. 538. c. 1; Loening II, 204, n. 2.

XIX. Quaecumque etiam puellas seu propria voluntate monasterium expotent seu a parentibus offeruntur, annum in ipsa qua intraverint ueste permaneant. In his vero monasteriis, ubi non perpetuo tenentur inclusae, triennium in ea qua intraverint ueste permaneant et postmodum secundum statuta monasterii ipsius, in quo elegerint permanere, vestimenta relegionis accipient. Quae si deinceps sacra relinquentes loca propositum sanctum saeculi ambitione transcederint, vel illae, quae in domibus propriis, tam puellas quam viduae, commutatis vestibus convertuntur, cum his, quibus coniugio copulantur, ab ecclesiae communione priventur. Sane si culpam sequestratione sanaverint, ad communionis gratiam revocentur¹.

XX. Id etiam miserationis intuitu aequum duximus custodiri, ut, qui pro quibuscumque culpis in carceribus deputantur, ab arcidiacono seu praeposito ecclesiae singulis diebus Dominicis requirantur, ut necessitas vinctorum secundum praeceptum divinum misericorditer sublevetur adque a pontifice instituta fidi et diligenti persona, quae necessaria provideat, competens victus de domo ecclesiae tribuatur².

XXI. Et licet proprio Deo omnium Domini sacerdotum vel quorumcumque haec cura possit esse fidelium, ut aegentibus necessaria debeat ministrare, specialiter tamen de leprosis id pietatis causa convenit, ut unusquisque episcoporum, quos ingolas hanc infirmitatem incurrisse tam territorii sui quam civitatis agnoverit, de domo ecclesiae iuxta possibilitatem victui et vestiti necessaria subministret, ut non his desit misericordiae cura, quos per duram infirmitatem intolerabilis constringit inopia³.

XXII. De servis vero, qui pro qualibet culpa ad ecclesias septa configurerint, id statim observandum, ut, sicut in antiquis constitutionibus tenetur scriptum, pro concessa culpa datis a domino sacramentis, quisquis ille fuerit, egrediatur de venia iam securus. Enimvero si inmemor fidei dominus transcendisse convincitur quod iuravit, ut is, qui veniam acciperat, probetur postmodum pro ea culpa qualicumque sup-

1 xix] xvi TI, xviii B monasterium LN, monasterium T, monasterio β 2 ueste collocatur post ipsa β in qua Gonz. 3 monasteris LN, monasteriis T, monastriis R in perpetuo F perpetuum TI in trienio TI intraverant TI 4 verbis postmodum secundum finit textus concilii T monasterii L quo] loco (loco qua B) β 6 seculari (s-re) IF Gonz.

5 ambitionem K transcederit β vel om. β 7 conversantur Sur. 8 sequestrationis K, sequestrione α , sequens traditione I sanaverint] amoverint K 9 a communiones gratia RHA.

10 xx] xvii I, xviii B intuetum accum R, in tuae tuae cum HA aequum duximus] cum duximus B, conduxiimus F 11 carcheribus A, carcheribus R detinentur Sur. arcidiacono]

C, archidiacono KR, archidiaconos I, archidiacono rel. sen a β praepositu] C, praepositum K,

15 propositio R, propositum I, praeposito rel. 12 ut] et Gonz. 13 fidelltor C fideli et dilig- gens L 14 necessaria sunt L, et competens eis L, eis competens Gonz. domo] dono RHA.

Canones XXI. et XXII. commutati sunt N, canones XXI.—XXIV. hoc ordine dispositi sunt: XXIII.

XXII. XXI. XXIV. I. 15 XXI] XX B et om. KF Gonz. domini] Dei Gonz. sacerdotes I

16 exigentibus I ministrari β I 17 de om. IN leprosis K, lebrosis L^a, lebrosis R, libros

40 α , dobilibus Crab. Sur. ingolas] C, inueulas K, incolas rel. hane] a R, ac α , abent (habent)

IN 18 infirmitate α agnoverit] R, agnoverint omnes rel. de om. L 19 subministrat]

CLFN, subministrant rel. his] ei RH^aA, et B, eis H^b.

Canon XXII. desideratur F Gonz., commutatus est cum canone sequenti XXIII, cui canon ultimus omissio numero adiunctus est β . 21 vero qui pro] vel auxillis R qui om. α culpa] causa

45 si Crab. Sur. ad ecclesiac] declinis H^aA, de ecclesiae H^bB configurerit CLB^a 22 sicut]

si quid HA 23 cessa C veniam LRHAI 24 iam om. L fidem β 25 ut] et L

1) Cf. Thom. P. I, l. 3, c. 46, num. 3; Loening II, 396, n. 2. 2) Cf. Thom. P. II, l. 3, c. 87, num. 1. 3) Cf. conc. Aurel. a. 511. c. 16; Thom. P. III, l. 3, c. 29, num. 2; Loening II, 243, n. 1.

plicio cruciatus, dominus ille, qui inmemor fuit datae fidei, sit ab omnium communione suspensus. Iterum si servus de promissione veniae datis sacramentis a domino iam securus exire noluerit, ne sub tali contumacia requirens locum fugae domino fortasse dispereat, egredi nolentem a domino eum licet occupari, ut nullam quasi pro retentione servi quibuslibet modis molestiam aut calumniam paciatur ecclesia; fidem tamen a dominus, quam pro concessa venia dedit, nulla temeritate transcendat¹. Quod si aut gentilis dominus fuerit aut alterius sectao, qui a conventu ecclesiae probatur extraneus, is, qui servum repetit, personas requirat bonae fidei Christianas, ut ipsi in persona domini servo praebant sacramenta; quia ipsi possunt servare, quod sacrum est, qui pro transgressione ecclesiasticam metuant disciplinam².

XXIII. His itaque Deo propitio constitutis, quod praeccipuae in omnibus patruin conciliis habetur scriptum, congrua definitione sancimus, ut intra anni circulum unusquisque metropolitanus episcopus iunetis in unum locum conprovincialibus suis intra provinciam suam student habere concilium, ut aut, si qua accesserint, caritatis emendentur studio aut, si pax regulis vel disciplina in cunctis Deo adiuvante permanescit, autore honorum omnium Deo de caritate et praesentia gratulentur³.

XXIV. Haec ergo Deo propitio constanter et unanimiter definita servantes, etiam praeteritorum statuta canonum decernimus, ut Christo auctore deinceps inconclusa universa serventur, ut manentes concordia, quae divina inspiratione salubriter in praesenti tempore definita sunt, amodo et habeant vigorem et custodiant caritatem.

In Christi nomine Sacerdos episcopus ecclesiae Lugdunensis constitutionem nostram religi et subscripsi. Notavi die V. kal. Novembris, anno XXXVIII regni domini Childeberthi, inductione tertia decima.

1 cruciatus] indicatus L communione α 2 iterum] item I de promissione veniae] pro veniam (venia R) β 4 depereat β nullum α pro retentione] propo tentatione α 25 5 ecclesiae α 6 concessam α veniam KR aut om. β 8 his βN repetit et K persona Kα christianus β, christianos I ipse (ipsae) α personam KR 9 pro servum (servo R) β praeveniant R, preveant A, praestet Crab. Sur. sacramentum R, sacramentum α ipse β 10 pro] post β transgressionem α ecclesiasticae K, ecclesias β.
 11 XXIII] XXII FGonz. deo] Domino Gonz. 12 congruam KL, cum N defini- 30 cionem L saneximus FN ut om. Gonz. 13 uno R 15 disciplinam RHA, disciplinis BF, discipline I in cunctis] iuninetis FGonz. 16 autore] CL, auctore rel. deum K do om. Gonz. de—deo in v. 17 om. F.
 Numerus XXIV. om. et canon praecedenter adiungitur LβF Gonz. 17 unanimiter LβFN
 18 ante decernimus add. id CKIFN, his β 19 concordia] C, concorditer rel. et in N 35
 20 tempore] serventur et N.

Subscriptionibus praemittitur hic titulus: Item subscriptio episcoporum N, Nomina episcoporum qui subscripterunt β; in cod. L praecedit subscriptionem *Sacerdotis episcopi Lugdunensis subscriptio Aureliani episcopi Arelatensis*, cui etiam *adnotatio temporis synodi iungitur*. 21 in christi nom. om. hic et semper N, collocatur hic et postea post nomen episcopi β sacerdos αIFN epi- 40 scopus collocatur post lugdunensis L, om. hic KβF, hic et semper N, quo in codice formula semper sic legitur: N. ecclesiae N. iiii lugdunum K constitutionem—et om. N hic et postea 22 religi semper CRA, relegi rel r̄el rel. subscripti aliquoties perscribuntur, sapissime sub, subsi, subscriptis abbreviatur C, semper ss abbreviatur KL, in reliquo libris sic vel subi abbreviatur notavi] C, nota I, ii KL, om. βFN die] sub die II, om. βF regni annus collocatur post inductionem IN 45 XXXVIII] XXXIII I, iii F regni] KL, regnante IX, regno Cβ, regnum F domini nostri L, domo N, domo β 23 childeberti KHAI, chiliberi L, childeberto BN, hildeberti F post nomen add. regis LβI ind. tert. dec. om. β inductione] in die C post decima add. octies p symm iiii K

1) Cf. conc. Aurel. a. 511. c. 3; a. 541. c. 21. 2) Cf. Thom. P. II, l. 3, c. 97, num. 5; Loening II, 537, n. 3; Hinschius IV, 385, n. 6; 845, n. 5. 3) Cf. conc. Aurel. a. 541. c. 37. 50

- In Christi nomine Aurilianus episcopus ecclesiae Arclatensis constitutionem nostram religi et subserpsi.
- In Christi nomine Eaychius episcopus ecclesiae Viennensis constitutionem nostram religi et subserpsi.
- 5 Nicetus gratia Domini episcopus Triuerice civitatis consinsum meum vel dominorum meorum religi et subserpsi.
- Desideratus in Christi nomine episcopus ecclesiae Beturiuae subserpsi.
- Aspasius in Christi nomine Elusac episcopus consensum nostrum vel dominorum meorum religi et subserpsi.
- 10 Constitutus in Christi nomine episcopus ecclesiae Senonice consinsi et subserpsi.
- In Christi nomine Placidus ecclesiae Matisensis episcopus consinsi et subserpsi.
- In Christi nomine Firminus episcopus ecclesiae Uceticinsium consinsi et subserpsi.
- In Christi nomine Agricula episcopus ecclesiae Cabillonensis consinsi et subserpsi.
- In Christi nomine Urbicus episcopus civitatis Uesuntiensis consinsi et subserpsi.
- 15 In Dei nomine Rufus episcopus ecclesiae Octorinsium consinsi et subserpsi.
- Gallus in Christi nomine episcopus Aruerne ecclesiae consinsi et subserpsi.
- Saffaracus in Christi nomine episcopus ecclesiae Parisiacae subserpsi.
- Domitianus episcopus ecclesiae Tungrinis subserpsi.
- Eleutherius in Christi nomine episcopus ecclesiae Autisiodorensis subserpsi.
- 20 Desideratus in Christi nomine episcopus ecclesiae Uerredunensis subserpsi.
- Grammatius episcopus ecclesiae Uindunnensis subserpsi.

1 *Aureliani subscriptio desideratur F* aurelianus in chr. nom. *I* aurelianus *KN*, aurilinus
β episcopus *om. K* a*rc̄l L* constitutionem—et *om. I hic et postea* 3 in chr. nom. *om. I hic et postea* esychius] *C*, hyscius (ys-s) *KF*, escius (ets-s) *B* *LβIN* episcopus *om. KF*
25 vienensis a*cc̄lo I* uieni*N*, uienensis *N*, uienensis *B* 6 niceius *KL*, niceius *L*, niceius *N*,
nicetus α gratia domini] in christi nom. *β*, *om. I* triuerice clv.] eccl. treuericae *βI* treuericae
K, treverice *N*, treveris *F* consinsum—meorum] constitutionem nostram *β*, c*on̄st F* dominorum
L 6 religi *om. F* 7 in christi nom. ponitur *hic et semper ante nomen episcopi K*, inde
ab hoc versu semper om. β, et in iidem libris formula postea semper haec est: *N*. episcopus ecclesiae
30 N. sūbi vel sūb (H: subscriptis usque ad p. 110, v. 2) episcopus *om. F* bethoriue *K*, bethoriue
L, bitoriuao *F*, bituricas *I*, botorice *N*, beturgensis *R*, biturgensis *HB*, biturgensis *A* 8 aspasius
*op. a*cc̄le aelosae subscripti I* aspasius *F* cloes *NF*, cloesius *β* consensum—et *om. F* hic
et postea 10 constitutus *L* sesonico *N* cons. et *om. I hic et semper* consinsi vel consi
vel consi C, consensi vel consi KL 11 in christi nom. collocatur abhinc semper post nomen episcopi
35 F placedus *α*, platinus *R* ep. eccl. matascensis *K*, ep. a*cc̄lo matascensis I* matisenus *F*,
matoseensis N, matascensis *β* 12 Firmisti et Agricula subscriptiones corrupte sic contrahuntur:
firminus in chr. nom. op. eccl. anthonius subb F ueoticonsum *KL*, ueotontium *I*, ueoconse *N*, ueo
teco β 13 agraecola *KA*, agricola *BI*, agroecola *R*, agrecola *H* cabilonensis (c-ses) *KN*, cabilo
nensis LI, cauillonensis (cauilo-s *RB*) *β* et *om. L* 14 haec et sequentes subscriptiones usque
*40 ad Clematii om. I urbecus *K* civitatis] ecclesiae *L* civit.—et *om. F* uesunsiensis *K*,
vesunciensis N, suntiensis *L*, uisuncensis *R*, uisuncensi *α* 15 in christi nom. inde ab hoc versu semper
om. F dei] christi *K* octoronsium *K*, octorinsium *L*, octodrensis *N*, auctorensum *F*, valensium
(null-m R) β subscripti *hic et in vv. 16. 17. 18. om. F* 16 aruerne*N*, arvernica *RH*, a-nece
AB, aruennorum *F*, alauernice *K* 17 saffar-eus *N*, saffaragus *F* parisenais *N*, parisiaci *F* sub
45 scripsi] consensi L 18 ante Domitianus subscriptionem add.: proculus e*p̄s subb F*, codem modo
*sequens subscriptio legitur: dominianus e*p̄s subb*, posteriores vero usque ad Bebiani tantum ex nomine*
*et voce e*p̄s* consistunt hic et semper, ubi in textu nostro codicem C secuti in christi nomine omi-*
simus, leguntur haec verba ante nomen episcopi K dominianus *Lβ*, dominianus *N* ecclesiae
om. L tongrensis *KLN* 19 eleuterius *KFN* anticidoro *L*, altecidero *K*, altesiodorensis *N*,**

50 altissodrinsis *α*, altissodris *R* 20 Desiderati subscriptio *om. β* uerdunensis *N*, ueridunensis
L subscripti] consensi et subscripti *K hic et semper usque ad p. 111, v. 10, praeter p. 110, v. 9,*
ubi subscripti legitur; item consensi et subscripti usque ad p. 111, v. 6 L, exceptis p. 110, v. 9,
p. 111, vv. 1. 2, ubi subscripti et p. 110, v. 12, ubi consensi legitur 21 Grammatii subscriptio
desideratur F in christi nomine in episcoporum subscriptionibus hic et p. 110, vv. 1. 2, ante

- Tetricus episcopus ecclesiae Lingonice subscripti.
 Nectarius episcopus ecclesiae Austidunensis subscripti.
 Eusebius episcopus ecclesiae Sanctonicæ subscripti.
 Proculianus episcopus ecclesiae Auscensis subscripti.
⁵ Maximus episcopus ecclesiae Cadurcinæ subscripti.
 Bebianus episcopus ecclesiae Agennensis subscripti.
 Abthonius episcopus ecclesiae Ecolisnissis subscripti.
 Deuterius episcopus ecclesiae Uintiensis subscripti.
 Lauto episcopus ecclesiae Constantine vel Briouerensis subscripti.
¹⁰ Passius episcopus ecclesias Sagensis subscripti.
 Clematius episcopus ecclesiae Carpentoratensis subscripti.
 Uellesius episcopus ecclesiae Uappincensis subscripti.
 Aregius episcopus ecclesiae Neuernensis subscripti.
 Hilarius episcopus ecclesiae Diuiensis subscripti.
¹⁵ Clementinus episcopus ecclesiae Aptensis subscripti.
 Palladius episcopus ecclesiae Telonensis subscripti.
 Basilius episcopus ecclesiae Glannatensis subscripti.
 Auolus episcopus ecclesiae Aquensis subscripti.
 Fybidiolus episcopus ecclesiae Redonensis subscripti.
²⁰ Gallus episcopus ecclesias Valentine subscripti.
 Leubenus episcopus ecclesiae Carnotensis subscripti.
 Theudobaudus episcopus ecclesiae Lixouiensis subscripti.

*nomen episcopi, postea semper post nomen add., om. autem p. 110, v. 22, et p. 111, vv. 8. 9. 10
 gramatis $K\beta$ ecclesiae] civitatis L uendunensis L , uendunensis K , uendunensis N , uendo-
 nensis α , uindonns R 1 tetricus $K\beta N$, tetricus F lengonicae KN 2 nectarius L , nectarius N 26
 austidunensis L , austidunensis N , austodunensis HA , austodunns R , agustidunensis K , augustidunensis
 B 3 santonicæ KN 4 procolianus HA , procolianus R , procolianus B op. auscis eccl. L
 auscias $KRHA$, auscias BN 5 eadricas K , cadurcas LN , cadurcas β 6 bibianus KN , uiuianus β ,
 uibilianus F agennensi K , agenensi L , agennensis α , agenisi R 7 aptonius epis eccl. equolis-
 nesium subb F ; sequentes subscriptiones usque ad Vellesius nihil praeter nomen et epis subb prae-
 sent abtonius N , antonius $I\beta$ ecolisnensis K , ecolisnensis N , culisensis L , colosensis β
⁸ Deuterii subscriptio om. β deuterius KL uensensis K , uentiens L , uenciensis N 9 lautho-
 L , laut N , leonto R constantiae (e-ciae A) β vel briouerensis om. N , in libris β formatur
*c. his verbis corrupta haec subscriptio; uebriornensis episcopus ecclesiae subscripti brior K , briou-
 sis L* 10 hic formula usitata sic mutatur: pass. ep. in chr. nom. augensis eccl. cons. et subs. 36
 L sagen (sageñ A) β , agensis N 11 Clematii subscriptio om. β op. carpenteretensis eccl. L
 carpintorat; K , carpentoratis N 12 uellestus R uappencensis L , uapencensis I , uappenesis N ,
 uappleensis R , uapicensis α 13 Aregii subscriptio om. IF arigii L Aregii, Hilarii,
 Clementini subscriptiones confusae sic exhibentur β : aridius (aridius R) ep. eccl. dinensis (dinensis R)
 subs. erarius (erarius R) ep. eccl. aptensis subs. clementinus (clementinus R) ep. eccl. neuernensis 40
 subs. 14 Hilarii subscriptio om. I hilarius epis pictauensium F helarius K , halarius
 L 15 Palladii subscriptio praeedit Clementini subscriptionem F et utraque nihil praeter nomen
 et vocem epis prachet clementinus L aptentis K 16 Palladii et Basilii subscriptiones
 om. I thelonensis L , telonensis β 17 Basilii subscriptio om. F glannatensis β , glan-
 natine KN , glannatheno L 18 auol epis aquinse subb F auulus L , aluulus B aquensis 45
 IN , aquinensis L subscriptione Acali finit series IF ; add.: et reliqui episcopi qui sub-
 scripserunt XXXVI, item qui locum episcoporum subscripserunt presbyteri, archidiacones et diacones numero
 XXI. Explicant canon aurelianensis tertii I , Exj F 19 pro Fybidiolis subscriptione legimus hanc:
 edebiolus (otdebiolus B , edebiolus R) op. eccl. retomagensis subs. β fydidiolus K , fobediolus L ,
 fidiolus C , iubidiolus N redonieni KL , sidonice N 20 ualentiae (ualenciae A, ualentia R) β 50
 21 leubinus K , felix (felix R , felyx A) β carnatene $K\beta$, carnatensis N , carloctisae L 22 theu-
 dobaudus LN , sigibaudus α , segebaudus R lexoniae K , lexonae N , luxouiae β , bononiae L*

- Alodius episcopus ecclesiae Tullensis subscripti.
 Licinius episcopus ecclesiae Ebroicorum subscripti.
 Medoueus episcopus ecclesiae Meldensis subscripti.
 Liberius episcopus ecclesiae Aquensis subscripti.
⁶ Amelius episcopus ecclesiae Conuenicae subscripti.
 Alecius episcopus ecclesiae Lactorensis subscripti.
 Gonotiermus episcopus ecclesiae Siluanectensis subscripti.
 Egidius episcopus ecclesiae Africatinae subscripti.
 Beatus episcopus ecclesiae Ambianensium subscripti.
¹⁰ Ambrosius episcopus ecclesiae Tricassium subscripti.
 Marinus presbyter directus a domino meo Antonino episcopo ecclesiae Auennicae subscripti.
 Actius presbyter directus a domino meo Magno episcopo ecclesiae Cemelensis et Ni-
 caensis subscripti.
 Cautinus arcidiaconus directus a domino meo Melanio episcopo ecclesiac Albensis subscripti.
¹⁵ Vincentius presbyter directus a domino meo Luciferio episcopo ecclesiae Deinsis subscripti.
 Tranquillus presbyter directus a domino meo Pappulo episcopo ecclesiae Genauensis sub-
 scripsi.
 Theudorus presbyter directus a domino meo Leucadio episcopo ecclesiae Baiocensis sub-
 scripsi.
²⁰ Claudianus diaconus directus a domino meo Fausto episcopo ecclesiae Regensis subscripti.
 Epyfanus presbyter directus a domino meo Expectato episcopo ecclesiae Foroiuliensis sub-
 scripsi.
 September diaconus directus a domino meo Eusebio episcopo ecclesiae Antipolitanae sub-
 scripsi.

²⁵ 1 alogius *L*, ualerius β tollensi *K*, tollensis *LN*, tollensis *R*, tullensis α 2 licinius]
 ualerius β licinius in chr. nom. e. brocorum episo. subscripti *L* ebrocarum *N*, ebroecorum β
 3 medonus *K*, medouitus *L*, medouios *N*, chronoplus β meldinus *L*, melderensis *K*, melduorum β
 4 liuerius *L*, iulianus β aquensis αN , aquensis *L*, 5 amelius] pressidius *H*, praessidius *A*,
 praeisdius *RB* 6 alethius *K*, alicius *L*, alesius *N*, faustus β lactorensis *C*, lectorensis *L*,
 20 lacturensis *N* 7 gonotigernus *K*, gunautegernus *L*, fidelgernus α , fidelernus *R* siluanectensis
KL, siluanectensis *N*, siluanectenac β 8 egidius] foegradius β abrenctius *K*, abrincatius *L*,
 abringatius *N*, abrincatis α , abrincadis *R* 9 ambianis *R*, abrincatius α iterum 10 treca-
 strum *K*, ambianensis α in codd. β sequenter etiam haec subscriptiones: caledus (adledus *R*)
 episcopus ecclesiae tricassium (tric. om. *R*) subs. clementius ep. eccl. subs. egidius (aegidius *R*) ep. eccl.
²⁵ remensis (*R*, remorum *B*, lacuna *HA*) subs. quintianus ep. eccl. subs., et sequitur: Expl (explicit *B*)
 canonis aurilianensis tempore childeberti (chlodouichi regis *R*) add. post episcoporum subscriptiones:
 Finiunt episcopi numerum quinquaginta *N* 11 vicariorum subscriptiones prorsus desiderantur
 βI , praemittitur formula: Item qui loco episcoporum subscripti erunt *N* formula subscriptionum vica-
 riorum in libris *CKL* eadem est, nisi quod verba domino meo, quae *KL* semper habent, in cod. *C* ex-
 cepto primo versu desiderantur; praeterea in cod. *K* subscriptiones verbis in christi nomine semper
 incipiunt, in cod. *L* praecedunt p. 111, vv. 11. 14, et p. 112, vv. 1. 3. 6. 8 verba in chr. nom., et p. 111,
 vv. 16. 23, in dei nom., quae verba in cod. *C* semper desunt; in cod. *N* prima subscriptio sic exhibetur:
 marianus presbiter ecclesiae aquenico antoni episcopi subscripti, similiter reliquae marianus *L*
 subscripti perscribitur *C*, abbreviatur semper \bar{ss} *KL*, \bar{ss} *N* 12 agetius presb. cel. cemelensis magni
³⁰ episcopi subs. *N* athius *L*, agetius *K* cimilius et nicaensis ecclesiae *L* et nicaensis
 α om. *K* 14 haec et sequentes subscriptiones sic exhibentur in cod. *N*: cautinus arcidiac. melani
 episcopi albensis subs. canthinus *L* arcidiaconus *C*, arcidiaco *N*, archd *K*, archd *L* 15 uin-
 censius *KL* locritio *L*, lucreti *N* deensis *KN*, diensis *L* 16 pappolo *L*, pappoli *N*
 genuen *K*, genuensis *L^a*, genevensis *L^b*, genabensis *N* 18 theodorus *N* leuchadio *L*, leucadi
³⁵ *N* baiocas *K*, lacotiae *L*, eccl regensis *N* 20 fastu *L* regens *K*, reigenis *C*, reiensis
N 21 spectatum *L*, spectati *N* forciuliens *K*, forciulensis *N* 23 eusebi *N* antepol *K*,
 antopolensis *N*

Optatus abbas directus a domino meo Praetextato episcopo ecclesiae Cabellicae subscrispsi.
Petrus presbyter directus a domino meo Uindemiale episcopo ecclesiae Arausicae subscrispsi.
Probus diaconus directus a domino meo Gallicano episcopo ecclesiae Ebridunensis subscrispsi.

Uitalis presbyter directus a domino meo Agrecio episcopo ecclesiae Toronnicæ subscrispsi.⁵
Vinecentius presbyter directus a domino meo Leontio episcopo ecclesiae Bardigalensis subscrispsi.

Agecius presbyter directus a domino meo Auolo episcopo ecclesiae Segestericæ subscrispsi.
Bantardus arcidiaconus directus a domino meo Ruricio episcopo ecclesiae Lemouicinæ subscrispsi.

Uiuentius arcidiaconus directus a domino meo Ambrosio episcopo ecclesiae Albigensis subscrispsi.

Eleutherius arcidiaconus directus a domino meo Theudoro episcopo ecclesiae Consoraniæ subscrispsi.

Protadius arcidiaconus directus a domino meo Mappinio episcopo ecclesiae Remorum subscrispsi.

Medulfus arcidiaconus directus a domino meo Gennobaudi episcopo ecclesiae Lugdunensi Clavato subscrispsi.

Sapaudus abbas directus a domino meo Albino episcopo ecclesiae Andicauensis subscrispsi.

Explicant canones Aurilianensis, ubi fuerunt episcopi quinquaginta, presbyteri vel diaconi, qui in loca episcoporum venerunt, viginti unus.

1 Petri subscriptio praeedit Optati subscriptionem L obtatus N abba KN, abb L directus missus L hic et in duobus sequentibus cr. cauellicae KLN 2 ego ante nomen vicarii ponitur hic et in quattuor sequentibus subscriptionibus L uindimiale K, uindimiale L, uindimiale N arausie K 3 diaconus om. N gallegane K ebrediū K, ebreduensis L, hebredunensis N 25 5 presbyter om. KLN agrestio KL, agresti N toronii K, teronnicæ L, toronice N 6 directus a domino meo] ad viceem domini (domini) mei KL leonti KN, lemti L burdegalensis L, bordigalensis N 8 agetus KN, aethicius L directus missus KJ, segister K, segesterici N 9 bantaridus L hic et semper: arcidiaconus C, arcidiaconus N, arcid K, archid L ururici N lemouic K, lemouicenæ L, lemoneicensis N 11 uiuentianus L am- 30 brotio K albigensis KN 13 eleuterius KN theodoro L consoraniæ N, consoraniæ L, nonsoraniæ C, nonsoraniæ K 15 mappinio KL episcopi post mappini om. hic N romorum L^a 17 genobaudi N, genubaldo K, genolo ando L add. hic et in sequenti versu ante nomen ciritatis ecclesiae N leudunensi cloati K, lugdunense cloati L 19 Sapaudi subscriptio om. K abba N, abb L andecauens L, andecauens N 20 explicant — unus ex cod. 25 C depropnsimus, explicit feliciter amen L, finis amen N, om. K, cf. supra p. 110, r. 48, et p. 111, r. 35.

CONCILIUM ASPASII EPISCOPI METROPOLITANI ELUSANI.

551. Febr. 1.

*Exstat haec synodus in uno codice Monacensi Lat. 5508 (nobis D) fol. 102^r sic
5 inscripta: Synodus Aspasi episcopi sedis apostolicae.*

*Primus in lucem eam protulit falso sub titulo synodi Arelatensis Eusebius Amort,
Elementa iuris canonici veteris et moderni. 1757. T. II, p. 408: iterum eam edidit J. Fried-
rich, Drei unedirte Concilien aus der Merowingerzeit. 1867. p. 69.*

I. Cum nos sanctus ac venerabilis apostolicus primus Aspasius episcopus pontifex¹
10 pro statu sanctae ecclesiae et salute animarum et populi evocatione congregasset et
recensitis sanctorum virorum patrum statutis aliqua per incuriam et longinqua tempora
non in integrum servata constiterint: quae in posterum cum summa severitate debeant
observari, praesentibus titulis credimus adnotandum. Et quia nonnullus oblitus propo-
15 sitae paenitentiae modum excessisse perpetuavit, de eo eis observandum esse decrevimus,
ut, quicumque post acceptam paenitentiam ad thoruri uxorum suarum, sicut canis ad
vomitum, redisse probantur vel aliis, tam viri quam femme, se inlicite coniunxisse
noseantur, tam a communione quam a liminibus ecclesiae vel convivio catholicorum se
20 sequestratus esse cognoseant². Nam si se per dignam multi temporis paenitentiam in-
spirante Domino sequestrati deviassero cognoverint, qualiter communionem Deo propilio
mercantur, inspecta fide horum in sacerdotis sui consistat arbitrium³.

II. Si quis vero episcopus, presbyter, diaconus secum extraneam mulierem praeter
has personas, quas sancta synodus⁴ in solacio clericorum esse constituit, habere forte

10 populi evocatione — non in integrum servata constiterint *sic emendavimus corruptam hanc
codicis lectionem*: populi evocatione cum sit recensitis... aliqua p incuriam... non integrum servata con-
25 stituerunt 14 perpetuavit ppatuit cod. 17 se om. cod. 18 per] p cod. 20 horum] thor-
rum cod.

1) Cf. Gall. Chr. T. I, p. 969. 2) Cf. conc. Epaon. c. 23. 3) Cf. Hinschius IV, 822,
n. 4; Freisen, Gesch. d. can. Ehrechts p. 563. 4) Cf. conc. Nic. c. 3.

praesumpserit aut ad cellarii secretum tam ingenua quam ancilla ad ullam familiaritatem habere voluerit, deposito omne sacerdotale sacrificio remotus a liminibus sanctas ecclesiae vel ab omni conloquio catholicorum¹ supra scripti synodi ordine feriatur².

III. De incantatoribus vel eis, qui instinctu diaboli cornua praecantare³ dicuntur, si superiores forte personae sunt, a liminibus excommunicatione pellantur ecclesiae⁴, humiliores vero personae vel servi correpti a iudice fustigentur, ut, si se timorem Dei corrigi forte dissimulant, velut scriptum est, verberibus corriganter⁵.

IV. Sacerdotum vero vel omnium clericorum negotia, ut non apud laicos nisi apud suos conprovinciales episcopos suas exerceant actiones, sanctae synodi Arausicae⁶ praecepta convenit custodire, ea videlicet ratione, ut, si quis supra scripta praecepta contempserit⁷, excommunicationem omnium hac detestationem dignus habeatur⁸; pariter ut, si quis spreto suo pontifice ad laici patrocinia fortasse confugerit⁹, cum fuerit a suo episcopo repetitus et laicus eum defensare voluerit, similis eos excommunicationis poena¹⁰ percellat.

V. De ordinatione vero clericorum id convenit observari, ut, cum presbyter aut diaconus ab episcopo petitur ordinandus, precedentibus diebus VIII populus quemquam ordinandum esse cognoscat et, si qua vitia in eum quis e populo forte esse cognoscit, ante ordinationem dicere non desistat¹¹, ut, si nullus conprobationem certam contradictritus extiterit, absque ulla hesitatione benedictionem inspectus mereatur accipere.

VI. Si quis vero pro remedium animae suaem mancipia vel loca sanctis ecclesiis vel monasteriis offerri curaverit, conditio, quam qui donaverit scripserit, in omnibus observetur; pariter et de familiis ecclesiae id intuitu pietatis et iustitiae convenit observari, ut familie Dei leviorem quam privatorum servi opere teneantur, ita ut quarta tributi vel quodlibet operis sui benedicentes Deo ex presente tempore sibi a sacerdotibus concessa esse congaudeant¹².

VII. Nam sicut patrum sanctorum nostrorum precepta declarant, semel in anno sanctas congregaciones episcoporum per loca sua convenire, specialiter convenit obser-

1) praesumpserit] praesumpserint cod. 2) nullam] nullam cod. 2) remotus] remotus se cod.

4) vel eis] volens cod. 5) sunt] se cod. 6) a iudice fustigentur] ad iudicii fustigent cod.

9) sanctae synodi arausicae] sancta synodus arausici cod. 14) percellat] scellat cod. 30)

16) populus] populis cod. 17) quis e populo] qui si populus cod. 19) inspectus] inspector cod.

21) conditio] conditionem cod. 22) qui om. cod. 23) quam] quamquam cod. 24) a om. cod.

26) semel] si me cod. 27) per] p cod. sua convenire] qua convenierit cod.

1) Cf. Hinschius IV, 834, n. 2. 2) Cf. conc. Aurel. a. 549. c. 3; Hinschius IV, 812, n. 3.

3) Cf. Hefele III, 9, n. 1. 4) Cf. conc. Agath. v. 68; conc. Aurel. a. 511. c. 30. 5) Cf. Loening II, 464, n. 3; Hinschius IV, 803, n. 6.

6) Non conc. Arausicanum a. 441, sed Arelatense inter a. 442—506. hab. c. 31 id constituit; cum vero cc. 26—46 concilii Arelatensis exceptis duobus cc. 31 et 36 ex concilio Arausiano deprompti sint, qua de causa in ea collectione, quae nobis tradita est cod. Phill. 1743, nunc Berol., ante c. 26 inscriptio legitur: Capitula de synodo, quae in territorio Arausico celebrata est, quae inscriptio etiam iam dicta cc. 31 et 36 comprehendit, hic pro Arelatensi concilium Arausicanum minus recte landatur. Cf. Maassen, Quellen I, 196. 7) Cf. Hinschius IV, 831, n. 5. 8) Cf. Hinschius IV, 814, n. 11. 9) Cf. Waitz, Deutsche Verfassungsgesch. II, 194 sq. 10) Hinschius IV, 832, n. 5. 11) Cf. Loening II, 283, n. 2. 12) Cf. Loening II, 228, n. 2.

vari¹. Quam rem si quis nostrorum fortasse contempserit, usque ad aliam congregacionem sit a caritate fratrum suspensus.

- Facta institutio kt. Feb. anno XL. regni domini nostri Hildiberhti et Hlothari regis.
Consensi et subserpsi in Dei nomine Aspasius episcopus².
- 5 Institutiones supra scriptas consensi et subserpsi Iulianus peccator³.
 - Proculeianus episcopus⁴ subserpsi.
 - Liberius episcopus⁵ subserpsi.
 - Theodorus in Christi nomine episcopus⁶ subserpsi.
 - Amelius episcopus⁷ subserpsi.
 - 10 Eusepius episcopus⁸ subserpsi.
 - Marinus episcopus⁹ subserpsi.
 - Flanius in Christi nomine presbyter ad vicem domni mei Thomasi episcopi¹⁰ subserpsi.

² sit a] se cod.

15 4 consensi et] conditioni cod. 5 consensi et] conditionis cod. add. subserpsi post
peccator cod. 13 post subserpsi legitur in cod.: beati elemocacitocet. i.e., fortasse aliqua corrupta
subscriptio.

1) Cf. conc. Aurel. a. 549. c. 23. 2) Elusanus. 3) ep. Bigorrensis. 4) Ausciensis.
5) Aquensis. 6) Conseranensis. 7) Concenensis. 8) Civitas eius ignota est.

20

CONCILIJ PARISIENSE*.

552.

Exstat in codicibus Berolinensi 435 (nobis II) fol. 172, cuius orthographiam plurimque seculi sumus, Parisiensi Lat. 3846 (nobis A) fol. 181¹, Vaticano 3827 (nobis B) fol. 123, qui tres codices, ubi inter se consentiunt, a nobis littera a designantur. Praefigitur in iis concilio haec inscriptio: Incipiunt canones Parisseaci (Parissiaci A, Parisiaci B). XXV.

Adferunt hoc concilium in collectionibus suis Crabbii II, 76¹, Surii II, 654, Sirmondii I, 301.

Acta et subscriptiones huius concilii temporis indicatione carent: anno autem 552. so habitum esse concilium ex eo colligimus, quod Gregor. Tur. IV, 36 de concilio Parisiensi et morte Sacerdotis episcopi Lugdunensis his verbis narrat: Decedente vero apud Parisios post sinodum illam, quae Saffaracum expulit, Sacerdote Lugdunense episcopo . . . Quo anno Sacerdos episcopus diem supremum obierit, in epitaphio, quod edidit Le Blant, Inscriptions chrétiennes de la Gaule I, n. 24 sic statuitur: Qui vixit . . . ss annis LXV. obiit III. id. Sept. [XII.] post consoltum lustini v. cl. cons., indictione

*.) Haec synodus in editionibus Concilium Parisiense II. insignitur.

prima; in quo titulo numerum XII ante verba post consultum adiciendum esse edito monuit. Cum indictio I. respondent anno 552. inde a mense Septembri, Sacerdos mortuus est 552. Sept. 11, et ideo concilium Parisiense, cui Sacerdos adesse iam non potuit, parvo ante celebratum esse concire licet. Cui rei nihil aliud videtur repugnare, nisi quod Nicetium, successorem Sacerdotis, qui epitaphio teste anno 573. Apr. 2. obiit¹, viginti duos annos episcopatum gessisse Gregorius tradit². Qua re commoti iam editores Gregorii operum numerum 22 in 21 mutandum esse censuerunt³.

Cum in urbe Parissius ad invitationem domini regis gloriosissimi Childeberthi venissimus et in unum positi, que ad ecclesiasticum ordinem vel fidei chatholice auctoritatem pertinent, Christo adiuvante, que erant necessaria, tractarimus et ex hoc magis¹⁰ pro ordinanda ecclesia memoratae urbis eius nos dignatio iugiter admoneret, ut, unde sacerdotem, sicut deflendum est, manifesta siquidem culpa deiecerat, qualiter reparare Domini gregis pastor providus debuisse, pontificalis conventio declararet; ob hoc in domo ecclesie unanimiter resedentes gesta, in quibus quondam discussio Saffaraci epi-scopi habita fuerat, nobis postulavimus recensire. Quae per ordinem relegentes cum¹⁵ venissemus ad locum, ubi eius confessio de criminis tenebatur, quam presentibus sanctis ac venerabilibus viris episcopis Medouecho, Leubeno vel Laubachario abbe, Hicalfo presbytero, Aeterno archidiacono neenon et Castricio diacono professus fuerat memoratus quondam episcopus Saffaracus, ipsos denuo interrogantes supra scripti professionem nobis denuo ore proprio retullerunt. Quod etiam facinus neenon et episcopus Ardaricus²⁰ a memorati Saffaraci ore se etiam veredica assertione audisse perdocevit⁴. Et quia tanti ac talis viri, quos intersuisse discussione veredica docit scripta relatio, et que re vera dicta vel agnita sunt, gestis teneatur inscriptum sanctorum antestitum et laudabilem virorum, quos studiosissime indagasse ostendit conscripta discussio, tantae eorum discussione unanimiter prebentes adsensum placere nobis, quod cum in monasterio duexerunt, presentibus etiam decretis unanimiter profitemur. Et quia sine dubio culpa eius esse capitales canonum auctoritate monstratur⁵, utique confessione propriae linguae

8 parisius B donni B childeberthi A, childeberti B 9 in om. HA catho-
licae B 11 pro corr. cum edd., per α et add. post urbis Crab. unde sacerdotem corr.
cum Sirm., undem tunc in B) sacerdotum α, eundem sacerdotem Crab. Sur. 13 dominici edd. 30
conventio corr. cum Crab. Sur., conventio α, convenientia Sirm. obj ab B 14 gesta in
quibus corr. cum Sur. Sirm., gestam in quo α discursio B siffaraci B, Saphoraci Crab. Sur.
hic et postea 15 quae corr. cum edd., quam α ordine B 17 modouecho B
18 astricio Crab. Sur. 19 affaracus B dinio AB confessionem Sirm. 20 detule-
runt H 21 audisse] vidisse B 22 vir A ad vocem viri supplendum est interfuerunt e 33
cerbo interfuisse discursivee B scriptu B et que correxiimus, atque α, quae-
que edd. 23 inscriptum] scriptorum Crab. laudabilem α 24 indagasse scripsimus cum
Sur. Sirm., indicasse α inscripta B tantao corr. cum Sur. Sirm., tanta α, et tanta Crab.
25 unanimiter B prebentes adsensum] B, prebente sed sensum HA duxerunt B 26 una-
nimiter B culpas edd. 27 utique scripsimus cum edd., ubi de α proprias linguae scrip- 40
simus cum edd., propria lingua α

1) *Le Blant*, t. c. n. 25: Obiit IIII. non. Apr., XXXIII. post Iustinum et inductione sexta.
2) *H. Fr. IV*, 36: Ille (Nicetius) 22 annis sacerdotio ministrato migravit ad Dominum; *V. Patr.*
c. VII, § 5: vigesimo secundo episcopatus sui anno... migravit ad Christum. 3) *SS. Rer. Merov.*
I, 692, n. 3; 695, n. 1. 4) Cf. *Hinschius IV*, 838, n. 4. 5) Cf. conc. Epapon. c. 22. 45

deiectione ipse se fecit obnoxium. Igitur tam aperta confessione secundum sententiam canonum, que de huiuscemodi transgressione in Aurlianense synodo¹ nuper habita sunt decreta, a metropolitano, cui redigendi actio vel ordinatio de conprovincialibus eius ecclesiae manet, in memorata urbe scripta serventur ac regulariter peragantur, ut discipline modus maneat et, qui tanto ordine presunt, adiuvante Christo bene vite auctoritate viventes, quod ordinem sacrum poscit, id ordinare provideant, ut nec falsa obiectio culpe maculet innocentes et illi, qui inventi et conprobati in culpa fuerint, in nulla districione habeantur immunes.

Sabaodus in Christi nomine episcopus² subscripsi.

10	Etsylius episcopus ³ subscripsi.	Etnecius episcopus ⁴ subscripsi.
	Probianus episcopus ⁵ subscripsi.	Constitutus episcopus ⁶ subscripsi.
	Leontius episcopus ⁷ subscripsi.	Simidius episcopus ⁸ subscripsi.
	Placidus episcopus ⁹ subscripsi.	Firminus episcopus ¹⁰ subscripsi.
	Agricola episcopus ¹¹ subscripsi.	Tetricus episcopus ¹² subscripsi.
15	Auolus episcopus ¹³ subscripsi.	Clematius episcopus ¹⁴ subscripsi.
	Uelletius episcopus ¹⁵ subscripsi.	Lucretius episcopus ¹⁶ subscripsi.
	Aridius episcopus ¹⁷ subscripsi.	Clementinus episcopus ¹⁸ subscripsi.
	Pretextatus episcopus ¹⁹ subscripsi.	Agrestius episcopus ²⁰ subscripsi.
	Medouechus episcopus ²¹ subscripsi.	Leubinus episcopus ²² subscripsi.
20	Expectatus episcopus ²³ subscripsi.	Matheus episcopus ²⁴ subscripsi.
	Terradius episcopus ²⁵ subscripsi.	Uincentius episcopus ²⁶ subscripsi.
	Migetius episcopus ⁸ subscripsi.	Syagrius episcopus ²⁷ subscripsi.

1 aperta corr. cum Crab. Sur., aperte a, spartissima Sirm.
5 ordini A [bene] bona
edd. 6 quod ordinem sacrum] quam secundum ordinem sacrum edd. poscit id correcimus,
25 possitis a, possit is edd. 7 imotescentes B inventi] inviti Sirm.

9 sabaodus H subscripsi practer ultimam subscriptionem, ubi perscriptum est, semper
sub abbreiciatur H.A, subi semper B 10 etsicus B 11 constitutus H 18 praetextatus
AB 20 mattheus A 22 singrius B.

- 1) Cf. conc. Aurel. a. 549, c. 12. 2) Arelatensis. 3) Viennensis. 4) Fortasse Nicetus
so ep. Trecirensis. 5) Bituricensis. 6) Senonensis. 7) Burdigalensis. 8) Civitas cias
ignota est. 9) Matisconensis. 10) Ueticensis. 11) Cabilonensis. 12) Lingonensis.
13) Aquensis aut Sistaricensis. 14) Carpentoratalensis. 15) Vapincensis. 16) Diensis.
17) Nercernensis. 18) Aptensis. 19) Cubellensis aut Rotomagensis. 20) In concilio Aurel.
a. 549. (eide supra p. 112, c. 5) Agrestius episcopus ecclesiae Toronnicae appellatur; cum in serie
25 episcoporum ecclesiae metropolitanae Turonensis episcapus hoc nomine non inventatur, nomine
Toronnia alia civitas significari videtur. (Cf. Duchesne, *Les anciens catalogues épiscopaux de la*
province de Tours p. 27.) 21) Meldensis. 22) Carnotensis. 23) Foroiulicensis.
24) Arausicanus. 25) Vesuntionensis. 26) Bellicensis. 27) Gratianopolitanus.

CONCILIUM ARELATENSE*.

554. Iun. 29.

*T*raditum est hoc concilium codice Phillipssii 1745, nunc Berolinensi, (nobis L) fol. 85^r et altero eiusdem collectionis, ad quam pertinet liber L, scilicet codice Parisiensi Lat. 1452 (nobis Y) fol. 182^r, quem in constitendo textu in auxilium vocavimus.

Primus in lucem edidit concilium eodem codice L exhibito Sirmondus I, 298.

Codices praebeant hanc synodi inscriptionem: In Christi nomine (haec verba om. Y) incipit synodus Arelatensis LY.

Annus regni Childeberti 43, quem in subscriptione Sapaudi legimus, congruit cum anno 554., cui respondet usque ad meusem Septembrem numerus inductionis 2 et non 3, ut habeat subscriptio. Verisimilius est inductionis numerum, ut iam supra monuimus ad concilium Aurelianense a. 538. (v. p. 70), falsum esse, cum errorem in computando anno regni praesumere minus liceat, quam in numeranda inductione.

Hanc super omnia curam decet esse pontificis, ut de ecclesiabus Deo iuvante sibi commissis tamquam de propria, quam regit, cura sollicitudinemque indesinenter invigilet, ut frequentius adgregatis episcopis statuta chanonum saepius religendo in eorum animis caritate interveniente commendet, ut, quod statutum est, inreprehensibiliter debeat custodiri et, si quid forsitan statuendum causa suggesserit, unanimiter observanda decernant. Itaque cum in Arelatense urbem episcoporum fuisse synodus adgregata pro necessariis rebus, rationabile esse credimus antiquis canonibus non derogantes pauca tamen pro eorum ordinatu Deo adiutorie subiungere. Quibus hoc roboris maius esse credimus, quod a plurimis caritate interveniente consentientibus pruna voluntate firmatum est.

I. Ut oblatae, quae in sancto offeruntur altario, a conprovincialibus episcopis non aliter nisi ad formam Arlatensis offerantur ecclesiae¹. Quod si aliter aliquis facere

15 regit cura] regitura Y 17 commendet corredimus, commendent LY statum L
18 causam L^a 19 arelatensi Y urbe Y^b 20 nou om. L.

Numeri capitum semper omittuntur Y. 25 alter] alter L arelatensis Y offeratur LY

*¹) *Haec synodus in editionibus Concilium Arlatense V. insignitur.*

¹⁾ *Thom. P. III, l. 1, c. 13, num. 6; Hirschius IV, 742, n. 10.*

praesumpserit, tamdiu sit a communione vel a caritate fratrum seclusus, quamdiu ipsum coetus synodalis reciperit¹.

II. Ut monasteria vel monachorum disciplina ad eum pertineant episcopum, in cuius sunt terretorio constituta².

III. Ut abbatibus longius a monasterio vagari sine episcopi sui permissione non liceat. Quod si fecerit, iuxta antiquos canones ab episcopo suo regulariter corrigatur³.

III. Ut presbyter diaconum vel subdiaconum de ordine deponere nescio episcopo suo non praesumat⁴. Quod si fecerit, illi in officio vel communione recipiantur et ille anno integro a communione privatus officium implere penitus non praesumat⁵.

V. Ut episcopi de puellarum monasteriorum, quae in sua civitate constituta sunt, curam gerant nec abbatissae eius monastirii aliquid licet contra regulam facere⁶.

VI. Ut clericis non licet facultates, quas ab episcopo in uso acceperint, deteriorare. Quod si fecerint, si iunior fuerit, disciplina corrigatur, si vero senior, ut necatur pauperum habeatur⁷.

VII. Ut episcopus alterius clericum in gradu sine epistulam episcopi sui provehere non praesumat. Quod si praesumpserit, ille, qui ordinatus fuerit, ab honore quem acceperit remotus, quod ei commissum est, agore non praesumat et is, qui eum sciens ordinaverit, tribus mensibus communione privetur⁸.

Sapaudus in Christi nomine episcopus ecclesiae Arelatensis constitutionem nostram re-
20 legi et subscrispi. Notavi sub die tertio kal. Iulias, anno XLIII. regni domini nostri Childeberti regis, inductione tertia.

Simplicius episcopus ecclesiae Saniensis subscrispi.

In Christi nomine Antoninus episcopus ecclesiae Auennice subscrispi.

In Christi nomine Hilarius episcopus ecclesiae Diniensis subscrispi.

25 Clementinus in Christi nomine episcopus ecclesiae Aptensis subscrispi.

Praetextatus in Christi nomine episcopus ecclesiae Cauellice subscrispi.

³ in om. L.

⁶ corriganter Y.

⁸ nou] nemo post. manu supra lineam add. Y; post hanc vocem textus interrupitur in utro-
so que codice et desiderantur hic finis huius canonis et sequentia usque ad verba missus a domino in
subscriptione Benenati, quec omnia exstant, ut iam supra p. 68, r. 13, adnotarimus, medias inter
subscriptiones conc. Vas. a. 529. inter Cypriani et Maximi subscriptiones posita 9 implerpenitus L.

11 abbatissa L.Y.

12 ut de clericis Y uso] uno Y.

26 15 gradum L^a epistola Y^b 16 quem corr. cum Sirm., quo LY 18 add. finit post
privetur L.

20 subscrispi hic et semper ss abbreviatur LY notavi] nōt ss LY tertio] tertio d LY

23 antonius Y 24 hilarius...ainionis Y dionsis L^a 26 clementinus Y

1) Cf. Hinschius IV, 743, n. 5. 2) Cf. 18 q. 2 c. 17. — Cf. conc. Aurel. a. 511. c. 19; conc.
40 Aurel. a. 538. c. 21; iunge Loening II, 371, n. 1; cf. contra conc. Arel. in causa Fausti abbatis insulac
Lirinensis (ante a. 461. hab.) inde a verbis: 'Monasterii vero' usque ad finem. 3) Cf. Loening
II, 371, n. 1. 4) Cf. Thom. P. II, l. 1, c. 16, num. 10. 5) Cf. Hinschius IV, 810, n. 3.
6) Cf. supra n. 2. 7) Cf. Thom. P. III, l. 2, c. 16, num. 13; Loening II, 704, n. 3; Hinschius
IV, 812, n. 3; 815, n. 3. 8) Cf. conc. Aurel. a. 519. c. 5; Hinschius I, 100, n. 2; IV, 810, n. 4.

Eusebius in Dei nomine episcopus¹ subscripti.
 Magnus in Christi nomine episcopus ecclesiae Cemelensis constitutioni subscripti.
 Audius in Christi nomine episcopus ecclesiae Aquensis subscripti.
 In Christi nomine Spectatus episcopus ecclesiae Foroiulensis subscripti.
 Mattheus in Christi nomine episcopus ecclesiae Arausiae subscripti.
 In Christi nomine Cymianus presbyter missus a domino meo Deotherio episcopo² subscripti.
 Honoratus in Christi nomine presbyter missus a domino meo Uellesio episcopo³ subscripti.
 Benenatus in Christi nomine presbyter missus a domino meo Basilio episcopo⁴ subscripti.
 Seuerus presbyter in Christi nomine ecclesiae Telenensis missus a domino meo Palladio⁵ episcopo subscripti.
 Quinidius in Christi nomine archidiaconus missus a domino meo Theodosio episcopo⁶ subscripti.
 Liberius in Christi nomine archidiaconus missus a domino meo Emeterio episcopo⁷ subscripti.
 Claudianus in Christi nomine diaconus missus a domino meo Emeterio episcopo⁷ subscripti.
 Cyprianus in Christi nomine diaconus missus a domino meo Auolo episcopo⁸ subscripti.

¹ Eusebii et Magni subscriptiones mendose sic coniunguntur: eusebius in dei nomine ecclesiae cemelensis constitutioni subscripti Y 4 subscripti om. L. Y 5 matheus Y ecclesiae om. L. 6 Cymiani et Honorati subscriptiones male sic coniunguntur: in chr. nom. cymianus 20 presb. missus a domino meo uellesio ep. subs. Y 9 meo om. Y 12 teodosio Y 14 emerio Y 16 emerio Y 17 ciprianus Y add. in fine: dñ adiuva me L.

1) Antipolitanus. 2) Vinciensis. 3) Vapincensis. 4) Glandevensis. 5) Vasio-nensis. 6) Massiliensis. 7) Regensis. 8) Sistaricensis.

CONCILIUM SANTONENSE.

561—567.

De hac synodo provinciali a Leontio metropolitano episcopo Burdegalensi congregata sic scribit Gregorius Turon., H. Fr. IV. 26: Hujus regis (Chariberti I.) tempore, inquit, apud urbem Sanctonicam Leontius congregatis provinciae suae episcopis Emerium ab episcopatu depulit adserens, non canonice cum fuisse huic honori donatuni.²⁰ Decretum enim regis Chlotharii habuerat, ut absque metropolis consilium benedicetur, quia non erat praesens. Quo electo consensum fecere in Heraclium tunc Burdigalensis urbis presbiterum; quod regi Charibertum subscriptum propriis manibus per nuncupatum presbiterum transmiserunt.

*Sirmondus in collectione sua I, 319 posterioresque editores et Hefele, Concilien-
gesch. III, 20 hoc concilium sine probabili causa anno 568. adscribunt. Ita vera nihil
aliud scimus, nisi quod ex verbis Gregorii colligi potest, concilium scilicet regnante Charib-
erto I, i. e. inter annos 561 et 567¹, celebratum esse.*

¹) Vide Richter, Annalen der deutschen Geschichte im Mittelalter I, 68, n. 1.

CONCILIUM TURONENSE*.

567. Nov. 18.

*Collati sunt codices Berolinensis 435 (nobis H) fol. 160, quem plerumque in ortho-
graphia constituenda secuti sumus, Parisiensis Lat. 3846 (nobis A) fol. 167¹, Vaticanus
10 3827 (nobis B) fol. 112, quos tres libros littera a designavimus, ubi in lectionibus con-
sentientur. Codex Bruzellensis 8780—8793 (nobis M) fol. 8 solos canones III. IV. VI.
VIII. XI. huius concilii praebet.*

*Adferunt concilium in collectionibus suis Crabbius II, 70², Surius II, 641, Sir-
mondus I, 329.*

¹⁵ *Inscriptio desideratur M, in libris a sic legitur: Incipiunt canones Toronicae
(Thoronicae H³, Turonicae B) feliciter.*

*Numeri, quos inde a canone XII. uncis inclusos nostris apposuimus, indicant nume-
rationem canonum, quae apud Sirmondum et posteriores editores invenitur.*

*Sirmondus et cum secuti posteriores conciliorum editores epistulam S. Radegundi
20 reginae in monasterio ab ipsa condito viventi a septem episcopis missam, quam Gregorius
Turon. H. Fr. IX, 39 nobis tradidit⁴, huic nostro concilio adscribunt idque ea ratione,
quia auctores huius epistulae iidem sunt atque episcopi, qui concilio Turonensi sub-
scripsérunt. Alteram quidem rationem non proferunt, ut negari nequit argumentum epi-
stulae huic opinioni non repugnare.*

²⁵ *Ecclesiasticae disciplinae debet esse suffragium congregatio sacerdotum nec aliud
suae sollicitudinis tam peculiare conscribere, quam id, quod a fundamentum reli-
gionis pro culmine per Dominum recognoverit, operari non cessebat, ut, cum pastoralis
cautela propagatur in ovinis custodia, paucorum veneranda decreta sint salutis publicae*

^{25 add.} erit post aliud edd. ^{26 id om. edd.} a fundamento—pro culmino *lectio men-*
^{so dosa;} fortasse cum edd. *legendum est:* ad fundamento religionis proficere, *rel.* *aliquid simile*
^{27 per dominum om. edd.} *pastoralis]* edd., *pastorali* & ^{28 ovinis]} edd., *ovili* &

**Haec synodus in editionibus Concilium Turonense II. insignitur.*

¹⁾ SS. Rer. Merov. I, 394.

LL. Concilia.

documenta. Et quoniam, quod omitti non deceat, oportet implere, praesertim cum ad salutem animarum intellectualium, de quibus Deum cura est, in cuius traditione ad pontifices lex manavit, forma processit: necesse est vigilantissime providere repulso torpore, ut, quidquid ab antiquis patribus statutum de tramite canonico quarundam personarum temeritate cernitur imminutum, revocandum in statum pristinum possint admissa corregi et non admittenda damnari. Magna est enim in ipsa severitate pietas, per quam tollitur peccandi facultas; nam ubi insana libertas generat vulnera, sacerdotalis districtio dat medillam.

Quapropter Christo auspice in Turonica civitate consilio concordante iuxta conventionem gloriosissimi domini Chariberti regis aduentis coadunati pro pace et instructione ecclesiae opportunum credidimus subter annexa decreta confidere et subscriptionibus propriis roborare, ut redundantur noxia, propagentur optata, ne taciturnitate silencii viciosorum criminum nutriri videretur licentia, non abscedi, et, quae opportuna erant pro qualitate temporis adici, non paterentur neglegi, sed procurarentur impleri.

I. Placuit itaque sancto concilio interposita virtute domini Martini in sancta basilica conscribi, ut bis¹ ad synodum annis singulis metropolis et comprovinciales sui in loco, quo deliberatio metropolis elegerit, Deo propiciante convenient aut, si necessitas sicut actenus inevitabilis prepedit, vel semel in anno² sine cuiuslibet excusatione personae, id est regiae vel privatae, sine cuiuscumque utilitatis obstaculo praeter infirmates certissimae labore praeventum, nullius occasione velaminis, habeat unusquisque concursum; sed, sicut dictum est, neque impedimentum ordinationes regiae neque sub occasione utilitatis aut causae propriae debeat a concilio separari, apostolo praedicante: *Quis nos separavit a caritate Christi? tribulatio an angustia an persecutio an famis an nuditas an periculum an gladius?*³ et reliqua. Non debet spiritali opere etiam regalis preferre praecceptio⁴, cum primum in ecclesia sit mandatum: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua et ex tola virtute tua.* Unde non debet praeccepto Domini persona cuiuslibet hominis anteponi neque debet terrenae conditionis actio vel persona terrere, quos Christus spe crucis armavit. Si quis episcoporum, ut

Rom. 8, 35
Matth. 22, 37

1 add. eius post cum edd. 2 salutem addidimus in eius correxius, in eius a in eius—processit] forma processit eius traditionis lex ad pontifices manavit edd. 4 torpore] H^b, so torpore H^a, tempore B quicquid AB statum A quorundam a 6 revocandum pro revocando a, revocandum est edd. possint] ut possint male edd. 8 medillam] H^aA, medillam H^b, medelam B.

9 turonica B concilio edd. iuxta] edd., iusta a 10 chariberti] H^b, charibethi H^aAB, ad hanc e. in marg.: Arithiberti Crab. Sur. aduentis] edd., aduentu a coadunati] 25 edd., dilati H, dilati AB 11 oportuum AB credimus Sur. 12 redundantur] B, redundantur H^aA, redundantur H^b 13 oportua AB 14 putarent Sirm. procurentur edd. 15 interposita virtute domini Martini] edd., interposito virt. domino martino a basilica sua Sur. Sirm. 16 conscribi] Sur. Sirm., conscripti a, conscripto Crab. ad metropolis H metropolitanus edd. et sic semper pro metropolis 17 loco quo] locum quem edd. 18 sicut actenus] 40 fuerit Crab. actenus] B, antenus HA prepedit] B, prepetit H^aA, sicut praecipit authoritas Crab., praepedierit Sur. Sirm. 19 infirmitatis AB 20 nullus H occasione B velaminis] edd., velamine a 21 impedimentum pro impedimento a, per impedimentum edd. ordinatio] H^aAB, ordinatio] H^b regie A, regi B 22 occasione AB a] edd., om. a 23 angustia B 28 episcopus Crab. Sur.

1) Cf. conc. Nic. c. 5; conc. Reg. c. 8; conc. Chalc. c. 9. 2) Cf. conc. Aspasii ep. Elus. a. 551. c. 7. 3) Cf. Loening II, 205, ubi recte hic canon adducitur probandi causa convarationem synodi provincialis consensum regis non exegisse; iunge Hinschius III, 477, n. 6.

superius dictum est, ad sinodum venire distulerit, usque ad maiorem sinodum a fratribus et conprovincialibus maneat excommunicatus¹ nec eum ex alia provincia ullus episcoporum interea communicare praesumat². Ipse enim suae divisionis preparat instrumenta, qui cum suis fratribus in membris ecclesiae non concordat.

³ II. Item decernitur propter illud coeleste mandatum: *Pacem meam do vobis*, ut ^{Ioann. 14,} pontificalis affectus inter consacerdotes inviolabiliter conservetur. Verum si pro peccatis, ut assolet, ex causa livor emerget, ut pendente certamine sibi invicem reconciliari non possint, electis ab utraque parte fratribus, id est presbyteris, praepondentem dulcedine litis iacula finiant et vota pacis adquirant³. Nam qua fronte fistucam ⁴ de alterius oculo velit eruere, qui in suo trabem non respicit imminentem? aut quid in aliis arguit, a quo vitii fons inundat? Si quis autem ab utraque parte, ut dictum est, electis presbyteris, hoc est suis membris, atque mediantibus se fratri reconciliari neglexerit, cum ad synodum venerit, non solum reatum coram coepiscopis se cognuseat incurrire, verum etiam congruae poenitentiae intelligat vindictam subire⁴. Opportunum ⁵ namque est illum animadversione succumbere, qui intelligendo peccavit et, quod doceri debuit, in sese neglexerit⁶.

III. Ut corpus Domini in altari non imaginario ordine, sed sub crucis titulo componatur⁶.

IV. Ut laici secus altare, quo sancta mysteria celebrantur, inter clericos tam ad ⁷ vigiliis quam ad missas stare penitus non praesumant, sed pars illa, quae a cancellis versus altare dividitur, choris tantum psallentium pateat clericorum⁷. Ad orandum et communicandum laicos et foeminis, sicut mos est, pateant sancta sanctorum⁸.

V. Ut unaquaque civitas pauperes et egenos incolas alimentis congruentibus pascat secundum vires; ut tam vicani presbyteri quam cives omnes suum pauperem ⁹ pascant. Quo fieri, ut ipsi pauperes per civitates alienas non vagentur⁹.

VI. Ut nullus clericorum vel laicorum praeter episcopum epistola facere presumant¹⁰.

1) synodum *B* distulerit *H^aA* synodum *AB* fratribus] metropolitano *Sur. Sirm.*

2) excommunicatus *edd. hic et semper* eum] ei *Sur. Sirm.* episcopus *edd.*

3) 6 consacerdotes] sacerdotes *Sur.* 7 reconciliari *B* 10 velit] *H*, vellit *A*, valet *B*

11 arguat *Sirm.* add. magis ante vitii *Sur. Sirm.* 12 hoc — membris *collocarimus* post presbyteris, *cestat* *inter verba* fratri et reconciliari *a*, presbyteris atque mediantibus *se* (se om. *Sur. Sirm.*) fratribus hoc est suis membris reconciliari *edd.* 13 coepiscopis] *Sur. Sirm.*, eo epis (episcopis *A*) *a*, ea epis *Crab.* cognoscat *AB* 14 penitentiae *AB* oportum *AB* 15 docero *B* 16 sese] seipso *Sur. Sirm.* neglexit *Sirm.*

17 altare *AB*, altario *M* in imaginario *M*, in imaginario *Sur. Sirm.*, in armario *om. v. ordine Crab.* sub] *B*, om. *HAM.*

19 laici] *H^bB*, laicus *H^aA*, laicus *M* mysteria *AB* 20 vigiliis] *HAM*, vigilias *B* 21 add. vero *ante* et *Sur. Sirm.* 22 feminis *ABM* pateant] *B*, pateat *HAM.*

23 unaquaque] *B*, unaquaque *H^aA* 24 pascat] *edd.*, pascant *a* vicini *Crab. Sur.* pauperum *B* 26 pascant] *B*, pascat *H^a* alias *Sur. Sirm.* vagentur] *Sur. Sirm.*, fatigentur *a*. 26 episcopos *Sur. Sirm.* epistola *M* presumant] *a*, non presumant *M*, praesumat *edd.*

1) Cf. conc. Aspasii ep. Elias a. 551, c. 7. 2) Hinschius IV, 542, n. 6. 9. 3) Cf. conc. Aurel. a. 541, c. 12. 4) Cf. Hinschius IV, 816, n. 6. 5) Cf. Thom. P. II, l. 3, c. 105, num. 8; Loening II, 82, n. 1. 6) Cf. Mabillon, *De liturgia Gallicana* p. 92 sq.; Duchesne, *Origines du culte chrétien* p. 209; Hefele III, 23. 7) Cf. Thom. P. I, l. 2, c. 75, num. 6. 8) Cf. Duchesne p. 214. 9) Cf. Loening II, 242, n. 2; 243, n. 2. 10) Cf. conc. Aurel. a. 533, c. 13.

VII. Ut episcopus nec abbatem nec archipresbyterum sine omnium suorum cumpresbiterorum et abbatum concilio de loco suo praesumat eicere neque per premium alium ordinare nisi facto concilio tam abbatum quam presbyterorum suorum. Quem culpa aut negligentia eicit, cum omnium presbiterorum suorum concilio refutetur¹⁾.

VIII. Quicunque episcopus illum, quem alter episcopus excommunicatum habet, postquam fuerit de ipsis excommunicatione commonitus, communicare praesumperit, usque ad synodum excommunis habeatur²⁾.

IX. Adieimus etiam, ne quis Britannum aut Romanum in Armorico³⁾ sine metropolis aut comprovincialium voluntate vel literis episcopum ordinare praesumat⁴⁾. Quod si quis contraire temptaverit, sententiam in anterioribus canonibus prolatam obseruet et a nostra caritate usque ad maiorem synodum se cognoscat esse remotum, quia merito a caritate nostra vel nostris ecclesiis segregantur, qui patrum statuta contemnunt.

X. De familiaritatibus mulierum licet crebrius sit in canonibus replicatum⁵⁾, ad tamen necesse est, ut, si secta virgulta, quae mala pollulaverant, rursus fidei falce succidantur et iam radicibus eruantur. Nullus deinceps clericorum pro occasione necessitatis faciende vestes aut causa ordinandae domus extraneam mulierem in domum suam habore praesumat. Et cum iubeamur victum aut vestitum artificiolo⁶⁾ quacerere et manibus propriis laborare, quid opus est in domum serpentem includere pro veste, quae multiformis vestem non propterea deponit, ut nudetur, sed ut se gratiorem, dum renovatur, ostendat?

XI. Nullus ergo clericorum, non episcopus, non presbiter, non diaconus, non subdiaconus, quasi sanctimoniale aut viduam vel ancillam propriam pro conservatione rerum in domum suam stabilire praesumat, quae et ipsa extranea est, dum non est mater aut soror aut filia⁷⁾, quae etiam pronior propinquavit ad culpam, dum dinoscitur

²⁾ consilio edd. eicere B præmia Sur. Sirm. ³⁾ presbiterorum AB quem] quos Sur. ⁴⁾ culpa] Sur. Sirm., om. a suorum om. edd. consilio edd. refutentur Sur.; fortasse legendum est: eicit, omnium cumpresbiterorum suorum concilio revocetur.

⁵⁾ excommunicione M ⁶⁾ excommunicis] M, excommunicus a. ⁷⁾ excommunicis] M, excommunicus a. ⁸⁾ etiam] Sirm., et vim a, etenim Crab. Sur. brittanorum B^b romanorum AB armariæ H ⁹⁾ litteris AB ¹⁰⁾ quis] edd., om. a add. isti post quis Crab. prolatam] Sur. Sirm., om. a ¹¹⁾ a nostra] anam H, etiam a Crab. esse om. Sur. Sirm. post remotum add. et excommunicatum Sur. Sirm. ¹²⁾ contempnunt B.

¹⁵⁾ si] sicut Crab. secta virgulta quae] secti vir atque mulier qui Sur. male edd. post pollulaverant supplendum est cum Sur. Sirm. redeant vel simile cerbum fasce Crab. ¹⁶⁾ succindantur B add. ergo ante deinceps Sur. Sirm. necessitates H^a ¹⁷⁾ fatiendi II faciende vestes om. Sirm. causa H mulierem] edd., mulierum a ¹⁸⁾ querere AB ²⁰⁾ multi-formem edd., Crab. praeterea in mari.: multo fortius gratiorem om. Sur. Sirm., sed add. clariorem post ostendat ²¹⁾ renovatur] removetur Crab.

Canon xi. canoni antecedenti adiungitur ap. Sirm.; numeri inde ab hoc canone semper desiderantur B ²²⁾ epis HB prbis a diaconibus B subdiaconis H^aA ²³⁾ conservatiōne BM, confirmatione Crab. Sur. ²⁴⁾ ipso H ²⁵⁾ propinquabit H^b

1) Cf. Thom. P. I, l. 2, c. 4, num. 2; P. II, l. 1, c. 16, num. 10; Hinschius IV, 837, n. 6. 7.

2) Cf. conc. Arel. inter a. 442—506, hab. c. 8; iunge Hinschius IV, 801, n. 5. 3) Cf. Fleury, Histoire eccl. VII, 655 sq.; Richter, Annalen d. deutschen Gesch. I, 84, n. 1 et auctores ibi laud. 4) Cf. 45 conc. Aurel. a. 549. c. 10. 5) Cf. conc. Aspasii ep. Elus. a. 551. c. 2. 6) Cf. Stat. eccl. ant. c. 29. (Conc. Carthag. IV. c. 52). 7) Cf. Thom. P. I, l. 2, c. 62, num. 3.

subiecta dominatu. Si quis episcoporum aut presbiterorum seu diaconorum aut subdiaconorum de hac re statuta patrum vel nostra temerario praesumpserit, excommunicetur.

XII. (XI.) Si quis episcoporum ad distringendum eos, qui in hac facilitate perdurant, neglegens apparuerit, sicut in ipsa sancta basilica est publice recitatum ex consensu communie atque omnis populi, sententiam processorum canonum se incurrire omnino cognoscat, sic tamen, ut tam metropolis suis cum provincialibus, quam cum provincialibus metropoli suo, si resistere aut contemnere episcopum clericis sui praeimpserint, dent omnino solatum. Et quia dixit sancta scriptura: *Fratrū fratrem adiuvans Pro. 18, 19. exaltabitur*, quicumque pro causa Dei fratri suo solatum commonitus dare distulerit, usque ad synodum removeatur. Nam si episcopus se contemni sentiens fratres suos in solatio suo non commonuerit, ipso sciat, qualiter reddat Domino rationem.

XIII. (XII.) Episcopus coniugem ut sororem habeat¹ et ita conversatione sancta gubernet domum omnem tam ecclesiasticam quam propriam, ut nulla de eo suspicio quaqua ratione consurgat. Et licet Deo propilio clericorum suorum testimonio castus vivat, quia cum illo tam in cella quam, ubiquecumque fuerit, sui habitant eumque prosecuntur² et presbiteri et diaconi vel deinceps clericorum turba iuniorum Deo adiutorie conversantur: sic tamen propter zelotem Deum nostrum tam longe absint mansionis propinquitate divisi, ut nec hi, qui ad spem recuperandam clericorum sorvitute nutriuntur, famularum propinqua contagione polluantur³.

XIV. (XIII.) Episcopum episcopiam non habentem nulla sequatur turba mulierum; *videlicet salvator vir per mulierem fidem, sicut et mulier per virum fidem*, ut apostolus ait. Nam ubi talis custodia necessaria non est, quid necesse est, ut miseria prosequatur, unde fama consurgat? Habeant ministri ecclesiae, utique clerci, qui episcopum serviant et cum custodiare debent, licentiam extraneas mulieres de frequentia quo habitationis eicere⁴.

XV. (XIV.) Et ne occasio famam laceret honestatis, quia aliqui laici, dum diversa perpetrant adulteria, hoc, quod de se sciunt, in aliis suspicantur, sicut ait Seneca: *Pessimum in eum vitium esse, qui in id, quod insanit, celeros putat furere*, ut et ipsis

¹ dominatū *edd.* episcopus... presbyter... diaconus... subdiaconus *edd.* presbyter *B*
²⁰ diaconorum] *M*, diaconum *a* subdiaconorum *scripsimus*, subdiaconum *aM*.

³ episcopus *edd.* facilitate *al. m. in familiaritate mutatum est II* ⁵ omnis populi *scripsimus*, omni populo *a*, totius populi *edd.* processorum *B*, praedecessorum *edd.* ⁷ contempnere *B* presumserint *A* ⁹ distulerit *H^aA* ¹⁰ contempni *B* ¹¹ add. se post ipse *a* reddet dō *B*.

¹² ut] *edd.* aut *a* sancta gubernatione (conversatione *Sirm.*) *edd.* ¹³ gubernat *B*
²⁵ tam] *H^b*, tamon *H^aAB* ¹⁴ eo] *H^b*, eos *H^aAB* ¹⁴ quaqua] *qua B* castus] *Sur. Sirm.*, om. *a* ¹⁵ ubicumque fuerit] *edd.*, ubi quod fuerint *a* sui secum *Crab. Sur.* habitent *edd.* prosecuntur et *AB*, sequantur et *Crab.*, om. *Sur. Sirm.* ¹⁶ adiutorie] auctore *Sirm.*
¹⁷ conservant] *conservat Sur. Sirm.* ¹⁹ polluator *II*.

²⁰ episcopam *edd.* ²¹ videlicet salvator] licet salvetur *edd.* ²⁴ add. et post licentiam *a*
²⁶ elero *B*.

²⁷ soneca *B* ²⁸ quod] *a*, quo *edd.* insult] *edd.*, insano *a* furore] *B*, furore] *HA* ut et ipsis putantibus aut certe estimantibus locus correxit, ut et ipsi putantes a. c. estimantes locus *a*, ut ergo ipsi putandi a. c. aestimandi locus *Crab.*, ut ergo ipse sinistrae existimationis aditus *Sur. Sirm.*

⁴⁶ ¹⁾ Cf. Loening *II*, 320, n. 4. ²⁾ Cf. Loening *II*, 321, n. 1; 344, n. 2. ³⁾ Cf. Thom. P. I, l. 2, c. 62, num. 3; c. 100, num. 7; P. I, l. 3, c. 5, num. 4. ⁴⁾ Cf. supra n. 2 et 3.

putantibus aut certe estimantibus locus amputetur, nullus sacerdotum ac monachorum colligere alium in lecto suo praesumat nec liceat monachis cellas habere communis, ubi aut bini maneat aut peculiarea reponi possint, sed scola laborem communi constratur, ubi omnes inceant aut abbate aut praeposito imminentem, ut, dum duo vel tres vicissim et legunt et excubant, alii consolentur, ut non solum sit custodia corporum, sed et surgat pro lectione assidua profectus animarum¹.

XVI. (XV.) Si qui in monasterio conversi sunt aut converti voluerint, nullatenus exinde habeant licentiam evagandi nec, quod absit, ullus eorum coniugem ducere aut extranearum mulierum familiaritatem habere². Nam sicut supra dictum est, si uxorem duxerit, excommunicetur et de uxoris male societatis consortio etiam iudicis auxilio separetur³. Quod si iudex ad hoc solatium dare noluerit, excommunicetur. Qui infelix monachus tale coniunctione fedatus si per cuiuscumque patrocinium se conatus fuerit defensare, et his, qui in hac pertinacitate perdurat, et ille, qui cum exceperit ad defensandum, ab ecclesia segregentur, donec revertatur ad septa monasterii et indictam ab abbe, quandiu ei praeceptum fuerit, agat penitentiam; et post satisfactionem revertatur ad gratiam.

XVII. (XVI.) Ut mulier intra septa monasterii nullatenus introire permittatur. Si abba in hac parte aut praepositus neglegens apparuerit, qui eam viderit et non statim reiecerit, excommunicetur.

XVIII. (XVII.) De ieiuniis vero antiqua a monachis instituta conserventur, ut de pascha usque quinquagesima excepto rogationes omne die fratribus prandium paretur; post quinquagesima tota ebdomada ex asse ieiunent. Postea usque kalendas Agusti ter septimana ieiunent: secunda, quarta et sexta die excepto his, qui aliqua infirmitate constricti sunt. Augusto, quia cotidie missae sanctorum sunt, prandium habent; Septembro toto et Octobro et Novembro, sicut prius dictum est, ter in septimana, de Decembre usque natale Domini omni die ieiunent. Et quia inter natale Domini et epyfania omni die festivitates sunt, idemque prandebunt excepto triduum illud, quod ad calcandam gentilium consuetudinem patris nostri statuerunt⁴, privatas in

2 lecto] *edd.*, loco *a* cellulas *Sur. Sirm.* 3 peculiares] *HB*, peculiares *A*, peculiares (peculiare *Crab.* et in marg.: singulares *Crab. Sur.*) *edd.*, (pecularia?) reponi] *edd.*, repono *HB AB*, reponere *HB* construantur *B* 4 imminentem] gubernante *Sur. Sirm.* 5 legunt *scriptus*, legent *a*, legant *edd.* excubent *edd.*

7 nullatenus] si nullatenus *B* 8 nec] *edd.*, ne *a* 9 sicut] si ut *Sirm.* si ante uxorem om. *Sirm.* si om. *HA* 10 societas] *B*, societas *HA*, societas *edd.* 12 tali *B* 13 his] is *HB* illi, . exceperint *Sur. Sirm.* 14 revertantur *HB* 15 ab om. *HA* satis- 35 ficatione *AB*.

17 inter *HB* 19 reiecerit *corrimus*, reiecerint (*reiecerint HB*) *a*, sieverit *edd.*

20 conserventur] *Crab. Sur.*, conservetur *a*, serventur *Sirm.* 21 quinquagesima] *HB*, q-gesima *A*, q-gesima *B*, q-gesimam *edd.*, item in sequenti versu exceptis rogationibus *edd.* 22 ex asse] exacte *Crab. Sur.* usque ad *edd.* hic et postea semper kalendas agusti] kl agustas, 10 augst) *HB AB* 23 in septimana *edd.* exceptis *edd.* 24 in Augusto *edd.* 25 septembrio *B*, in Septembri *edd.* et octobro *scriptus*, Octobri *Sur. Sirm.*, om. *a* novembrio *B*, Novembri *edd.* 26 decembrio *B*, Decembri *edd.* natalem *Crab. Sur.* utroque loco 27 epyfania *B* excepto] excipitur *edd.* 28 quod] quo *edd.* patres *B*

1) Cf. Thom. P. I, l. 2, c. 62, num. 3; P. II, l. 1, c. 93, num. 3. 2) Cf. conc. Aurel. a. 511. 45 c. 21. 3) Cf. Loening, II, 401, 402. 4) Cf. Duchesne p. 275, n. 2.

kalendis Ianuarii fieri letanias, ut in ecclesia psalletur et ora octava in ipsis kalendis circummissionis missa Deo propitio celebretur; post epysania vero usque quadragensima ter in septimana ieiunent.

XIX. (XVIII.) Idemque pro reverentia domini Martini vel cultu ac virtute id statuimus observandum, ut tam in ipsa basilica sancta quam in ecclesiabus nostris iste psallendi ordo servetur: ut in diebus aestivis ad matutina sex antiphane binis psalmis explicitur; toto Augusto manicationes¹ fiant, quia festivitates sunt et missae; Septembre septem antiphane explicentur binis psalmis; Octubre octo tornis psalmis; Novembre novem ternis psalmis; Decembre decem ternis psalmis; Januario et Febrero idemque usque pascha²; sed, ut possilitas habet, qui facit amplius pro se et qui minus, ut potuerit. Suporest, ut vel duodecim psalmi expediantur ad matutina, quia patrum statuta praeceperunt, ut ad sexta sex psalmi dicantur cum allelugis et ad duodecima duodecim idemque cum allelugis, quod etiam angelo ostendente dederant. Si ad duodecima duodecim, cur ad matutina non idemque vel duodecim explicitur? Quicumque minus quam duodecim psalmos ad matutina dixerit, ieiunet usque ad vesperum, panem cum aqua manducet; non illi sit altera in illa die ulla refectio. Et qui hoc facere contempserit, una ebdomada panem cum aqua manducet et ieiunet omni die usque ad vesperum³.

XX. (XIX.) Archipresbiteri vero vicani⁴ et diaconi et subdiaconi⁵ non quidem omnes, sed plures in hac suspicione tenentur a populo, quod cum coniugibus suis manent. Pro qua re hoc placuit observare, ut quocumque archipresbiter seu in vico manserit seu ad villam suam ambulaverit, unus lectorum canonicorum⁶ suorum aut certe aliquis de numero clericorum cum illo ambulet et in cella, ubi ille jacet, lectum habeat pro testimonio⁷. Septem tamen inter subdiaconus et lectores vel laicus habent concessus, qui vicissim septemanas suas cum illo facere omnino procurent; qui distulerit, sustinetur. Et si in hoc presbiter neglegens inventus fuerit, quod non hoc sic implere contendat, triginta diebus communione privetur, donec poenitentiam agat et sic revertatur ad gratiam⁸. Reliqui presbiteri et diaconi ac subdiaconi vicani hoc studeant, ut

1) kalendis Ianuarii] *A*, *kl ianu HB* ecclesie *Sur. Sirm.* ipas *B* kalendis] *A*, *kl*
2) *HB* circummissionis] *H*, *c-e-sionis AB* missas *B* epiphania *AB* quadragesima *B*.
3) *domini B* 6) *aestivis] festis Sur. Sirm.* matutinas *B*, matutinum *edd.* antiphonae
B 7) missae] *Crab.*, missas *a*, cum *Sur. Sirm.* scriendum esse videtur: missas sanctorum
8) antiphone *B* novembrio *B* 9) decembre scripsimus, december *HA*, decembrio *B* idemque] itidem *edd.* 10) pasca *B* 11) matutinā *B*, matutinum *edd.* 12) praeceperunt] *B*, percipi-
perunt *HA* alleluia *edd.* 13) idemque] *B*, id est quo *HA* alleluia *edd.* 14) add.
psalmi post duodecim *edd.* matutinum *edd.* 15) psalmos] *edd.*, psalmis *a* matutinas *B*, matu-
tinum *edd.* ieiunet] *B*, ieiunet *HA* vesperam *Crab. Sirm.* 16) add. et ante non *edd.*
illa *A* 18) vesperam *Crab. Sirm.*
19) archipresbiteri] archipr̄bi *H*, arcaepresbiteri *A*, archipresbyteri *B* vero om. *Sur. Sirm.*
20) 21) archepresbiter] archep̄bi *H*, archepresbiteri *A*, archipresbyter *B* 22) unus *H* lector *Sur.*
Sirm. certe aliquis scripsimus, certe laicus *a*, certus aliquis *edd.* 23) ille] illi *H^bA* habeat]
B, habet *HA* 24) diacones *B* et] ut *B* laicos *B* concessos *B* 26) distillerit *H^bA*
26) presbyter *B* sic] se *B* 27) communione] *edd.*, excommunione *a* penitentiam *AB*
28) studeant studio se custodian *Sur. Sirm.*

46) 1) Cf. Du Cange ad h. c. 2) Cf. Mabillon, *Disquisitio de cursu Gallicano* § 6, num. 52 sq.
in: *De liturgia Gall.* p. 420. 3) Cf. Thom. P. I, l. 2, c. 74, num. 4. 5. 6. 4) Cf. Hinschius
II, 266, n. 2. 5) Cf. conc. Aurel. a. 538. c. 2. 6) Cf. conc. Aurel. a. 538. c. 12 (11).
7) Cf. Thom. P. I, l. 2, c. 100, num. 7. 8) Cf. Hinschius IV, 810, n. 4.

mancipiola sua ibi maneat, ubi uxoris suae; illi tamen segregatim solitarii in cella iaceant et orent et dormiant¹. Nam qui uxores non habent, in parte de mancipiolis suis habeant cellulas segregatim, ubi et ipsi quidem orent segregati et dormiant. Nam si inventus fuerit presbiter cum sua presbiteria aut diaconus cum sua diaconissa aut subdiaconus cum sua subdiaconissa, annum integrum excommunicis habeatur et depositus ab omni officio clericali inter laicos se observare cognoscatur, eo tamen permisso, ut inter lectores in psallentium choro colligatur². Illi vero archipresbyteri, qui talem cautellam super iuniores suos habere noluerint et non eos habuerint studio distingendi, ab episcopo suo in civitate retrudantur in cella ibique mense integro panem cum aqua manducent³ et poenitentiam agant pro sibi credito clero⁴, quia nulli clericorum iuxta sententia canonum cum coniuge sua manere permittitur et quia haeresis Nicolitarum per Nicolai facilitatem surrexit, uti legitar: *Istu haeresis presbitorum a quodam presbitero primum surrexit*, etiam quod nullus potuit aestimare, quod auderet ille, qui corpus Domini consecrat, talia perpetrare, nisi tempore novissimo pro peccatis nostris ista surrexerunt. Si illi diaconi omnium sententia episcoporum damnati sunt et heretici reputati ac si tales diaconi illi subiaceant maledictione, quos patrum statuta pro hac causa damnarunt, quid illi infelices presbyteri, qui tali sunt peccato subiecti, ut alios trahant in praeceps secum, qui eos tali ordine vivere cernunt, ut, qui deberent esse forma praecepsi, ipsi inveniantur forma peccati. Rectius est, ut caput morbidum, si curare non potest, amputetur, quam grex pro eodem infelicitetur. Tales ergo sacerdos et pastor non debet a populo venerari sed rennui, qui non formam disciplinae sed viii docet, dum se ipsum non corredit.

XXI. (XX.) Et quia in sententiam papae Innocenti ad Uictritium episcopum Rotomagensem latam⁵ legitur scriptum de virginibus, quae Christo spiritualiter nupserunt et velari a sacerdote meruerunt,⁶ si postea nupserint, quod vix etiam ad agendum poenitentiam mereantur accedere, quia sic dicit: *Si enim de hominibus haec ratio custoditur, ut, quaecumque vivente viro altero nupserit, habeatur adultera⁷, quanto magis et illa damnable est, quae se ante immortale sponso coniunxerat et postea ad humanas*

1) uxores B 3 quidem] itidem et Sur. Sirm. segregati] edd., segreto II, segregate A, secrete B dormiant] B, dormient II A 4 presbitera B diacono II A 5 subdiacono 30 II A excommunicis correxisus, excommunicus a 6 cognoscatur II a eo] Sur. Sirm., quo a ut] Sur. Sirm., om. a 7 cautelam B 8 distringi II 9 integrum A 10 et] Sur. Sirm., om. a paenitentiam AB 11 sententiam AB heresis AB nicolaita- rum—haeresis] Sur. Sirm., om. a 12 uti correxisus, ubi a quodam] B, qua II A, quo Sur. Sirm. 13 surrexit Sur. Sirm. 14 ista illa B 15 omnium om. Sirm. sententia] ss edd., sententiae a hereticis] B, heresi II A 16 illi] edd., illius a 17 tali] B, tales II A 18 ut] et edd. 19 forma correxisus, in urna a, norma Sur. Sirm. curari B 20 pro eodem] per eundem Sur. Sirm. infelicitur correxisus, infelletur a, inficiatur edd. 22 sententia B innocentii B 24 latum B scriptam II A nupserint II 25 sacerdotis] H^a, sacerdotum II A B 26 penitentiam AB dixit II hominibus] AB, omni- bus II, omnibus edd. hac B 27 quaecumque] edd., quicunque a 28 sc] B, om. II A, coll. ante coniunxerat edd.

1) Cf. Thom. P. I, l. 2, c. 62, num. 3. 2) Cf. Thom. P. I, l. 2, c. 75, num. 8; Hinschius IV, 807, n. 2. 3) Cf. Thom. P. I, l. 2, c. 4, num. 1; Hinschius IV, 819, n. 4. 4) Cf. Hinschius IV, 617, n. 12. 5) Jaffé-W., Reg. n. 286 'Etsi tibi frater'. Haec epistula plurimis antiquis collectionibus tradita est; cf. Maassen, Quellen I, 242. 6) Cf. Thom. P. I, l. 3, c. 45, num. 6; c. 52, num. 8. 9; Loening II, 403, n. 3. 7) Canon haec verba epistulae omittit: 'nec ei agendae poenitentiae licentia concedatur, nisi unus ex his fuerit defunctus' (vide: Opera S. Leonis M. ed. Ball. T. III, p. 212).

nuptias transmigravit?¹ Et adiecit: *Hæc vero, quæ neculum sacro velamine tectæ sunt, tamen in proposito virginali semper manere simulaverant, licet relatae non sint, si postea nupserint, his agenda aliquanto tempore poenitentia est, quia sponsio carum a Deo tenebatur. Nam si inter homines solet bonae fidei contractus nulla ratione dissolvi, quantum magis ista pollicitatio, quam cum Deo peregit, solvi sine vindicta non debet.* Post haec de viduabus adiunxit: *Si apostolus Paulus, quæ a proposito viduitatis discesserunt, dixerat eas habere damnationem, ubi ait: 'Quia primum fidem irritam* 1. Thes. 5. :2. *fecerunt' etc.²* Quis sacerdotum contra decretalia, quæ a sede apostolica processerunt, agere praesumat vel quis, quod peius est, contra sententiam, quam vas electionis Paulus apostolus Spiritu sancto ministrante promulgavit, aliud conserbere ulla ratione praesumat, cum dicat ipse per Spiritu sancto: *Qui praedicaverit super id, quod praedicavi,* cf. Galat. 1. 9. *anathema sit?* Et quorum autorum valere possit praedicatio, nisi quos sedis apostolica semper aut intromisit aut apogrifare non fecit? Et patres nostri hoc semper custodierunt, quod eorum praecepsit auctoritas. Nos ergo hoc sequentes, quod vel apostolus Paulus vel papa Innocentius statuit, in canonibus nostris inserentes statuamus observandum: ita dumtaxat, ut nullus nec sacram Deo virginem neque si in honore Christi veste mutavit, tam viduam quam pueram, aut rapere aut competere aut sibi in coniugium sotiare praesumat, quia etiam lex Romana constituit: *Quicumque sacram Deo virginem vel viduam fortasse rupuerit, si postea eis de iunctione convenerit, capitis sententiam feriantur³*; item: *Si quis, non dicam rapere, sed adtemptare matrimonii iungendi causa sacram virgines vel viduas ausus fuerit, capitis sententiam feriatur⁴*: cum etiam in chronicis habeatur de virginibus gentilium tempore, quæ se Vestae sacraverant, postmissio proposito et corrupta virginali gratia legale sententia vivas in terra fuisse defossas. Si profana colentes tali sunt sententia condemnatae, quanto magis, quæ in honore redemptoris sui se veste mutaverint et perseverare noluerint, utique gravem debent exspectare sententiam, sicut in Arlatense synodo⁵ habetur insertum: *De pueris, quæ se reverint Deo et preclari decore nominis floruerint, si post viginti quinque presertim annos etatis ad terrenas nuptias sponte transierint, id custodiendum esse decrevimus,*

1) hæc H 2) preposito HA add. se ante manere edd. simulaverunt Sirm.
 3) his agenda—est] edd. et epist. ipsa, om. a 4) si] edd., om. a 5) quanto edd. magis] edd., om. a 6) debet] potest Crab. haec] hoc edd. viduibus] viduis edd. add. nam ante si edd. quae] si Sur., si que] Sirm. 7) dixit edd. 8) etc. scripsimus cum edd., et a quis] AB, quia H, qui A* decretalia] a, decreta talia edd. 9) peius] edd., prius a 11) spiritum sanctum HB
 35 super] praeter edd. 12) auctorum B, authoritas Crab. om. v. praedicatio nisi quos] edd., om. a sedis] sed his B 13) apogrifare non corremus, apoligrafarum a, apocryphos edd. custodierunt] edd., custodierint a 14) sequamur vel quod Crab. 15) in canonibus—observandum] Sur. Sirm., om. a 16) ita dumtaxat] B, ita taxat HA, om. Sur. Sirm. nec om. edd. neque si] quae Sur. Sirm. honore A 17) vestem B tam—puellam om. Sur. Sirm. sibi in coniugium] 40 B, se coniugium HA, sibi coniugem edd. 18) etiam et a ut quicunque edd. ad sacram H A 19) eis de iunctione] a, eius devinctione Crab., eis de coniunctione Sur. Sirm. sententia B 20) sed] se H matrimonii] Sur. Sirm., matrimonio a 21) sacram virginem Sur. Sirm. vel viduas om. Sur. Sirm. sententia B 22) deo Vestas edd. 23) legali HB 24) profana] edd., fana a condonpnate AB 25) utique] B, utque HA, om. Crab. 26) expectare AB 45 arlatensi B 27) reverint B preclaris] AB, preclaras H floruerunt B post vigesimum quintum praesertim aetatis suea annum Sur. Sirm. 28) amis B* transierunt H

1) Cap. 14. 2) Cap. 15. — Epistula sic peregit: 'quanto magis virgines, quæ prioris promissiorum fidem frangere sunt nisæ.' 3) c. 1 Th. C. de raptu vel matrimonio IX, 25, Interp.

4) c. 2 Th. C. eod. 5) Conc. Arcl. inter a. 442—506. hab. c. 52.

ut cum his, quibus se alligaverint, communione priventur, ita ut eis postulantibus poenitentia non negetur, cuius poenitentiae communio multo tempore differatur; cum etiam iam in antiquos Meleuitanos canones¹ fuerit statutum: Item placuit, ut. quicumque episcoporum necessitate periclitantes pudicitiae virginalis, cum petitur potens vel raptor aliquis formidatur vel si etiam aliquo mortis periculo scrupulo compuncta fuerit, ne non velata moriatur, aut exigentibus parentibus aut his, ad quorum curam pertinet, velaverit virginem seu velavit intra viginti quinque annos aetatis, non ei obsit concilium, quod de isto annorum numerum constitutum est. Nos vero, quos lex perimi iubet, si cupiunt audire praecomenem, volumus, ut convertantur et vivant. Nam tunc perimendi sunt oris gladio et a communione privandi, si relecta sibi decreta seniorum observare noluerint¹⁰ et pastorem suum audire dispexerint et se separare noluerint. Qui ergo in hac pertinacia perdurare voluerint et plus in voluntabro malae conversationis permanere, quam se de vetito coniugio separare, perenni excommunicatione damnentur. Et quicumque episcoporum aut presbyterorum vel diaconorum aut subdiaconorum eis communicare praeceperit, usque ad synodum ab omnibus episcopis excommunicis habeatur. Et ex-¹⁵cludatur excusationis adinventio, quod modo aliquae dicere meditantur, quod propterea se ueste mutaverint, ne eas inferiores personae macularint, cum non solum domni gloriosae memoriae Childebertus et Chlotcharius reges constitutionem legum de hac re custodierint et servaverint, quam nunc dominus Charibertus rex successor eorum praecepto suo roboravit², ut nullus ullam nec puellam nec viduam absque parentum²⁰ voluntatem trahere aut accipere praeceperit. Quaccunque enim timet violentiam et non vult habere maritum, refugiat ad ecclesiam, donec propinqui possint eam principis imperio aut sacerdotes vel ecclesiae beneficio liberare et defensare ac condigno sociare marito; nam quae se ueste mutaverit, absque dolo in eo proposito, quod disposuit, perseverare procuret. Illud vero, quod aliqui dicunt: Vidua, quae benedicta non fuit,²⁵ quare non debet maritum accipere? Sed omnes sciunt, quod numquam in canoniciis libris legitur benedictio vidualis, quia solus propositus illi sufficere debet³, sicut in Epaunenses canones⁴ a papa Auito vel omnibus episcopis conscriptum est: *Viduarum consergationem, quas diaconas vocant, ab omni religione nostra penitus abrogamus; et*

1) *Alligaverunt edd.* 2) *penitentia AB* 3) *iam] id edd.* 4) *in antiquis so-*
Milevitani canonibus edd. 5) *milevitanos B* 6) *statum H^aB* 7) *ut] edd., om. a* 8) *ad add. vel*
ante petitior edd. 9) *petitor B* 10) *periculo scrupulo] periculo B* 11) *ad quorum] B, aut ad*
quorum H, aut aliquorum A 12) *velaverit H^b, delaverit H^aA, dovelaverit B* 13) *ei] eis B*
8 isto] istorum Sur. Sirm. 14) *numero B* 15) *quos] quod B* 16) *eprimi B* 17) *ut] Sur. Sirm.,*
si a 18) *et vivant] a, ut vivant Crab., ad vitam Sur. Sirm.* 19) *tunc om. Sur. Sirm.* 20) *se + pa- ss*
rare] esse separati Sur. Sirm. 21) *noluerint] uoverint Crab.* 22) *durare Sur. Sirm.* 23) *et] edd., ut a*
13) separari H 24) *daumentur] H^b, daumentur H^aAB* 25) *presbiterorum B* 26) *eis — synodum ab]*
Sur. Sirm., om. a 27) *praeter litteras ei, Sur. Sirm. scribunt eos pro eis* 28) *16 adinventio] edd., adinventione*
a] quod modo] a, quam modo edd. 29) *17 macularent AB* 30) *18 choltcharius B* 31) *19 charibercus*
B, ad hanc v. Crab. Sur. in marg.: Arithbertus 32) *20 roboravit] edd., roborare a* 33) *ut] aut H* 34) *allus B* 35) *nee ante puellam et nec viduam om. Sur. Sirm.* 36) *21 voluntate A^b* 37) *tradere Crab.*
quicunque Crab. 38) *enim] ergo Sur. Sirm.* 39) *22 non] Sur. Sirm., om. a* 40) *24 mutaverit] edd.,*
mutaverint a 41) *disposuit] H^b, disposui H^aAB* 42) *26 sed] cum edd.* 43) *sciant edd.*
27 solum propositum edd. 44) *28 Epaonensis canonibus edd.* 45) *29 vocant] vocant edd.* 46) *reli-*
gione] codit. et edd., in conc. Epaon. antiquiores codd. regione praebent 47) *abnegamus Sirm.*

1) *Can. 26. — Cf. Maassen, Quellen 169 sq.; 774.* 2) *Constitutiones regum hic laudatae nobis traditae non sunt; sed cf. conc. Aurel. a. 549. c. 19.* 3) *Cf. Thom. P. I, l. 3, c. 51, num. 11.*
 4) *Can. 21.*

expressius decretum est in synodo Arebatense¹⁾: *Professas viudas, si coniventiam presisterint, cum raptoribus esse damnandus.* In prophetis legitur, quia de alienigenis contra interdicta Dei Hebrei sortiti fuisse uxores, populum Dei a gentibus superatum; post, predicante propheta quia dimisere uxores et filios et separaverunt se de inlicitis coniugii, statim victoria fuisse secuta. Quicumque ergo de laicis ingentius cum talibus excommunicatis participari praesumpserit, excommunicem se esse cognoscet.

XXII. (XXI.) De incestis vero censuimus statuta canonum vetera non irrumpi; satis enim facimus, si in hac parte statuta prisca servemus²⁾. Sed propterea fuit iterare necessarium, quia dicunt plures, quasi quod predecessorum neglegentiam sacerdotum illis non fuisset apertum; sed revera mentiuntur, cum sciamus tales et tantos viros nullatenus huic neglegentiae subiacuisse, sed hoc, quod scripturae sanctae testantur, assidue praedicasse. Propterea placuit etiam de voluminibus librorum pauca perstringere et in canonibus inserere, ut scarpsa lectio de aliis libris in unum recitetur ad populum. Sie enim Dominus locutus est: *Custodite leges meas atque iudicia, quae faciens homo vivit in eis. Ego Dominus.* Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedat, ut revelet turpitudinem eius. Ego Dominus. Turpitudinem patris tui et turpitudinem matris tuae non discoperies; mater tua est, non revelabis turpitudinem eius. Turpitudinem uxoris patris tui non discoperies; turpitude enim patris tui est. Turpitudinem sororis tuae ex patre sive ex matre, que domi vel foris generata est, non revelabis. Turpitudinem filiae filii tui vel neptis ex filia non revelabis, quia turpitude tua est. Turpitudinem filiae uxoris patris tui, quam peperit patri tuo, id est soror tua, non revelabis. Turpitudinem sororis patris tui non discoperies, quia caro sit patris tui. Turpitudinem sororis matris tuae non revelabis, eo quod sit caro matris tuae. Turpitudinem patris tui non revelabis nec accedis ad uxorem eius, que tibi affinitate coniungitur. Turpitudinem murus tuae non revelabis, quia uxor filii tui est; non discoperies ignominiam eius. Turpitudinem uxor fratris non revelabis, quia turpitude fratris est. Turpitudinem sororis tuae et filiae eius non revelabis. Filiam filiae eius et filiam filiae illius non sumes, ut reveles ignominiam eius, quia caro eius sunt et tales coitus incestus est. Sororem uxor tuae in pellecatum illius non accipies nec revelabis turpitudinem eius.
Cum uxorem proximi tui non colbis nec seminis comminatione maculareris. Maledictus D. ut 27, 15—20
homo, qui facil sculptile et conflatile, abominationem Domino, opus manuum artificum ponetque illud in abscondito, et respondebit omnis populus amen. Maledictus, qui non honorat patrem suum et matrem, et dicit omnis populus amen. Maledictus, qui transvert terminos proximi sui, et dicit omnis populus amen. Maledictus, qui errare

³⁵ 1 sinodo B add. in ante coniventiam a coniventiam] incontinentia edd. prestitorint
scripeimus, persisterint a 2 quia] edd., quare a 3 interdicta] edd., intradicta a 4 predi-
cantem prophetam H quia] edd., om. a dimisere] A, de miseres H, di miseres B uxores]
Sur. Sirm., om. a de] ab edd. 6 participari] communicare Sirm.
7 add. coniunctionibus post incestis vero edd. 8 terrae B 9 quia] edd., quā B, que
⁴⁰ H.A. quod predecessorum (predecessorem B) negligentiam] a, illud per praedecessorum negligentiam
edd. 11 negligentiae] edd., negligentia a 13 scarpsa] a, scripta Crab., excerpta Sur., excepta
Sirm. 15 omnis — dominus om. Sirm. accedit Sur. 16 add. eius ante patris H tuao]
edd., tui a 18 turpitude enim] edd., turpitudinem a 19 generata] genita edd. 21 id] et A
22 sit] est B 24 quo] a, qui Crab. Sur., quia Sirm. 25 murus] edd., murui a non] nec edd.
26 fratris tui edd. utruque loco 28 ut — eius] edd., om. a eius] illius edd. 31 abomini-
nationem A 32 add. et dicit ante amen edd. 33 matrem suam Sirm. dicit edd. hic et
semper 34 maledictus est H

1) Conc. Arebat. inter a. 442—506. hab. c. 46. 2) Cf. conc. Aurel. a. 541. c. 27.

fuit ecum in itinere, et dicit omnis populus amen. Maledictus, qui pervertit iudicium advene, pupille et vidue, et dicit omnis populus amen. Maledictus, qui dormit cum uxori patris sui et revelat oportunitatem lectuli eius, et dicit omnis populus amen. Maledictus, qui dormit cum sorore sua, filia patris sui sive matris suae, et dicit omnis populus amen. Maledictus, qui dormit cum soera sua, et dicit omnis populus amen. Maledictus, qui clam percusserit proximum suum, et dicit omnis populus amen. — Itemque ait sacra sententia legum, que in hac explanatione omni homine, tam docto quam indocto, aperta est, ut quisque illi aut sororis aut fratri filiam aut certe gradu consubrinam aut certe fratres uxorem sceleratis sibi nuptiis iunxit, huic poenae subiaceat, ut de tali consortio separetur, et reliqua¹. — Item alia: Quaecumque mulier sororis suae maritum post illius mortem acceperit vel, si quis ex viris mortua uxori sororem eius aliis nuptiis sibi coniunxerit, noverit tali consortio se esse notabilem². In synodo Aurilianense³, quam invictissimus rex Chlotueus fieri supplicavit, sic decretum est: Ne superstes frater torum defunctorum fratribus ascendat; ne sibi quisque amisse uxoris sororem audeat sociare. Quod si fecerit, ecclesiastica districione feriantur. In Epaunenses⁴ canoness⁵ a papa Auito vel reliquis episcopis constitutum est: Incestis coniunctionibus nihil prorsus veniae reservamus, nisi cum adulterium separatione sanaverint. Incestus vero nec ullo coniugii nomine praevelandos praeter illos, quos dinumerare funestum est, hos esse censimus: ut, si quis relictam fratris, quae paene prius soror extiterat, carnali coniunctione violaverit; si quis frater germanum uxoris suae acceperit; si quis novercam duixerit; si quis consubrine subinceps se societ, ab ecclesia segregetur; et sicut a presente tempore prohibemus, ita ea, que sunt anterius instituta, non solvimus: ne quis relictæ avunculi misceatur aut patrui aut privignæ concubitu polluatur. Sane quibus coniunctio illicita interdicitur, habebunt ineundi meliores coniugii facultatem. — In canones Arvenens⁶ a beatissimis patribus sic habetur insertum: Si quis relictam fratres, sororem uxores, privignum, consubrinam subinane, relictam idem patrui atque avunculi carnalis contagii crediderit consortio violandam et sacrelege auctoritatem divinæ legis ac iura nature perruperit et, cui caritatis ac affectus solatio exhibere debuerat, pudicitiae expugnator vim inferre temptarerit, apostolicæ constitutionis sententia feriatur et, quādiū in tanto versatur scelere, a Christiano coetu atque convivio vel ecclesie matris

1) dicit AB pervertat B 2) add. cum ante advene a 5) soera] II.A, soera B dicit
 B 6) proximus A 7) in hac explanatione] edd., hac explanatione a 8) quisquis edd. om. v. illi
 sororis aut fratri filiam] Sur. Sirm., sororem aut filiam a gradu — certe om. A gradu] edd., gradus
 II, grad B 9) certe om. edd. iunxit II pene AB 13) chlotueus] II.A, clodoueus B
 14) superstes] edd., superstes H, superstes AB fratris] edd., fratri a ascendat] praesumat 35
 ascendere Sur. Sirm. ne] neve edd. quisquam edd. 16) fecerint edd. epaunensis AB
 Epauensis canonibus edd. 16) incestis] edd., incesti a coniunctionibus A 17) adulterio
 II 18) coniugij] edd., coniugio a praevelandos] Sirm., prevalendo a, praedilectos Crab.
 Sur. dinumerasti B, vel nominare Sirm. 19) hos] edd., hoc a pone A, poene B
 20) coniunctione A frater] insuper edd. 21) et sicut] quod ut edd. 22) ne] si Sirm. 40
 24) coniunctione A 25) canonibus etiam Arvernensis edd. 26) consubrinam] Crab. Sur. om. v.
 subrinam] vel relictam Sirm. idem] a, id est Crab. Sur. om. Sirm. atque] vel
 edd. 27) crediderit consortio] macula crediderit Crab. Sur. violandam] edd., violandum a
 sacrelege] B, sacrelege II.A, sacrelego A, ausu sacrilego edd. 28) ac iura] edd., acture a per-
 ruperit] Sur. Sirm., preruperit a] ac] edd., at a add. pli ante affectus edd. solatio (pro 45
 solatium)] a, solatia edd. 29) add. morum hostis ac ante pudicitiae edd. expugnator vim] edd.,
 expugnatorum a 30) vel ecclesie matri] et ecclesiae edd.

1) c. 3 Th. C. de incestis nuptiis III, 12, Interp.; iunge Freisen, Gesch. d. canon. Ehrechts
 p. 378. 2) c. 4 Th. C. eod., Interp. 3) Conc. Aurel. a. 511. c. 18. 4) Can. 20. 5) Conc.
 Arvern. a. 535. c. 12.

communione privabitur. — Nos hoc, quod patres nostri statuerunt, in omnibus roboramus, quia praecepto Domini apostolo praedicante docemur, ut a nobis filii nostri severitate potius corriganter, quam ignava tepiditate ad perpetrandam graviora laxentur, ut ait: *Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in caritate et spiritu mansuetudinis?*^{1) Cor. 4, 21—5, 5.}

¶ *Omnino auditur inter vos fornicatio, et talis fornicatio, quales nec inter gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat. Et vos instali estis et non magis luctum habuistis, ut tollatur de medio vestrum, qui hoc opus fecit. Ego quidem absens corpore, praesens autem spiritu iam iudicavi ut presens eum, qui sic operatus est, in nomine Domini nostri Iesu Christi congregatis robis et meo spiritu cum virtute Domini nostri Iesu Christi eum, qui talis est, tradere satane in inferitu carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini nostri Iesu Christi.*^{1) Cor. 11, 1.} Ergo quia dixit apostolus: *Imitatores mei estote, sicut et ego Christi,* non nos presumptiosos exestimet homo, si sequentes apostolum quemquam ab ecclesia segregamus, donec reminiscatur et revertatur ad vitam, quam per Dominum nostrum Iesum Christum et baptismum meruit habere perpetuam, ne non peccato faciente nec diabulo persuadente perdat et baptismi gratiam et vitam aeternam.

XXIII. (XXII.) Enimvero quoniam cognovimus nonnullus inveniri sequipedas erroris antiqui, qui kalendas Ianuarii colunt, cum Janus homo gentilis fuerit, rex quidem, sed esse Deus non potuit: quisquis ergo unum Deum Patrem regnantem cum Filio et Spiritu sancto credit, non potest integer Christianus dici, qui super hoc aliqua de gentilitate custodit. Sunt etiam qui in festivitate cathedralae domini Petri¹ intrita mortuis offerunt et post missas redeuntes ad domus proprias ad gentilium revertuntur errores et post corpus Domini sacras daemonicas accipiunt². Contestamur illam sollicitudinem tam pastores quam presbiteros gerere, ut, quosecumque in hac fatuitate persistere viderint vel ad nescio quas petras aut arbores aut ad fontes, designata loca gentilium, perpetrare, quae ad ecclesiae rationem non pertinent, eos ab ecclesia sancta auctoritate reppellant nec participare sancto altario permittant, qui gentilium observationes custodiunt. Quid enim daemonibus cum Christo commune, cum magis sumenda iudicium delicta videantur addere, non purgare.

XXIII. (XXIII.) Et licet libros Ambrosianos³ habeamus in canone⁴, tamen quoniam reliquorum sunt aliqui, qui digni sunt forma cantare, volumus libenter amplectere

1) in omnibus] hominibus B 3) ut] ubi edd. 4) in virga—spiritu] edd., in caritatem veniam ad vos an in spiritu α 6) et talis fornicatio] edd., om. α 6) sui] edd., om. α 7) opus hoc fecerit Sirm. 8) add. mo scire post iudicavi α 9) congregatis—christi (v. 9) om. B, usque ad christi (v. 11) om. Sirm. et] in Sur. christi om. Crab. Sur. 10) eum qui talis est tradere] tradere huiusmodi hominem Crab. Sur. 11) estote] edd., om. α 12) presumptiosos om. B quoniam] edd., quequam α ecclesiam B 13) nostrum om. Sirm. 14) ne non] H, nam non α, ne iam edd. nec] α, aut Crab., ac Sur. Sirm.
 16) nonnullos B 17) ianuarias B 18) patrem om. HB 19) christianos A qui] quia Crab. Sur. super hoc collocaatur ante non potest α, ibidem pro super hoc scribunt certe
 40) hic edd. 20) chatedrae B Petri apostoli edd. intrita correximus, in trinitas α, cibos edd., Crab. Sur. in marg.: victimas 21) revertentur B 23) presbiteros scriptissimus, pribis HA, bresbiteris B quosecumque correximus, quocumque α, quemcumque edd. 24) loci om. B 25) perpetrare] edd., om. α 27) magis] H^o, magna H^o AB sumendo Sur. Sirm. 28) ad v. iudicium Crab. in marg.: cibum videantur scriptissimus, videatur α non] quam edd
 45) 29) et om. Sur. Sirm. libros] hymnos edd. 30) amplectere] HA, amplecti B, et amplecti eos Crab., amplecti eos Sur. Sirm.

1) Cf. Duchesne p. 267, n. 4. 2) Cf. conc. Aurel. a. 541. c. 15. 3) Cf. Mabillon,
De liturg. Gall. p. 7 sq.; p. 423. 4) Thom. P. I, l. 3, c. 8, num. 7.

praeterea, quorum auctorum nomina fuerint in lumine prenotata; quoniam, quae fide constituerint, dicendi ratione non obstant.

XXV. (XXIV.) Illud quoque, quamquam priorum canonum sit auctoritate prefixum, quod, dum inter se saeviunt domini nostri ac malorum hominum stimulo concitantur et alter alterius res rapida cupiditate pervadit, non ista caduca actionem, qua inter se agunt, ecclesiastica rura contingere aut contaminare praesumant, inviolabiliter observandum censemus: ut, quieumque tam ecclesiae quam episcopi res proprias, quae et ipse ecclesie esse noscuntur, quas pontifex actoribus ecclesiae dinoscitur assignasse, vel abbatum aut monasteriorum sive presbyterorum quaqua temeritatem pervadere, competere vel confiscare praesumpserit, tunc, reservato correctionis hoc loco adhuc, presbitero eiusdem ecclesiae, cuius interest, pervasorem convenit admonere et, si restitutionem distulerit, adhuc quasi filios ab omnibus fratribus ad reddendum missis epistulis compellatur¹. Qui si pertinaciter in pervasione persistenterit et se tollere post tertiam communionem de reicola aut ecclesiae aut propria noluerit, convenient omnis omnino una coniventia simul cum nostris abbatibus ac presbyteris vel clero, qui stipendiis ex ipso alimento pascuntur, et, quia arma nobis non sunt altera, auxiliante Christo circumsepto clericali choro necaturi pauperum, qui res pervadit ecclesiae, psalmos CVIII. dicatur, ut veniat super eum illa maledictio, quae super Iudani venit, qui, dum loculos faceret, sultrahebat pauperum alimenta; ut non solum excommunicis, sed etiam anathoma moriatur et coelesti gladio feriatur², qui in inspectu Dei et ecclesiae et pontificum in hac perversionem praesumit assurgere³. Illud etiam annexi placuit, ut, qui de fratribus ad dandum solatum venire pro certa infirmitatis necessitate non potuerit, abbates et presbyteros in vice sua transmittat. Qui si preter certam infirmitatis excusationem commonitus aut venire aut transmittere noluerit, remotum se a fratribus caritate esse cognoscat. Nam, quod quidem non credimus, si quis contra decreta nostra tali temporatori communicare praesumpserit, in se causam excommunicationis transformet et cum eodem se a caritate omnium sacerdotum cognoscat esse remotum.

XXVI. (XXV.) Placet itaque ac omnibus nobis convenit observare, ut, quia nonnulli memores sui per quaslibet scripturas pro captu animi de facultatibus suis ecclesiis quid contulisse probantur, quod a diversis Deum minus timentibus eatenus mortifera soalliditate tenetur, ut aliorum oblatio illis perteneat ad ruinam nec intueri corde pos-

¹ auctorum nomina fuerint (non fuerint Sur.) — non obstant] cum Sur. Sirm., actorum nomina fuerint (non fuerint Crab.) in lumine (lumine Crab.) pernotata (praenotata Crab.) quoniam qui (quae Crab.) fidem constituerint (constituerunt Crab.) dicendi rationem (ratione AB, rationi Crab.) non obstant (obstant Crab.) a Crab.

² priori Crab. priorum canonum] Sur. Sirm., priora canonica a 4 inter] Sur. Sirm., intra a 5 non] ne edd. qua] edd., que a se edd. 6 aguntur edd. observandam H 7 res] edd., si a 10 hoc om. Sirm. presbitero scriptissimus, pribit H, pribit A, presbiter B, presbyter Crab. Sur., a presbitero Sirm. 11 admoneri Sirm. 12 distillerit B epistulis scriptissimus, epistulas a 13 qui] qua B, quod Sirm. pervassione B 14 reicola] ro 40 illa edd. convenient corremus, convenit a, convenit ut Sur. Sirm. 16 et addidimus 35 altera] alia edd. 17 centesimus octavus A 18 quas] edd., qui a 19 excommunicatus Sur. Sirm., excommunicationis Crab. anathematizatus Sur. Sirm. 20 caelesti A, celesti B et ante ecclesiae om. B 21 perversionem] H, perversione AB, pervassione edd. 22 si] edd., se a certam infirmitatis] edd., certamen firmitatis a 24 easit H 26 nam quod— remotum] Sur. Sirm., om. a. 46 28 ac omnibus] a communibus B nobis] modis Sirm. 30 quid corremus, qui a, alliquid Sur. Sirm., om. Crab. a] Sur. Sirm., om. a 31 tenetur] edd., testetur a ut] edd., ne a illis] Sur. Sirm., illi a possint] Sur. Sirm., possunt a

1) Cf. Hinschius IV, 842, n. 4. 2) Cf. Hinschius IV, 800, n. 6. 3) Cf. conc. Aurel a. 540. c. 13.

sint diem iudicii, dum nimia cupiditatis delectantur ardore: quicunque ergo immemor interitus sui res ecclesiis, ut supra diximus, delegatas iniuste possedens praesumpserit retinere et veritate comperta res Dei servis suis dissimulaverit reformare; ab omnibus ecclesiis segregatus a sancta communione habeatur extraneus nee alium mereatur habere remedium, nisi cum culpam propriam rerum emendatione purgaverit. Indigne enim ad altare Domini properare permittitur, qui res ecclesiasticas et audet rapere et iniuste possedere iniqua defensione perdurat; necatores enim pauperum iudicandi sunt, qui eorum taliter alimenta subtraxerint. Sacerdotalis tamen debet esse provisio, ut vindictam admonitione manifesta praecedat, ut res usurpatas iniuste quis tulerit adhibeta aequitate restituat. Quod si neglexerit et necessitas compulerit, postea praedoneum sacerdotalis districtio maturata percellat. Neque quisquam per interregna res Dei defensare nitatur, quia Dei potentiam cunctorum regnorum terminos singulare dominatione concludet¹.

XXVII. (XXVI.) Ut iudices aut potentes, qui pauperes oppremunt, si commoniti a pontifice suo se non emendaverint, excommunicentur².

XXVIII. (XXVII.) Nullus episcoporum de ordinationibus clericorum praemia praesumat exigere, quia non solum sacrilegium, sed hereticum est. Sicut in dogmatibus ecclesiasticis habetur insertum³, non ordinandum clericum, qui per ambitionem ad imaginem Simonis magi pecuniam offert sacerdoti. Et quia dixit: *Gratis accepistis, gratis date*. Cum talis sit, qui gratiam Dei a sacerdote estimat pretio comparari, quales *Math. 10, 8.* illi, qui vendit. Uterque usque ad sinodum ab ecclesia segregetur; cauta enim est in salute provisio ad effugienda culpa delicti aditum delinquendi repellere.

Notavi sub die XV. kalendas Decembri, anno VI. regni domini nostri Chariberti glorioissimi regis.

²⁵ Pretextatus acsi peccator in Christi nomine episcopus ecclesiae Rotomagensis hunc consensum nostrum secundum patrum consensi statuta, relegi et subscripsi sub die XV. kalendas Decembri, Toronus.

²⁶ Germanus⁴ peccator consensi et subscripsi.

²⁷ Felix⁵ peccator consensi et subscripsi.

²⁸ Chaletricus⁶ peccator consensi et subscripsi.

¹ quicum HA ² iniuste] ut iuste B ³ suis] oius Sur. Sirm. ⁴ aliud edd.

⁵ cum om. B ⁶ add. ac in ante iniqua Crab. ⁷ vindictam] edd., indicta a ⁸ si iniuste
Crab. quis] qui edd. tullorit II°, abstulit edd. ⁹ si iniuste
tentia B. ¹⁰ porcellat] B, procellat HA ¹¹ po-

¹² po-
¹³ se] si HB emendaverunt B. ¹⁴ offerre Sur. Sirm. sacerdoti]
edd., sacerdotem a et quia dicitur edd. ¹⁵ cum addidimus ante talli, et cum add.
edd. aestimat AB ¹⁶ eterque] edd., utrumque a cauta—repelli collocavimus in fine canonis
cum Sur. Sirm., in initio canonis legitur a et ap. Sur., qui haec verba bis habet ¹⁷ 22 delictae H
40 delinqui H^o repellere edd.

²³ verbis notavi — regis Sirm. haec praemittit: Eufronius Turonicæ civitatis episcopus has con-
stitutiones nostras relegi et subscripsi.

¹⁾ In interpretatione huius loci Rothio (*Gesch. d. Beneficialwesens*, p. 316), quem quidem Waitzius (*Deutsche Verfassungsgesch. II*, 631) impugnat, adsentimur; cf. Loening *II*, 689, n. 1, ubi
Waitzii sententia refellitur. ²⁾ Cf. Thom. P. *II*, l. 3, c. 87, num. 2; Loening *II*, 209, n. 1; 452,
n. 6. ³⁾ Gennadii *Definitio dogmatum ecclesiasticorum* (ed. Arevalus in *S. Isidori Hispal. ep. Operum T. VII*, Append. col. 320 sq.) c. 72. ⁴⁾ ep. Parisiensis. ⁵⁾ ep. Nannetensis.
6) ep. Carnotensis.

Domitianus¹ peccator consensi et subscripti.

Uicturius² peccator consensi et subscripti.

Domatulus³ peccator subscripti.

Leudobauidis⁴ peccator subscripti.

³ subscripti] consensi et subscripti *B.*

1) *ep. Andegavensis.*

2) *ep. Redonensis.*

3) *ep. Cenomanensis.*

4) *ep. Sagiensis.*

EPISTULA EPISCOPORUM PROVINCIAE TURONENSIS AD PLEBEM.

c. a. 567.

*Invenitur haec epistula eaque mutila in codicibus Parisiensibus Lat. 1458 (fol. 10
84), 1454 (fol. 241), 3842 A (fol. 188), quorum primum (nobis O) et secundum (nobis
G) contulimus, tertium, quippe qui ad verbum cum secundo consentiat, relinquente.*

In codice G desideratur inscriptio, in codice O sic legitur: Incipit epistula episcoporum missa ad plebem.

*Primus et quidem alio ex fonte integrum hanc epistolam edidit Sirmonius in col- 15
lectione sua conciliorum I, 343.*

*Tractatum hunc quatuor ex episcopis emiserunt, qui concilio Turonensi subscri-
serunt; quare non dubitamus eum cum Sirmondo actuti illius concilii attribuere.*

Pontificalis est ordinis ad suam sollicitudinem infatigabiliter revocare, quidquid
ad correctionem populorum, immo magis filiorum spiritualium, quantum est fas intelle- 20
gere, cognoverit pertinere, et non, quod absit, cum suo periculo alienae spei per suam
neglegentiam facere detrimentum, si, quod ad generalis salutis spectat compendium,
sedulo necesse est providere tractatu. Denique pastor et cum lupo videtur conniventiam
facere, si permittit rapere, cum possit obstare, praesertim cum sermone propheticō ani- 25
mae commissae plebis requirantur ad singula de manibus sacerdotes. Unde quantae
culpae teneatur reatu dominante subiectus, qui cessat alicui poculum sanitatis porrigitore,
quod, cum non dedit alteri, se facit extingui et in se vindictam videtur excipere, de
qua crimen alter admisit, cum vix quisquam sufficiat sua flendo facta purgare? Sed ne

19 quicquid *G* 21 per suam] *Sirm.*, personam *OG* 22 si] *Sirm.*, sed *OG* spectat]
Sirm., expectat *OG* 23 et om. *Sirm.* conniventiam] *Sirm.*, conlibentiam *OG* 24 abstare so
G 26 poculum] *Sirm.*, populum *OG* 27 cum] *Sirm.*, om. *OG* dedit] dederit *Sirm.*
28 vix] *Sirm.*, vir *OG* quisquam correxit, quisque aut *OG*, quisque *Sirm.*

alieni facinoris teneamur adstrici, eees oris nostri bucina ad aures omnium personamus neque se deinceps excusabit non monitum, qui quid sequi debeat tam verbis quam litteris edocetur. Sed sicut nos incessabiliter dicere, ita vos decet libenter audire, ut nec nos semen in spinosa segetem videamur effundere nec vos patiamini sterelis agri culpa dampnare. Sed commune sit gaudium, quod a nobis panditur et a vobis impletur, ut, cum Dominus universae messis advenerit, et terra de fecunditate et mereatur agricultura gloriari de fruge. Itaque, filii karissimi, qui estis partus divinae gratiae, beatae fructus ecclesiae, regeneratio baptismi, possessio caeli, membra Christi, redhibitio regni, vestra palma, nobis corona, salubri admonitione opportunum duximus admonere, quoniam 10 peccatorum nostrorum in praeceps mole crescente videtur clavis gravissimae necessitas immixtum nec alibi refugium invenire, nisi ad illius praecepta recurrere, qui vitam nostram sua morte voluit reparare, ut, si qui ex vobis sunt in sponsali pactione divineti nec adhuc in matrimonii foedore copulati, nuptiarum suarum etsi definitum iam tempus sit, licet apostolo vota nuptialis permittente, nos tamen consilium dantes hortamur, ut iusto moderamine debeat ad praesens differre, dupli conditione compulsi, ut aut ira Domini per castigationem corporis et sinceritatem cordis oratione assidua valeat mitigari et, cum tranquillitas obtinere meruerit, tunc sine suspicione interitus possint vota celebrari festiva, aut certe, si hoc ille de nobis placuerit qui condidit, ut quoscumque iusserit de corpore cogantur migrare, vel sit iustae consolationis cantela, ut 20 anima de saeculo non abripiatur immunda nec gravior esse incipiat mors futura, quam erat praesenti de funere, si postmodum pro crimine non poena saeviret; nam istud admitteretur facilime, si nos post casum requies invitaret.

Illud vero instantissime commonemus, ut Abrahac documenta sequentes decimas ex omni facultate non pigate Deo pro reliquis, quae possidetis, conservandis offerre, ne sibi ipse inopiam generet, qui parva non tribuit, ut plura retentet. Et quod dicendum est verius, suum persolvat pretium, ne se trahi videat peccato dominante captivum, quia certe ulterius mercatorem suae creationis non invenit, qui hic redemptori resistit, cuius vox satis intonat dicens: *Eleemosyna extinguit peccatum;* item: *Date eleemosynam et omnia vobis munda erunt.* Quare autem illi de suis non offeras, quod, cum dare videris, non amittas? Faciat se unusquisque de rebus alienis gratuitum, ne, cum nihil habeat proprium, nec aliud praeparet inimicum. Ergo si quis in Abrahac conlocari vult gremio, eiusdem non repugnet exemplo et solvat eleemosynae pretium, quisquis optat regnare cum Christo¹.

Ecol. 3, ss.
Luc. 11, 41.

Illud etiam repetita voce monentes hortamur, ut, si quis alterius caritatis offendit

35 1 alieni] *Sirm.*, aliena *OG* horis *G* 2 excusavit *G* qui quid *scriptimus*, quicquid *OG*, qui quid *Sirm.* 3 dicere] *Sirm.*, om. *OG* decet] docet *G* 4 segite *G* vos om. *G* 5 mensis *O* agricolae *G* 6 partus] *Sirm.*, partis *OG* 7 partus] *Sirm.*, requibitio *OG* 8 redhibitio] *Sirm.*, requibitio *OG* 9 vestra] *Sirm.*, vestrae *OG* 10 claudia *O* 11 nec] *Sirm.*, om. *OG* alibi] *O*, alium *G* 12 devincti *G* 13 copulati *G* 14 apostolo vota] *Sirm.*, à post holochastae (h-stam) *OG* 15 differre] *Sirm.*, deferre *OG* 16 iram *G* assidua *scriptimus*, assiduas *OG* 17 mitigari] *Sirm.*, mittere *OG* 18 inde a rr. placuerit qui condidit usque ad rr. reliquo perdere (*p. sq. r. 10*) a codicibus nostris deserimur; *textus omissi loco habent haec:* Item de eos (*eo G*) quoque, qui de (*om. G*) ecclesiis ad alias (*alias G*) ecclesiis (*ecclesiæ G*) migraverint, tamdui a communione habeantur alieni, quamdui ad eadem redierint civitatis, in quibus primitus 45 sunt instituti. (*Canones eiusdem vel similis argumenti in antiquis conciliis saepe inveniuntur.*) Redidimus igitur deficientibus codicibus textum illum, quem *Sirmoudus* ec libro manu scripto nobis ignoto in lucem protulit.

1) Cf. Thom. P. III, l. 1, c. 6, num. 1.

LL. Concilia.

sam, quod absit, incurrit, odium vice mutua relaxantes in amplexu verae concordiae festinent iam celerime convenire. Quid enim in vacuum dimitti sibi peccatum desiderat, qui inimici delicta dimittere non exoptat, cum prima sit eleemosyna non quaerere de peccante vindictam; sed contra reddere beneficia pro querela?

Et licet superius dictum sit ad exemplum Abrahae decimas offerri debere, at tamen propter cladem, quae imminet, hortamur, ut etiam unusquisque de suis mancipiis decimas persolvere non recuset¹, quia dicitur in illa infirmitate ad divisionem nescio quam venire personas, quasi novem auferat, decimam ut relinquat. Unde satis congruet cum mercede animae unum solvere, ut novem non possit amittere, quam cum peccati crimen et reliquos perdero et, quem dare noluit, non habere. Quod si mancipia non sint et fuerint aliqui habentes binos aut ternos filios, per unumquemque singulos tremissis in episcopi manu contradat aut, quem suo loco pontifex elegerit, adsignare non dilatet, quod possit in captivorum redemptione conferre, ut, cum sic agitur, et presentes irae remotio et mercis proficiat in futuro².

Si qui vero incesta se coniunctione visi sunt copulasse, in quantum ratio admittit, hortamur etiam et pro salute vestra rogamus, ut iuxta canonum statuta usque ad maiorem synodus separantur, ne, si voluntate implere distulerint, caelesti, quod absit, facere incipient ultiōnem.

Quae congrua monita, sicut decet, ab spiritualibus filiis ad inonemus in omnibus recipi salubriter et impleri; quatenus, qui ad bonum opus mentes devotae respicit, ipse, quod rogatur, repenset.

In Christi nomine Eufronius episcopus³ plurimum saluto.

In Christi nomine Domicianus episcopus⁴ plurimum saluto.

In Christi nomine Felix episcopus⁵ plurimum saluto.

In Christi nomine Domnolus episcopus⁶ plurimum saluto.

25

10 quem dare] *Sirm.*, quandiu *OG* habere] *Sirm.*, haberet *OG* 11 singulos] *Sirm.*, sin-
gulis *OG* 12 suo om. *O* 13 ut] aut *G* 14 add. et post irae *OG* 15 incestam *G*
16 maorem] *Sirm.*, maiorum *OG* ne si] *Sirm.*, nisi *OG* 18 incipiat *G* 22 Eufronii
subscriptionem praebet *Sirm.*, desideratur *OG* 24 Felicis subscriptio antecedit subscriptionem
Domiciani ap. *Sirm.*, desideratur *G* 26 domnolus cum *Sirm.* scriptissimus, nolus *OG*. 26

1) Cf. Thom. P. III, l. 1, c. 6, num. 2; Loening II, 677, n. 1. 2) Cf. Thom. P. III, l. 1, c. 6, num. 3; Loening II, 677, n. 2. 3) Turonensis. 4) Andegarensis. 5) Nanneten-
sis. 6) Cenomanensis.

CONCILIUM LUGDUNENSE*.

567. aut 570.

*Integros canones cum subscriptionibus episcoporum et vicariorum primus edidit Surius in collectione sua II, 677; ex quo autem fonte hauserit, nescimus. Hac synodus & neque in collectionibus conciliorum manu scriptis, quae Sirmondo praesto erant, existit neque in iis, quas nos examinari mus, reperitur. In collectione a deperdito quodam codice Andegavensi appellata (cf. Maassen, Quellen I, 821 sq.), quae capitula singula secundum uniuscuiusque argumentum disponit, cc. 2. 3. 5. 6 dispersim exhibentur. Cum autem lectio-
nes variae codicum Vindobonensis 2171 fol. 15'. 22'. 15. 13', Sangallensis 675 p. 81.
10 124. 78. 68, Phillippsii 1763, nunc Berolinensis, fol. 27. 43. 26. 21', quos contulimus,
aut vitiosae sint, aut non nisi ad orthographiam spectent, eas relinquentes editionem
Surianam sine ulla verborum mutatione repetimus.*

*Inscribitur concilium apud Surium his verbis: Synodus habita in civitate Lugdu-
nensi, anno VI. regni gloriosissimi Guntrammi regis, indictione tertia.*

*10 In his indicationibus annus VI. Guntrammi regis anno 567, indictio vero III. anno 570. respondet. Sirmondis, ut hanc discrepantiam tolleret, ex conjectura correxit numero-
rum indicationis. Nos vero, cum differentia inter dictas computationes non unius sed trium
annorum sit, in incerto relinquere statuimus, utrum annus regni, an numerus indicationis
corrigendus sit.*

*10 De hoc concilio etiam Gregorius Turon. H. Fr. V, 20 mentionem facere videtur, ubi
flagitiis, quae a duobus episcopis Salunio Ebredunensi et Sagittario Vapincensi admissa
erant, commemoratis sic pergit: Quod cum rex Guntchramnus comperisset, congregari
synodum apud urbem Lugdunensem iussit. Coniunctique episcopi cum patriarcha Nicetio
beato discussis causis invenerunt eos de his sceleribus quibus accusabantur valde con-
victos praeceperantque, ut, qui talia commiserant, episcopatus honore privarentur¹.*

*Cum in nomine Domini in Lugdunensi urbe ad synodale concilium venissemus
tam pro renovandis sanctorum patrum institutis, quae praesentis temporis necessario
fecit opportunitas iterari, quam his, quae assurgentibus undecunque querelarum materiis
recentis definitionis ordo poposcit institui, tractantes, quid saluti populi utilius competeteret
20 vel quid ecclesiasticus ordo salubriter observaret:*

I. Primo in loco unitatem sacerdotum, quam et Dominus diligit et scriptura com-
mendat et concordia charitatis exposcit, convenit ab omnibus custodiri; ita ut in omni
tractatu vel definitione uno spiritu, una sententia sacerdotum constantia perseveret. Et
si quid inter fratres, id est coepiscopos nostros, contentionis ortum fuerit, si de una

*35 *; Haec synodus a Surio Concilium Lugdunense I, a Sirmondo et posterioribus editoribus Con-
cilium Lugdunense II. insignitur.*

1) SS. Rer. Merov. I, 217.

provincia sunt metropolitani cum comprovincialibus suis iudicio sint contenti; si vero diversae provinciae duo fuerint sacerdotes, inter quos aliqua disceptatio oriatur, convenientibus in unum metropolitam ipsorum omnis eorum actio illorum iudicio terminetur, ita ut, si unus ex episcopis ab alio episcopo aut a quacunque persona inique fuerit aggravatus, communis fratum studio cum Dei solatio defensetur¹. Quod si quis se ab hac conditione quacunque calliditate subtraxerit, tribus mensibus se a charitate fratum noverit esse sequestratum.

II. Secundo loco, quia multae tergiversationes infidelium ecclesiam quaerunt collatis privare donariis, id convenit inviolabiliter observari, ut testamenta, quae episcopi, presbyteri seu inferioris ordinis clericis vel donationes aut quaecunque instrumenta propria voluntate confecerint, quibus aliquid ecclesiae aut quibuscumque conferre videantur, omni stabilitate subsistant; id specialiter statuentes, ut, etiam si quoruncumque reliquorum voluntas aut necessitate aut simplicitate aliquid a legum secularium ordine visa fuerit discrepare, voluntas tamen defunctorum debeat inconcessu manere et in omnibus Deo propicio custodiri. De quibus rebus si quis animae suae contemptor aliquid alienare praesumpserit, usque ad emendationis suae vel restitutionis rei ablatae tempus a consortio ecclesiastico vel omnium Christianorum convivio habeatur alienus².

III. Et quia peccatis facientibus multi in perniciem animae suae ita conati sunt aut conantur assurgere, ut animas longa temporis quiete sine ulla status sui competitione viventes nunc improba proditione atque traditione aut captivaverint aut captivare conentur, si iuxta praeceptum domini regis emendare distulerint, quousque hos, quos abduxerunt, in loco, in quo longum tempus quiete vixerunt, restaurare debeat ecclesiae communione priventur³.

IV. Illud etiam, quod sancti patres salubriter ordinarunt, placuit iterari, ut, si quicunque episcopus pro reatu aliquo quenquam a communione suspenderit, apud omnes sacerdotes catenus a communione habeatur alienus usquequo eius iudicio debeat recipi, a quo meruerat pro reatu suo a charitate ecclesiastica sequestrari⁴.

V. Et quia multa sunt ecclesiae membra, quae diverso genere pro vitae suae qualitate vel discretione sacerdotali aut oblectari convenient aut distringi, illud censuimus statendum, ut, quasecumque munificentias clericis aut servientibus sive de rebus ecclesiae in usum aut de propriis in proprietatem praecedentes dederint sacerdotes, subsequentes pontifices nullatenus auferre praesumant⁵. Si quid tamen culpae extiterit, pro qualitate personarum vel regula canonum praecedentium in persona habeatur, non in facultate districtio⁶.

VI. Placuit etiam universis fratribus, ut in prima hebdomada noni mensis, hoc est ante diem Dominicam, quae prima in ipso mense illuxerit, litaniae, sicut ante ascensionem Domini sancti patres fieri decreverunt, deinceps ab omnibus ecclesiis seu parochiis celebrentur.

Subscriptiones episcoporum.

Philippus in Christi nomine episcopus ecclesiae Viennensis constitutionibus nostris subscripti.

Nicetius in Christi nomine episcopus ecclesiae Lugdunensis constitutionibus subscripti.

1) Cf. Thom. P. II, l. 3, c. 105, num. 7; Loening II, 82, n. 1. 2) Cf. conc. Aurel. a. 549, c. 13; Thom. P. III, l. 1, c. 21, num. 2; l. 2, c. 41, num. 3; Loening II, 454, n. 1. 3) Cf. Waitz, 43 Deutsche Verfassungsgesch. II, 398, n. 2; Loening II, 452, n. 6; Hinschius IV, 831, n. 1. 4) Cf. conc. Turon. a. 567, c. 8; Loening II, 466, n. 5; Hinschius IV, 801, n. 5. 5) Cf. contra conc. Aurel. a. 541, c. 35, 36. 6) Cf. Thom. P. III, l. 2, c. 16, num. 14; Hinschius IV, 880, n. 3.

- Agricola in Christi nomine episcopus ecclesiae Cabilonensis constitutionibus nostris subserpsi.
 Vincentius in Christi nomine episcopus ecclesiae Beliscensis constitutionibus nostris subserpsi.
⁵ Siagrius in Christi nomine episcopus ecclesiae Heduorum constitutionibus nostris subserpsi.
 Aeoladius in Christi nomine episcopus ecclesiae Niuernensis subserpsi.
 Salonius in Christi nomine episcopus ecclesiae Genauensis subserpsi.
 Caelodonus in Christi nomine episcopus ecclesiae Matescensis subserpsi.
 Ualesius presbyter directus a domino meo Siagrio episcopo ecclesiae Gratianopolitanae
¹⁰ subserpsi.
 Vincentius presbyter directus a domino meo Lueratio episcopo ecclesiae Diensis subserpsi.
 Eusebius presbyter directus a domino meo Uictore episcopo ecclesiae Tricassinarum
 subserpsi.
 Piolus presbyter directus a domino meo Tetreco episcopo ecclesiae Lingonicae subserpsi.
¹⁵ Caesarius presbyter directus a domino meo Tetradio episcopo ecclesiae Uisonensis subserpsi.
 Astemius diaconus directus a domino meo Maximo episcopo ecclesiae Ualentine subserpsi.

CONCILIUM PARISIENSE*.

556—573.

- ²⁰ Collati sunt codices Berolinensis 435 (nobis II) fol. 171, cuius etiam orthographiam plerunque servavimus, Parisiensis Lat. 3846 (nobis A) fol. 180, Vaticanus 3827 (nobis B) fol. 12², qui tres libri, ubi inter se consentiant, a nobis littera a designantur, Parisiensis Lat. 1458 (nobis O) fol. 48¹, Parisiensis Lat. 1454 (nobis G) fol. 232; in quibus omnibus haec inscriptio legitur: Incipiunt canones Parisiaci.
- ²⁵ Adferunt concilium in collectionibus suis Crabbius II, 74, Surius II, 648, Sirmundus I, 313.

Ad concilii huius aetatem definitam momentum faciunt haec: primo, quod Eufronius metropolitanus Turonensis, qui concilio adfuit, sedem suam adepatus est a. 556¹, deinde, quod Probianus metropolitanus Bituricensis, qui nostro subserpsit concilia, tempore concilii Parisiensis a. 573. habiti iam mortuus erat, id quod ex eo patet, quod inter episcopos, qui huic concilio subserperunt, successor eius Felix invenitur. Quac vero de tempore, quo ceteri, qui concilio nostro interfuerunt, episcopatum gesserint, explorata sunt, nullum argumentum praebent ad restringendum temporis spatium, intra quod synodus celebratam esse pro certo habere licet. Nam ne Palernum quidem episcopum ³⁰ Abrincensem, ut aliqui disputant², iam a. 563. mortuum esse certis rationibus constat. Silentio denique nolumus praeterire concilii Turonensis a. 567. hab. canonem XXV. (XXVI.) cum nostri concilii canone I. in prima eius parte ad verbum consentire; cum

*¹ Haec syndicus a Crabbio et Surio Concilium Parisiense I. a Sirmundo et posterioribus Conciliis Parisiense III. insignitur.

⁴⁰ 1) Duchesne, *Les anciens catalogues épiscopaux de la province de Tours* p. 26. 2) Cf. Cointius, *Annales ecclesiastici Francorum* T. I, p. 529.

autem non liqueat, utra synodus utrius fons fuerit, ex ea re ad determinandum tempus synodi certi nihil colligitur.

Admonet pontifices temporum qualitas et improba necessitates praeceavenda conditio, ut non solum rerum praesentium, sed et futurorum quoque utilitas congrua provisione tractetur, quatenus, quos custodiae ordinatio ac pro amore divino solicitudinis cura constringit, et praevidisse sequentia et oportune eis vigilasse probentur. Et quia sibi sacerdotes in hoc maxime consolunt, si importunorum voluntatibus obviasse noseuntur, coniuncti in unum Christo opitulante Parisius pro utilitatibus ecclesiarum, unde non leviter rationem sumus quandoquidem reddituri, in quantum divina pietas virtutem dare dignata est, temptavimus salubri consultatione prospicere, ne, dum periculosa abusione ordinatio superna neglegitur, in nobis aliorum crimina vindicentur.

I. Itaque placet ac omnibus nobis convenit observari, ut, quia nonnulli memores sui per quaslibet scripturas pro capto animi de facultatibus suis ecclesiis aliquid contulisse probantur, quod a diversis Deum minus timentibus catenus mortifera calliditate tenetur, ut aliorum oblatio illis pertineat ad ruinam nec intueri corde possint diem iudicii, dum nimiae cupiditatis delectantur ardorem: quicumque ergo immemor interitus sui res ecclesiae, ut supra diximus, delegatas iniuste possidens praeumpserset retinere et veritate comperta res Dei servis suis dissimulaverit reformare, ab omnibus ecclesiis segregatus a sancta communione habeatur extraneus nec alium mereatur habere remedium, nisi culpa propria rerum emendatione purgaverit¹. Indigne enim ad altare Domini properare permittitur, qui res ecclesiasticas et audit rapere et iniuste possidere iniqua defensione perdurat; necatores enim pauperum iudicandi sunt, qui eorum taliter alimenta subtraxerint. Sacerdotalis tamen debet esse provisio, ut vindictam admonitio manifesta praeceedat, ut res usurpatas iniuste quis tullit adhibeta aequitate restituat. Quod si neglexerit et necessitas compulerit, postea praeponem sacerdotalis districtio maturata percellat. Neque quisquam per interregna res Dei defensare nitatur, quia Dei potentia cunctorum regnorum terminos singulari dominatione concludit². Quod si presumserit, et ipsius offensam et predictae damnationis periculum sustinebit. Competitoribus etiam huiusmodi frenus distinctionis imponimus, qui facultates ecclesiae sub specie largitatis regiae improba subreptione pervaserint; sera namque de his rebus penititudinem commovemur, cum iam ante actis temporibus contra huius-

3 necessitatibus *codd. praeter II* 4 utilitatibus *G* 5 quos] quas *G* ac] hac *OG*
sollicitudinis *B OG* 6 oportune *scriptissimus*, oportuna *codd.*, oportune *edd.* ois om. *Sur. Sirm.*
7 consulunt *H^b OG* nascuntur *O^a*, nascuntur *O^b*, nascuntur *G*, noscantur *Sur. Sirm.* 8 non
et *OG* 9 quandoque *edd.* 10 temptabimus *B* consultatione *correcimus*, consolatione *cG*, 33
consideratione *O^a*, consilio *O^b*.
12 i. om. a] placet ac omnibus] *H^b*, placita comibus *H^aAO*, placita omnibus *BG*, placuit ac
omni. *Sirm.* nobis om. *G* observare *H^bBO* nulli *G* immemores *B* 13 captiu-
BO de] di *H* contulisse *codd. praeter II* 14 catenus] *OG* 15 teneratur *B*
ut] et a] possint poss] *G*, possunt a] 16 cupiditatibus *H* ardore *BOG* 18 rotinero *H^bB*, 40
tenore *OG* ab omnibus — rerum (e. 20) om. *OG* 19 nec] *B*, ne *HA* aliud *edd.* 20 nisi
cum *Sur. Sirm.* culpam propriam *B* per emendationem (e-tione) *OG* 22 ac in *add. ante*
iniqua *Crab.* necatores] ne actores *O^aG* 23 qui — tamen om. *OG* ut *B* 24 ut si
Crab. quis tullit] *codd.*, qui abstulit *Sur. Sirm.* 26 percellat *BO^b*, procellat (praezellat) *rel.*
interregna] interna *OG* 27 terminum *Crab. Sur.* 28 dampnationis *AO* 29 fronus *BOG*, 45
frenum *Crab. Sur.* facultatibus *HA* 31 penitidine *B*, paenititudinem *AOG* acti *HAG*

1) Cf. conc. Aurel. a. 549. c. 13.

2) Cf. conc. Turon. a. 567. c. 26 (25).

modi personas canonum suffulti praesidio se sacerdotes Domini eregere debuissent¹, uti non mansuetudo indulgentiae ad similia perpetranda improborum audaciam adhuc cotidie provocaret. Nunc tarde iniuriarum mole depresso damnis quoque dominicis compellentibus excitamur. Quod si his, qui res Dei competit, in aliis, quam ubi res agitur, maxime solet terreturii commorari, sacerdotem loci ipsius, ubi habitat, episcopus ille huiusmodi pravitate contemptus neglecto persone litteris mox reddat instructum; tunc antestis ipse fratris anxietate comperta aut pervasorem ammonitionem corrigat aut canonica districione condemnet². Accedit etiam, ut temporibus discordiae supra permissionem bonae memoriae domini Clodouei regis res ecclesiarum aliqui competissent³ ipsasque res in fata colapsi propriis haeredibus reliquissent. Placet et hos quoque, nisi res Dei admoniti a pontifice agnita veritate reddiderint, similiter a sanctae communionis participatione suspendi, quoniam res Dei, quae auctores eorum maturata morte credendae sunt peremisse, non debent filii ulterius possidere. Iniquum esse censemus, ut potius custodes cartarum, per quas aliquid ecclesiæ a fidelibus personis legitur derelictum, quam defensores rerum creditarum, ut præceptum est, iudicemur.

II. Et quia episcoporum res propriae ecclesiarum res esse noscuntur, si in eorum facultatibus simili fuerit crudelitate crassatum, pervasores rerum memoratarum canonum districione feriat vindicta, dum corregit; ut, qui non moribus propriis ac nulla conscientiae castigatione corripitur, saltim regulæ obtundatur aculeis. Perpetuo enim anno themate feriatur, qui res ecclesiæ confiscare aut competire aut pervadere periculosa infestatione praesumpserit.

III. Et quia exempla boni operis a pontificibus debent primum Christo opitulante procedere, nullus episcoporum res competit alienas aut, si competititas aut a se aut ab auctore suo forte quis possedit, domino proprietatis possessionem propria absque praesilio liberalitatis regiae integra reformatione restituat, ut, quia Deus dona reprobat iniquorum, non ad iudicium suum ecclesiæ res exteris derelinquit.

2 uti non] ut in G, non a, ne edd. 3 add. sed ante nunc edd. 4 his
is H^b BO^b 5 ipsius] illius B^a 6 pravatas Crab.
contemptus B, contentus O, tentus G 6 neglectu OG 7 ipsi HAG,
so ipsius edd. 8 condempn^t O
anxietae BOG 9 pervasorum O^aG 10 ammonitione B
accidit edd. 11 etiam] antea Crab. 12 ut] quod B 13 sub permissione Sirm., ad e. permissionem
Crab. in marg.: provisionem 14 domni om. HB 15 chlodouei G 16 post res add. invasatas
Crab. 17 in fata correxisimus, insata HB, inlata A^aOG, inusata A^b, improvisa morte edd. here-
dibus codd. praeter H 18 quae] quas Sur. 19 auctores] antecessores Crab. Sur. immatu-
sa rata Crab. 20 credendi O^aCrab. Sur., redditio B 21 permis^t G, permis^s B, permis^sae
Crab. 22 ut] et B 23 chartarum OG 24 quo^s OG 25 indicemur] indicentur G, indicantur
HA, iudicamus B.
26 propria HA 27 similis B 28 crudelitate] facultate α grassatum BOG 29 perva-
sores] peruxores HA, perassores B, perversores Crab. 30 fierat] BO^b, fierat HA, fieret O^a, fierit
40 G, fieret Sirm. 31 feriantur ut dum viudicta corrigit qui non (non om. Crab.) moribus (motibus Sur.)
Crab. Sur. 32 corrigat B 33 non add. cum Sur. Sirm., om. codd. 34 ac] a O^b 35 nullius
G 36 conscientiae] BG, conscientia HAO 37 saltem BG 38 obtentatur BG 39 ecclesiæ
om. Crab.
45 23 episcoporum] ejpm αO^a, episcopus edd. 46 aut a se] et assecutas B 47 aut ante ab add.
46 cum edd., om. codd. 48 auctore] antecessore Crab. Sur. 49 possidet OG 50 possessionem]
aut OG 51 propriam B 52 liberalitati reg. integre O, liberalitate reg. integri G 53 ut] aut O^b
52 numerus illi ponitur ante verba non ad H.

1) Cf. Thom. P. II, l. 3, c. 59, num. 10. 2) Cf. Hinschius IV, 842, n. 3. 4. 3) Cf.
Thom. P. II, l. 3, c. 12, num. 12; Waitz II, 252; Loening II, 689, n. 3.

IV. Convenit etiam universis fratribus, ut non solum praesentium rerum actos, sed et animarum quoque debeant praeparare remedia. Nullus ergo illicita coniugia contra preeceptum Domini sortire praesumat, id est fratris relietam nec novarem suam relietamque patrui vel sororem uxoris suae sibi audeat sociare neque auriculi quoque relietae, norui sue vel inalterata coniugio potiatur; pari etiam conditione a coniugio amitae, privignae hac filiae privignae coniunctionibus preecipimus abstinere¹.

V. Sacratarum etiam virginum neque per raptum neque per competitionis aliquas quisquam coniugia sortiatur. Similiter de earum erit coniunctionibus abstinendum — et hi, qui eas rapere aut competere voluerint, a communione removendi —, quas vestium commutatione, tam viduae quam pueræ, religionem, poenitentiam aut virginitatem publica fuerint declaratione professae². Quod si contra interdicta quis venerit et sacerdotem suum audire neglexerit et in praesenti a communione challice ecclesiae habeatur extraneus et in perpetuo anathema fereatur³.

VI. Et quia utilium rerum coepit causa tractare, hoc universitas preecaverti quoque debet, tam sacerdotes quam principis omnesque populus, ut nullus res alienas competere a regis audeat potestate⁴. Nullus viduam neque filiam alterius extra voluntatem parentum aut rapere praesumat aut regis beneficio estimet postulandam⁵. Quod si fecerit, similiter ab ecclesiae communione remotus anathematis damnatione plectatur⁶.

VII. Et quia universis sacerdotibus ita convenit, ut, si quis de eis a communione ecclesiae pro contemptu canonum ac pervasione rerum ecclesiasticarum aliquem fortasse suspendereret, a nullo penitus episcopo recepi praesumatur⁷. Quod si factum fuerit, hi, qui eum contra interdicta receperet, et a fratribus suorum erit concordia separatus et aeterni iudices in futurum, ut confidimus, iracundiam sustenebit⁸.

VIII. Et quia in aliquibus rebus consuetudo prisca neglegitur ac decreta canonum violentur, placuit iuxta antiquam consuetudinem, ut canonum decreta serventur. Nullus civibus invitis ordinetur episcopus, nisi quem populi et clericorum electio plenissima quesierit voluntate⁹; non principes imperio neque per quamlibet conditionem contra

1 actus BOG 2 et om. G 3 sortiri BO^b 4 nequaes A 5 avunculo B 6 re-
lictae corr. cum Sirm., relieta 6 A, relieta est HB, relietam OG, quae relieta est Crab. Sur. 7 nurui
OG, neque nurus Sur. Sirm. 8 patiatur a 9 ac BO^b 10 filia H. 11 et hi om.
7 sacerorum Crab. Sur. 12 competitiones (comp-) BOG 13 coniugiam B 14 et hi om.
B 9 ea a 10 competere corr. cum edd., contempnere HA, contempnere BOG 15 sunt removendi
edd. 10 commutatione, communione OG 16 paenitentiam ABG 17 publica] OG, publicam
edt-G 11 fuerit H 18 declarationem OG 19 interdicta] B, dicta rel. 20 neglexerint B
catholicæ BOG 18 perpetuum Sirm. 21 anathemate OG. 22 suspenderent OG, suspenderint
14 tractari OG 23 recipi codd. praeter H 24 principes codd. praeter H 25 populus
A OG 16 neque filiam repellitur post alterius OG 18 semotus OG 26 anathematis HA
damnatione OG. 20 ecclesiis G, ecclis O 21 suscepserint OG, suspenderint
OG 22 interdicta] BO^b, indicta HA OG 23 indices] HO^a, indicis rel.
et ante aeterni om. OG 24 rebus om. G 25 consuetudinem ut] OG, consuetudo OG, consuetu-
dinem a 26 invitati B, invitati rel. 27 quaesierit codd. praeter H 28 prin-
cipis BO^b 29 quamlibet] BO^b, quamlibet rel. 30 condictionem O

1) Cf. conc. Aurel. a. 541, c. 27. 2) Cf. Thom. P. I, l. 3, c. 45, num. 4. 3) Cf. Hinschius IV,
IV, 798, n. 6; 800, n. 6. 4) Cf. Thom. P. II, l. 3, c. 11, num. 11; c. 59, num. 10. 5) Cf. conc.
Aurel. a. 541, c. 22; Freisen, *Gesch. des canon. Ehrechts* p. 312. 6) C. 36 q. 2 c. 6. — Cf. Hin-
schius IV, 800, n. 6. 7) Cf. Loening II, 466, n. 5. 8) Cf. conc. Aurel. inter a. 442—506, hab.
c. 8; Hinschius IV, 742, n. 10. 9) Cf. conc. Aurel. a. 549, c. 11.

metropolis voluntatem vel episcoporum comprovincialium ingeratur¹. Quod si per ordinationem regiam honoris istius culmen pervaderi aliquis nimia temeritate praesumpserit, a comprovincialibus loci ipsius episcopus recipi penitus nullatenus mereatur, quem indebet ordinatum agnoscunt². Si quis de comprovincialibus recipere contra interdicta praesumpserit, sit a fratribus omnibus segregatus et ab ipsorum omnium caritate semotus³. Nam de ante actis ordinationibus pontificum ita convenit, ut coniuncti metropolis cum suis comprovincialibus episcopis vel, quos vicinos episcopos eligere voluerit, in loco, ubi convenerit, iuxta antiqua statuta canonum omnia communi consilium et sententia decernantur⁴.

¹⁰ IX. De genere servorum, qui sepulchris defunctorum pro qualitate ipsius ministerii depotantur, hoc placuit observari, ut, sub qua ab auctoribus fuerint conditione dimissi, sive haeredibus sive ecclesie pro defensione fuerint depositi, voluntas defunctorum circa eos in omnibus debeat conservari. Quod si ecclesia eos de his sanctis functionibus in omni parte defenderit, ecclesiae tam illi quam posteri eorum defensione in omnibus ¹⁵ potiantur et occursum impendant⁵.

Et quia huic definitioni cuncti fratrum interesse minime potuerunt, hoc etiam omnis congregatio sacerdotum Christo propitiante decrevit, ut constitutio praesens, quantis oblata fuerit, subscriptionibus eorum debeat roborare, quatenus in hoc, quod ab universis observandum est, universitas debeat consentire.

²⁰ Probianus in Christi nomine episcopus ecclesie Betorige consensi et subscripsi.
Pretextatus in Christi nomine episcopus ecclesie Rothomagensis consensi et subscripsi.
Leontius⁶ in Christi nomine consensi.
Germanus⁷ peccator consensi et subscripsi.
Eufronius⁸ peccator consensi et subscripsi.

²⁵ 1 vel om. a ingeneratur HA 2 honorem B pervadere BO 3 episcopus] episcops H, episcops A, ipiscopis eum B, epis OG penitus om. edd. 4 ordinatum om. HA, assumptum Crab. recipere eum Crab. interdicta] O^b, indicta aO^aG 5 semotus] BO, remotus G, semoris HA 6 ante om. a pontificium HA metropolitanus edd. 7 episcopis] BO, epis G, episcops H, episcops A episcopos] BG, ejus O, episcops H, episcop A eli-²⁰ so gero] O^aG, elego O, tegere a 8 consilio O 9 decernatur OG; non correcimus decernant, quia in verbis coniuncti—voluerit nominativus absolute potest esse adhibitus.

10 de genere servorum correcimus, de cenere servus vero codd., de degeneribus servis edd.
sepuleris G 11 actoribus a condictione O 12 et sive Crab. Sur. heredibus BOG
ecclesiis OG 13 observari Sirm. de his sanctis emendavimus, defici a, de fisci O, defici G
²⁵ 15 potiantur] putantur G hoecursum B.
16 definitione ABG cuncta B, cunctis O, cunctis G etiam scriptissimus, enim codd., om. edd. 17 constituo HAO^a, constituto G 18 a quantis Crab. Sur. tamen eorum Crab.
roborare] OG, probare a quatenus in hoc quod] O, quatenus quod in hoc aG 19 ab om. O.
20 ecclesi om. OG betorige] a, bethoriae O, bethoriae G subscripsi] HOG, subi AB
²⁵ 21 praetextatus codd. praeter H rothomagensis] OG, romagensis a subscripsi] O, subi G, subi H hic et semper excepto v. 23, ubi legitur subi 22 consensu] a, coni et subi OG, consensi (fortasse consensit) inusitate hic abbreviatur coni HAB, item p. 146, v. 9 A et const p. 145, vv. 23, 24, p. 146, vv. 3, 9, 10 H, p. 145, v. 23, p. 146, vv. 2, 4, 10 A, inde a p. 145, v. 23 semper B; aliis locis scribitur coni HA 24 eufrosinus G

⁴⁵ 1) Cf. Thom. P. II, l. 2, c. 11, num. 3; Hinschius II, 518, n. 2. 2) Cf. Thom. P. II, l. 2, c. 10, num. 12; P. II, l. 3, c. 59, num. 10. 3) D. 63 c. 5. — Cf. Thom. P. II, l. 2, c. 13, num. 2. 4) Cf. Loening II, 179 sq.; Hinschius II, 518, n. 6. 5) Cf. Thom. P. II, l. 3, c. 88, num. 6; Loening II, 286, n. 4; ad v. occursum cf. Waitz, Deutsche Verfassungsgesch. IV, 24, n. 1.
6) ep. Burdegalensis. 7) ep. Parisiensis. 8) ep. Turonensis.

Felix¹ peccator consensi et subscripsi.
 Domicianus² peccator consensi et subscripsi.
 Chardaricus³ peccator consensi et subscripsi.
 Gonothigernus⁴ peccator consensi.
 Paternus⁵ peccator consensi et subscripsi.
 Lasciuus⁶ peccator consensi et subscripsi.
 Chaletricus⁷ peccator consensi et subscripsi.
 Edibius⁸ peccator consensi et subscripsi.
 Samson⁹ subscripsi et consensi in nomine Christi.
 Ferrocinctas in Christi nomine episcopus¹⁰ consensi.

³ chardarius OG, chardaritus B ⁴ consensi cons̄ et sub OG, const et subi B ⁶ lasciuus
 G ⁹ in nomine christi] in mente christi OG ¹⁰ in chr. nom. om. et post consensi et subscripsi
 add.: explicitum canonem parisiaci feliciter OG.

1) ep. Nannetensis. 2) ep. Andegavensis. 3) Civitas eius ignota est. 4) ep. Sil.
 vanectensis. 5) ep. Abricensis. 6) ep. Baiocensis. 7) ep. Carnotensis. 8) ep. 16
 Dolensis (?). Cf. Duchesne, *Les anciens catalogues épiscopaux de la province de Tours* p. 95, n. 1.
 9) Ebroicensis.

CONCILIUM PARISIENSE*.

573. Sept. 11.

Tres ad hoc concilium epistulae pertinentes existant in codice Parisiensi Lat. 12097¹¹ (nobilis C) fol. 163, quarum prima inscribitur: Tenor suggestionis libelli, altera: Concilium Parisiense, tertia propria inscriptione caret.

Primus has epistulas ex eodem codice in lucem edidit Sirmondus I, 350.
 Ad hanc synodus spectare videntur, quae apud Gregorium Turon. H. Fr. IV, 47 leguntur. Cum autem, inquit, intentio inter Guntchramnum et Sygiberthum regis verte-¹² retur, Guntchramnus rex apud Parisius omnes episcopos regni sui congregat, ut inter utrasque, quid veritas haberit, edicerent¹³. Nam episcopi non propter unam Promoti episcopi Dunensis causam, de qua omnes tres epistulae agunt, sed, ut in epistula ad Egidium Remensem episcopum legitur, pro causis publicis privatorumque querellis congregati erant.

Epistula Pappoli episcopi Carnotensis ad synodum.

Dominis semper suis atque apostolica dignitate colendis omnibus episcopis, qui in sancta synodo nunc Parisius convenerunt, Pappolus Carnotinae civitatis episcopus humilis vester.

¹¹) Haec synodus a Sirmondo Concilium Parisiense IV. insignitur.

¹²) SS. Rer. Merov. I, 182.

Ita nos canoneca institutio admonet, ut, quotiens aliquae exortae fuerint in ecclesia causeae, synodali hoc conventu debeat publicari. Adeo, piissimi domini, in vestrae pietatis notitia haec, quae contra nos gesta sunt, per praesentis libelli nostri tenorem studuemus deferendum. Ergo cum me ante aliquod temporis clericorum vel civium Carnotinae civitatis voluntas per consensem, cum conniventia etiam metropolitani mei, fieri episcopum elegisset, quod annuente Domino factum est, post aliquot dies quidam ex ipsis civitatis Carnotinae territorio presbyter, nomine Promotus, qui reliquerat sine litteras antecessoris mei celolam suam, in liceta praesumptione parrociam meam, cui vocabulum est Duno, quasi sub nomine episcopatus visus est pervasiisse: etiam ad facultaticulam¹⁾ ecclesiae, cui praeesse videor, quantum in ipso pago esse constat, nescio per cuius ordinationem, simeli conditione pervasit. Pro qua re supplex vester sanctitati vestrae suggero et per Spiritum sanctum, qui in vobis habitat, et diem iudicii futuro et per remissionem peccatorum vobis dominis meis coniuro, ut hoc ita, qualiter vobis fieri non vultis, emendari iubatis, quatenus nec per calledam praesumptionem quis audeat in postmodum per tumorem superbiae simelia perpetrare et simultas ecclesiae vestro studio et ordinatione iam Christo proprio conquiescat.

Cuius suggestione synodus sancta spirituali favore et canoneco ritu respondens haec contra taemerarios scripsit objecta.

Epistula synodi ad Egidium Remensem episcopum.

Domino suo adque beatissimo et meritis apostolico fratri Egidio episcopo Phylippus, Sapaudus, Priscus, Constitutus, Laban, Felix, Germanus, Lucretius, item Felix, Clementinus, Syagrius, Optatus, Gallomagnus, Salunius, Quinidius, item Salunius, Sagittarius, Promotus, Genesius, Polemius, Aunacharius, Esychius, Palladius, Silvester, Uictor, Pappolus, Claudianus, Heraclius, Tetradius, Licerius, Leudobaudis et Desiderius episcopi necnon Launoueus presbyter.

Dum pro causis publicis privatorumque quaerellis Parisius moraremur, vir apostolicus frater noster dominus Pappolus episcopus mediocretati nostrae detulit in quaerellam in castro Dunensi, parrocia denique Carnotina, quod castrum nec ad terretarium civitatis vestrae nec ad vestram provinciam manifestum est pertenere, a vobis contra omnem rationem et contra canonicae disciplinam episcopum consecratum. Et licet secundum prisca beatissimorum patrum decreta potuit huiusmodi excessus in vestra iniuria acerbius coerceri, sed nos caritatis iura servantes beatitudini vestrae indecamus, ut presbyterum ipsum nomine Promotum, qui omissa severitate canonica a vobis dicitur tam taemerae consecratus, ut iuste debeat de gradus ipsius dignitate deponi, sicut canonum constituta sanxerunt, ad vos evocetis vel vobiscum reteneatis, ut iniuriam

2 publicari C^b; haec et aliae emendationes diverso atramento scriptae sunt vestrae corr. cum Sirm., vestra C 4 studiuimus C^b 8 literis C^b 10 facultaculam C, superscriptum est tibi poster. manu esse) et se C 11 simili C^b 12 futurum C^b 14 callidam C^b.
 40 17—18 cuius—objecta non, ut reliqua, litteris uncialibus, sed cursiva, quam dicimus, scriptura aetatis Merovingiae exarata sunt 17 canonico C^b 18 taemerarios corr. cum Sirm., taemerario cod. objecta legitimus cum 'Nouveau traité de diplomatique' III, 430, oblata Sirm.
 29 territorium C^b 33 beatitudini C^b indicamus C^b 34 dicitur C^b

1) Ad hanc vocem cf. supra p. 41, v. 14.

nec ecclesiae nec sacerdoti suo ulterius debeat inrogare. Et quia a fratre vestro domino Germano episcopo ad petitionem domini Constituti metropolitani, ut ad synodum venire deberet, est praesentanea invitatione commonetus, quod quoque dominum Constitutum et dominum Germanum constat in synodum rettulisse, et ad synodum venire distulit, idcirco neverit beatitudo vestra hoc apud universum praesenti tempore concilium constitutum, ut, si memoratus presbyter aut propria contumacia aut cuiuscumque potestates adsentatione in praedicta Dunensi ecclesia praesumpserit sub huius subrepti honoris argumentatione ulterius resedere vel res ecclesiae ipsius amplius usurpare aut altaria benedicere, infantes confirmare vel ordinationes per quascumque parrocias facere aut episcopo suo fratri vestro domino Pappolo resistere prava intentione praesumpserit, ab omni coetu episcoporum vel a communione consortio perpetuo anathemate feriatur et frater noster dominus Pappolus episcopus vel ecclesia Carnotina parrocias, quas hucusque habuit, sub sua ordinatione debeat auxiliante Domino gubernare; statuentes etiam, ut quicumque de populo illo benedictionem memorati Promoti presbyteri post hoc edictum manifestatum vel publicatum aut expetierit aut accipere contentus fuerit, a communionis consortio vel ab ecclesiae liminibus arreatur¹.
 Data constitutio diae tertio iduum Septembrium anno XII. regum dominorum nostrorum, indictione sexta, Parisius.

Phylli^s in Christi nomine Uienensis ecclesiae episcopus hanc constitutionem nostram subscrispi.
 Sapaudus in Christi nomine episcopus ecclesiae Arelatensis hanc constitutionem nostram re²⁰legi et subscrispi.
 Priscus in Christi nomine episcopus ecclesiae Lugdunensis constitutionem nostram re²⁵legi et subscrispi.
 Constitutus in Christi nomine episcopus ecclesiae Senonicae constitutionem nostram re²⁵legi et subscrispi.
 Laban peccator ecclesiae Elosanae consensi.
 Felix in Christi nomine episcopus ecclesiae Betorige constitutionem nostram subscrispi.
 Germanus peccator etsi indignus in Christi nomine episcopus ecclesiae Parisiacae con³⁰stitutionem nostram re³⁰legi et subscrispi.
 Lucretius acsi peccator in Christi nomine episcopus ecclesiae Deinsis constitutionem nostram subscrispi.
 Item Felix acsi peccator in Christi nomine episcopus ecclesiae Namneticae constitutionem nostram subscrispi.
 Clementinus in Christi nomine episcopus ecclesiae Aptensis constitutionem nostram sub³⁵scripsi.
 Syagrius in Christi nomine Aeduorum episcopus constitutionem nostram subscrispi.
 Optatus in Christi nomine Antepolitanae ecclesiae episcopus constitutionem nostram subscrispi.
 Gallomagnus in Christi nomine episcopus ecclesiae Trecassinae constitutionem nostram subscrispi.

6 potestatis C^b 8 residere C^b 11 communionis C^b 15 hoc] C^b, hanc C^a.
 17 data—parisius scriptura cursiva exarata sunt 20 subscrispi] sūi hic, in sequentibus semper
 tūbi 22 relegi] rēl hic et semper 27 peccator] pōet hic et semper

1) Quae episcopi hic de Promoto decreverant, usque ad a. 575. effectu caruerunt. Post mortem 45
 denum Sigiberti regis Pappolus Carnotensis episcopus a Chilperico rege impetravit, ut iudicium
 episcoporum contra Promotum prolatum valeret. Quae cognoscimus ex Grey. Turon. H. Fr. VII, 17.

- Salunius in Christi nomine episcopus civitatis Genauinsium constitutionem nostram relegi et subscrispi.
 Quinidius in Christi nomine episcopus ecclesiae Uasinsium constitutionem nostram relegi et subscrispi.
 Item Salunius in Christi nomine episcopus ecclesiae Ebridunensis constitutionem nostram relegi et subscrispi.
 Sagittarius in Christi nomine episcopus ecclesiae Uappicensis constitutionem nostram subscrispi.
 Promotus in Christi nomine episcopus ecclesiae Glannatinae constitutionem nostram relegi et subscrispi.
 Genesius in Christi nomine episcopus ecclesiae Segestericae constitutionem nostram subscrispi.
 Polemius in Christi nomine episcopus ecclesiae Agennensis constitutionem nostram subscrispi.
 Aunaarius in Dei nomine episcopus ecclesiac Autisioderensis constitutionem nostram subscrispi.
 Esychius in Christi nomine episcopus ecclesiae Gratianopolitanae constitutionem nostram subscrispi.
 Palladius in Christi nomine episcopus ecclesiae Sanctonicae constitutionem nostram subscrispi.
 Silvester in Christi nomine episcopus civitatis ecclesiac Uesonciensis constitutionem nostram subscrispi.
 Uictor in Christi nomine episcopus ecclesiae Trecastinae constitutionem nostram relegi et subscrispi.
 Pappolus in Christi nomine episcopus ecclesiae Lingonicae constitutionem nostram relegi et subscrispi.
 Claudianus in Christi nomine episcopus ecclesiae Regensis constitutionem nostram relegi et subscrispi.
 Heraclius in Christi nomine episcopus ecclesiac Diniensis constitutionem nostram relegi et subscrispi.
 Tetradius in Christi nomine episcopus ecclesiae Uenduascensis constitutionem nostram relegi et subscrispi.
 Licerius in Christi nomine episcopus ecclesiae Eloronensis constitutionem nostram relegi et subscrispi.
 Leudobauidis peccator ecclesiae Sagensis subscrispi.
 Desiderius episcopus ecclesiae Telonensis constitutionem nostram relegi et subscrispi.
 Laounoueus presbyter in vicem Ricomeri Aurelianorum episcopi constitutionem nostram subscrispi.
 Subscripta constitutio in basilica domni Petri, inductione supra scripta, Parisius.

Epistula synodi ad Sigibertum regem.

Domino glorioissimo adque sanctae ecclesiae catholicae filio
 Sigisberto regi Sapaudus, Phylippus, Priscus, Constitutus, Laban,
 Felix, item Felix, Germanus, Lucretius, Clementinus, Syagrius, Gallo-
 magnus, Optatus, Salunius, item Salunius, Quinidius, Promotus, Sil-

45 21 verbo uesonciensis fol. 166 codicis finit, primus versus fol. 166' legi non potest; verba consti-
 tutionem nostram subscrispi ex analogia supplevimus 39 subscripta—parisius scriptura cursiva
 exarata sunt.

uester, Genesius, Polemius, Palladius, Uictor, Sagittarius, Annaarius,
Isychius, Claudianus, Desiderius, Heraclius, Tetradius, Pappolus, Lice-
rius et Leudobaudis episcopi.

Quantum ineffabili gaudio synodali concilio nuntiatur, quandoquidem a catholico principi res nova pro dilectione Christi concipitur, tantum lamentabile execrandumque censetur, cum in ecclesia sancta contra Deum et contra canonum disciplinam dissensio generatur. Nuper etenim non absque coniventia gloriae vestrae, sicut credimus, evocati Parisius venientes novam inauditamque ordinationem in castro Dunensi, parrociam denique Carnotina, factam fuisse cognovemus. Quam rem licet vix credere possumus cum consensu gloriae vestrae fieri potuisse, tamen si cuiuscumque prava suggestione praeventi in hac tam obscura et ecclesiae universae contraria consensistis, ab huiusmodi scandali defensione sinceritatis vestrae conscientiam expietis; quia satius est, ut ille, qui ambitionis instinctu rem tam nefariam dolosa ambitione competit, per satisfactionem paenitentiae reatum suum abluere conpellatur, quam vestra puretas, quod avertat Divinitas, huius facinoris contagione maculetur. Et quia nobis necesse fuit, ut iuxta canonum constituta personae temerariae deberet praesumptio coerceri, ideo salutis obsequium digno in Christo officiositatis et reverentiae cultu praebentes poscemos, ut vos, quos Deus et culmine praecipuos et sinceritate praeclaros esse praecepit, non quocumque aut quorumcumque temerario consilio ad defensanda huiusmodi scandala misceatis, quia Deum sufficit nosse nos nequaquam paenitus velle contra vos divinam iracundiam promoveri. Annis multis gloriam regni vestri potentia divina cum omni felicitate conservet, domine gloriosissime et praecellentissime domine.

Venerator vester Sapaudus episcopus salutare praesumo.

Humelis vester Phylippus reverenter audeo salutare.

Humelis vester Priscus reverenter audeo salutare.

Humelis vester Constitutus reverenter salutare praesumo.

Laban peccator salutare praesumo.

Humelis vester Felix audeo salutare.

Item Felix humelis vester audeo salutare.

Germanus peccator, proprius vester, etsi praesumptiosus, audeo salutare et supplico, ut non dispicias suggestionem sacerdotum.

Lucritius venerator vester humiliter saluto.

Clementinus venerator vester humiliter saluto.

Syagrius humelis vester reverenter salutare praesumo.

Gallomagnus humelis vester reverenter salutare praesumo.

Optatus humelis vester reverenter saluto.

Salunius servus vester reverenter saluto.

Item Salunius humelis vester debita reverentia salutare praesumo.

Quinidius humelis vester saluto.

Promotus humelis vester servienter saluto.

Siluester humelis vester reverenter saluto.

Genesius humelis vester reverenter saluto.

Polemius peccator et humelis vester reverenter saluto.

Palladius peccator reverenter saluto.

9 cognovimus C^b 14 puritas C^b 17 poscimus C^b 20 sufficit C^b paenitus C^b 45
21 annis—domne *scriptura cursiva exarata* sunt.

23 salutare, praesumo, humelis, peccator *suepe sāl*, prae, humelī, pēct abbreviantur.

Uictor peccator reverenter salutare praesumo.
 Sagittarius humelis vester reverenter saluto.
 Aunaarius humelis vester reverenter saluto.
 Esychius cliens et humelis vester reverenter audeo salutare.
 Claudianus episcopus humelis vester salutare praesumo.
 Desiderius episcopus humelis vester salutare praesumo.
 Pappolus humelis vester salutare praesumo.
 Heraclius peccator humelis vester salutare praesumo.
 Tetradius peccator reverenter salutare praesumo.
 Licerius peccator reverenter saluto.
 Leudobaudis peccator subscripsi.
 Data epistola sub die III. iduum Septembrium, anno XII. regum domnorum nostrorum, Parisius.

12 data—parisius scriptura cursiva exarata sunt regum] regnum C.

16

CONCILIUM PARISIENSE.

577.

Inter res anno secundo Childeberti regis gestas Gregorius Turon. H. Fr. V, 18
 mentionem facit concilii, quod celebratum esse ait apud Parisius in basilica sancti Petri
 apostoli, cuius concilii acta in codicibus nostris non existant. Gregorius l. l. et VII, 16
 20 multa de causa Praelectati episcopi Rotomagensis narrat, quem Chilpericus rex apud
 episcopos in synodo congregatos plurimorum criminum accusaverat. Quamquam huic
 synodo Gregorius refert quadraginta quinque episcopos interfuisse, tamen praeter Gregorii
 Turonensis, Bertachramni Burdegalensis, Ragnemodi Parisiensis corum nomina igno-
 ramus.

26

CONCILIUM CABILONENSE.

579.

De hoc concilio nihil aliud scimus, nisi quae Gregorius Turon. H. Fr. V, 27
 memoriae prodidit. Anno quoque quarto, inquit, Childeberti, qui fuit decimus octavus

Guntehamni et Chilperici regum, apud Cavelonnum civitatem sinodus acta est ex iussu principis Guntehamni; discussisque diversis causis contra Salonium¹ et Sagittarium² episcopum iteratur illa antiqua calamitas. Obiciuntur eis crimina et non solum de adulterio, verum etiam de homicidii accusantur. Sed hacc per paenitentiam purgari censentis episcopi illud est additum, quod essent rei maiestatis et patriae proditores. Quia de causa ab episcopatu discincti in basilica beati Marcelli sub custodia detrunduntur³.

1) Ebredunensis. 2) Vapincensis. 3) SS. Rer. Merov. I, 222.

CONCILIUM BRENNACENSE.

580.

10

Gregorius Turon. H. Fr. V, 49 copiosius de hoc concilio disserens expositionem suam sic incipit: Congregati igitur apud Brinnacum villam episcopi in unam domum residere iussi sunt.

Convocavit hanc synodum Chilpericus rex eo consilio, ut episcopi iudicarent de Gregorio episcopo Turonensi a rege ipso et Bertechramno episcopo Burdegalensi accusato, quod dixisset reginam Fredegundem, regis uxorem, cum episcopo Berthramno in adulterio misceri. Qua criminatione refutata rex et episcopus auctorem accusationis Leudastem comitem Turonensem nominaverunt et ita e periculo, ne propter falsum accusationem excommunicarentur, evaserunt. Tunc placuit, ut Gregorius ait, omnibus sacerdotibus, ut sutor scandali, initiator reginae, accusator episcopi (*sc. Leudastes*) ab omnibus arceretur ecclesiis, eo quod se ab audientia subtraxisset. Unde et epistolam subscriptam aliis episcopis, qui non adfuerant, transmiserunt¹. Praeter episcopos, quos supra nominavimus, et Salinium Albigensem episcopum², qui alii synodo interfuerint, nescimus.

Gregorius hoc concilium commemorat in ea sui operis parte, quae res anno 580, gestus comprehendit, neque est causa, cur huic anno concilium non adscribamus, quod quidem alii intra annos 577. et 581. ponunt³.

Praeter Gregorium huius synodi meminit Venantius Fortunatus, qui primum libri IX. carmen inscripsit: Ad Chilpericum regem, quando synodus Brinnaco habita est⁴.

1) SS. Rer. Merov. I, 241. 2) Greg. Turon. H. Fr. V, 50: Igitur cum, vale post sinodum memoratam regi iam dicta, ad propria redire vellimus, non ante discidere placuit, nisi hunc virum (*sc. 30 Salinium*) libatis oculis linquoramus. Quem quesitum in atrio Brinnacensis domus repperi. (SS. Rer. Merov. I, 243.) 3) Cf. Hefele III, 34. 4) Auct. ant. T. IV, P. I, p. 201.

CONCILIUM LUGDUNENSE.

581.

Gregorius Turon. H. Fr. VI, 1 scribit haec: Anno igitur sexto regni sui Childeberthus rex reiectam pacem Guntrammi regis cum Chilperico coniunctus est. . . . Apud Lugdunum sinodus episcoporum coniungitur, diversarum causarum altercationis incidentia neglegentioresque iudicio dampnans. Sinodus ad regem revertitur, multa de fuga Mummoli ducis, nonnulla de discordiis tractant¹.

Sextus annus regni Childeberti congruit cum anno 581. Non videmus, qua ratione Sirmonodus² aliique disputent synodum a Gregorio laudatam eandem esse atque illam, quae 10 a. 583. Lugduni habita est et quam mox adferimus.

1) *SS. Rer. Merov. I, 245.* 2) Cf. *Notas ad T. I. Conciliorum Galliae, p. 614.*

CONCILIUM LUGDUNENSE*.

583. Mai.

De hoc concilio eadem fere dicenda sunt, quae in prooemio nostro in concilium 15 Lugdunense a. 567. aut 570. supra p. 139 scripto exposuimus. Surius in collectione sua conciliorum II, 680 primus acta synodi publici iuris fecit, quae integra in libris nostris manu scriptis non reperimus. Exstant quidem c. V. in codice Bruxellensi 8780—8793 (nobis M) fol. 14' et c. VI. in codicibus Vindobonensi 2171 fol. 14', Sangallensi 675 pag. 75, Phillippsii 1763, nunc Berolinensi, fol. 24', quorum tamen codicum paucae lectiones variae non nisi ad orthographiam spectant. Surius et eum secuti posteriores editores canonem II. cum lectionibus mendosis exhibent. Emendavimus texum vulgatum canonis, 'cui veterum exemplarum inopia mederi non licere' Sirmonodus putavit.

Inscriptionem hanc apud Surium legimus: Synodus habita in civitate Lugdunensi, mense Maio, anno XXII. regni gloriosissimi domini Guntramni regis.

25 *) Haec synodus a Surio Concilium Lugdunense II, a Sirmondo et posterioribus Concilium Lugdunense III. insignitur.

LL. Concilia.

I. Multa quidem anterioribus temporibus venerabilium patrum sanxit authoritas; nunc tamen, quia crescente Deo propitio fide oportet in clero vel populo catholico meliora salubri pontificum consilio renovari, idcirco beatissimorum patrum statuta reminiscentes huius tituli definitione sancimus, ut nullum clericum ab ordine sancto anti-stitis usque ad subdiaconi gradum mulierem praeter matrem, amitam et sororem in hospitio suo habere liceat. Placuit etiam, ut, si quicunque uxoribus iuncti ad diaconatus aut presbyteratus ordinem quoquo modo pervenerint, non solum lecto, sed etiam frequentatione quotidiana debeant de uxoribus suis sequestrari¹. Quod si, quod Deus avertat, de eorum familiari contubernio post acceptam benedictionem infans natus paruerit, ab officii gradu privetur.¹⁰

II. Id etiam de epistolis placuit captivorum, ut ita sint sancti pontifices cauti, ut in servitio pontificum consistentibus, qui eorum manu vel subscriptione agnoscantur, epistolae aut quaelibet insinuationum literae dari debeant, quatenus de subscriptionibus nulla ratione possit Deo propitio dubitari. Et epistola commendationis pro necessitate cuiuspiam promulgata dies datarum et precia constituta vel necessitates captivorum,¹⁵ quos cum epistolis dirigunt, ibidem inserantur.

III. Puellae vero, quae conniventia parentum suorum se voluntarie dedicaverint et intra monasterium puellarum conclusionem elegerint et se de eodem monasterio quacunque animi levitate aut vilitate corporis extra captivitatis incursum voluntate sua substraxerint et de conversatione religiosa cuiuscunq; vocationis spiritu seculi²⁰ delectationes elegerint, quousque in monasterium, unde egressae sunt, revertantur, a communionis gratia segregentur³; viaticum tamen illis miserationis intuitu praebatur.

IV. De incestis vero coniunctionibus hoc placuit custodiri, quod prisca canonum statuta sanxerunt³.

V. Et ut nullus episcoporum natalem Domini aut pascha alibi nisi ad ecclesiam²⁵ suam praeter infirmitatis incursum aut ordinem regium celebrare praesumat⁴.

VI. Placuit etiam universo concilio, ut uniuscuiusque civitatis leprosi, qui intra territorium civitatis ipsius aut nascuntur aut videntur consistere, ab episcopo ecclesiae ipsius sufficientia alimenta et necessaria vestimenta accipient⁵, ut illis per alias civitates vagandi licentia denegetur⁶.³⁰

Subscriptiones episcoporum.
 Priscus in Christi nomine episcopus ecclesiae Lugdunensis constitutionibus nostris sub-scripsi.
 Euantius in Christi nomine episcopus ecclesiae Uienensis constitutionibus nostris sub-scripsi.
 Siagrius in Christi nomine episcopus ecclesiae Heduorum constitutionibus nostris subscrpsi.
 Isitius in Christi nomine episcopus ecclesiae Gratianopolitanae constitutionibus nostris subscrpsi.
 Ragnoaldus in Christi nomine episcopus ecclesiae Ualentinae subscrpsi.

12 pontificum] pontificibus Sur. agnoscantr] agnoscat Sur.

40

1) Cf. conc. Turon. a. 567. c. 10. 20 (19). 2) Cf. conc. Turon. a. 567. c. 21 (20); Thom. P. I, l. 3, c. 45, num. 7. 3) Cf. conc. Turon. a. 567. c. 22 (21). 4) Cf. Thom. P. II, l. 3, c. 31, num. 16; Hinschius III, 222, n. 1. 5) Cf. conc. Aurel. a. 549. c. 21. 6) Cf. conc. Turon. a. 567. c. 5.

Eusebius in Christi nomine episcopus ecclesiae Matesensis subscripti.
 Agricola in Christi nomine episcopus ecclesiae Niernensis subscripti.
 Flanius in Christi nomine episcopus ecclesiae Cabilonensis subscripti.
 Et missi episcoporum, qui hos canones subscripserunt; duodecim.

CONCILIJ MATISCONENSE*.

583. Nov. 1.

Collati sunt codices hi: Phillippsii 1745, nunc Berolinensis, (nobis L) fol. 97, quem etiam in orthographia constituenda plerumque seculi sumus, Berolinensis 435 (nobis H) fol. 165, Parisiensis Lat. 3846 (nobis A) fol. 173°, Vaticanus 3827 (nobis B) fol. 116 (ubi HAB inter se consentiunt, signum a adhibuimus), Bruzelensis 8780—8793 (nobis M) fol. 15, qui tamen solos canones VI. VII. VIII. III. V. et quidem eodem, quo eos modo laudavimus, ordine continent.

Adferunt concilium in collectionibus suis Crabbius II, 89, Surius II, 678, Sirmondus I, 370.

Inscriptio desideratur M; in reliquis libris sic legitur: In Christi nomine constitutiones, quae in synodo Matescone conscriptae sunt I. Canones Matasconensis α.

Numeri, quos inde a canone XVIII. uncis inclusos apposuimus, indicant numerationem canonum, quae apud Sirmondum et posteriores editores invenitur.

Temporis annotationes in antiquissimo codice L desiderantur; reperiuntur in codicibus HAB, sed insolito loco, nam clausulae 'Explicit' adiunguntur. Praeter diem duas hic anni computationes occurunt. Quarum altera, sc. indictio X V, respondet anno, qui currit inde a mense Septembri a. 581. usque ad mensem Septembrem a. 582. Quem indicationis numerum solum respiciens Sirmondus synodum in a. 581. coniecit¹. Sed iam Cointius² ei obiecit illo aeo magis in usu fuisse tempus secundum annos regni definire. Annum regni Guntramni XXII, quem codices laudant, cum anno inde a mense Decembri a. 582. incipiente convenire demonstravit Kruschius³. Hoc si ponimus, concilium nostrum, quod die primo mensis Novembris celebratum est, ad annum 583. recte refertur.

Cum ad iniunctionem gloriosissimi domini Guntramni regis tam pro causis publicis quam pro necessitatibus pauperum in urbe Matiseensi nostra mediocritas con-

³⁰ 28 cum — convenisset om. Crab. cum om. α ad iniunctionem] ex evocatione α glorio-
 sissimo B domno α guntramni HA, guntramni B, om. L 29 matiseensi] matascente α
 convenisset] contis H, conveñit AB

*¹ *Hac synodus in editionibus Concilium Matasconense I. insignitur.*

¹⁾ *Cf. Notas ad T. I. Conciliorum Galliar, p. 613.* ²⁾ *Annales ecclesiastici Francorum*
in T. II, p. 237, num. XI. ³⁾ *Forschungen z. deutschen Gesch. XXII, 455.*

venisset, primo in loco visum nobis est, ut in nomine Domini non tam nova quam præcita patrum statuta sancientes id ipsum, quod constitutimus, titulis praesentibus in canonibus legeretur insertum.

I. Ideoque definitum est, ut episcopi, presbyteri adque diaconi ita sanctae conscientiae luce resplendeant, ut effugiant in probitatem actuum maledicorum obloquia et testimunium in se divinum implere contendant, quod Dominus ait: *Sic luceat lumen vestrum coram hominebus, ut videant vestra bona opera et magnesfient Patrem vestrum, qui est in coelis.* Igitur auctoritate canonica adque mansura in aevum constitutione sancimus, ut fugiatur ab his extranearum mulierum culpanda libertas et tantum cum avia, matre, sorore vel nepte, si necessitas tulerit, habitent¹.

II. Ut nullus episcopus, presbyter, diaconus, clericus vel quicumque secularis in monastiriis puellarum nisi probatae vitae et aetatis proiectae praeter utilitatem aut quancumque reparationem monastirii ad quascumque earum necessitates habitare aut secretas conlocationes habere praesumant² nec extra salutarium aut oratorium ulterius ingredi permittantur. Praecipue Iudei non pro quoruncumque negotiorum occasiones puellis intra monastirium Deo decatis aliquid secretius conloqui aut familiaritatem vel moras ibi habere praesumant.

III. Ut nulla mulier in cubiculo episcopi absque duos presbyteros ingredi permettatur³.

IV. Ut, qui oblationes fidelium defunctorum, quae ecclesiis conferuntur, retinent, vel tentatores aut aegentium necatores ab ecclesiae liminebus arceantur⁴.

V. Ut nullus clericus sagum aut vestimenta vel calciamenta saecularia, nisi quae religionem deceant, induere praesumat⁵. Quod si post hanc definitionem clericus aut cum indecenti ueste aut cum arma inventus fuerit, a seniorebus ita cohæreatur, ut

1 ante primo ponitur numerus i B 2 instituta α 3 sancientes α 4 constituimus α, 25
constituamus quod Sirm. 5 praesentibus] deficientibus Crab. 6 canonibus α, canonecis L
legitur α.

Numeri canonum semper om. HAM, inde a c. ii. usque ad c. vi. et iterum inde a c. xi. usque ad finem plerumque simul cum primo canonis verbo spatio raccio remisso om. B 4 verbo ideoque def. est ad ea, quae antecedunt, trahuntur, ut omittitur, ruci episcopi praemittitur numerus ii B 5 finitum HA 6 episc. vel presb. α 7 in probitatem] improbitatem edd. 8 divino HA
ait om. HA 9 lumen vestrum] lux vestra α 10 opera bona HA 11 mansuram HA 12 evo
H, aeo AB 13 constitutionem B 14 sancimus α 15 enpando (e-dae) HA 16 10 matrem
sororem vel neptim HB 17 tulerit] fuerit α 18 habitet HA, habitetur B.

12 proiectae] B, proiecti LHA 13 quacumque reparatione HA 14 extra] intra c. salutarium corrimus, salutarium L, salutarium HA, salutarium B, salutatorium edd., Crab. in marg.: sacrum oratorium] HA, oratorium B, oratorium L
ulterius om. α 15 occasionis HA, occasionibus cum B 16 monasterio HA 17 ibi] ibidem α.
18 cubilo H 19 duobus B 20 presbyteros] prhos L, presbyteros M, presbyteris HB, prhs A
post presbyteros add. aut certe diaconis (diacb; B, diac M) αM.

21 veluti α 22 retentores α 23 ecclesiae post retentatores α 24 ant] et α 25 negatores α.
22 vel] M, aut B, ut HA, om. L 23 calciamenta om. L, sed cide conc. Agath. c. 20 26 secu-
larium HA 27 quae] quod αM 28 religione HA, religiosis M 29 deceant] L^b, deceat L^a
inducere αM 30 hac definitione M 31 cum indecenti] com. induita huiusmodi B 32 indecentio M,
inducente HA 33 arma] L-HAM, armis L-B 34 seniores HAM

1) *Vide conc. Arvern. a. 535. c. 16; cf. conc. Turon. a. 567. c. 10.* 2) *Cf. conc. Epavon. p. 38.* 3) *Cf. conc. Arvern. a. 535. c. 16; Thom. P. I, l. 2, c. 62, num. 4.* 4) *Cf. conc. Aurel. a. 538. c. 25 (22); iunge conc. Aurel. a. 549. c. 16.* 5) *Cf. conc. Agath. c. 20.*

triginta dierum conclusione detentus¹ aquam tantum et modici panis usu² diebus singulis sustentetur³.

VI. Ut episcopus sine pallo missas dicere non praesumat⁴.

VII. Ut nullus clericus de qualibet causa extra discussionem episcopi sui a seculare a iudice iniuriam patiatur aut custudiae deputetur⁵. Quod si quicumque index cuiuscumque clericum absque causa criminale, id est homicidio, furto et maleficio, hoc facere fortasse praesumpserit, quandiu episcopo loci ipsius visum fuerit, ab ecclesiae liminebus arreatur⁶.

VIII. Ut nullus clericus ad iudicem secularem quocumque alium fratrem de clericis accusare aut ad causam dicendam trahere quocumque modo praesumat⁷, sed omne negotio clericorum aut in episcopi sui aut in presbyterorum vel archidiaconi praesentia finiatur. Quod si quicumque clericus hoc implere distulerit, si iunior fuerit, uno menu de quadraginta ictos accipiat⁸, sin certe honoratior, triginta dierum conclusione multetur⁹.

IX. Ut a feria sancti Martini usque natale Domini secunda, quarta et sexta sabbati ieiunetur¹⁰ et sacrificia quadragesimali debeant ordine cœlebrari. In quibus diebus canones legendos esse speciali definitione sancimus, ut nullus se fateatur per ignorantiam delinquisse¹¹.

X. Ut presbyteri, diaconi vel quolibet ordine clerici episcopo suo oboedienti devotione subiaceant et non alibi dies feriatis nisi in episcopi sui obsequio licet tenere aut cœlebrare¹². Quod si quis per quacumque contumaciam aut cuiuscumque patrocinio hoc facere fortasse distulerit, ab officio regradetur¹³.

1) conclusione aM aquam L^a, aqua L^baM modico H, modici ABM modico pane codd. usu] L^a, portiuncula B, om. L^bHA et edd. diebus om. B.

3 vii] viii B episcopus] archiepiscopus B pallio a.

25 4 viii] viii B discussione HAM 5 iudicio Sirm. 6 homicidium furtum aut (et M) maleficium HAB^aM 7 ipsius illius aM post arreatur add. ea vero ratione si superprossus fuerit M.

8 viii] viii B 9 causa H modo om. aM, loco Crab. Sur. 10 negotio] L^a, negotium L^b, negotium aM presbyteri Crab. Sur. vol] cum aM, aut Crab. Sur. archidiacono H

11 ante quod si ponitur numerus x B 12 uno corr. cum Sur. Sirm., una codd. ictos] L^a, ictus 30 L^baM si aM incerte M conclusione aM, inclusione Crab. Sur. 13 multetur aM.

14 ix] xi B feria] festivitate B usque ad natalem a 15 ieiunentur et sacrificeum quadragesimali debito quemadmodum ordine cœlebrantur Crab. quadragesimali B debebunt B

16 canones a legendus HA, legeñd B spatiale HA sanctiannis HA, sanctinus B ignorantia a.

35 18 xi] xii B de quolibet B cleri HA add. ita ante episcopo a oboedientie H, obedientiae AB devotionis HA 19 et] ut a feriatus a, feriatur H episcopi sui] L, eius B, om. HA et edd. illius post obsequio edd. 20 quacumque L^bB contumacia HA per cuiuscumque B patrocinium a 21 fortasse om. a degradetur B, segregetur Crab. Sur.

1) Cf. Hinschius IV, 836, n. 4 i. f. 2) Cf. Hinschius IV, 819, n. 4. 3) Cf. Thom.

4) P. I, l. 2, c. 46, num. 1; P. III, l. 3, c. 44, num. 1. 4) Fidem lectionis episcopus codices plures iisque meliores praestant. Cf. Loening II, 94, n. 1, ubi iam haec lectio defenditur et canon recte explicatur.

5) Cf. conc. Aurel. a. 541. c. 20. 6) Cf. Hinschius IV, 849, n. 7; 850, n. 4.

7) Cf. conc. Chalc. c. 9. Primum inter concilia Galliae nostrum Matisonense clericos proprio vetat adversus alios clericos apud secularem iudicem experiri. Priora concilia, ut Andeg. c. 1, Venet. c. 9, Epaon. c. 11, Aurel. a. 538. c. 36 (32), Aspasia ep. Elusa. a. 551. c. 4, indistincte prohibent, clerici ne ad iudicem publicum trahantur.

8) Cf. Hinschius IV, 815, n. 3. 7. 9) C. 11 q. 1 c. 6. —

Cf. Hinschius IV, 819, n. 3. 10) Idem ordo iam a Perpetuo episcopo Turonensi institutus erat his verbis: De depositione domini Martini usque natale Domini terma in septimana ieiunia. Greg. Turon.

H. Fr. X, 31 (SS. Rer. Merov. I, 445). 11) Cf. Duchesne, Origines du culte chrétien p. 275.

12) Cf. Thom. P. II, l. 1, c. 4, num. 4. 13) Cf. Hinschius IV, 843, n. 5.

XI. Episcopi, presbyteri vel universi honoratores clereci cum sublimi dignetatis apice sublimantur, actibus omnino renuntient saeculi et ad sacrum electi mystrium repudient carnale consortium ac permixtiones pristinae contubernium permutent germanetatis affectum; et, quisquis ille est, divino munere benedictione percepta uxori prius suae frater illico officiatur ex coniuge. Eos vero, quos repperimus ardore libidenis inflammatos abieco religionis cingulo ad vomitum pristinum et inhibeta rursus coniugia repetuisse adque incesti quodammodo criminis clarum decus sacerdotii violasse, quod nati etiam filii prodiderant: quod quisquis fecisse cognoscitur, omni in perpetuo, quam admisso iam crimine perdedit, dignitate privabitur¹.

XII. De pueris vero, quae se Deo voverint et praecclari decoris aetate ad terrenas nuptias transierint, id custodiendum esse decrevimus, ut, si qua puella voluntaria aut parentibus suis rogantibus religionem professa vel benedictionem fuerit consecuta et postea ad coniugium aut inlecebras saeculi, quod potius stuprum est quam coniugium iudicandum, transgredi praesumpserit, usque ad exitum cum ipso, qui se huiusmodi consortio miscuerit, communione privetur. Quod si se paenitentia ducti sequestraverint, quamdiu episcopo loci ipsius visum fuerit, a communionis gratia suspendantur, ita tamen, ut propter infirmitatem aut subitanum transetum viatecum illis miserationis intuitu non negetur².

XIII. Ne Iudei Christianis populis iudices deputentur³ aut tolonarii esse permittantur, per quod illis, quod Deus avertat, Christiani videantur esse subiecti.²⁰

XIV. Ut Iudeis a cena Domini usque prima pascha secundum edictum bonae recordationis domni Childeberti regis per plateas aut forum quasi insultationis causa deambulandi licentia denegetur⁴ et ut reverentiam cunctis sacerdotibus Domini vel clerecis inpendant nec ante sacerdotes concessum nisi ordenati habere praesumant. Qui si facere fortasse praesumpserit, a iudicebus locorum, prout persona fuerit, distingatur.²¹

1 honoratores *L*^a*HA* sublime *HA* 2 ad sacrum] sacri *a*, sacro *edd.* ministerio *a*
 3 carnali consorcio *HA* ac] hanc *HA* pristinie *HA* contubernio *HA*, contubernia *B*
 germanetatis] gravitatis *Crab.* 4 affectu *HA*, effectu *B* quisque *a* illi *HA* divini
 muneric *Crab.* precepit *a* 6 cingulo] habitu *B* inhabita *a* 7 incesta *a* quodammodo
 corr. cum *edd.*, quemadmodum *a*, quaeadmodum *L* crimen *a* 8 fili *HA* quisquis] qui so
Crab. Sur. fecisse cognoscitur] *a*, facere praesumpserit *L*, sed vide conc. *Arcern.* a. 535. c. 13
 omne *a* 9 quam] quasi pro *B* admisse *HA* iam om. *B* perdita *B*.
 10 decore (decori *B*) aetatis *a* 11 transierunt *B* custodiendum] constituentium *a* volun-
 tarie *edd.* 12 relegione (religione) *a* benedictione *HA* 13 coniugio *HA** inlecebras] in
 libra *HA*, ad inlecebras *B*, ad voluntarium *Crab.* stupro *HA** coniugio *H* 14 ipsum *H*^a*A**³⁶
 15 miscuerit] maculetur *H*^a*A*, maculatur *H*^b, maculaverit *B*, maculavit *Crab.* se coll. post ducti
a penitentiam (paen-) *HA* 16 episcopo] ep̄i *a* ipsius] illius *a* 17 subitaneo *H*^a,
 subitanio *H*^a*A*, propter subitatum *B* viatecum] vitas cum *HA*, vitas *B* et *Crab. Sur.* add.
 communio ante illis *Sur.*, communio tunc ante non negotur *Crab.* intueta *H*^a*A*, intuitus *B*.
 19 ne] nec *HA*, om. *B* telonarii *B*.
 21 iudei *H*, iudei *A* a] ad *HA*, in *B* primum *B*^b primam diem post pascha
Crab. Sur. 22 foro *HA* 23 licentiam *HA* 24 clericus *B* consensum *HA*
 26 si om. *a*, hoc *edd.* praesumpserint *L*.

1) Vide conc. *Arvern.* a. 535. c. 13. 2) Cf. conc. *Valent.* a. 375. c. 2; conc. *Arel.* inter a. 442—506. hab. c. 52; conc. *Aurel.* a. 549. c. 19; conc. *Turon.* a. 567. c. 21 (20); conc. *Lugd.* a. 583. 4: c. 3. 3) Cf. conc. *Arvern.* a. 535. c. 9. 4) Cf. conc. *Aurel.* a. 538. c. 33 (30). Canonem usque ad c. denegetur *Pertius* collocaverat in extrema parte praeepti Childeberti *I.* regis (*LL. T. II.* p. 1); sed cf. *Capitularia regum Francorum* (*ed. Boretius*) *T. I.* p. 3.

XV. Et ut nullus Christianus Iudeorum conviviis participare praesummat. Quod si facere quicunque, quod nefas est dici, clericus aut saecularis praeumpsuerit, ab omnium Christianorum consortio se neverit cohærendum, quisquis eorum inpietatis fuit inquinatus¹.

XVI. Et licet, quid de Christianis, qui aut captitatis incursu aut quibuscumque fraudibus Iudeorum servitio implicantur, debeat observari, non solum cannonecis statutis, sed et legum beneficio iam pridem fuerit constitutum²; sed quia nunc ita quorundam quaerilla exorta est quosdam Iudeos per civitates aut municipia consistentes in tanta insolentia et protervia prorupisse, ut nec reclamantes Christianos liceat vel ad practium de eorum posse servitutem absolvit: idcirco praesenti concilio Deo auctore sancimus, ut nullus Christianus Iudeo deinceps debeat deservire, sed datis pro quolibet bono mancipio duodecim soledis ipsum mancipium quicunque Christianus seu ad ingenuitatem seu ad servitium licentiam habeat redimendi, quia nefas est, ut, quos Christus Dominus sanguinis sui effusione redemit, persecutorum vinculis permaneant inretiti. Quod si acquisitum haec, quae statuimus, quicunque Iudeus noluerit, quamdiu ad pacuniam constitutam venire distulerit, liceat mancipio ipsi cum Christianis, ubicumque voluerit, habitare³.

XVII. Illud etiam spacialiter sancientes, quod, si quis Iudeus Christianum mancipium ad errorem Iudaicum convictus fuerit persuasisse, et ipsum mancipium careat et legali damnatione plectatur⁴.

XVIII. (XVII.) Id etiam pari coniventia placuit, ut, quia in universo populo multi pro peccatis esse dicuntur, qui ambitionis instinctu sunt periuriis inretiti, ut, si quis convictus fuerit alios ad falsum testimonium vel periurium adtraxisse aut per quamecumque corruptionem sollicitasse, ipse quidem usque ad exitum non communicet; huius vero, qui ei in periurio consensisse probantur, post ab omni sunt testimonio prohibendi⁵.

XIX. (XVIII.) De his vero, qui innocentes aut principi aut iudicebus accusare convicti fuerint, si clericus honoratior fuerit, ab officii sui ordine regradetur, si vero

1) et om. α quo HA 2) quod] quia HA, qui B 3) om. ne B consortium HA
cohærendum] compescendum (coup-) α.

5) quid] quod α christianos HA 6) canoniceis HA, canouici B, ad r. canoniceis in marg.
canonibus Sur. statutis scriptis cum Sirm., statuta B, om. LHA Crab. Sur. 7) beneficio corr.
cum edd., beneficia codd. iam] sic iam B sed] tamen edd. 8) querellam α iudeis H,
iudeas AB tantam insolentiam et proterviam B 9) reclamantis HA, reclamare B, reclamantibus
Crab. Sur. christianis BCrab. Sur. ad practium de eorum] pretium deorum HA, pretia
iudeorum B, pretia de eorum edd. 10) posse om. Sirm. sancimus α ut nullus christianus
ss om. HA, quod qui Crab. 11) indeo α deceps HA 12) cuiuscumque B christianos (crist-)
HA, christiano B ingenuitate HA 13) servitio A habeant L 14) maneant Sirm.
15) haec] his edd. indeo HA 16) mantipium (manc- B) ipsum α.

Canon xvii. traditur codice L, desideratur a et ap. Crab. Sur., coniungitur cum canone antecedenti a Sirm. 18) et] ut Sirm.

40) 20) patri HA conibentiam HA, conibontia B ut om. edd. 21) pro peccatis lectio cor-
rupta, fortasse emendandum est propagati, peccatis involuti edd. 22) qui] quia HA ambitione
inflati sunt et periuriis Crab. instincti HA 23) falso testimonio vel periurio HA, falsa testi-
monia vel periuria B per quamecumque corruptionem] quacumque corruptione α 23) ipsi HA
quidem] vero L^a usque om. HA hilj L^b, hi α, his L^b 24) in periurio om. B consense
45) HA postea B post prohibendi add. et secundum legem infamia notabuntur α.
25) principe HA, apud principes B, coram principe Crab. Sur. indices B 26) convineti
L degradetur B

1) Cf. conc. Epaon. c. 15. 2) Cf. conc. Aurel. a. 541. c. 30; Th. C. ne Christianum manci-
pium Iudeus habeat XVI, 9. 3) praesenti — habitare = D. 54 c. 18. — Cf. conc. Aurel. a. 538.
50 c. 14. 4) Cf. conc. Aurel. a. 541. c. 31. 5) C. 22 q. 5 c. 7.

secularis communione privabitur, donec malum, quod admisit, per publicam paenitentiam digna satisfactione coponat¹⁾.

XX. (XIX.) Et licet priori titulo legatur definitum²⁾, quid de pueris, quae se divinis cultibus aut parentum aut sua voluntate decaverint; debeat observari, tamen quia monacha nomine Agnis, quae de monastirii septa fuga ante aliquos annos discesserat, in eodem est monastirio revocata et dicitur instigante diabulo agellos vel quascumque res ad se pertinentes alequibus potentibus velle donare, dummodo per eorum patrocinio se possit de intra monastirii sui septa subtrahere et voluptatibus saeculi clandestina vel singulari habitatione vacare: ideo praesenti constitutione sancimus, ut tam illa quam quaecumque alia monacha, quae sub hac argumentatione se de religionis habitu ad inlecebras saeculi subtrahere aut res suas pro tam iniquae delibera-
tionis causa quibuscumque dare censuerit, tam illa, quae hoc dare voluerit, quam illi, quicunque hoc acceperint, ne, quod Deus avertat, ambitionis instinctu religionis videatur regula vitiari, tamdiu sint a communionis gratia sequestrati, quamdiu res ipsas iis, a quibus hoc acceperant, digna paenitentiae satisfactione restituant.

1) privetur & donec—coponat om. a.
 3) legitur LB quid] quod HA, om. B 4) debet om. a 5) monica (menica B) non
 agnes & monastirii—codem est om. a 6) septis Sur. Sirm. aliquot Sur. Sirm. 6) mona-
 steris & 7) donare] dare Crab. 8) patrocinium B voluntatibus & 9) clandestina HA
 vacari HA, vocare B praesenti] prestanti HA, praestantiori Crab. sancimus & 10) illam 20
 L de religiōnis] de religio HA, de religioso B, derelicto Crab. 11) habito HA subtrahere
 om. a iniquae] inequam HA, iniqua et B iniqua inde liberationis Sur., nequa liberationis et
 in marg.: libertatis Crab. 12) illa] ille L dare] facere B quam] tam HA 13) ace-
 perint] B, acceperit rel. 14) ipsa eis (heis B) & 15) hoc] has edd. acceperant cum edd.
 scriptimus, acceperat codd. poenitentia (pen-) & poenitentia aut satisfactione Crab. resti- 25
 tuant] L^u et edd., restituat L^a.

1) Cf. Nissl, *Gerichtsstand* p. 23, n. 1; Hinschius IV, 822, n. 4. 2) Cf. supra c. 12.

Series subscriptionum ex codice L.

Priscus Lugdunensis aeclesiae episcopus constitutionem nostram suscripsi.

Euantius Uienensis aeclesiae episcopus constitutionem nostram suscripsi.

Artemius Senonensis aeclesiae episcopus constitutionem nostram suscripsi.

Remedius Beturigae aeclesiae episcopus constitutionem nostram suscripsi.

Syagrius episcopus Aeduorum suscripsi.

Silvester episcopus Uesonciensis suscripsi.

Gallomagnus episcopus Trecassinensis suscripsi.

Aunacharius episcopus Autisioderensis suscripsi.

Uictor episcopus Trecastinensis suscripsi.

Esychius episcopus Gratianopolitanus suscripsi.

Heraclius episcopus Diniensis suscripsi.

Rignoaldus episcopus Ualentinensis suscripsi.

Eusebius episcopus Matescensis suscripsi.

29 constitū nost̄ susi cod. 30 uienī...constitū nost̄ susē cod. 31 senon...constitū
 nost̄ susē cod. 32 constitū nost̄ susi cod. 33 suscripsi] susē hic et semper cod. 35 trecas
 cod. 37 trecastiū cod. 38 gratianopol̄ cod. 40 ualentī cod. 41 matesē cod.

Namatius episcopus Aurilianensis suscripsi.
 Agrecola episcopus Nebernensis suscripsi.
 Mummulus episcopus Lingonensis suscripsi.
 Flauus episcopus Cabillonensis suscripsi.
⁵ Pappus episcopus Aptensis suscripsi.
 Hyeonius episcopus Mauriennensis suscripsi.
 Artemius episcopus Uasensis suscripsi.
 Marcianus episcopus Darantasiensis suscripsi.

1 auriliani cod. 2 neberni cod. 3 lingon cod. 4 cabillon cod. 0 maurienni
 10 cod. 8 darantasi cod.

Series subscriptionum ex codicibus a.

Nomina episcoporum qui in hunc concilio subscrivserunt.
 Priseus in Dei nomine episcopus ecclesiae Lugdunensis constitutionem nostram suscripsi.
 Euantius peccator ecclesiae Viennensis constitutionem nostram suscripsi.
¹⁵ Artemius episcopus ecclesiae Senonice constitutionem nostram suscripsi.
 Remedius in Christi nomine episcopus ecclesiae Bituriae constitutionem nostram suscripsi.
 Gallomagnus in Christi nomine episcopus ecclesiae Tricassine constitutionem nostram suscripsi.
²⁰ Silvester in Christi nomine episcopus ecclesiae Uisoneensis constitutionem nostram sub-
scripsi.
 Siagrius in Christi nomine episcopus ecclesiae Eduorum constitutionem nostram suscripsi.
 Aunacharius in Christi nomine episcopus ecclesiae Autrice constitutionem nostram sub-
scripsi.
 Usicius episcopus ecclesiae Grecinopolitani constitutionem nostram suscripsi.
²⁵ Victor episcopus ecclesiae Triassine constitutionem nostram suscripsi.
 Eraelius episcopus ecclesiae Diensis constitutionem nostram suscripsi.
 Ragnoldus episcopus ecclesiae Valentine suscripsi.
 Namicius episcopus ecclesiae Aurilianensis suscripsi.
 Eusebius episcopus ecclesiae Matesensis suscripsi.
³⁰ Agrecola episcopus ecclesiae Nibernensis suscripsi.
 Mummulus episcopus ecclesiae Lingonice suscripsi.
 Flauus episcopus ecclesiae Cabillonensis suscripsi.
 Hiconius episcopus ecclesiae Mauriennatis suscripsi.
 Pappus episcopus ecclesiae Aptensis suscripsi.
³⁵ Artemius episcopus ecclesiae Uascensis suscripsi.
 Martianus episcopus ecclesiae Terentiasie suscripsi.

Expliciunt sinodus Matascensis, qui factus est anno XXII. regni domini nostri Ganthramini regis, die kl. Novembris, indicione XV.

12 hanc concilio **B** 13 constitutionem nostram *semper abbreviatur* const *nr* **a** suscripsi
⁴⁰ *semper abbreviatur* sub **H**, sub *aut* sub*si* **A**, sub*bi* **B** 14 uienensis **B** 21 aeduorum **A**
 22 aunaharius **AB** 25 uictus ... triastine **B** 26 const. nostram *om.* **AB** 27 rag-
 noardus **B** 28 aurilinensis **B** 29 eusepius **B** 31 mummulus **AB** 32 cabellonensis
⁴⁵ **B** 37 explicit **B** matesensis **AB** factus est; fac *nr* **H.A**, fuit factus **B** agno **HA**
 regni domini nostri regnum domini **HA** 38 iuditione **A**, iudictione **B**.

CONCILIUM VALENTINUM*.

585. Iun. 22.

Hanc synodum Surius primus in collectione sua II, 681 edidit. Sirmondus I, 379 radicem manu scriptum, quo usus sit, non laudat; conicimus igitur eum sicut et nos sola Suriana editione nisum esse.

Inscripta est apud Surium sic: Synodus habita in urbe Ualentina X. Kal. Iulii, anno XXIII. regni glorioissimi domini Guntramni regis, inductione secunda.

Indictio II. quae anno respondet, qui computatur a mense Septembri a. 583. non congruit cum anno regni XXIII, qui incipit a mense Decembri a. 584.

Fredegarius Chron. IV, 1 de rege Guntrammo haec scribit: Anno 24. regni sui 10 devino amore eclesiam beati Marcelli ... suburbanum Cabilonninsim, sed quidem tamen Sequanum est territorium, merefice et sollerter aedificare iussit ibique monachis congregatis monasterium condedit ipsamque ecclesiam rebus pluremis ditavit. Senodum 40 episcoporum fieri precepit et ad instar institutionis monasterii sanctorum Agauninsium, ... et huius senodi coniunctionem monasterium Sancti Marcelli Gunthramnus institutionem firmandam curavit. *Synodus, quam Gunthramnus rex fieri iussit, in editione novissima Fredegurii¹ eadem haberi videtur ac nostra Valentina; Cointius² verba Fredegurii ad concilium Matisconense a. 585. hab. refert; sed dicendum est utramque opinionem firmis argumentis carere³.*

Cum in urbe Ualentina iuxta imperium glorioissimi domini Guntramni regis nostra 20 mediocritas pro diversis pauperum querimonii convenisset, id primo authore Deo de crevimus sanciendum, quod pro salute regia et animae suae salvatione vel religionis statu censuimus oportunum. Id est ut, quia praedictus rex per virum illustrem Ascli- piodetum referendarium⁴ datis ad sanctam synodum epistolis suis iniunxit, ut, quod- eunque tam ipse quam bonae memoriae iugalis sua Austrechildis regina vel filiae⁵ eorum Deo sacrae puellae, id est bonae memoriae Clodeberga vel Clodehildis, locis sanctis contulissent aut adhuc conferre decreverint, autoritate apostolica deberet sancta synodus praesenti titulo manuum suarum subscriptione firmare; et quia tam laudabili devotioni non solum sacerdotalem, sed etiam divinam credimus posse conniventiam con spirare, idecirco praesenti constitutione unanimi consensu Deo medio synodus sancta 30

¹⁾ *Haec synodus in editionibus Concilium Valentinum II. insignitur.*

¹⁾ SS. Rer. Merov. II, 124, n. 4. ²⁾ *Annales ecclesiastici Francorum T. II, p. 292, num. XLIII.* ³⁾ Cf. quoque Mabillon, *Annales ordinis S. Benedicti*, T. I, p. 173; Longnon, *Géographie de la Gaule au VI. siècle* p. 217. ⁴⁾ Cf. Waitz, *Deutsche Verfassungsgesch.* II, 409, n. 2.

decrevit, ut, si quid basilicae sancti Marcelli vel sancti Symphoriani vel quibuscumque locis vel servientibus Deo per quascunque authoritates aut scripturarum epistolas praefatus dominus rex vel supra nuncupata iugalis sua filiaeque eorum sive in ministerio altiorum sive in quibuscumque speciebus, quae ad divinum cultum pertinere noseuntur, contulisse vel adhuc conferre voluerint, neque episcopi locorum neque potestas regia quoecunque tempore successura de eorum voluntate quicquam minorare aut auferre praesumat. Quod si quis hoc quoecunque tempore temerare aut auferre praesumperit, veluti necator pauperum anathemate perpetuo iudicii divini plectatur et veluti sacrilegii perpetrator criminis sui reus supplicii aeterni teneatur obnoxius^{1).}

¹⁰ Subscriptiones episcoporum.

- Sapaudus in Christi nomine episcopus ecclesiae Arelatensis subscripsi.
 Priscus in Christi nomine episcopus ecclesiae Lugdunensis subscripsi.
 Euantius in Christi nomine episcopus ecclesiae Vienensis subscripsi.
 Isitius in Christi nomine episcopus ecclesiae Gratianopolitanae subscripsi.
¹¹ Ragnoldus in Christi nomine episcopus ecclesiae Valentinae subscripsi.
 Trapidius in Christi nomine episcopus ecclesiae Aurasiae subscripsi.
 Eusebius in Christi nomine episcopus ecclesiae Matascensis subscripsi.
 Flauius in Christi nomine episcopus ecclesiae Cabilonensis subscripsi.
 Pappus in Christi nomine episcopus ecclesiae Aptensis subscripsi.
¹² Urbicus in Christi nomine episcopus ecclesiae Rhegiensis subscripsi.
 Aridius in Christi nomine episcopus ecclesiae Uapicensis subscripsi.
 Arthemius in Christi nomine episcopus ecclesiae Uasensis subscripsi.
 Martianus in Christi nomine episcopus ecclesiae Tarantasiensis subscripsi.
 Pologronius in Christi nomine episcopus ecclesiae Sigestericae subscripsi.
¹³ Eusebius in Christi nomine episcopus ecclesiae Tricassinae subscripsi.
 Cariatto in Christi nomine episcopus ecclesiae Genauensis subscripsi.
 Boethius in Christi nomine episcopus ecclesiae Carpentoractensis subscripsi.

⁶ episcopi corr. cum Sirm., ab episcopis Sur.

1) Cf. conc. Aurel. a. 549. c. 15; Thom. P. I, l. 3, c. 29, num. 4.

²⁰ CONCILIVM MATISCONENSE*.

585. (Oct. 23?)

Collati sunt codices Berolinensis 435 (nobis H) fol. 160^r, Parisiensis Lat. 3846 (nobis A) fol. 175, Vaticanus 3827 (nobis B), fol. 118, qui tres codices, ubi inter se consentiunt, a nobis signo a notantur. In quibus haec inscriptio concilio praefigitur: Sinodus

³⁵ *) Haec synodus in libris editis Concilium Matisconense II. insignitur.

(synodus *B*) habita in civium (sic *IIA*, concilio *B*) Matesenses (Matesense *B*) anno XXIII. regni gloriosissimi Gunthramni regis (Guntramni regis *A*, Gunthram *B*). e

Alferunt concilium in collectionibus suis Crabbius II. 90, Surins II. 682, Sirmondus I. 381. m

Gregorius Turon. H. Fr. VIII, 12. 20 variorum negotiorum a concilio gestorum ac definiitorum meminit, quorum tamen in actis, quae conciliarum collectionibus manu scriptis continentur et quae sola hic edere curavimus, nulla fit mentio. v

Dies concilii incertus est. Sirmondus et alii, qui diem 23. mensis Octobris ponunt, Gregorium testem proferunt, qui H. Fr. VIII, 7 hanc scribit: Discedentes (sc. episcopi Palladius Santonensis et Berthecrammus Bardegatensis) . . . caueones et fideiussores v dederunt, ut decimo kalendas mensis noni ad sinodum convenienter¹. Cum vero a Gregorio locus concilii hic omittatur et eodem anno etiam in urbem Trecensem Campaniae a regibus Guntramno et Childeberto concilium convocatum sit², quod quidem ad irritum reductum est, in dubio relinquitur, utrum dies a Gregorio laudatus ad nostrum Matiso- nense an ad indictum istud a regibus concilium referri debent. 15 p

Resedentibus Prisco, Euantio, Praetextato, Berthecrammo, Artemio, Sulpitio metropolitanis episcopis cum omnibus consacerdotibus eorum Priscus episcopus patriarcha³ dixit: Gracias agimus Domino Deo nostro, fratres et consacerdotes mei, qui nos in hac die congregans alterna nos facit suspirate gaudere. Ceteri episcopi responderunt: Gaudemus, frater sanctissime, quod omnes episcopi, qui in regno gloriosissimi domini²⁰ Gunthramni regis episcopali honore funguntur, in uno se conspiciunt quadunati concilio. Propterea indesinenter omnes nos orare oportet, ut Dei omnipotentis magestas et regis nostri incolomitatem solita pietate conservet et nos omnes, qui membra sumus unius sub nostro capite quadunati, illa nos operare concedat, quae serenitati ac maiestate eius rite complacent. Universi episcopi dixerunt: Congratulamur et nos, patres²⁵ sanctissimi, qui per intervalla temporum separati hodie noscimur post tot temporum curricula fraterna dilectione corporaliter iungi; ideoque petemus, ut, quae tractanda sunt, vobis praeipientibus celeriter pertractentur, ne nos seve hiemis procellosa tempestas a sidibus propriis longitudine sua, quantum longe est, arecat. Metropolitanani omnes dixerunt: Deo auxiliante commune deliberatione singula, quae necessaria sunt, a nobis³⁰ a

*16 pretestato *B* berthecrammo scriptimus, berthecrammos *IIA*, berthecrammo *B* 19 fecit
edd. post episcopi add. metropolitani (qui quidem hic intellegendi sunt) edd. 20 fratres *H*
sanctissime] charissimo Crab. in om. *IIA* gloriosi *AB* 21 gunthramni *AB* con-
spiciunt] *B*^b, conspicunt *IIA* 22 quadunati scriptimus hic et c. 24. quadunati « 23 unus]
uno edd. post unus supplendum esse videtur corporis add. Christo post capite edd. serenitati^c 25
edd., serenitatis a maiestate *A*, magestate *B* 26 complacent] *B*, compliant *H*, complacent *A*
gratulamur Crab. Sur. 27 nascimur *IIA* 27 dilectione] edd., dilecti ne *IIA*, dilecta ne *B* 28 petimus *B* 28 saeve *A*, seva *B*
hiemis] Sur. Sirm. hiemps a 29 longitudine sua quantum longe est] quia longe sunt longitudine
sua edd. arecant *AB* metropolitani—deo spatio vacuo remisso om. *B* 30 omnes dixerunt] *A*, 40
omnes *H* 30 a] edd., om. a* e

1) SS. Rer. Merov. I, 330. 2) Greg. Turon. H. Fr. VIII, 13: Et quia placitum fuerat, ut Trecas Campaniae urbem de utrumque regnum coniungerent sacerdotibusque de regno Childeberthi congruum non fuit, Felix legatus . . . ait: Patruus tuus, o rex, diligenter interrogat, quis te ab hac promissione retraxit, ut sacerdotes regni vestri ad concilium, quod ximul decreveratis, venire differrent⁴⁵ (SS. Rer. Merov. I, 332). 3) Cf. Thom. P. I, l. 1, c. 21, num. 7. 8; Hirschius I, 513, n. 1.

definientur. Ille universae vestrae fraternitate suademus, ut ea, quae Spiritu sancto dictante per ora omnium nostrorum terminata fuerint, per omnes ecclesias innotescant, ut unusquisque, quid observare debeat, sine aliqua excusatione condiscat. Quoniam nos individua Trinitas, quemadmodum spiritu, corpore quoque in uno copulavit conventu, debemus sapienti consilio omnibus subvenire, ne forte taciturnitas nostra et nobis praejudicium Divinitatis afferat et subiectus in tentatione inducat.

I. Videmus enim populum Christianum temerario more die Dominica contentui tradere et sicut in privatis diebus operibus continua indulgere. Propterea per hanc simodalem nostram epistolam decernimus, ut unusquisque nostrum in sacrosanctis ecclesiis suis admoneat sibi subditam plebem; et si quidem admonitioni consensum praebeuerint, suis proderunt utilitatibus, sin autem, subiacebunt poenis a nobis divinitus definitis. Omnes itaque Christiani, qui non incassum hoc nomine fruimini, nostrae admonitione auroem accomodate, scientes, quoniam nostrae est auctoritatis utilitate vestrae prospicere et a malis operibus cohercere. Custodite diem Dominicam, quae nos denuo peperit et a peccatis omnibus liberavit. Nullus vestrum litium somitibus vacet, nullus ex vobis causarum actionis exerceat, nemo sibi talam necessitatem exibeat, quae iugum cervicibus iuvencorum imponere cogat. Estote omnes in himnis et laudibus Dei animo corporeque intenti. Si quis vestrum proximam habet ecclesiam, properet ad eandem et ibi Dominicō die semetipsum precibus lacrymisque afficiat. Sint oculi manusque vestrae toto illo diem ad Deum expause. Ipse est igitur dies requiotionis perpetuus¹, ipse nobis per septimi diei umbra insinuatos noscitur legibus et profetis. Iustum igitur est, ut hanc diem unanimiter celebremus, per quam facti sumus, quod non fuimus; fuimus enim ante servi peccati, sed per eum facti sumus filii iustitiae. Exhibeamus Dominum liberam servitutem, cuius nos novimus pietate de ergastulis liberatus errores, non quia hoc Dominus noster a nobis expedit, ut corporali abstinentia die Dominicā celebremus, sed querit obedientiam, per quam nos calcatis terrenis actibus coelum usque misericordior proveat. Si quis itaque vestrum hanc salubrem exhortationem parvi penderit aut contentui tradiderit, sciat se pro qualitatis merito principaliter a Deo punire et deinceps sacerdotali quoque irae implacabiliter subiaceere; si causedecus fuerit, irreparabiliter causam amittat; si rusticus aut servus, gravioribus fustium ictibus verberabitur; si clericus aut monachus, mensibus sex a consortio suspendetur fratrum². Hac namque omnia et placabilem erga nos Dei animum reddunt et plagas morborum vel sterilitatum amovent atque repellunt. Noctem quoque ipsam, quae nos inspiratae luci inaccess-

1) universae] *edd.*, universa α vestrae] *B*, *om.* *HA*, *coll. post fraternitati* *edd.* 2) per---
debeat *om.* *Sirm.* innotescantur *B* 3) quid] qui *H* 4) conventus *HA* 6) subiectos *B*
temptationem *B*.

Numeri canonum altera manu adscripti sunt *H*, semper desiderantur *A*, spatium vacuum remissum est *B* 7) diem dominicam *B* 9) nostrum] nostro *HA* 10) admonitionem *HA*
12) admonitioni *B* 13) nostra *H* 15) vacet] *B*, voeet *HA* ex vobis] *B*, ex *HA*, *om.*
edd. 16) exhibeat *AB* 17) iuvencorum] iumentorum *Crab. Sur.* hymnis *B* 19) lacri-
mique *AB* 20) illo die *B* expandi *HA* igitur] enim *edd.* 21) septimo *H*,
septimae *edd.* umbram insinuatus *B* legibus] α, rectius in lego *edd.* prophetis *B*
22) quod] *A*, qui *B*, quia *H* 23) enim *om.* *H* illi] servi *Sirm.* domino *B* 24) liberatos
erroris *B* 25) diem dominicam *B* 26) querit *AB* 27) exhortationem *B* 28) puniri *B*
29) deinceps] *B*, inceps *HA* causadicus *HA* reparabiliter *B* 30) amittat] *B*, mittat *A*,
mittit *H*, mittet *Crab.*, omittet *Sur.* *Sirm.* 31) suspendatur *H* haec] *B*, hanc *HA* 32) ste-
rilitatem *edd.* 33) inspiratae] supernae of *Crab.*

1) Cf. *Hinschius IV*, 289, n. 7. 2) Cf. *Hinschius IV*, 290, n. 3.

sibili reddit, spiritualibus exigamus excubii nec dormiamus in ea, quemadmodum dormitant, qui nomine tenus Christiani esse noscuntur, sed oremus et vigilemus operibus sacris, ut digni habeamur in regno haeredes fieri Salvatoris¹.

II. Pascha itaque nostrum, in quo sumunus sacerdos ac pontifex pro nostris delictis nullam habens obnoxiationem peccati immolatus est, debemus omnes festissime colere et sedulae observationis sinceritate in omnibus venerari, ut illis sanctissimis sex diebus nullus servile opus audeat facere, sed omnes simul quoadunati hinnis paschali bus indulgentes perseverationis nostrae praesentiam cotidianis sacrificiis ostendamus, laudantes creatorem ac regeneratorem nostrum vespere, mane et meridie.

III. Relatione quorundam fratrum nostrorum comperimus Christianos non obser-¹⁰ vantes legitimum diem baptismi paene per singulus dies ac natalis martirum filios suos baptizare, ita ut vix duo vel tres reppereantur in sanctum pascha, qui per aquam et Spiritum sanctum regenerantur. Idecirco censensus, ut ex hoc tempore nullus eorum permittatur talia perpetrare, praeter illos, quos infirmitas nimia aut dies extremus compellit filios suos baptismum percipere. Ideoque praesentibus admonitionibus a suis¹⁵ erroribus vel ignorantia revocati omnes omnino a die quadragesimo cum infantibus suis ad ecclesiam observare praecipimus, ut inpositionem manus certis diebus adepti et sacri olei liquore peruncti legitimi diei festivitate fruantur et sacro baptimate regenerantur, quo possint et honoribus, si vita comis fuerit, sacerdotalibus fungi et singu-²⁰ lares celebrationes solemnitate frui².

IV. Resedentibus nobis in sancto concilio cognovimus quosdam Christianos relato fratrum a mandato Dei aliquibus locis deviisse, ita ut nullus eorum legitimo obsecun-²⁵ dationis parere vellit officio Deitatis, dum sacris altaribus nullam admovent hostiam. Propterea decernimus, ut omnibus Dominicis diebus aris oblatio ab omnibus viris vel mulieribus offeratur tam panis quam vini, ut per has immolationes et peccatorum suorum fascibus careant et Abel vel ceteris iuste offerentibus promereantur esse con-³⁰ sortes. Omnes autem, qui definitiones nostras per inobedientiam evanescere contendit, anathema percellatur³.

V. Omnes igitur reliquias fidei sanctae catholicae causas, quas temporis longitu-³⁵ dine cognovimus deterioratas fuisse, oportet nos ad statum pristinum revocare, ne nos novis simus adversarii, dum ea, quae cognoscimus ad nostri ordines qualitatem per-

¹ reddidit Sur. Sirm. ² tenus] Sur. Sirm., actenus α, dimitaxat Crab. ³ cohaeredes
Crab. Sur.

7 hymnis B 8 ostendemus HA 9 vespero] B, vesper et H, vesper A.
11 martyrum B 12 sancto B 14 talia] B, alia HA illis B 15 filios suos] Crab. ss
Sur., filii suis α baptismum] edd., om. α 16 quadragesimo B 17 inpositio HA manuum
Sirm. 19 fungi] B, fungi HA 20 solemnitate] edd., solemnitates (soll-) HB, solemnitas A.
21 relatu B relato fratrum] relicto fratrum coetu edd. 22 legitimo—deitatis lectio corrupta
est 23 parere] B, pare HA nullam] B, illum HA, illum Crab. Sur. 24 aris] altaria edd.
oblationem B 26 offeratur] edd., offerre α 26 add. cum ante Abel edd. 27 omnis B 30
inobedientie H, inobedientia A contend... percellantur edd. 28 anathema] H, anathemate AB.
29 reliquis] edd., relegiose α temporibus B 30 nos post ne om. edd. 31 adversarius B

¹⁾ Cf. conc. Aurel. a. 538. c. 31 (28); Loening II, 457. Huius canonis praecepta comprobata et promulgata sunt edicto Guntramni regis 'De celebrando die Dominicu', quod datum est a. 585. Nor. 10. (LL. Sect. I. Capitularia regum Francorum, T. I, p. 10); vide Loening II, 151; Hinschius III, 45 542, n. 3. ²⁾ Ex Greg. Turon. H. Fr. VIII, 9 colligitur tunc non inusitatum fuisse etiam in aliis festivitatibus baptizari, quod hic canon prohibet. Cf. Loening II, 352. n. 2; Hinschius IV, 30. n. 7; 35, n. 4. ³⁾ Cf. Thom. I^o III, l. 1, c. 13, num. 5.

tinere, aut non corregimus aut, quod nefas est, silentio praeterimus. Legis itaque divinae consolentes sacerdotibus ac ministris ecclesiarum pro hereditaria portione omni populum presiperunt decimas fructuum suorum locis sacris praestare, ut nullo labore impediti horis legitimis spiritualibus possint vacare mysteriis, quas legis Christianorum congeries longis temporibus custodivit intemeratas. Nunc autem paulatim praevaricatores legum peni Christiani omnes ostenduntur, dum ea, quae divinitus sancita sunt, adimplere neglegunt. Unde statuimus ac decernimus, ut mos antiquus a fidelibus reparetur et decimas ecclesiasticis famulantibus ceremoniis populos omnis inferat, quas sacerdotes aut in pauperum usibus aut captivorum redemptionem prerogantis suis orationibus populo pacem ac salutem impetrent. Si quis autem contumax nostris statutis saluberrimis fuerit, a membris ecclesiae omni tempore separetur¹.

VI. Item decernimus, ut nullus presbiterorum confertus cibo aut erupatus vino sacrificia correctare aut missas pribatis festisque diebus praesumat concelebrare; iniustum est enim, ut spirituali alimento corporale praeponatur. Sed si quis hoc adtempitate curaverit, dignitatem amittat honoris. Iam enim de tali causa et in conciliis Africani definitum est, quam definitionem nostre quoque dignum duximus sotiare; cetera et ad locum: *Sacramenta excepta quinta feria pasche non nisi a iejunis concelebrentur*². Quaecumque reliquias sacrificiorum post peractam missa in sacrario supersederint, quarta vel sexta feria innocentes ab illo, cuius interest, ad ecclesiam adducantur et indictum eis iejunio easdem reliquias conspersas vino accipient³.

VII. Dum postea universo coetu secundum consuetudinem recitata innotescerent, Praetextatus et Pappolus viri beatissimi dixerunt: Decernat itaque et de miseris libertis vestrae auctoritatis vigor insignis, qui ideo plus a iudicibus affliguntur, quia sacris sunt commendati ecclesiis, ut, quas se quispiam dixerit contra eos actionis habere, non audeat eas magistratui cumtradere, sed in episcopi tantum iudicio, in cuius presentia litem contestans quae sunt iusticie ac veritatis, audiat. Indignum est enim, ut hii, qui in sacrosancta ecclesia iure noseuntur legitimo manumissi, aut per epistolam aut per testamentum aut per longinquitatem temporis libertatis iure fruuntur, a quolibet

1) quod] quia *H* leges *B* 2) consulentes *B* hereditatis *Sirm.* 3) populo *B*
so 4) impediti horis] *B*, inpetiis *HA*, impediti res *Sur.* impediti per *Crab.* illegitimas *Crab.*,
legitime *Sur.* possit *HA* mysteriis *B*, ministeriis *edd.* leges *B* 6) pene *B* 7) re-
paratur *H* 8) quas] quibus *Crab.* 9) usum *edd.* prerogantes *B*, prorogatis *Crab.*
12) presbiterorum] *B*, prob*m* *HA* 13) festisque] feriatisque *B* praesumat] *B*, om. *HA*
14) adtemtare *A*, attentare *B* 15) amittat] *B*, omittat *HA* 16) nostro *edd.* cetera] decreto
in *edd.* 17) non nisi a iejunis correxiimus secundum c. 41 conc. *Carthag.* ap. *Dionys.* (*Brev. Hippo.*
c. 28), nisi iejunio *a*, *edd.* praebet textum integrum primae partis canonis, cf. *infra* n. 2) con-
celebrentur] non celebrentur *B* 18) missam *B* 19) eius] *edd.*, cui *a* 20) eis] *A^b*, eius *HA^a*,
est *B* iejunii *B* accipiant] percipiunt *edd.*
21) add. quae ante dum *edd.* coetus *HA* innotesceret *H* 22) pretestus *B*
so pappolus *B* 24) quas se] si quas *edd.* actiones *B* 25) eas correxiimus, eos *B* et *edd.*, eius
HA cumtradere] *H*, contradere *AB* presentia litem contestans scriptus cum *Sur.* *Sirm.*,
presentialiter contestant *HA*, patrocinio presenti alter constant *B*, iudicio principaliter constant *Crab.*
26) institiae *AB* auditat om. *Crab.* hi *B* 27) nascuntur *HA* legitime *B* manu-
missi] *B*, manemissi *H*, manamissi *A* aut post manumissi om. *H* 28) add. ne ante a *Crab.*

1) Cf. epist. episcoporum ad plebem supra p. 137; Thom. P. III, l. 1, c. 6, num. 4; Richter,
Kirchenrecht § 309, n. 3; Loening II, 677, n. 3. 2) Summarium primae partis canonis 41 conc.
Carthag. ap. *Dionys.* (*Brev. Hippo.* c. 28), cuius verba haec sunt: *Ut sacramenta altaris non nisi a*
iejunis hominibus celebrentur excepto uno die anniversario, quo coena Domini celebratur. 3) Cf.
Hinschius IV, 67, n. 4.

iniustissime inquietentur². Universa sacerdotalis congregatio dixit: Iustum est, ut contra calumniatorum omnium versutias defendantar, qui patrocinium immortalis ecclesiae concupiscunt et, quicunque a nobis de libertis latum decretum superbiae nisu praevaricare temptaverit, irreparabile damnationis suae sententiam feriat. Sed si placuerit episcopo, ut secum ordinarium judicem aut quemlibet alium saecularem in audienciam eorum accessiret, cum libuerit, fiat, ut nullus alius audent per causas transire liberorum nisi episcopus, cuius interest, ant his, cui idem audiendum tradiderit³.

VIII. Item Christianae religionis negotia pertractantes compemus quosdam Seudochristianos de sacrosanctis ecclesiis suae religionis oblitus fugitivos subtrahere. Ideoque vim illatam nequaquam inultam relinquentes censemus pro Dei timore, ut, quicumque ¹⁰ culpa compellente aut potentum importunia non sustinens suae gremium matris ecclesiae petierit, usque in praesentiam sacerdotes in eodem loco inconcuse permaneat, nulli permittentes quolibet dignitatis gradu functo fugitivo etiam in locis sacris violentiam inferre. Si enim mundani principes suis legibus censuerunt, ut, quicumque ad eorum statuas fugiret, in Iesu habeatur, quanto magis hi permanere debeant indemni, qui ¹⁵ patrocinia immortalis regni adepti sunt celestis? Si tamen aliquo facto tenentur obnoxii, qui ad ecclesiam sunt fugam versi, quoram sacerdote culpe eorum innescant et ipsi consultum ferant, qualiter Dei habitaculum per subtractione non violetur illorum⁴.

IX. Licet reverentissime canones atque sacratissime legis⁵ de episcopali audiencia in ipso pene Christianitatis principio sententiam protulerint, tamen quoniam eandem postpositam humanam in sacerdotibus Dei incrassatur temeritas, ita ut eos de atris venerabilium ecclesiarum violenter abstractos ergastulis publicis addicant, censemus, ut episcopum nullus saecularium fascibus praeditus iure suo contumaciter ac perpere agens de sancta ecclesia, cui praecest, trahere audent; sed si quas intentiones adversus episcopum potentior persona habuerit, perget ad metropolitanum episcopum et ei causas ²⁵ adlegit et ipsius sit potestatis honorabiliter episcopum, de quo agitur, evocare et in eius presentiam accusatore respondeat et oppositas ibi actiones⁶ exerceat⁷. Quod si talis fuerit inumanitas causae, ut eam solus metropolitanus definire non valeat, advocet secum unum vel duos quoepiscopos; quod si et ipsis dubietas fuerit, conciliabulum

² ecclia HA ³ latum] lectum B ⁴ nisu] ausu edd. ⁵ temptaverit AB sen-³⁰ tentia B ⁶ ut secum om. edd. ⁷ 6 accessiret correcimus, accessire ut HA, accessire sicut B, accessiri edd. ut et Sirm. per causas transire] causas pertractare edd.

⁸ christiani HA ⁹ pseudochristianos B ¹⁰ oblitos B ¹¹ gremium] edd., gremia B, grama HA ¹² inconcuse] edd., incusse (i-sao) a ¹³ permaneat] edd., permaneant a ¹⁴ si] Sirm., sic a ¹⁵ statuas] edd., stata a ¹⁶ fugerit B ¹⁷ debent edd. ¹⁸ regnij] edd., regine ss a ¹⁹ adepti sunt celestis) et coelestis adepti sunt edd. ²⁰ fugam] a, a fuga edd. ipse...ferat Sirm. ²¹ subtractionem B.

²² reverentissimi B ²³ ipso] edd., ipsa a ²⁴ paene AB ²⁵ sententiam] edd., sententie (s-tiae) a ²⁶ protulerunt H ²⁷ eadem postposita humana B ²⁸ 21 sacerdotes edd. ²⁹ grassatur edd. eos] B, eo HA, om. Crab. ³⁰ 22 abstractos] edd., abstractos HA, abstractos B ³¹ addicant] Sur. ⁴⁰ Sirm., addicent HA, addicent B, addicent Crab. ³² 23 ep̄os B ³³ perperam edd. ³⁴ 24 quas intentiones scripsimus, a qua sententio H, a qua intentiones A, alias intentiones B, aliud (quid Sirm.) contentionis edd. ³⁵ 26 episcopum] edd., ab episcopo a ³⁶ ut edd. ³⁷ 27 accusatori B ³⁸ oppositas ibi scripsimus, oposita sibi B, adpositas sibi HA, oppositas sibi edd. ³⁹ exerceat] exticeat edd. ⁴⁰ causa post talis et om. causae post inumanitas H

¹⁾ Cf. conc. Agath. c. 29; Thom. P. II, l. 3, c. 88, num. 6. ²⁾ Cf. Loening II, 237, n. 1. 2.

³⁾ Cf. conc. Aurel. a. 549, c. 22; Thom. P. II, l. 3, c. 97, num. 6. ⁴⁾ Cf. c. 12 cum interp. Th. C. de episcopis XVI, 12; iunge Loening II, 620. 621, n. 1.

⁵⁾ coe actiones hic expositionem causar significat, quam ab accusatore factae expositioni reus opponit, arg. c. 1 Th. C. de appell. et pun. XI, 30. ⁶⁾ Cf. conc. Aurel. a. 549, c. 17.

definitum diem vel tempore instituant, in quo universa rite collecta fraternitas coepi-
scopi sui causas discutiat et pro merito aut iustificet aut culpet¹. Nefas est enim, ut
illius manibus episcopus aut iussione de ecclesia trahatur, pro quo semper Deum exorat
et cui invocato nomine Domini ad salvationem corporis animaeque eucharistia saepe
porrexit. Hoc enim decretum a nobis infixum qui fuerit audaciter transgressus, tam
ipse quam omnes, qui ei consenserint, usque ad generalem concilium anathemate de
ecclesia suspendantur².

X. Quod de episcopis censuimus, obteneat et in clero, ut neque presbyter neque
diaconus neque subdiaconus de ecclesiis trahantur aut iniuriam aliqua inscio episcopum
eorum patientur; sed, quidquid quis adversus eos habuerit, in notitiam episcopi proprii
perducat et ipsi causa iustitia preeunte discutiens animo clericos accusantis satisfiat³.

XI. Sectatores nos hospitalitatis esse non solum Dominus Iesus admonet, cum se
dicit in hospidem receptum fuisse, sed etiam eius apostolus omnibus paene suis praec.⁴ Matth. 25, 35.
Propterea, beatissimi fratres, unusquis nostrum oportet non solum semet ipsum
ad hoc opus hortari, sed etiam omnium fidelium mentis, ut possent apud Deo miseri-
cordiae operibus pro nostris peccatis intercedere et nos ei per veram hospitalitatem
reconciliare. Si quis ergo nostrum non ammonuerit aut exemplum exhortationis sue ipsi
prius opere non conprobaret, indignationem procul dubio incurrit Domini maiestatis.
Predicetur hoc nostrae mediocritatis statutum in auribus omnium Christianorum⁵.

XII. Quid autem scriptura divina de viduis et pupillis praecipiat, nobis clam non
est. Ideoque quoniam provisioni nostre Deo auctore causae principaliter viduarum et
pupillorum sunt commissae, pervenit ad nos, quod a iudicibus crudelius pro levissimis
causis, velut defensore carentes, inremediabiliter affligantur. Ob quam causam decerni-
mus, ut iudicis non prius viduas et pupilos convenient, nisi episcopo nunciarent, cuius
sub velamine degunt — quod si episcopus praesens non fuerit, archidiacono vel presby-
tero cuidam eius —, ut pariter sedentes communis deliberationis causis eorum terminus
figant ita iusti ac recte, ut deinceps de talibus ante dictae personae non conquassentur.
Quod si his, qui iudex est aut inpetitor, eis iniuriam aliquam ingesserit aut definitionem

1 definito die *B* collecta fraternitas] *Sur. Sirm.*, collecte (collecta *B*) fraternitatis *a*, collecti
fratris sui et *Crab.* 2 discutiant... iustificant... culpent *Crab.* 4 animaeque] *edd.*, animique
a eucharistiam *B* 6 infixum] *praefixum edd.* 6 generale *B* 7 suspendantur] separantur *edd.*
8 consensu *B* vim obtineat *Crab.* obtinet *Sirm.* 9 aliquam *B* episcopo *B*
10 patientur] *edd.*, patientur *a* 11 ipse causam *B* iustitie *H* pereunte *HA* accusan-
tes *B*. 12 hospidem] hospite *B* 14 unusqnis] unumquemque *B* 15 hortari] *Sur. Sirm.*, optare
corrupte ex forma vulgari ortare *HA*, aptare *B* possint *B* apud deo *scriptissimus*, deo *HA*,
ad domum *B*, apud Deum *edd.* 16 operibus] *B*, operis *HA* per veram] *Crab.*, perperam *HA*,
per ipsam *B*, per puram *Sur. Sirm.* 17 exhortationis *B* ipso *B* 18 non om. *HA*
comprobaverit *B* indignationem divinae *Crab.* incurret *B* domini om. *Crab.* 19 sta-
tum *HA*. 20 21 provisioni] *edd.*, provisionis *a* deo] *B*, dum *A* 22 pupillarum *HA* iudei-
bus om. *B* 24 nisi] quam *B* episcopo] *B*, episcopi *A*, opi *H* nuntient *B* 25 quod]
quia *H* archidi^c *H* archidiaconus et presbyter omissis verbis eidam eins ut *Crab.* 26 cuius-
dam *B* terminos *B* 27 iuste *B* dicti *HA* 28 quod] *A*, quia *H*, qui *B* is *B*
inpetitor] *B*, impeditur *HA*

1) Cf. Thom. P. II, l. 3, c. 105, num. 9. 2) Cf. Hinschius IV, 857, n. 3. 3) Cf. conc.
Matisc. a. 583. c. 7; Thom. P. II, l. 3, c. 105, num. 3. 9; Nisal, Gerichtsstand p. 199; Hinschius
IV, 850, n. 2; 857, n. 3. 4) Cf. Thom. P. III, l. 3, c. 47, num. 2.

tanti concilii transgressus fuerit, a communione suspendatur. Quibus igitur magnarum rerum curae commissae sunt, nec minimarum dignum est parvi pendere personarum: solent enim et minima paupertatim despecta in malum magnum trahere¹.

XIII. Propterea tractatis omnibus, quae divine vel humane iuris fuerunt, et finem usque perducta putavimus congruum esse de canibus etiam vel accipitribus aliqua statuere. Volumus igitur, quod episcopalibus domus, quae ad hoc Deo favente instituta est, ut sine personarum acceptance omnes in hospitalitate recipiat, canes non habeat, ne forte hui, qui in ea miseriarum suarum levamen habere confidunt, dum infestorum canum morsibus laniantur, detrimentum versa vice suorum susteneant corporum. Custodienda est igitur episcopalibus habitatio hymnis, non latratibus, operibus bonis, non morsibus venenosis. Ubi igitur Dei est assiduitas cantilenae, monstrum est et decoris nota canes ibi vel accipitres habitare².

XIV. Ex interpellatione quorundam cognovimus calcatis canonibus et legibus hi, qui latere regis adhaerent, vel alii, qui potentia saeculari inflantur, res alienas competere et nullis exerts actionibus aut convintionibus praerogatis miserios non solum de agris, sed etiam de domibus propriis exolare. Idecirco in medio consolentis decernimus, ut deinceps huius mali licentia quispiam non habeat, sed secundum canonum atque legum tenore causarum suarum actione proponat, ut nullus miserorum rebus suis per virtute aut adsentatione quamlibet defraudetur. Illi autem, qui contra dispostum non solum nostrum, sed etiam antiquorum patrum et regum venire temptaverint, pro celosi anathematis ultione plectantur³.

XV. Et quia ordinatione sacerdotum annuente Deo congruit de omnibus disponere et causis singulis honestum terminum dare, ut per hos reverentissimus canones et praeteritorum canonum viror ac florida germina maturis fructibus enitiscant, statuemus, ut, si quis saecularium honoratorum in itinere obviam habuerit aliquem ecclesiasticorum gradum usque ad inferiorem gradum honores, veneranter, sicut condebet Christianum, illi colla subdat, per cuius officia et obsequia fidelissima Christianitatis iura promeruit. Et si quidem illi seculares aequo vehitur clericusque similiter, seculares galerum de capite auferat et clericu sincere salutationis munus adhibeat; si vero clericus pedes graditur et seculares vehitur equo, illico ad terram defluat et debitum honorem sepe⁴

1 magnorum B 2 curae] B, curate HA, causas edd. commissae sunt] commisserunt
 B add. causas ante parvi edd. 3 despecta] B, dispectam HA.
 4 add. legis post divine B humani B 5 ad finem usque B perductis B add.
 scribem post etiam B accipitrem HA 6 aliqua statuere] edd., om. a quod] B, que H,
 quae A 7 hospitalem B 8 habeat] edd., habere a hi B 9 susteneat H 10 latrati-
 bus] edd., latrantibus HA, intrantibus canibus B 11 est om., add. esse debet post cantilenae B.
 13 add. quod ante calcatis edd. leigibus B 14 lateri B alii qui correximus, aliqui
 HA, aliqua B, aliqui qui edd. 15 nullus HA exertsis B convictionibus Sur. Sirm.
 16 in medio consolentis] a, in remedium consulentes edd. 17 licentiam B 18 tenorem B
 actionem B proponant HA 19 virtute] HA, virtutem B, vim edd. adventiationem B 40
 20 temptaverint AB.
 23 ut] edd., om. a et] ut B 24 statuimus B 25 saecularium om. Crab. add. quem-
 piam clericorum ante honoratorum edd. honoratorum B obviam] B, obiam HA, obvium
 edd. aliquem eccles. graduum] B, om. HA 26 honoris B venerantur B 27 ille AB
 28 golerum H 29 clericus incere HA salutatione A, salvatione H 30 add. sublimis post e-
 quo Sur. Sirm. debiti honores HA sepe dicto] praedicto edd.

1) Cf. Thom. P. II, l. 3, c. 88, num. 2. 2) Cf. conc. Epaon. c. 4; Thom. P. III, l. 3, c. 42.
 num. 2. 3) Cf. Hinschius IV, 831, n. 1.

dicio clero sinecerae caritatis exhibeat, ut Deus, qui vera caritas est, in utrisque laetetur et dilectione suae utrumque ascenscat¹. Qui vero horum, quae Spiritu sancto dictante sancta sunt, transgredi voluerit, ab ecclesia, quam in suis ministris dehonorat, quantum episcopus illius ecclesiae voluerit, suspendatur.

XVI. Illud quoque rectum nobis visum est disponere, ut, quae uxor subdiaconi vel exorcistae vel acoliti fuerat, mortuo illo secundo se non audeat sotire matrimonio. Quod si feceret, separetur et in coenubiis puellarum Dei tradatur et ibi usque ad exitum vitae suae permaneat².

XVII. Comperimus multos needum marcida mortuorum membra sepulchra reserare et mortuos suos superimponere vel aliorum, quod nefas est, mortuis suis religiosa loca usurpare, sine voluntate scilicet domini sepulchrorum. Ideoque statuemus, ut nullus deinceps hoc peragat. Quod si factum fuerit, secundum legum auctoritatem superimposita corpora de eisdem tumulis reiactentur.

XVIII. Incestam copulationem, in qua nec coniunx nec nuptiae recte appellare legis sanxerunt, catholicum omnino detestatur atque abominatur ecclesiam et gravioribus penis eos officere promittit, qui nativitatis suaes gradus libidinoso ardore contententes in merda, quod nefas est, sua ut sues tetricimi convolvuntur³.

XIX. Cognovimus etiam quosdam clericorum infreniticus ad forales reorum sententias frequenter accedere. Propterea prohibitionis eorum accessus hunc canonem protulimus definientes, ut ad locum examinationis reorum nullus clericorum accedat neque intersit atrio sauciolo, ubi pro reatus sui qualitate quispiam interficiendus est⁴. Si tamen et nunc aliquis eorum definita contempnens illuc accesserit aut interfuerit, defraudatus onesti honoris stola illis gregibus examinatorum societur, quos divinis pretulit ministeriis⁵.

XX. Universae fraternitatis deliberatione ac disputatione complacuit, ut antiquorum patrum iura in omnibus custodita ad synodus post trietericum tempus omnes convenient, ut de alterna principaliter sospitare exhilarati causarum exsurgentium tam divinac relegionis quam humanae necessitates discutiant et omnibus iustum aequumque

2 et om. HA dilectioni B dilectione sua Crab. Sur. adscendent B, ad hanc v. Crab. Sur. in marg.: adstringat horum aliquod B, haec Sur. Sirm. 4 quantum] quamdiu edd.

5 rectum] B, reatum HA 6 exhoristicae B 7 quid HA coenobitis B ibidem edd.

9 marcidatis... membris edd. 11 domine HA statulimus B 12 legem Crab. auctoritatem] B, om. HA et Crab., decreta Sur. Sirm. 13 tumulis] stimulis B.

35 14 in qua] quam B coniunx] edd., dux a. Sur. in marg.: dos nuptias B 15 leges B sanexortum AB catholica... ecclesia B 16 poenis AB libidinoso HA 17 merda] edd., ordo a sua] Sirm., suum a, om. Crab. Sur. tetricimi] edd., deterrimi a.

18 quosdam] edd., quandam HA, quoasdum B infreniticus] infrunitos edd. 20 ut] et H reorum] edd., corum a 21 si tamen] sit autem B 22 et] ex Crab., om. Sur. Sirm.

10 aliquis] B, aliquid HA contemnen AB illuc] B, illud HA defraudator B 23 onost A, honesti B illus] Sur. Sirm., illius a, om. Crab. 24 mysteria Sur. Sirm.

25 disputatione] definitione edd. 26 iuribus... custoditis edd. trietericum] triennii Crab. Sur., Sur. in marg.: trietericum 27 sospitati A causas exsurgentem Sirm., item Sur. in marg.

28 humana HA omnibus] oīns B

45 1) Cf. Thom. P. II, l. 3, c. 60, num. 6. 2) Cf. Thom. P. I, l. 3, c. 51, num. 9; Freisen, Gesch. d. canon. Ehrechts p. 747. 3) Cf. conc. Lugd. a. 581, c. 4. 4) Cf. Loening II, 314, n. 2.

5) Cf. Nissl p. 23, n. 3.

finem imponant. Et hoc adimplere sollicitudinis sit metropolitane Lugdunensis episcopi una cum dispositione magnifici principes nostri prius defnientis locum mediterraneum, ad quem omnes episcopi sine labore alacres congregentur. Et si aliqui eorum contumax fuerit aut excusationem falsae necessitatis, quare non intersit, invenerit et postea publicatum fuerit, quod inepta erat eius excusatio, volumus, ut usque ad concilium universale a communione et a caritate fraterna maneat alienus¹⁾.

Subscriptiones episcoporum.

Priscus episcopus ecclesiae Lugdunensis subscripti.	
Euantius episcopus ecclesiae Uienensis subscripti.	
Pretextatus episcopus ecclesiae Rotomagensis subscripti.	10
Bertechramnus episcopus ecclesiae Burdegalensis subscripti.	
Artemius episcopus ecclesiae Senonice subscripti.	
Sulpitius episcopus ecclesiae Botorie subscripti.	
Siagrius episcopus ecclesiae Eduorum subscripti.	
Orestis episcopus ecclesiae Uastice subscripti.	15
Faustus episcopus ecclesiae Ausciorum subscripti.	
Aunacharius episcopus ecclesiae Autisiderensis subscripti.	
Esitius episcopus ecclesiae Gracinopolitane subscripti.	
Silvester episcopus ecclesiae Uisonensis subscripti.	
Teudorus episcopus ecclesiae Massiliensis subscripti.	20
Feriolus episcopus ecclesiae Lemodicine subscripti.	
Palladius episcopus ecclesiae Santonice subscripti.	
Ragnoaldus episcopus ecclesiae Ualentine subscripti.	
Pappolus episcopus ecclesiae Carnotine subscripti.	
Eraclius episcopus ecclesiae Diniensis subscripti.	25
Eusebius episcopus ecclesiae Matescensis subscripti.	
Namaticius episcopus ecclesiae Aurilianensis subscripti.	
Agrecola episcopus ecclesiae Niuernensis subscripti.	
Ragnebodus episcopus ecclesiae Parisseorum subscripti.	
Mummolus episcopus ecclesiae Lingonice subscripti.	30
Marius episcopus ecclesiae Auentice subscripti.	
Trapecius episcopus ecclesiae Aurasice subscripti.	
Flanius episcopus ecclesiae Cabillonensis subscripti.	
Ueranus episcopus ecclesiae Cabellicorum subscripti.	
Antidius episcopus ecclesiae Agennensium subscripti.	35
Carterius episcopus ecclesiae Petrocorice subscripti.	
Rusticus episcopus ecclesiae Uicoiuliensis subscripti.	
Sauinus episcopus ecclesiae Bernarnensium subscripti.	

1) in finem *HA* metropolitani *B* 3 ad quem] *B*, atque *HA* aliquis *B* 4 nec-
sitati *HA* quare nou] *edd.*, qualiter *HA*, qualiter ne *B*.
8 subscripti] subscript hic, postea plerunque subī vel sūb, v. 16 subī *H*, subī vel sūb *A*, subser-
B 10 rotomagensis] *B*, rotomagensis *H*, rotomagensis *A* 14 neuorum *A* 15 Orestis sub-
scriptionem antecedit Fausti subscriptio *B* 20 teudorus *B* 27 aurelianensis *B* 28 Agri-
colae subscriptio cum Ragnebodi subscriptione sic confunditur: agricola e. e. parisiorum s. *B*
29 parisiorum *A* 33 cabilonensis *B* 36 casterius *H* 46

1) Cf. conc. Turon. a. 567. c. 1.

Rufinus episcopus ecclesiae Combenice subscripti.
 Nicasius episcopus ecclesiae Aquilimense subscripti.
 Bandigisilus episcopus ecclesiae Celomantorum subscripti.
 Chariato episcopus ecclesiae Genauensis subscripti.
 Lucearius episcopus ecclesiae Elaborense subscripti.
 Amelius episcopus ecclesiae Bioretane subscripti.
 Ursitinus episcopus ecclesiae Cadorcine subscripti.
 Urbicus episcopus ecclesiae Regensis subscripti.
 Aridius episcopus ecclesiae Uappicensis subscripti.
 Emeritus episcopus ecclesiae Ebridunensis subscripti.
 Hiconius episcopus ecclesiae Mauriennatis subscripti.
 Agrecius episcopus ecclesiae Glannatine subscripti.

Item missi episcoporum qui in ea synodo subscripterunt.
 Saupaudi episcopi ab Arelato. Optati episcopi ab Antepoli.
 Deuteri episcopi a Uentio. Desiderii episcopi a Telone.
 Pienti episcopi ab Aquis. Pauli episcopi a Dea.
 Laban episcopi ab Elosa. Magnulfi episcopi a Tolosa.

Pologronius episcopus ecclesiae Segesterice subscripti.
 Martianus episcopus ecclesiae Tarantasia subscripti.
 Artemius episcopus ecclesiae Uasensis subscripti.
 Boetius episcopus ecclesiae Carpentoraseensis subscripti.
 Pappus episcopus ecclesiae Aptensium subscripti.
 Eusebius episcopus ecclesiae Tricassinorum subscripti.
 Felix episcopus ecclesiae Belesensis subscripti.
 Agrecius episcopus ecclesiae Tricassine subscripti.

Catholini episcopi a Niccia.
 Eliodori episcopi a Sedunis.
 Iohannis episcopi ab Auione.
 Uigili episcopi a Senectio.

Item episcopi qui in ea sinodo fuerunt non habentes sedes:
 Frunimus episcopus¹. Promotus episcopus². Fantianus episcopus³.
 Explicit sinodus Matescensis.

3 caelomantorum AB 4 chariatus B 6 biorecane B 14 ab antepoli correximus,
 ab topoli HA, aptepoli B 15 uentio] uenientio AB a telone correximus, antelone &
 17 elusa B 18 pilogronius B 21 carpentoranensis B 24 Felicis et Agrecii subscriptiones
 desiderantur B 26 caxholini B niccia] AB, nacia H post nlecia add. subscripti & 27 olio-
 dori] AB, oladri H post sedunis add. subscripti H 31 fronimus AB faucianus AB.

1) Cf. Gallia Christ. VI, 668. 2) Fortasse ille, qui a synodo Parisensi a. 573. hab. depo-
 situs erat. 3) Cf. Gallia Christ. I, 1039.

CONCILIUM A REGE GUNTRAMNO

indictum in a. 588. Iun. 1.

Gregorius Turon. H. Fr. IX, 20 res a. 588. gestas describens haec narrat: Et ego (sc. Gregorius ipse ad regem Guntramnum missus): Inde castis enim nepoti vestro (sc. regi Childeberto), ut omnes regni sui episcopi in unum convenirent, quia multa sunt, quae debeant indecare. Sed iuxta consuetudinem canonum placebat gloriosissimum nepoti vestro, ut unusquisque metropolis cum provincialibus suis coniungeretur et tunc, quae inrationabiliter in regione propria fiebant, sanczione sacerdotali emendarentur. Quae enim causa extat, ut in unum tanta multitudo conveniat? Aeclesiac fides periculo ullo non quatitur; haeresis nova non surgit. Quae erit ista necessitas, ut tanti debeant in unum coniungi domini sacerdotes? Et ille: *Sunt multa, inquit, quae debeant discerni, quae iniuste gesta sunt tam de incestis, quam de ipsis, quae inter nos aguntur causis. Sed praeципue illa Dei causa extat omnibus maior, ut inquerere debeatis, cur Praetextatus episcopus gladio in aeclesia fuerit interemptus. Sed et de his, qui pro luxoriā accusantur, debet esse discussio, ut aut victi sanctione sacerdotali debeant emendari, aut certe, si innocentes inveniuntur, publice error criminis auferatur.* Tunc iussit, ut in kalendis mensis quarti (sc. Iunii) haec sinodus prolongaretur¹. *Synodus, quae rege iubente congregari debuit, sitne habitu ignoramus.*

1) SS. Rer. Merov. I, 378.

CONCILIUM INCERTI LOCI.

589. Nov. 1.

De alia synodo Guntramni regis iussu congregata e Gregorio Turon. H. Fr. IX, 32 compertum habemus. Exponens ibidem discordias inter Guntramnum et Childebertum reges haec scribit: Multa autem et in Brunichildem regina opprobria iactabat (sc. Gun-

trammus), dicens eius consilio haec fieri, addens etiam, quod Gundovaldi quondam filium invitatum coniugio copulare vellit; unde etiam synodus episcoporum in kalendas Novembris congregare praecepit. Multique de extremis partibus Galliarum ad hoc convenit properantes de via regressi sunt pro eo, quod Brunichildis regina se ab hoc criminis exuit sacramentis¹.

1) *SS. Rer. Merov. I, 380.*

CONCILIUM SAURICIACENSE.

589.

Gregorius Turon. H. Fr. IX, 37 inter res a. 589. gestas mentionem facit synodi apud Sauriciacum villam habite. Erat enim, inquit, apud urbem Sessionas his diebus Droctigisilus episcopus, qui propter nimiam, ut ferunt, putationem quarto instante anno sensum perdiderat. Adserebant enim multi civium, quod hoc etiam ei maleficiis accessisset per emissionem archidiaconi, quem ab honore reppulerat, in tantum ut infra muros urbis hanc amentiam magis haberet; si vero de civitate fuisse egressus, agebat commodius. Cumque rex supra dictus ad urbem venisset et hic melius ageret, non permittibatur ingredi urbem propter regem, qui ad venerat. Et licet esset vorax cibi ac putator vini extra modum, quam sacerdotalem cautelam decit, tamen nullum de eo adulterium quispiam est locutus. Verum tamen in sequenti cum apud Sauriciacum¹ villam episcoporum sinodus adgregata fuisse, iussum est, ut liceret ei ingredi urbem suam².

20 1) Cf. Longnon, *Géographie de la Gaule au VI. siècle p. 402.* 2) *SS. Rer. Merov. I, 391.*

CONCILIUM PICTAVIENSE.

590. post Mart. 26.

Gregorius Turon. H. Fr. IX, 39—43, X, 15—17 multa enarrans de magnis contentionibus albatissum inter et monachas monasterii Pictaviensis a. 589. exortas scribit inter Childebertum et Guntramnum reges convenisse, ut delecti ex ulroque regno episcopi mitterentur, qui de his, quae gerebantur, cognoscerent. Ob hanc causam, inquit l. l. X, 15, Childebertus rex mediocritatis nostrae personam cum Eberegiselum Agri-

pinensim et ipsum urbis Peetavae Maroveum episcopum iussit adesse; Gunthramnus vero rex Gundigisilum Burdegalensem cum provincialibus suis, eo quod ipse metropolis huic urbi esset¹.

Idem Gregarius ibid. c. 16 epistulam ab episcopis ad reges missam ingerit, qua iudicium continetur, quod, ut ante refert, resedentes sacerdotes qui aderant super tribunal ecclesiae in hac causa dicserunt². Hanc sententiam ab episcoporum concilio latam ad a. 590. pertinere e narratione Gregorii palet.

Iam anno antecedenti, kalendis Novembris, concilium debuisse haberi ex epistula decem episcoporum, qui tunc cum Guntramno rege commorabantur, a Gregorio IX, 41 tradita comperimus. Dicto vero tempore episcopos in synodum se non congregasse ex iis manifestum fit, quae Gregorius IX, 40 his verbis narrat: Quo consilio aptae suscipientes subsequentem aestate relicitis Toronus ceteris ac commendatis consobrinae suae Chro-dieldis sanctaemonialibus ad regem Gunthramnum accessit. A quo suscepta ac munibibus honorata Toronus est regressa, Constantinam . . . in monastyrlo Agustidunensi reclita expectans episcopos, qui a rege fuerant iussi advenire et causam ipsarum cum abbatissa discutere. . . . Cumque praeestulantes adventum nullum episcopum advenire senserunt, Peetavum regressae sunt³.

1) SS. Rer. Merov. I, 425. 2) Ibid. 426. 3) Ibid. 398.

CONCILIUM METTENSE.

590. Nov.

20

Haec synodus congregata est a Childeberto rege maxime propter Egidium Remensem episcopum, qui ob crimen maiestatis accusatus erat. Rex, sicut Gregorius Turon. H. Fr. X, 19. episcopus arcessiri ad eius examinatione preecepit, scilicet ut in initio mensis octavi apud Viridunensem urbem adesse deberent. Tunc ab aliis sacerdotibus increpitus, cur hominem absque audience ab urbe rapi et in custodia retrudi praecipisset, permisit eum ad urbem suam redire, dirigens epistolam, ut supra diximus, ad omnis regni sui pontifices, ut medio mense nono ad discutiendum in urbe supra dicta adesse deberent. Erant enim pluviae validae . . . sed preeceptione regiae obsterre nequiverunt. Denique convenientes pertracti sunt usque Metensem urbem ibique et preefatus Egidius adfuit¹. In iis quac sequuntur fusi de episcopi causa et condamatione tractatur.

Alterius hic actus rei meminit Gregorius X, 20 his verbis: In hoc sinodo Basina, Chilperici regis filia, quam supra cum Chrodielde a communione remotam diximus, coram episcopis solo prostrata veniam petiit promittens se cum caritate abbatisse

1) SS. Rer. Merov. I, 431.

35

monasterium ingredi ac de regulam nihil transcendere. Chrodielis autem obtestata est, quod Leobovera abbatissa in hoc monasterium commorante ibidem namquam ingredetur. Sed utrisque rex veniam impetrari deprecatus est et sic in communione receptae Postavo regredi iussae sunt¹.

¹) SS. Rer. Merov. I, 433.

CONCILIUM 'IN CONFINIO TERMINI ARVERNI, GABALITANI ATQUE RUTENI' HABITUM.

590.

¹⁰ **H**uius concilii Gregorius Turon. II. Fr. X, 8 inter res a. 590. gestas mentionem facit sic narrare orsus: In confinio vero termini Arverni, Gabalitani atque Ruteni¹ sinodus episcoporum facta est contra Tetradiam, reliquam quondam Desiderii, eo quod repeteret ad eam Eulalius comes res, quas ab eo fugiens secum tulisset. Sed haec causam vel qualiter Eulalius reliquerit vel quemadmodum ad Desiderium confugerit, us altius memorandam putavi². Procedente narratione iterum legimus: Igitur coniuncti, ut diximus, sacerdotes et viri magnifici in confinio supra dictarum urbium etc.

1) Praeterire nolumus quae de loco concilii Longnon, Géographie de la Gaule au VI. siècle p. 531 scribit: 'Nous avons dit plus haut que les montagnes d'Aubrac étaient limitrophes de l'Auvergne, du Gévaudan et du Rouergue; or c'est justement sur les confins de ces trois pays qu'un synode fut tenu vers 590. . . Nous ne prétendons pas cependant tirer de ce rapprochement la preuve formelle que l'assemblée ecclésiastique se tint dans l'église de Saint-Hilaire du mons Helanus.' 2) SS. Rer. Merov. I, 414. 415.

CONCILIUM ARVERNENSE.

584—591.

²⁵ **C**ausam huius concilii congregandi comperimus ex Gregorio Turon. H. Fr. VI, 38, ubi hanc leguntur: Theodosius Rutenorum episcopus, qui sancto Dalmatio successerat, diem obiit. In qua ecclesia in tantum pro episcopatu intentiones et scandala orta convaluerunt, ut paene sacris ministeriorum vasis et onni facultate meliori nudaretur. Verumtamen Transobadus presbiter reieccitur et Innocentius Gaballitanorum comis eligitur ad episcopum. Concilia.

scopatum opitulante Brunichilde regina. Sed adsumpto episcopatu confestim Ursicinum Catureinae urbis episcopum lassissire coepit, dicens, quia diocesis Rutenae ecclesiae debitas (*suppl. parochias*) retineret. Unde factum est, ut diuturna intentione gliscente post aliquot annos conianetus metropolis cum suis provincialibus apud urbem Arverniam residens iudicium emanaret, scilicet ut parrochias, quas numquam Rutina ecclesia tenuisse recolabatur, recipere¹.

Hanc synodum congregavit Sulpicius metropolitanus episcopus Bituricensis (584—591), dc quo Gregorius ibid. c. 39 agens haec addit: Hie senodum illam, cui supra minimum, pro parrochiiis Catorcinis fieri commonuit.

1) *SS. Rer. Merov. I, 278.*

CONCILIUM CABILONENSE.

602.

De hoc concilio certiores nos facit Fredegarius Chron. IV, 24, ubi haec leguntur: Anno octavo regni Teuderici . . . senodus Cabillonno collegitar. Desiderium Viennensem episcopum deieciunt instigante Aredio Lugdunensi episcopo et Brunichilde et subrogatus est loco ipsius sacerdotale officio Domnolus; Desiderius vero in insula quedam exilio retradetur¹. Huius synodi itidem mentio fit in Vita Desiderii auctore Siseleno, ubi legitur: Quae instructa, in concilio quaesta est (sc. Brunichildis) a beatissimo vim stuprum Desiderio esse sibi quondam illatum, mirantibus cunctis talibus in rebus fore Dei servum implicitum, criminazione sed obiecta commentitia adversus eum fore pensabant. Sed praesidentes sententiam contra insolentem iuxta pridem machinationes aptatas ausu temerario mala sanam dederunt, quem statim homines punituri ab honore privatum exsilio ad monasterium insula religarunt².

1) *SS. Rer. Merov. II, 130.*

2) Cf. Migne, *Patrol. Lat. LXXX, 379.*

CONCILIUM AUTISSIODORENSE.

c. a. 573 — c. a. 603.

Collati sunt codices Berolinensis 435 (nobis H) fol. 172^r, Parisiensis Lat. 3846 (nobis A) fol. 182, Vaticanus 3827 (nobis B) fol. 124 (ubi HAB inter se consentiunt, signo α usi sumus), Parisiensis Lat. 1458 (nobis O) fol. 93, Vaticanus Regin. 1127 (nobis V) fol. 155, Bruxellensis 8780—8793 (nobis M) fol. 9, de quibus in orthographia solumque H secuti sumus.

Adferunt hoc concilium in collectionibus suis Crabbius II, 95, Surius II, 715, Sirmondus I, 361.

Inscriptio desideratur M; in reliquis libris legantur haec: Incipit sinodus Autisiodorensis a. Quid vero iuxta canonum decreta debeat observare, tituli infra scripti declarabunt. Synodus Authisiodorensis OV. Subscriptionses desiderantur OVM.

*Hac synodus quando celebrata sit, certam notitiam non habemus. Certum est cum sibi habitum esse Aunachario, qui synodo praefuit, episcopatu Autissiodorensi fungente. Quoniam vero anno ad dignitatem episcopalem proiectus sit, ignoramus. Neque magis cum, ut quidam sentiunt, ipso anno 603. decessisse certis rationibus probari potest¹. Inter concilia, quorum acta nobis tradita sunt, concilium Parisiense a. 578. hab. primum fuisse constat ex iis, quibus Aunacharius interfuit. Idecirco Sirmondus, cui verisimile videtur sub initia episcopatus Aunacharii nostram synodum habitam esse, satis dicit eum paulo post memoratum concilium Parisiense collocare, quam anno 590. adscribere, id quod alii placuit; quare Sirmondus synodum sub annum 578. ponit². Diversam sententiam Cointius profert, cui auctores operis *Hist. littér. de la France III*, 495 adstipulantur. Existimat enim multa de his, quae in concilio Mutisconensi a. 585. hab. communis episcoporum consensu sancta erant, in nostra synodo Aunacharium suis dioecesanis intimusse ideoque hanc paulo post illud collocandam esse³. Quas temporis definitiones levibus argumentis fulciri nemo est, quin videat.*

I. Non licet kalendis Ianuarii vetolo aut cervolo facere vel strenacas⁴ diabolicas observare, sed in ipsa die sic omnia beneficia tribuantur, sicut et reliquis diebus⁵.

II. Ut omnes presbyteri ante episania missos suos dirigant, qui eis de principio quadragensime nuncient; et ipsa episania ad populum indicatur⁶.

III. Non licet compensus⁷ in domibus propriis nec pervigilius in festivitates sacerdotum facere⁸ nec inter sentias aut ad arbores sacrivos vel ad fontes vota dissolvere⁹, nisi, quicumque votum habuerit, in ecclesia vigilet et matricole¹⁰ ipsum votum aut pauperibus reddat nec sculptilia aut pede aut hominem ligneo fieri penitus praesumat¹¹.

18 kalendis] kl. *HOM* ianuarij *A* *V*, ianuū *H*, ianri *B*, ianī *O*, ianuarias *M* vetolo *scripsintus*, vecolo *HB*, vetola (?) *A*, vecola *OM*, vaccola *V* cervola *O* strenacas] *a*, strinas *O*, strenas *VM* 19 relicus *B*.

20 ante om. *O* epyphania *BV*, ephyphania *O*, epiphania *M* suos om. *M* dirigunt 21 quadraginssime *M*, quadragentissimae *B* nuncient] *M*, nunciet eel nuntiet rel. in ipsa *B* et edd. epyphania *V*, ephyphania *O*, epiphania *M* indicatur *scripsimus*, indicatur *OV*, interdicte *M*, interdice *H*, interdicta *AB*, indicent edd.

22 compensus *V*, compinus *M*, compensus *Crab. Sur.*, *Sur. in marg.*: conventus pervigilii *O*, vigilias *Crab. Sur.*, pervigilias *Siru.* festivitatem *O*, festivitate *V*, festivitatibus *Sur. Siru.* 23 inter sentias] inter sentius *B*, inter sentius (sinclius) *OV*, inter sentes edd. ad ante arboreos om. *a* dissolvore] exolvere edd. 24 nisi] sed *BO* matriculis *OV* 25 sculptilia] *OV*, subtilia *a* hominum *A*, homine *V* ligneo] *M* (vide can. sequentem), linea *HAOV*, nolini *B* penitus om. *OM* praesumat eras. *M*.

1) Cf. *Holland. Acta SS. Septemb. T. VII*, p. 97; *Krusch, Verzeichniß Merowingischer Heiligenleben* (Wattenbach, *Deutschlands Geschichtsquellen I*, 444). 2) Cf. *Notas ad T. I. Conciliorum Galliae*, p. 612. 3) *Annales ecclesiastici Francorum T. II*, p. 308, num. XV. 4) Vide *Du Cange ad ev. 'vetula, cervula, strena'*. 5) Cf. conc. *Turon. a. 567. c. 23 (22)*; *Loening II*, 462.

6) Cf. conc. *Aurel. a. 541. c. 1. 2.* 7) Vide *Du Cange ad hanc ev.* 8) Cf. *Thom. P. I, l. 2, c. 75, num. 9.* 9) Cf. conc. *Aurel. a. 533. c. 12*; conc. *Turon. a. 567. c. 23 (22)*. 10) Cf. conc. *Aurel. a. 541. c. 13*; iunge *Thom. P. I, l. 3, c. 8, num. 7*; *Hinschius II*, 51, n. 3; *Loening II*, 233. 11) Cf. *Grey. Turon. Liber Vit. Patr. c. 6 (SS. Rer. Merov. I, 681, n. 5)*; *Cointius, Annales II*, 309, num. XIX.

IV. Non licet ad sortiligos vel auguria respicere nec ad caragius¹ nec ad sortes, quas sanctorum vocant², vel quas de lignum aut de pane faciunt, aspicere, nisi, quemque homo facere vult, omnia in nomine Domini faciat³.

V. Omnino inter supra dictis conditionibus pervigilius, quos in honore domini Martini observant, omnino modis prohibite.⁵

VI. Ut ad media quadraginta presbyteri crisma petant et, si quis infirmitate detentus venire non potuerit, ad archidiacono suum archisubdiaconum transmittat, sed cum crismario et lenteo, sicut reliquias sanctorum deportari solent⁴.

VII. Ut medio Madio omnes presbyteri ad synodo in civitatem veniant et kalendis Novembris omnes abbates ad concilium convenient⁶.¹⁰

VIII. Non licet in altario in sacrificio divino mellita, quod mulsa appellant, nec ullo alio poculo absque vino cum aqua mixtum offerre, quia ad grande reatum et peccatum pertinet presbytero ille, quicumque alio poculo absque vino in consecrationem sanguinis Christi offerre praesumpserit⁸.

IX. Non licet in ecclesia chorus saecularium vel puellarum cantica exercere nec convivia in ecclesia praeparare⁷, quia scriptum est: *Domus mea domus orationis vocabitur.*
Ies. 56, 7.
Matth. 21, 12.

X. Non licet super uno altario in una die duas missas dicere; nec in altario, ubi episcopus missas dixerat, presbyter in illa die missas non dicat⁸.

XI. Non licet vigilia paschac ante ora secunda noctis vigillas perexpedire, quia ipsa nocte non licet post media nocte bibere⁹ nec natale Domini nec reliquias sollemnitates¹⁰.²⁰

XII. Non licet mortuis nec eucharistia nec osculum tradi¹¹ nec de vela vel pallis corpora eorum involvi.

1 sortilocus *OV*, sortilagus *M* ad auguria *OM* nec non *Sirm.* caragius *OV*, characteres *Crab. Sur.* 2 nisi] sed *edd.* quaecumque] *edd.* quicumque *codd.*

3 omnino et *edd.* dictas conditiones *edd.* pervigilias *M*, pervigilis *O*, vigillas *Crab. Sur.* quas *edd.* 5 prohibete *ABO*, prohibemus *Crab.*

6 ad] post *OV*, a *edd.* quadraginta *M*, quadragesima *BOV*, quadragesima *Crab.* chrisma *O*, crismam *M* 7 ad] aut *M* archidiacono *O* suum archisubdiaconum *scriptimus*, suo vel (aut *M*) archisubdiaconum (archidiacono *BV*, subarchidiacono *O*) *codd.*, suum, vel archisubdiaconum *edd.*, cf. *Loening II*, 338, n. 4, qui suum subdiaconum legere ruit, sed v. *Du Cange ad v. "archisubdiaconus"* sed cum] et *Crab.* 8 chrysmario *OV* lintheo *O*, lintheo *V* add. imponant ante sicut *Crab.* reliquias *V*, reliquias *AB* deportare *OM*.

9 medio madio om. *Crab.* madio] *BM*, medio *A*, maio *OV*, om. *H* synodus *O*, senodo *M* civitate *OV* 10 veniant *OV*.

11 mellitum *edd.* mulsum *edd.* appellatur *Crab.* nec ne α 12 ullum aliud 35 poculum extra vinum *edd.* vinum *B* mixto *M* reato *M*, rectum *B* 13 per- tinent α illi *M* quecumque *HA* aliud poculum extra vinum *edd.* poculum *M* vinum *BOM* consecratione *OV*.

16 quia] qua α. 17 super—nec om. *OV* duas] *edd.*, duabus *codd.* 18 dixerit *OVM* ut ante pres- 40 hyter postea adscriptum est *OV* in om. *M* non om. *MV*.

19 in vigilia *edd.* hora *OVM* vigiliam *Crab.* perexplore *OV*, expedire *Crab. Sur.* ipsa] *OV* *M*, om. α, in illa *edd.* 20 post bibere add. nec manducare *OV* natalem *B*, in natale *OV* reliquis solemnitatis *V* sollemnitatis *AB*, solemnitatis *O*.

21 mortuus *O*, mortuos *M* nec om. *M* eucharistiam *O* osculum *BOV*, osculum *M* 45 de vela vel pallis] velo vel pallis *edd.* 22 corporum *O*.

1) *Vide Du Cange ad v. "caragus".* 2) Cf. conc. *Agath.* c. 42. 3) Cf. *Loening II*, 461, n. 2.

4) Cf. *Hinschius II*, 186, n. 8; *Loening II*, 338, n. 4; 356, n. 2. 5) Cf. *Loening II*, 361, n. 2.

6) Cf. conc. *Aurel.* a. 541, c. 4. 7) Cf. *Loening II*, 461, n. 1. 8) Cf. *D. 2 c. 97 de cons.*

9) Cf. *Thom. P. I, l. 2, c. 75*, num. 9. 10) Cf. *Hefele III*, 43. 11) Cf. *Hinschius IV*, 66, n. 6 50

XIII. Non licet diacono de vela vel pallas scapulas suas involvi.

XIV. Non licet in baptisterio corpora sepelire¹.

XV. Non licet mortuum super mortuum mitti².

XVI. Non licet die Dominicō boves iungere vel alta opera exercere³.

XVII. Quicumque se propria voluntate aut in aqua iactaverit aut collum ligaverit aut de arbore praeccipitaverit aut ferrum percutserit aut qualibet occasione voluntate se morte tradiderit, istorum oblata non recipiatur.

XVIII. Non licet absque paschae sollempnitatem ullo tempore baptizare⁴, nisi illos, quibus mors vicina est, quos grauattarios dicunt. Quod si quis in alio pago contumacia facientem post interdictum hunc infantes suos ad baptismum detulerit, in ecclesiis nostras non recipientur; et quicumque presbyter ipsos extra nostro permisso recipere praeceperit, tribus mensibus a communione ecclesiae sequestratus sit.

XIX. Non licet presbytero aut diacono aut subdiacono post accepto cibo vel poculo missas tractare⁵ aut in ecclesia, dum missae dicuntur, stare.

XX. Quod si presbyter, quod nefas est dicere, aut diaconus aut subdiaconus post accepta benedictione infantes procreaverint aut adulterium commisserint et archipresbyter hoc episcopo aut archidiacono non innotuerit, integro anno non communicet⁶.

XXI. Non licet presbytero post accepta benedictione in uno leeto cum presbytera dormire nec in peccato carnali miscere, nec diacono nec subdiacono⁷.

XXII. Non licet relieta presbyteri nec relieta diaconi nec subdiaconi post eius mortem maritum accipere⁸.

XXIII. Si monachus in monasterio adulterium commiserit aut peculiarem habere praeceperit aut furtum fecerit et hoc abbas per se non emendaverit aut episcopo vel archidiacono non innotuerit, ad poenitentiam agendum in alio monasterio retrudatur⁹.

25 1 diaconum *M* de vela vel pallas] velo vel palla *edd.* palla. *A* scabulas *B* M*.
4 dominica *V* vel—exercere om. *M* post exercere *add.* nisi pro causis constitutis *OV*.

5 aut ante in om. *O* collo *M* collum ligaverit) collo ligato se suspendit *Crab. Sur.*
6 ferro *edd.* occasione *V*, occasionem *M* voluntate om. *V*, voluntarie *Sur. Sirm.* 7 se
morte om. *O* storum *OM* oblatio *OV* recipientur *Crab. Sur.*

8 sollempnitatem (sole-) *BO* baptizari *M* illus *M* 9 more *B* grauattarius
AB, grauattarius *M*, grabatarios *OV* 10 faciente *O* hunc] hoc *edd.* detulerint *M*
11 nostras om. *O* post recipientur *add.* usque ad satisfactionem *OV* ipsos] *O*, ipsius rel.
promisso *a*, praeceptum *Crab.*

13 aut . . . aut] nec . . . nec *M* 14 missae] *edd.*, missas *codd.* dicuntur stare] dicunt sterne *O*.
15 diacono . . . subdiacono *B* 16 acceptam benedictionem *OV M* procreaverit *edd.* com-
miserint *A OM* archipresbitero *O* 17 archidiaconus *O*, archidiaecus *VM* innotuerint *HA*B*,
intimaverit *Crab. Sur.* post innotuerit *add.* sicut *O*, si scit *V* annus *M* post com-
municet *add.* illi vero qui hoc (hoc om. *O*) commiserunt deponatur (deponantur) *OV*.

18 acceptam benedictionem *OV M* presbiteria *OV*, presbiteria sua *M* 19 carnale *M*, om. *a*
20 misceri *O*, commiscero *M*.

21 maritum] mortem *B*.
22 monasteriom *A*, monasterium aut *M* commiserit *codd. praeter II* peculiare *edd.*

23 et] aut *a* abas *O* 24 innotuerit *Crab. Sur.* ad] ac *M* poenitentiam
25 *ABV*, penitentiam *O*, penitentia *M* agenda *OM* add. anno ante in alio *M*.

1) Cf. Thom. P. III, l. 1, c. 65, num. 3. 2) Cf. conc. Matisc. a. 585. c. 17. 3) Ibid. c. 1.

4) Ibid. c. 3. 5) Ibid. c. 6. 6) Cf. conc. Turon. a. 567. c. 20 (19); Thom. P. I, l. 2, c. 4,
num. 1; Hinschius II, 86, n. 7. 7) Cf. conc. Aurel. a. 541. c. 17; conc. Matisc. a. 583. c. 11; Thom.
P. I, l. 2, c. 62, num. 4; Hinschius I, 148, n. 6. 8) Cf. conc. Matisc. a. 585. c. 16. 9) Cf. Loening
II, 371, n. 3. 4.

XXIV. Non licet abbatie nec monacho ad nuptias ambulare.

XXV. Non licet abbatie filios de baptismio habere nec monachus commates habere¹.

XXVI. Quod si quis abbas mulierem in monasterio suo ingredi permisit aut festivitates aliquas ibi spectare praecepit, tribus mensibus in alio monasterio retrahatur panem et aquam contentus.

XXVII. Non licet, ut aliquis suam novercam accipiat uxorem².

XXVIII. Non licet, ut filiam uxoris suac quis accipiat.

XXIX. Non licet, ut relictam fratrui sui quis in matrimonio ducat.

XXX. Non licet duas sorores, si una mortua fuerit, alteram in coniugio accipere.¹⁰

XXXI. Non licet consubrinam, hoc est, quod de duos fratres aut de duas sorores procreantur, in coniugium accipere nec, qui de ipsis nati fuerint, in coniugio socientur.

XXXII. Non licet, ut nepus avuncoli uxorem accipiat.

XXXIII. Non licet presbytero nec diacono ad trepalium, ubi rei torquentur, stare³.

XXXIV. Non licet presbytero in iudicio illo sedere, unde homo ad mortem tradatur.

XXXV. Non licet presbytero aut diacono vel quemquam clericorum de qualibet causa concilie suo ad indicem saecularem tragere⁴.

XXXVI. Non licet mulieri nudam manum eucharistiam accipere⁵.

XXXVII. Non licet, ut mulier manum suam ad pallam Dominicam mittat.

XXXVIII. Non licet cum excommunicato communicare nec cum eo cybo sumere⁶.

1) xxiv om. O abbatii O^bVM, abati O^a nec ne α ambulase H.

2) xxv] xxviii O abbatii OVM monacos O^a, monachos II^bO^b, monachas V, monachis add. nec ante commates αM.

Canon XXVI. coniungitur cum c. xxv. in codd.; ideo sequentium canonum numeri in codd. aVM 25 uno, in cod. O usque ad c. xxxv. duobus, inde a. c. XXXVI. uno minores sunt. 6 spectare expecta O a tribus α 6 aqua O.

7) aliquis] quis M.

9) matrimonium OVM, monasterio H.

10) morta A altera BM coniungim codd. praeter H.

11) consubrina M quod] qui OVM, quae edd. duobus fratribus OV duabus sororibus add. 12) proreatur Sirm. coniungio V nec qui] OVM, ne qui HA, ne q. B sotiantur H, sociantur A.

13) avuncolo (avunculo) α.

14) nec] aud V trepalium V, traballium M rei torquentur] retoreuntur M torquentur] 25 V, torquentur BO, toreuntur HA.

15) illo] illo B sedere] stare Sirm.

17) quemquam] quemcumque M, cuiquam edd. de clericorum B 18) concilie] cum clero OV et praeponitur numerus XXXIII O, XXXV V tradero O, trahero V.

19) mulierem OV nudam manum corr. ex nudam H manu M, manu O eucharistia 40 M accipere] sumere Crab.

20) ut] OVM, om. α et edd. mulieri H, mulierem B palla ABM, pallas Crab. Sur. dominica ABOM, dominicas Crab. Sur. mittit α, mittere edd.

21) excommunicata O cibum OVM.

1) D. 4 c. 103 de cons. 2) Ad cc. 27—32 cf. conc. Matisc. a. 585. c. 18; iunge Freisen, 45 Gesch. d. canon. Ehrechts p. 379. 3) Ad cc. 33 et 34 cf. conc. Matisc. a. 595. c. 19; Loening II. 314, n. 2; Nissl, Gerichtsstand p. 23, n. 3. 4) Cf. conc. Matisc. a. 583. c. 8. 5) Ad cc. 36. 37. 42 cf. Duchesne, Origines du culte chrétien p. 214, n. 3. 6) Cf. conc. Aurel. a. 511. c. 11.

XXXIX. Si quis presbyter aut quilibet de clero aut de populo excommunicato absque voluntate ipsius, qui eum excommunicavit, sciens receptorit aut cum illo panem manducaverit vel conloquium habere decreverit, simile sententia subiacebit.

XL. Non licet presbytero inter epulas cantare nec saltare.

XLI. Non licet presbytero nec diacono quemquam inscribere, sed in vice sua, si causa habuerit, aut fratrem aut quemcumque saecularem roget¹.

XLII. Ut unaquis mulier, quando communicat, dominicalem² suum habeat. Quod si qua non habuerit, usque in alio die Dominicō non communicet³.

XLIII. Quicumque iudex aut saecularis presbyterum aut diaconum aut quemlibet de clero aut de iunioribus absque audiētia episcopi, archidiaconi vel archipresbyteri iniuria inferre praeāsumperit, anno ab omnium Christianorum consortium habeatur extraneus⁴.

XLIV. Si quis ex saecularibus institutionem aut ammonitionem archipresbyteri sui contumacia faciente audire distulerit, tamdiu a liminibus sanctae ecclesiae habeatur extraneus, quamdiu tam salubri institutione adimplere deberit; insuper et multa, quam gloriosissimus dominus rex praecepto suo instituit, susteneat⁵.

XLV. Si quis hanc definitionem, quam ex auctoritate canonica cum communi consensu et coniventia conscripsimus atque instituēmus tam ad clero quam ad populo commonendo vel ad id, quod scriptum est, conservandum, neglegens inventus fuerit et hoc observare distulerit aut eos, qui ipsum audire neglexerint, caelaverit aut subpreserit et in notitia episcopo non deposuerit, anno a consortio fratrum vel ab omnium Christianorum communione habeatur extraneus.

1) quilibet *BM* cum excommunicato *OV*, excommunicatum *Sur. Sirm.* 2) illius *M* iscommunicavit *AB* cum illo — habere *om. B* pane *O* 3) ad conloquium *O* simile *om. O* 25 simili sententiae *edd.*

4) aepulas *AM* nec] vel *Sur. Sirm.* psaltae *B.*

5) habuerat *A* quemcumque] *M*, quecumque *HO*, quaecumque *AV*, quicumque *B* saecularem] scolarem *M.*

7) una *B*, unaquaeque *edd.* quod] quo *M* 8) in *om. OM* alio] *O*, alia rel. alium so diem dominicum *edd.* dominica *VM.*

9) p̄b̄m (pr̄bs *M*) aut diaconum (diaē *HM*, dicoñ *A*) codd., presbytero aut diacono *Sur. Sirm.* quilibet *M*, cuiilibet *edd.* 10) aut de iun. *om. V* audiētia] voluntatem *OV* vel archid. *OV*, aut archid. *edd.* archiprb̄o codd. *praeter H* 11) iniuriam *O* consortio *H^bOV* extraneas *O.*

13) admonitionem *M*, commonitionem *Crab. Sur.* 15) salubrem institutionem *M* deberit] ss. *a.* deberet *OV*, deliberit *M*, studuerit *Crab.*, non studuerit *Sur. Sirm.* multam *edd.*

17) auctoritate] *MV*, auctore *αO* cum] tum *B*, *om. V* communij *H^bOV*, commune *M*, communione *H^bAB* 18) coniventia] *H^bABV*, conibentia *H^b*, coneventia *O*, conventu *M*, convenientia *Sirm.* conscripsimus *H^bOV M* atque] *AV*, adque *M*, aut que *H*, atquem *B*, ac *O* instituimus *H^bOV* clerum... populum... commonendum *H^b* 19) scriptum] constitutum *OV M* 40) 20 ob hoc *Sirm.* neglexerunt *H^bAB* caelaverunt *M* 21) et] aut *O* episcopii *H^b* disposuerit *O* 22) communione *M* add. in fine: Explicit. Epistula de regula apostolorum. *XLV.* Si quis presbyter aut diaconus — communione privetur. (= cc. 15. 16 *Apost.*) *O*; in cod. *V post Expi nonnulli versus erasi sunt.*

1) Cf. Loening II, 534, n. 2. 2) Cf. Du Cange ad hanc v. 3) Cf. supra not. in 45 c. 36. 4) Cf. conc. Aurel. a. 541. c. 20; conc. Matisc. a. 585. c. 10; iunge Thom. P. II, l. 3, c. 105, num. 2; Hinschius IV, 850, n. 3. 5) Cf. Nissl, p. 114, n. 3; Hinschius IV, 846, n. 3.

Unacharius in Dei nomine episcopus ¹	constitutionem hanc subserpsit.
Uinobaudus abba ²	subserpsit.
Gregorius presbyter	subserpsit.
Claudius presbyter	subserpsit.
Francolus abba	subserpsit.
Cesarius abba	subserpsit.
Audouinus presbyter	subserpsit.
Roricius presbyter	subserpsit.
Antonius presbyter	subserpsit.
Addo presbyter	subserpsit.
Sindulfus presbyter	subserpsit.
Medardus presbyter	subserpsit.
Syagrius presbyter	subserpsit.
Eominus presbyter	subserpsit.
Theodomodus presbyter	subserpsit.
Leonastis presbyter	subserpsit.
Barbario diaconus in vicem	subserpsit.
Leudegisilus diaconus in vicem.	
Tegredius abba	subserpsit.
Filmatus presbyter	subserpsit.
Ballomeris presbyter	subserpsit.
Medardus presbyter	subserpsit.
Genulfus presbyter	subserpsit.
Uigilius presbyter	subserpsit.
Aprouius diaconus.	
Baudouius abba	subserpsit.
Anianus presbyter	subserpsit.
Saupandus presbyter	subserpsit.
Teudulfus presbyter	subserpsit.
Niobaudis presbyter	subserpsit.
Seuardus presbyter	subserpsit.
Audouinus presbyter	subserpsit.
Uinobaudis presbyter	subserpsit.
Badericus presbyter	subserpsit.
Friobaudis presbyter	subserpsit.
Illadius presbyter	subserpsit.
Launouius presbyter	subserpsit.
Desideratus abba	subserpsit.
Amandus abba	subserpsit.
Medardo presbytero.	
Eunius presbyter	subserpsit.
Nonnouius presbyter	subserpsit.
Romacharius presbyter	subserpsit.
Audila presbyter	subserpsit.
Sagrius presbyter	subserpsit.

Explicit Autisioderensis sinodus.

Subscriptiones desiderantur OVM, exhibentur a. Post Annacharii subscriptionem, quae primum versum tenet, subscriptiones scriptae sunt binæ per versus II, ternæ B, modo binæ modo ternæ A.

1 subserpsit hic, postea semper sub H,	sub̄ sic hic, postea sub A,	sub̄ rel sub̄ semper B		
2 uinobaudis AB	4 clauditus B	6 caesarius AB	13 siagrius B	14 eominis B
15 launouius A	18 leodogilius et superscr. si B.			

1) *Autissiodorensis.* 2) *Monasterii S. Germani, cf. Mabillon, Annales O. S. Bened. T. I, 20 p. 171. 172.*

CONCILIUM SENONENSE.

594—614.

In vita Betharii episcopi Carnotensis haec leguntur: Accidit quoque illis in diebus, ut indicaretur synodale concilium Senonis civitati; ad quam cum pervenisset cum ceteris³⁵ clericis coram pontificibus eum omni honore ibidem est suscepitus. Per aliquod autem

tempus illis ibidem commemorantibus, innotuit viri Domini fama per loca circumiacente vicina¹. *Betharium*, qui a. 594, episcopus factus esse dicitur, ante a. 614, obiisse inde colligitur, quod in concilio Parisiensi a. 614. hab. successor eius *Theodoaldus* adfuit.

1) *Bolland. Acta SS. August. T. I*, p. 171.

CONCILIUM PARISIENSE*.

614. Oct. 10.

Exstat haec synodus integra in codice Monacensi Lat. 5508 (nobilis D) fol. 103, quem in orthographia secuti sumus, et demplis c. IV. subscriptionibusque in codice Philippini 1743, nunc Berolinensi, (nobilis II) fol. 298, quo in libro praeterea ob corrosam chartam nonnulli loci, ut infra patebit, legi non possunt.

Inscriptio desideratur R; in codice D sic legitur: Synodo Parisius in basilica domini Petri.

Primus in lucem synodus protulit codice R natus Sirmonodus I, 470, cui tunc licuit hic illic verba legere, quae hodie omnino evanuerunt; postea codicis D ope concilium integrum ediderunt et Eusebius Amort, *Elementa iuris canonici veteris et moderni*, 1757. T. II, p. 410 et J. Friedrich, *Drei unedite Concilien aus der Merowingerzeit*, 1867. p. 9.

Numeri, quos uncis inclusimus, cum editione Sirmondiana concordant.

Quae canonibus I. II. III. V. VI. VII. XV. XVII. lucius concilii definitur, a rege Chlotario edicto die 18. Octobris a. 614. promulgato partim simpliciter, sicut in concilio continentur, partim mutata aliquantulum sententia comprobata sunt. Cuius comprobacionis a rege pronuntiatione quae sit vis ac potestas, a Loeningio, Hinschio, Waitzio locis infra laudatis rectissime explicatur¹.

De subscriptionibus, quarum aliquot corruptiae esse videntur, Friedrich l. l. p. 17 copiose disputavit.

25 Cum in Dei nomine secundum praeceptorum sanctorum patrum constitutiones in orbem Parisius ex evocationem gloriosissimi principis domni Hlotharii regis in synodali concilio convenissimus tam pro renovandis antiquorum canonum statutis, quae praesentis temporis necessarium fecit oportunitas iterari, quam his, quae adsurgentibus

26 constitutionem R 26 urbe R evocatione R chlothachari R 27 cumveniens
29 simus R antieorum R 28 facit R opportunitas R adsurgentibus] ad surgentes R

*) Haec synodus a Sirmondo et posterioribus Concilium Parisiense V. insignitur.

1) Loening II, 152; Hinschius III, 542, n. 3; Waitz, *Deutsche Verfassungsgesch.* II*, 2, 389.
L.L. Concilia.

undecimque querilarum materies recentes definitionis ordo poposcit institui, tractantes, quid quomodo principis, quid salute populi utilius competenter vel quid ecclesiasticus ordo salubriter observaret¹:

I. Primo in loco, ut canonum statuta in omnibus conserventur et, quod per prolixia temporum spatia praetermissum est, vel deinceps perpetualiter observetur².

II. Hoc est: ut decedente episcopo in loco ipsius illo Christo propitio debeat ordinari, quem metropolitanus, a quo ordinandus est, cum conprovincialibus suis, cleris vel populus civitatis illius absque ullo quomodo vel datione pecuniae elegant. Quod si aliter aut potestatis subreptione aut quacumque neglegentia absque electione metropolitanus, cleri consensu vel civium fuerit in ecclesia intromissus, ordinatio ipsius secundum statuta patrum irrita habeatur³.

III. (II.) Ut nullus episcoporum se vivente alium in loco suo non elegat nec qualiscumque persona illo superstite locum ipsius sub quocumque argumentum vel ingenium adoptare presumat nec a quemquam debeat ordinare, nisi certe conditionis extiterint, ut ecclesiam suam nec regere valeat aut ecclesiastica regula, ut ordo exceptus, conservare. Quod si quis contemptor constitutionis huius hoc adtemptare presumserit, canonica se noverit excepturum sententia⁴.

1) querillarum materiis recousentes R tractantes quid corremus, tractantesque DR
2) quomodo (= commode) R, quomoda D saluti R utilius R competere D 3 obser-
vaverit R; addendum est in hoc enuntiato decrevimus vel simile verbum. 20

In cod. R fol. 298^r, col. 2, rr. 23—27 haec tantum legi possunt:

* Primo in loco ut canonum instituta ab omnib; conserventur et quod
p * * * * spacia
prae * * * * vel deinceps perpetualliter * * * * est 25

4) per om. D prolixa] priora Sirm. 5) praetermissum] praeceptum Sirm.

Canon II. coniunctus est cum can. I. ap. Sirm. in cod. R rr. 28—30 haec existant:

II Ut deceden * * ipsius ille
xpo propri * * debet * ari 30
quem me * * annus * * | fol. 299, col. 1, r. 1: ordinandus etc.

6 christo propitio] episcopus presul D 7 provincialibus R clericis vel populis D

8 illius om. R commode R post elegant add. debeat episcopo (episcopus) consecrari DR
9 potestatis subreptione scriptus, potestati (potestate) subroptum DR quacumque scriptus, quo-
cumque D, quacum R 10 cleri scriptus, clero DR consenso R 11 iureta R. 25

12 sopraeitate R ingenio R 14 adoptare] adobstare D ordinari R condiciones
R 16 post verba extiterint ut textus in codice R per septem versus, qui finem canonis continebant,
legi non possit; ap. Sirm. canon his verbis finit: ecclesiam suam et clerum regere non possit.

1) Vide praelectionem conc. Lugd. a. 567. aut 570. hab., quacum haec nostra ad verbum consentit.

2) Ad hunc et sequentem canonem vide Edict. c. 1: Ideoque definitionis nostrae est, ut canonum statuta in omnibus conserventur et quod per tempore ex hoc praetermissum est vel deinceps perpetualiter conservetur; ita ut episcopo decedente in loco ipsius, qui a metropolitano ordinari debeat cum provincialibus, a clero et populo eligatur; si persona condigna fuerit, per ordinationem principis ordinetur; certo si de palatio eligitur, per meritum personae et doctrinae ordinetur. 3) Cf. conc. Paris. a. 566—573. c. 8; iunge Thom. P. II, l. 2, c. 10, num. 12; Loening II, 182, n. 1. 2; Hinschius II, 518, n. 1. 2. 7; Hauck, 45 Kirchengesch. Deutschlands I, 155, n. 3. 4) Edict. c. 2: Ut nullus episcoporum se vivente eligat successorem, sed tunc alius ei substituatur, cum taliter afficeretur, ut ecclesiam suam nec clerum regere possit. Idemque ut nullus vivente episcopo adoptare locum eius presumat. Quod si petierit, ei menime tributatur. — Cf. conc. Aurel. a. 549. c. 12; iunge Hinschius II, 260, n. 11.

IV. Salubriter consilio unianimi instituemus observandum, ut, si episcopus, quod non credimus esse venturum, aut per iracundia, quod esse non debet, aut per pecunia abbatem, quia fratres nostri sunt, de loco suo elecerit non canonice, ille abbas recurrat ad synodum. Et quia fragilis esse nostra natura videtur, si episcopus, qui eum elecit, ab hac luce migraverit, successor eius abiectum fratrem revocet ad sedem¹.

V. (III.) Ut, si quis clericus quolibet honore monitus contempto episcopo suo ad principe vel ad potentiores homines vel ubi aut ubi ambulare vel sibi patronum elegit, non recipiatur, preter ut veniam debeat promereri. Quod si fecerit, hui, qui ipsum post admonitionem pontificis sui retenere presumpserint, noverint se utrumque priorum canonum sententia esse damnandos².

VI. (IV.) Ut nullus iudicium neque presbyterum neque diaconem aut clericum aut iuniorem ecclesiae sine scientia pontificis per se distingat aut condemnare³ presumat. Quod si fecerit, ab ecclesia, cui iniuria inrogari dinoscitur, tamdiu sit sequstratus, quamdiu reatu suo cognoscat et emendet⁴.

15 VII. (V.) Liberti quorumcumque ingenuorum a sacerdotibus defensentur nec ad pupicum ullatenus revocentur. Quod si quis auso temerario eos inpremire voluerit aut ad pupicum revocare et admonitus per pontificem ad audienciam venire neglegerit aut emendare quod perpetravit distollerit, communione privetur⁵.

VIII. (VI.) Quaecumque pro sarceteta⁶ ecclesiis fuerint allegata, in potestate pontifices, presbyteri vel servientes sanctorum locorum, secundum voluntatem con-

Canon IV. desideratur R, numeri canonum sequentium usque ad ultimum uno minores sunt.

1 unianimi *scripsimus*, unianimiori D, fortasse *scriptum erat in archetypo unianimi iterum* 3 abbatem *scripsimus*, abbati D illo abbas *scripsimus*, illi abbatii D.

6 contento R 7 principem R ad] a D aut] et R patronus R 8 quid 28 D fecerit R hui *scripsimus*, his D, is R 9 pontef. R hic et postea retenere] redere R praesumingit R 10 sententiae esse damnandus R.

11 diaconem aut] diaem vel R 12 iunioris ecclesiae R damnare R 13 iniuriam iurogate dignoscitur R 14 quamdiu reatu R cognoscat] corregat R.

15 liberti R 16 publico R ullatenus] alterius R ausus D temerario eos 30 + + rit aut ad R 17 neglexerit R 18 distolerit communionem R.

19 sarceteta] areaeteta R delegata R 20 pontificis D conferentis R

1) Cf. conc. Turon. a. 567. c. 7; iunge Hinschius IV, 837, n. 7.

2) Edict. c. 3: Si quis

clericus quolibet honore monitus in contumitu episcopo suo vel praeterniso ad principem aut ad potentioris quasque personas ambulare vel sibi patrocinia elegit expetendum, non recipiatur, praeter si pro 35 veniam vedetur expetere. Et si pro qualebit causa ad principem expetierit et cum ipsius principis epistola ad episcopo suo fuerit reversus, excusatus recipiatur. His, qui ipsum post admonitionem pontifici suo retenere praesumingit, a sancta communione privetur. — Cf. conc. Agath. c. 8; Loening II, 492. 493; Hinschius IV, 843, n. 5.

3) Cf. Waitz, Deutsche Verfassungsgesch. II, 488, n. 1. 4) Edict. c. 4: Ut nullum iudicium de qualebit ordine clericus de civilibus causis praeter criminale negueat per se

40 distingere aut damnare prae summat, nisi convincitur manifestus excepto presbytero aut diacono. Qui convicii fuerint de crimine capitali, iuxta canones distingantur et cum pontificibus examinentur. — Cf. conc.

Autissiod. c. 43. Diversas opiniones recentiorum in interpretando hoc canone breviter refert Maassen, (Ein Commentar des Florus c. Iyan zu einigen der sog. Sirmond'schen Constitutionen) Szb. d. ph-h. Cl. d. kais. Akad. d. W. XCII, 313; iunge Nissl, Gerichtsstand p. 116 sq.; Hinschius IV, 850, n. 8;

45 858, n. 3. 7. 5) Edict. c. 7: Libertus cuiusunque ingenuorum a sacerdotibus, iuxta textus car-

tarum ingenuitatis sua contentus, defensandus nec absque praesentia episcopi aut praepositi ecclesiae esse 50 iudicandus vel ad publicum revocandus. — Cf. conc. Matisc. a. 585. c. 7. 6) Ad hanc v. cf. conc.

Carpent. supra p. 41.

ferentes, ad se debeant revocare. Quod si aliquis exinde quocumque abstulerit, noverit se ab ecclesia sequestratum¹, quousque ea, quae abstulit, student reformare.

IX. (VII.) His etiam constitutionibus adnecti placuit, ut defuncto episcopo, presbytero vel diacono vel quemquam ex iuniori ordine clericum non per preceptum neque per iudicem neque per qualemcumque personam res ecclesias vel eorum proprietas, ⁵ quousque aut de testamentis aut qualemcumque obligatione fecerit cognoscatur, a nullo penitus supra scriptae res contingantur, sed ab archidiacono vel clero in omnibus defendantur et conserventur². Quod si quis immemor definitionis huius temere aliquid exinde auferre presumpserit aut auso temerario in res ipsas ingressus fuerit et de dominatione ecclesiae abstulerit, ut negatur pauperum a communione privetur³. ¹⁰

X. (VIII.) Conperimus idemque cupiditatis instincto, deficientes abbatis, presbiteros vel hos, qui pro titulis deserviunt⁴, presidium⁵, quocumque mortis tempore dereliquerint, ab episcopo vel ab archidiacono deripi et quasi sub augmentum ecclesiae vel episcopi in iure episcopi revocari et ecclesiam Dei per pravas cupiditates expoliata relinqui. Id statuimus observandum, ut nullus episcopus aut archidiaconus ausu temerario exinde aliquid auferre presumat, sed in loco, ubi moriens hoc dereliquerit, perpetualter debeat permanere⁶. Si quis super hanc definitionem exinde aliquid abstulerit, anathematis stigmata feriatur.

XI. (IX.) Id etiam nostrum placuit adiungi consensum fixo in eterno perman-²⁰ surum atque a quo cumque presole observandum iuxta antiquorum patrum constituta, ut nullus episcoporum vel saecularium cuiuscumque alterius episcopi seu ecclesiae seu privatas res aut regnorum divisione aut provinciarum sequestrationem competere aut

1 aliquid exinde quicunque R 2 se om. D quoadusque R stoderit R.

3 defunctum ep̄m pr̄m vel diaçm R 4 iuniori scripsimus, iunioris DR ordinis R
per] pro D 5 per] pro D nec R per] pre D proprias R 6 de 25
testamentis] testamentus R 7 nulla R scripta R 8 defensorum R definitionis R
temere] tempore R 9 ausus D 10 negat] denegatur D a om. R.

11 cuperomus R idemque om. D deficientes abbatis, presbiteros vel hos = deficientibus
abbatis, presbiteris vel his deficientis R ab abbatis D pr̄bs R 12 per titulus R
13 ep̄scope vel ab] ep̄ * * R archidiaconi] archidiaconi R 14 in iure ep̄scopi] in usum ecclesiae 20
Sirm., in * * clesiæ R revocare R pr̄bas R 15 relinqui id] relinquit R nullus]
neq; R arcediaçs R ausu temerario om. R 17 in cod. R fol. 299^a, col. 2, cc. 21-23
nonnisi haec existant:

Si quis * * * a.
liquid * * * *

35

18 feriatur scripsimus, feriantur D.

19 id — constituta] id etiamnum adiungi censusinus legit Sirm.; in cod. R cc. 24-28 haec frag-
menta præbentur:

x	Id etiam n̄m	*	*	adiungi
	consim	*	*	erno pman-
	surum	*	*	40
	vandum	*	*	*
	*	*	*	uta] fol. 300, col. 1, c. 1: ut nullus etc.

fixo — presole emendacimus, fixo atque presole D; (Id etiam plenit adiungi, consensu fixo a quovis
præsolum Am., fixe atque præsolide Fried. 21 nullus] neque R ep̄scoporum] ep̄scopus corum
R op̄m R 22 divisione] defensionem R

45

1) Cf. Hinschius IV, 797, n. 3. 2) Cf. Thom. P. III, l. 2, c. 52, num. 3. 3) Cf. Hin-
schius IV, 812, n. 3. 4) Cf. Loening II, 354, n. 2. 5) Cf. Die Cange ad hanc v. 6) Cf.
Thom. P. III, l. 2, c. 5, num. 5; c. 7, num. 5; c. 52, num. 3.

pervadere audeat aut quacumque acceptione aut pervasione possedere aut retinere presumat. Quod si quis hoc facere adtemptaverit, tamdiu sit ab omnium caritate suspensus vel a communione gratia sequestratus, quoadusque res ablatae cum fructuum satisfactione restituant.

XII. (X.) Et quia multe tergiversationes infidelium ecclesiam Dei querunt contatis privari donaris, secundum constitutionem precedentium pontificum¹⁾ id convenit inviolabiliter observari, ut testamenta, quae episcopi, presbyteri seu inferioris ordinis clerici vel donationes aut quaecumque strumenta propria voluntate confecerint, quibus aliquid ecclesiae aut quibuscumque personis conferre videantur, omni stabilitate subsstant; id specialiter statuentes, ut, etiamsi quorumcumque religiosorum voluntas aut necessitate aut simplicitate faciente aliquid a legum saecularium ordine visa fuerit discrepare, voluntas tamen defunctorum debeat inconcessa manere et in omnibus Deo proprio custodire. De quibus rebus si quis animae suae contemptor aliquid alienaro presumpserit, usque ad emendationis suae vel restitutionis rei ablatae tempus a consortio ecclesiastico vel omnium Christianorum convivium habeatur alienus.

XIII. (XI.) Placuit etiam secundum constitutionem anteriorum²⁾, ut, si quis episcoporum cum coepiscopo suo quocumque negotium exequi voluerit, ad iudicio metropolitani sui recurrat. Quod si spreto metropolitano vel reliquos conprovinciales iudicem puplicum adierit, tamdiu a caritate metropolitani habeatur extraneus, quandiu in proximum synodus coram fratribus facti huius debeat reddere rationem.

XIV. (XII.) Illud etiam unianimi consensu convenit, ut, si quis monachorum aut monacha in congregationem positi religiosam conversationem elegerint et postea aut ad parentes aut quaecumque propriam substantiam se de congregatione ipsa substraxerint et ab episcopo suo per epistola admoniti ad septa monasterii sui redire distulerint, sint usque ad exitum vitae a communione suspensi nec prius ad eucharistiae gratia admittantur, quam ad ovilem suum, de quo se vagationis insolentia visi sunt substraxisse, cum humillimae subplicationis debeat reverti³⁾.

2) temptaverit R 3) communione D 4) quousque R 5) satisfactionem restituant R.
 5) multi D 6) tergiversationis R 7) conlatas D 8) qua D 9) ordino D 10) instru-
 10) menta R 11) quibuscum R 12) in cod. R fol. 300, col. 1, vv. 24—30 haec leguntur:

omni stabilitate subsstant speci-
 alit' statuent * 13) quorum-
 cumq; relo * 14) voluntas aut
 necessitate * 15) * 16) faci-
 ente aliquid * 17) aecularium
 ordine * 18) pare vo-
 luntas * 19) * 20) debe | fol. 300, col. 2, r. 1: at inconulta
 etc. 21) a scriptis, ad D 22) tamen scriptis, tam D 23) inconcessa] inconulta R
 13) proprio] auspeco R 14) rei] ei D 15) omnium a R.
 16) anteriorum R 17) coepiscopo] quo epo R 18) exequi R 19) ad] a D 20) iuditium
 R 21) cumprovincialis R 22) adierit] audierit R 23) proxima synodo R 24) reddire
 ratione R.
 25) illut R 26) unianime consensu R 27) ut] quod R 28) monachis R 29) congregatio-
 ne R 30) religiosa conversatione R 31) ant om. D 32) aut quaecumque propriam] propriam aut quaecum-
 que D 33) substraxerint R 34) per] pro D 35) septo D 36) monasturii R 37) communione]
 commune R 38) eocaristiae R 39) amittantur R 40) obilem R 41) vacationis R 42) insolentia
 visi] insolent divisi D 43) humillimae subplicationis scriptis, humillimam subplicationem D,
 humillima supplicatione R 44) debeat R 45) reverti] subverti D.

1) Vide conc. Lugd. a. 567. aut 570. hab. c. 2, quocum hic canon ad verbum consonat. 2) Cf.
 20 idem conc. Lugd. c. 1. 3) Cf. Thom. P. I, l. 3, c. 45, num. 7; Locning II, 401. 402.

XV. (XIII.) De viduabus et pueris, quae sibi in habitu religionis in domos proprias tam a parentibus quam per se vestem mutaverint et se postea contra instituta patrum vel precepta canonum coniugium crediderint copulandas, tamdiu utriusque habentur a communione suspensi, quoisque, quod inilicite perpetraverunt, emendent, aut si emendare neglexerint, communione vel omnium Christianorum convivium in perpetuo sint sequestrati¹.

XVI. (XIV.) Incestas vero coniunctiones ab omni Christianorum populo censuimus specialiter ressecari, ita ut, si quis relicta fratri, sorore uxoris, privigna, consubrina vel relicta idem patrui atque avunculi vel in religionis habitu dediti coniugii crediderit consortio violanda, tamdiu a communionis gratia segregetur, quamdiu ab inilicisis coniunctionibus sequestratione manifestissima debeat abstenero².

XVII. (XV.) Ut nullus Iudeorum qualecumque militia³ aut actione publica super Christianos aut adpetere a principe aut agere presumat. Quod si temptaverit, ab episcopo civitatis illius, ubi actionem contra canonum statuta competet, cum omni familia sua baptismi gratia consequatur⁴. 15

Factum synodo VI. id. Octobris in basilica beati Petri apostoli Parisius, anno XXXI. regni gloriosissimi domini Hlothari principis.

Ex civitate Lugdonum Aridius episcopus.

Ex civitate Arelate Florianus episcopus.

Ex civitate Uienna Domulus episcopus. 20

Ex civitate Rodomagum Hildulfus episcopus.

Ex civitate Treueris Sabaodus episcopus.

1 sibi sivi vestis R domus R 2 vestem] ipsas R statuta R 3 coniugium]
coniunctione R utrinque R 4 inmendint R 5 nelexerint R communione] a com-
munitate ecclesiastico R convivio R. 25

7 Incestas scripsimus, incertas D, incestus R coniunctionis R 8 resectari D reliquam
fratrem sororem R praevidnam consubrinam vel reliquam R 9 idem] id est D
abunculi R deditam R 10 in cod. R fol. 300°, col. 1, rr. 29. 30 nonnisi haec legi possunt:
creder * * o violandū
tamd . onis gratia secre-¹ fol. 300°, col. 2, r. 1: getur quam- 30
diu etc. ab] ad R 11 abstenero] obtinere D.

12 miliciam aut actionem publicam R 13 petere ad principem R 14 competet R
15 baptismi] baptizandi R gratiam consequantur R.

16 Temporis adnotatio et subscriptiones desiderantur R. Sirmondus in fine concilii post canonem
XVII. (XV.) addit: Huic synodo subscriperunt episcopi numero LXXIX. 35

1) *Edict. c. 18:* De pueris et viduas relegiosis aut sanctaemunialis, qui se Deo voverant, tam que in proprias domus resedent quam qui in monasteria posete sunt, nullus nec per praeceptum nostrum competat nec trahere nec sibi in coniugio sociare paenitus praesumat. Et si quis exinde praeceptum eleguerit, nullum sorciatur effectum. Et si quicunque aut per virtute aut per quolibet ordine ipsas detrahore aut sibi in coniugium praesumpserit sociare, capitale sententia feriatur. Et si in ecclesia coniugium fecerint et illa rapta aut rapienda in hoc consentire videbitur, sequestrati ab invicem in exilio deportentur et facultas ipsorum propinquis heredibus societur. — Cf. Thom. P. I, l. 3, c. 45, num. 8; Freisen, *Gesch. d. canon. Ehrechts* p. 686. 2) Cf. conc. Autissiod. c. 27—32; iunge Freisen p. 379. 3) Cf. Waitz II, 446, n. 5. 4) *Edict. c. 10:* Iudaci super Christianus actionis publicas agero non debeant. Quicunque se * * * tuos * * * dñe sociare praesumpserit, severissimam legem ex canonica incurrat 45 sententia.

- Ex civitate Bessuntione Proardus episcopus¹.
 Ex civitate Colonia Solaciis episcopus.
 Ex civitate Beturregas Austrigisitus episcopus.
 Ex civitate Burdegala Arnegisitus episcopus.
 Ex civitate Senonis Lupus episcopus.
 Ex civitate Remus Sunnacius episcopus.
 Ex civitate Elosa Leodomundus episcopus.
 Ex civitate Uicoiuio Palladius episcopus.
 Ex civitate Agustidunum Rocco episcopus.
 Ex civitate Sanctonex Audoberhtus episcopus.
 Ex civitate Cinnomannis Bertegramnus episcopus.
 Ex civitate Andecauis Magnobodus episcopus.
 Ex civitate Pectanis Ennoaldus episcopus.
 Ex civitate Redonis Haimoaldus episcopus.
 Ex civitate Namnatis Eufronius episcopus.
 Ex civitate Baiocas Leodoaldus episcopus.
 Ex civitate Abrincatas Hildoaldus episcopus.
 Ex civitate Uasatis Gudualdus episcopus.
 Ex civitate Matascone Deudatus episcopus.
 Ex civitate Aurilianis Liudigisitus episcopus.
 Ex civitate Altiaue Fredemendus episcopus.
 Ex civitate Alticiotro Disiderius episcopus.
 Ex civitate Catureus Eusepius episcopus.
 Ex civitate Besuntione Protagius episcopus.
 Ex civitate Cabillonno Antestis episcopus.
 Ex civitate Lingoris Miechius episcopus.
 Ex civitate Carnotis Theodoaldus episcopus.
 Ex civitate Belisio Aquilenus episcopus.
 Ex civitate Sisterone Secundinus episcopus.
 Ex civitate Tholosa Hiltigisitus episcopus².
 Ex civitate Uallesse Leodomundus episcopus.
 Ex civitate Marace Gaugericus episcopus.
 Ex civitate Gracinopoli Suagrius episcopus.
 Ex civitate Niurno Raurecus episcopus.
 Ex civitate Trigassinum Agrigola episcopus.
 Ex civitate Uasione Uincentius episcopus.
 Ex civitate Dea Maximus episcopus.
 Ex civitate Ebrituno Lopacharns episcopus.
 Ex civitate Uapinco Ualatonius episcopus.

40 1) *Infra v. 24 iterum legitur Ex civitate Besuntione.* 2) *Pag. 192, v. 23 iterum legitur Ex civitate Tolosa.*

- Ex civitate Uindesca Ambrosius episcopus.
 Ex civitate Antheopoli Eusepius episcopus.
 Ex civitate Apte Innocentius episcopus.
 Ex civitate Loxouia Chamnegisilus episcopus.
 Ex civitate Meldus Gundoaldus episcopus.
 Ex civitate Rotenius Uerus episcopus.
 Ex civitate Lugdono Glauatu Rigobertus episcopus.
 Ex civitate Cura Uictor episcopus.
 Ex civitate Ambianus Berachundus episcopus.
 Ex civitate Ebroegas Erminulfus episcopus.
 Ex civitate Latona Palladius episcopus.
 Ex civitate Nicia Abraham episcopus.
 Ex civitate Tollo Eudila episcopus.
 Ex civitate Senacio Marcellus episcopus.
 Ex civitate Nocciomo Berhtmundus episcopus.
 Ex civitate Uuarnacio Berhtulfus episcopus.
 Ex civitate Aginno Flauardus episcopus.
 Ex civitate Gaballetano Agricula episcopus.
 Ex civitate Loxouias Launomundus episcopus.
 Ex civitate Equilisima Bassolus episcopus.
 Ex civitate Treiecto Bettulfus episcopus.
 Ex civitate Sedonis Dracoaldus episcopus.
 Ex civitate Tolosa Unigillisilus episcopus.
 Ex civitate Catalaunis Leudomeris episcopus.
 Ex civitate Uiredono Harimeris episcopus.
 Ex civitate Sissionis Ansericus episcopus.
 Ex civitate Sammo Marcellus episcopus.
 Ex civitate Consorannis Iohannis episcopus.
 Ex civitate Parisius Ceraunius episcopus.
 Ex civitate Stratoburgo Ansoaldus episcopus.
 Ex civitate Spira Hildericus episcopus.
 Ex civitate Petrocorius Aggus episcopus.
 Ex civitate Lorione Helarianus episcopus.
 Ex civitate Castro ultra mare Iustus episcopus.
 Ex civitate Massilia Peter episcopus.
 Peter abba de Dorouerno.

6

10

16

20

25

30

35

CONCILII INCERTI LOCI.

post a. 614.

In codice Phillippii 1743, nunc Berolinensi, fol. 300^r post concilium Parisiense, quod proxime protulimus, nulla inscriptione praefixa fragmentum eiusdem concilii exhibetur, quod quo anno, quo loco, a quibus episcopis celebratum sit, nescimus. Exstat enim textus in ultimis codicis foliis, quae maculis foraminibusque valde corrupta sunt. Qui integri servati sunt canones, eos Sirmondus in Notis ad T. I. Conciliorum Galliae, p. 618 primus in lucem edidit. Nos mutilatos quoque canones transcribendos curavimus.

Nostrum synodus, cuius, ut iam diximus, annus incertus est, post concilium Parisiense a. 614, hab. celebratam esse ex eo patet, quod huius concilii et edicti Chlotarii in nostrae synodi canonibus I. et X. mentio fit.

15

20

25

30

I. Ut constitutiones

ille, quae Parisius sunt decretae,
hoe est tam a dominis sacerdotibus
quam a domno Chlothachario
rege¹, iuxta prisca patrum consti-
tutionem in omnibus conserventur,
quia in nullo fidei catholice vel
ecclesiasticae regole contrarie sunt
invente.

fol. 300^r,
col. 2. v. 13

II. Ut altaria alibi conse-
grari non debeant nisi in his tan-
tum ecclesiis, ubi corpora saepul-
ta * *

III. Ut * * *

* * * * *

III. Ut * * *

* * * * *

* * * * *

24 add. non sint post sepulta Sirm.

1) Conc. Paris. a. 614. et Edict. Chlotarii; cf. Loening II, 153, n. 3.
L.L. Concilia.

<p><small>fol. 30¹, col. 1, v. 1.</small> diverso.</p> <p>V. Ut monachi iuxta reco- lami vivant nec sequestrati per cellas habitent vel convivant vel peculia- re nullum habeant, sed iuxta aposto- lum sent eis omnia communia, sicut abbatis vel praepositi dispensatio iuxta perpendit¹.</p> <p>VI. Ut intra septa monasterii <i>non baptizetur nec missae defun- torum saecularium in monasterio celebrentur nec saecularium cor- pora ibidem sepeliantur, forsitan permiso pontificis.</i></p> <p>VII. De praevasoribus ecclasia- <i>et ut in vicem in suo solatio adsint episcopi.</i> Sane generale constitutione decrevimus, ut, quia praepediente * a * co contra pauperum substan- tiam et eclesiarum praedia non solum * sed, quid est gravius, multi per in- * * * si quis episcopi * * * * ipse * * * * libet * * * * * * * * * *</p>	<p><small>fol. 30¹, col. 2, v. 1.</small> fratris sui venire neclixerit excepto egretudinem corporis neque ipse veniat nec in suo solatio personas dirigat, placuit, ut usque sancta synodo communi- one privetur.</p> <p>VIII. Illud specialiter decernimus, ut nullus episcopus vel pres- aut diaconus vel clericus honore [byter monitus mulierem in domo sua habeat praeter matrem, sororem et ameta. Quod si quis super statuta canonum deinceps habere praesump- serit, iuxta arbitrium pontifices sententiam canonicam feriatur et illa ut adultera condemnetur².</p> <p>VIII. De his qui ad aecle- sias confugium faciunt. Ut eclesi- ae status in omnibus firme robore persistat, nullas de aeclesiam vio- lenter tragatur, nec confugi- entibus in ecclesiam subtragatur. Quod si quis hoc facere praesumpserit, communione privetur, sed nec vin- culis aut ferrum, qui in ecclesia confugerit, conlegetur³.</p> <p>X. De iudicibus. Si quis * alieni clerici * * omi- * ari princep * * Pari- sius cum tanto * * et qui ab obte- matibus confirmatus * * * * 30</p>
--	--

10 missas cod.

10 soror cod. 15 adultera] altera
cod. 16 ad] de cod. 21 supplendum
esse videtur ante subtragatur vox locus, nisi pre-
feras emendare cum Sirmondo confugiendi ius
pro confugientibus 22 quod — privetur om. ss
Sirm.

1) Cf. conc. Aurel. a. 511. c. 19.
a. 585. c. 8.

2) Cf. conc. Lugd. a. 583. c. 1.

3) Cf. conc. Matise.

<sup>fol. 301^r,
col. 1, v. 1.</sup> aut ambulare praesumpserit, se admonitus emendare neclexerit, communione privetur¹.

XI. Ut abbatis, archipresbyteri abs-
que culpas de ecclesiastico ministerio re-
moveri non debeant³, nec per praemi-
a nullus abba aut archipresbyter ponatur.
Quod si quis facere prae sum pserit,
communione privetur. Nec saecula-
ris archipresbyteri ponantur; forsitan si ta-
lis fuerit, quem pro merito personac in sola-
cium eclesiae pontefex necessarium eclesiae
iudicit, sene corum defensione parreci-
ani illi se defensare non possunt⁴.

¹⁵ XII. Presbyteri vel diaconi se nulla ratione
numero praesumant. Quod si praesump-
serint, ab ecclesia sequistrentur⁴.

XIII. De excommunicatis placuit, [terro] si quis pro crimine suo ab episcopo vel presby-
terio fuerit communione privatus, episcopus vel
presbyter et facinus excommunicati et pri-
vationem communionis vicinis civita-
tibus vel parrocii stodeant indecare.
Quod si quis, ad cuius post notitiam ve-
nerit, usque audientia cum ipso commu-
nicare praesumpserit, biennio⁵ commu-
nione privatus ab ecclesia sequistretur⁶.

XIII. De ingenuos, qui se proculpa aliqua vindederint vel operosigneraverint, placuit, ut quan-

doquidem praeccium, quantum pro ipsa datum est, invenire potuerit, absque dilatione ad statum suae conditionis redditio praeccium refurmentur nec amplius, quam pro eis datum est, requiratur; et interem, si vir ex ipsis uxorem ingenuam habuerit aut mulier ingenuum habuerit maritum, filii, qui ex ipsis nati fuerint, in ingenuitate permane-

fol. 301.

XV. ant.	De antiqua synod
Si quis Christianorum dioecessi, cui ab anterioribus episcopus est constitutus argumentum de potestate	*
cis substrahere voluerit aut	*
substantia ipsius parrociae auferre conetur et, quod edocet, illa per	*
annorum spacia possedit dia	*
si hoc suorum fuisse p	*
ferat. Si quis admonitus dare distulerit, veniat	*
sententia de qua dictum	*
que non raeperit	*
redent	*
tes	*
*	*
*	*
de	*
*	*
*	*

5 ministerio correxiimus cum Sirm., missas
cod. 11 quem] qui cod. 12 ecclae] esse
Sirm. 13 seno corum] ut sine elius Sirm.
24 cuius] elius cod. post] postquam Sirm.
35 29 culpa aliqua) pecunia aut alia re Sirm.

2 invenire (== inveniri) potuerit *scriptissimus*,
invenire potuerint *Sirm.*

1) Cf. *conc. Paris.* a. 614. c. 5 (3). 2) Cf. *Hinschius IV*, 830, n. 5. 3) Cf. *Loening II*, 358, n. 3. 4) Cf. *Loening II*, 317, n. 1. 5) Cf. *Hinschius IV*, 801, n. 3. 5. 6) Cf. *conc. Paris.* a. 556—573. c. 7; *Hinschius IV*, 842, n. 1.

CONCLILIUM CLIPPIACENSE.

626, aut 627. Sept. 27.

Exstat haec synodus in uno codice Monacensi Lat. 5508 (nobis D) fol. 106 sic inscripta: Item synodus in basilica sanctae Mariæ matris Domini.

Primus in lucem eam protulit Eusebius Amort, Elementa iuris canonici veteris et moderni. 1757. T. II, p. 416; iterum eam edidit J. Friedrich, Drei unedirte Concilien aus der Merowingerzeit. 1867. p. 61.

Synodus nostra habita est sub die V. kal. Octobris, anno XLIII. regis . . . Hlothari (vide infra p. 201, c. 41). De ratione annos regis Chlotarri II. computundi vide Krusch, Forschungen z. deutsch. Gesch. XXII, 459; Hivet, Questions mérovingiennes 10 41, n. 3 (2°); 58, n. 1.

Ad hoc concilium pertinere videtur, quod Aimoinus, monachus Floriacensis, Hist. Franc. IV, 15 his verbis scribit: Anno XLIV. (sic) regni Chlotarri, filiorum regis seu proximorum praesulum quoque Galliae Clippiaci concilium congregat, ut, quaecumque pacifica regno vel utilitati ecclesiae congruerent, statuerentur¹.

In nomine Domini. Suggestente gloriosissimo atque piissimo domino Hlothario rege cum in suburbano Parisius in basilicam dominac Mariae matris Domini, quac in atrium sancti Dyonisii martyris sita est, iuxta predium, quod Clippiaco dicatur, venissemus ibique clementia vestra canonum regulas tractare iussisset hac pro statu ecclesiae, quaeque sunt necessaria, disponere precepisset, omnipotenti Domino gratiarum multi-²⁰ plices egimus actiones, qui vestrae gloriae talem indedit mentem, ut non minus pro pacem ecclesiae quam pro vestrae felicitatis instantia vigiletis. Unde non mediogriter gratulamur in Domino, quod ea, quac vobis divinis vocibus nuntiantur, non solum precepta profertis, quin etiam a nobis dicenda prevenitis hac velut illi David et regni imperium gratia gubernantes et ministracionem propheticam adimpleatis.

Ergo quando nobis vestrae bonitatis gratiam fiduciam contulit suggestendi, supplices speramus, ut eam constitutionis regulam nobis per omnia conservetis, quam Parisius

16 suggestente] suggestendum cod. 19 ibique] ubique cod. iussisse... precepisse cod
21 qui addidimus 24 profertis] profectis cod. 27 constitutionis] constitutionem cod.

1) Duchesne, Hist. Franc. SS. III, 105.

actenus vobis presentibus in universali Gallearum et magna synodum¹ iuxta prisca canonum institutionem constitui precepistis. Est nobis valde gratissimum, ut ea, quae vestro sunt imperio generaliter promulgata atque tantis sacerdotibus sunt edita vel digesta, in omnibus conserventur. Et quia nonnulla ex his capitola, quae per diversos canonum scripsimus libros, in unum corpus collecta concessimus, huic predictae constitutioni iudicamus adnectendam, obsecramus obnexe, ut, quae vestrae examinis libra ex his prophetaverit et predictis regulis elegerit esse subdenda, auctoritatis vestrae oraculo confirmetur perpetua Domino presole astipulationem mansura.

I. Episcopus, presbyter vel diaconus usuras a debitoribus exigens aut desinat aut certo damnetur². Nam neque centissima exigant aut turpia luera requirant; sexcuplum vel decoplum exigere prohibemus omnibus Christianis³.

II. Clerici quod etiam sine precaturis qualibet diuturnitate temporis de ecclesiae remunerationem possiderint, in ius proprietarium prescriptionem temporis non vocetur, dummodo pateat rem ecclesiae fuisse, ne videantur etiam episcopi administrationis prolixae aut precaturias, cum ordinati sint, facere debuisse aut diu tentas ecclesiae facultates proprietati suae posse transcribi⁴.

III. Si clerici revellionis ausu sacramentis se aut scriptura coniurations constrinxerint atque insidias episcopo suo aut contra se calleda allegatione confecerint, cum etiam saecularibus sit legibus omnino prohibitum, si admoniti emendare contempserint, gradu proprio omnino priventur, sic tamen ut, si quas etiam causas se contra episcopo suo aut inter se habuerunt, proxima synodo requirantur⁵.

IV. Edictum vel capitula canonum, quod Parisiis in generali illa synodo in basilica domni Petri constitutum est et a gloriosissimo domino Hlothario rege firmatum⁶, sub omni firmitatem censuemus custodire.

V. Et quando Deo iubente fides catholica iam ubique in Galleis perseverat, si qui tamen Bonosiaci aut occule heretici esse suspicantur, a pastoribus ecclesiae sollicite requirantur et, ubicumque inventi fuerint, ad fidem catholicam Domino presole revocentur, ne per errorem paucorum vitium, quod absit, montibus supplicibus imprenatur⁷.

²⁰ 1 actenus] actenus cod., ac Remus conciecit Fried., sed e. prooemium nostrum in conc. sub Sonnatio hab. a. 627—630. infra p. 202 4 enuntiatum et quia nonnulla — mansura correximus, quod viliosc sic exhibetur in cod.: et quia nonnulla his capitola qua pro diversos... concessimus hac predicti constitutionem iudicamus adnectendam observamus obnexo... prophetaverit ut predictis... auctoritas... confirmetur... mensura.

²⁵ 9 a debitoribus correximus, ad ep⁹ torib; cod., ab episcopatibus Fried. 10 sexcuplum cod.
18 add. si quo ante possiderint cod. proscriptionem cod. 14 episcopus cod. 15 de-
buisserent cod. 16 proprietatis cod.

17 scriptura] scribem cod. supplendum est intercedente vel simile verbum post coniuratione,
e. conc. Aurel. a. 538. c. 30 (27).

³⁰ 20 suspicantur] ius peccantur cod. 28 vitium] redlevitum cod.

1) Conc. Paris. a. 614. 2) Vide can. Apost. 44 (43), quocum ad verbum prima pars huius canonis consentit. 3) Cf. conc. Aurel. a. 538. c. 30 (27). 4) Vide conc. Epaon. c. 18, quocum ad verbum consentit solis verbis cum auctoritate domini gloriosissimi princepis nostri omissis. 5) Cf. conc. Aurel. a. 538. c. 24 (21). 6) Conc. Paris. a. 614. et Edict. Chlotarii. 7) Cf. Loening II, 45 19, n. 1.

VI. Episcopus non temere quenquam excommunicare debet¹; nam excommunicatus si se existimat iniuste damnatum, in proxima synodo habeat licentiam reclamandi² et, si iniuste damnatus fuerit, absolvatur, sin autem iuste, inpositae paenitentiae tempus exsolvat.

VII. Si iudex cuiuslibet ordinis clericum publicis actionibus inclinare presumpserit aut pro quibuslibet causis absque conscientia et permissum episcopi distingere, aut calumniis vel iniuriis affici presumpserit, a communione privetur, sic tamen ut episcopus de reputatis conditionibus clericorum negligentias emendare non tardet³.

VIII. Hi vero, quos puplius census expectat⁴, sine permisso principis vel iudicis se ad religionem sociare non audeant⁵.

IX. Si quis fugitivum ab ecclesia absque sacramento quacumque occasione subtraxerit, a communione privetur. Nam servus accepto sacramento dominis propriis ab ecclesia produci licet. Si quis ius sacramenti prestitum temeraverit, communione privetur. Nam hoc in ecclesia fugientibus est irrandum, quod de vita, tormento et truncatione securi exeant. Aliter si quis de ecclesia abstraxerit, communione privetur, quod etiam in antiquis canonibus est preceptum⁶. Ille vero qui sancte ecclesiae beneficio liberatur a morte, non prius egrediendi accipiat libertatem, quam paenitentiam se pro scelere peccatorum agere promittat⁷.

X. De incestis coniunctionibus. Si quis infra prescriptum canone gradum incestuoso ordine cum his personis, quibus a divinis regulis prohibitum est, coniunx est, usquequo paenitentiam sequestratione testentur, utriusque communione priventur et neque in palatio habere militiam neque in forum agendarum causarum licentiam non habebunt⁸. Nam quomodo predicti se incestuose coniunxerint, episcopi seu presbyteri, in quorum diocisi vel pago actum fuerit, regi vel iudicibus scelus perpetratum adnuntient, ut, cum ipsis denuntiatum fuerit, se ab eorum communione aut cohabitatione sequestrent. Res autem eorum ad proprios parentes usque ad sequestratione perveniant sub ea conditione, ut, antequam segregentur, per nullum ingenium neque per parentes neque per emtionem neque per auctoritatem regiam ad proprias perveniant facultates, nisi prefatum scelus sequestrationis separatione et paenitentia feriatur⁹.

XI. Si quis homicidium sponte comiserit et non violenter resistens, sed vim faciens interficerit, cum isto penitus non communicandum, sic tamen ut, si paenitentiam egerit, in exitum ei communionis viaticum non negetur¹⁰.

1) excommunicator cod. 2) damnatum] natum cod. 3) damnatum cod. 4) inpositae] inponere cod. paenitentia et tempus cod.

4) ordine cod. 5) promissum cod.

8) promissu cod.

12) licet] libet cod. temoraverit] temoraverit cod. 14) repet. si post quis cod. 17) peccatorum agere corr. in cod. ex paucoram esse.

18) incertis cod. si quis—gradum correcimus (c. conc. sub Sonnatio hab. a. 627—630. c. 8), si quis aut proscriptum non est gradus cod. 21) foro postea corr. in cod. 22) predicti] provictis cod. 23) diocisis cod. perpetramus cod. 24) denuntiamus cod. 26) per] pro cod. utroque 40 loco 28) feriantur cod.

1) Cf. conc. Aurel. a. 549. c. 2. 2) Cf. Hinschius IV, 842, n. 1. 3) Cf. conc. Paris. a. 614. c. 6(4); Hinschius IV, 861, n. 3. 4) Cf. Loening II, 167; 398, n. 1. 5) Cf. Thom. P. I, l. 3, c. 61, num. 1; Waitz, *Deutsche Verfassungsgesch.* II, 578, n. 1; 579, n. 2. 6) Cf. conc. Aurel. a. 549. c. 22; conc. Matisc. a. 585. c. 8. 7) Cf. Thom. P. II, l. 3, c. 97, num. 7; Hinschius IV, 46 817, n. 2. 8) Cf. Loening II, 551, n. 1; Hinschius IV, 804, n. 8; 846, n. 2; Waitz II, 398, n. 1; 440, n. 2. 9) Cf. conc. Paris. a. 614. c. 16 (14); iunge Preisen, *Gesch. d. canon. Ehrechts* p. 379.

10) Cf. conc. Epaon. c. 31; iunge Hinschius IV, 798, n. 8.

XII. Clerici vel saeculares qui oblationes parentum aut donatas aut testamento relictas retenero presumpserint³ aut id, quod ipsi donaverunt, ecclesiae aut monasteriis crediderunt auferendum, sicut synodus sancta constituit, velut negatores pauperum, quousque reddant, ab ecclesiis excludantur⁴.

XIII. Christiani Iudaeis et gentilibus non vendantur. Nam si quis Christianorum necessitate cogente mancipia sua Christiana elegerit venundanda, non alii nisi tanto Christianis expendat. Nam si paganis aut Iudaeis vendiderint, communione priventur et emptio careat firmatatem. Iudaei vero si Christiana mancipia ad Iudaismum vocare presumserint aut gravibus tormentis adfixerint, ipsa mancipia fisci ditionibus reformentur⁵. Qui tamen Iudaei ad nullas actiones publicas admittantur⁶. Iudeorum vero convivia penitus refutanda.

XIV. Si quis clericus de civitate sua aut provincia ad alias voluerit provincias aut alias pergere civitates, pontificis sui epistolis commendetur⁷, quia, si sine epistolis prefectus fuerit manifestis, nullo modo recipiatur⁸.

XV. Casellas vero aut manciola ecclesiae episcopi, sicut prisca canonum precepit auctoritas, vel quoscumque res ad ius ecclesiae pertinentes neque vendere neque per quoscumque contractus, unde pauperes vivunt, post mortem alienare presumant⁹.

XVI. Conperimus ita a Christianis auguria observari, ut simili paganorum scelere conparetur¹⁰. Sunt etiam nonnulli, qui cum paganis comedunt cibos¹¹; sed hos benigne placuit admonitione suaderi¹², ut ab erroribus pristinis revocentur. Quod si neglexerint et idolatriis vel immolantibus se misererint, paenitentiae tempus exsolvant.

XVII. Ut servi et vilis persone ad accusationem non admittantur. Qui personam suscepit accusantem, cum unum crimen non adprobaverit, ad alium accusando non permittatur¹³.

XVIII. Si quis in quolibet gradu vel cingulo constitutus aut potestate suffultus decadente episcopo res cuiuslibet conditionis in domus vel agros ecclesiae positas ante reserationem testamenti vel audientiam ausus fuerit occupare vel repagola effringere ecclesiac et supellectilem infra domus ecclesiae positam contingere vel scrutare presumpserit, a communionem abdicatur¹⁴.

XIX. Si quis ingenuum aut libertum ad servitium inclinare voluerit et fortasse iam fecit et commonetus ab episcopo se de inquietudinem eius revocare neglexerit aut emendare noluerit, tamquam calumniac reum¹⁵ placuit sequestrari.

XX. Clerici cuiuslibet ordinis neque pro propriis neque pro ecclesiasticis causis

³ add. et ante sicut cod.

⁷ expendant cod.

¹⁷ por quoscumque] procumque cod.

²⁰ suaderi] dei cod.

²⁵ suffultas cod. ²⁹ add. earum cunnis post communionem cod.

³⁰ libertum] liberum cod.

⁴⁰ ³³ propriis neque pro addidimus ex conc. sub Sonnatio hab. a. 627—630. c. 18.

¹⁾ Cf. conc. Paris. a. 556—573. c. 1. ²⁾ Cf. conc. Aurel. a. 649. c. 16; conc. Matisc. a. 583.

c. 4. ³⁾ Cf. Waits II, 598, n. 1; Hinschius IV, 846, n. 1. ⁴⁾ Cf. conc. Paris. a. 614. c. 17 (15).

⁵⁾ Cf. conc. Agath. c. 38; iunge Hinschius III, 222, n. 3. ⁶⁾ Cf. conc. Epaon. c. 6. ⁷⁾ Cf. ad hunc canonem conc. Agath. c. 7, cuius cum prima parte maxime consentit. ⁸⁾ Cf. conc.

⁴⁵ Autissiod. c. 4. ⁹⁾ Cf. conc. Aurel. a. 641. c. 15. ¹⁰⁾ Cf. Hinschius IV, 842, n. 4. i. f.

¹¹⁾ Cf. Loening II, 502, n. 2; Hinschius IV, 839, n. 6. ¹²⁾ Cf. conc. Paris. a. 614. c. 9 (7).

¹³⁾ Cf. Hinschius IV, 797, n. 3.

aliter adire non debeant in foro nec causas dicere audeant, nisi quas cum permisso et consilio episcopi eis fuerit omnino permisum¹.

XXI. Ut in parrocii nullus laicorum archipresbyter² preponatur, sed, qui senior in ipsa parrocia esse debet, clericus ordinetur³.

XXII. Pontificis vero, quibus in summo sacerdotio constitutis ab extraneis dum taxat aliquid aut cum ecclesia aut sequestratim aut dimittitur aut donatur, quia ille, qui donat, pro remedio animae suae, non pro quomodo sacerdotis probatur offerre, non quasi suum proprium, sed quasi dimissum ecclesiae inter facultates ecclesiae conpotabunt, quia iustum est, ut, siue sacerdos habet, quod ecclesiae dimisum est, ita ecclesia habeat, quod reliquid sacerdos⁴. ¹⁰

XXIII. Sane quicquid per fideicommissum aut sacerdotis nomini aut ecclesiae fortasse dimittitur cuicumque alii postmodum futurum, id inter facultates suas ecclesia conpotare aut retentare non poterit⁵.

XXIV. Si quis episcopus res, quae ab alia ecclesia presentialiter possidentur, quoemque ingenium aut callida cupiditate perverserit et sine auditio presumpserit¹⁶ usurpare hac suis vel ecclesiae suae ditionibus revocare, diu communione privatus ut negator pauperum, ab officium deponatur⁶.

XXV. Si quis episcopus, excepto si evenerit ardua necessitas pro redemtione captivorum, ministeria sancta frangere pro qualemcumque conditione presumpserit,²⁰ biennio ab officio cessavit ecclesiae.

XXVI. Viduas, quae se Deo consecerare petierint, vel puellas Domino consecratas nullus neque per auctoritatem regiam neque per quacumque potestate suffultus aut propria temeritate rapere vel trahere audeat Quod si utriusque consenserint, communione priventur⁷.

XXVII. Iudices qui super auctoritatem et edicto dominico canonum statuta contemnunt vel edictum illum dominico, qui Parisius factum est⁸, violant, si admoniti emendare contemnerint, placuit eos communione privare.

XXVIII. Ut decadente episcopo in loco eius non aliis subrogetur nisi loci illius indegena⁹, quem universalis totius populi elegerit votus hac conprovincialium voluntas adsenserit. Alter qui presumpserit, abiciatur a sede, quam invasit potius quam accipit¹⁰. Ordinatores autem ab officio administrationis suae sedis cessare decernimus¹¹.

Ex civitate Lugduno Treticus episcopus.

Ex civitate Biturecas Sulpicius episcopus.

1) in foro corr. in cod. ex furori causis cod.

6) ecclesiae cod. 8) offerre] auferre cod. 9) conportabant cod. 10) ecclesiae cod. ²⁵
reliquid sacerdos] cod., melius in conc. Agath. (cf. infra n. 5) relinquitur sacerdoti.

11) per] pro cod. nomen cod. 12) ecclesiae cod. 13) non om. cod.

16) privatur ut negatorem cod.

22) add. quae se deo post nullus cod. per] pro cod. utroque loco

29) quem] quis cod. ⁴⁰

1) Cf. conc. Epaon. c. 11. 2) Cf. Hinschius II, 266, n. 2. 3) Cf. conc. inc. loci post a. 614. hab. c. 11; Thom. P. I, l. 2, c. 4, num. 1; Loening II, 368, n. 3. 4) Cf. Thom. P. III, l. 1, c. 21, num. 5. 5) Ad hunc et canonem antecedentem vide conc. Agath. c. 6, quocum ad verbum consentiunt. 6) Cf. conc. Aurel. a. 649. c. 15; conc. Paris. a. 614. c. 11 (9); Hinschius IV, 812, n. 3. 7) Cf. conc. Turon. a. 667. c. 21 (20); conc. Paris. a. 614. c. 15 (13). 8) Cf. conc. 46 Paris. a. 614. c. 6 (4) = Edict. Chlot. a. 614. c. 4. 9) Cf. Waitz II, 395, n. 1. 10) Cf. conc. Paris. a. 614. c. 2. 11) Cf. Hinschius IV, 810, n. 2.

- Ex civitate Uienna Landolenus episcopus.
 Ex civitate Senonus Mederius episcopus.
 Ex civitate Toronus Medigisilus episcopus.
 Ex civitate Remus Sonnacius episcopus.
 Ex civitate Elossa Senotus episcopus.
 Ex civitate Aginno Asodoaldus episcopus.
 Ex civitate Uisontione Donans episcopus.
 Ex civitate Lauduno Hainoaldus episcopus.
 Ex civitate Treuerus Anastasius episcopus.
 Ex civitate Boiocas Regnoberhtus episcopus.
 Ex civitate Cennomannis Haidoindus episcopus.
 Ex civitate Andecauis Magnobodus episcopus.
 Ex civitate Namnetis Leobardus episcopus.
 Ex civitate Rotenus Uerus episcopus.
 Ex civitate Aruernus Cesarius episcopus.
 Ex civitate Gabalus Agricula episcopus.
 Ex civitate Cadurcus Rusticus episcopus.
 Ex civitate Auscius Audericus episcopus.
 Ex civitate Carnodas Berhtigisilus episcopus.
 Ex civitate Altisiadore Balladius episcopus.
 Ex civitate Neuerno Raurecus episcopus.
 Ex civitate Egulisma Nammacius episcopus.
 Ex civitate Abrincatis Hildaoldus episcopus.
 Ex civitate Catalaunis Felix episcopus.
 Ex civitate Parisius Leodoberhtus episcopus.
 Ex civitate Sanctonis Leoncius episcopus.
 Ex civitate Austituno Babo episcopus.
 Ex civitate Tolosa Uuilligisilus episcopus.
 Ex civitate Peectauis Iohannis episcopus.
 Ex civitate Nouiomago Aigahardus episcopus.
 Ex civitate Meldus Gundoaldus episcopus.
 Ex civitate Sessionis Ansaricus episcopus.
 Ex civitate Uiridono Godo episcopus.
 Ex civitate Siluanectis Aigomaris episcopus.
 Ex civitate Albie Constantius episcopus.
 Ex civitate Mettis Arnulfus episcopus.
 Ex civitate Colonia Honoberhtus episcopus.
 Ex civitate Lingonis Modoaldus episcopus.
 Ex civitate Aurilianus Audo abbas.
 Ex civitate Burdegala Samuhel diaconus.

Factum concilium sub die V. kal. Octobris, anno XLIII. regis domini nostri
 IIlothari Deo propitio regi. Amen.

CONCILIO SUB SONNATIO EPISCOPO REMENSI HABITUM.

627—630.

*F*lodoardus, *Hist. ecclesiae Remensis II*, 5, canones concilii sub Sonnatio celebrati una cum episcoporum, qui interfuerunt, nominibus tradit, sed nec quo loco nec quando habitum sit, refert. Quod concilium canonibus suis concilio Clippiacensi a. 626. aut 627. proxime cognatum est, cum alii utrinque synodi canonos et argumento et verbis, alii argumento saltem inter se consentiant. Friedrich, *Drei Concilien p. 61*, qui in prae-
fatione concilii Clippiacensis pro Parisius actemus legendum esse Parisius ac Remus censuit, hac sua conjectura coactus est Clippiacense post hoc concilium ponere. Quam lectionem iam ea ratione approbare nequivimus, quia verba, quae in prae-
fatione statim sequuntur: in universal Gallearum et magna synodo . . . constitui praecopistis, ad unam tantum, non ad duas synodos spectant. Accedit, quod de solo concilio Parisiensi illud nobis traditum est, quod in synodi Clippiacensis prae-
fatione legitur, a rege eoque praesente canones promulgatos esse. Synodus uitem Clippiacensem profecto priorem esse his rationibus efficitur, quod 1) concilii Clipp. canon 2 concilii Epaon. canonem 17 iisdem verbis repetit, concilii autem nostri canon 1 abbreviationem tantum huius canonis praebet; item concilii Clipp. canon 15 concilii Agath. canonis 7 verba ipsa, concilii vero nostri canon 13 cundem canonem decurtatum profert. Apparet igitur concilium nostrum canonum suorum seriem de concilio Clippiacensi deponuisse neque hoc de illo tamquam de fonte ductum esse. 2) Episcopi in concilio Clippiacensi congregati in prae-
fatione diserte dicunt se capitula nonnulla, quae per diversos canonum libros scripsimus, in unum corpus digessisse, id quod a vero abhorret, si ex uno nostro concilio canones hausissent.

Annū et diem concilii ignoramus. Inter episcopos, qui subscrīperunt, reperitur Arnulfus episcopus Mettensis, cuius 'discessum' ab episcopatu Fredegarius, *Chron. IV*, 58, ²⁵ memorat inter res septimo regis Dagoberti anno gestas, qui congruit cum a. 629, aut 630¹.

Conciliū, quod in collectionibus manu scriptis desideratur, textum dedimus sicut SS. T. XIII, p. 451 sq. editus est. Cuius editionis subsidia sic notantur:

1°) *Codex Montispessulanus* nr. 186, saec. XIII. 1°) *Cod. Remensis* nr. 840. 842, saec. XII. ex. vel. XIII. 1°) *Cod. Trecensis* nr. 620, saec. XII. XIII. ²⁰ 1°) *Cod. Parisiensis* nr. 5209, saec. XV. 2°) *Cod. Romanus Vatic. Regin. Christ.* nr. 510, saec. XV; ad quem prope accedit 3°) *Sirmondi editio ex Gualteri apographo parata.* Cuius lectionem 3°) *Colvenerius* in editione sua saepius prae-
sertim ad codicis

1) Cf. Krusch, *Forsch. z. deutschen Gesch.* XXII, 440 sq.; Haret, *Quæstions Mérac.* IV, 42.

² fidem emendarit. — Numeri in hac editione desiderantur, capita distinguuntur; reliquimus divisionem et numerationem, quam Sirmonius instituit.

Flodowardus l. l. haec scribit:

Romulfum sequitur in episcopatu Sonnati, qui sinodum celebrasse reperitur cum aliis quadraginta vel eo amplius Galliarum episcopis. Ubi etiam sanctus Arnulfus Mettensis presul invenitur interfuisse eum Theoderico Lugdunensi, Sindulfo Uienensi, Sulpitio Bituricensi, Medegiselo Turonensi, Senoco Elosanensi, Leontio Xantanensi, Modoaldo Treuerensi, Chunoberto Coloniensi, Richerio Senonensi, Donato Uesontionensi, Auspicio Augustidunensi, item Modoaldo Lingonensi, Ragneberto Baiocensi, Childealdo Abrineatensi, Bertegiselo Carnotensi, Palladio Autisiodorensi, Gondoaldo Meldensi, Leudeberto Parisiacensi, Chainoaldo Lauduni-Clauati, Godone Uirdunensi, Ansarico Suessonensi, Claudio Reiensi, Bertoaldo Camaracensi, Agomaro Siluancetensi, Caesario Aruornensi, Uero Rutenensi, Agricola Gabalensi, Lupoaldo Magonciacensi, Uillegiselo Tolosano, Constantio Albiensi, Nammatio Ecolesinensi, Rustico Caturcensi, Audorico Auscensi, Ermone Aresetensi, Felice Catalaunensi, Chadoindo Cenomanensi, Magnobodo Andegauensi, Iohanne Pictauensi, Leobardo Nannetico.

In qua sinodo multa leguntur utilia constituta:

I. De rebus scilicet ecclesiis, qualiter tractandae sint et de his, quae per precatoriā impetrantur ab ecclesia, ne diuturnitate temporis ab aliquibus in ius proprium usurpentur et ecclesiae defraudentur¹.

II. De clericis si qui rebellionis ausu sacramentis se aut scripturac coniuratione constrinxerint atque insidias episcopo suo callida allegatione confecerint, ut, si admoniti emendare contempserint, gradu proprio omnino priventur².

III. Ut capitula canonum Parisius acta in generali sinodo in basilica sancti Petri Lotharii regis studio congregata omni firmitate custodiantur³.

IV. Ut, si qui heretici adhuc esse suspicantur in Galliis, a pastoribus ecclesiarum perquirantur et, si veraciter fuerint inventi, ad fidem catholicam revocentur⁴.

V. Ut temere nullus excommunicetur; et si excommunicatus existimat se iniusto dampnatum, in proxima sinodo habeat licentiam reclamandi et, si iniuste dampnatus fuerit, absolvatur, sin autem iuste, impositum poenitentiae tempus exsolvat⁵.

VI. Ut, si quis iudex cuiuslibet ordinis clericum publicis actionibus inclinare presumperit aut pro quibuslibet causis absque conscientia et permisso episcopi distingere aut contumeliis vel iniuriis afficere presumpserit, communione privetur. Episcopus tamen de reputatis conditionibus clericorum negligentias emendare non tardet. Hi vero, quos publicus census spectat, sine permisso principis vel iudicis se ad religionem sociare non audeant⁶.

7 medegiselo 3 santamensi 1^b. 4; vantonensi 2; santonensi 3 8 chunoberto 3

11 ansarico suessonensi 2. 3 12 berthalido 2 cameracensi 2. 3 13 arvennensi 1 rutenensi (rutenensi 1^a) 1 maguntiacensi 2. 3 willegisello 2 14 nammatio 3 ecolesmensi

40 2. 3 15 hadoindo 2. 3 16 leubardo 1.

22 insidie 1.

24 in ante basilica om. 1 25 lotharii om. 2.

31 ordinis om. 1 34 quos quod 1.

1) Cf. conc. Clipp. c. 2. 2) c. 3. 3) c. 4. 4) c. 5. 5) c. 6. 6) c. 7 et 8.

26*

VII. Si quis fugitum ab ecclesia absque sacramento, quo ei iurandum est, ut de vita, tormento et truncatione securus exeat, qualicunque occasione abstraxerit, communione privetur. Similiter, si quis ius sacramenti prestitum violaverit, communione privetur. Ille vero, qui sanctae ecclesiae beneficio liberatur a morte, non prius egrediendi accipiat libertatem, quam poenitentiam se pro scelere acturum esse promittat et, quod ipsi canonice imponetur, impleturum¹.

VIII. De incestis coniunctionibus. Si quis infra prescriptum canonibus gradum incestuoso ordine cum his personis, quibus a divinis regulis prohibetur, se coniunxerit, nisi poenitentiam sequestratione testentur, communione priventur et neque in palatio militiam neque agendarum causarum licentiam habeant. Et quando predicti se incestuosi coniunxerint, episcopi seu presbiteri, in quorum dioecesi vel pago actum fuerit, regi vel iudicibus scelus perpetratum adnuntient, ut, cum ipsis denuntiatum fuerit, se ab eorum communione aut cohabitatione sequestrent et res eorum ad proprios parentes perveniant sub ea conditione ut, antequam sequestrentur, per nullum ingenium neque per parentes neque per exemptionem neque per auctoritatem regiam ad proprias perveniant facultates, nisi prefati sceleris separatione poenitentiam fateantur².

IX. Si quis homicidium sponte commiserit et non violentiae resistens, sed vim faciens impetu hoc fecerit, cum isto penitus non communicandum, sic tamen ut, si poenitentiam egerit, in exitu ei communionis viaticum non negetur³.

X. Clerici etiam vel seculares qui oblationes parentum aut donatas aut testamento relictas retinere presumpserint aut id, quod ipsi donaverint, ecclesias aut monasteriis crediderint auferendum, sicut ante sinodus sancta constituit, velut necatores pauperum, quousque reddant, ab ecclesiis excludantur⁴.

XI. Ut Christiani Iudeis vel gentilibus non vendantur; et si quis Christianorum necessitate cogente mancipia sua Christiana elegerit venundanda, non aliis nisi tantum Christianis expendat. Nam si paganis aut Iudeis vendiderit, communione privetur et emptio careat firmitate. Iudei vero si Christiana mancipia ad Iudaismum vocare presumpserint aut gravibus tormentis afflixerint, ipsa mancipia fisci ditionibus revocentur. Qui tamen Iudei ad nullas actiones publicas admittantur. Iudeorum vero convicia in Christians refutanda sunt⁵.
30

XII. Item si clericus proficiscens de civitate ad alias civitates voluerit aut provincias pergere, pontificis sui epistolis commendetur. Quod si sine epistolis prefectus fuerit manifestis, nullo modo recipiatur⁶.

XIII. Item ut episcopus mancipia vel res ad ius ecclesiae pertinentes neque vendere neque per quoscumque contractus, unde pauperes vivunt, post mortem alienare presumat⁷.

XIV. Item de his, qui auguria vel paganorum ritus inveniuntur imitari vel cum paganis supersticiosos comedunt cibos, quos benigna placuit admonitione suaderi, ut ab

¹ similiter—privetur om. 1 ⁵ esse acturum 2; esse facturum 3.

¹¹ dioceses vel pagos 1 ¹⁶ propriam 1 ¹⁶ poenitentiam om. 2.

40

²⁰ cleri 1.

³¹ aut] ad 2.

³⁴ add. ecclesie post res 2 ³⁶ contractis 1.

¹⁾ Cf. conc. Clipp. c. 9. ²⁾ c. 10. ³⁾ c. 11. ⁴⁾ c. 12. ⁵⁾ c. 13. ⁶⁾ c. 14.

⁷⁾ c. 15.

45

erroribus pristinis revocentur. Quod si neglexerint et ydololatris vel immolantibus se miscuerint, poenitentiae dignum tempus exsolvant¹.

XV. Item ut serviles personae ad accusationem non admittantur et qui personam suscepit accusantis, cum unum crimen non probaverit, ad alia accusandum non admittatur².

XVI. Item si quis in quolibet gradu vel cingulo constitutus aut potestate suffultus decedente episcopo res cuiuslibet conditionis in domos vel agros ecclesiae positas ante reservationem testamenti vel audientiam ausus fuerit occupare vel ecclesiae repugna effringere et supellectilem infra domum ecclesiae positam contingere vel scrutari presumpsit, a communione Christianorum penitus abdicetur³.

XVII. Item si quis ingenuum aut libertum ad servitium inclinare voluerit aut fortasse iam fecit et commonitus ab episcopo se de inquietudine eius revocare neglexerit aut emendare noluerit, tamquam calumpniae reum placuit sequestrari⁴.

XVIII. Item ut clerici cuiuslibet ordinis neque pro propriis neque pro ecclesiasticis causis aliter adire debeant forum nec causas dicere audeant, nisi quas cum permisso et consilio episcopi agere eis fuerit omnino permissum⁵.

XIX. Item ut in parochiis nullus laicorum archipresbiter preponatur, sed, qui senior in ipsis esse debet, clericus ordinetur⁶.

XX. Item pontifices, quibus in summo sacerdotio constitutis ab extraneis dumtaxat aliquid aut cum ecclesia aut sequestratim aut dimittitur aut donatur, quia ille, qui donat, pro remedio animae suae, non pro commodo sacerdotis probatur offerre, non quasi suum proprium, sed quasi dimissum ecclesiae inter facultates ecclesiae computabunt; quia iustum est, ut, sicut sacerdos habet, quod ecclesiae dimissum est, ita et ecclesia habeat, quod relinquitur sacerdoti. Sane quicquid per fideicommissum aut sacerdotis nomini aut ecclesiae fortasse dimittitur cuicunque alii postmodum profuturum, id inter facultates suas ecclesia computatum retinere non poterit⁷.

XXI. Item si quis episcopus res, quae ab alia ecclesia presentaliter possidentur, quocumque ingenio aut callida cupiditate pervaserit aut sine audientia presumpsit usurpare ac suis vel ecclesiae suae ditionibus revocare, dum communione privari non potest, ut necator pauperum ab officio deponatur⁸.

XXII. Item si quis episcopus, excepto si evenierit ardua necessitas pro redemptione captivorum, ministeria sancta frangere pro qualicunque conditione presumpserit, ab officio cessabit ecclesiae⁹.

XXIII. Item viduas, quae se Domino consecrari petierunt, vel puellas Domino consecratas nullus neque per auctoritatem regiam neque qualicunque potestate suffultus aut propria temeritate rapere aut trahere audeat. Quod si utriusque consenserint, communione priventur¹⁰.

XXIV. Indices qui super auctoritate et edicto dominico canonum statuta con-

14 pro *ante* propriis *om. I.*

40 18 ordinatur *2.*

22 ecclesiae computabant — facultates *om. I.* 24 reliquerit sacerdos *3.*

34 petierint *2* 36 aut *ante* trahore] *vel I.*

1) Cf. conc. Clipp. c. 16. 2) c. 17. 3) c. 18. 4) c. 19. 5) c. 20. 6) c. 21.

7) c. 22 et 23. 8) c. 24. 9) c. 25. 10) c. 26.

tempnunt vel edictum illud dominicum, quod Parisius factum est, violaverint aut contempserint, placuit eos communione privari¹.

XXV. Item ut decedente episcopo in locum eius non aliis subrogetur nisi loci illius indigena, quem universale et totius populi elegerit votum ac comprovincialium voluntas assenserit. Alter qui presumpserit, abiciatur e sede, quam invasit potius quam accopit. Ordinatores autem triennio ab officio administrationis suae sedis cessare decernimus².

¹ ac¹ aut *I.*

¹⁾ Cf. conc. Clipp. c. 27. ²⁾ c. 28.

CONCILIUM MATISCONENSE.

613—628.

¹⁰

Huius synodi Ionas in Vita Eustasii abbatis Luxoriensis c. 9 meminit. Narrat Agrestinum monachum schismaticum regulae b. Columbani in monasterio Luxoriensi serratae oppugnantem ab Abelleno Genevensis urbis episcopo adiuvatum ab iisque regem Chlotarium II. tentatum esse, ut is subveniret. Cumque nihil profuissest, pergit auctor Vitae, statuit, ut synodali examinatione probaretur, non ambigens de b. Eustasii auctoritate et doctrina, quod omnes adversantes sanctae regulae prudentia et facunditate administrante sibi Spiritu sancto superaret. Emanante ergo regali auctoritate multi Burgundiae episcopi in suburbano Matisconensis urbis conveniunt; inter quos residebat maximus haereticus, qui maxime synodus fieri urgebat, Warnacharius, qui erat b. Eustasii adversarius... Praedicto ergo et statuto die, quando adversus Eustasium alteratio oriretur, ipse (sc. Warnacharius) morte praeventus interiit¹. *Huc in synodo Agrestini argumenta refutata et controversias inter ipsum et abbatem Eustasium medianibus episopis compositas esse ab eodem Ionu referunt.*

Eustasius abbas fuit monasterii Luxoriensis annis 613—628.² Angustiores fines temporis, quo synodus habita sit, certe statuere non licet, quamquam synodus primis annis, quibus Eustasius monasterium rexit, non esse celebratam constat³.

¹⁾ Mabillon, *Acta SS. O. S. Bened. Saec. II*, p. 111. — *Hunc Warnacharium eundem esse atque illum Warnacharium maiorem domus, qui teste Fredegario, Chron. IV, 54, anno 43. regni Chlotarii mortuus est, et hoc de causa concilii tempus certe determinari posse opinatus est Sirmundus. Refutatur haec opinio a Mabillonio l. l., qui tamen nullis rationibus minus concilium anno 624. adscribit.* ²⁰

²⁾ Hauck, *Kirchengesch. Deutschlands I*, 267, n. 3. ³⁾ Mansi X, 589.

CONCILIO CLIPPIACENSE.

636. Mai. 1.

Memoratur haec synodus in Vita S. Agili abbatis Resbacensis, ubi legitur: Proinde in episcopali synodo, quae kalendis Maii in Clippiaco eo anno est habita, b. Agilum praeceilentissimum rex (sc. Dagobertus) in memorato coenobio praefecit abbatem¹. Monasterium Resbacense conditum esse dicitur anno 634². Paulo post, die 1. Oct. anni 14. regni sui, Dagobertus huic coenobio privilegium concessit³. Cum in harum rerum consideratione, tum ex eo, quod Fredegarius, Chron. IV, 78, ad annum 14. regni Dagoberti, qui est a. 636, regem Clippiaci aliquantum temporis resedisse narrat, Mabillonius illo anno concilium habitum esse sequi putavit.

1) *Mabillon, Acta SS. O. S. Bened. Saec. II, p. 309.* 2) Cf. *Mabillon, Annales O. S. Bened. T. I, p. 363.* 3) Cf. *Diplomata T. I, p. 18, n. 17.*

CONCILIO AURELIANENSE.

639—641. Mai.

Synodi huius mentionem facit Audoenus in Vita S. Eligii I, 28, ubi haec scribit: Per idem fere tempus, quo apud urbem Romam haec gesta sunt, quidam haereticus pulsus a partibus transmarinis in Gallias venit moxque se conferens ad civitatem, quae olim Hedua, nunc autem Augustodunum vocatur, coepit tam caute quam fraudulenter sua nefanda dogmata prodere. Quod cum in palatio ad aures Eligii pervenisset, coepit vigilanter, uti semper in eiusmodi rebus sollicitus erat, cum Andoceno et ceteris catholiceis viris tractare, quemadmodum hanc pestem palam omnibus manifestam detegerent. Nec destituit episcopos commonore et optimates, quousque iussu principis sacerdotale concilium apud urbem Aurelianensem congregaretur. ... Cumque nullo genere a quocquam posset concludi aut superari, extitit quidem nostris pro Dei providentia doctissi-

mus episcopus, nomine Salvius¹, qui ita ei in omnibus obviavit, ut ingens ea causa nostris fieret gaudium et expectatio.... Sicque adversus eum omnium episcoporum sententia prolata et per singulas civitates super eius nomine decretis constitutis cum qua par erat ignominia et dedecore e finibus Galliae eliminatus est².

Concilium habitum est post a. 639, quo anno Chlodoveus II. regnare coepit, et ante diem 13. Maii a. 641, quo die Audenus et Eligius episcopi consecrati esse dicuntur³.

1) Innerito episcopis Valentiniensibus adnumeratur; cf. *Gallia Christ. XVI*, 294. Inter episcopos concilii Burdegalensis a. 603—675. subscripsit Salvius episcopus Benarnensis. 2) Surius, *Historiae seu Vitae SS.*, vol. XII. December, p. 25. 3) Cf. Kriesch, *Forsch. z. deutschen Gesch.* 10 XXII, 409. 470.

CONCILIUM CABILONENSE.

639—654. Oct. 24.

Codices, quos adhibuimus, sunt hi: Berolinensis 435 (nobis H) fol. 173⁴, quem plerumque in orthographia constituenda secuti sumus, Parisiensis Lat. 3846 (nobis A) 15 fol. 183⁵, Vaticanus 3827 (nobis B) fol. 125, quos tres libros, ubi inter se consentiunt, littera a notamus, Parisiensis Lat. 1458 (nobis O) fol. 94⁶, Vaticanus Regin. 1127 (nobis V) fol. 156⁷.

Adserunt concilium in collectionibus suis Crabbius II, 132, Surius II, 874, Sirmondus I, 489.

Inscriptiones concilio in codicibus praefixa sunt haec: In Christi nomine incipiunt canoness Cabillonensem (Cabillonensem B) a. Incipiunt canoness Cauellonensem OV.

*Synodus habita est post a. 639, quo Chlodoveus II. regnare coepit, et ante a. 654, quo successores complurium episcoporum, qui nostrac synodo interfuerunt, chartae regis Chlodovei II. pro monasterio S. Dionysii subscriberunt (cf. Haret, *Questions mérov.* 25 V, 52).*

Priscis quidem canonibus nuseetur institutum, ut metropolitani cum eorum cum-provincialibus per singulos annos debeant in sinodali coniungi Deo propitiante concilio; sed nunc tam ex commune omnium voluntatem, quam ex evocatione vel ordinatione gloriosissimi domini Chlodouei regis pro zelo religionis vel ortodoxae fidei so-

27 noscitur H^aOV, nascitur B, cavetur Crab. in marg. institutis B ut] et a metropolitano HA 28 coniungi] O, coniungere rel. 29 voluntate B vocatione B^aO 30 gloriosi V, om. HB domini OV clodouei B, chlodouei II orthodoxae OV, orthodoxiae HA

dilectione in Cabillonenses urbe in ecclesia sancti Vincenti pariter congregati ipsius sancti martyres intercessione poscentes, ut pro longevitate supra dicti principes suo suffragio meroremur et inspiratione divina, quod de canonibus interveniente signitia fuerat aliquid preternissum vel per neglegentiam aut per ignorantiam vitiatum, in pristinum statum, sicut dudum fuerat a sanctis patribus statutum, deberit auxiliante Domino Christo reformatum:

I. Ita omnes una conspiratione et connibente animo sententes definivimus, ut fidei normam, sicut in Niceno concilio pia est professione firmata vel a sanctis patribus tradita atque ab ipsis exposita vel in postmodum a sancto est Calcidonense concilio ¹⁰ firmata, in omnibus et ab omnibus conservetur.

II. Canonum vero statuta ab omnibus intemerata serventur.

III. Licet iam prioribus canonibus fuerat statutum¹, sed tamen placuit renovare, ut, si quis episcopus, presbyter aut diaconus vel quicumque ex sacerdotale cataloco praeter personas, quae in ipsis canonibus contenentur, cum qualcumque extranea muliere familiaritate habere praesumpserit, que indecora vel adulterii possit afferre suspitione, iuxta statuta canonum ab ordine regradetur.

IV. Ut duo in una civitate penitus uno tempore nec ordinentur nec habeantur episcopi² nec res ecclesiae saeva divisione debeat partire³.

V. Saeculares vero, qui neendum sunt ad clericato conversi, res parochiarum vel ²⁰ ipsas parochias minime ad regendum debeat habere commissas⁴.

VI. Ut nullus ante audienciam res quarumlibet ecclesiarum invadere aut auferre praesumat. Quod qui fecerit, ut negatur pauperum habeatur.

1 cabillonensi *B*, cabilonense *O*, cavillonense *V* vincentii *BV* congregata *HA* ipsi *V*

2 martyros *A*, martyris *BOV* intercessionem *B* longevitate] longeva aetate *OV* principis ²⁵ *BV* suo] suos *H^aA*, quoque *B* ^{3 et]} ut *V*, *om. a* divina—fuerat] divina interveniente da canonibus significaretur, quod si fuisse edd. ^{quod]} *B*, que *HA*, quae *OV* signitia emendavimus, seguita *B*, signifia *HA*, significantia *OV* ^{4 neglegentiam aut per]} *OV*, *om. a* ⁵ statutum *AO* sicut] si *B* partibus *HA* statum *H* debet *O*, debere *V*, debeat *Crab.*

⁶ christo dom. *O* reformari *B*.

⁷ ita] itaque *Crab.* una—animo] inspirante domino et connivente uno animo *Crab.* una ^{una} *om. HA* conspirante *B* coibento *O* add. domino ante animo *a* sentientes *om. Crab.* ⁸ norma *B* in nico] iniceno *H^a*, in incino *H^b*, inicino *A* sanctis] ⁹ eti *AB^b*, scilicet *B^a* ^{9 est]} etiam edd. ^{10 ab omnibus]} ab hominibus *H*.

¹¹ omnibus] hominibus *H* servetur *HA*, conserventur *B*.

¹² canonum *O* fuerit *BO* sed tamen placuit] placuit tamen edd. renovari *OV*

¹³ aut presbyter *OV* cataloco] catalogo *B*, catholico *OV* ¹⁴ quoniam corr. cum edd., quas codd. qualemque *OV*, qualecumque *HA* ¹⁵ familiaritatem *BO* dedecoris vel adulterii edd. adulterii *scripsimus*, adulterium *codd.* possit] posita *V* ¹⁶ suspitioni *B*, suspicionem *O*, suspicionem *V* degradetur *BV*.

¹⁷ in uno temp. *V* nec ordinentur] non ordin. *Sur. Sirm.* ¹⁸ nec] ne *OV* ecclesiis *HA* parte] *OV*, parte *HA*, haberi partitas *B*.

¹⁹ clericatum *BOV* paroch- *HV*, parroch- *B* utroque loco.

²⁰ audienciam *BO* quarumlibet ecclesiarum invadere *scripsimus* cum *Sur. Sirm.*, quarumlibet invadere *HA*, quarumlibet in ecclesiarum vadere *B*, eccliesiae quarumlibet invadere *OV* ²² ne- ⁴⁶ eator *H^b*, necatur *B*, negatur *V*.

1) Cf. conc. Matisc. a. 583. c. 1. 2) Cf. conc. Nic. c. 8 i. f. 3) Cf. conc. Paris. a. 614.

c. 3 (2). 4) Cf. conc. sub Sionatio a. 627—630. hab. c. 19; iunge Thom. P. II, l. 3, c. 11, num.

11; Loening II, 278.

ll. Concilia.

VII. Ut defuncto presbytero vel abate nihil ab episcopo auferatur vel archidiacono vel a quemcumque de rebus parochiae, exinodotie vel monasterii aliquid debeat minuere. Quod qui fecerit, iuxta statuta canonum debeat cohæreere¹.

VIII. De poenitentia vero peccatorum, quae est medilla animae, utilem omnibus hominibus esse censuram; et ut poenitentibus a sacerdotibus data confessione indicatur², poenitentia, universitas sacerdotum nescetur consentire³.

IX. Pietatis est maxime et relegationis intuetus, ut a captivitatis vinculo anime a Christicolis redemantur. Unde sancta synodus nescetur censisse, ut nullus mancipium extra finibus vel terminibus, qui ad regnum domini Chlodouci regis pertinent, penitus non debeat venundare, ne, quod absit, per tale commertium aut captivitatis vinculum⁴ vel, quod peius est, Iudaica servitute mancipia Christiana teneantur implicita⁵.

X. Si quis episcopus de quacumque fuerit civitate defunctus, non ab alio nisi comprovincialibus, clero et civibus suis habeatur electio; sin aliter, huiusmodi ordinatio hirrita habeatur⁶.

XI. Pervenit ad sancta synodo, quod iudicis publici contra veternam consuetudinem per omnes parochias vel monasteria, quas mos est episcopis circuire⁷, ipsi illicita praesumptione videantur discurrere, etiam et clericis vel abbatis, ut eis praeparent, invitatus adque districtus ante se faciant exhibere, quod omnimodis nec relegatione convenit nec canonum permittit auctoritas. Unde omnes unanimiter censuimus sentientis, ut deinceps debeant emendare et, si praesumptione vel potestate, qua possunt, excepto invitatione abbatis aut archipresbyteri in ipsa monasteria vel parochias aliquid fortasse praesumpserint, a communione omnium sacerdotum⁸ eos convenit sequestrare⁹.

XII. Ut duo abbates in uno monasterio esse non debeant, ne sub obtentu pote-

1 nichil A auferatur om. OV 2 quocumque B, quocumque O, quocumque V parochiae HOV, parochiae B exinodotiae A, exinodotiae B, exsinodochii (exsyn-) OV, vel xenodochii 25 edd.
3 minuare HA cohæreeri B.

4 qui V modela H^aBV, medilla O omnibus om. Sur. Sirm. 5 data] facta Crab. indicatur] OV, iudicatur HA, iudicetur B 6 paenitentiae V universitas] OV, universa HA, universitate B consentiri B.

7 a om. B vinculo B, vinculum A, vinculum OV anime] omnino edd. 8 Christianis 20 Sur. Sirm. redimandis B sinodus AB 9 fines BOV terminos B chlodouci II, clodouci B pertinet HA penitus—absit om. V 10 non om. edd. debeant O absit] abs H^aA talem OV 11 teneant H.

12 alla B add. a post nisi O 13 add. alterius post suis O 14 hyrrita B, irrita OV. 15 sanctam BOV sinodo A, synodum BOV veternum B, veteram V^a 16 parochias 25 HOV, parochias B quas] quas Sur. Sirm. mos est] moyses a ipsa HAO 17 discurre HA clericos... abbates BOV coram eis compareant Crab. præpararent a 18 exhiberi B nec ante relegione om. a, add. non postea B religioni B, religionis O 19 permittis H^aA, permittat B 20 add. ista post deinceps edd. excepta BV 21 parochias HV 22 communionem B venit V sequaestrari B. 40

1) Cf. Thom. P. III, l. 2, c. 8, num. 5. 2) Cf. Loening II, 476, n. 2; Hinschius IV, 826, n. 2. 3) Waitz, Deutsche Verfassungsgesch. II, 177, n. 1; cf. Loening II, 228, n. 1. 4) Cf. conc. Clipp. a. 626, aut 627. hab. c. 28; iunge Hinschius II, 7, n. 3; 618, n. 1. 2. 5) Cf. Thom. P. II, l. 3, c. 78, num. 5; Loening II, 359, n. 1; Hauck, Kirchengesch. Deutschlands p. 211, n. 4. 6) Cf. Hinschius IV, 797, n. 3. 7) Cf. Loening II, 730, n. 1. 45

statis seminas inter monachus et scandalum non generetur; verum tamen si quislibet abba sibi elegit successore, ipsi, qui elegitur, de facultatis ipsius monasterii ad regendum nullam habeat potestatem.

XIII. Ut nullus alterius clero retenere non praesumat, sicut priscis est canonibus statutum, nec ad sacrum ordinem sine voluntate episcopi sui penitus promovere¹.

XIV. De oratoria, que per villas fiunt. Nonnulli ex fratribus et coepiscopis nostris resedentibus nobis in sancta sinodo in queremonia detulerunt, quod oratoria per villas potentum iam longum constructa tempore et facultatis ibidem collatas ipsi, quorum villa sunt, episcopis contradicant et iam nec ipsus clericus, qui ad ipsa oratoria deserviunt², ab archidiacono cohercere permittant³. Quod convenit emendare, ita dumtaxat ut in potestate sit episcopi et de ordinatione clericorum et de facultatem ibidem collata, qualiter ad ipsa oratoria et officium divinum possit inplere et sacra libamina consecrare. Quod qui contradixerit, iuxta priscos canones a communione privetur⁴.

XV. Ut abbatis vel monachi aut agentes monasteriorum patrocinia secularia penitus non utantur⁵ nec ad principes presentia sine episcopi sui permesso ambulare non audiant. Quod si fecerint, a suis episcopis excommunicentur⁶.

XVI. Ut nullus episcopus neque presbyter vel abba seu diaconus per praemium ad sacrum ordinem amodo penitus non accedat. Quod qui fecerit, ab ipsa honore, qua praemii comparare praesumpserit, omnino privetur⁷.

XVII. Et quia multa per presumptione proveniunt, quae Deo minus placita et sacris canonibus videntur esse contraria, quae a sacerdotibus necesse est quoherere,

1 simitas B, semina OV monachos H^bBO et om. OV scandala OV non om. B generentur OV quilibet edd. 2 abbas AO successorum BO, successionem V ipso BO qui elegitur om. V elegitur] B, elegit HA, elegit O facultates OV, facultatis bus B regendam O.

4 clericum BOV non om. BOV 5 institutum Crab. post statutum repet. nec retinere praesumat a ordine A.

6 de om. A oratoriis BOV fiunt] B, fiuntur rel. 7 residentes om. v. nobis Crab. synodo BOV in om. Crab. querimoniam B, querimonias Crab. oratoriorum... constructorum

30 Crab. 8 longo B tempore] B, temporum H, tempora AOV facultates H^bBO, facultatum... collarum Crab. 9 villa] B, villas HAOV episcopis] apि HA, episcopi administrationi Crab. et iam aetiam O, ita ut Crab. nec] ne V ipso H^bOV, ipsas B clericos H^bBOV

10 deserviant O permittant scriptissimus cum Sur. Sirm., permittant codd. 11 sit om. V facultate BOV 12 ad] ab H officia B divinum scriptissimus cum edd., divina B, divinac

35 HAOV possint B impleri B 13 quod si quis edd. priscos H^bOV, priscas B a om. OV communo V.

14 patrocinis secularibus B, patrocinio seculari edd. 16 principis H^bB praesentiam

BO episcopi sui] B, episcopo suo HAOV permisum B 18 non om. AB quo O.

17 abba O, abbas V praemio OV 18 ordine A amodo] OV, amo HA, om. B non 40 om. B qui] si V ab om. edd. ipso honore quem B.

20 quia] qui HA per om. BV praesumptionem OV 21 quoherere] H, quoere

A, cohære B, coerces OV

1) Cf. conc. Aurel. a. 554. c. 7; iunge Hinschius I, 86, n. 1. 2) Cf. Hinschius II, 263, n. 4. 3) Cf. conc. Aurel. a. 541. c. 26; iunge Locning II, 338, n. 1. 4) Cf. Thom. P. I,

45 l. 2, c. 18, num. 4; P. II, l. 1, c. 30, num. 11. 5) Cf. conc. Aurel. a. 538. c. 12. 6) Cf. Locning II, 492. 7) Cf. conc. Aurel. a. 549. c. 10; conc. Turon. a. 567. c. 28 (27); Cointius, Annales ecclesiastici Francorum III, 175, num. XVIII.

ita sancta synodus instituit, ut nullus secularium nec in ecclesia nec infra atrium ipsius ecclesiae qualemcumque scandalum aut semaltatis penitus excitare non presumat nec arma trahere aut quecumque ad vulnerandum vel interficiendum penitus appetere. Quod si quis fortasse praesumpserit, ab episcopo loci illius, ubi factum fuerit, ipse iuxta statuta canonum communione privetur.

XVIII. Licet generaliter ab omnibus catholicis vel Deum timentibus de die Dominico, quod est prima sabbati, convenit observare et, sicut in superioribus canonibus est statutum¹, non aliquid novi condentes, sed vetera renovantes instituemus, ut in ipsum die Dominico ruralia opera, id est arare, secare, messes metire, exartus facere vel quicquid ad rures cultura pertinet facere, nullus penitus non presumat. Quod qui inventus¹⁰ fuerit faciens, sub disciplina distinctionis omnimodis corrigatur².

XIX. Multa quidem eveniunt et, dum levia minime corrigitur, saepius maiora consurgunt. Valde omnibus nuscetur esse decretum, ne per dedicationes basilicarum aut festivitates martyrum ad ipsa solemnia confluentes obscina et turpea cantica, dum orare debent aut clericus psallentes audire, cum choris foemineis, turpia quidem, de-¹⁵ cantare videantur. Unde convenit, ut sacerdotes loci illos a septa basilicarum vel porticus ipsarum basilicarum etiam et ab ipsis atriis vetare debiant et arcere et, si voluntarie noluerint emendare, aut excommunicaro debeant aut disciplinac aculeo sustinere³.

XX. Agapium vero et Bobone Diniensis urbis episcopos pro eo, quod ipsos contra²⁰ statuta canonum in multis conditionibus errasse vel delinquisse cognovimus, ipsos iuxta ipso tenore canonum ab omni episcopatus eorum ordine decrevimus regradare⁴.

1 sinodus *ABO* nullis *V* 2 qualemcumque *V* verbis aut simultates, quae ab alia manu addita sunt, textus finit *O* excitare] exercere *V* non om. *B* 3 qualemcumque *BV*
4 epis *H*, episo *AB* ubi om. *V* ipsi *V*, ipsa *HA*, om. *B*, ipso edd. 5 statuta om. *V* 25
excommunicatione *HA*.

6 chatholicis *B* add. vel ante de *H* de om. Sur. Sirm. dominica *V* 7 quod est] *BV*, quidam *H*, quidem *A* venit *V* observari *B* superioribus canonibus] *B*, superius (superioribus *V*) canonum *HAV* 8 aliqui *H*A* concedentes *B* ipso *B* ipsa dio dominica *V* 9 ruraria *HA* secare om. *Crab.* menses *H*, mesices *B*, menses *V* motere so *ABV* exactus *Crab.* 10 ruris culturam *B* nullus] ullus *B*, om. *V* non om. *B*.

12 et] quae edd. leviter om. v. minime *Crab.* ad maiora condescendunt *Crab.* 13 add. enim post valde edd. decretum ne *scripsimus*, decretum *codd.*, indecorum quod edd. 14 ad] ab *B* obscina—videantur] chorus foemineus turpia quidem et obscena cantica decantare videntur, dum aut orare debent aut clericos psallentes audire *cdd.* obscina] obscena *V*, obscena *B* 15 clericos *AB* *BV* chorus] *B*, chorus *H*V*, chorus *A* foemineis] *B*, femaleis *V*, foemineus *HA* ev. turpia quidem haud scimus an *adnotatio vel additamentum antiqui ciuisdam librarii sint* 16 undo] ut de *H*A* ut] aut *B* sacerdotes correxiimus cum *cdd.*, sacerdotibus *cdd.* illos correxi- mus, illius *cdd.*, talia edd. septis *B* 17 porticibus *B* basilicarum om. *edd.* etiam et ab] *B*, etiam et in *V*, etiam in id *HA*, ac etiam ab *edd.* votare] *H*V*, etare *H*A*, votare 40 *B* debiant—excommunicare om. *V* archire *AV* 18 aste voluntario add. in *H*A*, id *B* aeule *B*.

Canon xx. om. *Crab.* 20 bobonem *BV* epis a, episcopis *V* 21 cananum *A* post canonum add.: ab omni episcopatus *V* conditionibus *A* 22 ipsum tenorem *B* ab omni. episc. om. *V* omnij *B*, omnibus *HA* episcopatus eorum] episcopatum Sur. Sirm. de- 45 gradare *B* post regradare add. explicit *V*.

1) Cf. conc. Antiss. c. 16 et conc. Aurel. a. 538. c. 31 (28). 2) Cf. Loening II, 458; Hinschius IV, 290, n. 3. 3) Cf. Hinschius IV, 832, n. 5. 4) Cf. Cointius III, 176, num. XXII; Hauck p. 364.

- Candericus episcopus ecclesiae Lugdunensis his constitutionibus subscripti.
 Landalenus ecclesiae Uienensis his constitutionibus subscripti.
 Audinus episcopus ecclesie Rotomensis his constitutionibus subscripti.
 Armentarius episcopus ecclesiae Soenonice his constitutionibus subscripti.
 Biturius Uulfleudus episcopus ecclesie his constitutionibus subscripti.
 Donatus episcopus ecclesie Uesonensis his constitutionibus subscripti.
 Rauraeus episcopus ecclesie Nuernis subscripti.
 Deodatus episcopus ecclesie Materconensis subscripti.
 Pappolus episcopus ecclesie Genuense subscripti.
 Palladius episcopus ecclesiae Autisioderensis subscripti.
 Feriolus episcopus ecclesie Agustodinensis subscripti.
 Bertoaldus episcopus ecclesie Lingonice subscripti.
 Audo episcopus ecclesie Aurilianensis subscripti.
 Malardus episcopus ecclesie Carnotine subscripti.
 Lousus episcopus ecclesie Trecasine subscripti.
 Aurilanus episcopus ecclesie Uencensis subscripti.
 Baudomeris episcopus ecclesie Tarantasensis subscripti.
 Protasius episcopus ecclesie Sidonensis subscripti.
 Insildus episcopus ecclesie Ualenciacensis subscripti.
 Clarus episcopus ecclesie Gracinopolitane subscripti.
 Gradus episcopus ecclesie Cabillonensis subscripti.
 Florentinus episcopus ecclesie Beliesensis subscripti.
 Aetherius episcopus ecclesie Ebredunensis subscripti.
 Magnus episcopus ecclesie¹.
 Item Betto episcopus ecclesie Trecastinensis subscripti.
 Potentissimus episcopus ecclesie Uappensis subscripti.
 Arrius episcopus ecclesie Lausonicensis subscripti.
 Claudus episcopus ecclesie Regensis subscripti.
 Licerius episcopus ecclesie Uindausensis subscripti.
 Petrunius episcopus ecclesie Uasiocensis subscripti.
 Bertofredus episcopus ecclesie Ambianensis subscripti.
 Elegius episcopus ecclesie Nouiomensis subscripti.
 Deocarius episcopus ecclesie Antepole subscripti.
 Leborius episcopus ecclesie Maurianensis subscripti.
 Chairibonus episcopus ecclesie Constantine subscripti.
 Amlacarius episcopus ecclesie Sagensis subscripti.
 Launobodis episcopus ecclesie Lixogensis subscripti.
 Ragnericus episcopus ecclesie Elbriocensis subscripti.
 Bettio episcopus ecclesie de Iulianona subscripti.
 Betto abba ad vicem Latino episcopo ecclesiae Toronice subscripti.
 Chaddo archidiaconus in vicem Sallappio episcopo ecclesiae Nannatice subscripti.

*Subscriptiones desiderantur OV, traduntur a. 1 lucdonensis B subscripti perscriptum est usque ad v. 7, postea sūb vel sub̄ abbreviatum H, sūb vel sub̄ semper abbreviatum est AB
 2 uiaenensis A 3 rotamensis B 4 saconice B 5 beturius uulfleudis B 6 uaeon-
 45 censis A 8 mataconensis corr. B 15 Leusi subscriptio desideratur B 19 ualentia-
 consis B 22 beliosensis B 23 aethericus B ebredunensis A 25 betto] A^b, betto H,
 berto A^a, beto B 35 constitutione B 38 aebriocensis AB 40 betto episc. eccl. toronice
 subsc. H 41 ecclesiis HA*

1) *Nomen ecclesiae in coll. desideratur.*

Germoaldus abba in vicem Audoberto episcopo ecclesiae Parasiaco subscripti.
 Paternus abba in vicem Felice episcopo ecclesie Limouicene subscripti.
 Chagnoaldus abba in vicem Chadoaldo episcopo ecclesie Cinnomanico subscripti.
 Bertolfus abba ad vicem Riotero episcopo ecclesie Rodonice subscripti.

I felice AB.

Epistula synodi ad Theudorium Arelatensem episcopum.

Domino semper peculiare suo Theudorio citus episcoporum, qui nuper est in Cabillonno cum Christi gratia adunatus.

Omnibus in veredica relatione perpatuit, quod etiam vos credimus non ignorasse, quod gloriosus dominus Chlodoueus rex in supra scripta urbe Cabillonno octavo kal. Novembbris senodale precepit esse concilio. Ubi omnes nos in basilica domini Vincenti pariter resedentes vestrum adventum, dum vos in propinquao, etiam in ipsa urbe esse audivimus, omnimodis prestolavimus. Datur intellegi pro qua re vos in ipso concilio non voluistis adesse, dum multa adversus vos et de indecente vita et excesso canonum, quod maxime condolemus, provulgata narrantur. Nam et scripta, qualiter vos constitit penitentia fuisse professus, vestra manu videmus et cum provincialium vestrorum manibus roborata. Unde vos credimus etiam legisse nec nos paenitus ignoramus, quod, qui publice penitentia profitetur, episcopale cathedra nec tenere nec regere potest. Propterea salutantis beatitudine vestre honorifice indecamus, ut usque ad alio sinodo de Arelatense sede, ubi vos constitit pontificale cathedra tenuisse, debeatis omnimodis abstenerem nec de facultate ipsius ecclesiae nihil ad vestra dominatione, dum in audiencia ante fratres conveniatis, penitus presumatis.

Haec epistula desideratur OV, traditur a. 7 theudorio] theodosio Sur. Sirm. coetus
B 8 in om., urbo add. post cabilono Sur. Sirm. 25
9 add. his ante omnibus Crab. in om. edid. etiam scripsimus, inter codd., nec edd.
non] B, et HA, om. edd. 10 chodeueus II supor H 11 concilium B omnibus nobis
qui edd. vincentii B 12 sedentes Crab. in propinquuo] propinquos Sur. Sirm. 13 pra-
stolati sumus edd. datur] B, datus HA, datos Crab. intellige Crab. 14 non voluistis]
noluistis Crab. et ante de] ut Crab. incepto H^aA add. do ante excessu Sur. Sirm.
15 promulgata Crab., perulgata Sur. Sirm. narrentur Crab. 16 paenitentiam B pro-
fessos B vestram B vidimus B provincialium B vestrarum HA 17 etiam corr.
cum Crab., tam HA, tamen B, iam Sur. Sirm. paenitus] B, penitentia HA 18 paenitentiam
B episcopalem cathedram B 19 salutantes beatitudini B beatitudinem vestram edd. indi-
camus Sur. Sirm. ut] B, et HA aliam B siendum B de et sede om. Crab. 20 con-
stitutis HA, constat edd. pontificalem cathedram B add. vos post debeatibus B nec] A, ne II. 21
et B 21 nichil B vestram dominationem B dum] donec edd. 22 conveniatis scripsimus
cum Sur. Sirm., coniungotis HA, coniungatis B, converteritis Crab. add. in fine: explicit a.

CONCILIUM BURDEGALENSE.

663—675.

*Exstat haec synodus in uno codice Albigensi 2 (nobis I) fol. 181 sic inscripta:
Canon Burdigalensis.*

*Primus in lucem eam protulit Pardessus, Diplomata II, 129 ex apographo, quod
Baluzius e codice supra laudato exscripsit; iterum edidit e codice ipso Maassen, Zwei
Synoden unter König Childerich II, p. 8.*

*Quo tempore synodus celebrata sit, nonnisi annis regis Childerici, cuius 'per iusso-
rium' congregata est, definiti potest¹. Sub Childerico II. eam habitam esse inde colligitur,
quod Adus episcopus Biluricensis, qui subscriptus est, eo regnante vixit.*

In sanctae Trinitatis nomine. Cum in diocesim Burdigalensem Modogarnomo castro
super fluvio Garonna per iussorium gloriose principis Childerici regis convenissemus
et ibidem in ecclesia sancti Petri apostoli cum provinciales Acutanis pro statu aec-
clesiae vel stabilitatem regni fuissemus adunati ibique multa contraria contra statuta
patrum vel canonica auctoritate inventa sunt, eo quod clerici per contumacia propriis
episcopis dispicerint et secularem abitum et adhuc, quod peius est, amplius quam
secularis diversa contraria agerent, ibidem decretum est secundum statuta patrum:

I. Ut abitum concessum clerici religiose habitare debeant et nec lanceas nec alia
arma nec vestimenta secularia habere nec portare debeant, sed secundum quod scrip-
tum est: *Non in gladium suum possidebunt terram et brachium eorum non liberabit* ^{Ps. 43, 4.}
eos, sed dextera tua et brachium tuum et illuminatio vultus tui, statutum est, ut, qui
post hanc definitionem hoc agere aut adtentare presumserit, canonica feriatur sententia².

II. Similiter presbyteri, diaconi aut quicunque ex clero seculari mundeburdo,
vel familiare est, nisi cum convenientia episcopi³, cum caritatem, dilectionem, absque
contumacia episcopi ausus fuerit ordine temerario habere, simili sententia subiaceat⁴.

12 principis cod. 17 est] et cod.

18 1 om. cod. ut] et cod. concessum] incessum cod. 22 canica cod.

24 convenientia cod.

1) *De ratione computandi annos regis Childerici* vide Krusch, *Forsch. z. deutschen Gesch. XXII,*
²⁰ 479; Havel, *Questions Méror. III, 10.* 2) Cf. conc. Matise. a. 683. c. 5. 3) Cf. Waits,
Deutsche Verfassungsgesch. II, 196, n. 3; 197, n. 2. 4) Cf. conc. Cabil. a. 639—654. c. 16;
Locning II, 493.

III. De subintroductis vero mulieribus² episcopus aut abba aut quicunque ex ordine sacro contra antiqua patrum statuta, nisi quod continent canones, vel in deinceps habere praesumserit, ipsa canonica sententia iudicetur³.

cr. Ephes. 6,20.

IV. Episcopi vero, qui, ut scriptum est, quasi caput ecclesiae praeminent et, ut beatus Hieronimus scripsit, sicut apostoli esse debeant, formam talem ecclesiis ostendat, ut ipsi diligent clero et ipsi diligentur a clero et formam sint fidelium concessum habitum, conversatione, in verbo, in obedire; in omni modoque eo, quod seculare est, omnibus postposito teneant religionem; et, sicut dicit apostolus, veram talem formam et religionem teneant, ut et stabilitas regni per eos debeat stare et salus populi, sicut decet, per eos debeat Domino auxiliante durare. Et si contra ordine canonico aliquid adtemtare praesumserint, canonica sententia se noverint esse cohæcendos.

Unde mediante viro inlustri Lupone duco per iussionem supra sati gloriosi principis Childerici haec omnia, que superius abentur inserta, in omnibus conservari convenit. Quod si quis inmemor, quae superius compræensa sunt, contemptor fuerit senatali concilio, canonica se noverit incurrire sententia. Abbates vero vel monachi sub 16 religionem sanctorum patrum in omnibus conversari debeant.

Adus metropolitanus Bituricensis urbis episcopus.
 Iohannes metropolitanus Burgdigaleensis urbis episcopus.
 Scipilio metropolitanus Elosane urbis episcopus.
 Ermenomaris Petrogoris urbis episcopus.
 Leutadus Auxiensis urbis episcopus.
 Saluius Benarnensis urbis episcopus.
 Gundulfus Pasatensis urbis episcopus.
 Ursus Uicoliensis urbis episcopus.
 Agnebertus Sanctonis urbis episcopus.
 Bosolenus Lactorensis urbis episcopus.
 Sesemundus Coseramnis urbis episcopus⁴.
 Artemon Ellerona urbis episcopus.
 Tomianus Aequilesiminus urbis episcopus.
 Maurolenus Coserannus urbis episcopus⁵.
 Beto Caturcino urbis episcopus.
 Sibaldus Agennis urbis episcopus.
 Iohannes abba missus Lemouicene urbis episcopi.
 Onoaldus abba missus Albige urbis episcopi.

2 sacri cod. contra om. cod. 3 ipsius canonicas cod.
 6 concessum] incosum cod. 7 eo ... omnibus postposito] id ... omnium postposita cod.
 10 canonico cod. aliquid... praesumserint... sententia se noverint] aliqui... praesumserit... sen-
 tentia noverit cod.
 13 abetur insertum cod. conversari cod. 14 quae] qd cod. contemptor fuerit] con-
 temni fuerint cod.
 30 coseram' cod. 33 ioah̄ cod. episcopus hic et in sequenti versu cod.

1) Canon 3 concilii Nic. in compluribus collectionibus, quae Nicaenos canones secundum versionem, quae dicitur Isidoriana, continent, rubricam habet: 'De subintroductis mulieribus.' 2) Cf. conc. Matisc. a. 583. c. 1; conc. Cabil. a. 639—654. c. 3. 3) Cf. Maassen l. l. p. 8, n. 16.

CONCILIUM LATUNENSE.

673—675.

*Exstat haec synodus in uno codice Albigensi 2 (nobis I) fol. 182 sic inscripta:
Canon Latunensis.*

⁶ *Ex eodem fonte eam iam ante in lucem protulimus, vide Muassen, Zwei Synoden
unter König Childerich II, p. 16.*

Subscriptiones in codice prorsus desiderantur.

*Regem Childericum, quo praesente synodus celebrata est, II. huius nominis fuisse
inde sequitur, quod, sicut ex prooemio intelligitur, concilium generale VI. a. 680. non
dum habitum erat. Congregatum autem esse synodum nostram inter a. 673—675. ex ea
re apparet, quod urbs Latuna in Burgundia sita erat, quae in dicionem Childerici
Chlotario III. mortuo a. 673. venit.¹*

Dum auspice Domino, qui suis dixit discipulis: *Ubi fuerint duo vel tres congregati* ^{math. 18. 20.}
in nomine meo, ego sum in medio eorum, et ortodoxorum trecentorum decem et octo
¹⁵ episcoporum replevit corda, ut sanctae ecclesie stabilitate firmarent atque mandatis
divinis instituerent, nos Latina in praesentia gloriosissimi principis nostri domini Childe-
rici regis congregati eramus, praecepit, ut, quod sanctissimi patres quinque principali-
bus synodis congregati pro statui sanctae ecclesie seu fidei firmitate roborandam ipsi
definierunt atque sanxerunt vel nostre memoriae ad erudiendam cunctam fidelium
²⁰ multitudinem reliquerunt, nobis quoque stabilire atque conservare in omnibus firma sta-
bilitate per succidua tempora conveniat. Hoc namque specialius ad religionem nostram
pertinet:

I. Ut episcopi postposita et abiecta secularia sub sanctae conversationis studio
canonice vivant.

²⁵ ¹⁶ ut] et cod. ¹⁷ congregati eramus] congregare cod. ^{quod sanctissimi patres quinque}
principalibus synodis congregati] quod a sanctissimis patribus quinque principalia congregatis cod.
²⁰ nos cod. ²¹ convenit cod. ^{specialibus cod.}
²² i om. cod.

¹⁾ Cf. Krusch, *Zur Chronologie der Merow. Könige, Försch. z. deutsch. Gesch. XXII, 479 sq.*
²⁰ Haret, *Questions Mérov. III, 11.*

II. Ut nullus episcoporum seu clericorum arma more seculario ferre praesumat¹.

III. Ut nullus episcopus causas perferat nisi per advocationem, ne, dum causarum tumultus nascitur exercere, a fomitem iracundiae semet ipsum videatur erigere².

IV. Mulierem sane aliam nisi iuxta scripturarum patrum instituta nullus clericorum in propria domum abore praesumat³.

V. Ut etas legitima et electio, populi tam consensus ad episcopum instituendum iuxta canonica decreta expectetur⁴.

VI. Ut duo episcopi in una civitate non sint nisi peregrinus⁵.

VII. Ut nullus clericum alterius absque literas episcopi aut abatis sui praesumat recipere, nec monachi sine sacris aut literas, ut diximus, per patrias vacare aut discurrere praesument⁶.

VIII. Pascha vero vel nativitatem Domini seu quinquagesimae festissimos dies ad eorum civitates omnes episcopi tenere debeant, id autom tun tantum, nisi ordinatio regis eum arcescere fecerit itinere⁷.

IX. Ut laici homines in seculare habitu constituti in arcepresbiterii honore per parrochias non instituantur⁸.

X. Episcopi, qui modo spiritualiter non vivunt, ut infra constitutum tempus se debeant cohucere vel emendare aut certe de officio regradentur.

XI. Hoc specialius placuit adserendum, ut senodalibus conciliis medio mense Septembrio, quod evenit in anno quarto decimo regnante domino nostro Childerico rege, ubi iussum fuerit, celebretur⁹.

XII. Feminae sane, quae earum viros amiserint et ad viduitatem studio priscam consuetudinem atque veste mutata permanere voluerint, sub tuitionem principis habebantur¹⁰. Certe si sacrum velamen suscepserint eligere, in monasterio recludantur¹¹.

XIII. Illas vero, quas Domini sacerdotes religioso ordine vivere cognoverint, licet in dominibus earum caste pieque conversare¹²; ut vero, si negligentes de castitate earum extiterint, ad eas revertentes in monasterio trudantur¹³.

XIV. Privilegia vero, que antiquitus vel moderno tempore monasteriis iuxta sanctorum patrum regulas viventibus indulta sunt, ut propria vivant firmitate, per praesentem institutionem modis omnibus sanximus.

² perferat correxisimus, perserat et superscriptum se cod. ³ tumultibus cod.

⁴ VI om. cod.

⁵ praesumat cod.

⁶ quinquagesimo cod. ¹³ id autom tun] ita ut dum cod.

⁷ spiritualiter] specialitor cod. ¹⁴ constitutum] consuetudine cod.

⁸ feminas sane qui eorum viros admiserint ut ad cod. ¹⁵ sacras cod.

⁹ ut] id cod. ¹⁶ eorum cod. ¹⁷ eum revertente cod.

¹⁰ viventium indulto cod.

¹) Cf. conc. Burd. c. 1. ²) Cf. Loening II, 534. ³) Cf. conc. Burd. c. 3. ⁴) Cf. conc. Cabil. a. 639—654. c. 10; conc. Burd. c. 4. ⁵) Cf. conc. Cabil. a. 639—654. c. 4. ⁶) Cf. 40 conc. sub Sonnatio hab. a. 627—630. c. 12; conc. Cabil. a. 639—654. c. 13. ⁷) Cf. conc. Ingld. a. 583. c. 5. ⁸) Cf. conc. Cabil. a. 639—654. c. 5. ⁹) Cf. Maassen, l. l. p. 19. ¹⁰) Cf. Loening II, 241, n. 2. ¹¹) Cf. conc. Aurel. a. 549. c. 19. ¹²) Cf. conc. Epaon. c. 20. ¹³) Cf. Hinschius IV, 804, n. 3.

XV. Ut episcopi, presbiteri vel diaconi venationes more seculario exercere non praesumant. Quod si fecerint, priorum canonum institutis corriganter¹.

XVI. Ut episcopi, iuxta quod canones monent, successorem sibi eligere non praesumant, nisi ipse remotus et exutus ab omnibus rebus ecclesiasticis fuerit².

XVII. Episcopos vero seu abbates, qui propriis culpis notanter damnati sunt aut ab ecclesiis eorum sponte remoti sunt, nullo modo ad proprias aecclesias vel onores decrevimus revertendos³.

XVIII. Hoc omnino decernimus atque sumopere instituimus, ut, quicunque episcopus ecclesie praeesse videtur, omnibus Dominicis diebus vel sollemnitatibus sanctis plebe sibi comissa praedicatione divina adloquatur et sacra intentione praeviglet, ut gregem sibi comisso alimentis spiritualibus foveat⁴.

XIX. Et quoniam ad sanctam sinodum in notitiam pervenit, quod, si monachi in monasterio enutriti vacando per diversa loca discurrant, eos quidam in eorum communione suscipiant, idcirco placuit convenire, ut nullus monachum alterius sine comitatum abatis sui vel literas commendaticias suscipere praesumat⁵.

XX. Quod si quispiam post hanc definitionem temerare conaverit, placuit cum anno integro a communione suspensi.

XXI. Si quis episcopus in sinodo comonitus venire neglexerit praeceps id, quod ad eam definitionem sanctis canonibus decernitur, eorum canonum regulis coercetur⁶.

XXII. Si quis episcopus successorem sibi contra decreta canonum subrogaverit, ipse a proprio gradu decadat mutata vita contemtus. Constituimus vero, ut canonicac ministerium sibi comissum devotae impleat⁷.

1 secularia cod. 2 instituta cod.

25 5 episcopi cod. notantur cod. 6 remoti sunt] remotis cod.

9 sanctae cod. 10 sacrae cod.

13 add. et ante eos cod. 15 add. nullus ante praesumat cod.

19 canonibus om. cod.

22 decadere muta cod. ut om. cod.

30 1) Cf. conc. Matisc. a. 585. c. 13. 2) Cf. conc. Paris. a. 614. c. 3 (2). 3) Cf. Hirschius IV, 808, n. 1. 4) Cf. conc. Matisc. a. 585. c. 1. 5) Cf. conc. Agath. c. 27; conc. Aurel. a. 511. c. 19. 6) Cf. conc. Matisc. a. 585. c. 20. 7) Cf. supra c. 16.

CONCILIUM LEUDEGARII EPISCOPI AUGUSTODUNENSIS.

663—680.

Haec synodus integra in codicibus manu scriptis non reperitur, sed aliquot canones in collectione, quam nominavimus a codice Andegavensi, nobis traditi sunt¹. Cuius collectionis contulimus cod. Phillippsii, nunc Berolinensem, 1763 (nobis E), Vindobonensem 2171 (nobis X), Sangallensem 675 (nobis Z). Codex Phill. (fol. 3) et Vind. (fol. 1) unum canonem iam ante indicem inter alia capita praebent sic inscriptum: Can Agüst hīr I, Can Agustodunensis hr²; reliqui canones reperiuntur in cod. Phill. fol. 38, Vind. fol. 19, Sangall. pag. 106 his cum inscriptionibus: Cañ Agustoduns, Can Augustud, Can Agustoduniens.

Numeros infra appositos ex cod. Phill. sumpsimus; in coda. Vind. et Sangall. numeri desiderantur.

Primus hos canones Sirmondus in collectione sua I, 506 edidit.

Hoc concilium sub episcopo Leudegario celebratum esse inde sequitur, quod in indice, quem collectio nostra sub titulo: De episcopis, qui supra scriptos canones consenserunt et firmaverunt, profert, cap. XXVI. sic legitur: Consensum domini Leudegarii episcopi Agustunensis: Ego Leudegarius acsi peccator, Edue civitatis episcopus, cum consensu fratrum meorum polliciti sumus et perpetualter placuit conservandum³; item in indice collectionis Herovalliana sub num. XIX. legitur: Consensio et confirmatio Leudegarii episcopi Augstodunensis⁴.

In Vitis Leudegarii episcopi nihil traditum est, quo niti licet ad annos episcopatus eius definiendos. Vulgo opinantur eum circa a. 663. episcopum factum et circa a. 680. mortuum esse⁵. Ceterum constat hanc synodus episcopatus Leudegarii prioribus annis celebratam esse, quoniam ultimis procul ab urbe sua in carcere detinebatur.

1) Idem canones abbreviati in collectione Herovalliana reperiuntur; cf. Maassen, Quellen I, 829. Cum collectio Herovalliana hos canones e collectione supra laudata hauserit, illius collectionis codices hic non respximus. 2) Cf. Maassen l. l. 823. 3) Vide Maassen l. l., 907, num. XXII. 4) Vide Migne, Patrol. Lat. XCIX, 1076. 5) Cf. Krusch, Die älteste Vita Leudegarii, N. A. XVI, 589. 500.

I. Si quis presbyter aut diaconus aut clericus symbolum, quod sancto inspirante Spiritu apostoli tradiderunt et fidem sancti Athanasii presulis inreprehensibiliter non recenseruerit, ab episcopo contempnetur.

Primus titulus hic est monasticae disciplinae: ut abbates vel monachi peculiare s non habeant et monachi ab abbate victum et vestitum consuetum accipient.

V. Ut censores nullus eorum audeat habere.

VI. Ut in civitatibus errare non inveniantur. Quod si causa utilitatis monasterii cum litteris abbatis sui ad archidiaconum civitatis scriptis dirigantur.

VIII. Ut abbati suo aut preposito sint oboedientes.

X. Ut nullus familiaritatem extranearum mulierum praesumat habere et, qui inventus fuerit, severius corrigatur.

Ut mulieres in monasterio monachorum nullatenus ingrediantur.

Statuimus adque decernimus, ut nullus monachum alterius absque permisso sui abbatis praesumat retinere; sed cum inventus fuerit vagans, ad cellam propriam revo- cetur; ibi iuxta culpac meritum cohercendus est.

XV. De abbatibus vero vel monachis ita observare convenit, ut, quicquid cano- num ordo vel regula sancti Benedicti edocet, et implere et custodire in omnibus debeat. Si enim haec omnia fuerint legitimae apud ablates vel monasteria conservata, et numerus monachorum Deo propitio augebitur et mundus omnis per eorum orationis assiduas omnibus malis carebit contagis. Sint monachi omnes omnino oboedientes, sint frugilitates decore pollentes, in opere Dei ferventes, oratione instantes, in caritate per- severantes, ne propter negligentiam aut inobedientiam hosti circumventi ac rugienti et quaerenti, quem devoret, cibus efficiantur. Sit eis cor unum et anima una. Nemo aliquid suum esse dicat; sint eis omnia communia; in commune laborent, hospitalitatis omnino sint receptores.

Quisquis autem haec a nobis Deo precipiente dictata in confirmationem regularem monachorum temptaverit aliqua transgressione cassaro, si abba est, anno uno ei communionis potestas suspendatur; si praepositus, annis duobus; si monachus, aut fustibus verberetur aut a communione et mensa et caritate annis tribus suspendatur. Iustum enim est, ut subripientia vitiorum semina falce iustitiae rescentur, ne, dum simulatione continentiae nutriuntur, ita silvescant, ut nec securibus excidantur.

1 diaconus aut clericus] E, diaconus subdiaconus clericus X 3 condamnetur E.

4 hic] hoc E^a peculiarem X^a Z 5 ab postea adscr. Z.

8 archidiaconum E scriptas E.

9 aut] a E.

10 familiaritate E^b, familiaritates E^b.

12 mulieribus E monasteria E.

13 permisum E 14 sed om. E proprium Z^a 15 culpa E merito EZ

cohercendus E est om. EZ.

16 canones Z 17 regulas sancta Z^a et ante implere] ut X 18 legitime EZ

conservata postea superser. Z 19 numerum E 21 frugalitatis corr. ex fragilitatis Z

22 hosti circumventi ac rugienti et quaerenti (qu-tem) EZ 24 suum aliquid E hospitali- tates Z.

26 dictatam EZ regularum XZ 27 cessare E^a ei om. X 28 si praepositus--

46 suspendatur om. E 30 rescentur] recensetur Z 31 silviant EZ.

CONCILIUM SUB THEUDERICO REGE IN 'QUADAM VILLA REGIA' CELEBRATUM.

c. a. 680.

In Vitis S. Leudegarii episcopi Augustodunensis, quarum altera ab auctore anonymo, altera ab Ursino scripta est, plura legimus de synodo ad quandam villam regiam 5 a Theuderico III. et eius maiore domus Hebroino congregata¹. Certum est hoc in synodo de culpa Leudegarii actum esse et Hebroinum id persecisse, ut episcoporum consilio eius disrumperet vestimentum, quatenus ab hoc esset ei interdictum, ut ultra non prae-sumeret offerre sacrificium. Reliqua, quae de hoc concilio in Vitis traduntur, ab aucto-ribus ipsis maximam partem ficta sunt². Paulò post hanc synodum, ut creditur circa 10 a. 680, Leudegarius iussu regis interfectus est³.

1) Mabillon, *Acta SS. O. S. Bened. Succ. II*, p. 661 sq., 668 sq.
älteste Vita Leudegarii, N. A. XVI, 585 sq. 2) Krusch, *Die*
3) Krusch l. l. p. 589.

CONCILIUM MASLACENSE.

679 – 680. Sept.

15

*Notitiam huius synodi reperimus in charta Theuderici III. regis, quae his verbis
incipit: Dum et episcopos de rigna nostra, tam de Niuster quam et de Burgundia, pro
statu aeclisiac vel confirmatione pacis ad nostro palacio Maslaco villa iussemus ad-
venire et aliqui ex ipsis, qui in infidelitate nostro fuerant inventi, per eorum cannonis
fuirunt iudecati, inter quos adsuit Chramlinus . . . qui aepiscopatum Aebreduno civi- 20
tate habuit: inventum est, quod sua praesuncione vel per falsa carta seu per revella-
tionis audacia, sed non per nostra ordenacione ipsum aepiscopatum recuperat, eciam
nec, sicut eorum cannonis contenen, ad ipsimi benedicendum solemniter episcopi non
adfuirunt; unde Genesio, Chadune, Blidramno, Landoberetho et Terniseo¹, qui matro-*

1) Genesius est episcopus Lugdunensis, Blidramnus Viennensis, Landoberethus Senonensis, 25
Terniseus fortasse Vesontionensis; cf. Mabillon, *Annales O. S. Bened. T. I*, p. 541.

poli esse videntur, vel reliqui quampluris episcopi ipsus iudicantis in nostri praesencia fuit concessus adque de supra scripto episcopatu reiectus. Ideo nos una cum consilio supra scriptorum pontificum vel procerum nostrorum complacuit, quatenus, dum secundum canonis in ipso senodale concilium fuerat degradatus, res suas proprias pertransitavimus pro mercidis causa perdere non dibirit; sed quod exinde facere voluerit, una cum supra scriptus patribus nostris taliter praecepimus, ut hoc licenciam habiat faciendi¹.

Hucc charta data est die 15. Sept. anni 5. regni Theuderici, qui est a. 679. vel 680². Concilium nostrum puto ante celebratum esse verisimile est.

1) *Diplomata I*, 44. 2) Cf. Kruse, *Zur Chronologie der Merow. Könige*, *Forsch. z. deutsch. Gesch. XXII*, 486 et Haret, *Questions Mérov.* IV, 43.

CONCILIUM AUTISSIODORENSE.

695.

In Vita S. Tetrici episcopi Autissiodorensis c. 1. 2 haec scripta legimus: Hic beatus vir primo anno ordinationis suae habitu concilio constituit, qualiter abbates vel archipresbyteri in ecclesia sancti Stephani divinum persolverent officium. *Sequitur ordo officiorum divinorum; deinde perguntur:* Hac itaque constitutione roborata constituit, ut abbates, presbyteri cum clero ad supra scriptum officium peragendum convenientes ex dominico cellario ab oeconomico ecclesiae stipendium sufficiens accipiant, si vero tarde occurrint aut negligenter apparuerint, XL dies a vino abstineant. Vicedominus autem celarius si, quod iure ministrare debent, in aliquo substraxerint, retrusi in monasterium per annum dimidium pane et aqua contenti debitam penitentiam per solvant¹.

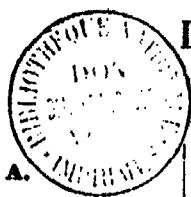
1) *Mabillon, Acta SS. O. S. Bened. Sac. III. P. I*, p. 91.

◆◆◆

INDEX NOMINUM.

A.

- Abdensis civit. r. Apt.*
Abel 51,24. 106,20.
Abellenus ep. Genavensis 206,18.
Abraham ep. Nicensis 192,12.
Abraham, Habraham patr. 51,24.
 137,23,31. 138,5.
Abrincates, Abrincatis, Afrincatas,
Aprincis, Abrincatina, Afrincatina,
Afrincatenus civitas, ecclesia,
Arenches, 9,42. 10,18. 11,10. 14,21.
 86,9. 98,17. 111,8. 191,17. 201,28.
 203,10; op.: *Nepus, Perpotus,*
Egidius, Paternus, Hildaoldus;
 presb.: *Baudastes (Baudardus).*
Abthonius ep. Engoliensis 110,7.
Acapetus cons. r. Agapitus.
Acutani r. Aquitani.
Adam 46,28. 47,5. 49,19. 50,23. 52,2.
Addo presb. 184,10.
Adelius, Adelyus, Adelus op. *Rati-*
tonis s. Pictaviensis 9,32. 10,20.
 11,12,37. 12,9. 13,12,20. 14,8. 55,19.
Adus op. *Bituricensis* 216,17.
Advolus r. Avolus.
Aebredunum civit. r. Ebritumnum.
Aedibus r. Edeibus.
Aeduorum civit. r. Agustidunum.
 Aeolidius op. *Nevernensis* 141,6.
Aequilesimus civit. r. *Equilesima.*
Aetorius, Aetherius, Etherius op. *Car-*
notensis 64,25. 84,9. 85,15. 96,24.
 99,10.
Aetherius op. *Ebredunensis* 213,23.
Aetornus archidiac. 116,18.
Actius presb. *Cemelensis et Niconis*
 111,12.
Africa 57,11. —concilii *Africanus* 167,16.
Afrincatina civit. r. *Abrincates.*
Agapitus, Acapetus consul 19,6. 20,2.
Agapitus op. *Diniensis* 212,30.
Agaminsium sanctorum monast., *S.*
Maurice, 162,14.
Agecius presb. *Sistaricensis* 112,8.

LL. Conclia.

- Aggus* ep. *Petrocoriensis* 192,32.
Agilus abb. *Rashacensis* 207,4.
Aginnum, Agennis, Agennensium,
Agennensis civitas, ecclesia, *Agen*,
 110,6. 149,15. 172,35. 192,17. 201,6.
 216,32; op.: *Bebianus, Polemius,*
Antidius, Flavardus, Asodoaldus,
Sibaldoius.
Agnebertus ep. *Santonensis* 216,25.
Agnis monialis 160,5.
Agomarus r. Aigomaris.
Agrecius, Agricius, Agroecius, Agroec-
tius ep. *Antipolitanus* 38,7. 39,5.
 42,5. 68,21.
Agrecius ep. *Glandevensis* 173,12.
Agrecius ep. *Trecensis* 173,25.
Agreeci, Agrestius ep. *'ecclesiae*
Toronicas' 112,5. 117,18.
Agrestinus mon. *Luxoviensis* 206,12.
Agricula, Agricola, Agroecola ep.
Cabilonensis 84,24. 86,6. 97,6. 99,12.
 109,18. 117,14. 141,1.
Agricula, Agricola ep. *Gabalitanus*
 102,18. 201,16. 203,13.
Agricula, Agricola, Agroecola ep.
Nevernensis 166,2. 161,2,30. 172,28.
Agriogola ep. *Trecensis* 191,35.
Agripinensis civit. r. *Colonia.*
Agripinus, Agrepinus op. *Augustodun-*
nensis 64,24. 84,10. 85,16.
Agustidunum, Agusta, Augustodunum,
Austilunum, Agustidunensis, Agu-
stidunensis, Austidunensis, Aedu-
rum, Eduorum, Heduorum, Hedua
civitas, ecclesia, Autun, 29,13.
 86,16. 110,2. 141,6. 154,36. 161,21.
 172,14. 191,9. 201,21. 208,9. 207,18.
 213,11. 220,8—11. 18,21; op.: *Prau-*
matius, Agripinus, Nectarius, Sy-
grinus, Rocco, Babo, Auspiclus,
Feriolus, Leudegarius; — mona-
 strium 176,14; *Aedui* 148,37. 100,33.
Aigaharius ep. *Noviomagensis* 201,30.
Agomaria, Agomarus ep. *Silvanen-*
sis 201,34. 203,12.
Albensis ecclesia, *Aps* (cf. *Vivarensis*
 civit.), 111,14; archidiacon. *Cau-*
tinus; op.: *Melanius.*
- Albiga, Albia, Alvia, Albigenis, Al-*
bienis civitas, ecclesia, *Albi*, 112,11.
 191,31. 201,35. 203,14. 210,34; abb.:
Onoaldus; archidiacon. *Viventius;*
 op.: *Ambrosius, Salvinus, Frede-*
mendus, Constantius.
Albinus ep. *Andegavensis* 84,19. 86,1.
 97,24. 112,19.
Alecius ep. *Lactorensis* 111,6.
Aletius, Alethius, Alicius ep. *Vasio-*
nensis 42,3,26. 43,19. 68,28. 64,20.
 61,9. 96,26. 99,7.
Alodius ep. *Tullensis* 111,1.
Altasiadero, Altisiadero, Altisiodoro,
Altisoro, Alticiotro, Altisiodorensis,
Altisodrinsis, Altisiodrena, Auti-
sioderinskis, Autisiodorensis, Auti-
siderensis, Autrica civitas, ecclesia,
Auzerre, 10,5,25. 11,29. 14,10. 86,20.
 97,15. 99,15. 109,19. 149,15. 160,36.
 161,22. 172,17. 191,22. 201,20. 208,10.
 218,10; eccl.: *S. Stephani;* op.:
Teudosius, Eleutherius, Aunachar-
ius, Disiderius, Palladius, Tetricus; — synodus 179,13. 184,24.
Alvia civit. r. Albiga.
Amandus abb. 184,17.
Ambianis, Ambianus, Ambianensem,
Ambianensis, Ambianinsa civitas,
 ecclesia, *Amiens*, 9,43. 10,19. 11,23.
 14,15. 111,9. 192,9. 213,31; op.: *Ede-*
bius, Beatus, Berachundus, Bertof-
fredus.
Ambrostanli libri 183,20.
Ambrosius ep. *Albigensis* 112,11.
Ambrosius ep. *Trecensis* 111,10.
Ambrosius ep. *Vindascensis* 192,1.
Amelius ep. *Bigorreensis* 173,6.
Amelius ep. *Convenensis* 111,5. 115,9.
Amelius, Amilius op. *Parisiensis*
 (64,24 *Emelius?*) 84,12. 86,18. 98,6.
Amilacarus ep. *Sagicensis* 213,36.
Amphilocius abb. *Parisiensis* 98,6.
Anastasius op. *Trevirensis* 201,9.
(Ancyra), Anquiritani canones 20,14.
Andecavis, Andecavos, Andecava,
Andecavina, Andicavensis civitas,
 ecclesia, *Angers*, 9,35. 10,24. 11,18.

29

- 14,26. 86,1. 97,24. 112,19. 191,12. 201,12. 203,16; abb.: Sapaudus; ep.: Eustochius, Albinus, Domitianus, Magnobodus.
- Anianus presb. 184,5.
- Ansericus, Ansericus ep. Suessionensis 192,26. 201,32. 203,11.
- Ausoaldus ep. Stratoburgensis 192,30.
- Antopolis, Anthopolis, Anthipolita, Antipolitana, Antipolitana, Attipolitana civitas, ecclesia, *Antibes*, 96,25. 99,6. 111,23. 148,38. 173,14. 192,2. 213,39; diac.: Septenbor; ep.: Agrecius, Eucherius, Eusebius (I.), Optatus, Eusebius (II.), Decarius; presb.: Catafronius, Iulianus.
- Antestis ep. Cabilonensis 191,25.
- Autidius ep. Agennensis 172,35.
- Antoninus ep. Aurelianensis 84,21. 86,3.
- Antoninus, Antonius ep. Aveniensis 97,27. 111,11. 119,25.
- Antonius presb. 184,9.
- Apollenaris, Apollinaris ep. Valentiniensis 29,8. 34,4,16.
- Apricis civit. r. Abrinates.
- Aprovius diac. 184,3.
- Apte, Aptensium, Aptensis, Aptensis, Abdensis civitas, ecclesia, *Apte*, 30,19. 96,30. 99,3. 110,15. 119,26. 148,38. 161,5,34. 163,19. 173,22. 192,3; ep.: Praetextatus, Clementinus, Pappus, Innocentius.
- Aquilanus ep. Bellicensis 191,28.
- Aquilianna, Aquilimenseum civit. r. Equilesima.
- Aquensis ecclesia, *Dax (Ax)*, 97,26. 111,4; ep.: Carterius, Liberius, Faustianus (?).
- Aquis, Aquensis ecclesia, (cf. Narbonensis civit.) *Aix*, 99,1. 110,18. 120,3. 173,36; ep.: Maximus, Avolus, Plenius.
- (Aquitani), Acutani provinciales 216,13.
- Aquitanus ep. civitatis ignotae 58,10,41.
- Arausica, Aurasica, Aurasica, Arausiorum civitas, ecclesia, *Orange*, 30,9. 44,12. 46,17. 97,4. 99,14. 112,2. 120,3. 168,16. 172,32; ep.: Florentius, Vindimialis, Matheus, Trapescius (*Trapidius*); presb.: Petrus; — canones 44,11,19. 54,31; synodus 44,16. 46,1,6. 114,9.
- Arcadius, Archadius ep. Bituricensis 84,6. 85,12. 98,8.
- Ardarius ep. civitatis ignotae 116,20. cf. Chardarius.
- Aregius ep. Nevernensis r. Aridius.
- Arelate, Arelatum, Arelatensis, Arilatensis civitas, ecclesia, urbs, *Arles*, 35,15,18. 36,11. 109,1. 118,19. 119,19. 148,31. 163,11. 173,14. 190,19. 214,19; basil.: S. Mariae; ep.: Cassarius, Aurillianus, Sapaudus, Florianus, Theudorius; — canones 39,38; concilium, synodus 35,18. 118,8. 120,36. 131,1; forma oblatarum 118,25.
- Aresetensis civit., *Alais* (cf. *Lorgnon* p. 538 sq.), 203,15; ep.: Emma.
- Aridius ep. Lugdunensis 178,15. 190,18.
- Aridius, Aregius ep. Nevernensis 110,18. 117,17.
- Aridius ep. Vapincensis 163,21. 173,9.
- Armentarius ep. Senonensis 218,4.
- Armoricum 124,8.
- Arnogisilus ep. Burdigalensis 191,4.
- Arnulfus ep. Mettensis 201,30. 203,5.
- Arricus ep. Lausonicensis 213,27.
- Artemius ep. Senonensis 160,31. 161,15. 104,10. 173,12.
- Artemius, Arthemius ep. Vaisonensis 161,7,35. 163,22. 173,30.
- Artemius ep. civitatis ignotae 65,16.
- Artemon ep. Elloronensis 216,28.
- Arverna, Arvenus, Arvernus, Arverna, Arvennum, Arverneca, Arverna civitas, ecclesia, urbs, *Clermont*, 9,22. 10,15. 11,8. 18,40. 85,32. 86,11. 70,19. 71,6. 86,7. 97,3. 99,8. 109,16. 178,4. 201,15. 203,19; ep.: Eufrasius, Gallus, Cesarius; presb.: Laurentius, Optardinus; — canones 132,25; synodus 65,34,35. 66,8; terminus 177,11.
- Ascliplodetus referendarius regis Guntramni 162,23.
- Asclipius presb. Pictaviensis 65,13.
- Asodoaldus ep. Agennensis 201,3.
- Aspasius, Aspacius ep. Elusanus 64,17. 96,14. 98,40. 109,8. 113,5,9. 115,4.
- Astemius diac. Valentiniensis 141,17.
- Athanasius, S., 221,2.
- Attipolita civit. r. Antopolis.
- Audericus ep. Auscensis 201,18. 203,14.
- Audila presb. 184,22.
- Audinus, Audoenus ep. Rotomagensis 207,20. 213,3.
- Audo abb. Aurelianensis 201,39.
- Audo ep. Aurelianensis 213,13.
- Audobertus ep. Parisiensis 214,1.
- Audoberhtus ep. Santonensis 191,10.
- Audeonus r. Audinus.
- Audovius presb. 184,7.
- Audovius presb. 184,10.
- Augustodunum r. Agustidunum.
- Aunacharius, Aunaarus, Unacharius ep. Autissiodorensis 147,24. 149,15. 150,1. 151,3. 160,36. 161,22. 172,17. 184,1.
- Aurausica, Aurasica civit. r. Arausica.
- Aurelianis, Aurilianis, Aurilianus, Aurelianorum, Aurilianorum, Auriliensis, Aurelinensis, Auriliensis civitas, ecclesia, urbs, *Orleans*, 2,17. 9,38. 10,13. 11,28. 14,18. 62,1. 73,1. 86,3. 87,11. 98,2. 101,2. 161,1,22. 172,37. 191,20. 201,39. 207,33. 213,13; abb.: Audo; ep.: Eusebius, Leontius, Antoninus, Marcus, Riconerus, Namatus, Liudigilus, Audo; presb.: Launoveus; — canones
- 1,16 sq. 10,28. 12,5. 13,29. 61,37. 72,15 sq. 80,13. 87,9,3. 100,7,8. 10,112,20; concilium, synodus 1,16 sq. 11,31. 12,27. 72,17 sq. 87,3. 98,14. 100,10. 117,2. 183,18; Aurelian 149,37.
- Aurilianus ep. Arelatensis 109,1.
- Aurilianus ep. Vincensis 218,16.
- Auscia, Auscia, Auscius, Ausciorum, Auscensis, Auscensis, Auxiliensis civitas, ecclesia, *Auch*, 9,39. 11,10. 14,2. 97,18. 110,4. 173,10. 201,16. 203,16. 216,21; op.: Nicetius, Proculianus, Faustus, Audericus, Leontius.
- Ausonius presb. Santonensis 98,7.
- Auspicius ep. Augustodunensis 203,9.
- Austidunum, Austidunensis civit. r. Agustidunum.
- Austrechilda regina, uxor Guntramni regis 162,23.
- Austrigisilus ep. Bituricensis 191,3.
- Autisiadorensis, Autisiadorensis, Autisiadorensis, Autrixa civit. r. Alta-sidero.
- Auxanius ep. civitatis ignotae 61,14.
- Auxiensis civit. r. Auscis.
- Avenica, Avinnica civit. r. Avione.
- Aventica, Avennica civitas, ecclesia, *Avenches*, 30,(16),24. 70,32. 172,31; ep.: Salutaris, Gramatius, Marius; presb.: Peladius.
- Aventinus, Avintinus, Avontius ep. Carnotensis s. Dunensis 10,6,20. 11,80,44. 12,18. 13,17. 14,17.
- Avione, Avonnica, Avinnica civitas, ecclesia, *Avignon*, 97,27. 111,11. 119,24. 173,28; op.: Eucherius (Euterius), Antonius (Antonius), Iohannis; presb.: Marinus.
- Avitus ep. Viennensis 'papa' (17,6). 29,1. 130,28. 182,18.
- Avolus ep. Aquensis 110,18. 120,3.
- Avolus, Advolus ep. Sistaricensis 97,10. 112,8. 120,17.
- Avolus ep. (Aquensis aut Sistaricensis) 117,16.
- Avolus, Advolus presb. Cabilonensis 84,24. 86,6.

B.

- Babo ep. Augustodunensis 201,27.
- Badericus presb. 184,12.
- Baiocas, Boiocas, Baiocassina, Baiocensis civitas, ecclesia, *Bayeux*, 25,17. 98,13. 111,18. 191,16. 201,10. 203,9; ep.: Leucadius, Lascivus, Leodaldus, Regnobarthus; presb.: Theudorus.
- Balladius r. Palladius.
- Ballomeris presb. 184,21.
- Bantardus archidiac. Lemovicensis 112,2.
- Barbario diac. 184,17.
- Bariona r. Simon Bariona.
- Basilius consul 87,4. 96,12.

- Basilus ep. Glandevensis 110,17. 120,9.
Basina fil. Chilporici l. regis, monialis
8. Crucis Pletav., 176,39.
- Bassolus op. Engellemensis 192,20.
- Baudastes, Baudarius presb. Abrin-
censis 84,28. 86,9. 98,17. (*cf. appar.*)
- Baudigisilus ep. Cenomanensis 178,3.
- Baudomeris ep. Tarantasiensis 213,17.
- Baudovius abb. 184,4.
- Beatus ep. Ambianensis 111,9.
- Bebianus ep. Agenensis 110,6.
- Begoritana, Bioretana ecclesia, *hodie*
Cicetal, 97,11. 173,6; ep. Iullanus,
Amelius.
- Belliso, Belesensis, Bellensis, Belie-
sensis civitas, ecclesia, *Bolley*,
141,3. 178,24. 191,28. 213,22; ep.:
Vincentius, Felix, Aquilanus, Flo-
rentinus.
- Benedictus, S., 221,17.
- Benenatus presb. Glandevensis 98,11.
120,9.
- Berachundus ep. Ambianensis 192,9.
- Berhtigisilus, Bertegisilus ep. Carno-
tensis 201,19. 203,10.
- Berhtmundus ep. Noviomagensis 192,15.
- Berhtulfus ep. Wormaciensis 192,16.
- Bernarnensis, Benarnensis ecclesia,
Lescar (*cf. Longnon p. 596*),
172,38. 216,22; ep.: Savinus, Salvius.
- Bertecharmannus, Berthrammus ep. Bur-
degalensis 161,29. 162,16,16. 164,10,16.
172,11.
- Bertegisilus r. Berhtigisilus.
- Bortegramnus ep. Cenomanensis 191,11.
- Bertoaldus ep. Camaracensis 203,12.
- Bertoaldus ep. Lingonensis 213,12.
- Bertosfredus ep. Ambianensis 213,31.
- Bertolfus abb. Redonensis 214,4.
- Bessuntione, Bessuntione, Vixontione,
Vesconciensis, Vesuntiensis, Vesun-
censis, Viscontensis, Visenonensis
civitas, ecclesia, *Besançon*, 29,11.
109,14. 141,16 (*fort. Vindascensis?*).
140,21. 160,34. 161,19. 172,19. 191,1,24.
201,7. 203,8. 213,6; ep.: Claudius,
Urbicus, Tetradius, Silvester, Pro-
ardus (191,1), Protagius (191,24),
Donatus (Donatus), Terniseus (?);
presb.: Caesarius.
- Betharius ep. Carnotensis 184,34.
- Beto ep. Cadurensis 210,31.
- Betorigis, Betoricas, Biturecas, Betur-
regas, Beteriga, Bitorex, Beturiga,
Betorica, Beteriva, Bituriva, Bitu-
riva, Bituricensis civitas, ecclesia,
Bourges, 9,10. 10,11,40. 13,39. 70,18.
86,12. 98,4. 109,7. 145,20. 148,28. 160,32.
161,16. 172,15. 191,3. 200,33. 203,7.
213,6. 216,17; ep.: Tetradius, Hono-
ratius, Arcadius, Desideratus, Pro-
bianus, Felix, Remedius, Sulpitius,
Austrigisilus, Sulpitius, Vulfoleodus,
Adus; presb.: Probianus.
- Betto abb. Turonensis 213,40.
- Betto ep. de 'Iuliabona' 218,39.
- Betto ep. Tricarinensis 218,25.
- Bettulus op. Traiectensis 192,21.
- Bexotona civit. r. Sagensis.
- Bioretana civit. r. Begoritana.
- Bituriva, Bitorex civit. r. Betorigis.
- Blidrammus ep. Viennensis 222,34.
- Bolo ep. Diniensis 212,20.
- Boetius, Boltius ep. Cadurensis 9,27.
10,20. 11,8,28. 12,4,42.
- Boethius, Boetius ep. Carpentoratensis
163,27. 178,21.
- Boiocas civit. r. Baiocas.
- Bouifacius, Bonefatus II. papa 46,2.
59,22,31.
- Bonosiacus, haeresim Bonosii re-
quens, 83,1. 197,20.
- Bosolenus ep. Lactonensis 210,20.
- Brinacum villa, *Berry-Rivière*,
162,12 eq.
- Briovere, Brioverensis civitas, ecclesia,
St. Lo (*Briovera erat castrum in*
dioecesi Constantina — Coutances —
*situm a quo episcopi Constanti-
tenses etiam Brioverenses nomi-
nati sunt; r. Longnon p. 241*),
14,22. 110,9; ep.: Leontianus, Lauto.
- Brittanus 124,8.
- Brunichildis, Brunechildis regina, uxor
Sigiberti I. regis 174,24. 175,4.
178,1,16,18.
- Bubuleus ep. Vindonensis 30,5.
- Burdegalia, Burdigala, Burdegalensis,
Burdigalensis, Burgigalensis civi-
tas, ecclesia, *Bordeaux*, 9,17. 10,9,39.
14,1. 96,11. 98,42. 112,6. 120,32. 172,11.
178,2. 191,4. 201,40. 215,4,11. 216,18;
diac.: Samuhel; ep.: Cyprianus,
Leontius, Bertecharmannus, Gund-
gisilus, Arnegisilus, Iohannes;
presb.: Vincentius, Heraclius.
- Burgundia 206,18. 222,17.
- O.
- Cabalonensis civit. r. Cabillonum
(*Chalon-sur-Saône*).
- Cabellica, Cabellicorum civit. r. Ca-
vellica (*Cavaillon*).
- Cabillonum, Cavelonum, Cabillon-
ensis, Cavillonum, Cabilonensis,
Cabilonensis, Cablonensis, Cablonensis
civitas, ecclesia, *Chalon-sur-Saône*,
29,5. 80,6. 97,6.
99,12. 100,13. 141,1. 162,1. 165,3.
161,4,32. 162,11. 163,18. 172,33. 178,14.
191,28. 209,1. 218,21. 214,8,10; eccl.:
b. Marcelli, s. Vincentii; ep.: Sil-
vester, Agricola, Flavius, Antestius,
Gradus; presb.: Avolus; — canones
208,22.
- Cadureo, Cadureis, Cadureus, Cadur-
chus, Caturens, Cadurcina, Cadur-
cina, Caturena civitas, ecclesia,
urbs, *Cahors*, 9,27. 11,6. 13,42. 86,11.
98,12. 110,5. 173,7. 178,2. 191,23.
201,7. 203,14. 216,31; ep.: Boetius,
Sustratius, Maximus, Ursicinus,
Eusepius, Rusticus, Beto; presb.:
- Vincentius, Minutalis; — parochiae
Catocinae 178,9.
- Caelestius, Caelostinus ep. civitatis
ignota 38,7. 39,2,20.
- Caelodofinus ep. Matiscoensis 141,8.
- Caelomannica civit. r. Celamannia.
- Caesarius, Cesarius.
- Cesaritus abb. 184,6.
- Caesarius, Cesarius ep. Arelatensis
37,38. 38,19. 39,21. 41,38. 42,12,35.
43,14. 53,5,19. 54,9. 57,34. 58,31.
59,9,23,30,32. 60,18 ('papa'). 61,1.
- Cesarus, Caesarius ep. Arvernensis
201,16. 203,12.
- Caesarius presb. Vesuntonensis 141,15.
- Calcidonense concilium 209,9.
- Calistus ep. civitatis ignota 64,27.
- Camarcensis civit., *Cambray*, cf.
Marace 203,12; ep.: Gaugericus
(ox civitate Marace), Bertoldus.
- Camillianus, Camilianus, Camellianus,
Camelianus ep. Treverensis 9,25. 10,16.
11,19,39. 13,1,12. 14,9.
- Campanus presb. Turonensis 84,22
(in aliquibus codd. Cyprianus no-
minatur cf. 86,4).
- Candericen ep. Lugdunensis 218,1.
- Cariatto, Charriato ep. Genavensis
163,26. 173,4.
- Cariatho, Cariatio vir int. 54,1,29.
- Carnotas, Carnotis, Carnodas, Car-
tonas, Carnatis, Carnotina, Carno-
tensis civitas, ecclesia, parochia,
Chartres, 10,6. 14,17. 85,15. 90,24.
99,10. 110,21. 140,34. 147,5,7,29. 148,12.
150,9. 172,24. 184,34. 191,27. 201,19.
203,10. 213,14; ep.: Aventinus,
Aetherius, Leobenus, Chaletrius,
Pappolus, Betharius, Theodoaldus,
Berhtigisilus, Malardus; presb.:
Promotus.
- Carpentorata, Carpintorate, Carpen-
toratensis, Carpentoratensis, Car-
pintoratensis, Carpentoratensis civi-
tas, *Carpentras* (*episcopi huius*
civitatis modo Carpentoratae,
modo Vindascæ resederunt), 30,7.
40,11. 41,4. 97,20. 110,11. 163,27.
178,21; ep.: Iullanus, Clematius,
Boothius; — canones 40,16,28; syno-
dus 40,17. 42,30.
- Carterius ep. Aquensis 97,26.
- Caterius ep. Petrocoriensis 172,38.
- Casense monasterium 60,24.
- Castricius diac. 116,18.
- Castrum ultra mare civitas, *Hrofæ-
cæstæ in Anglia* (*cf. Friedrich*
p. 57), 192,34; ep.: Instus.
- Catalfronius presb. Antipolitanus 38,7.
39,6,24 (*hic falso episcopus nomi-
natur*).
- Catalanis, Catalaunica civitas, eccle-
sia, *Châlons-sur-Marne*, 70,21.
102,24. 201,24. 203,15; ep.: Lupus,
Leudomeris, Felix.
- Catholinus ep. Nicensis 173,26.
- Catolinus ep. Ebredunensis 30,2.
- Catureus civit. r. Cadurco

- Catinus (*Caenitius L.*) archidiae.
Albensis 111,24.
- Cavellies, Cabellea, Cabollicorum
civitas, ecclesia, *Carallion*, 30,31.
112,1. 119,28. 172,34; abb.: Valen-
tinus; Optatus; ep.: Fylagrius,
Prætextatus, Veranus.
- Cavelonum v. Cabillonnum (*Chalon-*
sur-Saône).
- Celamannus, Colemannus, Coloman-
torum, Ceunomannus, Chonmannus,
Cinnomannus, Caelemannus, Cen-
nomannica, Cinnomanica civitas,
ecclesia, *Le Mans*, 9,34. 10,21. 11,14.
14,24. 97,3. 173,3. 191,11. 201,11.
208,16. 214,3; abb.: Chagnoldus;
ep.: Principius, Innocentius, Dom-
nulus, Baudigilius, Bertegrammus,
Haidoindus, Chadoaldus.
- Comelensis ecclesia, *Cimiez* (cf. Niciea;
ecclesiam Comelensem et Nicensem
inde a tempore Hilarii papae
unus idemque episcopus regebat,
v. I.-W. 502), 111,12. 120,2; ep.:
Magnus; presb.: Aetius.
- Cennomannus, Cennomannica civit. v.
Celamannus.
- Ceranius ep. Parisiensis 192,29.
- Cesarinus v. Caesarius.
- Chaddi archidiae. Nannetensis 213,41.
- Chadoaldus ep. Cenomannensis 214,3.
- Chadoindus v. Haidoindus.
- Chadu ep. civitatis ignotae 222,24.
- Chagnoldus abb. Conomannensis 214,3.
- Chainoaldus v. Hainoaldus.
- Chairibonus ep. Constantiensis 213,35.
- Chalotricus ep. Carnotensis 135,30.
146,7.
- Chammogisilus ep. Lexobensis 192,4.
- Chardaricus ep. civitatis ignotae 146,3;
cf. Ardaricus.
- Charlatto v. Cariatto.
- Charibertus Charibertus I. rex Francorum 120,28,33. 122,10. 130,19. 135,23;
filia: Chrodieldis.
- Childebertus, Childeberthus, Chil-
deberthus, Childebethus, Hildeberthus,
Hildiberthus I. rex Francorum 64,15.
72,18,20. 85,5,9. 87,3. 100,7. 101,2.
105,1. 108,23. 115,3. 116,8. 119,21.
130,18. 151,28. 153,3. 158,22. 174,4,23.
175,15,27; uxor: Vulthrogotho.
- Childericus II. rex Francorum 216,12.
216,13. 217,16. 218,20.
- Childoaldus v. Haidoindus.
- Chilpericus I. rex Francorum 151,20.
152,1,14,28. 153,4. 176,33; filia: Ba-
sina; uxor: Fredegundia.
- Chlodovichus, Chlodovicus, Chlodo-
vius v. Chlothovechus.
- Chlotcharius, Chlotharius, Illotharius
I. rex Francorum 115,3. 120,31.
130,18; filius: Gundovaldus (?).
- Chlothacharius, Chlotarius, Illotha-
rius, Lotharius II. rex Francorum
185,28. 190,17. 193,16. 196,18,18.
197,28. 201,42. 206,14.
- Chlothovechus, Clothovechus, Chlo-
dovichus, Chlodovicus, Chlodovius,
Chlovegus, Cludoicus, Chlotheus,
Clodoveus I. rex Francorum 1,18,20,21.
2,9,17. 132,13. 143,9.
- Chlodoveus II. rex Francorum 208,30.
210,9. 214,10.
- Chlovegus v. Chlothovechus.
- Chramlinus ep. Ebredunensis 222,20.
- Chrodieldis, filia Chariberti regis,
monialis S. Crucis Pietav., 176,12,33.
177,1.
- Chronopius v. Cronopius.
- Chunbertus v. Honoberhtus.
- Cinomannus v. Colamannus.
- Ciprianus v. Cyprianus.
- Clarentius op. civitatis ignotae 65,7.
- Clarus ep. Gratianopolitanus 213,20.
- Claudianus diae. Regensis 111,20.
120,16.
- Claudianus ep. Regensis 147,26. 149,27.
150,2. 151,5.
- Claudius ep. Glandevensis 98,11.
- Claudius, Claudus ep. Regensis 203,12.
213,38.
- Claudius ep. Vesuntionensis 29,11.
34,8,17.
- Claudius presb. 184,4.
- Clematius ep. Carpatoratensis et
Vindascensis 97,20. 110,11. 117,16.
- Clementinus, Clementinus ep. Apten-
sis 110,16. 117,17. 119,26. 147,22.
148,35. 149,43. 150,33.
- Clipiacum, Clippiacum praedium,
Clichy, 190,14,18. 207,4.
- Clodeberga filia Guntramni regis,
monialis, 162,26.
- Clodehildis, filia Guntramni regis,
monialis 162,26.
- Clodoveus, Clothovechus, Cludoicus
v. Chlothovechus.
- Colonia, Agripinensis civitas, *Köln*,
175,27. 191,2. 201,37. 202,8; ep.: Ebe-
regiusola, Solacius, Honoberhtus.
- Convenica civit. v. Convenica.
- Consonannus, Consonanca civitas,
S. Licer, 112,13. 192,28. 216,27
(Coserannus). 216,30 (Coserannus);
archidiac.: Eleutherius; ep.:
Theudorus, Iohannis, Sesemundus (?), Maurolenus (?).
- Constantia, Constantia, Constantina
ecclesia, *Coutances* (cf. Briovera),
10,3,22. 11,24. 85,21. 98,15. 110,9.
213,35; ep.: Leontianus, Lauto,
Chairibonus; presb.: Scupilio.
- Constantina monialis S. Crucis Pietav.
176,14.
- Constantius ep. Albigensis 201,35.
203,14.
- Constantius ep. Octodorensis 30,1.
- Constantius, Constantinus ep. Vapin-
ensis 30,8. 38,10. 39,8. 41,37. 42,23.
43,16. 53,16. 54,12. 58,1,38.
- Constitutus ep. Senonensis 109,10.
117,11. 147,21. 148,2,3,25. 149,42.
150,38.
- Contumiliosus, Contumeliosus, Con-
tomiliosus ep. Regensis 37,10. 38,91.
39,23. 41,35. 42,14. 43,22. 57,36. 58,38.
60,16,19,24.
- Convenica, Convenica ecclesia, *Com-*
minges, 111,5. 173,1; op.: Prostidius,
Amelius, Rufinus.
- Cornilius centurio 52,27.
- Coserannus, Coserannus v. Conso-
nannus.
- Cronoplus, Chronoplus, Cornopius
ep. Petrocoriensis 9,38. 11,5,41. 12,20.
13,15. 14,8. 64,20.
- Cura civitas, *Chur*, 192,8; op.: Victor.
- Cymianus presb. Vinciensis 120,6.
- Cyprianus diae. *Sistaricensis* 120,17.
- Cyprianus, Cybrianus op. Burdega-
lensis 9,17. 10,9,39. 11,38. 12,7. 13,7,18.
- Cyprianus, Cyprianus ep. Telonensis
37,40. 38,27. 39,32. 41,35. 42,22. 43,15.
58,17. 54,18. 58,2,34. 59,11. 61,3. 96,18.
98,43.
- Cyprianus op. civitatis ignotae 38,1.
39,1.
- Cyprianus presb. Turonensis 86,4
(in aliisque codd. Campanus no-
minatur cf. 84,22).

D.

- Dagobertus rex Francorum 207,5.
- Dalmatius, Dalmatius ep. Rutenensis
70,10,36. 71,3. 97,2. 98,9. 177,26.
- Danihel, Danihil ep. Pietavensis
97,8. 99,18.
- Darandasensis, Darantasiensis civit.
v. Tarantasia.
- David rex Judaeorum 106,24.
- Dea, Deensis, Deiussis, Diensis civitas,
ecclesia, *Die*, 30,6. 98,1. 111,16.
141,11. 148,31. 173,16. 191,37; op.:
Sacculatius, Lucerius, Paulus,
Maximus; presb.: Vincentius.
- Decius junior, consul 53,14. 54,10.
57,36. 58,32.
- Decarius ep. Antipolitanus 213,33.
- Deodatus v. Deodatus.
- Deotherius v. Deutherius.
- Desideratus abb. 184,16.
- Desideratus ep. Bituricensis 109,7.
- Desideratus ep. Viridunensis 70,15,31.
71,4. 109,20.
- Desiderius, Desiderius.
- Desiderius dux 177,12,14.
- Desiderius ep. Autissiodorensis 191,22.
- Desiderius ep. Foroiuliensis 98,9.
- Desiderius ep. Telonensis 147,26.
149,36. 150,2. 151,6. 173,16.
- Desiderius ep. Vienensis 178,14,16.
- Desiderius presb. Foroiuliensis 38,9.
39,7,28 (hic falso episcopus nomi-
natur).
- Deodatus, Deodatus vir inl. 54,6,28.
- Deodatus, Deodatus ep. Matisconensis
191,19. 213,8.

- Deuterius, Deutherius ep. Luticensis 70,9,25. 71,8.
 Deuthorius, Deuterius, Deutherius ep. Vincensia 97,10. 110,8. 120,8. 173,10.
 Dionsis civit. v. Don.
 Diensis, Diensis ecclesia, *Digne*, 110,14. 119,24. 149,29. 160,39. 161,26. 172,28. 212,20; ep.: Porclanus, Ilinarius, Heraclius, Agapitus, Bobo.
Dionysius, Dionisius.
 Dyonisi, S., atrium in Clipaco 196,18.
 Dionisi, S., basil. Ebredunensis (?) 222,19.
 Disiderius c. Desiderius.
 (Dolens civitas, Dol) ep.: Samson.
 Domicianus, Domitianus ep. Andegavensis 136,1. 138,23. 146,2.
 Domicianus, Domitianus ep. Traiectensis s. Tungrensis 70,12,28. 71,3. 109,18.
 Domnulus, Domnulus, ep. Cononensis 130,3. 138,25.
 Domnulus, Domnulus ep. Viennensis 178,16. 190,20.
 Donatus, Donatus ep. Vesuntionensis 201,7. 203,8. 213,6.
 Dorovernum monast. in Anglia 192,36; abb.: Peter.
 Dracoaldus ep. Sedunensis 192,22.
 Droctigilus ep. Suessionensis 176,11.
 Dun, Danense castrum, Dunensis ecclesia, parochia, *Chateaux-Dun* (*in diecesi Carnotensis situm, a quo episcopi Carnotenses etiam Dunenses nominantur*), 10,20. 11,30. 147,9,29. 148,7. 150,8; ep.: Aventinus; prob.: Promotus.
 Dyonisius c. Dionysius.
- E.**
- Ebergesilus op. Coloniensis 175,27.
 Ebrecum v. Ebroicas.
 Ebritum, Aebredunum, Ebredunensis, Ebridunensis, Ebrodunensis civitas, ecclesia, *Embran*, 30,2. 96,22. 99,6. 112,3. 149,6. 173,10. 191,38. 213,23. 222,20; cleric.: Emeterius; diaec.: Probus; ep.: Catulinus, Gallescanus, Salinus, Emeritus, Lopacharus, Aetherius, Chramlinus.
 Ebroicas, Ebrogas, Ebrecum, Ebrolcorum, Ebroicina, Ebroicensis, Ebroicensis civitas, ecclesia, *Ecreuc*, 10,4,24. 11,25. 14,19. 85,24. 97,23. 111,2. 192,10. 213,38; ep.: Maurus, Licinius, Ferrocinetus, Ermulfus, Ragnericus.
 Ecoldina, Ecolesimensis, Ecolinensis, Eculinensis civit. v. Equilesima.
 Edobius, Edobius.
 Edobius, Edobius, Edebius, Edivius, Edivius, Aedibeus, Idipius ep. Ambianensis 9,48. 10,19. 11,23,42. 12,26. 13,1,20. 14,13.
- Edbius ep. civitatis ignota 140,6.
 Edbius presb. Luxoviensis 98,19.
 Eduorum civit. v. Agustidunum.
 Egidius ep. Abrineensis 111,8.
 Egidius ep. Romensis 147,30. 176,30.
 Egilimus v. Equilesima.
 Elboronum civit. v. Ellorona.
 Elsus ep. (*fortasse* Flavius op. Rotomagensis) 64,23.
 Eledius presb. 66,15.
 Eleutherius archidiac. Conseranensis 112,15.
 Eleutherius ep. Autissiodorensis 64,18. 84,14. 85,20. 97,16. 98,16. 109,19.
 Eligius ep. Noviomagensis 207,19. 213,32.
 Eliodorus ep. Sedunensis 173,27.
 Ellerona, Lorione (?), Eloronensis, Elaboronium ecclesia, *Oloron*, 149,38. 173,6. 192,29. 216,28; ep.: Licerius, Hilarianus, Artemon.
 Elusa, Elusa, Elosana, Elosensis civitas, ecclesia, *Eauze*, 9,30. 11,2. 14,2. 96,14. 98,40. 100,8. 148,27. 173,17. 191,7. 201,6. 203,7. 216,19; ep.: Leontius, Aspasius, Laban, Leodomundus, Senotus, Scupilio.
 Emelius ep. (*fortasse* Amelius ep. Parisiensis) 64,28.
 Emeritus ep. Ebredunensis 173,10.
 Emorius ep. Santonensis 120,29.
 Emeterius ep. Massiliensis 120,14.
 Emeterius ep. Regensis 120,10.
 Emeterius, Emeterius directus a Galliano ep. Ebredunensi 38,11. 39,9,29 (*hic /also* Emerius episcopus nominatur).
 Enno ep. Aretensis 203,15.
 Enocadius ep. Pictaviensis 191,13.
 Eocyrus v. Eucherius.
 Eominus presb. 184,14.
 Eostochius c. Eustochius.
 Epone, Epannonium, Epaonensis, Epaonensis, Eponensis, Epaonensis ecclesia, parochia (*cf. supra p. 17*) 17,19. 18,22. 19,7. 29,2; — canones 16,2,29. 30,17. 98,16. 130,28. 132,16; synodus 16,2.
 Ephyfanus, Epefanus, Epephanus, Epipanius, Ephiphanus, Ephyfanus op. Nannetensis 9,36. 10,11. 11,17,40. 13,11. 14,26.
 Ephysianus presb. Foroiuliensis 111,21.
 Equilesima, Aquilisima, Ecolosina, Eglisina, Aquilensem, Ecolensis, Ecolensis, Ecolinensis, Ecolinensis, Aequilesimina civitas, ecclesia, *Angoulême*, 9,33. 10,27. 11,11. 14,7. 98,6. 110,7. 173,2. 192,20. 201,22. 203,14. 216,29; ep.: Lupicius, Abthonius, Nicarius, Bassolus, Namnacius, Tomianus; presb.: Kierius (Hierius, Legerius).
 Eracius, Eracleus v. Heraclius.
 Eremenomaris ep. Petrocoriensis 216,20.
 Ermulfus ep. Ebroicensis 192,10.
- Eychius, Eeditius, Ischylus, Isilius, Uscius, op. Gratianopolitanus 147,24. 149,17. 150,2. 161,4. 164,37. 169,28. 161,24. 168,14. 172,18.
 Esychius, Etsycius ep. Viennensis 100,3. 117,10.
 Etherius v. Aetherius.
 Etnecius op. (*fortasse* Nicetus ep. Trevirensis) 117,10.
 Etsycius v. Esychius.
 Euantius ep. Gabalitanus 97,5. 99,10.
 Euantius ep. Viennensis 154,34. 160,30. 161,14. 168,18. 164,16. 172,9.
 Euantius presb. Lingonensis v. Venantius.
 Euaris v. Eucherius.
 Eucetica, Ucetincium civitas, ecclesia, Uzcs, 97,7. 109,12; ep.: Firminus.
 Eucherius ep. Antipolitanus 96,23. 99,6 (Euaris).
 Eucherius, Euchirius, Euchyrius, Eucirius, Euterius, Eocyrus ep. Avenionensis 38,8. 39,4,27. 42,1,17. 43,26. 58,21. 64,14. 68,6. 61,7.
 Eucherius ep. civitatis ignota 63,22. 61,7.
 Eudilia ep. 'ex civitate Tollo', Tulensis (?) 192,13.
 Eufrasius, Eufratius ep. Arvernensis 9,22. 10,15. 11,3,35. 13,3,40.
 Eufronius ep. Nannetensis 191,15.
 Eufrounius ep. Turonensis 136,41. 138,22. 146,24.
 Eulalius comes 177,13,14.
 Eumerius ep. Nannetensis 56,26. 84,26. 86,8. 97,22. 99,17.
 Eunius presb. 184,19.
 Eusebius, Eusebius.
 Eusebius (I.) ep. Antipolitanus 111,23. 120,1.
 Eusebius (II.) ep. Antipolitanus 192,2.
 Eusebius, Eusebeus ep. Aurelianensis 9,38. 10,13. 11,28,37. 18,3,14. 14,16.
 Eusebius ep. Cadurcenensis 191,23.
 Eusebius ep. Matisconensis 155,1. 160,41. 161,29. 163,17. 172,36.
 Eusebius ep. Santonensis 65,3. 98,7. 110,8.
 Eusebius ep. Tricastinensis 163,25. 173,23.
 Eusebius ep. civitatis ignota metropolis Elusanae 116,10.
 Eusebius presb. Tricastinensis 141,12.
 Eustasius abb. Luxoviensis 206,15,20.
 Eustochius, Eustocius, Eustotius, Eustochius ep. Andegavensis 9,35. 10,34. 11,18. 12,1. 13,21. 14,25.
 Euterius v. Eucherius.
 (Euthyes) Euthicus monophysita 101,8.
 Exomensa eccl. v. Uxuma.
 Expectatus, Spectatus ep. Foroiuliensis 111,21. 117,20. 120,4.

F.

Faustus ep. Auscensis 172,16.
Faustus ep. Regensis 111,20.
Fautianus ep. sedem non habens (*fortasse ille Faustianus ep. Aquensis, qui synodo Matisconensi a. 580. remotus est*) 173,31.
Felix consul 9,8. 10,9. 11,24. 14,29.
Felix ep. Bellicensis 173,24.
Felix ep. Bituricensis 147,21. 148,28.
149,43. 150,28.
Felix ep. Catalaunensis 201,24. 203,15.
Felix ep. Lemovicensis 214,2.
Felix ep. Nannetensis 135,29. 138,24.
146,1. 147,22. 148,33. 149,43. 150,29.
Felix—Petrus, Marcellinus, Felix, Liberius v. Liberius.
Feriolus ep. Augustodunensis 213,11.
Feriolus ep. Lemovicensis 172,21.
Ferrocinctus ep. Ebroicensis 146,10.
Filagrius v. Fylagrius.
Filmatus presb. 184,20.
Firminus ep. Uescicensis 97,7. 109,12.
117,13.
Flavardus ep. Agennensis 192,17.
Flavius, Flavus ep. Cabilonensis 165,8.
161,4,22. 163,18. 172,33.
Flavius, Flavus ep. Remensis 70,7,23.
71,2.
Flavius ep. Rotomagensis 84,7. 85,13.
96,15. 98,44.
Flavius presb. 116,12.
Florentinus ep. Bellicensis 213,22.
Florentius consul 58,28.
Florentius ep. Arausicanus 30,9. 38,3,20.
Florentius ep. Tricastinensis 30,10.
38,6,29.
Florentius ep. (Arausicanus aut Tricastinensis) 34,10. 39,26.
Florianus ep. Arelatensis 190,19.
Foroiuliensis, Foroiuliensis civitas, ecclesia, *Fryjus*, 98,9. 111,21. 120,4; ep.: Iohannes, Lupercianus, Desiderius, Expectatus; presb.: Desiderius, Ianuarius, Gratianensis, Epyfanus.
Francia 1,17. Francisci canones (i. e. Aurelianenses) 10,28. Francorum rex 30,39.
Francolus abb. 184,6.
Fredegundis regina, uxor Chilperici I. regis 162,16.
Fredemundus ep. Albigensis 191,21.
Friobaudia presb. 184,15.
Fruminus ep. sedem non habens 173,31.
Fybidolus ep. Redonensis 110,19.
Fylagrius, Filagrius ep. Cabillonensis 30,11. 34,10,20. 38,1,22. 39,30. 41,37.
42,16. 43,24. 53,18. 54,17. 61,16.

G.

Gabalus, Gabalitana, Gaballetanum, Gavaletona civitas, ecclesia, *Jacobs*,

70,21. 97,6. 99,10. 177,20. 192,8.
201,8. 203,13; comes: Innocentius;
ep.: Hilarius, Euantius, Agricula;
— terminus 177,11.
Galleanus, Gallicanus, Gallegatus
ep. Ebredunensis 38,11. 89,9. 42,1,20.
43,18. 58,6,30. 90,22. 99,6. 112,8.
Gallias 63,29. 64,24. 69,6. 176,3. 190,14.
197,1,26. 203,5,20. 207,17. 208,4;
praef. praet.: Liberius
Gallomagnus ep. Trecensis 147,23.
148,40. 149,43. 150,35. 160,35. 161,17.
Gallus ep. Arverneus 86,14. 70,3,19.
71,8. 84,25. 80,7. 97,3. 99,8. 109,10.
Gallus ep. Valentineus 110,20.
Garona flum. 216,12.
Gaugericus ep. 'ex civitate Marace', Camaracensis (?) 191,32.
Gavaletana civit. v. Gabalus.
Geldaredus, Gildaredus, Gildardus,
Gelidandus, Gilidandus ep. Rotomagensis 9,21. 10,18. 11,3,35. 12,10,32.
13,10. 14,18.
Gomellus ep. Vasionensis 29,7.
Genavinsium, Genavensis, Genuensis
civitas, ecclesia, *Genf*, 30,4. 98,6.
111,16. 141,7. 149,1. 163,26. 173,4.
213,9; ep.: Maximus, Pappolus,
Salonius, Cariatto, Abellonus, Pap-
polus; presb.: Thoribius, Tran-
quillus.
Genesius ep. Lugdunensis 222,24.
Genesius ep. Sistaricensis 147,24.
149,11. 150,1,42.
Genobaudis ep. Laudunensis 112,17.
Gennensis civit. v. Genavinsium.
Genulfus presb. 184,23.
Germanus ep. Parisiensis 136,28. 145,23.
147,22. 148,2,4,29. 149,43. 160,30.
Gernaldus abb. Parisiensis 214,1.
Gildaredus, Gildardus, Gilidandus v.
Geldaredus.
Glannatina, Glannatensis civitas, ec-
clesia, *Glandères*, 98,11. 110,17.
149,9. 173,12; ep.: Claudius, Basilius,
Promotus, Agrelius; presb.:
Benedatus.
Godo op. Viridunensis 201,33. 203,11.
Gondealdus v. Gundoaldus.
Gonothierus, Gonothigernus ep. Sil-
vancetonis 111,7. 146,4.
Gothi 5,9.
Gracianopolis, Gracianopolitana, Gra-
tianopolitana, Grecinopolitana civi-
tas, ecclesia, *Grenoble*, 29,10. 85,19.
141,9. 149,17. 154,37. 160,38. 161,24.
168,14. 172,18. 191,33. 213,20; ep.:
Victorius, Ursolus, Syagrius, Esy-
chius, Suagrius, Clarus; presb.:
Valesius.
Gradus ep. Cabilonensis 213,21.
Graegorius v. Gregorius.
Gramatius ep. Aventicensis 70,16,32.
71,3.
Grammatius ep. Vindonensis 97,9.
109,21.
Gratianensis presb. Foroiuliensis 98,9.

Gregorius, Graegorius ep. Lingonensis 20,12. 34,8,18. 70,4,20. 71,2. 84,23.
86,6.
Gregorius ep. Turonensis 151,32. 152,16.
174,8. 176,27.
Gregorius presb. 184,3.
Gudaldus ep. Vasatensis 191,18.
Gundigilus ep. Burdegalensis 176,2.
Gundoaldus, Gondoaldus ep. Medien-
sis 192,6. 201,31. 203,10.
Gundoaldus dicitur filius Chlotho-
charii I. regis 176,1.
Gundulfus ep. Vasatensis 216,23.
Gunthramnus, Gunthchramnus, Gun-
thramnus, Guntramnus rex Fran-
corum 139,14,22. 149,26,26. 162,1,2.
163,4,24. 165,28. 161,37. 162,7,16,20.
164,2,21. 174,11,22,24. 176,1,19; filiae:
Clodeberga, Clodehildis; referen-
darius: Asclipiodetus; uxor:
Austrechilda.

H.

Habraham patr. v. Abraham.
Haidoindus, Chadoindus ep. Cenoma-
nensis 201,11. 203,16.
Haimoldus ep. Redonensis 191,14.
Hainoldus, Chainoaldus ep. Landu-
nensis 201,8. 203,11.
Harimeris ep. Viridunensis 192,25.
Hebrei 131,8.
Hebroinus maiordomus 222,6sq.
Hedua, Heduorum civit. v. Agusti-
num.
Helarianus ep. Elloronensis ('ex civi-
tate Lorione') 192,33.
Helarius v. Hilarius.
Heracilius, Eraclius op. Diniensis 147,25. 149,29. 150,2. 151,8. 160,39.
161,26. 172,25.
Heracilius, Hiraclius, Hyraclius, Era-
clius, Eracleus ep. Parisiensis 9,24.
10,17. 11,13. 12,3,33. 14,15.
Heracilius, Eraclius op. Tricastinensis 42,3,27. 43,20. 53,24. 54,16. 58,8,33.
61,10. 97,1. 99,11.
Heracilius presb. Burdegalensis 120,32.
Hesperius, Sperius ep. Mettonis 70,14,30. 71,4.
Hiconius v. Hyconius.
Hiculfus presb. 116,17.
Hierius presb. Engolismensis v.
Klerius.
Hieronimus, S., 216,6.
Hilarius ep. Diniensis 110,14. 119,24.
Hilarius, Helarius ep. Gabalitanus 70,5,21. 71,2.
Hildebertus, Hildiberhtus v. Childe-
bertus.
Hildericus ep. Spirensis 192,31.
Hildaaldus, Childaaldus ep. Abrin-
ensis 191,17. 201,29. 203,9.
Hildulfus ep. Rotomagensis 190,21.

- Hiltigisilus ep. 'ex civitate Tholosa' 191,30 (*verisimile Tolosanus, que 192,33 Uuigillisillus — lapsu scribae pro Unitigisilus — nominatur*).
Hiracius v. Heraclius.
Hlotharius v. Chlotcharius, Chlotharius.
Honoberhtus, Chunebertus ep. Coloniensis 201,37. 203,8.
Honoratus ep. Bituricensis 64,14. 70,2,18. 71,2.
Honoratus presb. Vapincensis 120,8.
Hyconius, Hiconius ep. Mauriennensis 101,35. 178,11.
Hyraclius v. Heraclius.
- I.**
- Iacob patr. 51,24.
Ianuerius presb. Foroliensis 58,22.
Janus 'homo gentilis, rex quidem, sed esse Deus non potuit' 133,17.
Idipius v. Edebius.
Illiadus presb. 184,14.
Iniuriorum ep. Turonensis 04,31. 84,22. 86,4. 96,16. 98,41.
Innocentius comes Gabalitanus 177,29.
Innocentius ep. Aptensis 192,3.
Innocentius ep. Cenomanensis 66,9. 97,18.
Innocentius I. papa 128,23. 129,16.
Importunus ep. civitatis ignotae 04,19.
Insildus ep. Valentianensis 218,19.
Iohannes abb. Lemovicensis 216,33.
Iohannis ep. Avenionensis 173,28.
Iohannes ep. Burdegalensis 216,18.
Iohannis ep. Conseranensis 192,28.
Iohannes ep. Foroiuliensis 38,9. 89,7.
Iohannis ep. Pictaviensis 201,29. 203,10.
Isaac patr. 51,24.
Isaia proph. 47,12.
Iera fium., Isère, 59,1.
Isitius, Isychius v. Esychius.
Italia 56,9,22. 57,11.
Iuda proditor 134,18.
Iudeus, Iudeus 22,12,14. 64,1. 67,10,18. 78,1,2. 83,4. 94,2,3,6,8,9. 150,16. 158,19,21. 159,1,6,8,9. 17,190,12. 199,5,8,9. 204,24,25; Judea 64,1. 67,10; reges: David, Salomon; Iudaismus 199,8. 204,27; Iudaicus cultus 94,18; error 159,18; ritus 94,11; Iudaica observantia 82,12; pravitas 67,9; servitus 210,11; superstition 94,7.
Iuliabona ecclesia, (*oppidum in Cale-tibus, pago Rotomagensi, cf. Sir-mond. I, 620*), 213,39; ep.: Bettio.
Iulianus ep. Bigorrensis 97,11. 115,5.
Iulianus ep. Carpentoratensis 30,7. 34,2,16. 38,1,25. 39,31. 41,35. 42,15. 43,23. 53,15. 54,11.
Iulianus ep. Viennensis 66,8.
Iulianus presb. Antipolitanus 58,21.
- Iustus ep. civitatis 'Castrum ultra mare' (*Hrofæccastræ in Anglia*) 192,34.
- K.**
- Kierius (Hierius, Legerius) presb. Engolismensis 98,2.
- L.**
- Laban ep. Elusanus 147,31. 148,27. 149,42. 160,27. 173,17.
Lactorensis ecclesia, *Lectoure*, 111,6. 216,26; ep.: Alecius, Bosolenus.
Lampadius consul 61,2.
Landoberhtus ep. Senonensis 222,24.
Landolenus, Landalenus (*etiam Sindulius nominatus; cf. Gall. Christ. XVI, 30*) ep. Vienensis 201,1. 218,2.
Lasclivus ep. Baiocensis 146,6.
Latina, Latona, Latunensis civitas, *S. Jean de Losne*, 192,11. 217,4,16; ep.: Palladius.
Latinius ep. Turonensis 213,40.
Launbachiarius abb. 116,17.
Laudunum v. Lugdunum-Clavatum.
Launobodus ep. Luxoviensis 213,37.
Launomundus ep. Luxoviensis 192,19.
Launoveus presb. Aurelianensis 147,26. 149,31.
Launovius presb. 184,15.
Laurentius presb. Arvernensis 66,14.
Lausonicensis ecclesia, *Lausanne*, 218,27; ep.: Arricus.
Lauto ep. Constantiensis 66,11. 84,15. 86,31. 98,15. 110,9 (Constantiensis vel Brivoverensis).
Lavanianus ep. Silvanectensis v. Libanius.
Leborius ep. Mauriennensis 213,34.
Legerius presb. Engolismensis v. Kierius.
Lemovica, Lemodica, Lemovicina, Lemovicina, Lemodicina civitas, ecclesia, *Limoges*, 96,19. 98,2. 112,9. 172,21. 214,2. 216,38; abb.: Pater-nus, Iohannes; archidiac: Bantardus; ep.: Roricius, Feriolus, Felix.
Lengonica civit. v. Lingonis.
Leo ep. Senonensis 66,12. 84,6. 86,10.
Leobardus ep. Nannetensis 201,13. 203,16.
Leoboverya abbatissa S. Crucis Pictav. 177,3.
Leodoaldus ep. Baiocensis 191,16.
Leodoberhtus, Loudoberhtus ep. Parisiensis 201,26. 203,11.
Leodomundus ep. Elusanus 191,7.
Leodomundus ep. 'ex civitate Uallesse', *Wallis* (?), 191,31.
Leonatius presb. 184,16.
- Leons- Leont- Leont-**
Leontianus, Leoncianus (Leptianus 18,28) ep. Constantiensis 10,3,21. 11,26,45. 13,10,30. 14,22 (ex civit. Briovera).
Leontius ep. Aurelianensis 04,16.
Leontius, Leoncius, Leontius ep. Burdegalensis 96,11. 98,4,6. 112,6. 117,12. 120,29. 146,23.
Leontius, Leoncius ep. Elusanus 9,30. 10,27. 11,2,39. 12,22,36. 14,3.
Leoncius ep. Santonensis 201,36. 203,7.
Leontius presb. Vapincensis 28,10. 39,8,35 (*hic falso episcopus nominatur*).
Leptianus v. Leontianus.
Leubonus, Leubinus ep. Carnotensis 110,21. 116,17. 117,19.
Leucadius, Leugadius ep. Batocensis 84,11. 85,17. 98,18. 111,17.
Leudastes comes Turonensis 162,17.
Leudebertus v. Leodoberhtus.
Leudegarius ep. Augustodunensis 920,17,18,21. 922,4,8.
Leudegisilus diaconus 184,18.
Leudobaudis ep. Sagensis 180,4. 147,25. 149,36. 150,3. 151,11.
Leudomeris ep. Catalaunensis 192,24.
Leudunensis civit. r. Lugdunum.
Leugadius v. Leucadius.
Leusus ep. Trecensis 213,15.
Leutadus ep. Ausciensis 216,21.
Libanius, Lybanus, Libanus, Levanius, Lavanius ep. Silvanectensis 10,2,21. 11,27. 12,3,24,34. 13,34. 14,14.
Liberius archidiac. Massiliensis 120,14.
Liberius ep. Aquensis 111,4. 115,7.
Liberius — Petrus Marcellinus, Felix — praef. praet. Galliarum atque patricius 46,17. 58,28. 54,22,31. 58,42.
Licerius, Lucerius ep. Ellorrensis 147,26. 149,33. 150,2. 151,10. 173,5.
Licerius ep. Vindascensis 213,39.
Licinius ep. Ebroicensis 84,18. 85,24. 97,23. 111,2.
Licinius, Lycinus, Licinus ep. Turonensis 9,20. 10,12. 11,1,36. 12,19,34. 18,7. 14,28.
Lidardus, Lidaritus c. Litardus.
Lemovicina civit. v. Lemovica.
Lingonia, Lingoris, Lingonica, Len-gonica, Lingonensis civitas, ecclesia, *Langres*, 29,12. 70,20. 86,6. 110,1. 141,14. 149,28. 161,9,31. 172,30. 191,30. 201,28. 203,9. 213,12; ep.: Gregorius, Tetrius, Pappolus, Mum-molus, Miechius, Modoaldus, Ber-toaldus; presb.: Enantius s. Venantius, Piolus.
Litardus, Lidardus, Litaredus, Litharedus, Lidaritus ep. Oxoensis 9,40. 10,16. 11,20. 12,4,17. 18,27. 14,30.
Litmad ** 25,17.
Liudigisilus ep. Aurelianensis 191,20.
Lixovi, Loxovias, Lixivina, Lixoviensis, Lixogensis civitas, ecclesia, *Li-*

- sicu;* 86,23. 98,19. 110,22. 192,19. 218,37; abb.: Eustasius; ep.: Theudobaudis, Launomundus, Launobodus; mon.: Agrestinus; presb.: Edebius.
- Lopacharus ep. Ebredunensis 191,38.
- Loperianus r. Loperianus.
- Lopicinus r. Lupicinus.
- Lopus r. Lupus.
- Lorione civit. v. Elleroua.
- Lotharius r. Chlothacharius.
- Loxoxia civitas, *Lexubie* (*cf. Friedrich p. 44*), 192,4; ep.: Chamne-gilus.
- Lucerius r. Licerius.
- Lucerius, Lucerius ep. Dicensis 98,1. 111,15. 117,16. 141,11. 147,22. 148,31. 149,48. 150,32.
- Lugdunum, Lugdonum, Lugdunensis, Leudunensis civitas, ecclesia, urbs, *Lyon*, 18,14. 29,3. 31,14. 32,22. 86,2. 106,2,8. 108,21. 189,15,22,26. 140,42. 148,23. 153,6,23. 154,32. 160,39. 161,18. 163,12. 172,1,8. 178,16. 190,18. 200,32. 203,4. 213,1; ep.: Viventiolus, Lopus, Sacerdos, Nicetius, Priscus, Aridius, Tropicus s. Theodericus, Candericus, Genesius; — canon 31,11.
- Lugdunum-Clavatum, Lugdunum-Glavatum, Laudunum, Lugdunense-Clavatum civitas, ecclesia, *Laon*, 112,17. 192,7. 201,8. 203,11; archidiac.: Medulfus; ep.: Gennobaudis, Rigobertus, Hainoldus.
- Luperianus, Loperianus, Lopertianus ep. Foroiuliensis 42,6,20. 43,28. 53,26. 54,21. 58,22.
- Lupicinus, Lupicenus, Lopicinus op. Engolismensis 9,33. 10,27. 11,11. 12,2,12. 13,16,24. 14,7. 04,22. 98,8.
- Lupo vir int. dux 216,12.
- Lupoaldus ep. Moguntiensis 203,19.
- Lopus, Lopus ep. Catalaunensis 70,11,27. 71,4.
- Lopus ep. Lugdunensis 84,2. 85,2.
- Lopus ep. Senonensis 191,6.
- Lopus, Lopus ep. Suessionensis 9,41. 10,17. 11,15. 12,21. 13,19. 14,12.
- Lutiva civitas, *Lodère*, 70,25; ep.: Deuterius.
- Lybanius r. Libanius.
- Lyceinius r. Leineius.
- M.**
- Magnobodus, Magnobodus ep. Andegavensis 191,12. 201,12. 203,16.
- Magnulfus ep. Tolosanus 173,17.
- Magnus ep. Cemelensis et Nicensis 111,12. 120,2.
- Magnus ep. civitatis ignotae 213,24.
- Magoneciacensis civitas, *Mainz*, 203,13; ep.: Lupoaldus.
- Malardus ep. Carnotensis 213,14.
- Mandrosus r. Maurusus.
- Mappinius ep. Remensis 112,16.
- Marace civit. (?) 191,32. — *Friedrich corrigerere vult*: Camarace i. e. *Canbray*; ep.: Gaugerius.
- Marcellianus, Marcellianus presb. Nan-netensis 84,26. 88,8.
- Marcellinus — Petrus, Marcellinus, Felix, Liberius v. Liberius.
- Marcelli, S., basilica Cabillon. 162,6. 162,11,15. 163,1.
- Marcellus ep. 'ex civitate Sammo' 192,27.
- Marcellus ep. Sanitensis 192,14.
- Marcellus ep. Vicoliuliensis (Aduren-sis) 65,10.
- Marcellus vir int. 64,3,30.
- Marcianus Augustus 35,20.
- Marcianus, Marcius ep. Taranta-siensis 161,6,30. 163,33. 173,19.
- Marcus ep. Aurelianensis 98,2.
- Marcus ep. civitatis ignotae 64,29.
- Marcus presb. Vicoluliensis (Aduren-sis) 58,23.
- Mariae, S., basilica Arelatensis 36,16,17. 36,11.
- Mariae, S., matris Domini basilica Paris. 196,4,17.
- Marinus ep. civitatis ignotae 115,11.
- Marinus presb. Avenionensis 111,11.
- Marinus ep. Aventicensis 172,31.
- Maroveus ep. Pictaviensis 178,1.
- Martianus, Martillianus r. Marc—.
- Martinus ep. Turonensis 122,16. 127,4. 180,5; feria S. Martini 157,14.
- Maslaco villa regia 229,18.
- Masseilla, Massiliensis civitas, ecclesia, urbs, *Marseille*, 60,14,15. 172,20. 192,36; archidiac.: Liberius; ep.: Emeretus, Teudorus, Peter.
- Matascone, Matascone, Matasenensis, Matascensis, Maticensis, Matucen-sis, Materconensis civitas, ecclesia, urbs, *Mâcon*, 85,14. 90,21. 99,4. 109,11. 141,8. 156,1,29. 160,41. 161,29. 163,17. 164,1. 172,26. 191,19. 206,18. 213,1; ep.: Placidus, Caedonius, Eusebius, Deodatus; — canones 156,16; synodus 156,16. 161,37. 173,32.
- Matthews, Mathew ep. Arausianus 117,20. 120,6.
- Mauricius r. Maurusus.
- Mauriennatis, Mauriennensis, Mauri-nensis ecclesia, *Maurienne*, 161,6,33. 173,11. 218,24; ep.: Hyconius, Le-borius.
- Maurolenus ep. 'Coserin' urbis' (*Conseranensis?*) 216,30.
- Maurusus, Maurusius, Maurusio, Mauri-cius, Mauricius, Mandrosus ep. Ebrocensis 10,4,24. 11,22,43. 12,36. 13,3,28. 14,19.
- Mavortius consul 41,34.
- Maximus ep. Aquensis 38,3,24. 39,24. 53,19. 54,18. 58,3,32. 61,3. 96,17 (*hic nominatur 'episcopus secundae Nar-bounensis'*). 99,1.
- Maximus ep. Caduricensis 110,5.
- Maximus ep. Diensis 191,37.
- Maximus, Maximus ep. Genavensis 80,4. 34,8,18.
- Maximus ep. Valentiniensis 141,17.
- Medardo presb. 184,18.
- Medardus presb. 184,12.
- Medardus presb. 184,37.
- Medorius ep. Senonensis 201,2.
- Medigisilus, Medigisilus ep. Turo-nensis 201,8. 203,7.
- Medovechus, Medovechus ep. Melienensis 111,8. 116,17. 117,19.
- Medulius archidiac. Laudunensis 112,17.
- Melanius ep. Albensis 111,14.
- Melanius, Melianus ep. Redonensis 9,37. 10,12. 11,22. 13,5,10. 14,27.
- Meldus, Meldensis civitas, ecclesia, *Meaux*, 111,3. 192,5. 201,31. 203,10; ep.: Medovechus, Gundosildus.
- Mettis, Metenatum, Metensis civitas, ecclesia, urbs, *Metz*, 70,30. 176,39. 201,30. 203,6; ep.: Hesperius, Ar-nulfus.
- Miechius ep. Lingonensis 191,26.
- Migetius ep. civitatis ignotae 117,32.
- (Milevitani) Melevitani canones 130,3.
- Minutalis presb. Caduricensis 98,12.
- Modestus op. Venetensis 9,39. 10,15. 11,21. 12,14. 18,18,20. 14,24.
- Modoaldus ep. Lingonensis 201,38. 203,9.
- Modoaldus ep. Trevirensis 203,8.
- Modogarnomo castrum in diocesi Burdigalensi 216,11.
- Montanus ep. civitatis ignotae 38,5,28.
- Mummolus dux 163,7.
- Mummulus, Mummulus ep. Lingonensis 161,3,31. 172,30.
- N.**
- Naepus r. Nepus.
- Namatius, Namicius, Namaticius op. Aurelianensis 161,1,28. 172,37.
- Nammælus, Nammatus ep. Eugoli-mensis 201,22. 203,14.
- Namatus vir int. 64,5.
- Namatus, Namnotis, Namutis, Nam-letes, Namnetum, Namnitica, Nam-netica, Nametica, Namnatica civitas, ecclesia, *Nantes*, 9,36. 10,11. 11,17. 14,26. 86,8. 97,22. 99,17. 148,33. 191,15. 201,15. 203,16. 213,41; archidiac.: Chadoc; ep.: Epyfanus, Eumerius, Felix, Eufronius, Leobardus, Sallapius; presb.: Marcellianus.
- Narbonensis secunda prov. *pro*: Aquen-sis civitas, *Aix*, 96,17 (*cf. Longnon p. 184, n. 4; 189, n. 5*); ep.: Maximus.
- Nobernensis civit. v. Nevernum.
- Nectarius ep. Augustodunensis 110,2.

- Nepus, Naepus ep. Abrincensis 9,22.
10,16. 11,16. 12,5,23,32. 13,22. 14,21.
Nestorius haereticus 101,9.
(Neuster), Niuster 222,17.
Nevernum, Nivernum, Nivernis, Ni-
vernium, Nevernensis, Niven-
nensis, Nebernenis, Nibornensis
civitas, ecclesia, Nevers 30,14. 86,2.
97,19. 110,12. 141,6. 155,2. 101,2,30.
172,28. 191,34. 201,21. 213,7; ep.:
Taurianus, Rusticus, Ardius,
Aeoladius, Agricola, Raurecus.
Nicasius op. Engoliensis 173,2.
Necia, Nicia, Nicaensis civitas, ecclesi-
a, Nizza, (cf. Cemelensis civit.)
111,12. 173,20. 192,12; ep.: Magnus,
Catholinus, Abraham; presb.:
Actius.
Nicenum concilium 209,8.
Nicetus, Nicetius, Nicetus op. Ausci-
ensis 9,29. 11,10,38. 12,11. 13,18. 14,2.
Nicetus op. Lugdunensis 139,23. 140,42.
Nicetus, Nicetius, Nicesius, Eusebius
ep. Trevirensis 70,8,24. 71,2. 109,6.
117,10 (Eusebius).
Nicolaus presb. haereticus 128,12;
Nicolaitarum haereticus 128,11.
Niobaudis presb. 184,8.
Niuster r. Neuster.
Nivernum civit. r. Nevernum.
Noxiomo civit. r. Noviomagum.
Noe 61,24.
Noninius presb. 184,20.
Noviomagum, Noxiomo (*cerimile
legendum esse Noniomo*), Noloman-
gina civitas, ecclesia, Noyon, (cf.
Veromandis) 11,24. 192,15. 201,30.
213,32; ep.: Suffronius, Berthimus,
Aigahardus, Eligius.
- O.**
- Octodorusium, Octorinsium, Octodo-
rensis civitas, ecclesia 30,1. 90,25.
109,15. (*Octodurum erat sedes epi-
scopalis ciritalis Vallensium usque
ad a. 549, postea sedes Sedunum
translate est*, cf. Sedunis); ep.:
Constantius, Rufus.
Onoldius abb. Albigensis 216,31.
Opilio consul 35,20. 37,39. 38,20. 39,22.
Opilio vir inl. 54,2,26.
Optardinus, Optardinus presb. Arver-
nensis 84,25. 86,7.
Optatus abb. Cabellicensis 112,1.
Optatus ep. Antipolitanus 147,22.
148,28. 149,44. 150,34. 173,14.
Oranius r. Uranus.
Orbatus presb. Sononensis 65,12.
Orestes consul 61,2.
Orestis ep. Vassatensis 172,15.
Oriens 57,10; Orientalis provincia
66,22.
- P.**
- Palladius cognata et inesta coniunctio
Stephano coniuncta' 34,13.
LL. Concilia.
- Palladius, Balladius ep. Autissiodo-
rensis 201,20. 203,10. 213,10.
Palladius ep. Latitensis 192,11.
Palladius ep. Santonensis 147,24.
149,19. 150,1,44. 104,10. 172,22.
Palladius ep. Telonensis 110,10. 120,10.
Palladius ep. Vicovallensis (Adurense)
191,8.
Pantagatus ep. Viennensis 84,4. 85,6.
Pantagatus vir inl. 64,4,27.
Pappulus ep. Carnotensis 146,33.
147,28. 148,10,12. 107,22. 172,24.
Pappulus, Pappulus I. ep. Genavensis
98,6. 111,10.
Pappulus II. ep. Genavensis 213,9.
Pappulus ep. Lingonensis 147,25.
149,26. 150,2. 161,7.
Pappus ep. Aptensis 101,5,34. 103,19.
173,22.
Parisius, Parissius, Parisiorum, Paris-
iorum, Parisiaca, Parisiaca, Para-
siaca, Parisiensis civitas, ecclesia,
urbis, Paris 9,24. 10,17. 11,18. 14,16.
86,18. 98,6. 109,17. 116,8. 142,8.
146,20,33. 147,27. 148,18,29. 149,39.
160,8. 151,13,18. 172,29. 186,20. 190,10.
192,29. 193,13. 196,17,27. 197,22. 200,26.
201,26. 203,11,24. 206,1. 214,1; abh.:
Amphilochius, Germonildus; ep.: He-
raclius, Amelius, Saffaracu, Germanus,
Ragnemodus, Ceraunius, Leo-
doberhtus, Audobertus; — bas.:
S. Mariac, S. Petri; canones 116,25.
141,24; concilium, synodus 140,22.
186,11.
Pasatenis urbs r. Vasate.
Passivus ep. Sagensis 65,6. 84,10.
85,22. 97,12. 110,10.
Paternus abb. Lemovicensis 214,2.
Paternus ep. Abrincensis 140,5.
Paulinus junior consul 72,19. 84,3.
85,6,9.
Paulus, S. apost. 47,24. 52,2,3. 59,17.
129,6,9,16.
Paulus ep. Diensis 173,10.
Pectavus, Pectavos, Pectavis, Pecta-
vum, Pectava, Pectavensis, Pecta-
vensis civitas, ecclesia, urbs, Po-
tiers, (cf. Ratiate) 14,8. 97,6. 99,18.
176,1,17. 177,4. 191,13. 201,29. 203,16;
ep.: Adelius, Daniel, Maroveus,
Ennoaldus, Iohannis; presb.:
Asclipius.
Pelagius haereticus 47,1.
Peladius presb. Aventicensis 30,15.
Pentadina ep. civitatis ignotae 61,14.
Perpetuus op. Abrincensis 65,2. 84,28.
86,9. 98,17.
Petrocorius, Petrocorius, Petrogoris,
Petrocorica, Petrogori civitas, ec-
clesia, Périgueux 9,28. 11,5. 14,6.
172,36. 192,32. 216,20; ep.: Cron-
pius, Carterius, Agius, Ermeno-
maris.
Petrunius ep. Vaisonensis 213,30.
Petrus, Peter.
Peter abba de Doroverno 192,36.
- Petrus, S. apost. 48,26. 183,20.
Petri, S. basilica in castro Modogar-
nione 215,13.
Petri, S. basilica Park. 140,39. 151,18.
158,12. 190,16. 197,23. 203,24.
Peter ep. Massiliensis 192,36.
Petrus ep. Santonensis 9,26. 10,19.
11,4,41. 12,6,16. 14,5.
Petrus presb. Arausicanus 112,2.
Petrus, Marellinus, Felix, Liborius
r. Liberius.
Philippus, Phylippus ep. Viennensis
140,40. 147,21. 148,10. 149,42. 150,24.
Pietavensis civit. r. Pectavus.
Plentus ep. Aquensis 173,10.
Plonus presb. Lingonensis 141,14.
Placidus ep. Maticenensis 84,8. 86,14.
98,21. 99,4. 109,11. 117,13.
Polemius ep. Agemensis 147,24. 149,13.
150,1,48.
Pologronius ep. Sistaricensis 103,24.
173,18.
Porcius, Portianus ep. Diniensis
38,6. 39,3,33. 41,37. 42,24. 43,17.
58,4,37. 61,5.
Pontissimus ep. Vapincensis 213,26.
Prætextatus, Prætextatus.
Prætextatus, Prætextatus ep. Aptensis
30,18. 37,40. 38,23. 63,20. 64,19. 61,6.
96,20. 99,3.
Prætextatus ep. Cabillicensis 112,1.
119,26.
Prætextatus, Prætextatus ep. Rotom-
agensis 186,26. 145,21. 151,20.
164,16. 167,32. 172,10. 174,14.
Prætextatus ep. (Cabillicensis aut
Rotomagensis) 117,18.
Praumatius ep. Augustodunensis 29,13.
Presidius ep. Convenensis 65,4.
Principius ep. Cenomanensis 9,34.
10,21. 11,14,44. 18,9. 14,24.
Principius ep. civitatis ignotae 42,5,28.
43,21. 53,24. 54,6. 58,34.
Priscus ep. Lugdunensis 147,21.
148,23. 149,42. 150,25. 164,32. 160,29.
161,13. 168,12. 164,16,17. 172,8.
Proardius ep. 'ex civitate Bessuntionis'
(Vesuntionensis?) 191,1. (r. 191,24).
Probianus ep. Bituricensis 117,11.
146,20.
Probianus presb. Bituricensis 98,3.
Probus diae. Ebredunensis 112,3.
Procilianus, Proculeianus ep. Ausci-
ensis 65,6. 97,18. 110,4. 115,6.
Promotus ep. Glandovensis 147,23.
149,6,44. 150,4,0.
Promotus presb. Carnotensis (ep. Du-
nensis) 147,7,34. 148,14.
Promotus ep. sedem non habens 173,31.
Prosodionus presb. 65,16.
Prosper, Prosper ep. Vinciensis 42,1,18.
43,26. 58,7,40. 61,9.
Protadius archidiac. Remensis 112,15.
Protadius clericus 43,8.
Protagius ep. 'ex civitate Besuntione'
(Vesuntionensis?) 191,24. (r. 191,1).

- Protasius ep. Sedunensis 213,18.
Prosper c. Prosper.
- Q.**
- Quintilius archidiaconus Vaisonensis 120,12.
Quintilius ep. Vaisonensis 147,23.
149,3,44. 150,39.
Quintianus ep. Rutenensis 9,25. 10,18.
11,5,40. 13,2,41.
- R.**
- Raciata civit. c. Ratiate.
Ragnobertus c. Regnoberhtus.
Ragnemodus, Ragnobodus ep. Parisiensis 151,23. 172,29.
Ragnericus ep. Ebroicensis 213,38.
Ragoaldus, Rigoaldus ep. Valentiniensis 154,39. 160,40. 161,27. 163,15.
172,28.
Ratiate, Rasiata, Raciateca ecclesia,
Réze, 9,32. 10,36. 11,12; ep.: Adol-
fus (*qui in libris miss. β episcopus
Picardensis nominatur*; cf. *Lon-
gues p. 567*).
Raurecus, Rauracus ep. Nevernensis
191,34. 201,21. 213,7.
Redonus, Rethonus, Redonensis, Re-
donica, Rodonica civitas, ecclesia,
Rennes, 9,37. 10,12. 11,22. 14,27.
110,19. 191,14. 214,4; abb.: Bertol-
fus; ep.: Melanius, Fybidolus,
Virturius, Haimoaldus, Rioterius.
Regemius civitas, ecclesia, *Riez*, 80,27.
111,20. 149,27. 163,20. 173,8. 203,12.
213,28; diac.: Claudinus; ep.: Con-
tumiliosus, Faustus, Emeterius,
Claudius, Urbicus, Claudius.
Regnoberhtus, Ragnobertus ep. Baio-
censis 201,10. 203,9.
Remedius ep. Bituricensis 100,32.
101,16.
Remus, Remorum, Remensis civitas,
ecclesia, *Rheims*, 70,28. 112,15. 191,6.
201,4; archidiaconus: Protadius; ep.:
Flavus, Mappinius, Egidius, Ro-
mulus, Sonnacius.
(Resbacensis) abb. Agilus.
Rethonus civit. c. Redonus.
Richerius ep. Senonensis 203,8.
Ricomerus ep. Aurelianensis 149,37.
Rigoaldus c. Rigoaldus.
Rigobertus ep. Laudunensis 192,7.
Rioterius ep. Redonensis 214,4.
Roco ep. Augustodunensis 191,9.
Rodanus ep. civitatis ignotae 61,12.
Rodomagum civit. c. Rotomao.
Rodonica civit. c. Redonis.
Roma, Urbs 17,12. 57,38. 207,10; Romana
ecclesia 59,22,32; lex 2,21. 129,18;
Romanus 124,8; papa: Bonifacius.
Romacharius presb. 184,21.
Romulus ep. Remensis 203,4.
- Roricius, Ruricius, Roritus ep. Lo-
movicensis 70,6,22. 71,2. 96,19. 99,2.
112,9.
Roricius presb. 184,8.
Rotomao, Rotomao, Rodomagum,
Rotomagensis, Rothomagensis, Ro-
tomanus civitas, ecclesia, *Rouen*,
9,21. 10,18. 11,3. 14,18. 85,19. 90,15.
98,44. 128,24. 135,26. 146,21. 172,10.
190,21. 213,3; ep.: Victritus, Gel-
daredus, Flavius (Elafius), Praetex-
tatus, Hildulfus, Audinus.
Rotenus, Rotenus, Rotina, Rotonica
civit. c. Rutenus.
Rufinus ep. Conveniensis 173,1.
Rufus ep. Octodorensis 96,26. 99,13
(de Vale). 109,15.
Ruricius c. Roricius.
Rusticus ep. Cadurcensis 201,17. 203,14.
Rusticus, Rusticus ep. Nevernensis
84,20. 86,2. 97,19.
Rusticus I. ep. Vicoiuliensis (Adu-
rensis) 58,23. 61,12.
Rusticus II. ep. Vicoiuliensis (Adu-
rensis) 172,37.
Rutenus, Rutinus, Rotenus, Rotemus,
Rutena, Rotina, Rutenicum, Rute-
neea, Rotonica civitas, ecclesia,
Rodez, 9,26. 10,18. 11,7. 13,41. 70,26.
97,2. 99,9. 177,126. 178,2,5. 192,6.
201,14. 203,19; ep.: Quintianus, Dal-
matius, Theodosius, Verus; — ter-
minus 177,11.
- S.**
- Sabastius ep. civitatis ignotae 65,15.
Sabaodus c. Sapaudus.
Sacerdos ep. Lugdunensis 108,21.
115,32.
Saeculatius ep. Diensis 30,6. 34,8,19.
Saffaracus ep. Parisiensis 109,17.
115,32. 118,14,19,21.
Sagensis, Sagensis, Boxotena (Salus)
ecclesia, *Séz*, 86,32 (cf. 49). 97,12.
110,10. 149,35. 213,36; ep.: Passivus.
Leudobaodus, Amilarcius.
Sagittarius ep. Vapincensis 117,23.
149,7. 150,1. 151,2. 152,2.
Sagrius presb. 184,31.
Sallappius ep. Namnetensis 213,41.
Salomo rex Iudeorum 47,17.
Salunius ep. Albigensis 162,23.
Salunius ep. Ebredunensis 147,23.
149,6,44. 150,38. 152,2.
Salunius, Salonus ep. Genavensis
141,7. 147,23. 149,1,44. 150,37.
Salutaris ep. Aventicensis (cf. *Lon-
gues p. 50 et 225, n. 2*) 30,15 (23).
Salvius ep. Bernarnensis 216,22.
Salvius ep. civitatis ignotae (Bernar-
nensis?) 208,1.
Sammo civitas 192,37; ep.: Marcellus
(cf. *Friedrich*, qui Oximum
corrigeret cult; nobis ridetur Sam-
mum lapsu scribue ex Sanisium
- exsistisse, quae civitas, ut aliae,
in subscriptionibus huius concilii
bis scripta vocentur).
- Samson op. Dolensis 146,9.
- Sanuhol diae. Burdegalensis 201,40.
- Sanctonius, Sanctonius, Sancitonex,
Sanctonica civit. c. Santonias.
- Sanetus ep. Tarantensis 30,3.
- Saulidum, Senectum, Senacium, Sa-
niensis civitas, ecclesia, *Senes*,
97,17. 119,22. 173,29. 192,14; ep.:
Simplicius, Vigilius, Marcellus.
- Santonias, Santonis, Sancfonus, Sanc-
tonex, Santonica, Sancitonex civi-
tas, ecclesia, urba, *Saintes*, 9,26.
10,12. 11,4. 14,6. 98,7. 110,2. 120,29.
149,10. 172,32. 191,10. 201,26. 203,7.
216,25; ep.: Petrus, Eusebius, Eme-
rius, Palladius, Audoberhtus, Leoni-
cius, Agnobertus; presb.: Aus-
nius.
- Sapandus, Sabaudus.
- Sapaudus abb. Andegavensis 112,19.
- Sapaudus, Sabaudus, Saupaudus ep.
Arelatensis 117,9. 119,10. 147,31.
148,31. 149,42. 150,29. 163,11. 173,14.
- Sabaudus ep. Trevirensis 190,22.
- Sapaudus presb. 184,6.
- Sauricatum villa 175,18.
- Savinus ep. Bernarnensis 172,38.
- Scipilio ep. Elusanus 216,19.
- Scipillo presb. Constantiensis 98,15.
- Secundinus ep. Sistaricensis 191,29.
- Sedunis, Sedonis, Sidonensis civitas,
ecclesia, *Sion (Sitten)*, 173,27. 192,22.
213,18; ep.: Eliodorus, Dracoaldus,
Protasius.
- Sigismundus c. Sigismundus.
- Segisterica, Segesterica civit. c. Siste-
rone.
- Senacium, Senocatum civit. c. Sani-
sum.
- Senica philos. 125,27.
- Senonis, Senonus, Senonensis, Seno-
nica, Senonica civitas, ecclesia,
Sens, 86,10. 109,10. 148,25. 160,31.
161,16. 172,12. 184,36. 191,5. 201,2.
203,8. 213,4; ep.: Leo, Constitutus,
Artemius, Lupus, Mederius, Riche-
lius, Armentarius, Laudoberthus;
presb.: Orbatus.
- Senotus, Senocatus ep. Elusanus 201,6.
203,1.
- September diae. Antipolitanus 111,23.
- Sequanum territorium 162,12.
- Sesemundus ep. 'Coserannis urbis'
(Conseraneus?) 216,27.
- Sessionae, Sessionis, Sissionis, Sessio-
nica civitas, ecclesia, *Soissons*,
9,41. 10,17. 11,15. 14,12. 175,10. 192,20.
201,32. 203,12; ep.: Lupus, Drocti-
gillus, Ansarius.
- Sestilius c. Sextilius.
- Sevardus presb. 184,9.
- Severus, Siverus ep. civitatis ignotae
88,8. 99,6.
- Severus presb. Telonensis 120,10.

- Sextilius, Sextilius, Sestilius, Sextilius ep. Vassatensis 9,81. 10,26. 11,9. 12,1,18. 13,14,22. 14,4.
 Siagrius *v. Syagrius.*
 Sibaldus sp. Agonensis 216,32.
 Sidonensis civit. *v. Sedunis.*
 Sigibertus, Sygibertus I. rex Francorum 146,25. 149,42; *uxor: Brunichildis.*
 Sigismundus, Segismundus rex Burgundiae 16,4. 30,38. 31,14,21. 39,38.
 Sigisterica civit. *v. Sisterone.*
 Sigrius vir int. *v. Syagrius.*
 Silvanectis, Silvinctis, Silvaneectensis civitas, ecclesia, *Sentis*, 10,2,21. 11,27. 14,16. 111,7. 201,34. 203,12; ep.: *Libanus, Gonoternus, Aigomarus.*
 Silvester ep. Cabillonensis 29,6. 34,2,10.
 Silvester ep. Vesuntionensis 147,24. 148,21,44. 150,41. 160,34. 161,19. 172,19.
 Simon Bariona 48,25.
 Simon magus 186,19.
 Simplicius, Symphlicius op. Sanitensis 97,17. 119,22.
 Sindulfus ep. Viennensis (*c. Landolenus*) 203,6.
 Sindulfus presb. 184,11.
 Simidius ep. civitatis ignotae 117,12.
 Sissionis civit. *v. Sessionae.*
 Sisterone, Sigisterica, Segisterica, Segesterica civitas, ecclesia, *Sisteron*, 29,9. 97,10. 112,8. 149,11. 163,24. 173,18. 191,29; diac.: Cyprianus; ep.: Valerius, Avolus, Genesius, Pologronius, Secundinus; presb.: Aegcius.
 Sofronius *v. Suffronius.*
 Solactus ep. Coloniensis 191,2.
 Sonnacius, Sonnatius, Sunnacius ep. Remensis 191,6. 201,4. 203,4.
 Spectatus *v. Expectatus.*
 Spelius *v. Hesperius.*
 Spira civitas, *Spiter*, 192,31; ep.: *Hildericus.*
 Stephani, S. eccl. Autissiodorensis 228,16.
 Stephanus quidam ex officio regis Sigismundi 31,19,20. 32,21. 34,18.
 Stratoburgum civitas, *Strassburg*, 192,30; ep.: Ansoldus.
 Siagrius *v. Syagrius.*
 Suffronius, Sofronius ep. Vermandensis s. Noviomagensis 10,1,20. 11,24,42. 12,16. 13,25. 14,11.
 Sulpius I. ep. Bituricensis 104,16. 172,13.
 Sulpicius, Sulpius II. ep. Bituricensis 200,33. 203,7.
 Sunnacius *v. Sonnacius.*
 Sustratius, Sustracius ep. Cadurensis 65,1. 84,27. 86,11. 98,12.
 Syagrius, Siagrius, Siagrius, Syagrius, Siagrius ep. Augustodunensis 141,5. 147,22. 148,37. 149,48. 150,34. 154,36. 160,33. 161,21. 172,14.
 Syagrius, Siagrius I. ep. Gratianopolitanus 117,39. 141,9.
 Syagrius II. ep. Gratianopolitanus 191,32.
 Syagrius presb. 184,19.
 Syagrius, Sigrius vir int. 53,30. 54,25.
 Sygibertus *v. Sigibertus.*
 Symphorianus, S. 163,1.
 Symphlicius *v. Simplicius.*
- T.
- Tarantasia, Terentasia, Tarantadesis, Durantusensis, Daramdasensis civitas, ecclesia, *Tarentaise*, 30,8. 161,8,38. 103,28. 173,19. 213,17; ep.: Sanctus, Marcius, Baudomarus.
 Tauricianus ep. Nevernensis 30,14.
 Tegredius abb. 184,19.
 Telone, Telonisensis, Tilonensis ecclesia, *Toulon*, 59,11. 96,18. 98,48. 110,16. 120,10. 149,38. 173,15; ep.: Cyprianus, Palladius, Desiderius; presb.: Severus.
 Teudobaudus *v. Theudobaudus.*
 Terentasia civit. *v. Tarantasia.*
 Ternicus ep. Vesuntionensis (?) 222,24.
 Terradius *v. Tetradius.*
 Tetradia uxoris Eulalii com. Arvern., postea Desiderii com. 177,12.
 Tetradius, Thetradius, Tytradius, Thedradius, Tredarius op. Bituricensis 9,19. 10,11,40. 11,36. 12,8,31. 13,39.
 Tetradius, Terradius op. Vesuntionensis 117,21. 141,16 (*cerisimile est Serium in cono. Lugd. a. 567. aut 570. per errore Viroicensis pro Vindasicensis scripsisse.*)
 Tetradius, Tetradius op. Vindasicensis 147,26. 149,31. 150,2. 151,3.
 Tetricus ep. Autissiodorensis 223,13.
 Tetricus, Tetricus op. Lingonensis 110,1. 117,14. 141,14.
 Teudericus *v. Theudericus.*
 Teudorus *v. Theudorus.*
 Teudosius *v. Theodosius.*
 Teudulfus presb. 184,7.
 Theodadius *v. Tetradius.*
 Theodeberthus *v. Theudeberthus.*
 Theodericus *v. Theudericus.*
 Theodoaldus op. Carnotensis 191,27.
 Theodobertus *v. Theudoberthus.*
 Theodomodus presb. 184,15.
 Theodosius, Theodosius, Tendosius ep. Autissiodorensis 10,5,25. 11,29. 12,4,16. 13,23. 14,10.
 Theodosius ep. Rutenensis 177,26.
 Theodosius ep. Vaisonensis 120,12.
 Thetradius *v. Tetradius.*
 Theudeberthus, Theodobertus, Theodoberthus I. rex Francorum 66,11. 71,1. 100,9.
 Theodericus, Theodericus, Tendosius.
- Theodericus ep. Lugdunensis *v. Treteus.*
 Teudericus II. rex Francorum 178,14.
 Theodericus III. rex Francorum 222,8,4. 17; *maior domus: Hebreinus.*
 Theudobaudus, Theudobaudus, Teobaudus ep. Luxoviensis 84,17. 85,23. 98,19. 110,22.
 Theudorius, Theudorius, Teudorius.
 Theudorius ep. Arelatensis 214,7.
 Theudorus, Theodorus ep. Consarenensis 112,18. 115,8.
 Theudorus ep. Massiliensis 172,29.
 Theudorus presb. Baiocensis 98,13. 111,18.
 Theodosius *v. Theodosius.*
 Tholosa *v. Tolosa.*
 Thomasus op. civitatis ignotae 115,12.
 Thoribius presb. Genavensis 98,6.
 Tilonensis civit. *v. Telone.*
 Tollo, Tullensis civitas, ecclesia, *Toul*, 111,1. 192,19; ep.: Alodium, Eudila.
 Tolosa, Tholosa civitas, *Toulouse*, 173,17. 191,30. 192,29. 201,28. 203,14; ep.: Magnulfus, Hiltigisilus (?), Willegisilus.
 Tomianus ep. Engolismensis 216,29.
 Tongrorum, Tungriensis ecclesia, *Tungri*, (*cf. Traiecto*) 70,28. 109,18; ep.: Domicianus.
 Toronus, Toronorum, Toronica civit. *v. Turonis.*
 Traiecto, Traiecto civitas, *Maastricht*, *terat sedes episcopalis episcoporum civil. Tungrorum* 70,28. 192,21; ep.: Domicianus, Bettulfus.
 Tranquillus presb. Genavensis 111,16.
 Tranrobadius presb. 177,29.
 Trapecius, Trapidius ep. Arausicanus 163,16. 172,32.
 Trecas, Trecassis, Tricassis, Tricasium, Trigassimum, Trecasina, Trecassina, Tricassina, Trecassiniensis civitas, ecclesia, *Troyes*, 9,28. 10,16. 11,19. 14,9. 111,10. 148,40. 160,36. 161,17. 173,25. 191,35. 213,16; ep.: Camillianus, Ambrosius, Gallomanus, Agrecius, Agricola, Laenus.
 Trecastina, Trecassina, Tricassina, Trecassinorum, Trecassinorum, Trecassiniensis civitas, ecclesia, *St. Paul Trois-Châteaux*, 30,19. 97,1. 99,11. 141,12. 149,23. 160,37. 161,25. 163,25. 173,23. 213,25; ep.: Florentius, Heraclius, Victor, Eusebius, Betto; presb.: Eusebius.
 Tredadius *v. Tetradius.*
 Treiecto civit. *v. Traiecto.*
 Treticus *s. Theodericus ep. Lugdunensis* 200,32. 203,6.
 Treveria, Treverina, Trevereca, Triverica civitas, ecclesia, *Trier*, 70,34. 109,6. 190,22. 201,9. 203,8; ep.: Nicetus, Sabaudus, Anastasius, Mordaldus.

- Tricassina, Tricassinorum, Tricassinae civit. v. Trecastina.
 Tricassis, Tricassum, Tricassina, Tricassum civit. v. Treas.
 Triveria civit. v. Trewiers.
 Tullenensis civit. v. Tollo.
 Tungrinus civit. v. Tongrorum.
 Turonis, Toronus, Turonisi, Toronorum, Turonica, Turonica, Toronica civitas, ecclesia, *Tours*, 9,30, 10,12, 11,1, 14,29, 80,4, 96,10, 98,41, 112,6, 122,9, 135,27,41, 176,12,14, 201,3, 203,7, 213,49; abb.: Bettu; c.m.: Leudastes; ep.: Martinus, Licinius, Inurionus, Agresius (?), Eufronius, Gregorius, Medigilus, Latinus; presb.: Campanus (Cyprianus), Vitalis (?); — canones 121,15.
 Turpia presb. 58,24.
 Tytradius c. Tetradius.
- U.**
- Uetieinsum civit. v. Euetica.
 Unacharius c. Annacharius.
 Uranius, Oranius ep. civitatis ignotae 42,3,18, 43,27.
 Urbicus ep. Regensis 163,20, 173,8.
 Urbicus ep. Vesuntionensis 109,14.
 Urbs c. Roma.
 Ursicinus, Ursinus ep. Cadurensis 173,7, 178,1.
 Ursulus ep. Gratianopolitanus 84,15, 86,19.
 Ursus ep. Vicoiuliensis (Adurensis) 216,24.
 Usicius c. Esychius.
 Uxuma, Uxoma, Uxona, Exomenia civitas, ecclesia, *Usson (Ossimo-rum civit., cf. Longnon, p. 315)*, 9,40, 10,16, 11,20, 14,20; ep.: Litar-dus.
- V.**
- Valatonius ep. Vapincensis 191,39.
 Vale ecclesia, Vallesse civitas (?), *Wallis*, (cf. Octodorusium civit.) 99,13, 191,31; ep.: Rufus, Leodo-mundus.
 Valentia, Valentine, Valencia-censis civitas, ecclesia, urbs, *Valence*, 29,8,59,8,110,20, 141,17, 154,39, 160,40, 161,27, 102,6,20, 163,15, 172,23, 213,18; d.i.c.: Astemius; ep.: Apol-linaris, Gallus, Maximus, Ragnal-dus, Insidius.
 Valentinus abb. Cabellicensis 61,16.
 Valerius ep. Nistaricensis 29,9.
 Valesius presb. Gratianopolitanus 141,9.
 Vapineo, Vappincensis, Vappeneen-sis, Vappicensia, Vapineensis, Vap-pensis civitas, ecclesia, *Gap*, 30,8, 97,26, 110,12, 149,7, 163,21, 173,9, 191,39, 213,26; ep.: Constantius, Velleius, Sagittarius, Aridius, Va-latoni, Potentissimus; presb.: Leontius, Honoratus.
 Vasato, Vasatis, Vastica, Vastica, Vastia, Pasatensis civitas, ecclesia, urbs, *Bazas*, 9,31, 10,25, 11,3, 14,4, 172,15, 191,18, 216,23; ep.: Sexti-lius, Orestes, Gudualdus, Gundulfus.
 Vassone, Vastinum, Vasinus, Vase-nis, Vasideensis civitas, ecclesia, vicus, *Vaison*, 29,7, 41,15, 56,26, 90,36, 99,7, 149,3, 161,7,36, 163,22, 173,20, 191,36, 213,30; archidia-c: Quinidius; ep.: Gemellus, Aletius, Theodosius, Quinidius, Artomius, Vincutius, Petrusius; — canones 56,13, 58,42; synodus 56,12,14.
 Vastica civit. v. Vasate.
 Velleius, Velleius ep. Vapineensis 97,35, 110,12, 117,16, 120,8.
 Venantius ep. Vivariensis 30,12, 70,13,29, 71,3.
 Venantius presb. Lingonensis 84,23, 86,6 (Euantius).
 Venduaseensis civit. v. Vindesca.
 Venitus, Vinetus, Venetica civitas, ecclesia, *Vannes*, 9,39, 10,15, 11,21, 14,38; ep.: Modestus.
 Ventio, Vintio, Vintiensis, Vencensis civitas, ecclesia, *Vence*, 97,10, 110,8, 173,16, 213,16; ep.: Prosper, Deu-therius, Aurilianus; presb.: Cy-mianus.
 Veranus ep. Cabillicensis 172,34.
 Veredunensis civit. v. Viredonum.
 Veromandia, Viromandia, Vermandis civitas, *St. Quentin (sedes episco-palis civitatis Veromanduorum erat Noviomagus-Noyon, cf. Lou-gnon p. 410)*, 10,12, 14,11; ep.: Suffronius.
 Verus ep. Rutenensis 192,6, 201,14, 203,18.
 Vesontiensis, Vesontiensis civit. v. Besuntio.
 Vesta dea 129,22.
 Vicoiulio, Vicoiuliensis civitas *Aire*, 172,37, 191,8, 216,24; ep.: Marcellus, Rusticus, Palladius, Ursus; presb.: Marcus.
 Victor ep. Curiensis, qui et praeses fuisse videtur (cf. Friedrich p. 40), 192,8.
 Victorius ep. Gratianopolitanus 29,10, 34,4,17.
 Veturius ep. Redonensis 186,2.
 Victor op. Tricastinensis 141,12, 147,25, 149,25, 150,1, 151,1, 160,37, 161,25.
 Victorius Aquitanus 87,16.
 Vietritius op. Rotomagensis 128,21.
 Vienna, Viennensis, Viennensis civitas, *Vienne*, 17,14, 29,1, 86,6, 109,3, 140,40, 148,19, 154,34, 160,30, 161,14, 163,13, 172,9, 178,14, 190,20, 201,1, 203,6, 213,2; ep.: Avitus, Julianus, Pantagatus, Esychius, Philippus, Euantius, Desiderius, Domnolus, Landolenus s. Sindulfus, Blidramus.
 Vigilinus ep. Sanitensis 173,39.
 Vigilius presb. 184,2.
 Vincentius ep. Bellieensis 117,21, 141,3.
 Vincentius ep. Vastonensis 101,36.
 Vincentius presb. Cadurensis 84,37, 86,11.
 Vincentius presb. Burdegalensis 112,6.
 Vincentius presb. Bienes 111,15, 141,11.
 Vincenti, S. eccl. Cabilon. 209,1, 214,11.
 Vincentius consul 36,20.
 Vindesca, Vindasecum, Vendu-secum, Vindauensis civitas, eccle-sia, *Venasque*, (cf. Carpentorate) 97,20, 149,31, 192,1, 213,29; ep.: Clematius, Totadius, Ambrosius, Licerius.
 Vindimialis, Vindemialis op. Arau-canis 42,5,21, 49,29, 53,27, 54,32, 58,9, 61,10, 97,4, 99,14, 112,2.
 Vindonensium, Vindonensis, Vindon-uensis civitas, ecclesia, *Windisch*, 30,5, 97,9, 109,21; ep.: Bubuleus, Grammatius.
 Vinetus civit. v. Venitus.
 Vinobaudis abb. 184,2.
 Vinobaudis presb. 184,11.
 Vintio, Vintiensis civit. v. Ventio.
 Viranensis civit. v. Vivarensis.
 Viredonum, Viridonum, Veredunensis, Viridonensis, Viridunensis civitas, ecclesia, urbs, *Verden*, 70,31, 109,20, 176,24, 192,26, 201,33, 203,11; ep.: Desideratus, Harimeris, Godo.
 Viromandia civit. v. Veromandia.
 Visensionensis, Visoneensis civit. v. Besuntio.
 Vitalis presb. missus ab 'Agrecio ep. ecclesiae Toronicae' 112,5.
 Vivarensis, Viranensis civitas, ecclesia, *Viviers*, (cf. Albensis, nam eadem ecclesia modo Vivarensis modo Albensis appellata est, v. Gall. Chr. XVI, 539) 30,12, 70,29; ep.: Venan-tius.
 Viventiulus ep. Lugdunensis 18,14, 29,3, 34,1.
 Viventius archidia-c. Albigensis 112,11.
 Viventius peccator (verisimiliter epi-scopus, sed civitas eius ignota est) 97,14.
 Vuarnacharius haereticus quidam 206,19.
 Vuarnacio civitas, *Worms*, 192,16; ep.: Berthulfus.
 Vullegisilus, Vulgillisilus ep. Tolosanus 191,23, 201,28, 203,13.
 Vulfoleudus ep. Bituricensis 213,5.
 Vulthrogoto regina, uxor Childe-berti I. regis Francorum 105,1.

Z.

Zaccheus 52,28.

INDEX RERUM.

A.

Abbas. Abbates in episcoporum potestate consistant et ab episcopis corrigantur. *Aurel.* a. 511. c. 19 (p. 7).
Abbatis qui episcoporum praeccepta despiciunt. *Aurel.* a. 533. c. 21 (p. 64).
Abbatem duobus monasteriis praesidere interdictum. *Epaon.* a. 517. c. 9 (p. 21).
Abbatis duos in uno monasterio esse non debet. *Cabil.* a. 639—654. c. 12 (p. 210).
Abbatis a monasterio longius evagari non dovent. *Arel.* a. 554. c. 3 (p. 119).
Abbatibus ad dominos ire sine episcopi commendatione non licet. *Aurel.* a. 511. c. 7 (p. 4); *Cabil.* a. 639—654. c. 16 (p. 211).
Abbatis saeculari patrocinio ne utantur. *Cabil.* a. 639—654. c. 15 (p. 211).
Abbatem sine omnium abbatum concilio non elicendum. *Turon.* a. 567. c. 7 (p. 124).
Abbatis ne absque culpa removeantur. *Conc. inc. loci post* a. 614. c. 11 (p. 195).
Abbatis damnati aut sponte remoti ad honorem suum ne revertantur. *Latin.* a. 673—675. c. 17 (p. 219).
Abbatem in culpa aut fraude reportum, qui ab episcopo suo successorem accipere noluerit, ad metropolitani iudicium deducendum. *Epaon.* a. 517. c. 19 (p. 24).
Abbas ab episcopo non canonice electus recurrit ad synodum aut mortuo episcopo, qui eum electi, a successore eius revocetur. *Paris.* a. 614. c. 4 (p. 187).
Abbatis semel in anno cum episcopo convenient. *Aurel.* a. 511. c. 19 (p. 7). Kal. Nov. ad concilium convenire iubentur. *Autissiod.* a. 573—603. c. 7 (p. 180).
Abbatibus tamquam suum vindicare non licere, quod monasteriis collatum est. *Aurel.* a. 541. c. 11 (p. 89).
Abbati mancipia monachis donata manumittere non licere. *Epaon.* a. 517. c. 6 (p. 21).
Abbati alienare vel obligare quidquam sine permisso episcopi non licere. *Aurel.* a. 538. c. 26 (p. 81).
Abbati ad nuptias ambulare non licere. *Autissiod.* a. 573—603. c. 24 (p. 182).
Abbati apostolia dare non licere. *Aurel.* a. 533. c. 13 (p. 63).

Abbatibus non licere filios de baptismo habere. *Autissiod.* a. 573—603. c. 26 (p. 182).
Abbates canonem et regulam s. Benedicti custodire debet. *Conc. Leudegarii* a. 663—680. c. 15 (p. 221).
Abbas si in emendandis monachis negligens fuerit. *Autissiod.* a. 573—603. c. 23 (p. 181).
Abbas si mulierem in monasterium ingredi permisit. *Ibid.* c. 26 (p. 182).
Abbatissae contra regulam quidquam facere non licere. *Arel.* a. 554. c. 5 (p. 119).
Absolutio. Absolvi potest a successore episcopo, qui a decessore damnatus est. *Epaon.* a. 517. c. 28 (p. 25).
Accusatio. Qui ad accusationem non admittendi sint. *Clipp.* a. 626. aut 627. c. 17 (p. 199); *conc. sub Sonnatio hab.* a. 627—630. c. 15 (p. 205).
Poenae eorum, qui innocentes apud principes aut indices accusant. *Matisc.* a. 583. c. 19 (p. 159).
Presbyter vel diaconus nisi per saecularem personam apud iudicem accusationem ne moveat. *Autissiod.* a. 573—603. c. 41 (p. 183).
Adas peccatum. *Araus.* a. 629. c. 1. 2 (p. 46. 47).
Adulterium. Poena clericorum honorariorum, qui adulterium commiserint. *Aurel.* a. 538. c. 7 (p. 75).
Adulteri si ad ecclesiam confugerint. *Aurel.* a. 511 c. 1 (p. 2).
Altaria nisi lapidea chrismatis unctione non sacrandae. *Epaon.* a. 517. c. 26 (p. 26).
In aliena dioecesi episcopo altaria consecrare non licet. *Aurel.* a. 538. c. 16 (p. 78); a. 549. c. 8 (p. 103).
Super uno altari una die duas missas dicere non licet neque in altari, ubi episcopus missas dixerit, presbyter eadem die missas dicat. *Autissiod.* a. 573—603. c. 10 (p. 180).
Apostolia (epistola) qui dare prohibiti sint. *Aurel.* a. 533. c. 13 (p. 63); *Turon.* a. 567. c. 6 (p. 123).
Archipresbyter in parochia ne laicus sit. *Clipp.* a. 626. aut 627. c. 21 (p. 200); *conc. sub Sonnatio hab.* a. 627—630. c. 19 (p. 205).
Archipresbyterum sine compresbyterorum concilio non eliciendum. *Turon.* a. 567. c. 7 (p. 124).
Archipresbyteri ne absque culpa removeantur. *Conc. inc. loci post* a. 614. c. 11 (p. 195).
Ne homines saeculares archipresbyteri fiant, nisi quem episcopus pro merito personas necessarium

ecclae indicaverit. *Ibid.*; *Latun.* a. 673—675. c. 9 (p. 218).
 Archipresbyter clericorum incontinentiam episcopo vel archidiacono denuntiet. *Autissiod.* a. 573—603. c. 20 (p. 181).
 Arrepteli ('qui publice aliquando adreptus est') presbyteri aut diaconi ne fiant. *Aurel.* a. 538. c. 6 (p. 75).
 Auguria. De lis qui auguria observant. *Aurel.* a. 511. c. 30 (p. 9); *Autissiod.* a. 573—603. c. 4 (p. 180); *Clipp.* a. 626. aut 627. c. 16 (p. 199); conc. sub *Sonnatio hab.* a. 627—630. c. 14 (p. 204).

B.

Baptismus. Baptismi legitimum tempus paschae festivitas. *Matisc.* a. 585. c. 3 (p. 166); *Autissiod.* a. 573—603. c. 18 (p. 181).
 In alieno pago infantes ne baptizentur. *Autissiod.* l. l.
 Qui baptizandi ordinem nescit, ne presbyter vel diaconus ordinetur. *Aurel.* a. 533. c. 16 (p. 63).
 Baptizandis prius manuum impositio et sacri olei perunctio praebatur. *Matisc.* a. 585. c. 3 (p. 166).
 Presbyter aut diaconus poenitens quando baptizare possit. *Aurel.* a. 511. c. 12 (p. 4).
 Baptisterium. In baptisterio corpora sepelienda non sunt. *Autissiod.* a. 573—603. c. 14 (p. 181).
 Basilica v. ecclesia.
 Benedicti S. regulas ab abbatibus et monachis observandae sunt. *Conc. Leudegarii* a. 603—680. c. 15 (p. 221).
 Beneficia abbatibus et clericis a rege petere sine commendatione episcopi non licet. *Aurel.* a. 511. c. 7 (p. 4).
 Bigami. *Epaon.* a. 517. c. 2 (p. 19); *Arel.* a. 524. c. 3 (p. 37); *Aurel.* a. 538. c. 6 (p. 75); a. 541. c. 10 (p. 89).
 Bonosaci rebaptizabant. *Aurel.* a. 538. c. 34 (p. 83).

C.

Calix. In oblatione sacri calicis non nisi vinum aqua mixtum offeratur. *Aurel.* a. 541. c. 4 (p. 88); *Autissiod.* a. 573—603. c. 8 (p. 180).
 Canones inconclusi serventur. *Aurel.* a. 549. c. 24 (p. 108); *Cabil.* a. 639—654. c. 2 (p. 209).
 Quibus diebus canones in ecclesia legendi sint. *Matisc.* a. 583. c. 9 (p. 157).
 Clerici parochiani ab episcopo canonum statuta sibi necessaria percipiunt. *Aurel.* a. 541. c. 6 (p. 88). Nulli sacerdotum canones ignorare licet. *Aurel.* a. 538. c. 33 (p. 83); *Carcen.* a. 527. (p. 43). Captivorum epistulae quomodo scribendas et examinandas sint. *Lugd.* a. 583. c. 2 (p. 154). Captivi a Christianis redimendi sunt. *Cabil.* a. 639—654. c. 9 (p. 210). Qui redditus ad redemptionem captivorum impendendi sint. *Aurel.* a. 511. c. 5 (p. 4); *Matisc.* a. 585. c. 5 (p. 167). Communione privandi, qui per vim alios captivant. *Lugd.* a. 507. aut 510. c. 3 (p. 140). Carceribus detentis quomodo consulendum sit. *Aurel.* a. 549. c. 20 (p. 107).

Carceres singulis diebus Dominicis ab archidiacono vel praeposito visitandi. *Ibid.*
 Chrisma presbyter ad medium quadragesimum petat. *Autissiod.* a. 573—603. c. 6 (p. 180). Impeditus archidiaconum suum mittat ad archidiaconum. *Ibid.*
 Chiasmatio sanis haereticis conversuris nisi ab episcopo ne tribuatur; morientibus presbyteros subvenire permittit. *Epaon.* a. 517. c. 16 (p. 23). Clericus. Clerici non ordinaudi: Bigami et internuptarum mariti. *Epaon.* a. 517. c. 2 (p. 19); *Arel.* a. 524. c. 3 (p. 37); *Aurel.* a. 541. c. 10 (p. 89). Qui ex concubinis filios habent aut defunctis uxoribus concubinas publice sibi sociaverint. *Aurel.* a. 538. c. 10 (p. 76). Poenitentes. *Epaon.* a. 517. c. 3 (p. 20); *Arel.* l. l.; *Aurel.* a. 538. c. 6 (p. 75). Servi. *Aurel.* a. 511. c. 8 (p. 5); a. 538. c. 29 (p. 81); a. 549. c. 6 (p. 102). Saeculares nisi aut regi iussiono aut cum iudicis voluntate. *Aurel.* a. 511. c. 4 (p. 4). Quos publicus consus spectat praster permisum principis vel iudicis. *Clipp.* a. 626. aut 627. c. 8 (p. 198); conc. sub *Sonn.* hab. a. 627—630. c. 6 (p. 203). Clericus alterius sine episcopi proprii permisso nemo suscipiat neque ordinet. *Areern.* a. 535. c. 11 (p. 68); *Aurel.* a. 538. c. 17 (p. 79); a. 549. c. 5 (p. 102); *Arel.* a. 554. c. 7 (p. 119); *Cabil.* a. 639—654. c. 13 (p. 211); *Latun.* a. 673—675. c. 7 (p. 218). Ante ordinationem presbyteri aut diaconi si quis e populo forte vita eius, qui ordinandus est, cognoscit, dicere ne desistat. *Conc. Aspasii* a. 551. c. 5 (p. 114). Clerici si venerint sine episcopi proprii litteris, ad communionem ne admittantur. *Epaon.* a. 517. c. 6 (p. 20); *Aurel.* a. 538. c. 18 (p. 79); *Clipp.* a. 626. aut 627. c. 14 (p. 199); conc. sub *Sonnatio hab.* a. 627—630. c. 12 (p. 204). Metropolitanani a comprovincialibus, comprovinciales a metropolitanano et comprovincialibus distinguntur. *Aurel.* a. 538. c. 4 (p. 74). Reliqui clerici a propriis episcopis corrigitur. *Aurel.* a. 549. c. 3 (p. 101). Si episcopo resistant clerici, metropolitanus, si episcopus metropolitanus resistant, comprovinciales dent solatum. *Turon.* a. 567. c. 11 (p. 124). Clericis extranearum mulierum familiaritatem habero non licet. *Aurel.* a. 538. c. 4 (p. 74); *Cabil.* a. 639—654. c. 3 (p. 209). Episcopis, presbyteris, diaconis. *Aurel.* a. 511. c. 29 (p. 8); *Epaon.* a. 517. c. 20 (p. 24); *Areern.* a. 535. c. 16 (p. 69); *Aurel.* a. 549. c. 3 (p. 101); conc. *Aspasii* a. 551. c. 2 (p. 113); *Matisc.* a. 583. c. 1 (p. 156); *Lugd.* a. 583. c. 1 (p. 154). Subdiaconi. *Turon.* a. 567. c. 10 (p. 124). Clerici honoratores ab uxoribus se abstineant. *Aurel.* a. 549. c. 4 (p. 102); *Matisc.* a. 583. c. 11 (p. 158). Presbyteri, diaconi. *Areern.* a. 535. c. 13 (p. 68); *Lugd.* a. 583. c. 1 (p. 154). Episcopi, presbyteri, diaconi. *Aurel.* a. 541. c. 17 (p. 91). Subdiaconi. *Aurel.* a. 538. c. 2 (p. 73); *Autissiod.* a. 573—603. c. 20. 21 (p. 181). Ad distingudos clericos, qui extraneas mulieres domi habent, episcopus negligens ne sit. *Turon.* a. 567. c. 12 (p. 125). Archipresbyteri et alii clericis coniugati, quibus cautella segregati ab uxoribus vivere debeant. *Ibid.* c. 20 (p. 127). Quibus feminis propinquis cum clericis habitare permittatur. *Areern.* a. 535. c. 16 (p. 69); *Turon.* a. 567. c. 10 (p. 124); *Lugd.* a. 583. c. 1 (p. 154); *Matisc.* a. 583. c. 1 (p. 156); conc.

inc. loci post a. 614. c. 8 (p. 194); *Burdeg.* a. 663—675. c. 3 (p. 216); *Latin.* a. 673—675. c. 4 (p. 218). Etiam prolixius horis indecomitibus vitandas sunt. *Aurel.* a. 549. c. 3 (p. 101). Clerici dies feriatus cum episcopis celebrant. *Matis.* a. 583. c. 10 (p. 167). Clerici symbolum apostolorum et fidem s. Athanasii recensere debent. *Conc. Leudeg.* a. 663—680. c. 1 (p. 221). Clerici inde a subdiacono in ecclesia, dum missae dicuntur, stare non licet. *Autissiod.* a. 573—603. c. 18 (p. 181). Clerici inde a subdiacono post ordinationem numero non debent. *Aurel.* a. 588. c. 2. 7 (p. 73. 75). Presbyteris et diaconis nulla ratione numero licet. *Conc. inc. loci post a. 614. c. 19* (p. 195). Clericorum filii in potestate episcoporum sunt. *Aurel.* a. 511. c. 4 (p. 4). Clerici publicis actionibus a iudicibus applicari non debent. *Aurel.* a. 541. c. 19 (p. 90). Clerici a tutelis excusandi sunt. *Ibid.* Clerici saeculare mundeburdum nisi cum conventionia episcopi ne habeant. *Burdeg.* a. 663—675. c. 3 (p. 215). Clerici inde a diacono usuras exercere vetantur; negotia interdicta sub alieno nomine exercere prohibentur. *Aurel.* a. 538. c. 30 (p. 82). Clerici canes et accipitres ad venandum habere non licet. *Epaon.* a. 517. c. 4 (p. 20); *Matis.* a. 585. c. 18 (p. 170). Episcopi, presbyteri, diaconi ne venationes exerceant. *Latin.* a. 673—675. c. 15 (p. 219). Nullus clericorum arma ferre praesumat. *Latin.* a. 673—675. c. 2 (p. 218). Clerici ne ad locum examinationis reorum accedant neque ad locum, ubi rei interficiuntur. *Matis.* a. 585. c. 19 (p. 171). Clerici Iudeorum convivia evitent. *Epaon.* a. 517. c. 15 (p. 22). Clerici vestimentis, quae religionem decent, utantur. *Matis.* a. 583. c. 5 (p. 156); *Burdeg.* a. 663—675. c. 1 (p. 215). Clerici crimen capitale committentes deponantur. *Aurel.* a. 511. c. 9 (p. 5); *Epaon.* a. 517. c. 22 (p. 24). Clericus falsitatem admittens ab ordine regradetur; peccata bieunio excommunicatur. *Aurel.* a. 538. c. 9 (p. 76). Clerici qui officia sua non implent, quomodo distingendi sint. *Aurel.* a. 533. c. 14 (p. 63); a. 538. c. 22 (p. 80). De clericis in potentium dominibus constitutis, si quod ecclesiae debent, implore neglexerint et de ipsis rei dominis, si clericos de agendo officio ecclesiae prohibuerint. *Aurel.* a. 541. c. 26 (p. 93). De clericis ad saecularium patrocinia confugientibus. *Aurel.* a. 538. c. 12 (p. 77); *Conc. Aspasii* a. 551. c. 4 (p. 114); *Paris.* a. 614. c. 5 (p. 187). De rebellibus et coniurantibus clericis. *Aurel.* a. 538. c. 24 (p. 80); *Clipp.* a. 626. aut 627. c. 3 (p. 197); *Conc. sub Sonnatio hab.* a. 627—630. c. 2 (p. 203). Clerici in falso testimonio convicti. *Epaon.* a. 517. c. 13 (p. 22). Clerici adulteri. *Aurel.* a. 538. c. 8 (p. 76).

Clerico clericum apud iudicem saecularem convenire non licet. *Matis.* a. 583. c. 8 (p. 157); *Autissiod.* a. 573—603. c. 35 (p. 189). Qui quid adversus presbyterum, diaconum, subdiaconum habuerit, in notitiam episcopi perducat. *Matis.* a. 585. c. 10 (p. 169). Si quis clericus episcopi sui sententiam putat insultant, recurrit ad synodum. *Aurel.* a. 538. c. 23 (p. 80). Clericorum actiones non apud laicos, sed apud episcopos comprovinciales exerceantur. *Conc. Aspasii* a. 551. c. 4 (p. 114). Clericis sine permisso episcopi saeculare iudicium expetere non licet. *Epaon.* a. 517. c. 11 (p. 22); *Aurel.* a. 588. c. 35 (p. 83); *Clipp.* a. 626. aut 627. c. 20 (p. 199); *Conc. sub Sonnatio hab.* a. 627—630. c. 18 (p. 205). Clericus pulsatus apud saecularem iudicem respondeat. *Epaon.* a. 517. c. 11 (p. 22). Commonitas ab episcopo ne absque presbytero aut archidiacono respondeat. *Aurel.* a. 541. c. 20 (p. 91). Saeculari iudicii clericum sine permisso episcopi seu praepositi constringere non licet. *Aurel.* a. 541. c. 20 (p. 91); *Matis.* a. 583. c. 7 (p. 157). Absque causa criminali. *Matis.* l. l. Etiam ex voluntate communis actre iudicem saecularem nisi permittente episcopo clericu non licet. *Aurel.* a. 541. c. 20 (p. 92). Laico non licet clericum inconsulto episcopo ad saecularem iudicem trahere. *Aurel.* a. 538. c. 35 (p. 83). Presbyteris ceterisque ministris parochiarum de rebus ecclesiasticis quidquam alienare absque permisso et subscriptione episcopi non licet. *Aurel.* a. 538. c. 26 (p. 81); a. 541. c. 11 (p. 89). Commutatio utilis rerum ecclias omnibus episcopis permititur. *Epaon.* a. 517. c. 12 (p. 22). Concilium. Ut metropolitani singulis annis comprovinciales suos ad concilium evocent. *Aurel.* a. 533. c. 2 (p. 62); a. 538. c. 1 (p. 73); a. 541. c. 37 (p. 95); a. 549. c. 23 (p. 108); *Conc. Aspasii* a. 551. c. 7 (p. 114). Bis vel semel. *Turon.* a. 567. c. 1 (p. 122); *Cabil. praef.* (p. 208). Tertio quoque anno concilium celebretur. *Matis.* a. 585. c. 20 (p. 171). Abbatess ad concilium episcopi Kal. Nov. convenient, presbyteri medio mense Maio. *Autissiod.* a. 573—603. c. 7 (p. 180). Ab concilio abesse non licet episcopo, nisi infirmitate detentus est. *Epaon.* a. 517. c. 1 (p. 19); *Aurel.* a. 533. c. 1 (p. 62); a. 538. c. 1 (p. 73); a. 549. c. 18 (p. 106); *Turon.* a. 567. c. 1 (p. 122). Absentiam divisione sortie ne excusat. *Aurel.* a. 538. c. 1 (p. 73). Nec cuiuslibet auctoritate personae sive regiae sive privatae. *Turon.* a. 567. c. 1 (p. 122). Carnali incommodo impeditus duos presbyteros vice sua mittat. *Epist. Ariti* (p. 18). De poenis eorum, qui concilio adesse despixerint vel ante finem discesserint. *Aurel.* a. 549. c. 18 (p. 106); *Turon.* a. 567. c. 1 (p. 122); *Matis.* a. 585. c. 20 (p. 171). Corpus Domini sub cruci titulo componatur. *Turon.* a. 567. c. 3 (p. 123).

D.

Decimas fructuum omnis populus ad pauperum usum et captivorum redemptionem inferat. *Matis.* a. 585. c. 6 (p. 167).

Ex omni facultate decimas offerantur. *Epist. episcoporum prov. Turon.* (p. 137).
 Tremisses de mancipiis et pro unoquoque filio. *Ibid.* (p. 138).
 Diaconia Diaconarum ordo abrogatur. *Epaon.* a. 517. c. 51 (p. 24); *Aurel.* a. 533. c. 18 (p. 63).
 Diaconatus benedictionem quae illicite acceperint, excommunicentur, si nupserint. *Aurel.* a. 533. c. 17 (p. 63).
 Diaconus. Nemo litteras vel baptizandi ordinem ignorans diaconus ordinetur. *Aurel.* a. 533. c. 16 (p. 63). Laicus non nisi anno integro post conversionem. *Arel.* a. 524. c. 2 (p. 36). Minor XXV annorum ne ordinetur. *Ibid.* c. 1 (p. 36); *Aurel.* a. 533. c. 6 (p. 76).
 Diaconi a tutelae administratione excusentur. *Aurel.* a. 541. c. 13 (p. 90).
 Diaconus homilias recitat, si presbyter non potuerit praedicare. *Vas.* a. 529. c. 2 (p. 56).
 Diacono sine antistitio sui epistulis ambulare non licet. *Epaon.* a. 517. c. 6 (p. 20).
 Diaconis velo vel pallis scapulas suas involvere non licet. *Autissiod.* a. 573—603. c. 13 (p. 181). Diacono ad trepalium, ubi rei torquentur, staro non licet. *Ibid.* c. 33 (p. 182). Nec quemquam inserbere. *Ibid.* c. 41 (p. 183).
 Diaconus uxori copulatus ab officio removendus. *Aurel.* a. 533. c. 8 (p. 62). In poenitentia positis, si necessitas est, baptizare licet. *Aurel.* a. 511. c. 12 (p. 5).
 Diaconi relictae nubere non licet. *Aurel.* a. 511. c. 13 (p. 6); *Epaon.* a. 517. c. 32 (p. 27).
 Digami v. bigami.
 Divinationes interdictae. *Aurel.* a. 511. c. 30 (p. 9); *Autissiod.* a. 573—603. c. 4 (p. 180).
 Dominica dies quomodo observanda sit et quid operis facere licet. *Aurel.* a. 538. c. 31 (p. 82); *Matisc.* a. 585. c. 1 (p. 165); *Autissiod.* a. 573—603. c. 16 (p. 181); *Cabil.* a. 639—654. c. 18 (p. 212). Dominicis diebus oblationes altaris facienda. *Matisc.* a. 585. c. 4 (p. 166).
 Dominica die episcopo deesse ecclesiae non licet. *Aurel.* a. 511. c. 31 (p. 9).
 Dominicis diebus carcere ab archidiacono visitandi sunt. *Aurel.* a. 549. c. 20 (p. 107).

E.

Ecclesia. Non licet in ecclesia choros saecularium exercere nec convivia ibidem habere. *Autissiod.* a. 573—603. c. 9 (p. 180).
 Testamenta aut alia quaecumque instrumenta, quibus clericis aliquid ecclesiae contulerint, etiam si a legum saecularium ordine discrepant, omni stabilitate subsstant. *Lugd.* a. 567. aut 570. c. 2 (p. 140). Res ecclesiae vel pontificibus iusto documento relictae ab heredibus serventur. *Aurel.* a. 541. c. 14 (p. 90).
 Si quis ecclesiae quid contulerit, id neve ipse neve eius heredes auferant. *Aurel.* a. 541. c. 19 (p. 91); a. 549. c. 16 (p. 105); *Clipp.* a. 626. aut 627. c. 12 (p. 199); *conc. sub Sonnatio hab.* a. 627—630. c. 10 (p. 204).
 Quidquid pontificibus ab extraneis confertur, inter facultates ecclesiae computari debet. *Clipp.* a. 626. aut 627. c. 22 (p. 200); *conc. sub Sonnatio hab.* a. 627—630. c. 20 (p. 205).

Quidquid ecclesias fidei committitur cuicunque alii postmodum profuturum, inter facultates suas ecclesia computare non debet. *Clipp.* a. 626. aut 627. c. 23 (p. 200); *conc. sub Sonnatio hab.* a. 627—630. c. 20 (p. 205).
 Nemo res alterius ecclesiae sive in eodem sive in alio regno petere aut accepere presumat. *Aurel.* a. 549. c. 14 (p. 104). Nullus episcopus fultus regia liberalitate res competit alienas; quas autem possidet, restituat. *Paris.* a. 556—573. c. 3 (p. 143). Episcopus res ab alia ecclesia possessas sine audiencia usurpare ne presumat. *Clipp.* a. 626. aut 627. c. 24 (p. 200); *conc. sub Sonnatio hab.* a. 627—630. c. 21 (p. 205). Ecclesiae res vel mancipia vendere aut alienare episcopis non licet. *Clipp.* a. 626. aut 627. c. 15 (p. 199); *conc. sub Sonnatio hab.* a. 627—630. c. 13 (p. 204). Ecclesiarum res esse noscuntur episcoporum res propriae. *Paris.* a. 556—573. c. 2 (p. 143). Quod parochii erit collatum, in suam proprietatem presbyteri ne vindicent. *Aurel.* a. 541. c. 11 (p. 89). Praedia et mancipia ecclesiae a fidibus obliata in episcoporum potestate consistant. *Aurel.* a. 511. c. 15 (p. 6). Quae rex ecclesiis contulerit, in reparationem ecclesiarum, alimonia pauperum, redemptionem captivorum impendantur. *Aurel.* a. 511. c. 5 (p. 4). Si ecclesia, cui episcopus praesest, non indigeat, quidquid ecclesie parochialibus erit collatum, clericis, qui ipsi deserviunt, et pro reparacionibus ecclesiarum disponatur; si contra episcopum indiget, parochiis tantum necessaria reserventur. *Carpent.* a. 627. (p. 41). Parochiarum res saecularibus non committenda. *Cabil.* a. 639—654. c. 5 (p. 209). Ecclesiae ex saeculari lege praescriptione ne opponatur. *Aurel.* a. 511. c. 23 (p. 7). Contra ecclesiam vacantem praescriptionem temporis legibus constitutam non currere. *Aurel.* a. 541. c. 35 (p. 95). Quod clerici de remuneracione ecclesiae possederint, in ius proprietarum praescriptions temporis ne vocetur. *Epaon.* a. 517. c. 18 (p. 28); *Clipp.* a. 626. aut 627. c. 2 (p. 197); *conc. sub Sonnatio hab.* a. 627—630. c. 1 (p. 203). Successor ne auferat, quae episcopus clericis de rebus ecclesiae aut de suis donaverit. *Lugd.* a. 567. aut 570. c. 5 (p. 140). Qui agellum ecclesiae in diem vitæ suæ ab episcopo accepit, quaecumque ibi profecerit, alienare non debet nec parentibus suis relinquere. *Aurel.* a. 541. c. 34 (p. 96). Clericus qui quid de rebus ecclesiae cui serviebat adeptus est, postea episcopus alterius civitatis factus quod accepit reddat, quod emit retimeat. *Epaon.* a. 517. c. 14 (p. 22). Si quid episcopus clerico alieno de facultate ecclesiae donaverit, mortuo clerico id ad ecclesiam de eius facultate discesserat, revertatur. *Aurel.* a. 541. c. 36 (p. 96). Clericia res, quas ab episcopo in usum acceperint, deteriorare non licet. *Arel.* a. 554. c. 6 (p. 119). Bona ecclesiastica non alienanda neque obliganda. *Aurel.* a. 538. c. 13 (p. 77); a. 549. c. 13 (p. 104). Absque permisso episcopi quod alienatum erit, cum eius ordinatione revocetur. *Aurel.* a. 538. c. 26 (p. 81).

- Domus ecclesiae mortuo episcopo describenda est. *Aurel.* a. 533. c. 6 (p. 62); *Clipp.* a. 626. aut 627. c. 18 (p. 199); *conc. sub Sonnatio hab.* a. 627—630. c. 18 (p. 205).
- Ecclesiistarum res quomodo serventur. *Paris.* a. 614. c. 9 (p. 168).
- Ecclesiae Gothorum ordine catholico consecrandae. *Aurel.* a. 511. c. 10 (p. 6).
- Ecclesias haereticorum sacris usibus non applicandas, nisi quas catholicis vi abstulerint. *Epaon.* a. 517. c. 33 (p. 27).
- Venditiones a presbyteris parochiarum factae nullius momenti sunt. *Epaon.* a. 517. c. 7 (p. 20).
- Si alienatio rerum parochia no necessaria est, ne valeat nisi episcopi subscriptione firmata. *Aurel.* a. 541. c. 11 (p. 89).
- Res ecclesiae episcopus ne vendat sine metropolitani conscientia; utiles tamen commutationes permissiones sunt. *Epaon.* a. 517. c. 12 (p. 22).
- Quod episcopus de rebus ecclesiasticis alienaverit nihil de propria facultate relinquens, ad ecclesiam revocetur. *Aurel.* a. 541. c. 9 (p. 89).
- Si quid episcopus de rebus ecclesiasticis legaverit, non valebit legatum, nisi tantundem de suo proprio suppleverit. *Epaon.* a. 517. c. 17 (p. 23).
- Bona ecclesiarum inutiliter alienata intra triginta annos repetenda sunt. *Aurel.* a. 538. c. 13 (p. 77).
- Quidquid clerici de rebus ecclesiasticis ad usum sibi concessis alienavorint, eius proprietas longa possessione ecclesiae non admittitur. *Aurel.* a. 541. c. 18 (p. 91).
- Manumissi ab episcopo in libertate maneant, sed ab officio ecclesiae ne recedant. *Aurel.* a. 541. c. 9 (p. 89).
- Qui ecclesiae res possidet sub potentium nomine atque patrocinio, donec restituat, ab ecclesia arceatur. *Aurel.* a. 538. c. 25 (p. 80); a. 541. c. 25 (p. 93).
- Qui res a se ecclesie collatas revocaverit, distingendus. *Aurel.* a. 538. c. 25 (p. 80).
- Qui res ecclesiasticas retinere aut pervadere prae- sumperint, excommunicentur. *Turon.* a. 567. c. 26 (p. 134); *Paris.* a. 556—573. c. 1 (p. 142).
- Res ecclesiae a regibus petere non licet. *Arvern.* a. 535. c. 5 (p. 67).
- Qui res ecclesias confiscare aut competere prae- sumperit, perpetuo anathemate feriendus. *Paris.* a. 556—573. c. 2 (p. 143).
- Qui res ecclesiarum abstulerit, quousque reddat, communione privandus. *Aurel.* a. 549. c. 16 (p. 105).
- Ecclesiae bona qui pervaserint, primum admoneantur, si autem in pervasione persistirint, excom- municentur. *Turon.* a. 567. c. 25 (p. 134).
- Qui in agro suo habet ecclesiam, terras ei deputet sufficientes et clericos. *Aurel.* a. 541. c. 33 (p. 94).
- De iis, qui ad ecclesias confugerint, quid observandum sit. *Aurel.* a. 511. c. 1. 2. 3 (p. 2. 3); *Epaon.* a. 517. c. 39 (p. 28); *Aurel.* a. 538. c. 14 (p. 78); a. 541. c. 21. 24. 30 (p. 92. 94); a. 549. c. 22 (p. 107); *Matisc.* a. 585. c. 8 (p. 168); *conc. inc. loci post a. 614.* c. 9 (p. 194); *Clipp.* a. 626. aut 627. c. 9 (p. 198); *conc. sub Sonnatio hab.* a. 627—630. c. 7 (p. 204).
- Epiphaniorum die pascha populo in ecclesia denun- tiatur. *Aurel.* a. 541. c. 1 (p. 87); *Autissiod.* a. 573—603. c. 2 (p. 179).
- Episcopatus. Regnum aut provincialrum nova divisio episcopatum fines mutare non debet. *Paris.* a. 614. c. 11 (p. 188).
- Episcops. Quis et a quibus eligendus sit. *Arvern.* a. 535. c. 9 (p. 66); *Aurel.* a. 649. c. 10. 11 (p. 108. 104); *Paris.* a. 656—673. c. 8 (p. 144); a. 614. c. 2 (p. 180); *Clipp.* a. 626. aut 627. c. 28 (p. 200); *conc. sub Sonnatio hab.* a. 627—630. c. 26 (p. 200); *Cabil.* a. 639—654. c. 10 (p. 210); — *Arel.* a. 624. c. 1. 2 (p. 36); *Aurel.* a. 549. c. 9 (p. 103).
- Aetas legitima, electio, populi consensus ad episco- pam instituendum necessaria. *Latun.* a. 673—675. c. 5 (p. 218).
- In sua ecclesia aut, si id fieri non potest, saltem intra provinciam consecretur. *Aurel.* a. 641. c. 5 (p. 88).
- In Britannia sine metropolitani consensu vel com- provincialium episcopi ne ordinentur. *Turon.* a. 607. c. 9 (p. 124).
- Episcopus conjugem habeat ut sororem. *Turon.* a. 607. c. 13 (p. 125); *Matisc.* a. 583. c. 11 (p. 168).
- Extraneas mulieres domi ne habeat. *Aurel.* a. 511. c. 29 (p. 8); *Arvern.* a. 535. c. 16 (p. 69); *Aurel.* a. 538. c. 4 (p. 74); a. 549. c. 3 (p. 101); *Turon.* a. 567. c. 10 (p. 124); *Matisc.* a. 583. c. 1 (p. 150); *Cabil.* a. 639—654. c. 3 (p. 209).
- Nulla mulier in cubiculum episcopi ingrediatur. *Arvern.* a. 536. c. 16 (p. 69). Non absque duobus presbyteris vel diaconis. *Matisc.* a. 583. c. 3 (p. 166).
- Clerici qui episcopum custodiare debent, licentiam habent extraneas mulieres de frequentia cohabitationis sicera. *Turon.* a. 567. c. 14 (p. 125).
- Episcopia canes et accipitres ad venandum habere non licet. *Epaon.* a. 517. c. 4 (p. 20). Nec canes ad domum custodiendam. *Matisc.* a. 585. c. 13 (p. 170).
- Episcopus festivitates principales in ecclesia sua celebret. *Lugd.* a. 583. c. 5 (p. 154); *Latun.* a. 673—675. c. 8 (p. 218). Ecclesiae, cui proximus est, die Dominicino deesse non debet. *Aurel.* a. 511. c. 31 (p. 9).
- Episcopus omnibus Dominicis diebus et sollempni- tatiibus sanctis praedicare debet. *Latun.* a. 673—675. c. 18 (p. 219).
- Inter episcopos, qui sibi invicem reconciliari non posunt, electi ab utraque parte presbyteri litem finiant. *Turon.* a. 567. c. 2 (p. 123).
- Si episcopus cum coepiscopo negotium habuerit, ad metropolitani iudicium recurrit. *Lugd.* a. 567—570. c. 1 (p. 139); *Paris.* a. 614. c. 13 (p. 189).
- Si diversarum sunt provincialrum, a coniunctis metropolitanis terminandas sunt lites episco- porum. *Lugd.* l. l.
- Episcopus, si metropolitanus in propria causa bis appellatus eum audire distulerit, recurrit ad syn- odum. *Arel.* a. 549. c. 17 (p. 106).
- Episcopus alienas ecclesias vel parochias ne aggre- diatur. *Lugd.* a. 516—523. c. 2 (p. 32). In alienis dioecesis clericos ne ordinet neque altaria consecret. *Aurel.* a. 538. c. 16 (p. 78).
- Alienos clericos sine permisso episcopi sui non licet episcopo promovere. *Arel.* a. 554. c. 7 (p. 119).
- Episcoporum inter se contentiones de rebus terrenis intra annum finiantur. *Aurel.* a. 541. c. 12 (p. 90).
- Episcopus res ne compotat alienas et quas possi- det restituat. *Paris.* a. 556—573. c. 3 (p. 143).
- Episcopo vivente alius ne superordinetur. *Lugd.* a. 516—523. c. 3 (p. 33). Nisi forte in eius

- locum, quem capitalia culpa deiecerit. *Aurel. a. 649. c. 13* (p. 104). Vivens in locum suum alium ne eligat. *Paris. a. 614. c. 3* (p. 186); *Latun. a. 673—675. c. 16* (p. 219).
- Episcopus qui successorem sibi subrogaverit, a gradu decedat. *Latun. a. 673—675. c. 22* (p. 219).
- Ne duo episcopi in una civitate uno tempore sint. *Cabil. a. 639—654. c. 4* (p. 209); *Latun. a. 673—675. c. 6* (p. 218).
- Episcopus de rebus ecclesiae testamentum faciens tantundem de propria facultate supplere debet. *Epaon. a. 517. c. 17* (p. 29).
- Episcopus ad episcopum sepeliendum venire ne dissimulet. *Aurel. a. 583. c. 5* (p. 62). Quid facere debeat, si ad sepeliendum episcopum vicinum venerit. *Ibid. c. 6*.
- Episcopo mortuo ecclesiae res vel eius proprie a nullo contingantur. *Paris. a. 614. c. 9* (p. 188).
- Qui adversus episcopum habet negotium, quomodo id expedire debeat. *Aurel. a. 649. c. 17* (p. 106); *Matisc. a. 585. c. 9* (p. 168).
- Nullus episcopus litiget nisi per advocationem. *Latun. a. 673—675. c. 3* (p. 218).
- Episcopum ab eo, qui aliquid repetit, apud iudicem saecularem conveniri licet. *Aurel. a. 511. c. 6* (p. 4).
- Episcopi eo, quod saeculare est, omnibus postposito teneant religioem. *Burdeg. a. 603—675. c. 4* (p. 218); *Latun. a. 673—675. c. 1* (p. 217). Qui spiritualiter non vivunt, de officio regredentur. *Ibid. c. 10* (p. 218).
- Episcopi damnati aut sponte remoti ad ecclesias proprias ne revertantur. *Ibid. c. 17* (p. 219).
- Episcopus leprosis civitatis sua de domo ecclesiae necessaria ministret. *Aurel. a. 549. c. 21* (p. 107).
- Nemo praeter episcopum epistolam facere debet. *Turon. a. 567. c. 6* (p. 123). V. apostolia.
- Eucaristia ad salvationem corporis et animae porrigitur. *Matisc. a. 585. c. 9* (p. 169). Mortui non tradenda. *Autissiod. a. 573—603. c. 12* (p. 180). Mulier nuda manu accipere non licet. *Ibid. c. 36* (p. 182).
- Eutyches damnatus concilio. *Aurel. a. 549. c. 1* (p. 101).
- Excommunicatio. Nemo pro parvis et levibus causis excommunicetur. *Aurel. a. 549. c. 2* (p. 101). Nullus temere. *Clipp. a. 626. aut 627. c. 6* (p. 198); *conc. sub Sonnatio hab. a. 627—630. c. 5* (p. 203). Iniuste se damnatum existimans reclamat in proxima synodo. *Ibid.*
- Excommunicato ab alio nullus episcopus communicare debet. *Paris. a. 586—593. c. 7* (p. 144); *Turon. a. 567. c. 8* (p. 124); *Lugd. a. 567. aut 570. c. 4* (p. 140).
- Cum excommunicato communicare non licet. *Autissiod. a. 573—603. c. 38* (p. 182). Nec cibum sumere. *Ibid. et c. 39* (p. 183); *Aurel. a. 511. c. 11* (p. 5).
- Episcopus vel presbyter et facinus eius, quem excommunicavit, et excommunicationem ipsam vicini civitatibus et parochiis indicet; si quis, postquam ad eius notitiam venit, cum eo communicaerit, blemio communione privetur. *Conc. inc. loci post a. 614. c. 13* (p. 196).
- Exorcista mortuo uxori eius alteri nubere prohibetur. *Matisc. a. 585. c. 16* (p. 171).
- Femina in adulterio cum clero deprehensa ab episcopo distingatur et a civitate repellatur. *Aurel. a. 641. c. 28* (p. 93).
- Festivitatis. Natale Domini, pascha, pentecostem presbyteri et diaconi, qui in villulis deserviant, cum episcopo suo in civitate teneant. *Arvern. a. 535. c. 15* (p. 69). Easdem festivitates nulli civium in villa licet celebrare. *Aurel. a. 511. c. 25* (p. 8).
- Cives honoratores predictis festivitatibus ad pontifices veniant. *Arvern. a. 535. c. 15* (p. 69); *Aurel. a. 541. c. 3* (p. 88).
- Cives honoratores nocte paschae et nativitatis Domini ab episcopia benedictionem petant. *Epaon. a. 517. c. 35* (p. 27).
- Quid vetitum sit fieri in festivitatibus sanctorum. *Autissiod. a. 573—603. c. 3* (p. 179). Et in festivitate cathedralis domini Petri. *Turon. a. 567. c. 23* (p. 133).
- Fides. Fidei norma in concilio Nicaseno et Chalcedoniensi firmata ab omnibus conservetur. *Cabil. a. 639—654. c. 1* (p. 209).
- Fidei initium ex gratia Dei esse. *Araus. a. 529. c. 5* (p. 47).
- G.
- Gentilium mores Christianis imitari non licet. *Aurel. a. 541. c. 16* (p. 90); *conc. Aspasio. a. 551. c. 3* (p. 114).
- De iis, qui ad gentilium errores revertuntur. *Turon. a. 567. c. 23* (p. 133).
- Gentiles domini servorum illorum, qui ad ecclesiam configurint, requirant Christianos pro se sacramenta dantes. *Aurel. a. 549. c. 22* (p. 104).
- Gentilibus Christiani ne vendantur. *Clipp. a. 626. aut 627. c. 19* (p. 199); *conc. sub Sonnatio hab. a. 627—630. c. 11* (p. 204).
- Gratia. De gratia Dei et libero arbitrio e. concilium Arausicanum a. 529.
- H.
- Haereticos, qui in morte convertuntur, a presbyteris chrismate consignari licet. *Epaon. a. 517. c. 16* (p. 23).
- Haeretici clerici qui convertuntur, officium ab episcopo cum impositas manus benedictione accipiunt. *Aurel. a. 511. c. 10* (p. 5).
- Haereticorum clericorum conviviis clericis honoratori interesse non licet. *Epaon. a. 517. c. 15* (p. 22).
- Haeretici in Gallia per episcopos requirantur et ad fidem catholicam revocentur. *Clipp. a. 626. aut 627. c. 5* (p. 197); *conc. sub Sonnatio hab. a. 627—630. c. 4* (p. 203).
- De haereticis, qui agnoscentes reatum desiderant ad unitatem ecclesias catholicae venire. *Aurel. a. 541. c. 8* (p. 89).
- Homicida pro modo poenitentiae a sacerdote distribendus est. *Aurel. a. 541. c. 28* (p. 93).
- De poenitentia homicidarum Ancyritani canones observandi sunt. *Epaon. a. 517. c. 31* (p. 26).
- Homicidae, si poenitentiam egerit, in exitu viaticum non negandum. *Clipp. a. 626. aut 627. c. 11* (p. 198); *conc. sub Sonnatio hab. a. 627—630. c. 9* (p. 204).

De homicidis qui ad ecclesiam confugerint. *Aurel. a. 511. c. 1 (p. 2).*

I.

Idolatria. De catholicis, qui ad idola revertuntur. *Aurel. a. 533. c. 20 (p. 64).*

Idolatria et immolantibus qui se miscerent, poenitentiantur. *Clipp. a. 626. aut 627. c. 16 (p. 199); conc. sub Sonnatio hab. a. 627—630. c. 14 (p. 205).*

Qui superstitiones cibos cum paganis edunt. *Ibid. et Aurel. a. 541. c. 15 (p. 90).*

Ieiunium triduanum ante ascensionem Domini. *Aurel. a. 511. c. 27 (p. 8).*

Ieiunia monachorum per anni circulum observanda. *Turon. a. 567. c. 18 (p. 126).*

Clerici a forta s. Martini usque ad natale Domini inter in hebdomade ieiunent. *Matisc. a. 583. c. 9 (p. 157).*

De ieiunio eorum, qui in haeresim lapsi sunt. *Epaon. a. 517. c. 29 (p. 95).*

Incestus. De incestis coniunctionibus et copulationibus tractant: *Aurel. a. 511. c. 18 (p. 6); Epaon. a. 517. c. 30 (p. 26); Iugd. a. 510—528. c. 1 (p. 32); Arvern. a. 535. c. 12 (p. 68); Aurel. a. 538. c. 11 (p. 76); a. 541. c. 27 (p. 98); Turon. a. 567. c. 22 (p. 131); Paris. a. 556—573. c. 4 (p. 144); Iugd. a. 583. c. 4 (p. 164); Matisc. a. 583. c. 18 (p. 171); Autissiod. a. 573—603. c. 27—32 (p. 182); Paris. a. 614. c. 16 (p. 190); Clipp. a. 626. aut 627. c. 10 (p. 198); conc. sub Sonnatio hab. a. 627—630. c. 8 (p. 204).*

Iugonui qui se pro culpa aliqua vendiderint vel oportigneraverint, redditio pretio ad statum libertatis revertantur. *Conc. inc. loci post a. 614. c. 14 (p. 195).*

Iudei. Ne Christianis populis indices praepontantur. *Arvern. a. 535. c. 9 (p. 67); Matisc. a. 583. c. 13 (p. 158).* Nec telonarii esse permittantur. *Ibid.* Nec militant aut actionem publicam super Christianos agant. *Paris. a. 614. c. 17 (p. 190); Clipp. a. 626. aut 627. c. 13 (p. 199); conc. sub Sonnatio hab. a. 627—630. c. 11 (p. 204).*

Quibus diebus Iudeis inter Christianos publice ambulare non licet. *Aurel. a. 538. c. 33 (p. 83); Matisc. a. 583. c. 14 (p. 158).* Clericis reverentiam impendant. *Ibid.*

Iudei in monasteriorum puellarum Deo dicatarum commorari ne praesumant. *Matisc. a. 583. c. 2 (p. 156).*

Si Iudei mancipiis Christianis, quae religio Christiana vetat, imposuerint et ista confugerint ad ecclesiam, a sacerdotibus nisi pretio praestito reddi non debent. *Aurel. a. 538. c. 14 (p. 78).*

Quilibet Christianus mancipium Christianum Iudeo deserviens sive ad ingenuitatem sive ad servitium licentiam habeat redimendi. *Matisc. a. 583. c. 10 (p. 159).*

Mancipia Christiana si servire Iudeis noluerint, oblatio iusto pretio ab eorum dominio liberentur. *Aurel. a. 541. c. 30 (p. 94).*

Iudecus si mancipium Christianum ad errorem Iudaicum pertraxerit, mancipio careat. *Aurel. a. 541. c. 31 (p. 94); Matisc. a. 583. c. 17 (p. 159).*

Mancipia ipsa fisci conditionibus revocentur. *Clipp. a. 626. aut 627. c. 13 (p. 199); conc. sub Sonnatio hab. a. 627—630. c. 11 (p. 204).*

Christiani Iudeis vel gentilibus ne vendantur. *Clipp. a. 626. aut 627. c. 13 (p. 199); conc. sub Sonnatio hab. a. 627—630. c. 11 (p. 204).*

Iudasorum convivia vitanda. *Epaon. a. 517. c. 15 (p. 22); Aurel. a. 538. c. 14 (p. 78); Matisc. a. 583. c. 15 (p. 159).*

Christiani prohibentur matrimonio se cum Iudeis fungere. *Aurel. a. 538. c. 19 (p. 64); Arvern. a. 535. c. 6 (p. 67); Aurel. a. 538. c. 14 (p. 78).*

Iudex. Iudices aut potentes, qui pauperes oppriment, excommunicandi. *Turon. a. 567. c. 27 (p. 135).*

Iudices viduas et pupillas ne conveniant, nisi prius episcopo nuntiaverint. *Matisc. a. 583. c. 12 (p. 169).*

Iudex qui auxilium dare noluerit ad monachum ab uxore separandum, excommunicetur. *Turon. a. 567. c. 16 (p. 120).*

Iudex qui haereticum catholicorum rebaptizantem ad regis fidem et iustitiam non adduxerit, excommunicandus. *Aurel. a. 538. c. 34 (p. 83).*

Iudex publicus cauassum, quae inter clericum et saecularem vertitur, abque presbytero vel archidiacono audire ne presumat. *Aurel. a. 541. c. 20 (p. 91).*

Iudex clericum praeter causam criminalem, i. e. homicidio, furtum, maleficium distingere non debet. *Matisc. a. 583. c. 7 (p. 157).*

Nullus iudicium clericum ullum inchoe pontifice per se distingat vel damnet. *Paris. a. 614. c. 6 (p. 187); Autissiod. a. 573—603. c. 43 (p. 183); Clipp. a. 626. aut 627. c. 7 (p. 198); conc. sub Sonnatio hab. a. 627—630. c. 6 (p. 203).*

Iudices publici ne per parochias et monasteria nisi abbatis aut archipresbyteri invitatione discurrant. *Cabil. a. 639—654. c. 11 (p. 210).*

Iudices clericos publicis actionibus ne applicent. *Aurel. a. 541. c. 13 (p. 90); Clipp. a. 626. aut 627. c. 7 (p. 198); conc. sub Sonnatio hab. a. 627—630. c. 6 (p. 203).*

K.

Kalendas Ianuarias errore antiquo colere prohibitum. *Turon. a. 567. c. 23 (p. 133).*

Kalendas Ianuarias non licet vetolo aut cervolo facere vel streuens diabolicas observare. *Autissiod. a. 573—603. c. 1 (p. 119).*

Kalendas Ianuarias privatae per triduum litaniae institutae. *Turon. a. 567. c. 18 (p. 126).*

Kyrie eleison in omnibus ecclesiis placuit introduci et ad matutinos et ad missas et ad vespertas. *Vas. a. 529. c. 3 (p. 56).*

L.

Laicus. Laici ad vigilias et missas inter clericos stare non debent; ad orandum et communicandum laici pateant sancta sanctorum. *Turon. a. 567. c. 4 (p. 123).*

Laici contra clericos aliquid criminale proponere licet. *Epaon. a. 517. c. 24 (p. 24).*

Laico non licet clericum inconsulto episcopo ad saeculare iudicium exhibere. *Aurel. a. 538. c. 35 (p. 83).*

Laici nisi religione praemissa clerici non ordinandi. *Epaon. a. 517. c. 37 (p. 28).*

Laicus ante praemissam conversionem episcopus vel presbyter ne fiat. *Arel. a. 524. c. 1 (p. 36).*

Episcopus, presbyter, diaconus ne fiat, nisi anno

- Integro post conversionem. *Ibid.* c. 2 (p. 37); *Aurel.* a. 538. c. 6 (p. 76); a. 549. c. 9 (p. 103). Laici clericos honoratores in itinere obvios honore debito salutent. *Matisc.* a. 585. c. 15 (p. 170). Laici archipresbyteri sive institutiones andire ne differant. *Autissiod.* a. 573—603. c. 44 (p. 183). Ne saeculares contra episcoporum voluntatem clericos erigant. *Arvern.* a. 535. c. 4 (p. 67). Nullus saecularium in ecclesia scandalum excitet. *Cabil.* a. 639—644. c. 17 (p. 218). Lectores iuniores a presbyteris domi recipiendi et erudiendi. *Vas.* a. 529. c. 1 (p. 50). Iis uxores ducere et filios procreare permisum. *Ibid.* Lectorem alienum promovere vel sibi vindicare episcopo non licet. *Aurel.* a. 549. c. 5 (p. 102). Leprosis episcopus de domo ecclesiae victum et vestimentum subministrat. *Aurel.* a. 549. c. 21 (p. 107); *Lugd.* a. 583. c. 6 (p. 154). Libertos de servis ecclesiae si quos fecerit episcopus, in libertate permaneant, sed ab officio ecclesiae ne recedant. *Aurel.* a. 541. c. 9 (p. 89). Liberti absque voluntate domini, qui eos manumisserit, non ordinandi. *Aurel.* a. 549. c. 6 (p. 102). Liberti quorundamque ingenuorum ab ecclesia defensentur neque ad publicum revocentur. *Paris.* a. 614. c. 7 (p. 187). Libertorum causas magistratus ne pertractet, sed episcopus aut is, cui ille eas audiendas tradiderit. *Matisc.* a. 583. c. 7 (p. 167). Litaniae seu rogationes ante ascensionem Domini quomodo celebrandae sint. *Aurel.* a. 511. c. 27 (p. 8). In prima hebdomade mensis noni ab omnibus observandae. *Lugd.* a. 567. aut 570. c. 6 (p. 140). Litaniae privatae Kal. Ianuar. a monachis per triduum celebrantur. *Turon.* a. 567. c. 18 (p. 127).
- M.**
- Mancipium. Mancipia si sub specie coniugii ad ecclesiam configerint, talis coniunctio a clericis ne defensetur. *Aurel.* a. 541. c. 24 (p. 92). Mancipia Christiana nisi Christianis ne vendantur. *Clipp.* a. 626. aut 627. c. 18 (p. 199); *conc. sub Sonnatio hab.* a. 627—630. c. 11 (p. 204). Mancipia extra regni fines ne vendantur. *Cabil.* a. 639—644. c. 9 (p. 210). Mancipia monachis donata abbati non licet manumittere. *Epaon.* a. 517. c. 8 (p. 21). Manications toto mense Augusto fiunt. *Turon.* a. 567. c. 19 (p. 127). Manumissi. Manumisorum in ecclesia libertas cum iustitia ab ecclesiis defendatur. *Aurel.* a. 549. c. 7 (p. 102). Qui iure legitimo aut in ecclesiis aut per epistulam aut per testamentum manumissti sunt aut per longinquitatem temporis libertate fruuntur, a nullo inquietentur. *Matisc.* a. 585. c. 7 (p. 167). Manus impositio. Haeretici clerici ad fidem catholicam revertentes officium ab episcopo, quo eos dignos esse consuerit, cum impositae manus benedictione suscipiant. *Aurel.* a. 511. c. 10 (p. 5). r. *Baptismus.* Martyrarii apostolia dare prohibiti. *Aurel.* a. 533. c. 13 (p. 63). Matricula. Nomina clericorum in matricula ecclesiastica tenentur inscripta. *Aurel.* a. 541. c. 19 (p. 90). Matrimonium. Contracta matrimonia ob accedentem infirmitatem ne solvantur; qui fecerint, excommunicentur. *Aurel.* a. 533. c. 11 (p. 63). Nullus absque parentum voluntate puellam in matrimonium accipere praesumat. *Turon.* a. 567. c. 21 (p. 130); *Aurel.* a. 541. c. 22 (p. 98). Matrimonium cum relata presbyteri vel diaconi vetatum. *Aurel.* a. 541. c. 18 (p. 6). V. etiam incestae coniunctiones. Matutina. Ad matutina duodecim psalmi dicendi sunt. *Turon.* a. 567. c. 19 (p. 127). V. etiam Kyrie eleison. Metropolitanus a comprovincialibus episcopis, clericis, populo electis congregatis in unum comprovincialibus episcopis ordinatur. *Aurel.* a. 533. c. 7 (p. 62); a. 538. c. 3 (p. 73). Metropolitanus a metropolitano, quem consuetudo requirit, ordinandus. *Aurel.* a. 538. c. 3 (p. 73). Metropolitanus, si intra biennium synodus indicta non erit, anno integro missas ne faciat. *Aurel.* a. 538. c. 1 (p. 73). Metropolitanus iudicet in controversiis inter episcopos ortis. *Paris.* a. 614. c. 13 (p. 189). A metropolitano bis frusta a comprovinciali episcopo appellato ad synodum recurrentum. *Aurel.* a. 549. c. 17 (p. 106). Ministeria divina ne ad nuptiarum ornatum praestantur. *Arrern.* a. 535. c. 8 (p. 67). Neque ad defunctorum corpora obvolvenda. *Ibid.* c. 3. Episcopus qui ministeria sancta frangere praesumperit, ab officio cessabit. *Clipp.* a. 626. aut 627. c. 25 (p. 200); *conc. sub Sonnatio hab.* a. 627—630. c. 22 (p. 205). Missa. Ante completam missam populo egredi non licet. *Aurel.* a. 511. c. 26 (p. 8); a. 538. c. 32 (p. 82). Missarum celebratio hora tertia incohetur. *Ibid.* c. 15 (p. 78). Missarum sacrificia matutina et vespertina ne quis cum armis expectet. *Ibid.* c. 32 (p. 82). Missae a ieiuno presbytero vel diacono vel subdiacono celebrandae sunt. *Matisc.* a. 585. c. 6 (p. 167); *Autissiod.* a. 573—603. c. 19 (p. 181). Presbyteris, diaconis, subdiaconis non licet stare in ecclesia, dum missas dicuntur. *Autissiod.* l. l. Missas una die duas in uno altari dicere non licet. *Ibid.* c. 10 (p. 180). In oblatione calicis nihil aliud nisi vinum cum aqua mixtum adhibendum. *Aurel.* a. 541. c. 4 (p. 88); *Autissiod.* a. 573—603. c. 8 (p. 180). Reliquias sacrificiorum, quae post peractam missam in sacrario supersunt, innocentibus dandae. *Matisc.* a. 585. c. 6 (p. 167). Monachus. Monachi abbatibus omni se oboedientiae devotione sublicant. *Aurel.* a. 511. c. 19 (p. 7); *conc. Leudegarii* a. 603—680. c. 8 (p. 221). Monachi ne quid peculiare habeant. *Aurel.* a. 511. c. 19 (p. 7); *conc. inc. loci post* a. 614. c. 5 (p. 194); *conc. Leudegarii* a. 603—680. *primus tit.* (p. 221). Monachus postea uxori sociatus ecclesiastici gradus officium numquam sortiatur. *Aurel.* a. 511. c. 21 (p. 7). Qui uxorem duxerit, iudicis auxilio separetur. *Turon.* a. 567. c. 16 (p. 120). Monachi canonum ordinem et regulam s. Benedicti custodiare debent. *Conc. Leudegarii* a. 603—680. c. 15 (p. 221). Monachis familiaritatem extranearum mulierum habere non licet. *Turon.* a. 567. c. 16 (p. 120); *conc. Leudegarii* a. 603—680. c. 10 (p. 221).

- Monachis commates habere non licet. *Autissiod.* a. 573—603. c. 25 (p. 182). Nec compates. *Conc. Leudegarii* a. 603—680. c. 5 (p. 221).
- Monacho uti orario in monasterio et cyanicas habere non licet. *Aurel.* a. 511. c. 20 (p. 7).
- Monacho ad nuptias ambulare non licet. *Autissiod.* a. 573—603. c. 24 (p. 182).
- Monachi scholam habeant communem, ubi omnes iaceant aut abbate aut praeposito imminente. *Turon.* a. 607. c. 15 (p. 120); *conc. inc. loci post* a. 614. c. 5 (p. 194).
- Ne monachus alium in lecto suo colligere praesumat. *Turon.* l. l.
- Monachus juvenis ad congregationem puellarum ne accedat. *Epaon.* a. 517. c. 38 (p. 28).
- Monachi licentiam evagandi non habent. *Turon.* a. 607. c. 16 (p. 126); *Latun.* a. 673—675. c. 19 (p. 219); *conc. Leudegarii* a. 603—680. c. 6 (p. 221). Cum litteris abbatis ad archidiaconum dirigantur. *Conc. Leudegarii* l. l. Monachum alterius nullus retinere praesumatur. *Ibid.* c. 10.
- Nullus monachus collam sine episcopi vel abbatis permisso construere praesumatur. *Aurel.* a. 511. c. 22 (p. 7).
- Monachus qui adulterium commiserit aut pecuniale habere praesumingitur aut furtum fecerit, si hoc abbas emendare neglexerit, in aliud monasterium retrudatur. *Autissiod.* a. 573—603. c. 23 (p. 181).
- Monachus qui se de congregatione substraxerit, ne prius ad eucharistiae gratiam admittatur, quam ad ovile reversus erit. *Paris.* a. 614. c. 14 (p. 189).
- Monasterium. Privilegia monasteriorum induita firma permaneant. *Latun.* a. 673—675. c. 14 (p. 218).
- Monasteria nova sine episcopi notitia instituere non licet. *Epaon.* a. 517. c. 10 (p. 21).
- Ne in monasterio baptizetur nec missae defunctorum saecularium celebrentur nec corpora saecularium sepeliantur. *Conc. inc. loci post* a. 614. c. 6 (p. 194).
- Monasteria ad eum episcopum, in cuius territorio sita sunt, pertinent. *Arel.* a. 554. c. 2 (p. 119).
- Monasterium mulier ne ingrediatur. *Turon.* a. 607. c. 17 (p. 126); *Matisc.* a. 583. c. 3 (p. 156); *Autissiod.* a. 573—603. c. 26 (p. 182).
- Episcopus curam gerat de monasteriis puellarum. *Arel.* a. 554. c. 6 (p. 119).
- Quibus in monasteria puellarum intrare prohibitum sit. *Epaon.* a. 517. c. 38 (p. 28); *Matisc.* a. 583. c. 2 (p. 156).
- Quamdiu puellae monasteria expetentes vel oblatae a parentibus in ipsa qua intraverint ueste permanere debeant. *Aurel.* a. 549. c. 19 (p. 107).
- Puellae et viduae, quae in domibus propriis converuntur, si nupserint, communione priventur. *Aurel.* l. l.; *Paris.* a. 614. c. 15 (p. 190).
- Puellae monasteria relinquentes cum iis, quibus se matrimonio coniungunt, excommunicentur. *Matisc.* a. 583. c. 12 (p. 158); *Lugd.* a. 583. c. 3 (p. 164).
- Morientibus poenitentiae constituta tempora relaxanda. *Epaon.* a. 517. c. 36 (p. 27).
- Mortuis eucharistiam vel osculum tradero non licet. *Autissiod.* a. 573—603. c. 12 (p. 180). Nec pallis vel ministeria divinis eorum corpora obvolvere. *Arcern.* a. 535. c. 3 (p. 67); *Autissiod.* l. l.
- Mortui sacerdotis corpus ne opertorio corporis Dominici obtegatur. *Arvern.* a. 535. c. 7 (p. 67).
- Mulier communicans dominicalem habeat. *Autissiod.* a. 573—603. c. 42 (p. 183). Nuda manu eucha-
- ristiam ne accipiat. *Ibid.* c. 36 (p. 182). Nec manum suam ad pallam Dominicam mittat. *Ibid.* c. 97.
- Manera. De muneribus clericis ab episcopis collatis a successoribus non auferendis. *Aurel.* a. 533. c. 20 (p. 79).
- Munuscula ecclesiis collata nulla ratione fraudanda. *Arvern.* a. 535. c. 14 (p. 68).
- N.
- Novereas si quis ulla copulatione tangatur, anathema feriatur. *Aurel.* a. 533. c. 10 (p. 63).
- O.
- Oblatio. Oblatae que in altari a co provincialibus offeruntur, offerendae sunt ad formam ecclesias Arelensis. *Arel.* a. 554. c. 1 (p. 118).
- Oblatio panis ac vini ab omnibus viris vel mulieribus diebus Dominicis facienda. *Matisc.* a. 583. c. 4 (p. 166).
- Oblationes in altari factas inter episcopum et clerum dividantur; praedia in episcopi potestate sint. *Aurel.* a. 511. c. 14 (p. 6).
- Oblationum, quae parochiis in altari fiunt, tertia pars episcopo deforatur; quae in vinali, terris, mancipiis offeruntur, in episcopi potestate sint. *Ibid.* c. 15.
- Oblationes basilicis civitatum factas in potestate episcopi sint; de facultatibus vero parochiarum vel basilicarum in pagis civitatum constitutis singulorum locorum consuetudo servetur. *Aurel.* a. 533. c. 6 (p. 74).
- Conditio quam scriperit, qui oblationem mancipiorum vel locorum ecclesias fecerit, omnimodo observetur. *Conc. Aspasii* a. 551. c. 6 (p. 114).
- Qui res ecclesiae a se oblatas postmodum auferre praesumingatur, a communione ecclesiastica suspendatur; idem de heredibus eius observandum est. *Aurel.* a. 541. c. 19 (p. 91).
- Qui oblationes fidelium defunctorum, quas detinent, ecclesiae assignare tardaverint, ab ecclesiae abiendi sunt. *Aurel.* a. 533. c. 26 (p. 80); *Matisc.* a. 583. c. 4 (p. 166).
- Oblationes defunctorum, qui interempti sunt in aliquo crimen, recipi debent. *Aurel.* a. 533. c. 15 (p. 63).
- Oblationes istorum, qui se ipsis occiderint, ne recipiantur. *Autissiod.* a. 573—603. c. 17 (p. 180); *Aurel.* a. 533. c. 15 (p. 63). V. ecclesiae res.
- Officia divina. Ad ea celebranda ordinem, quem metropolitani tenent, provinciales episcopi observare debent. *Epaon.* a. 517. c. 27 (p. 25).
- Oratorium. Sanctorum reliquias in oratoriis villaribus ponere non licet, nisi clerici vicini sunt, qui sacris cineribus psallendi frequentia famulantur. *Epaon.* a. 517. c. 25 (p. 25).
- Oratoria per villas potentium constructa in potestate sint episcoporum. *Cabil.* a. 639—654. c. 14 (p. 211).
- In oratoriis domini praediorum peregrinos clericos ne intromittant, nisi quo episcopus approbaverit. *Aurel.* a. 541. c. 7 (p. 89).
- Qui in oratoriis villarum serviunt presbyteri vel diaconi, festivitates principales tenere debent cum episcopo in civitate. *Arvern.* a. 535. c. 15 (p. 69).

Ordo. Testes, quorum testimonio credens episcopus illicitam peregerit ordinationem, anno integro a communione peliantur. *Aurel. a. 538. c. 6* (p. 76).
Ordinare clericos nemo audeat, ubi episcopus defunctus est. *Aurel. a. 549. c. 8* (p. 103).
No quid episcopus de ordinationibus accipiat. *Aurel. a. 533. c. 3* (p. 62); *Turon. a. 567. c. 28* (p. 135). *V. clericus, episcopus.*
Ordo psallendi. Qualis in provincia Turonensi per anni circulos servandus sit. *Turon. a. 567. c. 19* (p. 127).

P.

Paganii v. gentiles.
Pallium. Episcopus sine pallio missas dicere ne prae sumat. *Matis. a. 583. c. 6* (p. 157).
Papa. Nomen domini papae in ecclesiis recitetur. *Vas. a. 529. c. 4* (p. 57).
Parochia. Parochias alienas ne quis episcopus invadat. *Arvern. a. 536. c. 10* (p. 67). *V. ecclesia.*
Pascha secundum laterculum Victorii celebretur. *Aurel. a. 541. c. 1* (p. 87).
Epiphaniorum die ab episcopo populis pascha de nuntietur. *Ibid.*
Pascha per sex dies festissime colendum. *Matis. a. 586. c. 2* (p. 160).
Extra pascha non licet baptizare nisi mortis ur gente periculo. *Matis. a. 585. c. 9* (p. 160); *Autissiod. a. 573—603. c. 18* (p. 181).
Pampares ne opprimantur a iudicibus et potentibus. *Turon. a. 567. c. 27* (p. 185). Pascatur ab sua quisque civitate. *Ibid. c. 5* (p. 123).
Pauperibus, qui non possunt laborare, episcopus victum et vestitum largiatur. *Aurel. a. 511. c. 16* (p. 6).
Pauperum almonia pars fructuum ecclesiasticorum attribuenda. *Ibid. c. 5* (p. 4).
Perjurium. Qui alios ad perjurium sollicitaverit, usque ad exitum communione privetur; ipse autem qui peieraverit, ab omni testimonio prohibeatur. *Matis. a. 583. c. 18* (p. 159).
Pervasores rerum ecclesiarum quomodo sint distingendi. *Aurel. a. 541. c. 25* (p. 93); *Turon. a. 567. c. 25, 26* (p. 134); *Paris. a. 566—573. c. 1* (p. 142). Item quomodo pervasores rerum episcoporum. *Paris. a. 566—573. c. 2* (p. 143). Item quomodo pervasores rerum alienarum. *Matis. a. 585. c. 14* (p. 170).
Poenitentia data confessione a sacerdote indicatur. *Cabil. a. 639—654. c. 8* (p. 210).
Poenitentia iuvenibus personis non committenda; coniugati nisi ex consensu partium et aetate iam plena. *Aurel. a. 538. c. 27* (p. 81).
Qui imminente mortis discrimine poenitentia accepta communicavit, si supervixerit, statutum tempus observare debet. *Epaon. a. 517. c. 36* (p. 27).
Poenitens mulier si rapti cum raptore habitare consenserit, excommunications usque ad exitum feratur. *Aurel. a. 538. c. 19* (p. 79).
De poena eorum, qui post susceptam poenitentiam ad saecularia relabuntur. *Aurel. a. 511. c. 11* (p. 6); *a. 538. c. 28* (p. 81); *Epaon. a. 517. c. 23* (p. 24).
Poenitentiam professi ad clericatum penitus ne vocentur. *Epaon. a. 517. c. 3* (p. 20); *Arel. a. 524. c. 3* (p. 37).

Poenitentiam qui publico profiteretur, episcopalem cathedralm nec tenere nec regere potest. *Cabil. epist. (p. 214).*
Presbyteri et diaconi poenitentes in necessitate possunt baptizare. *Aurel. a. 511. c. 18* (p. 5).
Poenitentes qui ad thorum uxorum redierint vel aliis se coniuxerint, quomodo sint distingendi. *Conc. Asparii a. 551. c. 1* (p. 113).

Praedicandi potestas presbyteria in civitate et parochiis competit; si infirmitate impediti sunt, homiliae a diaconis recitentur. *Vas. a. 529. c. 2* (p. 66).

Presbyter ne ordinetur ante triginta vitas annos. *Arel. a. 524. c. 1* (p. 86); *Aurel. a. 538. c. 6* (p. 75). Nisi ante annum integrum facta fuerit conversio. *Arel. a. 524. c. 2* (p. 37).

Sine episcopi sui conscientia in alterius civitatis territorio ne presumat basilicis et oratoris ob servare. *Epaon. a. 517. c. 5* (p. 20).

Presbyter diaconum aut subdiaconum ab ordine inscio episcopo depone ne presumat. *Arel. a. 554. c. 4* (p. 119).

Nemo litteras vel baptizandi ordinem iguorans presbyter ordinetur. *Aurel. a. 533. c. 16* (p. 63).

Presbytero ad tropalium, ubi roi torquentur, stare non licet. *Autissiod. a. 573—603. c. 33* (p. 182). Neque in illo iudice sedere, unde homo ad mortem traditur. *Ibid. c. 34* (p. 182). Nec quemquam inscribere. *Ibid. c. 41* (p. 183). Nec inter opulas cantare vel saltare. *Ibid. c. 40* (p. 183).

Presbyteri omnes medio mense Maio in civitatem ad synodum convenient. *Ibid. c. 7* (p. 180).

Cum saecularibus non habitat sine permisso episcopi. *Aurel. a. 533. c. 9* (p. 63).

Presbyteri qui sunt in parochiis constituti, lectors iuniores in domum recipient et erudiant. *Vas. a. 529. c. 1* (p. 56).

Quidquid parochiarum presbyteri de ecclesiastici iuri possessione distracterint, inane habeatur. *Epaon. a. 517. c. 7* (p. 20).

Presbyter dum dioecesim tenet, de his, quae emerit, aut a ripuram faciat aut ab eius, quam tenet, ecclesiastis ordinazione discedat. *Ibid. c. 8* (p. 21).

Presbyter defuncto ab episcopo nihil auferatur de rebus parochiis. *Cabil. a. 639—654. c. 7* (p. 210). Nihil de rebus, quas ipse moriens reliquerit. *Paris. a. 614. c. 10* (p. 188).

Puella v. monasteria puellarum.

Puellarum raptus v. raptus.

Q.

Quadragesima ante pascham sollemnitas ab omnibus ecclesiis celebretur. *Aurel. a. 511. c. 24* (p. 8); *a. 541. c. 2* (p. 87).

Quadragesima in epiphani apopulo indicetur. *Autissiod. a. 573—603. c. 2* (p. 179).

R.

Rapta virgo si raptori consenserit, potestati patris excusata reddatur. *Aurel. a. 511. c. 2* (p. 3). Si consecrata consenserit, cum raptore excommunicetur. *Aurel. a. 538. c. 19* (p. 79).

Raptus virginum sacratarum aut viduarum et palearum professorum excommunicatione multetur. *Paris. a. 556—573. c. 5 (p. 144); Clipp. a. 626. aut 627. c. 20 (p. 200).*

Raptore ad ecclesiam fugientes v. ecclesia.

Rebaptizantes index loci ad regis iustitiam distributorum adducant. *Aurel. a. 538. c. 34 (p. 83).*

Reliquias sanctorum quibus conditionibus in oratoriis ponere permisum sit. *Epaon. a. 517. c. 25 (p. 25).*

Rogationes v. litaniae.

S.

Saeculares v. laici.

'Sanctus, Sanctus, Sanctus' in omnibus missis dicatur. *Vas. a. 529. c. 3 (p. 57).*

Sedis apostolicas constitutio inquisita vel agnita per metropolitanum teneatur, quotiens de paschae solemnitate aliquid dubitatur. *Aurel. a. 541. c. 1 (p. 87).*

Sepulera nondum marcidatis mortuorum membris non reseranda sunt. *Matisc. a. 525. c. 17 (p. 171).*

Sepultura. Non licet in baptisterio corpora sepeliri. *Autissiod. a. 573—603. c. 14 (p. 181).* Neque mortuum super mortuum mitti. *Ibid. c. 15.*

Servus. Familiae Dei leviore quam privatorum servi opere tenendi sunt. *Conc. Aspasii a. 551. c. 6 (p. 114).*

Servi ecclesiae praedas et captivitates ne exerceant. *Aurel. a. 541. c. 23 (p. 92).*

Servi ad ecclesiam fugientes v. ecclesia.

Servum proprium si quis occiderit sine conscientia iudicis, quomodo puniendus sit. *Epaon. a. 517. c. 34 (p. 27).*

De genere servorum, qui sepulcris defunctorum depositantur. *Paris. a. 556—573. c. 9 (p. 145).*

Si quis ingenuum aut libertum ad servitium inclinare voluerit, tamquam calumnias reus sequestretur. *Clipp. a. 626. aut 627. c. 19 (p. 199); conc. sub Sonnatio hab. a. 627—630. c. 17 (p. 205).*

'Sicut erat in principio' dicatur post 'Gloria' in universis ecclesiis 'nostris'. *Vas. a. 529. c. 5 (p. 57).*

Simonia. Si quis per pecunias nundinum sacerdotium quassierit, abiciatur. *Aurel. a. 533. c. 4 (p. 62).*

Ne quis per praemias abbas aut archipresbyter ponatur; qui contra fecerit, communione privetur. *Conc. inc. loci post a. 614. c. 11 (p. 195).*

Nemini episcopatum praemis licet adipisci. *Arrern. a. 535. c. 2 (p. 66); Aurel. a. 549. c. 10 (p. 103); Cabil. a. 639—654. c. 16 (p. 211).*

Nullus episcoporum de ordinationibus clericorum praemia praeseumat exigere. *Aurel. a. 533. c. 3 (p. 62); Turon. a. 567. c. 28 (p. 136).*

Subdiaconus v. clericus.

Synodus v. concilium.

T.

Testamenta episcoporum et clericorum cuiuscumque ordinis etiam a legum ordine discrepant, inconcusa maneat. *Lugd. a. 567. aut 570. c. 2 (p. 140); Paris. a. 614. c. 12 (p. 189).*

Defuncto episcopo vel quilibet clero res ecclesiae vel eorum propriae, antequam testamento cognita erint, a nullo contingantur. *Paris. a. 614. c. 9 (p. 188).*

Decedente episcopo res in dominis vel agris ecclesiae positis ante reservationem testamenti ne a quocumque occupentur. *Clipp. a. 626. aut 627. c. 18 (p. 199); conc. sub Sonnatio hab. a. 627—630. c. 16 (p. 205).*

Ultima voluntas defuncti episcopi successorem non impedit. *Aurel. a. 541. c. 35 (p. 95).*

Tutela v. clericus.

U.

Usura. Clericos inde a diacono pecuniam ad usuram non det. *Aurel. a. 538. c. 30 (p. 82).* Episcopus, presbyter, diaconus usuras non exigant. *Clipp. a. 626. aut 627. c. 1 (p. 197).*

Usus, Usufructus. Res quas clerici ab episcopo in usum accipiunt, non deteriorandae. *Aurel. a. 564. c. 6 (p. 119).*

Quacumque clericis aut de rebus ecclesiae in usum aut de propriis in proprietatem dederint episcopi, successores ne auferant. *Lugd. a. 567. aut 570. c. 5 (p. 140).*

Quicunque agellum ecclesiae in diem vitae sua ab episcopo acceperit possidendum, quod ibi profecerit, alienare ne presumat. *Aurel. a. 541. c. 34 (p. 95).*

V.

Viaticum. Viatica communione accepta si aegroti poenitentes supervixerint, statutum poenitentias tempus obseruant. *Epaon. a. 517. c. 36 (p. 28).*

Viatica communio quibus concedenda. *Aurel. a. 538. c. 6 (p. 76).* Quibus in infirmitatis periculo reservata. *Aurel. a. 538. c. 19 (p. 79); c. 26 (p. 81); Matisc. a. 583. c. 12 (p. 158).*

Vidua. Viduarum consecratio abrogatur. *Epaon. a. 517. c. 21 (p. 24); Turon. a. 567. c. 21 (p. 130).*

Viduae quae suscepto religionis habitu propositum transcederint, quomodo puniendas sint. *Aurel. a. 549. c. 19 (p. 107).*

Viduarum raptus v. raptus.

Vidua presbyteri vel diaconi si nupserit, cum marito suo excommunicetur. *Aurel. a. 511. c. 13 (p. 6).*

Non licet relictae presbyteri, diaconi, subdiaconi maritum accipere. *Autissiod. a. 573—603. c. 22 (p. 181).*

Viduarum et pupillorum causae priusquam a iudice tractentur, episcopo nuntiandas. *Matisc. a. 585. c. 12 (p. 169).*

Vigilia. In paschae vigilia non licet post medianam noctem bibere neque ante horam secundam noctis vigilias perexplere. *Autissiod. a. 573—603. c. 11 (p. 180).*

Vigilias in dominis propriis in festivitatibus sanc-
torum facere non licet. *Ibid.* c. 3 (p. 179).

Vigilias in honorem s. Martini abrogantur. *Ibid.*
c. 5 (p. 180).

Virginem Deo sacratam ne quis aut rapiat aut com-
petat aut sibi coniugem societ. *Turon.* a. 567.
c. 21 (p. 128).

Lex Romana constituit, ut, qui virginem Deo sa-
cratam rapuerit et sibi coniuxerit, capitis sen-
tentia feratur. *Ibid.*

Virginis raptus v. raptus.

Votum quicunque habuerit, in ecclesia vigilet et
matriculas ipsum votum aut pauperibus reddat.

Antissiod. a. 573-603. c. 3 (p. 179).

Votum nse canendo nec bibendo in ecclesia adim-
pleteatur. *Aurel.* a. 638. c. 19 (p. 63).

X.

De xenodochio, quod Childebertus rex cum regina
coniuge sua Lugduni condidit. *Aurel.* a. 549.
c. 16 (p. 106).

ORTHOGRAPHICA.

Non ab re nobis esse videtur de ratione, qua rem orthographicam in conciliis nostris tractavimus, pauca praefari. Ac primum quidem quae scribendi ratio in textu adhibita sit, deinde quales loctiones orthographicas in apparatum criticum recipendas esse putaverimus, denique qua ratione index orthographicus sit compositus.

Quod ad textum attinet, in orthographia authenticorum, quae dicuntur, ope codicium manu scriptorum quam maxime potest restituenda graviores difficultates hic erant, quam ubi de edendis aliis operibus agitur. Singula enim concilia non librarium tantum industria intercedente ad nos pervenerunt, sed tradita sunt nobis collectionibus, in quas cum aliis iuris ecclesiastici monumentis coniuncta recepta sunt. Inter auctorem igitur cuiuslibet concilii et librarios vir exstat litteratus, qui iuris ecclesiastici fontes tam patria quam tempore diversos in unum colligere intendit. Quorum monumentorum orthographia cum maxime discederet, fieri non potuit, quin, qui ea collegit et coniunxit, illam diversitatem exaequare studens priscam scribendi rationem valde mutaret. Sed ne concordantem quidem orthographiam in editione nostra constituere licuit, id quod tum demum facere potuissemus, si omnia concilia in una saltem collectione unita repersissemus. Sed ita res se non habet, immo vero alia concilia aliis libris tradita sunt, id quod in sequenti tabula illustrabitur.

Aurel. 511.	Epaon. 517.	Lugd. 516-520.	Arel. 524.	Carpent. 527. Can. Epist.	Araus. 529.	Vas. 529.	Mas. 533.	Aurel. 533.	Arverno. 536.	Aurel. 538.	Aurel. 541.	Aurel. 549.	
<i>C</i>	<i>C</i>		<i>K</i>	<i>K</i>		<i>K</i>	<i>K</i>	<i>C</i>		<i>C</i>	<i>C</i>	<i>C</i>	
<i>K</i>	<i>K</i>		<i>K</i>	<i>K</i>		<i>K</i>	<i>K</i>	<i>K</i>		<i>K</i>	<i>K</i>	<i>K</i>	
<i>L</i>	<i>L</i>		<i>L</i>	<i>L</i>		<i>L</i>	<i>L</i>	<i>L</i>		<i>L</i>	<i>L</i>	<i>L</i>	
<i>R</i>	<i>R</i>		<i>R</i>	<i>R</i>		<i>R</i>	<i>R</i>	<i>R</i>		<i>R</i>	<i>R</i>	<i>R</i>	
α (= <i>HAB</i>)	α		<i>HA</i>	α		α	α	α		α	α	α	
	<i>D</i>			<i>I</i>				<i>D</i>			<i>I</i>	<i>I</i>	
<i>PFORMS</i>	<i>PFNM</i>			<i>PTNS</i>			<i>FN</i>	<i>N</i>		<i>PFNM</i>	<i>PNT</i>	<i>TN</i>	<i>TFN</i>

Aspasii. 551.	Paris. 552.	Arel. 554.	Turon. 557.	Paris. 556-573.	Paris. 573.	Matice. 583.	Matice. 585.	Antias. 573-603.	Paris. 614.	Inc. loci p. 514.	Clipp. 626 a. 637.	Cabil. 639-654.	Burd. 633-675.	Latun. 673-675.
						<i>C</i>								
			<i>L</i>			<i>L</i>								
			α		α	α		α		<i>R</i>	<i>R</i>			
<i>D</i>	α			α		α		α		<i>D</i>	<i>D</i>	α	<i>I</i>	<i>I</i>
			<i>Y</i>	<i>M</i>	<i>OG</i>		<i>M</i>		<i>OVM</i>			<i>OV</i>		

LL. Concilia.

Quae cum ita sint, nihil aliud reliquum fuit, quam ut eam, quae in vetustissimo atque optimo uniuscuiusque concilii codice reperitur, orthographiam sequeremur. Quae tamen ratio semper observari non potuit. Nam licet plerumque lectionem vetustissimi codicis ceteris libris dissentientibus in textum receperimus, dummodo pro certo haberi potuerit lectionem non errore librarii exortam esse, quippe quae et alibi occurseret, vetustissimi quoque codicis scripturam removendam esse putavimus, ubicumque verisimile fuit librarium falso vel legisse vel scripsisse aut quacumque aliam mendi causam subesse. Quin etiam nonnullis locis legentibus, ne fallerentur, consulentes rationem scribendi codicis antiquissimi removimus. Ceterum talibus in rebus certa firmaque aliqua regula observari nequit.

Venimus ad secundam partem. Quamquam erat vitandum, ne apparatus criticus mole lectionum orthographicarum referciretur, tamen nonnunquam necesse fuit scribendi rationem codicum indicare. Quia in re id fere egimus, ut nominum priorum scripturas enotaremus et varietates, de quibus dubitandum fuit, utrum ad orthographiam, an ad sensum enuntiati spectarent, proferremus, deinde vocabulorum technicorum et rarius occurrentium et semper varie scriptorum orthographiam indicaremus.

Ut orthographicae textus proprietates commodius conspicerentur, tabulam compone maxime idoneum existimavimus. Uniuscuiusque codicis si quis indicem separatum confidere vellat, is profecto operam perderet, cum plurimae proprietates fere in omnibus libris manu scriptis sescenties repeatantur. Qui vero hoc indice orthographico utitur, ne praetermittat eum non unius codicis formas, sed, ut varios codices in orthographia singulorum conciliorum constituenda secuti sumus, ita variorum codicum scripturas praebere.

Quamvis igitur index noster orthographicus textus tantum lectiones vulgares omnes reddat, tamen non omisimus graviores varietates orthographicas aliorum quoque codicium adferre, praecipue codicem Coloniensem 212 (nobis K) et Phillipssii 1745 (nobis L), qui praeter Parisiensem 12097 (nobis C) antiquissimi sunt, spectantes. Si igitur infra legitur 'chrysma' (23, K) vel 'abunculi' (26, K), intellegi debet his locis codicem Coloniensem pro crismate vel avunculi, quas formas codicem Parisiensem secuti in textum recepimus, illas lectiones offerre.

ad *prapositio non assimilatur:*

adc-: adcedere 95,8 (accederō *saepe*). — adcepere 73,14. 91,5. 92,21 (acciperō *saepe*).

adf-: affectuosas 90,3 (affectionē *semper praeter adfectum* 79,14 K) — adfligere 78,8. 109,23. 109,9 (at: affligere 167,23). — adfuturum 91,17.

adg-: adgregare 118,16,20. — adgredi (33,20 R).

adi-: adleggare 187,19. — adlegerō 168,26. — adloqui 219,10 (at: allegatorō 197,18. — alligare 130,1).

adm-: administratio 28,10. 90,11. 197,14. 200,31. — admirabilis 62,28. — admiserit 73,18. 76,5. admitti 80,19. 81,20 (ammiserat 60,25). — admisso (amisso K) 20,10. — admonere *persaepē* (ammonere 106,10. 109,17). — admonitio 46,21. 136,9. 142,24. 166,10,12. 187,9. 199,20 (ammonitio 143,7. 183,19).

adn-: adnecti 188,3. 197,6 (annectere 184,21). — adnotare 19,9. 113,18. — adnuere 122,10 (annuente 147,4. 170,22). — adnuntiare 198,23.

adp-: adpetere 190,13 (appetere 212,3). — adipicare 27,5. 90,10. — adprobare 87,10. 47,24. 74,17. 199,23.

adq-: adquirō 7,6. 123,9 (acquiescere 169,14).

adr-: adreptus 75,8.

ads-: adsensus 116,25. adsentatio 148,7. 170,19. adsentire 200,30. — adserere 24,1. 47,5. 48,21. 218,19.

adserio 116,31. — adsignare 81,5 (assignasse 184,6). — adsolare 71,18 (assoleat 123,7). — adspirare 83,18. — adstipulatio 197,8. — adstrictus 43,6. adstringere 83,9. — adsurgentibus 186,28 (assurgere 184,21).

adt-: adtamen 124,14. — adtemptare *semper*. — adtentius 95,12 (attentus 86,19). — adtinuum 51,21. — adtrahere (*sic*) 83,13. adtraxerit 48,26. adtraxisse 159,22.

ae et e permutatae:

e pro ae:

gen. sing. 1 decl.: 6,18. 19,13. 26,12. 86,11. 67,20. 69,9. 71,5,6. 75,6. 88,3. 89,7,18. 98,2. 101,13. 116,9,11,14. 117,5,7. 132,2,14,30. 142,9. 143,6. 144,5,12. 146,12,20,21. 164,28. 167,17,26. 169,17. 170,29. 179,21,24. 189,6,14. 197,14. 198,16.

dat. sing. 1 decl.: 132,21. 183,10. 169,21. 198,18,19. 217,19. 219,9.

nom. pl. 1 decl.: 6,18. 74,20. 93,20. 96,1. 118,16. 127,6,8. 168,19. 186,14. 193,19,20. 199,21. 210,7.

aegritudo: agravitudinem 194,2.

aestimo: estimo 126,1. 136,20. 144,17.

aetas: etas 129,28. 218,6.

aeternus: eternus 188,19.

aerum: ovum 69,13. — longevitas 66,12. 209,2.

- cæcus: cœcus* 132,1.
haec: hoc 88,10.
haerere: adherens 100,31. *inherere* 94,18.
haeresis: heres 26,11. 89,4 (*at: 88,5. 128,11,12.*)
haereticus: heret. 6,2. 22,11. 23,3. 27,4. 48,16. 67,11.
 128,16. 186,17. 197,20 (*cf. Bonnet p. 102.*)
Hebrei: Hebrewi 131,3.
Iudæus: Iudeus 93,13,14. 64,1. 67,10,18. 78,6,8. 83,4.
lædo: inlesus 108,16.
in nominibus propriis saepe, v. indicem nominum.
paene: peno 167,6. 168,20.
paenitentia, paenitere (sic rel poen- saepissime):
 penitentia 68,20. 126,16. 214,16,18. — penitetur
 28,1. — penitudo 142,21.
quærere: queris 62,18. 144,37. *querimus* 71,17.
 queriri 166,26.
quæ: quo 28,14. 116,9,10. 117,2. 182,7,22. 209,16.
 216,13. 218,28.
sæpe: sepo 170,30.
sævus: sevus 164,28.
se pro e:
abl. sing. 3 et 5 decl.: chrysatae (23,2 K). — *con-*
 ingas 68,14. — *dias* (82,10 K). 148,17. — *iu-*
 reas 108,6. — *specias* 92,10. 98,9. 95,16.
adverbia in e: affectuas 90,3. — *aquæ* 18,10. —
 canonicæ 219,22. — *cautæ* 40,20. — *devotæ*
 219,23. — *impiaæ* 92,10. — *integraæ* 5,10. —
 legitimaæ 221,18. — *præcipuaæ* 46,24. 108,11. —
 propriaæ 26,8. — *rectæ* 19,2. — *sanæ* (20,11 L).
celebra: celebrazione (8,4,11 K). 33,8. 157,15,20.
 celebratio 78,11. *celebritate* 78,10,17.
consecrare: consecratae 79,4.
ecclesia: ecclesia (aecl.) 63,7. 67,1,12. 68,8. 79,5,9,10.
 (108,10 L). 160,29,30. 194,18,19. 216,13. 216,4,6.
 217,15,18. 219,4,6.
egere: segementum 67,8. 156,21. *argentibus* 107,16.
eleemosyna: aelymosina (104,11 KL). 105,9 a).
elæson: elæson (66,23 K).
equus: aequus 170,28.
etiam: astiam (2,19. 8,4. 7,18. 23,7. 26,1 K). 41,15.
 (66,10,17,22. 57,1,6,18 K). 71,19.
exsecrabilis: exaccrabilis 62,18.
semina: faemina (3,8 KL. 24,4. 101,18 K).
fides: fidae 46,27.
frequentare: fræquentare 25,14.
idoneus: idonaæ 41,8.
pecunia: paecunia 169,15.
penitus: paenitus 20,1. 24,7.
pietas: pietas 71,3,4.
precari: depraecaremur 60,19.
precatoria: præcat- 28,7,10.
preces: præcibus 32,33. 36,17. *præces* (103,11 KL).
prehendere: conpræch- 8,18. 64,12. 66,16. — *repræch-*
 18,26. 66,24. 93,20. 118,17.
premere: præmobilantur 71,6. — *repremendo* 80,20.
 — *opressio* (104,4 L).
prætium: prætium (præc-) 66,26. 94,4. 159,9. 196,1,4.
proprietas: propriæ 22,9. 23,5. 71,22.
-que: -quæ (19,8 KL. 104,12 L).
querela: quaerella 41,4. 80,8. 147,27,28. 159,8.
querimonia: quaerimonia 106,5.
secundus: saecundo 19,18.
sepultus: saepulta 193,23.
temere: taemero 81,11. 147,18,35. *taemeratur* (67,19
 L). *taemertas* (69,7. 75,10 L).
-ve: -vae 68,9.
tesanus: vaessane 67,20.
- 26 et i permutable (semper corrimus):*
- i pro ae:*
- gen. sing. aut nom. pl. 1 decl.: Christiani religionis*
 (168,8 HA). — *dicti personæ* (169,27 HA). —
 proiecti astatis (166,12 L).
- aetas: itatis* (28,8 K).
præ-: privaricatio (8,17 L).
quaæ: qui (73,2. 129,27. 180,2 a).
saecularis: secularia (5,14 L).
- as pro i:*
- catholici: catholice* (64,5 HA).
qui: quæcumque (6,8 L. cf. Bonnet p. 117.
 123).
- b et p permutable:*
- p pro b:*
- nomina propria: Aprincis, Eusebius etc.*
obtentus: optentus 82,28.
publicus: pupiles 190,12.
- b pro p:*
- leprosus: leprosis* (107,17 L).
nomina propria: Abdensis, Balladius, Cybrianus etc.
nupta: internubtarum (87,4 H).
optimates: obtentæ 194,39.
scriptum: script- (58,1. 78,21. 107,22. 108,12 L).
scriptura: scriptura (47,2. 68,19 L).
subscriptio: subscriptio (81,10. 106,9 L).
capulare: vabulabunt (22,13 H).
- b et V permutable:*
- v pro b:*
- beris: maculaveris* 131,30.
-bit: cessavit (20,6 L. 78,18 K). 200,20. — *explavit*
 27,8. — *propinquavit* 124,25. — *separavit* 122,28.
concubina: concuvina (70,11 R).
gravattarius: gravattarius 181,9.
libido: lividinis 08,14.
nobis: novis 166,31.
nomina propria: Alvia, Edevius etc.
probare: conprobantur (2,15 R). *conproventur* (8,1 L).
rebellio: revellio 197,17. *revellia* 80,14.
- b pro v:*
- arunculus: abunculi* (26,10 K). *abonculus* 68,4.
confidentia: confidentia (169,20 a). *connidente*
 209,7.
nomina propria: Combenica, Nebernensis.
- c et g permutable:*
- g pro c:*
- consecrare: consecrari* 193,31. *consegratio* 180,29.
incola: ingola 107,17.
mediocriter: mediogriter 196,22.
necator: negator et negatur (105,17 L. 166,21 a).
 188,10. 199,3. 200,17. 209,22.
nomina propria: Agrigola, Galleganus etc.
prævaricatio: prævarigatio (26,10 L).
- e pro g:*
- augmentum: augmentum* (47,20 L).
castigare: casticati (6,2 R).
catalogus: cataloco 209,18.
grassari: crassatum 143,17. *incrassatur* 168,21.
neglegere: nelexerit 88,17. 194,2. 195,1.
nomina propria: Acapotus etc.
obligare: oblicata (77,19 L).
regula: recola 194,2.
ragare: vacare 218,10. 210,13.
- c et qu permutable:*
- qu pro c:*
- coadunare: quadunati* 166,7.
coepiscopus: quoepiscopus 168,20.
cohabitatio: quohabitatio 126,25.
coherere: quoherere 211,21.
commodum: quomodum 186,2. *quom- 186,8. 200,7.*
coram: quoram 168,17.

incohare: inquostur (78,11 K).
nomina propria: Auquiritani.

c pro qu:

alique: alico (79,19 R. 93,11 β). alicorum (76,26 L).
antiques: anticorum (51,19 L).
iniquum: ineum 95,16.
loquit: elocuntur 74,11. 89,9.
nomina propria: Acutani.
quocumque: cocumque (28,19 R).
quondam: condam (101,8 R).
quorum: corum 195,18.
quotidie: cotidie 6,18. 143,8. cotidianum 21,8. 166,8.
sequi: prosecuntur 125,15.
torquere: torcuntur (182,14 H).

c et ch permutatae:

ch pro c:

arcere: archeantur (93,12 α. 212,17 A).
canon: chanon (6,9 L). 6,14. 13,7. (26,14 L. 100,31 K). 118,16.
carcer: carceribus (107,11 RA).
catholicus: catholica 116,9. chatolica 144,12.
confutacio: contumacia, contomachia (77,1 H. 78,9. 79,19 β).
nomina propria: Archadius, Childealdus etc.

c pro ch:

archi: arcidiaconus 91,19. 93,8. 107,11. 111,14. 112,9–17. arcepresbiterium 218,15.
archivum: arcivum 68,8.
catechumenus: caticumini 26,1.
charta: carta 143,14. cartola 57,34. 80,19. carthola, cartula (80,15 KL).
chrisma: crisma 28,2. 25,6. 180,6,8.
Christianus: Cristeanus 67,11,18. 68,8.
monachus: monacus (7,9,15,17 K). 119,8.
parochia: parrocia (6,8. 20,13. 26,2 KL). 31,18. 38,8. 41,5,8,11. 56,8,17. (67,19. 69,1 L). 75,1. 89,17. 98,7. 103,8. 147,8,29. 148,9,12. 150,8. 195,23,16. 200,9,4. parrociani 88,17. parreciani 195,18.
pascha: pase 8,8,6. 88,4 (*saepe pascha*).
schola: scola 126,8.

C ante t omissa:

auctor: autor 2,17. (101,7,10 L). 108,10. 129,12.
autoritas (80,14,20. 101,4 L).
conuentio: coniunctio (76,14,18 L).
cuncta: cunta 88,4. 96,17.
multa: multa 183,16.

C ante X inserta:

anxietas: anxietas 32,29. 143,7.
ducerunt: duxerunt 116,25.
iunxit: coniunxerit (6,2 R). coniunxerunt 198,22.
sauxit: sauexit 25,11. sancixerunt (88,1 β).
strinxit: adstrinxerit (88,9 K). distinxerit (7,9 β).

C et t permutatae:

t pro c:

audatia (88,9 R). — contumacia (78,9 K). 215,25.
 — fatiendi 124,17. — iuditum 64,12. — offitum 166,29.
 — patritius 64,24. — pertinacia 180,11.
provinzia (123,2 A). conprovinzialis 123,2. — so-
 tiare 129,18. 167,16. 171,8. — suspicio 125,15.
 209,16.

c pro t:

communicio 134,13. — competitio 80,22. — con-
 stitucio 54,9. — contemplacio 105,4. — dedicacio
 36,11. — gracia 164,18. — iusticia 71,10. 167,26.
 — milicia 81,17. — negucium 82,6. — denun-
 ciatio 48,2. pronunciaverit 78,6. nuncialrent 169,24.
 nuncient 179,21. — observacio 25,12. — pacium
 81,16. — paciatur 108,6. — praecium 66,26. 78,5.
 196,1,4. — propicio 43,1,11. 62,4,26. propiciante

192,37. — racio 195,18. — senclat 87,18. — silon-
 chum 122,12. — solacium 68,8. 118,22. — spacium
 82,8. 196,17. — viciousus 122,18.

C O N non adsimilatur:

conf-: confapses 143,10. — conflata 41,6,11. 52,3.
 68,19,21. 89,18. 103,6. — conflatio 2,18. 46,19.
 — conflator 102,14. — conflatum 105,6. — conlegare
 194,26. — conlocutio 156,14. — conloqui 156,16.
 — conloquium 114,8. 183,8.

comm-: committere (comiser-). 18,17. 24,8. 181,16.
 (at committere *saepius*). — commonetus 68,21.
 — communio, communicare 9,8. 24,12. 60,19. 108,1.
 221,21 (at communio *persaepe*). — commutatio
 107,7.

contr-: conrigore 7,2.

C O N et C U M permutatae:

con pro cum preepositione:
con provincialibus 29,8.

cum- pro con- praeyllaba:

cumsacerdos (19,11 H). — cumpresbiter 124,2. —
 cumprovincialis 62,9. (108,18 K). 125,8. 208,37.
 — cumseedentes 68,16. — cumtradere 187,25. (cf.
 indices ad Gregorium Tur. SS. Rer. Mer. I.
 p. 913. 914. 915. 921).

d et t permutatae:

t pro d:

aliud: aliut 88,10.
sed: set 18,8. 215,21.

d pro t:

3 pers. verbi: relinquit 89,8. 200,10.

at: ad 43,8.

atque: adque 6,8. 51,9. 68,10,18,16,20. 69,1,9,18,16,20.
 74,20. 88,10. 92,22. 98,1. 107,18. 147,20. 149,41.

166,1,8. 158,7. 210,18 (*saepissime praeterea in L*).

item: idem 68,4. 78,7. 126,27. 127,4,9,14. 132,28. 188,11.

caput: capud (90,21 β). 128,19.

hospes: hospidem 169,18.

C et i permutatae:

1 pro e:

*nom. sing. 3 decl. is, ix pro es, ex: antestis 143,7.
 — comis 166,19. — famis 122,23. — fidis 60,19.
 — iudix 91,20. — pontifex (103,8,21 K). — sedis
 74,4. (101,9 KL). 129,12. — superstis 6,16.*

*abl. sing. 3 decl.: auctorati (80,14 K). — conditioni
 71,18. — coniunctioni (26,7 K). — criminis (32,22
 R. 68,16 L). — communioni 38,10. — divisioni
 (73,18 L). — muneri (68,18 L). — pontifici 80,30.
 — principi 150,6. — regi 66,11. — uxori 132,9,11.*

adverbium: iusti 169,27. — peni 167,8.

*nom. pl. 3 decl. is pro es: 6,9,18. 7,7. 8,13. 23,9.
 26,7. 28,14. 28,18. 32,27. 36,12,23. 50,8. 52,17. 69,4.
 71,6,14,19. 82,6. 93,20,21. 95,5. 103,6. 116,22. 128,1.
 144,16. 168,19. 171,15. 186,14. 188,11. 195,4,9.
 199,22. 200,5. 210,17,19. 211,14.*

*acc. pl. 3 decl. is pro es: 10,11. 20,2. 28,11. 28,7. 29,1.
 47,9. 48,1,2. 51,20. 60,20. 62,9. 68,24. 74,20. 76,10.
 81,6,6. 83,9,18,18. 92,18. 94,15. 126,2,28. 134,14. 144,7.
 165,16. 166,11. 167,14,9,24. 169,15. 170,18. 211,8.*

in conjugatione:

it, iter pro et, etur conjunct. prae. 1 conjug.:

abdicare: abdicitur 199,29.

abrogare: abrogitur 74,15.

allegare: adlegit 168,26.

anticipare: anticepit 49,17.

commodare: commodit 82,4.

dissimulare: dissimilit 91,18.

erocare: evocit 73,8.

excusare: excusit 19,12. 81,1. 88,18.
exspectare: expectit 83,1.
postulare: postulit 88,6.
praevelare: praevelitur 80,18.
relevare: relevit 82,29.
sperare: sperit 82,5.
subministrare: subministrat 51,11.
 it, *imus pro et, emus coniunct. imp. 1 coniug.*:
cogitare: cogitarit 96,12.
servare: servarit 50,12. servarimus 32,24.
praestare: praestarimus 34,14.
 is, it, *imus pro et, emus ind. prae. 2 coniug.*:
adsolere: adsolit 71,18.
audere: audit 142,21.
censere: censimus (20,6 L). 71,24.
debere: debit 90,3.
decere: decit 78,14. 88,5.
docere: doct 87,16. 116,22.
dispicere: displicet (*sic!*) 51,6.
habere: habis 48,9. 52,11. habit 50,1,23. 51,12.
 52,12. 74,18. 94,19.
-libet: -libit (8,14. 28,7 K). 74,20. 87,21. 90,8.
licere: licet (86,22 L). licit 41,1. 74,7. 88,14. 94,1.
opertore: oportit 40,24. 48,6. 122,1.
pertinere: pertenit 41,8. pertinat 48,11.
possidere: possedit 148,24. 196,17.
prohibere: prohibimus (21,11. 20,9 L).
tenere: tenit (21,3 K). 77,31.
 it, *imus pro et, emus coniunct. imp. 2 coniug.*:
debere: deberimus 46,28.
permanere: permanerit 50,11.
placere: placerimus 51,17.
 is, it, *itur pro es, et indic. fut. 3 coniug.*:
accedere: accedit 181,24.
dicere: dicit 181,29,34. 182,1^{sq}.
incurrere: incurrit 169,18.
 is, it, *itur pro es, et, etur coniunct. imp. 3 coniug.*:
cognoscere: cognosceris 43,2.
competere: competenterit 186,3.
existere: existiterit 48,6.
mittere: mitteritur 60,26. amitterit 71,18. permitterit 71,11.
reddere: redderis 42,38.
sufficere: sufficerit 19,14.
 imus, int *pro emus, ent coniunct. plusquam-perf. 4 coniug.*:
venire: venissimus 73,1. 116,9. convenissimus 46,16.
 186,27. convenissint 36,12. 60,1st.
esse: essim 52,10. fuisset (2,18 K). 46,19. adfuisset 87,11.
crediderit: crededirit 75,17. 94,8,18.
vendiderit: vindedirit 89,9.
adducere: adducire 94,8.
agere: agiro 48,6. 89,6.
agnoscere: agnoscire 81,2.
arcere: arciri 101,15.
arcessere: arcessire 168,6.
audere: audiat (6,17 L). audiant 211,16.
competere: competitre 143,30. 144,15.
debere: debiant 212,17.
decernere: decernire 87,18.
elegere: elegire 48,12.
exercere: exerciri 82,7,12.
facere: facire (28,11 K). 47,12. 48,15. 73,11. 75,32.
 94,7. (102,10. 103,18 K).
fugere: fugirist (*pro fugerit*) 168,15.
imponere: inponire 87,8.
metere: metire 212,p.
miscere: misciatur 73,15. miscire 83,6.

perpendere: perpendit 194,8.
promovere: promoviri 78,21.
recessere: recessire 110,15.
inf. praes. act.:
 auferri 67,8. — baptizarī 5,20. — doceri 123,15.
 — exerciri 82,7,12. — participari 131,6. — per-
 vaderi 146,2. — praecaveri 144,14. — praepa-
 rari 88,11. — reconciliari 128,12.
in verbis compositis:
cepisse: accipisse (7,12 K). 49,24. accipisti 48,9.
 52,11. acciperit 49,28. (102,11 K). -int 76,19. ac-
 cipit 96,14. 200,30. acciperat 107,26. — perciperit
 42, -runt (108,3 K). — praeciperit 89,3. perciperunt
 107,8. — reciporit 119,2. — suscipit 8,16. 32,29.
consensisse: consensi 109,10^{sq}.
contempssisse: contimpserint 68,7.
fecisse: interfecit 198,80.
legisse, lectum: lotis (46,26 L). — colligerint (80,14
 K). colleti 80,18. — eligerent (*pro elegent*)
 (107,4 K). — relicta 180,10. religi 58,18. 54,9.
 108,22. 109,21^{sq}.
sedisse: possiderint 197,13.
advena: advina 94,7.
anathema: anathima 52,20.
attenuare: attenuatum 51,21.
catechumenus: eaticumini 26,1.
-cedere: decidentibus (105,2 K). — discidat (8,⁸
 L). discideret (50,6 K). discidens (101,8 K). dis-
 ciders (106,2 K). — praescidit (50,9 L). praeci-
 dentibus 52,28. — procidat 80,9. procidere (88,5 K).
celebrare: celebriare 38,8.
censere: censuimus (5,9 K). censuerit (5,12 K).
centesima: centissima 197,10.
ceteri: citiri 81,9.
civitatis: civitatis 79,21.
clericus: cliricus 104,4. 119,12.
competere: compitons 25,4. (78,12 K). 89,11. con-
 pitiuo (80,22 KL).
consensus: consensu (78,21 K). 83,16. 109,5.
consultudo: consultudo (56,27. 56,3,9,23. 67,2 K).
 74,1. 80,8. (80,12 KL). 87,14. (102,22. 106,9,16 KL).
delegare: delegare 104,11.
de-: dificiamus 51,4. — difinita 38,16. 87,14. 94,1.
 (108,17,20 K). difinitio 87,28. 58,1. (56,6 K). 95,21.
 96,12. difiununt 48,2. — depositus 24,9. — dis-
 siderabilis (57,6 L). disideramus 58,2. disiderant
 52,4. 89,8. disiderium 27,11. (66,8 KL). — disen-
 den 94,14. disendent 58,6. — dispectus 134,20.
 dispoxerit 88,7. 180,11. dispicerint 216,10. dispi-
 cias 160,81. dispicimus 27,3. 63,11. 64,9. 93,7. —
 praedistinatus 52,19. — ditenentur 78,1.
dictus: dictus 51,16.
ecclesia: ecclisia 81,4.
-ensimus: quadraginsima 8,4. quadraginsimalibus
 8,13. (57,4 L). quinquagiusima 8,4,5. 87,20.
eremus: horimo 51,3.
-excere: exultiscant 170,24. — innotiscant 166,2. —
 revaliscere 28,3.
expensa: expensa 41,18.
festuca: festuca 123,9.
fidelis: fidili (107,18 K). fidilibus 41,6. fidillissima
 46,17. fidilium (107,16 KL).
haeresis: aerisis 83,8. herisein (25,11 K). heriticus
 (57,11 K).
ille: illi 132,8. 135,21. 170,28. 196,24.
indecenter: indicenter 96,1. indecentibus (101,18 L).
integer: intigro 37,2. (103,13,17 K).
ipse: ipsi 109,11,17. 211,2.
legere: roligendo 118,16. religentes 6,4. (55,27 K).
legitimus: legitimus 166,18.
-legus: sacrilignum 88,10. sacreligus (101,8 KL).
 — sortilicus 180,1.
medela: medilla 210,4.

-met: semit 48,32.
metropolitanus: metropolitanus 19,10.
monasterium: monasterium 156,16. monastirii 80,3.
 119,11. 156,18. 160,6,8. monastirio 160,6. mona-
 stiria 79,22. monastiria 156,12.
mysterium: mystrium 168,2.
necessaria: necessaria 98,17.
necessitas: necessitas (28,7 K). 38,7. 78,7. 88,5,14.
 92,3.
nequitia: iniquitia 93,11.
nomina propria c. in indice nominum.
numerus: numerus 80,38. 89,10.
obscena: obscina 212,14.
proselyta: prosilium 94,6.
querela: querilla 41,4. querila 186,1.
restituere: restitutis 81,4.
sedes: sedibus 164,20.
semus: simus 76,7.
sequestrare: sequestrare 76,32. 195,17,97. sequi-
 stratio (78,7 K).
specialiter: specialiter 93,4. (107,16 K). 159,17.
suppetere: supplit 77,20.
temere: timero (81,11 K). timerarius 88,18. time-
 ritas 83,9. 76,10. (108,6 K).
temptare: temptare 68,7. 106,16.
-temus: actinus (5,9 K). actinus 27,1. nullatinus
 (69,4 L). 77,12. 78,4. (79,13 KL). ullatinus (82,12
 KL).
tricenaria: tricinaria 77,19.
tutela: tutilla 90,11.
vendere: vindictum 21,8. vindendi 22,4. vindedirit
 89,9. vindedederit 196,29.
videlicet: videlicet 114,10.
vinea: vinia 88,9.

e pro i:

dat. pl. 1 et 2 decl. es pro is:
materiis: materies 186,1.
sacramentis: sacramentes (108,3 L).

gen. sing. nom. pl. 2 decl.:
humane iuris 170,4. — *metropolitane* 172,1. —
 reverentissime canones 168,19.

nom. sing. 3 decl. es pro is:
cives (76,18 L). — *culpabiles* (98,11 K). — *dulces*
 66,28. 67,8. — *gentiles* (108,7 K). — *omnes*
 144,16. — *quales* 188,5. 186,20. — *salubres* 56,23.
 — *similes* (21,4 K). — *tales* 128,20. 181,28. —
vites 51,10.

gen. sing. 3 decl. es pro is: 2,18. 4,19. 6,17. 8,9.
 18,22. 25,12. 29,2. 32,27,29. 33,12. 46,21. 48,15.
 57,34. 63,5. 64,3. 66,26. 67,18. 68,3. 80,21. 84,3.
 89,14. 92,21. 93,3,19. 96,7,10. 122,19,21. 124,17.
 130,23. 132,9,24,25,26. 142,3. 144,28,27. 148,6,11.
 158,3. 166,24. 168,21,21. 168,12. 170,26,28,30. 171,28.
 172,2. 188,1. 209,2. 211,15. 212,10.

dat. sing. 3. decl. es pro is: 19,4. 47,17,24. 57,8. 68,3. 88,10.
 89,7. 116,22,24. 117,5. 122,24. 128,16,28. 132,7.
 164,34. 165,1,12,13. 170,14,22. 171,2. 180,18. 181,7.
 188,16. 186,2. 210,18.

abl. sing. 3. decl. e pro i in adiectivis: 62,18.
 106,14. 114,2. 125,5. 126,12,21. 129,23,26. 131,1.
 132,13,21. 135,12. 157,4,6. 164,8,6. 168,4. 183,3.
 194,17. 208,29. 209,18.

abl. pl. 3 decl. obus pro ibus: 8,3. 20,4. 21,5,8.
 26,1,2. 27,10. 67,6,20. 68,10. 69,11. 78,20. 79,8,14,23.
 156,7,21,24. 157,7. 158,25. 159,25.

in conjugatione:

et pro it:

foceret 171,7. 200,22. — *fugiret* 168,16. — *perru-
 peret* 68,5. — *recepere* 144,22. — *suspenderet*
 144,21. — *voveret* 49,7.

etur pro itur:
conlungetur 67,9. — *constituetur* 106,16. — *dicitur*
 79,7. 147,34. *interdicetur* 26,11. — *evohetur* 67,14.
 — *nuceetur* 208,27. 210,6,8. 212,1a. *dinoscoetur*
 67,11. — *permittetur* 83,10. — *prometur* 104,4.
 — *statuetur* 43,11.

emus pro inus:
cineuenus (5,9 K). *censuemu*s (82,15 L). 181,7.
 189,8. 190,7. 210,19. — *cognovemu*s 66,9. 160,9.
 — *credidemu*s 19,9. 76,28. — *conscriptemu*s
 183,18. — *decrevemu*s 57,14. — *instituemus* 183,18.
 187,1. 212,8. — *interdicemu*s 21,10. — *permittemu*s
 (23,9 K). 24,15. — *petemu*s 164,27. —
 *poscemu*s 160,17. — *praestitemus* 84,12. — *rep-
 peremu*s 68,14. — *solvemu*s 26,10. — *statuemus*
 170,24. 171,11. 188,15. — *studuemus* 147,4.

tes pro tis:
credete 47,26. — *estes* 47,27. — *erites* 49,16. —
 nescites 47,2. — *obedite* 47,9. — *potes* 48,16.

ent pro int:
fecerent (78,7 L). — *habuerent* 66,10. — *noverent*
 25,14. (27,11 L).

inf. praes. pass.:
coherere 210,8. 211,10. *quohercero* 211,21. — *con-
 secrare* 211,18. — *curare* 128,19. — *custodire*
 189,18. — *excommunicare* 212,18. — *inplere*
 211,12. — *misere* 181,19. — *observeare* (78,11
 KL). 212,17. — *preferre* 122,26. — *puniare* 166,28.
 — *reformare* 209,6. — *sequestrare* 210,22. —
tractare 144,14.

in verbis compositis:

aestimo: *existimare* 188,12.
agere: *exagi* 28,13 (*inf. pass.*).
cadere: *excederunt* 60,18.
capere: *acepiat* (8,9 L). *aceperere* 24,2. — *anticopit*
 49,17. — *perceperit* 80,22. — *recepit* 144,21. 146,1.
 — *suscipere* 68,1.
dare: *condedit* (101,8 K). — *crededi* 4,18. 6,4. 9,1,3.
 19,9,12. 46,20. 68,4. 69,18. 73,18. 75,17. 94,8,18.
 106,4,18. — *edidi* 68,5. — *indedit* 196,21. — *por-
 dedit* 50,18. 68,18. 158,9. — *prodederunt* 68,18.
 — *reddeto* 67,14. *reddederit* 106,12. — *vindedirit*
 89,9.
egere: *indeglat* 41,8.
emere: *redemantur* 210,8. *redemi* 94,2 (*inf. pass.*).
facere: *suffecere* 80,3. *anfeciit* 160,20.
habere: *exebre* 83,14. — *inhebeta* 68,18. 82,2. —
 prohibita 19,17. 21,11. 24,4. 26,9. — *redebentur*
 80,8.
iacere: *reiecere* 95,10. *ieccere* 124,2. 125,25.
legere: *collegere* 80,14. *collegi* 2,12. — *elegero*
 66,23. 147,6. *elegit* 48,12. *elegatur* 74,8,4. *elegi-*
tur 88,18. — *relecta* (26,8,10. 98,16. 68,4 L).
premere: *impremere* 187,16. 197,28. — *oppremunt*
 136,14.
regere: *corregere* 90,18. *corregi* 122,6. 128,22. 143,18.
 167,1. — *eregere* 148,1.
sedere: *posse* 22,10. 79,12,15. 185,2,7. 189,1.
 195,17. 143,24. — *prae* *sedere* 21,10. *presedens*
 79,20. — *resedere* 116,14. 148,6. 164,18. 166,21.
 211,7.
stare: *perstaterit* 6,8. 134,18. — *exteterit* 7,4. 19,12.
 79,10. *exteterat* 20,7.
tenere: *abstene* 8,18. 20,4. 82,15. 190,11. — *con-
 tenere* 41,2. 50,5. 209,14. — *detenere* 78,1. — *ob-
 teneat* 169,8. — *pertenere* 41,8. 56,7. 82,12,13,21.
 184,8,1. 147,8,10. — *retenere* 80,22. 81,8. 142,18. 187,9.
 199,2. 211,4. — *sustenere* 144,23. 170,19. 188,16.

accipiter: *acepitris* 20,3.
aegritudo: *egretudinem* 194,2.
aliquis: *alequid* 56,6. *alequis* 56,14. *alequibus* 160,7.

- ancilla*: ancilla 8,12 (68,18 L). — antephane 127,8.
- anti-*: antecipet (49,11 L). — antephane 127,8.
- antistes -stites*: antistes 69,10. 143,1. antistites (30,11 L). antistes 95,7. antistites 43,10. antistitum 9,18. 98,10. 74,9,15. 88,10. 96,8. 116,9. — antistitis (30,11 K). antistotes 82,11. antistitum 60,28.
- archi-*: archidiacono (107,11 K). archidiaconi 157,10. archopresbiter 137,11. arcepresbiterii 218,15.
- baptizare*: baptizari 6,20.
- basilica*: basil- (5,9 K). 6,18. 20,7. (97,4 K). 80,2.
- beatitudo*: beatitudo 147,33.
- calliditas*: callidas 60,28.
- callidus*: callida 147,14. 197,18.
- canonicus*: canonice 69,2. 74,5. 147,1,17. 159,6.
- causidicus*: causeducus 165,29.
- Christianus*: Christeanus 78,6. 82,18. 83,5. (108,8 K).
- ciner*: coneribus (25,2 KL).
- clericus*: clericus 194,8. clereci 4,13. 5,10. (8,15. 23,1,12. 28,7. 104,4 K). 157,18. 158,1. clerecia 4,2. (24,3 K). 36,16. 41,9. 157,9. 158,24.
- crimen -inis*: crimenum 6,2. crimenale 24,14.
- debitus*: debetas 80,21. indebeto 145,3.
- di-*: decare 100,4. decatia 166,10. — dederunt 127,15. — degamus 87,4. — deminutio 106,11. — descrimen (28,3 K). — despensandam 6,6.
- dominica*: domenie 8,11. 82,10.
- ecclesiasticus*: ecclesiastecus 81,20.
- eminens*: eminentissime 66,22.
- femina*: faemona (101,18 K).
- fidelis*: fedelis 6,9. fedilliter 6,10.
- fides*: fedit 88,10.
- habitare*: habetaro 20,8. 79,7.
- hereticus*: hereticus 88,7.
- humilis*: humelis 150,38^{eq}.
- incitatus*: incetatus 38,6.
- indicare*: indecare 147,33. 196,23.
- indigena*: indegena 200,23.
- interim*: interem 196,6.
- intuitus*: intuitus 210,7.
- itas*: antiquetas 26,11. — auctoretas 68,6. — caretas (108,10 K). — civetas 79,23. — dignetas 168,1,9. — germanotas 168,3. — ingenuetas 196,9. — mediocretas 147,28. — necessetas 28,7. — possibletas (6,12 L). — puretas 150,4. — severetas 66,20. — suavetatem (48,14 L).
- Iudaicus*: Iudaicus 67,6.
- lapidex*: lapidea 26,6.
- libet*: cuiuslebit 88,1,12. libeto (102,32 L).
- libido -nitis*: libidens 168,5.
- licere*: lecent (8,1 L). 8,0. 9,5. 20,3. 21,7. 88,14. lecit (86,22 L). illecito 20,10. inleculo 24,12. inlecta 26,11. inlectum (102,2 L).
- ligare*: conlegetur 184,26.
- lenteus*: lenteus 180,8.
- letania*: laetania 8,10. letania 127,1.
- magnificare*: magnificent 156,7.
- meritum*: meretum 147,20.
- metropolitanus*: metropolitanus 66,37.
- ministerium*: ministerium 19,18. 28,8. (81,10 L).
- minuere*: menundi 41,14.
- minus*: minus 157,12.
- missa*: messa 75,11.
- mittere*: admittendis 26,2. praemetenda (75,8 L).
- modicus*: modecus 167,1.
- multiformis*: multiformis 124,20.
- munificentia*: munificantia 79,12.
- negligentia*: negligenta 62,17.
- nomen -inis*: nomene 8,7.
- nomina propria r. in indice nominum.*
- obligare*: oblegare 81,10.
- obnixus*: obnexe 197,6.
- ordinare*: orden- 19,14,16. 22,8. 23,11. (25,3 L). 79,28. 158,24. — ordenatio 91,4. 23,1. 81,12. 82,2. — ordinem 25,6. ordene 80,0. ordinum 80,17.
- paenitentia*: paenet- 5,19. 20,1. 25,9. 26,1. (penaetu- erit) 79,8. paenitentia 26,18.
- pallium*: pallium (7,12 K). 167,8.
- participare*: participare 159,1.
- pellucatus*: pellecatum 181,22.
- penitus*: paenetus 160,20.
- pontifex -icis*: pontef- 80,17 (cf. 187,26). 194,13,14. 196,12. pontifice (37,1 L).
- princeps -pis*: princeps 22,8.
- publicare*: publicari 147,3.
- querimonia*: queremonia 211,7.
- quibus*: quebus 80,9.
- relegio*: relegio (78,9 L). 107,6. 171,28. 210,7,18. relegiosa 171,10.
- reperire*: repporeantur 166,12.
- sacrilegus*: sacrilegius 63,6. sacrilegus (101,8 KL).
- satis*: satesfactio (8,13 K).
- septimana*: septemana 127,26.
- sequipedis*: sequepedis 101,19.
- similis*: similia 147,11,15.
- simultas*: simultas 211,1. 212,3.
- sine*: seno 7,16. (20,6. 21,6. 22,1,3. 22,7. 25,18. 27,7 K. 48,9 L. 56,10 K. 106,21 KL).
- sincere*: dosonat (106,17 K).
- sint*: sent 194,6.
- solidus*: soledus 159,12.
- solicitasse*: sollicitans 159,22.
- statim*: statem (8,16. 28,8 L).
- sterilitas*: sterelitas 165,32.
- territorium*: terrotor- terretur 20,6 (20,7 K). 20,8. 78,20. (107,18 K). 119,4. 148,6. 147,28.
- testimonium*: testimonium 24,6.
- timor*: temor (8,6. 67,1 L).
- titulus*: titulus 19,9.
- turpius*: turpea 212,14.
- utilitas*: utilitas 56,16. 156,12.
- vendere*: viudedorint 196,28.
- vendor*: vendor (21,1 L).
- veridicus*: veredica 116,21,22.
- videre*: vedere 24,5. evedenk 19,12.
- viaticum*: viatenum 158,17.
- vidua*: vedua 24,6.
- vincere*: inventissimus (101,2 K).
- vincicare*: vindicare (102,6 L). vindicit (8,6 K).
- vindictur*: (80,18 L).
- vocitare*: vocetare (24,8 L).
- o et oe permudatae:**
- oe pro e (ae):
- praemita*: preomia 56,13.
- e (ae) pro oe:
- foedare*: fedatus 196,12.
- poena*: paena (8,3 K. 8,9,18 KL. 47,8 L). pena 171,16.
- paroecianus*: parreciani 196,18.
- ø (ae) et Y permutatae:**
- y pro e (æ):
- caeremonia*: cyremoniis 98,11.
- ceteri*: cyteris (77,15 L).
- monasterium*: monastyrum (R saepissime), in textu: 194,9,11.
- nominis propriis*: Hyraclius etc.
- e pro y:**
- synodus*: senodalis 216,14. 218,19.
- geminatio consonantium male omissa:**
- b:** abas (7,8. 21,7. 24,1 H); aba 216,4. 218,9. 219,15.
- c:** accepitris 20,3. — eclesia (neclesia) 38,5. 66,16. 67,1,6,7,12. 68,8. 71,7. 78,2,14. 106,20. 106,4. 107,11,14. 108,5. 148,21,24. 160,29,30. 194,19. 219,4. — successor 219,8,21.
- f:** officio 218,18.
- g:** agredi 38,6. — sugestio (102,21 L).

- l:* sollicitudo 142,5.
m: comatus 88,6. 106,21. — comendatrices 219,15.
 — comiserit 198,20. commissa 219,10,11,23. — quo-
 modo (= commodo) 186,2. — comunitas 219,12.
 — communio (cummunio) 93,30. 98,10. 219,19. —
 comunicare (79,9 K). — excommunicatio 83,15.
 74,16. (78,9. 79,1. 81,17 K). 92,11. — sumopere
 219,8.
p: opportunum 82,32. 73,6. 79,15. 142,6. 186,28. —
 oprasio (104,4 L).
s: gloriosissimi 217,16. — sanctissimi 217,17. — per-
 miso 194,14.
- geminatio consonantium male admissa:*
- c:* sancientes (156,2 a). — sancimus (156,9. 159,10.
 160,9 a). — sancita 167,4. 171,8.
- f:* auferri, -e (67,8. 103,9 L).
- t:* cautella 128,7. — fragillitas (56,14 L). — in-
 tolerabilis (107,20 H). — medilla 122,8. 210,4.
 — quaerella, querilla 41,4. 147,27,28. 159,8. —
 tutilla 90,11. — contulisse 142,18. — distuller-
 04,8. 187,18. — intullisse 68,14. — retullerunt
 116,20. tullit 142,24 (*saepissime tulli et com-
 posita in cod. H.*). — utilius 186,2. — vellimus
 47,16. — vellit 166,23. — violasse (8,3 L).
- n:* cannon et cannoneus (9,21 K. 0,9. 156,8 L).
 156,8. 157,10. 159,6. 215,16. 216,11. 219,19. — ren-
 nui 128,21.
- p:* cappillie (28,12 L). — leprosis (107,17 K). —
 repperire (*sacpe*) 24,1. 68,14. 94,15. 168,5. 160,12.
- r:* parochia, parrocchia *omnes codices praeter H*
 et interdum F.
- s:* centissima 197,10. — circumclasio 127,2. —
 comisserint 181,16,22. — dioecesis 94,19. 196,11.
 — gessima 126,21,22. — occasio 122,20,22.
- h et g permutatae:*
- trahere:* tragere 182,18. — tragatur 194,20,21.
- l: omissa:*
- adherere:* aderens (100,31 K).
adtrahere: adtraere 88,13.
comprehendere: compraceensa 216,14.
exhibere: exhibere 88,6. 90,19. exesbere 88,14. exi-
 beat 166,16.
exhortatio: exortatio 166,27. 169,17.
habere: abentur 216,13. abero 218,5.
habitus: abitus (81,16 K). 215,16,18.
haecficius: actinus (5,9 K). actionus 63,17. 122,18.
 197,1.
haeresis: aerisis 88,8. aeretecus 88,7.
hanc: anc 219,19.
hebdomada: ebdomada 196,22. 197,17.
homiliae: omiliae (66,19 L).
honestus: onestus 171,23.
honor: onor 219,6.
hora: ora (24,3 K). 78,11,12. 127,1. 180,19.
horrendus: orrenda 80,21.
hortari: ortetur 67,1.
inhibere: inhibitum (82,2 K).
orthodoxus: orthodoxus 208,30. 217,14.
provehere: proveant 165,27.
redhibito: redibitio 5,4.
vehiculum: veiculus 88,11.
- l: addita:*
- ac:* hac 76,16,24. 77,11. 78,5. 79,8. 114,12. 144,6.
 196,19,24. 200,16,29.
apostolus, apostolicus: apostol- (19,14. 56,22.
 57,9,10. 101,9,12 K).
chartula: carthola (57,34. 80,15,19 K).
coercere: cohore- 166,24. 166,14. 210,3. 211,10,21.
 216,11. 218,18.
contumacia: conthomatio R saepius.
eremum: herimo 51,3.
- is:* his (8,5 K). 48,20. 69,18. 75,9. 77,31. (108,18
 KL. 106,18 L). 126,18. 148,4. 144,31. 168,7. 169,28.
irritum: hirrita 210,14.
laicus: laicus 53,2. 75,4. (92,19,19 K). 93,1.
monasterium: monaster- (7,11,19,16. 21,16. 94,8.
 28,6. 76,5 L. 79,22. 80,2 KL). 89,17. (107,1,8,4 L).
 119,8,10,10.
nomina propria: Habraham, Hedua. — post t:
 Abthonius, Alethius, Chariberthus, Childeber-
 thus etc.
torum: thorum (0,16 KL). 93,14. 102,2. 118,15.
- i et g permutatae:*
- alleluia:* alleluga 127,12.
maiestas: magestas 164,32.
- i et y permutatae:*
- y pro i:*
- alimentum:* alimentum 51,11.
cibus: cybus (6,48 R). 183,21.
chrisma: chrysa (23,2. 25,6 K).
epiphania: epyfania 87,17. 126,37. 127,2. 179,21.
lacrima: lacryma 106,18.
metropolitanus: metropolitanus (19,10. 24,2. 26,6.
 101,21. 108,21. 108,6sq. 108,18 etc. K).
in nominibus propriis saepe: Adolfyus, Epy-
 fanus, Dyonisius, Sygibertus, Symplicius etc.
paradysus: paradysus 52,27.
simplicitas: simplicitas (19,15 K).
- i pro y:*
- acolythus:* acoliti 171,8.
hymnus: hymnus 166,17. 166,7.
martyr: martir 166,11. 209,2.
mysterium: mister- (69,3 L). 128,19. 167,4.
in nominibus propriis saepe: Ciprianna, Dyon-
 sius etc.
presbyter: presbiter 18,3. 124,2,4. 218,16. 219,1.
proselytum: prosilium 94,6.
synodus: sinod- 80,12,16. 128,1. 186,21. 166,9.
 208,28. 211,7. 219,12,18.
- III pro II:*
- volutas:* voluntas K *fere semper*, v. 88,13.
 47,15sq. 49,12. 50,6. 51,5sq. etc. 160,4. — volum-
 taria 158,11.
tentatio: temtatio 166,6. — temtaverint 170,20.
contentus: contemtus 219,22.
- III finalis omissa et in antiquissimis et in tunio-
 ribus libris manu scriptis saepissime occurrit,
 sed difficillimum est distinguere locos, quibus
 ablative pro accusativo positus sit:*
- cella construere* 7,16.
qui . . . honore prohibite benedictionis ambierit
 (19,17 K).
paenitentia professi (20,1 K).
clericum illecita faciente (20,10 L).
communione . . . inpendat (20,11 L. 79,2 K).
scriptura faciat (21,4 K).
unum abbate (21,10 L).
conversionem subita petant (28,2 K).
proponendi permittemus potestate 24,15.
eclesia alterius agredi 88,5.
sententia securi 84,12.
presbyteri honore . . . accipiat 88,20.
regola . . . subterfugiens 37,5.
morte tantum . . . non . . . peccatum transisse 47,6.
se ipsa servari 50,11.
in ipsorum laude praedicat 52,1.
in gratia revertantur 63,19.
substantia rapiunt 67,7.
hanc excusatione esse sublatam 73,12.
in notitia venerant 77,3.
carthola conscripta fuisse (80,15 K).
norma vivendi teneat (100,30 L).

ecclesiastica metuant disciplina (108,16 K).
ingenua quam ancilla . . . habere 114,1.
victoria fuisse secuta 181,6.
possessionem propria . . . restitutus 148,24.
in notitia defensurum 147,2.
die Dominica contumui tradero 105,7.
die Dominica celebremus 165,26.
eucaristia . . . porrexit 109,4.
in iuriam aliquam . . . patitur 169,9.
causa iustitia preunio discensionis 169,11.
licentia . . . non habest 170,17.
actiones . . . proponat 170,18.
ne eucaristia ne uscum tradiri 180,21.
non licet relicta presbyteri . . . relicta diaconi accepere 181,20.
non licet abbat . . . ambulare, habere 182,1,2.
si causa habuerit 183,5.
ecclesiastica regula . . . conservare 180,15.
canonica se noverit exceptum sententia 180,17.
reatu suo (= suum) cognoscat 187,14.
ecclesiam . . . expollata relinquit 188,14.
si quis relicta fratris, sorore uxoris, privigna consubrina vel relicta . . . vel in religione habitu dedita . . . crediderit violanda 190,8.
qualemcumque militia aut actione publica 190,12.
contumacia exigunt 197,10.
intercessione poscentes 209,2.
familiaritate habere 209,16.
afferre suspitione 209,16.
Agapium vero et Bobone . . . regradare 212,20.
canonica se noverit incurtere sententia 216,15.
stabilitate firmarent 217,16.
plebe sibi comissa . . . adloquatur 219,10.

apud praepositiones:

ad ecclesia 3,14. (19,7. 28,11. 82,16 K). 94,2. — ad correctione (27,8 K). — ad . . . congregatione 28,9. — ad salute 52,17. — ad civitatem 60,16. — ad nuptiarum ornatum 67,10. — ad reparationem . . . aut substantiam 74,22. — ad ullen clericatus honore (78,20 L). — ad saeculare habitum 81,1a. — ad petitione 91,10. — ad coniugale thorum 102,1. — ad duodecima . . . ad matutina 127,13.14. — ad effugienda culpa 185,22. — ad media quadragesima 180,6. — ad principe 187,6. — ad eucharistiae gratia 189,26. — ad religione 198,9. — ad . . . presentia 211,16. — ad . . . cultura 212,10.

ante pascae sollemitatem 8,2. — ante praemissa conversatione 36,30. — ante episania 179,20. — ante ora secunda 180,19. — ante audiencia 189,21.

contra iustitia 106,11. — contra canonicas autoritatem 216,16. — contra ordinis canonico 216,10.

intra sua provincia (106,19 K).

iuxta sententia 128,16. — iuxta priaca constitutionem 198,14. — iuxta priaca canonum institutionem 197,1. — iuxta ipso tenore 212,22.

per infusione 47,16. — per . . . inspiratione 48,6. — per lego 49,25. — per servorum excessu 92,16. — per quacumque contumaciem 157,20. — per subtractione 168,18. — per virtute aut adsentione 170,18. — per iracundia . . . per pecunia 187,2. — per epistola 189,24. — per quacumque potestate 200,22. — per presumptione 211,30. — per contumaciem 216,16.

post poractam missa 107,18. — post media nocte 180,20. — post accepta benedictione 181,16.18.

praeter matrem, sororem et ameta 194,10.

secundum . . . consolatione (2,13 C). — secundum . . . regola (7,6 K). — secundum canonum tenore 170,18.

supra pecunia (82,4 K).

L.L. Concilia.

usque in die 47,26. — usque in secunda sabbati 83,4.
— usque sancta synodo 104,4. — usque audiencia 196,26. — usque ad sequestratione 198,25.

*III finita adiecta:**in nominativo:*

statuta . . . renovandam (6,4 K).
nullum ecclesiastam praevidendum patiatur (8,1 L).
quae observationis reverentiam exhibebitur 43,11.
natura . . . perditan reparatur 50,23.
disciplinam ecclesiastica maculatur 92,16.
causam ipsam . . . non fuit definita (100,6 L).
Dei potentiam concludent 185,12.
catholicam omnino detestantur . . . eccliam 171,15.
vestrae bonitatis gratiam fiduciam contulit 196,26.
fidei normam . . . conservetur 209,8.

in ablative:

sacerdotalis mentis affectum 2,12.
tanta execrationem 27,4.
excommunicationem biennii effusionem sanguinis expiavit 27,7.
noctem paschae 27,9.
regnum Deus . . . felicitatem attolleret . . ., iustitiam gubernaret 66,18.
auctoritatem . . . canonica sancimus (69,18 L).
constitutionis vigorem . . . anathematizamus (101,11 K).
inviolabili . . . stabilitatem permaneat (105,14 L).
saeulli ambitionem transcederint (107,6 K).
congruum definitionem sancimus (108,13 K).
timorom Del corrigi 114,6.
excommunicationem hac detestationem dignus 114,11.
leviorem opere . . . teneantur 114,28.
cura sollicitudinemque . . . invigilat 118,16.
scola laborem communis construktur 126,8.
capitis sententiam feriantur 129,19. 168,4.
ista caduc actionem . . . rura contingere 134,5.
res . . . quaqua temeritatem pordavere 184,20.
in hac perversiōem . . . assurgere 134,20.
cupiditatis delectantur ardorem 142,10.
sera . . . penititudinem commovemur 142,30.
contubernium . . . permuted germanetatis affectum 158,4.

ad eccliam sunt fugam versi 168,17.
in eius präsentiam accusatores respondeat 168,27.
panem et aquam contentus 182,0.
nudum manum eucharistiam accipere 182,19.
aut regnum divisione aut provinciam sequestracionem 188,22.

emptio careat firmitatem 199,8.

in ablative absolute:

ipso . . . permanenter 5,2.
succipitam (L) paenitentiam (6,14 K).
accepta professaque paenitentiam (24,11 K).
multitudinem breviata 26,12.
admonentem metropolitano 62,6.
cunctoditam . . . gratiam 64,5.
tranquillitatem . . . concessa 73,9.
consecratione manentem (78,17 K).
conulationem . . . intercedente (80,14 L).
aetatem iam plena (81,16 K).
praeposito imminentem 126,4.
candem postpositam 108,20.
contumacia facientem 181,9.

per m litteram male adiectam multi loci explicari possunt, quibus apud praepositiones ablative requirentes accusativus reperitur; cum vero certi et incerti loci difficultime separantur, ride omnia in ind. gram. sub accusatio.

II inserta:

-gesima: -gensima, -giunima 8,35.13. 127,2. 157,15.
166,1d. 179,21. 180,6.

oceasio: oceanus 62,10. 78,19. 88,6. (91,5 a. 96,2 H). 198,10.
O et U permutatae:
 u pro o:
 abl. sing. 2:
anno (pro anno vel annum) 78,17 (cod. C).
absque . . . scripta adque consenserunt (78,21 K).
contemptus pontifice 98,2 (cod. K).
ab indepiu pontificatus honore (104,6 K).
ab . . . praepositu (C, praepositum K) 107,11.
urum pro orum gen. pl. 2:
defuneturum (97,3 L). — triumphurum (101,1 L).
— supra dictum regum (106,5 L). — necessi-
sitas vinctorum (107,12 L).
 acc. pl. 2:
ad dominum 4,22.
fratres suos . . . crederent evocandus 19,11.
laicus . . . prohibuit 92,19.
clericus . . . vicinus esse 25,2.
inceps . . . praevelandus 26,6.
episcopos . . . positus (27,10 K).
viginti et quinque annus impletus 30,19.
ante tridinta aetatis annus 30,21.
maritus . . . ordinare 87,4.
quantuscumque . . . habuerent (56,10 K).
ad matutinus (57,2 K).
contra episcopum suos 67,3,
quos Deus maledixit, nos nisi emendatus (77,7 L).
ad alienus clericus ordinandus 78,15.
ad honores ecclesiasticos 81,20.
regis nos constat habero catholicus 88,9.
distringendus adduxerit 88,10.
per metropolitanus 87,19.
peregrinus clericos introumittant, nisi forsitan quos
probatus 89,2.
clericus de quolibet corpore venientes adque altario
mancipatus 90,8.
erga Christianos 90,19.
cui auctorita (= auctores) eius constat fuisse de-
potatus 94,15.
duos servus 102,18.
ordinare clericus (103,8 K).
inter utrunque (106,8 K).
nonnullus oblitus propositae paenitentiae modum
excessisse perpatuit 118,15.
se sequestratus esse cognoscant 118,17.
inter subdiaconus . . . vel laicus habeant concessus
127,24.
cognovimus nonnullus inveniri 133,16.
frenus districtionalis imponimus 142,29.
subiectus in tentatione inducat 105,6.
nos novimus . . . liberatus 106,24.
per singulus dies 106,11.
quosdam . . . oblitus 108,8.
terminus figant 109,20.
per hoc reverentissimus canones 170,23.
non licet . . . chorus . . . exercere 180,15.
non licet . . . monachus . . . habere 182,2.
clericus . . . invitus adque districtus ante se faciant
exhibero 210,17.
inter monachus 211,1.
ipsum clericus . . . cohæretere 211,9.
lucta prisens canones 211,15.
clericus psallentes audiens 212,15.

ur, us pro or, os nom. sing. 3:

confundatur (102,14 K). — expugnatur 68,6. — nean-

tur (negatur) (104,12. 106,17. 106,1. K cf. appar.)
 119,13. 134,17. 188,10. 209,22. — nepus 192,15.
 — petitur 130,4. — raptur (3,9 K). rapturis
 (3,9 L). — sacerdus (79,9 K). 87,22. 93,22. 106,4.
 200,9,10. — salvatur 88,11. — successuri 25,9.
 — taemeratur (67,19 L).

admirandum: admirandum (48,8 L).
apostolus: apostalus 47,18. 48,38. 52,3,6,9.
atrox: atricior (98,11 L).
bonistacus: bonusiacum (88,7 L).
coenobium: coenobii 171,3.
com: cuniculare 79,9. — excommunicatio (6,8
 L). 38,15. 74,16. 79,7. 81,17. 93,11. — cuniclio
 20,11. 24,9. 38,10. (67,3 L). 78,7. 79,9. 80,6. 81,3,11.
 82,8. — cuniculus 88,15. 194,6. — cuniculare
 79,10,17. — cuniculum 22,4.
communere: communentur (26,1 L). *communus*
 (100,6 L). *communitio* 74,18. 134,18.
consul: consul 9,18.
custodia, custodire: custodia 7,8. 157,6. — custo-
 dire (41,15 L). 83,17. (101,6 L). *custodiunt* 8,18.
 (108,20 L). *custodiendum* 158,11.
diabolus: diabolus (80,13 K). 114,4. 133,16. 160,6.
forma: forma 81,6.
formula: formula 62,28.
fortitudo: fortitudo 50,4,5.
homicidium: homicid- (2,20. 26,13 K). 93,17.
homiliae: homiliae (66,19 K).
incola: incola (107,17 K).
insolentia: insolentia 159,9.
laborare: labarare (6,12 L).
locus: lucum (108,3 L).
loqui: colluctio 17,17. *oblectatio* 74,12.
metropolitanus: metropolitanus 19,10.
minor: minorem (41,10 L).
modus: huiusmodi 7,8.
negotium: nego-, negut 83,9,7. (100,4,9 L). 150,15.
 157,10.
nolus: nulnerit 90,28.
nominare: nominare (26,6 K).
nomina propria v. in indice nominum.
norma: norma (101,6 K).
noscere: cognosc- 28,18. 43,2. 64,18. 83,18. 123,18.
 181,6. 184,26. 160,31. — dignosc- (dignosc-) 68,17.
 69,2. (102,13 L). — nescitur, nescuntur 33,6.
 77,19. 89,2. 91,20. (106,1 K). 208,27. 210,6,8. 219,15.
october: octuber 127,8.
oratorium: oratur 69,2. 150,14. 211,7,10,12.
osculum: osculum 180,21.
parochia: parochiarum (20,13 L).
pastor: pastorali (101,4 K).
persona: persona 79,9. 81,14.
polluere: polluantur (67,17 L). *pollutur* (101,20
 K). *pollutio* (27,5 K).
praecatoria: praecaturia 23,10. 54,23. 197,12,15.
promotio: promutio 75,12.
pronus: pruna 118,23.
prorsus: prorsus 24,12. 26,1.
reformare: refurmare 24,13. *refurmentur* 195,4.
remotus: remutis 78,10.
roboreare: roburaro 2,19.
sacerdotium: sacerdotium 22,8.
salutatorium: salutarium 156,14.
sanctimoniialis: sanctimunialis 69,17.
sobrina: subrina, consubrina 20,8. 68,3. 70,20.
 182,8,21,26. 182,11.
solemnitas: sollemnitas 27,10.
sospitas: suspitas 164,19.
synodus: sinudalis 73,1.
territorium: territor 6,15. 18,14. 20,7. (70,24 L).
 78,20. 79,22. 148,6. 147,29.
testimonium: testimonium (5,4 L). 24,6. (52,13.
 69,10. 76,15 L). 156,6. 159,24.

o pro u:

nom. sing. 2:

populos (8,7 K). 18,24. 167,8. — monachos (7,12.
 28,9 K). — siuos 20,7 (CKLc). (78,17 L). —
clericos (22,5 K). — meos (48,20 L). — apostolos
 (48,20. 52,6 L). — filios (49,14 L). 134,12. —
servos (47,4. 102,12 L). — metropolitanos (73,10

L). — Iudeos 94,6. — sacrilegos 101,8. — peal-mos 184,17. — insinuatos 106,21.

abl. sing. 4:

impulso 7,16. — concebito 26,10. 92,20. — auso (68,6 L. 108,9 K). 187,14. 188,9. — nato (69,6 L.). — instinto (80,22 K) — permisso 81,10. 83,12. 211,15 (nisi a verbo permisum-i). — diaconato (82,4 L). — cometo 106,21. — libito 102,21 (nisi a verbo libitum -i). — capto 142,13. — negleto 148,6.

acc. pl. 4:

actos 144,1. — letos 157,12.

in conjugatione:

or, os pro ur, us:

habeator (4,16 O). — fallitor (48,14 L). — versator 68,8. — cognovitor (68,17 L). — fugiator (69,13 L). — possedetor 79,12. — inclimentor (104,5 L). (cf. indices ad Grey. Tur. p. 919, l. 51).

ambulare: ambulanti (20,11 L).

annualis: annoalis (75,22 L).

avunculus: aboneuli 68,4. avuncoli 182,13.

capitulum: capitola 197,4.

cellula: cellola 91,2. 147,8.

centurio: centorio 62,27.

chartula: cartola 57,34. carthola (80,15 K).

cingulum: cingolo (68,16 L).

clausula: clausola (67,12 L).

communio: commonio (37,17 L). 68,21. (80,5 K 82,8 L). 101,14. 104,18.

commutare: cummutaro 79,16,17.

compunctio: conponetio (57,1 L).

computare: conpotare 200,9,13.

coniugati: coniogatis (81,14 K).

consuetudo: consuetodo (60,23. 57,2 L).

consul: console 96,18.

consulere: consul- 76,17. 103,10. 142,7. 167,2. 170,16.

contumacia: contumacia 7,4.

copulare: copolantur (107,8 K).

corpusculum: corpusculum 62,17.

corruptio: corruptio (47,1 L).

cubiculum: cubicolum (69,16 L).

cupiditas: copidas (67,6 L). 67,20. 80,22.

currere: incorre 76,18. recorrere 80,12.

custodire: custodian 8,18. custodire 32,25. 75,6. (107,10 L).

decupium: decoplum 197,11.

deputare: depotare 26,4. (107,11 K). 145,11,12.

dissimilare: dissimilit 91,18.

diu: tamio 80,6. quamdio 80,6. 81,3.

documentum: documentum 90,15.

exculare: exolare 170,16.

facultatula: facultatalia 41,14.

famulari: famolentur (25,3 K).

fugaz: fogacis (7,7 K).

humanus: humana (48,7 L).

incolumitas: incolumitas 164,23.

intuitus: intolit (7,17 L).

inalialis: inialis (105,1 K).

iurenis: iovenis (81,14 K).

luxuria: luxoria (67,17 L).

matricula: matricola 179,24.

matutina: matotina (67,2,8. 82,21 K).

munitus: monitus 187,6. 194,9.

nomina propria v. in indice nominiuum.

numerus: nomiro 89,10. nomerus (105,13 L).

nurus: nurui 144,6.

occupare: oecopari (4,8 K. 108,4 L).

periculum: pericolum 79,6.

postulare: postolare 94,2,19. (100,24 K).

praesul: presole 188,30. 197,8,27.

pullulare: polollare 61,13. 124,15.

putare: potaverint 9,2. 28,3. potamus 21,8. pot-

mus (27,5 K). potent 50,19.

regula: regola (6,14. 7,9 K). 7,2. 10,7. 36,16. 37,16. (65,27 K). 103,16. (106,22. 108,16 K). regolaritor 80,7.

reicula: reicola 67,6.

rurales: rurale 21,8.

saequare: saequare 83,13,14.

singuli: singoli (76,1. 107,11 L). 157,1.

stimulus: stimolis 88,6.

studere: stodeant (26,13 K). 105,23. student (108,14 K). stodiat (106,17 K).

studium: studium 60,28. (106,20. 108,6. 108,16 K).

sumere: somat (61,11 L).

sumus: somus (61,17 L).

terruta: terrola (7,17 K).

trutina: trutina 68,16.

tuli: tolerit 09,16. distolerit (106,10,20,24 K). per tolisse (8,8. 8,17 K).

urbs: orbibus 69,6. orbem 186,20.

uxori: oxor 6,17.

capulare: vapolare 22,13.

vehiculum: vehicolis (82,11 L).

vinculum: vineolo (108,1 L). 210,7. vincolis 150,14.

O et Vm permutatae:

o pro um (saepē tantum in recentioribus libris):

publico interpollare (22,1 K).

si quis servo proprio . . . occiderit (27,7 K).

noverit se anathema supplicio feriendo 68,4.

invito aut reclamantum (75,21 β).

auctoritate . . . pontificale est repraemendo 80,20.

heretico aut Bonosiacum (88,7 β).

neve laico . . . clericu (pro clericu) . . . licet exebore (88,18 α).

credant posse fieri coniugio (92,17 α).

dum fit pontificale concilio (100,30 β).

in perpetuo 104,7. 144,13. 158,8.

ut necessario sit (106,9 L).

testimunium . . . divino (156,6 H).

omne negotio . . . finiatur 157,10.

quod potius stuprum est quam coniugio (158,13 H).

ullo alio poculo offerro 180,12,18.

concilioru suo ad iudicem . . . tragere 182,18.

excommunicato receperit 183,1.

reatu (= reatum) suo cognoscat 187,14.

factum synodo 190,16.

nisi tanto 199,6.

editum illum dominico 200,26.

disciplinas aculeo sustinero 212,18.

seculari (= seculari) mundeburdo habere 216,23.

ipsi diligent clero 216,6.

gregem sibi commiso 219,11.

post praepositiones:

ad servitio (102,22 K). — ad proximam synodo 106,16. — ad falso testimonio vel periurio (150,22 H). — ad archidiacono 180,7. — ad synodo 180,9. — ad clero . . . ad populo commoneudo 188,18. — ad iudicio recurrat 189,17. — ad alium accusando 189,23. — ad clericato conversi 209,10. — peruenit ad sancta synodo 210,16.

contra episcopo suo 197,20. — contra ordine canonico 216,10.

extra nostro permisso 181,11.

intra anni spatio 90,2.

iuxta ipso tenore 212,22.

per diem iudici futuro 147,12. — per eorum pa-

trocinio 160,7.

post accepto cibo vel poculo 181,13.

super auctoritatem et edito dominico 200,26. —

super fluvio 216,12.

um pra o (cf. accusatius pro ablative pos;
praepositiones):

scripturae testimonium roburare 2,10.
marito . . . plectendum (27,3 K).
exacto . . . ministerium (28,8 L).
vaticum concessum (81,17 K).
excusione, exartum vel ssepe (82,15 K).
ad eum recurrat caritatis studium 106,4.
huic decretum eredidimus inserendum 106,18.
de quibus Deum cura est 122,2.
quantum magis 129,5.
communi consilium et sententia decernantur 146,8.
omni populum precepunt 167,2.
indictum eis ieiunio 167,19.
inscio . . . episcopum 169,8.
quicunque se . . . ferrum percusserit 181,5.
se . . . coniugium crediderint copulandas 190,3.
communione vel . . . convivium 190,5.
quocumque ingenium aut callida cupiditate 200,15.
oratoria per villas potentum iam longum con-
structa tempore 211,8.

CC *mutatum in i:*

coena: cina 83,4.
obedientia: inobedientia 74,16 (*sic corrigendum
in textu*), 79,10. obidientia 79,14.

I) *inter duas consonantes:*

omissa:

contempsi: contemserint 8,15. 80,15. 200,27. — con-
temtus (8,17 K). 166,28.
emptio: coemtio 104,1. emtio 198,27. redemptio
4,12. 200,18.
praesumpsi: praesumserit 4,23. 6,16. 7,5. 21,3.
21,12. 81,11,17. 82,8. 108,17. 106,1,22. 142,28. 109,10.
216,22. 217,3,11. praesumisse (56,1 K). praesum-
turum 19,18. 80,17. praesumtio 80,16. 81,19.
rebaptizare: rebatizare 88,8,9.
temptare: adtemtare 186,16. 216,11. temptaverit
96,2. rotomtare 200,18.
inserta:

condemnare: condempnetur 221,3.
contemnere: contempndos (77,11 L). contemp-
nens 171,22.

ph et f:

epiphania: epyfania 87,17. 126,31. 127,3. 179,31.
epifania 170,21.

S impura:

instrumentum: strumentum (22,9. 77,19 L). 189,8.
nomina propria: Spectatus, Sperius.
pseudo: pseudochristianus 108,8.

S inserta ante Z:

baptissari 52,4,17.

S et t permultae:

s pro t:

observatio: observatio (26,3 K).
partium: parsium (91,16 K).
potentia: potensia 88,1.
rigitatum: vislatum 48,19.

t pro s:

abusio: abutione 73,12.
ascensio: ascensionem, ascensionis (8,10,11 K).
conclusio: conclusione 157,12.
conversio: conversione 76,3.
divisio: divitione 78,18.
nomina propria: Eupratius.
occasio: occasione 91,11. 166,16.
persuasio: persuasione 83,17.

Sub- *praepositio non adsimilata:*

subfragnia 77,20. — subpetit (77,20 L). — sub-
plicio (107,35 L). — subpresserit 188,20. — su-
scribere, subscriptio *saepe*.

t omissa post S:

pos (67,12 K).

U omissa:

augurium: agurium (9,1 L).
augustus: agustus 126,33.
nomina propria: Agustidunum.

X:

sectio: sexione (82,15 K).

iusta: iuxta (78,5 β). 104,8.

LEXICA ET GRAMMATICA.

a, ab cf. abdicari, excusari, privare, regradare.
 abba 7,8. 61,16. 98,4. 196,18. 184. 192,36. 105,7. 211,2,17.
 213,40. 214,1sq. 216,1 (abba). 221,27; abbas 24,1.
 112,1,19. 181,23. 192,4. 197,3. 201,39.
 abbatissa 110,11.
 abdicari: a communionem abdicitur 190,29. 205,10.
 abicere: abiciatur a sede 200,30; e sede 200,5.
ablative pro ablativo cum praepositione:
 ut laici secus altare, quo (= in quo) sancta misteria
 celebrantur 188,19.
ablative pro accusativo post praepositione (cf. in
ind. orthographicis 'm fin. omissa' et 'o pro um':
 ad:
 ad vigilia 128,30.
in post verba:
 accipere: in proposito suo adcipore 73,14.
 admitti: in cubiculo admittatur 69,16.
 congregare: in urbe, synodo congregare 2,17. 32,22.
 42,30. 55,20. 101,3.
 convenire: in urbo, civitate, loco, concilio, convenire
 36,11. 66,11. 122,16. 186,26.
 deputari: in carcerebus deputantur 107,11.
 ducere: in matrimonio ducat 64,1; in monasterio du-
 xerunt 116,26.
 elegere: in loco suo elegat 186,12.
 imponi: in his . . . imponeatur 92,11.
 ingassaro: in sacerdotibus incrassatur 168,21.
 ingredi: in monasterio ingredi 182,4.
 inserere: in canonibus inserero 181,13.
 intronitii: in omnibus ecclesiis . . . intronitatur 57,1.
 mitti: in Casensi monasterio . . . mitteritur 80,24.
 ordinare: in praedictis honoribus ordinare 37,4; in
 loco ipsius ordinari 186,6.
 peccare: in Deum et in ordine pontificali peccasse
 60,21.
 praerogare: in usibus . . . aut redemptionem prero-
 gantis 167,9.
 recipiro: se in monasteriis recipient 32,31; in domo
 recipient 56,10.
 redigere: in captivitate reductus 62,28.
 retrudere: in monasterio retrudatur 24,p. 76,3. 182,5.
 tradere: in coniubiliis tradatur 171,7.
 venire: in orbibus veniant 69,5; in urbo venissimus
 73,1; in synodo ventum 80,16; in iudicio venire
 81,2.
 inter:
 inter supra dictis conditionibus 180,4.
ablatus absolutus, ubi sententia principalis aut
secundaria exspectatur:

de his, quae in altario conferuntur, medietatem . . .
 clericus accipiat, praediles . . . in episcoporum po-
 testate durantibus 6,4.
 utrique scilicet parte . . . aequitate praemissa 10,3
 nullus episcopus . . . vindandi aliquid habeat po-
 testatem, utili tamen omnibus commutatione per-
 missa 22,8.
 veduarum consecrationem . . . abrogamus, sola eis
 paenitentias benedictione . . . inponenda (= et
 eis sola paenitentiae benedictio inponi licet) 24,6.
 si diaconus . . . crimen commiserit; . . . in monasterio
 retrudatur, ibi tantummodo quamdiu vixerit
 communione sumenda 24,8.
 relicta presbyteri . . . ab ecclesia pellatur . . .; marito
 quoque eius . . . simili severitate plectendo 27,1.
 si quis . . . praesumpserit, communione . . . repel-
 latur, viaticum tantum ei in infirmitatis peri-
 colum reservato 79,4.
 si quis . . . implere noluerit, . . . ab ordene depositus
 habeatur . . .; praesidente pontifice tamen illis
 . . . ministrante 80,4.
 si quis . . . ad ecclesias septa confugerit et . . . cum
 quisque . . . abstrahere praesumpserit, ut iniurie
 ecclesiae . . . arceatur . . .; eo tamen, qui ab-
 stractus est, prius ecclesiae restituto 92,3.
 postmodum tamen parentibus adque dominis liber-
 tate concessa 92,22.
 clericus . . . ab officio deponatur, ei tantummodo
 communione concessa 102,1.
 de oblationibus vel agris, quos rex . . . contulerit,
 ipsorum agrorum vel clericorum immunitate
 concessa, id esse iustissimum dofinimus 4,9.
 si servus . . . fuerit ordinatus, ipso in clericatus
 officio permanentem episcopus eum domino con-
 penset 5,1.
 scientie eo, qui contra interdictum ordenaverit, reum
 fratribus se futurum; illo autem, qui . . . am-
 bierit, nihil se clericalis ministerii praesum-
 turum 19,10.
 quicquid presbyteri . . . distraxerint, inane habeatur
 et vacuum, in venditorum comparantis actione
 vertenda 20,13.
 quod si fecerit, remutis his, quos ordenaverit, al-
 taris tamen consecratione manente, transgressor
 . . . cessabit 78,16.
 certe coniugatis nisi ex consensu parcium et aetate
 iam plena eam (sc. benedictionem) dare non
 audeat 81,14.
 si quo mulieris fuerint in adulterio cum clericis
 deprachensae, clericis districtione adhibita mu-
 lieris ipsae . . . districtione subiaceant 93,20.
abominari: catholica(m) omnino detestatur atque abu-
matur ecclesia(m) 171,15.

- abominatio 131,31.
 abrogare: veduarum consecrationem . . . ab omni regione nostra paenitius abrogamus 24,7. 130,39. — ut infamia abrogitur 74,10. — donec ipsa causatio abrogetur 90,6.
 absentare: absentante episcopo 33,7.
 absolutio damnati 20,8.
absquo = sine 21,11. 31,11. 32,32. 33,6. 44,15. 48,13. 60,37. 75,18. 78,21. 81,10. 91,10,19. 102,12. 114,19. 130,20,24. 160,7. 156,18. 157,6. 183,2,10. 180,8,9. 195,3. 198,5,10. — *= nisi* 74,10. 87,22 (absque infirmitate = *nisi infirmus est*). 103,14. 180,12,13. 181,8.
 abstinentia corporalis 166,25.
 abstinere: quo triduo omnes absteneantur 8,18; de opere . . . censuimus abstencionem 82,14; a coniugio . . . praecepsimus abstinere 144,6; *simil.* 190,11; de Arelatense sede . . . dobeatibus abstinere 214,10. — abstineri: duobus mensebus a communione presbyteri absteneatur 20,4.
 abusio: adesse sua abutione despicerint 73,11. — periculosa abusio 142,10.
 accedere: de his tamen, quao in altario accesserint 6,10. — *ad cuius*: successor adecedat ecclesiae 95,8; *recte cum praepositione ad suę*.
 acceptatio 189,1.
 acceptio personarum 170,7.
 accusare ad iudicem saecularem 167,9; principi aut iudicibus 159,26.
 accusatio 199,22. 205,8.
accusativus post praepositiones requirentes ablatum, nisi nonnulla exempla per 'm finalis adiecta' aut 'um pro o' explicanda sunt:
 a:
 ab ecclesiis atris vel domum ecclesiae vel domum episcopi 2,22.
 ab . . . infidelitatem . . . impietatem 47,23.
 a diaconatum 22,4.
 a cuncta synodus 88,4.
 ab . . . consortium 183,11.
 a quemquam 186,14.
 a . . . convivium 189,15.
 a communionem 190,29.
 ab officium 200,17.
 a quemcumque 210,2.
 a septa basilicarum vel porticus 212,16.
 a somitem 218,3.
 absque:
 absque . . . cessionem 31,16.
 absque . . . voluntatem (102,12 K). 130,20.
 absque duos presbyteros 166,18.
 absque . . . sollemnitatem 181,8.
 absque conscientia et permisum 198,5.
 cum:
 cum presbyterorum aut clericorum testimonium 24,5.
 cum ipsis adiutorium 52,26.
 cum . . . uxorem (77,6 L). 131,30.
 cum indecenti ueste aut cum arna 156,24.
 cum provinciales Acutanis 216,12.
 cum caritatem, dilectionem 216,24.
 de:
 de potestatem (8,8 L).
 de familiaritatem (8,17 K). 74,7.
 de ecclesiastici iuris possessionem (20,11 L).
 de ecclesiastici iuris proprietatem (23,5 K).
 de praevaricationem 48,19.
 de facultatem illam 95,9.
 de consuetudine vel institutionem (105,19 K).
- de veniam (107,28 L).
 de isto annorum numerum 180,8.
 de monastirii septa 180,5.
 de intra monastirii sui septa 180,8.
 de lignum aut de pane 180,2.
 de via vel pallis 180,9. 181,1.
 de duos fratres aut de duas sorores 182,11.
 de ingenuis 196,28.
 de ecclesie remuneracionem 197,12.
 de inquietudinem 199,21.
 de facultatis (= facultates) 211,2.
 de oraturia 211,8.
 de facultatem ibidem collata 211,11.
 ex:
 ex evocationem 186,26.
 ex . . . communio voluntatem 208,29.
 in:
 in ecclesiam cūsidentes 60,14.
 in alterius sortem positam 71,12.
 in potestatem consistat 89,5.
 in arbitrium consistat 113,20.
 in Arelatense urbem . . . adgregata 118,19.
 in domum suam habere 124,17.
 in id . . . fratre 126,28.
 in sententiam . . . latam legitur 128,23.
 in antiquis canones fuerit statutum 130,8.
 in Epaunenses canones . . . conscriptum est 130,27.
 in Epaunenses canones . . . constitutum est 132,15.
 in canones Arvenes . . . habetur insertum 132,24.
 in festivitates (= festivitatibus *abl. temp.*) 179,22.
 in domos proprias 190,1.
 in ipsum die 212,8.
 in propria domum abero 218,5.
 pro:
 pro concessa veniam (108,6 K).
 pro remedio 114,20. 200,7.
 pro quorumcumque negotiorum occasione 166,15.
 pro sacerdecta 187,19.
 pro pacem 196,22.
 pro qualecumque conditione 200,19.
 pro . . . stabilitatem 216,13.
 pro . . . firmitate reborandam 217,18.
 sine:
 sine episcopi permissionem (7,18 K).
 sine conscientiam metropolitani (22,3 K).
 sine aliqua definitionem (60,6 L).
 (sine uxoribus 60,10 cf. appar.).
 sine pontifici sui permisum (83,12 K).
 sine commeatum (106,21 K).
 sine epistolam 119,16.
 sine litteras 147,7.
 sine sacris aut literas 218,10.
 sine comitatum . . . vel literas commendaticias 210,14.
 sub:
 sub . . . devotionem (79,3 KL).
 sub quocumque argumentum vel ingenium 186,13.
 sub augmentum ecclesiae 188,13.
 sub religionem 216,16.
 sub tuitionem 218,23.
accusativus pro nominativo his tantum locis, quos correxiimus, verisimiliter ex confusione processit: memoratas . . . revocatas 102,7; quia festivitates sunt et missas 127,7. — aliis locis per litteram 'in male adiectam' explicatur.
accusativus absolutus:
 marcida membra 171,9.
 iura custodita 171,26.
 defuncto episcopo vel quemquam 188,3.
 deficiente abbatis, presbiteros vel hos 188,11.
 spropto metropolitano vel reliquos conprovinciales 189,18.
 postposita et abiecta secularia 217,23.

accusativus post verba: acquesco, carere, communicare, despicere, grad, incurro, maleficere, peradere, prouidere, ut, vesi.

accusativus cum infinitivo a verbis pendet: admovere, compellere, concedere, contingere (*impers.*), oligere, excusare, facere, interdicere, mentiri, permittere, posse, postulare, praecipere, prohibere, sancire, supplicare.

accusativus cum infinitivo a nullo verbo pendens: de missarum cælebritate . id observari deberi 78,10. episcopus (= episcopos) in diocesis alienas . intruere non debere 78,15; cf. 50,8.10.14.

acolythus: acolitus 171,6.

acquiescere: quod si acquiescere haec, quæ statimur . . . noluerit 159,14.

actio = officium: publicæ actiones 90,9. 190,12. 198,4. 199,10. — **accusatio:** actiones exercere, causarum actiones exercere 114,9. 106,10. 107,24. 108,27. 170,16.18. — redigendi actio vel ordinatio 117,3.

actum pro passivo: nihil a quemcumque . . . minuere (?) 210,1 (cf. 208,28 coniungi appar.). — **pro verbo deponenti:** quod si quispiam . . . conaverit 219,10.

actores ecclesiae: 100,8. 184,8.

actus saeculi: 98,10. 158,9; actus terreni 106,20.

ad cf. devotus, sollicitus, permanere, tenere.

pro ablativo puro: ad invitationem 116,8.

= **inter:** tam ad vigiliis quam ad missas 123,19.

= **sub:** ad media quadragesima 180,6.

adeo = ideo: 90,12. 108,1. 147,2.

adfectuosus adv. 90,3.

adgregare = congregare: adgregatis episcopis 118,16; synodus adgregata 118,19.

adhaerere: qui latere regis adhaerent 170,14.

adhuc: et adhuc, quod pelu est, amplius quam secularis diversa contraria agerent 216,10.

adimplere: 50,28. 62,18. 107,7. 172,1. 188,16. 190,25.

adinvitatio: 130,16.

adire: adire et interpellare publicum 33,8; iudicem publicum 189,18. — adire in foro 200,1. 205,15.

additio: familiari additio . . . sanare 100,6.

additorium ecclesiastici operis: 4,13; gratiae 48,8; Dei 49,4. 52,25.

allegare = legare: 187,10.

allogui praedicatione divina: 219,10.

administratio: 23,10. 197,14. 200,21. 200,9; tutillæ 90,11.

admissio: scandali 20,10.

admittere: in cubiculo . . . adque collario vel familiari quolibet servitio neque sanctimoniis . . . admittatur 69,16.

admodum: svisque admodum non contentus 67,20.

admonere cum acc. cum infinitivo: 188,10. 169,12; cum infinito: 93,3; cum ut 110,11. 142,3. 147,1.

admonere, admonitio episcopi: 62,6. 63,19. 78,9. 77,21. 106,10. 134,11. 135,9. 142,24. 148,4.11. 166,10.12. 166,15. 187,9.17. 189,24. 197,10. 199,20. 200,20. 203,22. 204,38; archidiaconi 93,8; archipresbyteri 183,13.

adoptare locum (episcopi): 186,14.

adplicare: basilicas sanctis usibus 27,6; clericos publicis actionibus 90,9.

adprobare: ab ea die, qua hoc si potuerit adprobari 37,10; quod si adulterii permixtio fuerit adprobata 74,17; cum unum crimen non adprobaverit 199,23.

adreptus = arreptius (?): vel qui publice aliquando adreptus est 75,8.

adsentatio: ut nullus miserorum rebus suis per virtute aut adsentatione quamlibet defraudetur 170,18; culuscumque potestatos adsentatione 148,7.

adsentire: quem . . . conprovincialium voluntas adsenserit 200,29. 206,5.

adstipulatio: 197,8.

adulterium: 20,4. 70,1. 98,20. 125,27. 133,17. 181,16.22. 209,16; permixtio adulterii 74,17; adulterium incesti 70,21. 77,6. — adulter 2,20. — adultera 128,27. 194,15. — adulterare 70,2.

adunare: 214,8. 216,14.

advona: si quicunque Iudeos prosilitum, qui advina dicitur, Iudasum facire praesumpserit 94,6.

advenire cum infinitivo: qui defunctum adveniret sepelire 69,18.

adverbium pro adiectivo:

utrum ignoranter ad illicita coniugia venerint 70,24.

uxoris prius suao frater illico officiatur ex coniugae 68,18. (168,4).

quantum longe est 164,29.

advocatus: 218,3.

aequum, iniquum est, ut: 43,10. 92,14. 95,15. 148,13; cum acc. cum infinito 107,10.

aerumnæ: aerumnarum vel dispendiorum oportet 22,28.

estimare: aestimant . . . contumendos 77,11; estimat postulandam 144,17; estimat protio comparari 135,20. — putantibus aut certe estimantibus 126,1. — nullus potuit nostimare, quod auderet ille 128,18.

aestivus: in diebus aestivis (= aestate) 127,6.

affectus: ut Quiricleison . . . cum grandi affectu et compunctione dicatur 67,1. — pontificalis affectus inter consacerdotes 128,6.

agellus: 77,15. 160,6; agellus ecclesiæ 95,3.

agentes monasteriorum: 211,14; ab agentibus potentum 93,10. — officium agens 80,9.

agere: agi cum caballis aut bubus 82,10.

alimenta pauperum: 123,23. 134,10. 135,8. 142,23; alimentum lepororum 154,29; qui stipendiis ex ipso alimento pascuntur 134,15; alimentum spirituale 107,14. 219,11.

alimonia sacerdotum et pauperum: 4,12.

aliquis (aliqui), aliquid post si: 3,10. 4,14. 87,15. 56,14.18. 88,6. 108,10. 172,3. 188,1. — in essentia negatice 55,28. 56,6. 62,11. 66,19. 105,11. — in aliquo 18,21. 79,19. 93,11 (cf. recte aliquid 189,11).

aliter: aliter si quis 198,14; sin aliter 210,13.

alleluja: cum alleluia 127,12.18.

altare, altaria: 6,10. 78,17. 104,18. 123,17.19.21. 135,4. 142,21. 166,28; altarium, altarii 6,6.10. 26,2. 57,37. 90,8. 118,24. 138,26. 103,4.

alter = alias: quia arma nobis non sunt altera 184,16.

ambulare: presbytero . . . ambulanti 20,11. 79,1; ambulare ad nuptias 182,1; ad principe vel ad potenterios homines vel ubi aut ubi 187,7; ad principes presentia 211,15.

amita: 144,6.

amodo adr. 108,20.

anacolutha:

censimimus, ut, sicut eos . . . non removemus, ita statimimus, ne ulterius ordinemur 76,12. — ea etiam, quæ de robis ecclesiasticis alienata . . . miscuntur et intra tricinaria tempora repetitio suppedit, quæ acta sunt . . . revocentur 77,18. — ut episcopus, qui . . . nihil relinquid, si quid de

- ecclesiae facultate... distraxerit, ab ecclesiam
 revocetur 89,8. — licet... iam fuerit definitum,
 ut, de mancipiis Christianis quae apud Iudeos
 sunt..., taxato et oblate a fidelibus iusto praetio
 ab eorum dominio liberentur, ideo statimius,
 ut... 94,1. — enimvero quoniam cognovimus
 nonnullus inveniri sequipedas erroris antiqui
 ...: quicquid ergo... credit, non potest integer
 Christianus dici, qui super hoc aliqua de gen-
 tilitate custodit 188,16. — Illud... observandum
 censemus: ut, quicumque... res... confiscare
 praesumpserit, tunc... presbitero... perverso-
 convenit admonere et... ad reddendum... com-
 pellatur 184,8. — placet itaque ac... convenit
 observare, ut, quia nonnulli... quid contulisse
 probantur, quod a diversa... calliditate tenetur
 ...: quicquid ergo... res... praesumpserit
 retinere 184,28. (142,12). — eos vero, quos rep-
 perimus... decus sacerdotii violasse...: quod
 quisquid fecisse cognoscitur 158,5.
anathema: anathemate feriri 106,17. 143,19. 148,11;
 anathemate de ecclesia suspendari 169,9; anathe-
 mate perpetuo iudicis divini plectatur 163,8; ana-
 thematis damnatione (ultione, stimmate) plecti
 (feriri) 144,18. 170,21. 188,18. — noviter se ana-
 thema supplicio foriendo 69,4; anathema moriatur
 184,19; in perpetuo anathema feratur 144,18; ana-
 thema percellatur 106,28. — illis anathemam dicimus 69,20.
anathematizare 101,11.
ante actus: ante actis temporibus 142,31; de ante actis
 ordinationibus 145,6.
anterior: anteriores canones 75,9. 76,18. 124,10; ante-
 riores episcopi 196,12. — anterior 20,9. (182,22).
antestis, antistes = *episcopus* 2,18. 20,11. 28,15. 32,31.
 43,10. 60,28. 69,20. 74,9 (quis antestitum clericorumque omnium). 74,16. 88,10. 95,7. 96,9. 105,7.
 110,23. 143,7. 154,4.
anticipatio:
 do his, qui... relabuntur, placuit eos... suspendi
 6,14. — omnis autem basilice, quae... construuntur,
 placuit..., ut... consistant 6,13. — de
 paenitentia homicidiarum... hoc... de eis...
 placuit 26,18. — cum etiam in chronicis habeatur
 de virginibus... quae se Vestas sacraverant,
 postminus proposito... vivas in terra fuisse
 defossas 129,21. — de pœnitentia vero peccatorum...
 utilim omnibus hominibus esse censimus 210,4. — illas vero, quas sacerdotes reli-
 gioso ordine vivere cognoverint, licet eis...
 conversare 218,26.
antiphona: antephana 127,6,8.
antiquitas: Iapsis grandem redoundi difficultatem sanc-
 xit antiquetas 25,10.
apnoeryphari: apogrisare 129,13 (*cf. appar.*).
apostolicus: rectum ad quo apostolicum... fidei ordinem
 praedicantes 101,11; sanctus ac venerabilis apo-
 stolicus primus Aspasius episcopus pontifex 113,9;
 apostolica dignitate colondi... episcopis 146,32; apo-
 stolicus frater 147,20; vir apostolica frater
 147,27.
apparere: si quis episcoporum... negligens appar-
 erit 126,9; *item* 126,18.
apud: quod apud antestites... statuetur 43,10. — hoc
 apud universum... concilium constitutum 148,6.
 arca 100,24.
arata: de opero tamen rurali, id est arata vel vinea...
 82,14 (*cf. arara* 212,9).
archidiaconus 116,18. 120,12,14. 157,10. 160,25. 180,7.
 181,17,24. 183,10. 188,7,13,15. 210,1. 211,10. 213,41.
 221,8; archidiaconus 91,19. 93,8. 107,11. 111,14.
 112,9-11.
archipresbyter, archipresbiter 124,1. 127,19,21. 128,7.
 181,10. 183,10,18. 195,4,10. 200,3. 205,17. 210,21.
 223,15.
archipresbyterium; areopresbiterium 218,15.
archisubdiaconus 180,7.
archivum: arivum 53,6.
argumentum: sub quocumque argumentum vel inge-
 nium 180,19.
artificiolus 124,18.
as, assis: ex asse ieiunent 190,22.
ascensio Domini 8,10. 140,37.
atrium 92,6; atr. ecclesiæ 2,22. 108,21. 190,18 (basilica
 dominæ Mariae,..., quae in atrium sancti Dy-
 nissii martyris sita est). 212,1,17; interstit atrio sau-
 ciolo, ubi... quisplam interficiendus est 171,21.
auctor, autor: auctore Deo 8,17. 108,16,18. 159,10. 169,21;
 = *præcessor* 94,16. 148,12,24; = *princeps, con-
 ditor* 101,7,10. auctoren nequitiae 93,11; = *scrip-
 tor* 129,12. 134,1.
audientia 168,5. 187,17. 199,27 (ante reservationem testa-
 menti vel audientiam). 200,15. 209,21. 214,31 (audien-
 tia ante fratres); and. episcopalis 108,19; episcopi
 188,10; ecclesiastici ordinatoris 91,17; metropoli-
 tani 100,8.
augero: in melius aucta 62,27.
augurium 9,1. 180,1. 199,18. 204,37.
authenticum: exemplar constitutionis nostræ edidit et
 authenticum in arcio ecclesiæ reservavi 53,6.

baptisma sacram 47,21. 100,18.
baptismus 5,20. 48,20. 49,15. 52,16,24,25. 64,6. 70,16. 89,4.
 90,17. 138,14,15. 106,11,15. 181,10. 182,2. 190,15.
baptisterium 181,2.
baptizare 6,20. 26,10. 52,4,17. 68,15. 106,12. 181,8. 194,10.
basilica 5,9. 6,13. 20,7 (basilicis aut oratoriis). 27,4.
 30,11. 41,9. 46,10. 74,20 (basilicæ in civitate con-
 stitutæ). 74,22. 75,1 (basilicæ in pagis civitatum
 constitutæ). 79,22. 80,2. 122,16. 185,4. 187,5 (tam
 in ipsa basilica anneta quam in ecclesiabus nostris).
 149,39. 168,1. 160,16. 196,17. 197,23. 212,13,16,17.
 214,11.
benedicere aliquem 77,9; bened. altaria 148,9. — vidua
 quae benedicta non fuit 130,25.
benedictio: cum impositæ manus benedictione 6,12;
 benedic diaconatus 63,17; bened. diaconis 63,21;
 bened. paenitentias 24,7. 81,13,16; bened. vi-
 dualis 130,27; *praeterea* 8,8. 19,17. 27,10. 68,13.
 76,17. 82,20. 102,1,16. 114,19. 148,14. 154,9. 158,4.
 181,16,18.
beneficium 4,22. 82,6. 130,23. 144,17. 159,3. 179,19.
 198,15. 204,4.
bigamus 89,12.
blasphemare: qui Dei filium non semper cum patre
 fuisse, sed a tempore copisse blasphemant 67,11.
breviare: numerum multitudine(m) breviata 25,12.

calciamentum: calciamenta saecularia 166,22.
calix: oblatio sacri calicis 88,9.
campellus 91,9.
cancella: pars illa, quae a cancellis versus altare di-
 vitatur 123,20.
canonicus clericus 77,12,13; diaconus 60,9; lector 127,22;
 presbyter 69,2. — canonice 187,5. 219,22.

- canon: hest libros Ambrosianos habeamus in canone 133,29; canonum libri 197,6.
- cantica exercere 180,16; obsecra et turpe cantica de-
cantare 212,14.
- cantilena: amulifas cantilena 170,11.
- capillus: de capillis iuramente ... non exegi 28,12.
- capitulum: capitula ab apostolica ... sede transmissa
46,23; capitola, quae per diversos canonum scripsi-
mus libros 197,4; edictum vel capitula canonum
197,22.
- captus: pro captu intellegentiae 62,3; pro captu animali
184,29. 142,13.
- caragius 180,1.
- cardinalia pro ordinalibus:**
ante triginta aetatis annus 86,20. — post viginti
quinque annos 129,27.
- errore cum accus. 169,18. 199,8.
- carella 199,15.
- castrum r. Duno, Modogarnomo.
- catalogus: quicunque ex sacerdotale catalogo 209,13.
- catechumenus: caticumini 26,1.
- cathedra: festivitas cathedrae domini Petri 133,20;
episcopalis, pontificalis cathedra 214,18,20.
- catholicus: in catholica baptizati 26,10. — catholici
3,4,18. 5,16. 64,5. 83,8. 94,6. 113,17. 114,3. 212,6. —
catholicæ communio 90,19; ecclesia 2,9. 68,21. 144,12.
149,41. 171,15; fides 5,8,10. 46,20,27. 52,15. 80,5. 116,9.
100,29. 197,25,27. 203,27; lex 62,2; populus 83,5.
164,2; princeps 150,4; religio 2,11. 60,23; rex 83,8.
- causa = res: in causa Stephani 82,21: optent causa
huius 82,28; nascuntur tamen causa 41,2.
- causa praepos.: causa ordinandæ domus 124,17.
- causatio 90,6,6. 91,18.
- causidicus: causedicus 166,29.
- cautela: pastoralia cautela 121,27; cautellam super
iuniores suos habere 128,7.
- cella 7,16. 21,11. 125,16. 127,29. 128,1,9. 194,8. 221,14. —
cellula, cellula 91,2. 128,8. 147,8.
- cellarium 69,16. 114,1.
- cellarius: celarius 223,20.
- cessitudo 71,20.
- censere cum inf. præs.: id censuimus observari 5,9;
consuemos statuta ... non irrumpi 181,7; incestas
coniunctiones consuemos resecari 190,7. — censeri
tanquam 88,2.
- censura = iudicium 96,10.
- census: hi, quos puplicus census expectat 198,8. 203,36.
- centesima: centissima 197,10.
- centurio 52,27.
- ceremonia 167,8; cyremonia 93,11.
- certe: aut certe 6,2. 88,16. 93,3. — putantibus aut certe
estimantibus 126,1. — si certe 74,18 — certe con-
iugatio 81,14.
- cervulus: cervolo facere 179,18.
- cessio 88,6. 102,5.
- charta, chartula: cartola 57,34. 80,19; chartula 80,16;
custodes cartarum 143,14.
- chorus psallentium 123,21. 128,7; clericalis 134,17;
saecularium vel puellarum 180,16; chori foeminei
212,16.
- chrismate subvenire 23,2; chrismatis unctio 25,5;
chrisma petere 180,6.
- chrismarium: chrismarium 180,8.
- Christianitas: in ipso pene Christianitatis principio
168,20; iura Christianitatis promovere 170,27.
- christicola 210,8.
- chronica: in chronicis habeatur 129,29.
- cibus: quadrangulares cibi 8,14; cibi idolorum culti-
bus immolati 84,6. cf. 199,18.
- cineros: sacris cineribus psallendi frequentia famulari
26,2.
- cingulum: ablecto militiae cingulo 68,12; ablecto reli-
gionis cingulo 158,6. — in quolibet gradu vel
cingulo constitutus 199,28. 206,6.
- circa: si quis clericorum circa se aut distinctionem
aut tractationem episopii sui potat iniustam 80,11.
— circa eum ... severitas teneat 98,16.
- circulus: intra anni circulum 108,12.
- circumcisio: in ipsis kalendis circumcisiorum missa
... celebretur 127,1.
- civis: cives superiorum natalium 27,8; cives natu-
maiores 69,6; cives priores 88,3.
- civitas: non solum in civitatibus, sed etiam in omnibus
parrociliis 60,17; presbyter adquies diaconus, qui
neque in civitate neque in parrochiali canoniceus
esse dinuscitur 69,1; aut in civitate aut per parro-
cias 108,7; vicinis civitatibus vel parrociliis 196,22. —
in alterius civitatis territorio 20,6; qui in civitate
sua (sc. episopii) ac territorio consistunt 76,23;
in civitatibus vel terreturis inmorare 78,20; mona-
stiria, dioecesia vel basilicas in quibusunque
loca positas, id est sive in terreturis sive in
ipsis civitatibus 78,22: tam territori sui (sc. episopii)
quam civitatis 107,18; quod castrum nec
ad terreturum civitatis vestræ nec ad vestram
provinciam manifestum est pertenere 147,29; intra
territorium civitatis ipsius 164,28. — index civitatis
vel loci 83,7. — per civitates aut municipia con-
sistentes 169,8. — clericus de civitate sua aut
provincia 199,12. 204,31.
- civitatem ecclesia 79,21.
- clam: nobis clam non est 169,20.
- clamare: in terra se prelacione clamaverit se gravitor
in Deum ... peccasse 60,21.
- clausula: in omnibus clausulis post Gloriam: 'Sicut
erat in principio' dicatur 67,12.
- clericale: clericale ministerium 19,18; officium 128,6;
clericalis chorus 134,17.
- clericatus 20,1. 209,19; clericatus honor 78,20; offi-
cium 4,5. 6,2.
- cliens 151,4.
- coadunare: quadunati 164,21,24. 166,1.
- coemptio: per coemptionem 104,1.
- coena: cinae (cena) Domini 88,4. 158,21.
- coenubia puellarum 171,7.
- coepiscopus 86,3,7. 123,19. 130,34. 168,29. 169,1. 189,17.
211,6.
- coepit = coepit est: quia utilium rerum coepit causa
tractare (= tractari) 144,14.
- cognata ('soror uxor vel mariti' Du Cange) 31,19.
- cohabitatio 126,26 (quohabitatio). 198,24. 204,18.
- colonarius: servilibus colonariisque conditionibus ob-
ligatus 81,10.
- comitatus: sine comitatum abatis 219,14.
- commator 182,2.
- commeatus: comeatus 88,6. 106,21.
- commemorationes defunctorum 57,4.
- commendatricius: literæ commendatriciae 219,15.
- commendatio: discussio vel commendatio episoporum
4,22; epistola commendationis 154,14.
- commodare ad usuras 82,4.

- commonere, communionis episcopi 64,8. 68,21. 90,3. 10,18,23.
91,17. 106,6. 124,6. 126,8,11. 134,24. 136,14. 148,9.
199,51; *tertia communio* 134,12. — commoneri
cum infin.: cum canticum procedere commonen-
tur 28,1.
- communicare *alicui* 79,9. 180,14; *aliquem* 123,3. 124,6.
— rem inter clericos 91,8.
- comptare 221,6.
- compensus: compensus 179,22.
- competere *aliquem*, *aliquid* 92,9. 129,17. 134,9. 143,4,9.
20,23. 144,9,16. 150,18. 170,16. 186,2. 188,22. 190,14.
— competens: competitus vixit et vestitus 25,4.
107,14; competens ora 78,12; competitus numerus
89,11; sub competenti ac iusto documento 90,15.
- competitionis: ex competitione 80,22; per competitionis
144,7.
- competitor: competitoribus huiusmodi frenus distric-
tionis imponimus 142,29.
- componere: si is, cui reus est, noluerit sibi intentione
faciente conponi 3,6; ut corpus Domini in altari
non imaginario ordine, sed sub crucis titulo com-
ponatur 128,17; malum, quod admisit, ... compo-
nat 180,2.
- compresbyter: cumpresbiter 124,2.
- comprobari *cum nom. cum infin.* 2,16. 7,12. 8,1. 43,7.
- comprovincialis, conprovincialis 19,11 (fratres vel con-
provinciales suos). 62,9,26. 73,5,9,21. 74,18,19. 88,16.
95,17. 96,11. 101,21. 103,21. 106,17. 108,18. 117,3.
122,16. 123,2. 124,9. 125,6. 140,1. 145,8,4. 180,7.
180,18. 200,29. 208,27. 210,18. 214,16; conprovincia-
lis episcopus 4,15. 62,26. 74,2. 106,7,14,18. 114,9.
118,24. 146,17.
- compunctionis: Quirieleison ... cum grandi affectu et
compunctione dicatur 57,1.
- concedere *cum acc. cum infin.* 164,24.
- conciliabulum 168,29.
- concilium facere (= *interesse concilio*): quod si con-
cilium faciendum quaecumque necessitas intata
distulerit 106,23.
- conciliarius 182,18.
- conclusio: intra monasterium puellarum conclusionem
elegere 154,18; tringita dierum conclusio 157,1,12.
- concupina 76,10,11.
- concursum habere (= *convenire*) 122,21.
- condeceat: sicut condeceat Christianum 170,26.
- condignus: reverentia condigna 95,3; condignus mari-
tus 180,23.
- condolere: quod maxime condolamus 214,15.
- confidere *cum infin. prae*: qui ... levamen habere
confidunt 170,8.
- confirmare infantes 148,9.
- confiteri: fidem catholicam integras confitentur 5,10. —
cum acc. cum inf. 60,19; *cum nom. cum inf.*
76,2.
- confugium facere ad ecclesias 194,17.
- confundere, confusio: sacerdos ... a conprovincialibus
episcopis confundatur. Quod si nec sub tali con-
fusione correxit 4,15,16.
- congandere 114,25.
- congregatio sacerdotum 50,5. 87,11. 114,27. 121,25. 145,17.
168,1; monasterii 7,15. 180,22,23; puellarum 28,9.
- congregatiuncula: cellas novas aut congregatiunculas
monachorum 21,11.
- coniugium: coniugio coniungere 6,1. — coniugium
ducere 66,16. — coniugium elegere 75,17. — con-
iugis miseri 78,6. — coniugio copulari 107,7. —
- sibi in coniugium sotiare 129,17; in coniugio so-
ciari 182,19. — coniugia sortire 144,3. — coniugio
alicuius potiri 144,6.
- coniunx cum personis esse 198,19.
- coniurare: vobis dominis meo coniuro 147,19.
- consacerdos 19,11. 62,7. 123,6. 164,17,18.
- consensus metropolitani 66,27. 74,6; consensus cleris
vel civium 74,8. 104,4. 180,10. 218,6; consensus
episcopi 78,21.
- consentire: ad definitiones consentiendas subscribo-
ndasque 18,7. — *alicui* 3,11. 169,6.
- consessus: nec ante sacerdotes consessum nisi orde-
nati habero 168,24.
- consistere = *esse, positum esse*: in episcoporum po-
testate ac distinctione consistere 4,8. 6,10,15. 7,1.
88,1. 89,6. 91,7. 93,10; in episcopi discussione con-
sistat de his 76,23; in sacerdotis castigatione
82,18. — = *rivere*: in civitate 78,24; sub domi-
natione 83,3; per civitates aut municipia consi-
stentes 169,8; aut nascuntur aut videntur consistere
164,28.
- constringere: clerci ad adiutorium ecclesiastici operis
constringantur 4,14; sententia vos constringat
43,9; si aliqui certa necessitate constringitur, ut
... non 88,6; constringere, discutere aut damnare
91,16; sententia constrictus 104,12; quos ... con-
stringit inopia 107,20; infirmitate constrictus 120,24;
quos ... cura constringit 142,6; sacramenta se
aut scriptura coniuratione constringere 197,11.
- constructione *narrare* *construere*:
- turba confluxit, sperantes 71,8. — congregatio adfuis-
sit ... et docernirent 87,11. — ut nullus episco-
porum aut cuiuslibet ordinis clericus vel alia
quaesumque persona ... seu in uno regno seu
in alio positus 104,15.
- constructiones irregularares:
- illud vero, quod aliqui dicunt: Vidua, ... quare non
debet maritum accipere? Sed omnes sciunt ...
(enunt. prim. deest) 180,25. — id placuit, ut,
quia in universo populo multi pro peccatis
esse dicuntur, qui ambitionis instinctu sunt
perjurii inretiti, ut, si ... (ut *falso repetitur*)
169,20. — ut Dei ... magestas ... nos omnes ...
illa nos operare concedat, quo (nos *falso re-
petitur*) 184,22. — non licet duas sorores, si
una mortua fuerit, alteram in coniugio accipere
182,10. — enm ... ad concilium venissimus ...
tractantes, quid saluti populi utilius competere
vel quid ecclesiasticus ordo salubriter obser-
varet (enunt. prim. deest) 139,26. simil. 186,25.
- consubrina 26,8. 68,3. 76,20. 132,8,21,26. 182,11. 190,8.
- consuetudinarius: consitudinaria functio 71,24.
- contestari (= *obtestari, obsecrare*) *cum acc. cum*
infin. 133,22. — item contestans (?) 167,26.
- contingere: ecclesiastica rura contingere aut conta-
minare 184,6. simil. 188,7. 189,28. — contingit
(impers.) *cum acc. cum inf.* 26,2. 28,3.
- contra: venire, ire contra aliiquid 43,6. 103,12. 105,15.
— contra iustitiae (= *inimicite*) 106,12.
- contraria contra statuta 215,14.
- contrarietas voluntatis 63,5.
- convenire *alicui*: ita ut ei, cui reus fuerit, criminosus
de satisfactione conveniat 8,2.
- convenire = *iudicio adgrexi*: ut iudicis (= indices)
non prius viduas et pupillas convenient 169,24. —
- = *commonere*: conventus ab instituto pontifice
108,10.
- conventus synodalis 42,38. 106,21. 147,2; episcoporum
et laicorum 60,20; sanctus 88,6; ecclesiae 108,7.

- conversatio (*non differt ab conversio*, cf. *appar.*) 80,20. 76,16. 217,23; annualis 75,4; religiosa 154,20. 180,22.
- conversio 23,2. 37,9. 75,3. 81,19. 103,14.
- converti (*dep.*): si clerici fideliter convertuntur 5,10; conversi 28,3; diacones... si converti ambiant 24,7. — monachus si in monasterio conversus... fuerit 7,12; quae in domibus propriis, tam pueras quam viudas, communia vestibus convertuntur 107,4; si qui in monasterio conversi sunt aut converti voluerint 126,7; nos vero, quos lex perimi iubet, ... volumus, ut convertantur et vivant 180,8; sacerdotes, qui needum sunt ad clericato conversi 209,10.
- convinci *cum nom.* *cum infin.* 3,8. 76,2. 102,16. 107,24. 159,18. 23,26.
- copula *inter tria vel plura membra suepe extre* *tautum loco*, cf. e. g.: et 2,20. 3,2. 71,4. 74,6. 101,10; ac 4,8; atque 6,8. 20,2. 68,20. 69,9. 104,11; —que 81,9; aut 80,22. 89,9. 91,16. 106,10 etc.
- aut non omnibus locis adhibetur*, cf. e. g.: —, —, que, vel 4,21; —, —, et, vel 24,8; —, aut, aut 89,17; —, aut, vel 82,14. 104,10 etc.
- variatur*: — tam, — quam, — vel 8,17; — adque, — vel 69,18; — tam, — quam, — atque actiam 71,18; — aut, — aut, — aut, — aut, — vel 76,6; — vel, — aut, — vel 194,7; nec, — vel, — vel 194,8.
- copulare: uxori fuerit copulatus 62,28; coniugium, quod... impiae copulatur 92,10; quibus coniugio copulantur 107,7; se... coniugium (= coniugio) crediderunt copulandas 100,3.
- copulatio 68,3; incesta copulatio 171,14.
- corpus Domini 123,17. 128,18. 133,22.
- corpus: in quibuslibet rebus adque corporibus 74,20; *simil.* 106,7; in unum corpus collecta concessimus 197,6. — clericus (= clericos) de quolibet corpore venientes 90,8.
- corpuscelum (= *corpus mortui*) 62,17. 67,8.
- corriger: quod si nec sub tali confusione correxerit 4,16; se corregere ex hac praevaricatione 90,18; sub disciplina distinctionis omnimodis corrigitur 212,11.
- crapulatus vino 167,12.
- credero in Deum 51,22. — quisquis ergo unum Deum Patrem regnante... credit 183,18; credere, quod 51,20. 52,16. 22,20; *saepe cum acc. cum inf.*
- cum *particula cum indicativo pro continuativo coniungitur*: cum... convenientius ibique... expressimus 62,1; clerici vero qui, cum uxores non habent 75,17; cum consensum omnium docit unita subscriptio 87,15.
- custos: custodes cartarum 143,14.
- cyanechao (cf. *appar.*) 7,11.
- daemones 90,17. 183,22.27.
- dare *cum infin.*: datur intellegi 214,18.
- datio: absque ullo quomodo vel datione pecuniae elegerint 186,8.
- dativus post verba*: accedere, accusare, communicare, coniurare, conloqui, consentire, convenire, despiciere, depudare, impidere, instituire, observare, prohibere, reconciliare, sociare. — *post adiectiva*: honestus, necessarius, reus. — *post verba passiva pro praepositione 'ab'*: fugiatur his extranearum nullorum culpanda libertas 60,18 (*cf. appar.* et 156,8); omnibus auscultare esse decretum 212,18.
- dativus pro ablativo post praepositionem*: pro: pro statu 217,18.
- de *praep.* *saepe reperitur post pronomina indefluita pro genetivo*, e. g.: aliquid de 4,18. 21,8. 22,7. 23,5 etc.; quicunque de 131,5. 148,14; nullus de 65,28; nihil de 41,18.
- pro ablativo instrumenti*: de vela vel pallis involvi 180,21. 181,1; *cf.* absolvere, abstinere, discedere, excusare, fidere, petere, procureari, regredire, separare, venire.
- saepe in subscriptionibus ad circitatem episcoporum designandam*, *velut*: episcopus de Burdigala 9,17 etc.; *simil.*: episcopus de quacumque civitate 210,12.
- declinare: quod si is... iudicium declinaverit 77,22.
- declinatio mutata*:
- declinatio 1*: ecclesia: ecclesiabus 127,5.
 - vidua: viduabus 129,6. 190,1.
- declinatio 2*: clerius: gen. clerius 74,8.5.
- terminus*: extra finibus vel terminibus 210,9.
- declinatio 3*:
- hebdomas: ebdomada 126,22. 127,17. 140,35.
 - september, october, november: septembro, octobro, novembrro 126,25. (*cf.* 127,7sq.)
 - gen. pl. um *pro iuri*: supplicatum 87,6; potentium 66,28. 98,17.10; decidentum 79,12; observantum 74,22; paenitentium 81,18.
 - declinatio pronominis*:
 - noster: omnium nostrorum 165,2. (*cf.* 166,9).
 - hic: pl. nom. hic 170,8. 187,8.
- decreta, quae a sede apostolica processerunt 129,8.
- decreta, decreta (= *statuta*) 43,7. 55,28 (decreta spiritualia). 106,18. 116,26. 121,28. 122,11. 180,10. 144,24.25 (decreta canonum). 147,32 (beatissimorum patrum). 168,8 (de libertate latum decretum). 169,6. 218,7 (decreta canonica). 219,21 (decreta canonum). — decreta sedis apostolicae 74,2. — decretum sc. electionis 67,1. 88,13. 104,6.
- decuplum: decuplum exigere 197,11.
- defensare 4,1. 37,17. 92,18. 114,18. 120,13.14. 130,28. 185,11. 142,26. 160,19. 187,16; (*defendere* 108,4. 146,14. 168,2. 188,8).
- deferro in querellam 147,28; in queremonia detulerunt, quod *cum continetive* 211,7.
- definire = *statuere cum acc. cum inf.* 4,11. 36,13; cum qualiter 36,13; cum ut 94,1. 156,4. 171,20. 209,7.
- defluere: ad terram defluere 170,30 (*pro: descendere ex equo*).
- defraudare: defraudatus onesti honoris stola 171,22.
- dehonorare: quam (sc. ecclesiam) in suis ministris dehonorat 171,3.
- deinceps = *deinde* 79,12. 107,5. 108,18. 124,16. 137,2. 140,32. 159,11. 171,12. 194,12. 210,30. 216,9 (in *deinceps*).
- deitas 166,28.
- delectaro: cum quibus delectot summos pontifices conferro sermonem 18,6.
- denique: in castro Dumensi, parrocchia denique Carnotina 147,29. 160,5.
- deponens *sensu verbi passiri*:
- pati: quae opportuna erant... adici, non patenterunt neglegi 122,14.

- venerari: tales sacerdos... non debet a populo venerari sed renunt 128,31.
- suscipit: si qui tamen Bonosiaci ... esse suscipiantur 197,36.
- deponere ab antiqua re (= summovere honore): ab offici honoris depositus 24,9. simil. 73,16. 76,20. 78,2. 80,6. 102,3. 104,7. 128,6. 200,17; de aliqua re 119,7. 147,36.
- depunctor: vixius et vestitus substantia depositetur 25,4; quid ad reparacionem... depositetur 74,22; in locum, cui anterior eius constat fuisse depositatus 94,16; terras ei deposit 98,1; qui pro culpe in carcerebus depositantur 107,11; qui sepulchris defunctorum... depositantur 146,11; haeredibus sine ecclesie... fuerint depositati 146,12; custudias depositetur 157,5; ne Iudei Christianis populi iudicis depositantur 158,19.
- dospicere cum infin. 27,6. 63,11. 69,7. 73,12. 88,7. 130,11.
— cum datico: clerici... propriis episcopis dospicerent 216,15; cum accusativo 64,9. 150,31.
- detegi cum nom. cum infin. 76,8.
- deteriorare... facultates 119,12; causas... cognovimus
deterioratas fuisse 160,30.
- retractare semper 62,8. 63,12. 77,10.
- deviare 113,19. 160,22.
- devolvere: foeminae... si ad coniugium probantur iterum devolutae 63,18.
- devotus: ad hanc euram minus... devotus extiterit 4,14.
- devulgare: quo de fratri nostro... fuerant devulgata 60,18.
- diacona: veduarum consecrationem, quas diaconas vocitant 24,6. 130,29.
- diaconatus 82,4; diaconatus honor 37,2; benedictio 68,17; ordo 164,6.
- diaconissa: diaconus cum sua diaconissa 128,4.
- diaconus, gen. diaconi semper, praeter:
acc. sing.: diaconem 187,11.
dat. et abl. pl.: diaconibus 20,2. 66,19.
- dictare: spiritu sancto dante 105,2. 171,8.
- dies femin.: tercia die 25,18; hac die 37,8; en die 37,9;
secunda, quarta et sexta die 126,23; die Dominica 186,7.14,26; ipsa die 179,19; una die 180,17; illa die 180,18. — mascul.: dies Dominicus 9,6. 82,10,13. 87,23. 165,19. 181,4. 183,8. 212,6,8; die tertio 119,20. 148,17; dies requietionis perpetua 165,20; dies extremus 166,14; die quadragesima 166,16; legitimus dies 166,18; definitum diem 180,1. — dies feriatis 157,10; dies festissimos 218,12; pribatis festisque diebus 167,13. — die nocturne 57,6. — in die vitas suae 95,3. 102,2. — dies iudicii 136,1. 142,16. 147,12. — dies datarum 154,15.
- digamus: degamus 37,4.
- dignari cum inf.: de oblationibus..., quos dominus noster rex ecclesiis conferre dignatus est 4,10. simil. 4,13. 17,19. 18,4. 19,5. 33,1. 56,2. 142,10.
- dignoscere cum nom. cum infin. 67,11. 68,17. 69,2. 102,13. 124,25. 134,8. 187,18.
- dignus, indignus, ut 37,12. 90,16. 167,26; cum infinitivo 56,20,21. 138,30. 186,3. 187,16. 170,2.
- dioecesis: 78,16 (dioecesis). 79,22. 80,2 (dioecesis). 195,11 (dioecesis). — presbyter dum dioecesim tenet 21,3.
— si quis in agro suo habit aut postolat habere dioecesim (= ecclesia, oratorium) 94,19. — episcopi seu presbyter, in quorum dioecesi vel pago actum fuerit 198,23. — in dioecesim Burdigalense 215,11.
- discurrere: per omnes parochias vel monasteria vi-deantur discurrere 210,17; per patrias vacare (= va-
- gari) aut discurrere 218,16; per diversa loca discurrant 219,15.
- discusio: sine discussione vel commendatione episcoporum 4,22; in episcopi discussione consistat 70,23; quoque aut ad discussionem veniat 77,39; gesta in quibus quondam discussio Saffaraci episcopi habita fuerat 116,14; interfusse discussione 116,22; ostendit conscripta discussio, tantae eorum discussione... probantes ad sensum 116,24; extra discussioneum episcopi 107,4.
- discretere: propter requirendam et discussiōnā ea 60,15; discussis omnibus secundum quod gesta continent 60,17; quemquam clericorum constragere, discutere... aut damnare 91,15; conciliabulum... in quo fraternitas... causas discussat 109,2; causa(m) iustitia presumte discussus 169,11; causarum ex-surgentium... necessitatibus discussiant 171,28.
- dispendum (= incommodum, detrimentum): quidquid aerumnarum vel dispunditorum 32,28; in dispendo ecclesiae obligata 77,19; sine accipientis dispendo 79,16.
- dispensare: medletatem dispensandam sibi 6,6; clerecis... vel reparacionibus basilicarum rationabiliter dispenset 41,9.
- dispositio: una cum dispositione magnifici principes nostri 172,2.
- dispositum: contra dissumptum non solum nostrum, sed etiam antiquorum patrum et regum venire 170,19.
- dissimulare (= omittere) 62,16. 91,18. 114,7. 135,3. 142,18. — canones suos nec ignorare... nec dissimulare, id est praesterre, permitetur 88,19.
- districtio: distinctiones adhibita 93,21; in nulla districione habeantur innumenes 117,8; in persona habeatur, non in facultate districtio 140,34; frenus distinctionis imponimus 142,29; sub disciplina districtonis corrigatur 212,11. — in episcoporum protestate ac districtiones consistant 4,8; districtio aut tractatio episcopi 80,11; sacerdotalis districtio castigari 83,1; sacerdotialis districtio dat medillam 122,8; praedonum sacerdotialis districtio maturata percellat 186,11. 142,28; districtio pontificis 89,8. 92,6; auctoritate et districtiones pontificali est reprehendimus 80,20; non in laici districione, sed in sacerdotis castigatione 82,17. — ecclesiastico districtione ferantur 0,17; sub districtione ecclesiastica 79,8; canonica districtione condemnet 148,8; per-vasores... canonum districtiones ferant vindicta 143,18.
- distringere = animadvertere: in huiusmudi personas non regulari animadversione distinxerit 7,9; cul-pam distingue in presbytero 69,20; distingere aut condemnare 187,12; distingere aut calumnias vel iniurias affici 198,6. 203,32. — distingendus 83,10. 93,19; ad distingendum eos 126,3; studio distingendi 128,6. — = impeditre 168,25; = con-stringere 74,19. 210,18.
- diu est quod... differimus 17,8.
- diversus: per diversa 6,12. (cf. 219,19).
- divinatio: divisionem vel auguria observare 9,1.
- Divinitas = Deus 28,17. 64,12. 83,17. 150,16. 165,6.
- divinitus 78,8. 105,11. 167,6.
- divisio 73,19. 128,8. 188,23. 200,18.
- documentum: iustum documentum 90,15; Abrahac documenta sequentes 137,23.
- dogma: in dogmatibus ecclesiasticis habetur insertum 135,17.
- dominalis (subst.) 183,7.
- dominicu: v. dies. — dominica oratio 82,19; domini-
cica ascensio 8,11; dominicus gress 68,25; domi-

- nica praescripta 80,18; palla dominica 182,20. — damna dominica (*sc. regum*) 148,3; edictum dominicum 200,25,26.
- dominium 71,12,20. 94,4.
- Dominus pro Dens sueissime.** — dominus, dominus *pro princeps*, *vel nomini aut titulo appositus* 2,9,18. 4,9,32. 28,8. 82,22. 84,12. 84,15. 86,10. 71,1,20,23. 85,10. 101,1. 108,22. 116,9 etc.; *item dicitur dominus episcopus (metropolitanus)* 42,35. 84. 98. 111. 112. 116,12. 120. 141. 146,32. 147,3,9. 148. 149; *domini sacerdotes* 193,14; *dominus Martinus* 127,4. 180,4; *dominus Petrus* 133,20; *dominus Vincentius* 214,10; *dominus papa* 67,6.
- domus ecclesiae* 2,22. 80,27. 82,21. 107,14,18. 116,14. 188,28; *domus ecclesiastica* 125,18.
- donaria* 140,9. 189,6.
- donatio; testamento... vel donationes aut quaecunque strumenta* 189,8.
- donec cum coniunctivo (cf. appar.)* 4,16,24. 27,3. 82,32. 90,5,23. 93,5,12. 104,19. 106,11.
- dormitare*: nec dormiamus in ea (nocte), quemadmodum dormitant, qui 166,1.
- dubietas* 168,29.
- dubitata*: dubitas regende vitae 71,6.
- dum coniunctio cum coniunctivo*: dum... sedarent, ad nos turba confluxit 71,5; dum... loculos faceret 134,18; dum... innoscerent 107,31. — *cum indicativo pro coniunctione 'cum'*: ne... corpus, dum ad tumulum evenetur, et..., obtegatur dum honorant corpora, altaria polluantur 67,13. *simil.* 67,16. 71,13,14. 75,18. 95,18. 100,30. 166,31. 167,6. 170,8. 214,14.
- dumtaxat* 86,24.
- duodecima* (*sc. hora i. e. vespera*) 127,12,18.
- eatenus* 134,30.
- edictum* 148,15. 158,21. 197,22 (*edictum vel capitula canonum*) 200,25,26. 205,38. 206,1.
- egere*: aegentes 107,16; aegentium substantia 67,6; aegentium necatores 166,21.
- eleemosyna* 104,11. 105,6. 137,28,32. 188,8.
- eligeret cum acc. cum in fin.*: me... civitatis voluntas... fieri episcopum elegisset 147,6.
- ellipses* (*cf. constructiones irreg.*):
ea, quae nobis visum est [respondere], definitione respondimus 2,12.
- ut nullum de rebus alienum [esse] plactas vestra permitterit 71,11. (*cf. 71,2*): extraneos non permittatis existere).
- enius aut servus est aut [qui] eum absolvisse dico-sit 102,12.
- ea etiam, quae de rebus ecclesiasticis alienata... noscantur et [quorum] intra tricinaria repetitio suppedit 77,18.
- quia proprietate(m) ecclesiae non violat in alios quamvis longa [translata] possessio 91,6.
- quia iniquum est, ut, quorum domini redemptionis debent præstare suffragium, per servorum [ipsorum] excessu disciplina ecclesiastica maculetur 93,14.
- ut duo episcopi in una civitate non sint, nisi peregrinus (*= nisi unus episcopus peregrinus est*) 218,8.
- elucido*: studium elucedando legis ecclesiasticae 71,5.
- emensus*: usque enim anno 48,10.
- epiphania*: epiphania 126,27. 127,2. 179,20,21; dies apfaniorum 37,17.
- episcopalis honor* 164,31; *audientia* 168,19; *domus* 170,6; *habitatio* 170,10; *cathedra* 214,17.
- episcopatus* 87,1. 66,26. 103,19; *episcopatus honor* 86,19; *ordo* 212,22. — *sub nomine episcopatus* 147,9.
- episcopia*: *episcopum episcopiam non habeantem* 126,20; *epistola* 123,26 (*v. apostolia*).
- epistula, epistola* 31,14. 151,12. 162,24; *epistula episcopi* 20,11. 119,18. 169,21. 193,13. 204,32; *fratrum* 90,3. 134,19; *epistola commendationis* 164,14. — *epistolæ manumissorium* 167,27; *captivorum* 164,11,12. — *per authoritates aut scripturarum epistolas* 168,2.
- epulse* 188,4.
- ergastulum*: *de ergastulis erroris liberatus* 165,24; *ergastulis publicis addicere* 168,2.
- erigere*: ne a potentibus saeculi clerici contra episcopum suos... erigantur 67,6; *erigere se contra aliquem* 143,1; ne... a fonsitem iracundiae semet ipsum videatur erigere 218,2.
- erudire in lege Domini* 56,13.
- exca*: *sacratas daemoni escas accipere* 188,22.
- esse*: *in quibus (sc. convivilis) si forte fuisse probantur* 78,8.
- esse*: *tempora composita verborum passivorum et deponentium plerumque formantur per formas perfecti verbi 'esse' (cf. tempora permixta)*: *perfectum coniunctivo*: licet... fuerint statuta 74,8; *cum... agnitus fuerit* 76,14; *cum... ventum fuerit* 80,16; *licet... fuerit diffinitum* 94,4.
- plusquamperfectum indicativi*: *quibus... conlata fuerunt* 41,6; *quod... datum fuerat* 52,3; *quae... fuerant devulgata* 60,16; *quae... fuerant intermissa* 73,2; *fuerat aliiquid praetermissum* 209,4; *sicut dudum fuerat statutum* 209,5,12. [*at*: *congregati eramus* 217,12]. — *coniunctivi*: *cum... fuisset congregatum* 2,18. 56,26; *cum... fuisset oborta oblatio* 46,19; *cum fuisset sumus adunati* 215,18.
- futurum exactum persaeppe reperitur* 3,3,16,17. 4,18. 5,2. 7,7,12,18. 9,14. 18,11. 20,8,6. 21,6. 22,2,3,8,14. 28,8. 32,24. 38,2,14. 37,2,16. 41,9,11. 51,21. 52,29. 62,38. 68,18. 73,10. 74,17,20. 75,18,20. 76,2,21. 80,18. 88,16. 89,17,20,21. 90,10. 91,18. 98,20,21. 95,8. 102,7,22. 103,4. 104,2. 106,8,17,19 etc.
- infinities*: *fuisse conlatam* 52,3; *actum fuisse* 80,18; *conscriptum fuisse* 80,16; *fuisse deforsata* 129,23; *fuisse secuta* 181,5; *factum fuisse* 160,9; *deteriorata fuisse* 168,30.
- etiam*: *etiam et* 67,13. (74,31). 101,18; *aut etiam* 102,11; *= rero* 69,16. 105,19; *non... etiam = neque* 122,24.
- eucharistiam porrigeret* 169,4; *tradere* 180,21; *accipere* 182,19; *ad eucharistias gratia admitti* 189,25.
- evacuare*: *qui definitio nostras per inobedientiam evacuare contendit* 166,27.
- evadere*: *qui saeculi leges evaderint* 26,18.
- evangelicus*: *salutari id est evangelicæ praedicationi* 48,12.
- evangelium*: *ad evangelia datis sacramentis* 3,1; *usque ad orationem plebis, quae post evangelia legitur* 84,18; *quod Christus in evangelio locutus est* 56,20.
- evocatio = convocation* 2,17. 73,10. 113,10. 185,26. 208,20. (*cf. vocatio*).
- examen*: *examinis libra (?)* 197,6.
- examinationis*: *locus examinationis rerorum* 171,20.
- examinator*: *illis gregibus examinatorum sociari* 171,23.
- exartus* 82,15. 212,9.
- excepto i. q. praeter*: *excepto rogationes* 126,21; *excepto his* 126,22; *excepto triduum illud* 126,27;

- excepto invitatione 210,20. — excepto si 200,18. 205,31.
- excommunicare 125,2. 120,10.11.19. 135,16. 188,2. 198,1. 211,16. 212,16. — excommunicatus 124,3. 131,5. 182,31. 183,1. 195,18. — excommunia 183,9. 194,7. 128,6. 180,16. 191,6. 184,19.
- excommunicatio 6,8. 27,7. 83,15. 74,10. 75,19. 76,8. 78,9. 79,7. 81,17. 83,10. 92,11. 114,6.11.18. 124,6. 180,18.
- excubiae spiritales 166,1.
- excusare: puella... potestati patris excusata reddatur 3,12; pro eadem culpa, qua excusatur 3,17; a corporalibus tantum supplieari excusetur 28,12; quos de ecclesia excusatos tollent 78,5; a tutillas administratione... excusatos esse 90,12; excusati reddantur 92,21. — se... excusint postmodum ignorasse 88,18. — excusationem de patrocinio quorumcumque, ne officium iuplant, præstendant 77,10; se, ut eas non restituat, nullis rebus excusit 81,1.
- excusatio 82,15.
- exemplar constitutionis 63,6.
- exinde = *ex his rebus* 80,1. 106,7.
- exorcista 171,6.
- exous: basilicas hereticorum, quas tanta execratione(m) habemus exosas 27,4.
- expensa 41,10.18. 62,18. 105,3.
- expositiones sanctorum patrum 66,21.
- extinctus: bestiarum morsibus extincta 64,8.
- exsulare = *in exsilio mittare*: miseris... de dominibus propriis exolare 170,16.
- extra = *praeter*: extra captivitatis incursum 154,19; = *contra*: extra regolam facere 7,3.
- extraneus haberi ab 4,1. 90,6. 103,18. 185,4. 142,19. 144,12. 183,11.16.22. 189,19; extraneus existere de 71,21; extraneus probari a 108,7.
- facere: peccato faciente 133,14; verbum faciendo... potestas 66,18; concilium faciendum 106,23; vetolo aut cervolo facere 179,18; missam facere v. missa.
- facere *cum in fin. vel acc. cum in fin.*: quos episcoporum concilio non minus scientia quam reverentia iure faciat interesse 18,6; si... nos quoque celalitudo vestra fecerit gratulari 71,20; quod... se facit extingui 188,27; quae... fecit opportunitas iterari 189,28; qui... nos facit suscipite gaudero 104,19; clericus vel abbas (= clericos vel abbates)... ante se faciant exhibere 210,17; nisi ordinatio regis eum arcescere fecerit itinero 218,18.
- facultaticula 147,10. — facultatola (*cf. appar.*) 41,14.
- familiae ecclesiae 114,22; Dei 114,23.
- familiariter: sua familiariter regenda 101,17.
- feria 167,14; quinta, quarta, sexta feria 167,17.19; feriati dies 157,19.
- ferire: scelus ferire (= expiare?) 198,28. (*cf. 204,16*).
- festivitas 88,7. 126,27. 127,7. 166,18. 182,5; domenicæ ascensionis 8,11; principales 69,3,9. 98,4; pascha 87,17; cathedralis domini Petri 133,20; sanctorum 179,22; martyrum 212,14. — festi dies 167,18; festissimi dies 218,12.
- fideicommissum 200,11. 205,24.
- fidore: de vestri culminis iustitia..., fidentes 71,13.
- filia uxoris i. e. *privigna* 76,19. 182,8; filia privignae 144,6.
- filius [*in adlocutione*] 2,9 (catholicae ecclesiae filio Chlothovecho). 71,1 (rex Theodoherus). 149,41 (rex Sigibertus). — 46,16 (patricius Liberius).
- filii clericorum 4,6. (68,16. 158,8); filii de baptismo 189,3; filii spirituales 186,30. 188,19.
- fiscus 199,8. 204,18.
- foralis: forales sententiae 171,18.
- formula: antiquam institutionis formulam renovare 62,23.
- forsitan 194,19; si forsitan 28,1; nisi forsitan 26,1. 89,2. 104,9; forsitan si 196,10. — qui forsitan *cum indicatio* 61,6.
- forte: nisi forte *cum coniunctivo* 20,7.
- forum 92,1. 158,22. 198,21. 200,1. 205,16.
- frater: si quis frater germanam uxoris suae accipiat 20,7.
- fraternitas 28,17. 33,18. 64,12. 88,18. 89,10. 95,18. 165,1. 169,1. 171,26.
- frequentia psallendi = *frequenter psallere* 25,2.
- functio = *tributum* 71,25. — *sanctas (?) functiones* 146,18.
- fustigare 114,6. 127,25.
- galerus 170,28.
- gaudere = */rui*: qui decessorum largitatis gaudent 79,18.
- geneticus: secunda, quarta et sexta sabbati 107,14. — *loco subiecti*: in monasteria puerarum non nisi probatae vitæ et aetatis provectæ (sc.: *circa*)... permittantur intrare 28,6. (*cf. 156,12*). — propria prohibitionis (= *prohib. causa*) eorum accessus hunc canonem protulimus 171,19.
- gentiles = *pagani* 90,21. 126,28. 129,22. 138,21.25.26. 199,5. 204,25; gentilis dominus 108,17; homo gentilis 183,17.
- gentilitas 183,20.
- genus mutatum:
- concilium *masc.*: senodalis concilium 218,19.
 - honor *fem.*: ab ipsa honore qua 211,18.
 - interdictum *masc.*: post interdictum huic (*nisi hunc = hoc*) 181,10.
 - oriens *fem.*: per totam Orientem 67,19.
 - pervigilli *masc.*: pervigilius (= *pervigilios*) facere 179,22. 180,4.
 - propositum *masc.*: propositus solus 130,27.
 - quod *pronomen pro* quae, qui: mellita, quod multa appellant 180,11; ut senodalis concilium medio mense Septembrio, quod evenit... 218,19. — *econtra* qui *pro* quod: edictum illum dominico, qui factum est 200,26.
- germana 26,7. 182,20.
- germanitas 68,12. 158,3.
- gerundum:
- ad distingendum eos (*pro distingendos*) 125,9; haec studueamus deferendum 147,4; ad regendum nullam habeat potestatem 211,2.
- gesta, -orum: gesta, quae nobis praesentibus facta sunt, continent 60,18; gesta, in quibus quondam discussio... habita fuerat 116,14; gestis tenacatur inscriptum 116,23.
- gloriosissimus *epitheton regi tributum* 2,9.17. 23,8. 34,12. 62,1. 66,11. 116,8. 122,10. 135,24. 149,41. 150,22. 155,28. 162,20. 164,10. 183,16. 186,26. 190,17. 196,18. 197,23. 208,30. — gloriosus 214,9. 215,11. 216,12; gloriosæ memoriae 130,18.
- gravatarius: quibus mors vicina est, quos gravatarios dicunt 181,9.
- gradi: si vero clericus pedes graditur 170,29.
- gradus ecclesiasticus 6,6. 7,14. 24,14. 83,12. 62,26. 88,12. 119,16. 147,25. 170,26. 197,20. 199,25. 205,6.

- habere = esse: in quantum possebitas habuerit 6,12; ut possiblitas habet 127,10.
- habitaculum 108,18.
- habitare /frequent.: ut abitum concessum clerici religione habitato doceant 215,18; canes... vel accepitres habitare 170,12.
- habitus saecularis 81,10. 215,17. 218,15; religionis 100,11. 190,19.
- haeresis 25,11. 88,8. 89,4. 128,11.
- haereticus 5,8. 22,11. 23,2. 27,4. 57,11. 83,7. 128,15. 186,17. 197,20. 203,20.
- homicida 2,20. 26,18. — homicidium 93,17. 157,9. 198,29. 204,17.
- homiliae sanctorum patrum 58,19. (cf. expositiones).
- honestus: honestum ordini domino suo impendat obsequium 102,10.
- honoratus: clerici honorati, honoratiores 76,14. 157,12. 158,1. 169,26; saeculares honorati 170,26.
- hostia 166,28.
- hucusque = adhucusque 40,20. 70,17. 148,18.
- humanitas: quicquam de rebus ecclesiae praeceptor humilitatem praesummat auferre 103,9.
- humilis, humilior: episcopus humilis vester 146,34. simil. 150,24^{sq.}; humiliima subplicatio 189,27. — humiliores personae vel servi 114,6.
- humilitas 7,1. 26,14. 64,1n. 71,9 (nostra humilitas).
- hymnus 170,10; in himnis et laudibus 166,17; paschales himni 106,7.
- iacare se in aqua 181,5.
- iaculum: iacula litis finire 123,9.
- ibidem = ibi 89,2. 95,1,4. 194,18.
- idem = is 8,10. 187,32. 165,18. 167,20; = his 171,18. — de praefatis eiusdem personis 32,24. — uno cum eodem animo 32,28.
- idola: cultus idolorum 64,6; cibi idolorum 64,6. — idolatria 199,21; ydolatria 205,1.
- ieiunare 25,18. 120,22,26. 127,9,15,17. 157,6. — leiuminum 8,11. 87,28. 126,20. 167,20.
- ignoranter 76,24.
- ignorare canones 43,4. 83,19. — ignorare quod cum indicative 214,17.
- ille: quod si illi = qui si 25,8; quod si quilibet ille antestitum 74,15.
- imaginarius: ut corpus Christi in altari non imaginario ordine... componatur 128,17.
- immolare: ad immolata daemonibus... sumenda reverti 90,17.
- impedire cum dative: praescriptio, quae ecclesiae aliquid impedit 8,2; non impedit successor 95,8.
- impedire communionem 20,11. 79,2; honestum obsequium 102,10; occursum 145,15; reverentiam 158,24.
- impositio: impositio manus 166,17; cum impositio manus benedictione 6,12.
- in cum ablativo pro genetivo quant.: quidquid in fructibus 4,12. (cf. de his quae parochialis in terris, vinis, mancipiis adque peculiis... obtulerint 6,8; si que oblationes in quibuslibet rebus adque corporibus conlata fuerint 74,20).
- pro ablativo temporis: in praedictis festivitatibus 69,8; hisdem festivitatibus, in quibus 69,7; in hac die 164,18.
- pro dativo: in his... excommunicationis severitas... inponatur 92,12.
- superfluum: in hospidem receptum esse 169,18; in vice sua 188,6.
- inaccessibilis 166,28.
- incantator 114,4.
- incestuosus ordo 198,19. 204,8; incestuosa 198,22. 204,11.
- incestus 20,6. 181,7; incesta coniunctio 20,4. 76,14,18. 98,18. 190,7. 198,18.
- inceustum i 82,21. 68,15. 70,21. 158,7.
- incola 107,17. 128,23.
- inconvulsus 98,6. 108,18.
- incurrere cum aco: suspicionem adversam aut obfuscatione 74,12; periculosam infirmitatem 76,10. simil. 107,18; restum coram coepiscopis se cognoscat incurrire 128,14; sententiam precessorum canonum 126,5. simil. 210,15; indignationem Domini malestatum 168,18.
- inde = ab his: de genere servili... ut discendens inde posteritas 94,14.
- indosinenter 118,16. 164,22.
- indications pro coniunctivo: conicit = coniciat v. conicere potest 18,9. — sunt, qui offerunt 183,20. — datur intelligi, pro qua re voluistis 214,12. cf. cum, licet.
- indigere: nihil indegit 41,8.
- indipicet: ab indepto pontificatus honore 104,6.
- ineffabile gaudium 150,4.
- infelicari (?) 128,20.
- infestatio 149,20.
- infideles 140,s. (189,6).
- infinitius post verbu adhortandi: admonere, comoneri; sentiendi: censore, confidere; morendi: advenire; praeteret post: dare, invenire, permitti, postulare, praecipere, procurare.
- ab adiecticio pendet: dignus, indignus.
- post coniunctiones ut, quod, cum (semper corrimus):
- ut... oblatio ab omnibus viris offerre (α) 166,24; ut nullus presbiterorum... sacrificia contrectare aut missas... (add. praesummat B) concelebrare (HA) 167,12; si placuerit episcopo, ut... arcessere (α) 168,6.
- volumus ligitur, quod episcopalis domus... canes non habere (α) 170,8.
- cum... venissemus ibique clementia vestra... tractare iussisse... disponere precepisse (D) 196,18.
- pro gerundio vel participio:
- licentiam habeat... habere 74,10; offerri curaverit 114,21; in verbo, in obedire 216,7; inventus fuerit exercere 82,17; errare non inveniantur 221,7; si clerici... sacramentis se aut scribere (corr.: scriptura) coniuratione constrinxerint (D) 197,17; inponere (corr.: inpositae) paenitentiae tempus exsolvat (D) 198,3.
- infra = intra: infra domus ecclesias 199,2a. 205,9; infra atrium ipsius ecclesiae 212,1.
- infreniticus (infrunitus?) 171,18.
- ingenuitas 89,11. 159,12.
- ingenuit 108,2. 114,1. 181,6. 187,15. 195,28. 199,20.
- ingrasare: in sacerdotibus Dei incrassatur temeritas 168,21.
- inhibere = prohibere: 68,15. 78,15. 74,11. 82,2. 168,6.
- inluminare: inluminante Domino 62,2.
- inluster: inlustrissimus, inlustris praefectus 46,16. 58,28; inlustris ac magnifici viri 58,8; viro inlustris

- ...duce 210,19; vir inluster *in subscriptionibus* 53,30sq.; dominus (sc. rex) inlustris 71,1.
innotescere (*intrans.*) 165,2. 167,31. 168,17. — innotui
(*trans.*) 181,11,24.
- innovare 6,12.
inreprehensibilis 60,24. — inreprehensibiliter 118,17.
inrumpere: si quis hanc regulam inruperit 88,1; sta-
tuta canonum non irrumpi 181,7.
inscribere 183,6.
insinuare: ipse (dies Dominicus) nobis per septimi
diei umbra insinuator (= insinuatus) noscitur
legibus et profetis 168,31.
instituere: ut praepositi semper strenui ac Deum ti-
mentes decedentibus instituantur 105,12.
instrumentum 22,9. 77,19. 128,8. 140,10. 189,8.
insupra cf. supra.
integer: ad integrum 36,16. 64,6; in integrum servata
118,19.
intellectualis: ad salutem animarum intellectualium
122,2.
intentio == *contentio* 90,2.
intensus in himnis et laudibus 165,18.
interdicere *alicui aliquid* 20,11. 78,s. 182,24. — *cum*
acc. *cum infin.* 21,10; *cum ne* 78,s.
interrupta 37,4. 89,12.
interpellare (= *adpellare*) publicum 22,1.
interpellatio (= *adpellatio*) 106,18. — ex interpellatione
170,18.
interregnum 135,11. 142,26.
intra: se ... de intra monastirii sui septa subtrahere
180,8.
invenire *cum infin.* 82,17. 221,7.
invictissimus: dominus triumphorum titulis invictissi-
mus Childeberthus rex 101,2; invictissimus rex
Chloteus 132,13.
invigilare: indesineanter invigilet 118,16.
inviolabilis 105,14.
inviolabiliter 82,24. 43,11. 123,6. 134,6. 189,7.
involvere de vela vel pallias corpora (scapulas) 180,22.
181,1.
ipse == *hic, is* 4,10. 36,18. 40,18. 52,1. 60,29. 83,16. 91,10.
98,31. 104,18. 105,8.10,16. 108,8,9 (= *et tantum*).
128,26 (*superfl.*) 124,6. 143,10. 181,11. — et ipse
6,17. 80,26. 70,6. 79,7. 124,24. 128,8. — ipse ... qui
7,6. 83,14. 78,21. 76,6. 106,11. 107,2 (*cf. 3.*) 143,6.
165,20.
is loco pronominis reflexivi: ipsius sancti martires
intercessione posentes, ut pro longevitate supra
dicti principes suo suffragio mereremur 209,2.
— pascha ... ad eorum civitates omnes episcopi
tenore debeat 218,18. — feminae, quae earum
viros amiserint 218,22. — licet eis in dominibus
earum caste plaque conversare 218,26. — si ne-
gligentes de castitate earum extirperint 218,28.
— episcopos seu abbates, qui ... ab ecclesiis
eorum sponte remoti sunt 219,4.
iste == *ille*: ista tam sancta consuetudo 57,2.
ita: vel ita dignam vitam ... custodiunt 5,11.
itaque secundo loco: 87,18. 122,16. 184,28. 166,4. 107,1,22.
iterato 82,21. 78,4.
iterum si == *si vero* 108,2.
iudicare velut 92,10.
iugalis == *uxor* 105,1. — iugalis societas 67,9.
iugiter 116,11.
iunior: clerici iuniores 22,12. 119,18. 126,16. 157,11.
182,10 (quemlibet de clero aut de iunioribus).
- 187,12 (clericum aut iuniores ecclesiae). 188,4
(diacono vel quemquam ex iunioro ordine cler-
icum). — iuniores lectores 56,9.
iuramentum 28,18. 76,7.
iurare ad 90,29; est iurandum quod ... *cum confunc-*
tivo 198,18.
ius: iurae humanae conditionis 103,6.
iussio 169,3; cum regis iussione 4,6; per iussionem ...
principis 216,12.
iussorium 215,12.
- Kyrie eleison: Quirieleison 56,23.
- laueea 215,10.
lapsus: lapsus id est, qui in catholica baptizati ... post
in heresem transierunt 26,10. — ad heresis lapsu-
sum descendere 89,4.
lascivire 69,7.
laterculus Victori 87,16.
latus: qui latere regis adhaerent 170,14.
laxari: mancipia ab ... dominis servitute laxantur
108,2; filii nostri ... ignava tepiditate ad perpe-
tranda graviora laxentur 133,8.
lectio: divinis lectionibus insistere 66,12; scarpsa lectio
de aliis libris 181,18.
lector 56,10. 102,6. 127,22 (lector canonicus). 127,24.
128,7.
legalis sententia 129,28; damnatio 159,19. — legaliter 81,5.
leprosi 107,17. 154,27.
levitica dignitas 89,18.
libellus 147,5.
liber: libri Ambrosiani 133,29; canonum libri 197,6.
liberare *de aliqua re* 8,8. 49,v. 165,24; *ab aliqua re*
94,4. 106,16. 198,16. 204,4.
libitus: pro libito 102,22.
libra examinis (?) 197,8.
licet: licet melius esset 88,14 (*cf. appar.*). — *cum in-*
dicative: licet ... potuit 147,31; licet ... possumus
150,9; licet convenit 212,6; licet ... fuerat 209,12.
lenteum: lenteum 180,8.
litaniae 140,30; laetaniae 8,10; letaniae 127,1. (*cf. ro-*
gationes).
literae, literae commendaticiae 79,1. 124,9. 147,8.
218,9,10. 219,12. 221,8; insinuationum literae
154,19. — presbyter vel diaconus sine literis vel
si baptizandi ordinem nesciret 63,15.
longevitas 66,12. 209,2.
- magistratus 167,26.
magnificus: inlustris ac magnifici viri 53,3.
maiestas, magestas 164,22,24.
maledicere: quos Deus maledixit 77,7.
maledictio 128,16. 134,18.
maleficium 157,6.
mancipium 6,8. 21,7. 78,1,5. 92,10. 94,1,10. 103,2. 114,20.
138,6,10. 159,11,17. 199,6,8. 204,34. 210,8,11. — man-
cipiolum 128,1,2. 199,16.
manicationes 127,7.
mansio 125,17.
manumittere: sub condicione fuerit manumissus, ut
in ritu Indaco permanens habeat libertatem
94,11; qui in sacrosancta ecclesia iure noscuntur
legitimo manumissi, aut por epistolam aut per

- tostamentum aut per longinquitatem temporis libertatis luto fruuntur 167,27.
- maredatus: maredata mortuorum membra 171,9.
- martyarius 63,9.
- mater: ad sanctas matris gremium ventro 82,8; a convivio vel accedendo matris communione privari 68,8. 182,20; gremium matris ecclesiae 168,11.
- matertaria 144,6.
- matricula 90,9. 179,24.
- matutinus: ad matutinos et ad missas et ad vesperam 67,2; in omnibus missis seu in matutinis 67,3. — ad matutina 127,9,11,14,16. — sacrificia vero matutina missarum sive vespertina 82,21.
- medella: medilla 122,8. 210,4.
- mediare: presbyteris mediantibus 123,12; mediante viro 216,12.
- medietas 6,6,6.
- medioeris: maiorum aut mediocrius personarum 105,19.
- mediocritas 10,42. 147,28. 156,20. 162,21. 169,19. — mediocriter: non mediocriter gratulamur 196,22.
- mediterraneus locus 172,2.
- medius: Deo medio 43,2,11. 87,19. amicis mediis 106,8. — in medio consolentis decernimus 170,16.
- meillita, quod mulsa appellant 180,11.
- membrum: membra ecclesiae 123,4; presbyteris, hoc est suis membris 123,12. simil. 164,23. 167,11.
- mentiri: sortes, quas mentintur esse sanctorum 9,2.
- merere, mereri cum infinito 128,25. 138,14. 137,17. — 114,19. 128,26. 136,4. 142,19. 145,3.
- meridianae horae 24,4.
- messio 82,15.
- metropolis pro metropolitanus 122,10,17. 124,8. 125,6,7. 146,1,6.
- militia = officium: abiecto militiae cingulo 68,15; ad saeculare habitum miliciamque reverti 81,17; militia aut actione pupilla 190,12; in palatio habere militiam 198,21. 204,10.
- minime = non 62,16. 89,18. 92,17. 212,12; ut... minime 89,1. — cf. a diversis Deum minus timenibus 134,30.
- minister: abbatibus, presbyteris citirisque ministris 81,9; paginis sacerdotibus et ministris 90,19; ministri ecclesiae 126,23; sacerdotibus ac ministri ecclesiarum 107,2; ab ecclesia, quam in suis ministris dehonorat 171,3.
- ministerium: se clericalis ministerii praesumturum 19,18; ad faciliendas vero missas qui ingressi suerint, statim exacto ministerio regredi festinabunt 28,8; sacrificiorum aut ordinationum... ministeria caelibrare 38,8; ab officiis omnino ministerio removendus 62,29; ministeria suscepta... agere 77,9; in ministerio altariorum 163,3; divina... ministeria 171,24; de ecclesiastico ministerio removeri 196,5.
- ministeria i. e. res ad ministeria consecratae: do facultatola ipsa vel de ministerio 41,14; pallis vel ministeriis divinis 67,3; ne ad nuptiarum ornatum ministeria divina praestentur 67,16; de rebus ecclesiasticis vel sacro ministerio alienare 81,10; ministeria sancta frangere 200,19. 205,32.
- ministratio 28,7; ministratio prophetica 196,25.
- minorare 103,6.
- misericorditer 107,18. 166,20.
- missa, missas: ad celebrandas missas 8,7; ad faciendas missas 28,7; missas facere 37,10,11. 48,10. 73,10. 75,11,22. 82,3. 102,10,15. 103,19; missas dicere 157,9. 180,17,18. 181,14; missas tractare 181,14; missas concelebrare 107,18; post peractam missa
- 167,18. — missae sollemnitas 8,8; missarum caelobitas, caelebratio 78,10,11,17; sacrificia vero matutina missarum 82,21; missas sanctorum 126,24; circumcisionis missa 127,2; quia festivitates sunt et missae 127,7; missas publicas 67,6; ad matutinas et ad missas et ad vesperam 67,2; in omnibus missis seu in matutinis seu in quadragenses malibus seu in illis, quae pro defunctorum commemorationibus sunt 67,8. — de missis... discere 82,19; a missarum officio suspendi 106,22; ad missarum faciendarum gratiam revocari 106,24; inter clericos tam ad vigiliis quam ad missas stare 122,20.
- modernus: moderno tempore 218,28.
- monachia 100,6,10. 189,22.
- monstrare cum part. perf. pass.: scripta monstrantur 87,14. — cum nom. cum inf. 110,27.
- monstrum: monstrum est... canes ibi vel accipitres habitare 170,11.
- mulsum: mellita, quod mulsa appellant 180,11.
- mundani principes 108,14.
- mundoburdum 216,28.
- municipium: per civitates aut municipia consistentes 159,8.
- munusculum 68,19.
- mutare vestem 129,17. 190,2. 218,28. — mutare se 208,25. 180,17,24.
- mysterium: ministeria divina... ad officia sacri mysterii videantur indigna 67,17; presbyteri adque diaconi... ad sacrum electi mysterium 88,11. 158,2; celebrente divina mysteria 69,8; secus altare, quo sancta mysteria celebrantur 123,19; ut nullo labore impediti horis legitimis spiritualibus possint vacare mysteriis 167,4.
- namque secundo loco 123,16. 165,31.
- natale Domini 8,6. 89,3. 120,24. 154,26. 157,14. 180,20; martirum 166,11.
- natales: cives superiorum natalium 27,9.
- nativitas 171,10; nativitas Domini 27,9. 218,12.
- nec = ne... quidem 4,15. 117,6. 159,9. — sed nec 3,2. 87,22. 104,4. — nec non et 28,16. 116,18,20.
- neccator pauperum 104,12. 106,17. 106,1. 119,19. 184,17. 136,7. 142,22. 163,8. 188,10. 199,9. 200,17. 204,22. 206,30. 209,22; neccatores aegentium 166,21.
- neendum = nondum 209,19.
- necessarium facero 185,38; victui et vestitui necessaria 107,19.
- negatio repetita: nec... nulluz 194,3. 195,6. — neque... neque... non 198,21. — ut nullus... non 186,12. 210,8. 211,4,17. 212,1,10. — ne... non 211,1. — nec... non 211,16. — nec... nihil 214,21.
- negotiator: ut publici, qui ad populi responsum negotiatur observant 82,6.
- nepos: nepos avunculi 182,18.
- nepitis 69,14. 156,10.
- nisi: sed neque per sabbata... absolvat ieonium, nisi tantum die Dominico prandieat 87,25; ut non apud laicos nisi apud suos conprovinciales episcopos exerceant actiones 114,8; neque per premium alium ordinare nisi facto concilio 124,3. — non prius... nisi 169,24. — nisi = sed 179,24. 180,2.
- nominativus pro accusativo praedicativo: incestam copulationem, in qua nec coniux nec nuptiae recte appellare leges sanxerunt 171,14.
- nominativus cum infinitivo (constructio personalis) apud verba: apparere, cerni, comprobari, con-

fiteri, convinci, detegi, dignosci, monstrari, nosci, opertore, opportunum esse, ostendi, parere, pati, permitti probari, procurari, suspicari.	
non (ut non) pro ne cum coniunctivo in enuntiatis tautologis: 8,8. 4,20,22. 7,11. 8,7. 9,5. 30,12. 31,7. 22,1,2,12. 23,8,9. 26,1,8,5. 37,10. 56,15. 63,9. 68,28. 73,11. 76,16,22. 81,16. 82,3. 91,20. 102,10,15. 103,18 etc. — ut ... non 82,4. 91,1. 92,18. — [at ne recte 6,10. 19,19. 20,6. 27,12. 28,5. 62,10. 63,7. 67,6,9. 76,9. 78,20. 82,21. 104,10 etc. — ut ne 81,19. cf. ut.	
nosci cum nom. cum in/fin.: 81,16. 88,6. 77,19. 89,2. 91,20. 106,1. 113,17. 134,8. 142,7. 143,16. 166,21. 166,2. 167,27 (cf. cognoscit 36,19). 208,27. 210,6,9.	
nota: monstrum est et dedecoris nota 170,12. notanter 219,8.	
novellus: antiqui et novelli canones 56,5. noverca 26,8. 63,3 (novercas suae, id est uxore patris sui). 132,20. 144,3. 182,7.	
nubere: presbyteri vel diaconi se nulla ratione nu- beri praesumant 166,16.	
nullatenus 63,16. 69,4. 77,12. 78,4. 79,18. 82,12 (neque ... nullatenus). 126,17. 131,10.	
nullum: in nullo 193,18.	
numeraria: uno menso de quadraginta (= unde- quadraginta) ictos 167,12.	
nummerus: aliquis de numero clericorum 127,25.	
nundinium: per pecunias mundinium 62,13.	
nurus 144,5.	
objectio falsa culpe 117,7.	
obiectus: in obiecto veniant 95,11.	
obitus: obitu rapi 25,8.	
oblata 57,38. 181,7; oblatae, quae in sancto offeruntur altario 118,24.	
oblatio 4,9. 6,5. 74,20. 91,9. 106,6. 134,31. 142,16. 199,1. 204,20; defunctorum 63,19. 81,6. 166,20; sacri cali- cia 88,9; tam panis quam vini 166,24.	
oblocutio: oblucutio 74,12.	
obloquium 69,10. 166,5.	
obnixe: obnixe obsecramus 197,6.	
obnoxiation 166,6.	
obsecundatio 166,22.	
observantia: speciali observantia renovamus 19,10; quae res ad Iudaicam magis quam ad Christea- nam observantium pertenerent probatur 82,13.	
observare: basilicis aut oratoriis observare 20,7; ad ecclesiam observare 89,3. 166,17; inter laicos se observare 128,6; de die Dominico ... observare 91,2,7. — observantes clerici 74,22. 98,7.	
obstaculum 129,19.	
obtinere: quod de episcopis censuemus, obtineat et in clero 169,8.	
obtundere: saltim regulae obtundatur aculeis 149,19.	
obviare 94,18. 142,7.	
ocensus 145,16.	
economus ecclesiae 223,18.	
officiositas 160,17.	
omnimodis 62,24. 75,8.	
omnino: ab offici omnino ministerio removendus est 62,29; intra provinciam omnino a conprovinciali- bus ordinetur 88,16; omnino cognoscet 126,6; dent omnino solatum 125,8; omnis omnino 134,14.	
omnis: omnes autem qui ... contendit (= <i>quicumque</i>) 160,27. — in omnibus 57,38. 77,4. 180,4. 188,7. 189,12. 193,17. 194,18. 197,4; per omnia 190,27.	
opertorium 67,18.	
opitulari: Christo opitulante 142,8. 143,22.	
oportere cum nom. cum in/fin.: unusquis nostrum oportet non solum somet ipsum ad hoc opus hor- tarri 169,16.	
oppignerare (?) 195,29.	
opportunitus: quae opportuna erant ... adici 122,18.	
optimates: obtemerat 194,29.	
oraculum: auctoritatis vestrae oraculo confirmetur 197,8.	
orarium 7,11.	
oratio: usque ad orationem plebis, quae post evan- golia legitur 84,18; orationis gratia 82,16; domi- nica oratio 82,20; oratione assidua mitigare 187,10; suis orationibus populo pacem ac salutem im- petrent 167,9.	
oratorium 89,1; basilicis aut oratoriis observare 20,7; in oratoriis villaribus 26,1; in villolis habitans, in oratoriis officio sancto deserviens 69,2; extra salutatarium aut oratorium 166,14; oraturia, quae per villas fluit 211,6, sq.	
ordinalia: tertia die = <i>tertia quaque die</i> 25,18. — secundo = <i>iterum</i> 171,6.	
ordinare in honoribus 37,5.	
ordinarius index 168,5.	
ordinator 200,81. 206,6; ordinator ecclesiasticus 91,17.	
ordo regius 154,26.	
oriens: per totam Orientem 57,10. — orientalis: per totas Orientales ... provincias 56,22.	
orthodoxus: orthodoxa fides 208,80.	
osculum: osculum tradere 180,21.	
ostendi = <i>videri</i> : nunc autem ... praevaricatores le- gum peni Christiani omnes ostenduntur 167,6.	
ovile: ad ovilem suum 189,26.	
pagus 147,10. 181,9; in pagis civitatum 75,1; episcopi seu presbyteri, in quorum diocesi vel pago actum fuerit 198,28. 204,11.	
palatium: in palatio habere militiam 198,21. 204,10.	
palla: pallis vel ministeriis divinis 67,3; de vela vel pallas involvere 180,21. 181,1; palla Dominica 182,20.	
pallium 7,12. 167,9.	
papa <i>dicitur episcopus Avitus</i> 130,28. 132,16.	
paradisus: ad paradisi patriam 52,27.	
parare psalmis 66,11. (cf. imparare <i>ital.</i>).	
parero (= apparere) cum nom. cum in/fin. 154,9.	
pariter = una 71,7; divinitatis pariter et fraternitatis 64,12.	
parochianus: parrociani clerici 88,17. — parreciani 195,15.	
parrochia, parrocia 6,8. 20,12 (parrocharum presbyteri). 25,2 (clericis cuiuscumque parrochiae). 38,6 (ecle- sia(m) alterius agredi vel parroacias praesumere). 41,8,11. 56,8 (presbyteri, qui sunt in parrocias constituti). 56,17 (non solum in civitatibus sed etiam in omnibus parrocias). 67,19 (parrochias cuius- libet episcopi alterius civitatis). 69,1 (presbyter ad- que diaconus, qui neque in civitate neque in par- rochii canonecuss esse dinuscitur). 75,1 (facultati- bus parrociarum vel basilicarum in pagis civitatum constitutis). 89,17. 93,7 (parrociae in potentiu doli- bus constituae). 103,8 (aut in civitate aut per	

- parrocias). 147,9,29. 148,9,12. 150,8. 200,8,4. 205,17. 209,10,20. 210,10,21 (parrochias vel monasteria). 210,16.
- participare** cum talibus excommunicatis 181,6; participare sancto altario 183,28; convivis 169,1.
- participium absolutum:**
- quia Carpintorate convenientes huiusmodi ad nos querilla porvenit 41,4; in ecclesiam cumseedentes ... id nobis visum est 66,16; ipsos denuo interrogantes ... nobis denuo retulerunt 116,16; resedentibus nobis in sancto concilio cognovimus 106,21. — *praeterea cf.* 148,18 (statuentes). 159,17 (sanctientes). 189,10 (statuentes).
- participium futuri activi:**
- quia tanta ... cura vos excitat, ut ... sacerdotes de rebus necessariis tractatores (= *ut tractarent*) in unum collegi iusseritis 2,11; omnia quae (monachus) adquisierit, ab abbatis auctoritate secundum regulam monasterio profutura 7,5; illo autem, qui ... ambierit, nihil so clericalis ministerii praesumturum 19,16; permansura auctoritate 106,4.
- participium futuri passivi:**
- si puer raptori aut rapienda (= *cum rapitur* aut *prinsquam rapitur*) aut rapta consenserit 3,11; quidquid praefato exenodocio ... per elemosinam conlatum aut conferendum est (= *conlatum est aut conferetur*) 106,6; hoc si observare voluerint, constituto tempore admittendis ad altarium observatio relaxetur (= *admittantur ad alt. et obs. rel.*) 26,2.
- pro gerundio:** in civitate, in qua per decretum elegitur ordinandus 88,18; pro modo paenitentiae distingendus in sacerdotes potestate consistat 98,10; cum presbyter aut diaconus ab episcopo petitur ordinandus 114,16.
- participium futuri passivi (coniugatio periphrastica)**
- post verba credendi:**
- si quis ... credererit aliquid repetendum 4,18; si quis clericus ... auguria credererit observanda vel sorte... intimandas 9,1; ne putet quisquis ... rectae viventes ... infamando 19,1; si quis... relictam... credererit violandam 68,3; quod si quis... credererit contemendum 69,18; si absentiam suam divisione sortis credererint excusandam 73,18; quod si sciens episcopus contra haec statuta agendum esse credererit 76,8; clerici ... qui... coniugia credererint elegenda 76,17; sibi... concubinas credererint sociandas 76,11; si qui clerici... sacerdotes suos aestimant contemnendos 77,9; de his clericis, qui credererint immorandum 78,10; si quicunque Iudeus... ancillam suam credererit sociandam 94,6; si quis sacerdarium... credererit obviandum 94,17; nec sibi parentis sui ex ea re aliquid extiment vindicandum 96,6.
- participium perfecti passivi loco actici:**
- admonitis conprovincialibus = *admonentibus* *conp.* 73,9 (*omnes codd.*). praepter infirmitates certissimae labore(m) praeventum 122,20.
- verbi deponentis sensu passivi:**
- professa paenitentia 24,11. (*cf.* indipisci).
- participium perfecti loco enuntiati relativi:**
- dictus: praedictus 34,18. 69,6. — supra dictus 4,7. 60,18,24,28. 106,6. memoratus 101,19. 102,7. 116,11,18,21. 117,4. 143,17. 148,6. nuncupatus: supra nuncupata 163,3. praefatus 82,34. 58,9. 105,6. 168,2.
- scriptus: infra scriptus 26,12. 66,32. — supra scriptus 61,10. 68,1. 74,18. 75,8. 82,17. 101,22. 114,8,10.
- pascua:** 8,8 (pascuae sollemnitatis). 8,6. 27,9 (nox paschae). 60,8. 88,4. 87,16 (sanctum pascha). 87,31. 88,3. 126,21. 127,10. 164,25. 168,21 (usque prima pascha). 106,4 (pascha itaque nostrum). 164,12 (sanctum pascha). 167,17. 180,19 (vigilia paschae). 181,8 (paschae sollemnitatis). 218,12. — *huius paschales* 106,7.
- pastor** 66,26. 116,18. 128,20. 130,11. 133,28 (tam pastores quam presbiteros). 197,20.
- pati cum nom. cum *infiniti*:** quo opportuna erant ... adic, non patenter neglegi 122,14.
- patria:** per patrias vacare aut discurrere 218,10.
- patriarcha dicitur episcopus Priscus** 164,17.
- patricius** 46,10. 53,29.
- patrioticus:** iuxta patrioticam consuetudinem 102,21.
- patronus:** si quis clericus sibi patronum elegerit 187,7.
- patruus** 20,10. 68,4. 70,21. 132,23,26. 144,4. 190,9.
- peccator** *saepe addunt episcopi nominis suis in subscriptionibus* 58,2 sq. 61. 97,14. 115,6. 136,25 sq. 146,23 sq. 148. 149,35. 150,37. 37, sq.
- pellere aliqua re** 5,7. 69,8. 75,9. 78,7; *ab aliqua re* 9,8. 27,2. 63,2,18. 68,31. 76,18,20. 90,24. 114,5.
- penitus = omnino:** paenitus abrogamus 24,7; paenitus nou vocentur 20,1. *simil.* 128,20. 130,29. 179,26; nec penitus 64,10; nisi venire... penitus ulla excusatione detractet 62,8; nequaquam paenitus 160,20
- pentecoste** 69,3.
- perdocere cum *infiniti*:** quod etiam facinus ... Ardarius ... audiisse perdocuit 116,20.
- per praep. loco adlati:**
- quas per violentiam nostris tolerant 27,6; per publicum ... iudicium revocantur 77,20; aut testamento aut per tabolas 82,1; per decretum elegitur 88,18; per epistolam ... commoniti 90,8; seu verbo seu per scripturam 91,4; per praemium ordinatus fuerit 104,20; per ordinem relegentes 116,15; per premium ... ordinare 124,2; per ... ordinationem 147,11; per hanc sinodalem nostram epistolam decernimus 165,8; per iussorium 216,11; per iussionem 216,12. etc.
- per se = *ipse* 66,19. 181,28.
- per vos aut per personam vicariam debueritis adesse 42,37.
- perexpedire:** non licet ... vigillas perexpedire 180,19.
- perierare** 76,8.
- permanere ad viduitatem** 218,21.
- permisum:** absque (sine, extra, cum) permissio 81,10. 83,12. 181,11. 198,5,8. 200,1. 211,15.
- permittere cum acc. cum *infiniti*** 18,28. 28,2. 71,11,21. — *permitti cum nom. cum *infiniti* 28,7. 126,17. 135,6. 142,21. 156,16,18. 158,19. 166,14. 190,24; *cum infiniti* 128,11. 168,13; *cum acc. cum infiniti* 83,19. — *= admittere*: ad alium accusando (= accusandum) non permittatur 199,23. 205,4.*
- permixtio** 68,12. 73,17. 74,17. 77,3. 158,3.
- permutare:** contubernium permutent germanitatis affectu 68,12. 158,3.
- perpetare:** ut nuper ... actum fuisse perpatuit 80,14; nonnullus (= nonnullus) ... excessisse perpatuit 118,18; omnibus in veredicta relatione perpatuit 214,9.
- perpere = *perperam*** 168,23.
- perpetualiter** 186,6. 188,16.
- persecutor** 159,14.
- perseveratio** 166,8.

- persona: in persona domini (= *pro domino*) 108,8. — i. q. *mūtier* 74,11. 113,22. 198,19. 209,14. — de *nefariis hominibus contemptū*: huiusmodi personae 7,9. 64,3. 79,9. 143,1. — *pleonastice*: persona vicaria 42,37; clericorum personae 70,21; juvenis persona 81,14; saecularis persona 91,14; persona Christiana 108,8; potentes personae 104,4. 108,25. *simil.* 106,19. 114,5,6. 130,17. 143,14. 150,16. 199,22. — *pro homo* vel *pro pronomine* 20,3. 32,24. 62,21. 83,8. 95,11. 102,7. 103,12. 104,10. 106,3. 107,13. 122,5,18. 169,37. 180,18. 188,6. 189,9.
- persona vel numerus commutatur*:
- domino suo regi sacerdoti, quos ad concilium venire iussistis 2,9. — dum... episcopi pariter sedent, plurimorum ad nos... turba confluxit 71,5.
- licet... debueritis adesse, ut ordinationis tuae, quam fecisse diceris, ... redderis (= redderes) rationem 42,37.
- persuadere ad errorem Iudaicum 159,18.
- pertinacitas 188,13.
- pervadere = *invadere*: alter alterius res rapida cupiditate pervadit 134,5. *simil.* 134,9,17. 142,30. 143,20. 146,3. 147,9. 189,1. 200,15. 200,28. — ad facultaticulam... pervasit 147,11. — pervasa 91,12; pervasa aut occupata 93,5.
- pervasio 98,4. 134,13. 144,20. 189,1.
- pervasor 134,11. 143,7,17.
- pervenire: peruenit ad nos esse aliquos 46,19; peruenit, quod cum coniunctivo 41,4. 109,22. 210,16. 219,12.
- pervigilli, -orum: pervigilius (= pervigilios) facere 170,22. 180,4.
- petere: causas ipsius, de qua petitur, redderit rationem 106,12; cum presbyter aut diaconus ab episcopo petitur ordinandus 114,10. — viduas, quae se Deo consecrare petierint 200,21. 205,34.
- piissimus *epitheton regi tributum* 66,11. 105,1. 196,16.
- placere: quae sibi (sc. Deo) sunt placita 62,26; quae Deo minus placita... videntur esse 211,20.
- platea: per plateas aut forum 158,22.
- pleba universa 8,18; iuxta electionem cleri ac plebis 108,30; subdita plebs 165,10; plebe sibi comissa 219,10.
- pluralis maiestatis, hic illic singulari numero intermixto 2,9—10. 42,37 sq. 71. 147,27 sq. 150,4 sq. 30,31. (proprius vester... ut nou dispicias). 214,3 sq.
- plus adverbialiter 62,27. — plus... quam 130,12.
- poculum = *potio* 180,12,18. 181,14.
- poenitudo: penitundine(m) commovetur 142,31.
- ponere = *constituere*: nullus abba aut archipresbyter ponatur 195,7; nec saecularis archipresbyteri ponantur 195,10.
- pontificalis ordo 60,22. 186,19; auctoritas et districtio 80,20; pontificale concilium 100,20; pontificalis conventus 113,13; affectus 123,8; cathedra 214,19.
- pontificatus: ab indepto pontificatus honore 104,16.
- pontificium: sacrum pontificii honorem... quaerero 66,31.
- populi (cf. Wölfflin, *Archiv f. lat. Lexicog.* VI, 374): 62,26. 67,14. 82,10. 88,5. 87,19. 88,18. 136,20. 158,19.
- porticus: a septa basilicarum vel porticus ipsarum basilicarum 212,17.
- poscere cum acc. cum infin. 17,14,23. 186,1; cum ut 150,17. 209,2.
- possessiuncula 71,11.
- post = *postea* 76,8; — in futurum 159,24.
- postmittere: postmissio proposito 129,23.
- postmodum 63,21. 88,18. 91,5,10. 92,29. 106,1. 107,4,25. 147,16; in postmodum 209,9.
- postulare cum infin. 94,19. 110,15; cum acc. cum infin. 94,2.
- praecellentissimus *epitheton regi tributum* 82,90. 71,1. 160,22.
- praeceptio: ex praeceptione regum 62,1; regalis praeceptio 192,24.
- praeceptum = *constitutio*, *diploma regis* 180,20. 140,21. 183,16. 188,4.
- praeceptor 131,9.
- praeclera cum acc. cum infin. 41,1. 62,14. 150,18. 166,17. 107,3. 182,3. 196,20. 197,3. 214,11; cum ut 127,12; cum infin. 144,6.
- praecepitare se de arbore 181,6.
- praedicare 56,19.
- praedicatio 76,16. 129,12. 219,10.
- praefectus praetorii 46,16. 58,28.
- praenotare: signanter est titulus praenotatum 101,4.
- praepositus ecclesiae 91,14,19. 92,1,4. 107,11; xenodochii 106,12; monasterii 126,4,18. 194,7. 221,9,28.
- praescriptio temporis 8,1. 23,9. 197,18.
- praesentialiter 200,14. 206,27.
- praespicere: praesepximus decernendum 88,12.
- praesul: Domino presole 197,8,27.
- praesumere aliquid 4,23. 22,19. 31,17. 83,6,18. 41,6. 60,1. 63,4. 81,11. 93,14. 96,6; ad clericatus officium prae sumatur 4,6; nihil se clericalis monisterii prae sumuntur 19,18; praeterea saepissime cum infinitivo coniunctum.
- praesumptious 188,12. 150,30.
- praesumptor 80,17.
- praeterea = *praesertim* 78,14.
- praevasor (= pervasor?) 194,15.
- praevelare 26,5. 80,16. 132,18.
- praevenire: pontificis ignorantia praevenitur 76,14; cuiuscumque prava suggestione praeventi... consensisti 150,10.
- precatoria, praecatoria 23,7,10. 197,12,15. 203,18.
- presbytera 181,18; presbiteria 128,4.
- presbyteratus 154,7.
- presbyterium: presbyterii honor 36,20. 37,2; officium presbyteri 89,15.
- primum = *imprimis* 94,19; primum — aut 93,2.
- principaliter 106,28. 169,21. 171,27.
- priore = *potentiores* 88,3.
- privare aliqua re 4,24. 5,17. 68,5,12. 67,2. 68,18. 75,10. 77,23. 119,18. 127,37. 180,1. 188,1. 140,9,23. 158,9,15. 180,1. 187,18. 189,6. 194,6,23. 195,3,9,20,27. 197,20. 198,13,14,20. 199,7. 200,10,24,27. 203,23,28. 204,3,4,9,26. 205,37. 206,2. 212,5; ab aliqua re 37,17. 68,8. 75,12. 106,2. 107,8. 110,9. 130,10. 188,10,11. 211,13,13. 154,10.
- privigna 26,10. 68,3. 132,23,26. 144,6. 190,8; filia privignae 144,6.
- privilegium ordinandi 74,1. 89,2.
- pro *praepositio loco ablative causae aut praepositionis alicuius, qua sensus causativus exprimitur (propter, ob, de, causa)*: pro (= propter) qualibet causa 8,16; pro (= de) admissa culpa 8,14. *simil.* 3,16,17. 4,1,10,22. 5,18. 56,3 (pro desiderio = desiderio). 56,16 (pro aedificatione... et pro utilitate). 63,21. 71,9. 73,10. 74,16. etc. — pro qua re = *qua re* 60,23. 147,11. 214,12. — pro eo, quod 212,20. — pro cum dative: pro statu 217,18.

- proavus 4,8.
 probari *cum nom.* *cum infin.* 3,17. 8,6. 22,10. 28,10.
 58,8. 68,14,18. 78,8. 82,10. 91,10. 102,14. 107,25.
 108,7. 118,10. 124,30. 142,8,14. 200,7.
 procurare: do duos fratres aut de duas sorores pro-
 creantur 182,11.
procureare cum infin. 127,26. 180,25; *procurari cum*
nom. *cum infin.* 122,14
professio 4,21. 6,14. 6,19. 24,12.
prohibere alieci aliquid 24,4. 88,4. 197,11; *aliquem*
ab aliqua re 22,18; *cum acc. cum infin.* 21,11;
quod statim et de propinquis feminis prohibemus,
ne 101,18. — *prohiberi ab aliqua re* 90,28; *de*
aliqua re 93,11. 169,24.
promittere cum infin. prae.: gravioribus penitentia
afficere promittit 171,10; *penitentiam se pro sce-*
lero peccatorum agere promittat 198,17.
pronuntiare: *praeclum . . . quod mancipia ipsa valere*
pronunciaverit iusta taxacio 78,6.
prophetare 197,7.
propheticus sermo 136,24. — *prophética ministratio*
 190,26.
propositum: ut nullus clericorum . . . qui uxores in
proposito suo adcepere inhibentur 73,14; *virgines*
consecratoe seu in proposito sub devotione vi-
ventes 79,8; *viduae in proposito manentes* 79,8;
in proposito virginali manere 129,2. — *propositum*
viduitalis 129,6. *cf.* 129,23. 130,24. 130,27
(solus propositus). — *quae ad sacrum propositum*
pertinent 87,12.
proprietarium ius 28,9. 197,13.
proprius vester 150,30.
propterea: *iudex civitatis si . . . aeretecum . . . non statim*
ad regis fedem adque iustitiam propterea di-
stringendus (= d -dos) adduxerit 88,10.
proselytus: prosilius, qui advina dicitur 94,6.
protervia 159,9.
provincia: per totas Orientales adque Italicas provin-
cias 56,29.
provincia (*sc. metropolitani*) 66,27. 78,5. 88,16. 95,17.
 100,19. 108,14. 128,2. 140,1,2. 147,31. 188,22. 199,12.
 204,31.
provincialis (*sc. episcopus*) 25,6. 29,3. 74,4. 216,18 (*cf.*
comprovincialis).
psallere in ecclesia 127,1; *psallendi frequentia* 25,2;
psallendi ordo 127,6. — *psallentes* 212,16; *psallen-*
tiuum chorus 123,21. 128,7.
psalmus 127,6 *sq.*; *psalmis parare* 56,11; *psalmus CVIII.*
 134,17.
pseudochristianus: *soudochristiani* 108,8.
publicare, *quod cum indicativo* 172,4.
pullular: *virgulta quae mala pollulaverant* 124,15.
pulsare 22,2. 48,4. 108,4. 106,18.
pupilli 169,20.22.24.

quadragesimus: *quadraginta* 8,4. 87,20. 127,2. 179,21;
media quadraginta 180,16; *dies quadragesimus*
 106,16; *quadragesimalis cibus* 8,13; *quadragesimal-*
male ieiunium 87,25; *in omnibus missis seu in*
matutinis seu in quadragesimalibus 57,14; *sacri-*
ficia quadragesimali ordine caelebrari 157,15.
qualisunque v. quicunque.
qualiter = quo modo 18,10. 36,12. 82,17. 83,1. 89,7.
 91,7. 113,10. 116,12. — *nam et scripta*, *qualiter*
 (= *quibus?*) vos constituit penitentia fuisse pro-
fessus 214,14; *dent operam*, *qualiter* 106,10; *defi-*
nire, *qualiter* 36,18.

quandiu = donec 80,6. 81,8. 104,12. 187,14.
quamquam cum coniunctivo 17,22.
quamvis: *quamvis longa possessio* 91,7; *quamvis post*
longa spatia temporum 94,16.
quandoquidem = quandoque: *unde non leviter ratio-*
nem sumus quandoquidem reddituri 142,9.
quantum: *quantum* (= *ut*) *reor* 17,16; *quantum*
 (= *quam*) *longo est* 164,29; *ab ecclesia*, *quan-*
tum (= *quamdiu*) *episcopus . . . voluerit*, *suspen-*
datur 171,4. — *in quantum* = *quoad* 6,12. 17,21.
quantum . . . tantum = quantopere. *tantopere* 150,4,6.
quantusecumque v. quicunque.
quatenus = ut 154,18. — *quatenus nec = ne* 147,14.
quemadmodum spiritu, corpore quoque 165,4.
quicunque pron. indef. pro aliquis, *quis*, *quisquam*,
ullus, *quilibet* 6,1,8. 9,2. 18,2. 19,11. 22,11. 26,2.
 27,1. 28,7,12. 82,20. 88,1 (*unus quicunque*). 86,16.
 87,1,6. 41,4. 68,19. 71,19. 74,19. 77,9. 10,18. 79,22.
 80,6. 83,6,8. 89,19. 90,6,21. 91. 93,18. 94,6. 96,8,14.
 96,9. 102,7. 108,4,12,16. 104,11,16 (*alia quacumque*
persona). 104,16 (*alterius cuiuscumque ecclesiae*).
 106,19. 108. 107,26 (*qualisunque*). 122,19. 120,12.
 148,4,9. 150,10,19. 164,6,19,21. 166—160 *saepeissime*.
 188,6. 186,1 (*undecunque*). 180,9,18. 188,1,5,6 (*quali-*
cunque). 189. 198,10. 199,18,17. 200,15,19 (*quali-*
cunque). 200,22. 209,18,14 (*qualisunque*). 210,2,12.
quicunque pron. relativ. 87,8,10. 56,10 (*quantusunque*).
 57,8. 69,5. 80,8. 90,16. 91,4,9. 92,16. 94,5. 94,16 (*ubi-*
cunque). 95,4. 103,2. 107,1. 113,16. 124,5. 125,9.
 127,14,21 (*quocienscumque*). 130,18. 183,23. 184,7.
 135,1. 148,14. 159,18 (*ubiquecumque*). 180,18 (*illi qui-*
cunque). 179,24. 180,2,19 (*ille*, *quicunque*). 181,6,11.
 183,9. 187,19. 188,17. 197,27 (*ubiquecumque*). 215,23.
 216,1. 219,0.
quicunque pro unusquisque, *quisque* 71,22; *pro qui-*
dam 102,22. 108,11.
quilibet (*quislibet* 211,1) *pron. indef. saepe non dif-*
fert ab aliquis, *quicunque* 8,14. (*cf.* 9,8). 28,7.
 24,14. 32,25. 38,18. 62,10 *etc.*; *quilibet ille* 74,16.
 — *quarta tributi vel quodlibet operis sui* 114,34.
quinquagesimus: *quinquaginta* 8,4; *quinquaginta-*
miae sollemnitas 8,5; *quinquaginta* 126,21,22;
quinquagesimae festissimi dies 218,12; *quinqua-*
gensimus 87,21.
quis pron. indef. fere semper recte adhibetur (*cf.*
 66,11. 08,19); *pron. relativ.* 135,9. — *pro aliquis*
 134,60.
quisquam pro aliquis: *populus quemquam ordinan-*
dum esse cognoscat 114,16; *nec a quemquam*
 180,14. 188,4. 198,1.
quisque pro quis, *quisquam*, *aliquis*, *ullus* 4,25 (*qui-*
qui). 19,1. 87,22. 93,18. 101,8 (*quaequo*). 126,14
(quaqua ratione). 134,9 (*quaqua tameritate*). 154,7.
 158,8; *saepe recte sensu relativ* 4,12. 20,18. 21,5.
 22,14. 32,28 *etc.* — *quisquis ille* 68,12. 81,7. 107,23.
quo = ut final.: *sacro baptimate regenerentur*, *quo*
possint et honoribus . . . sacerdotalibus fungi 106,19.
quoadusque v. quoquaque.
quocirca: *quocirca haec . . . si quis* 28,14. 88,15.
quod coniunctio modo cum indicativo, modo cum
coniunctivo iuncta pro accusativo cum infinit-

- tivo:* credere, quod . . . fuerint 51,20; . . . possint et debeant 52,16; . . . incipimus 52,22; . . . fuerit 52,26. — dicere, quod . . . se mutaverint 180,16. — scriptum legitur, quod . . . mereantur 128,24. — profitari, quod . . . incipimus 52,22; — querela per-
venit, quod . . . praesumuntur 41,4. — scire, quod . . . sit b,1 (cf. b,4). 180,26. — in suspicione teneri, quod . . . manant 127,20. — *præterea usurpatum post verba:* deferre in queremoniam, ignorare, iurare, pervenire, publicare, sancire.
quod pro ut final: illud quoque, . . . quod . . . non ista caduca actione(n) . . . ecclesiastica rura con-
tingere . . . praesumunt 184,4; illud etiam . . . sancientes, quod . . . caret et . . . plectatur 159,17.
quondam: sectam, quam . . . sacrilegos quondam con-
dedit Euthicus 101,8.
quoniam: scientes quoniam 165,18.
quoque = donec 77,22. 92,6. 94,16. (quoadusque 91,12.
 189,8). 188,2,6. 190,4. 199,4.
- rationabile* videri 38,11. 41,7. 46,22. 66,15; *rationabile esse* 118,20. — *rationabiliter* 41,10,12.
reatus = *crimen* 5,18. 28,11 (reatus atrocior). 48,8 (du-
plici reatu teneris adstrictus). 89,5 (reatum agno-
scere). 90,23 (r. emendare). 128,13 (r. incurrire).
 160,14 (r. abluere). 171,21. 180,12 (reatum et pec-
atum). 187,14 (r. cognoscere et emendare).
rebaptizare 88,8,9.
recapitulatio 100,80.
recensere = deferre 116,16.
recipere se in monasteriis 82,31; iuniores lectores
secum in domo 56,9; in communione recipi 77,6.
 119,8; in hospitalitate recipere 170,7; in ecclesiis
nostras recipi 181,11. — in hospidem receptum
169,12.
recitare homilia, expositiones sanctorum patrum
66,20,21; nomen domini papae 57,9,37; lectio ad
populum recitetur 181,19.
reclamare: si invitus aut reclamans fuerit ordinatus
75,20,21; licentia reclamandi 198,2.
reclamatio: absque ulla reclamatione 76,18.
reconciliare aliquem alicui 87,16; sibi invicem 128,7;
 se alicui 123,12. 169,17.
rectores ecclesiistarum 71,18.
reddere cum part. perf. pass.: se reddere absolutum
98,18; sacerdotem . . . reddit instructum 143,6.
redemption captivorum 4,12. 107,9. 200,18. 205,21.
rehibere (= debere?): quaecumque illis stipendio-
rum . . . redebentur 80,8. (cf. Greg. Tur. 958,64).
referendarius 102,24.
regenerari sacro baptimate 166,18.
regenerator: laudantes creatorem ac regeneratorem
nostrum 166,9.
regio: ab omni regione nostra . . . abroganius 24,6.
regradare 81,11. 89,16; *ab aliqua re* 76,6. 82,9. 91,3.
 157,21. 159,26. 209,16. 212,22; *de aliqua re* 218,18.
regradatio 74,17.
regularis 7,9. 75,6. 88,12. — *regulariter* 87,13. 117,4.
 119,6.
retractare 171,18.
reicola 67,6. 184,14.
relatio 166,10; *scripta relatio* 116,22.
relaxari ab opere 8,12.
relicta = *ridua* 6,2. 26,6,10. 27,1. 68,3,4. 76,19,20. 132,19.
 23,25,26. 144,3,4. 181,20. 182,9. 190,8,9.
- reliquiae sanctorum* 26,1. 180,8; *sacrificiorum* 107,18,20.
renubere 27,1. — *renupta* 19,18. 75,8.
repagola effringere ecclesiae 199,27. 205,8.
repotere: si quis ab episcopo vel de ecclesiis . . . iure
credererit aliquid repetendum 4,18; ad vomitum
pristinum et inhibita rursus coniugia repetuisse
168,7. (cf. 68,15).
reprobus 62,14.
requietio: dies requietionis 165,20.
rescriptum iterare 106,9.
reseratio testamenti 199,27. 205,8.
restaurare 140,22.
retentatio 90,2. 108,4. — *retentatores* 156,21.
retrudari in monasterio 24,9. *simil.* 76,8. 128,9. 181,24.
 182,6.
reue esse alicui 82,6. 19,16. 88,18. (cf. 28,17. 64,13.
 88,17).
ritus Iudeicus 94,11; *canonecus* 147,17.
rogationes 8,10. 120,31.
ruralis: *rurale opus* 21,8. 82,14. 212,9.
rusticus: si rusticus aut servus 166,30.
- sabbatum:* usque in secunda sabbati in pasca 88,4;
 per sabbata 87,22; secunda, quarta et sexta sab-
bati 157,14; de die Dominicō, quod est prima
sabbati 212,7.
sacra: sine sacris aut literas 218,10.
sacramentum baptismi 52,24. 89,4. 90,17.
sacrarium 167,18.
sacrivus: arbores sacrivi 179,23.
saculares = *laici* 4,5. 9,1. 68,1. 71,19. 91,14,18. 94,17.
 102,15,17,19. 150,11. 159,2. 160,1. 168,5,23. 170,25.
 26,30. 180,16. 188,6,9,18. 188,21. 197,17. 199,1. 209,19.
 212,1. 216,10. — *saculare:* in omni modoque eo,
quod seculare est 216,7; ad *sacularia* relabi
5,14. 24,11; postposita et abiecta *secularia* 217,28.
saecculum: *saecculi leges* 26,18. 90,12; *potentes saeculi*
67,4; *actibus saeculi renuntiare* 68,11. 158,2; *pro-
positum sanctum saeculi ambitione transcedere*
107,6; *ad coniugium aut inlecebras saeculi . . . trans-
greredi* 158,19. (cf. 160,11); *voluptatibus sae-
culi . . . vacare* 160,8.
sagum 156,22.
salutarium 156,14.
sancire cum acc. cum insin. 88,1; *cum insin.:* nec
coniunct nec nuptias recte appellaro legis (= leges)
sanxorunt 171,16; *cum quod* 159,17; *persaeppe cum
particula ut.*
sanctimonialis 69,17. 124,28.
sane = vero 27,5. 80,10. 91,20. 107,8; = *igitur*
64,11.
sarcetcta 187,19; *sarchetcta* 41,12.
sauciulus: atrium *sauciolum* 171,21.
scapulao 181,1.
scarpus: *scarpa lectio* 181,18.
schola: *scola* 126,3.
scire: scientes, quoniam nostrae est auctoritatis 165,13.
scriptura = *instrumentum scriptum* 2,19. 21,4. 68,10.
 91,6 (seu verbo *ser per scripturam*). 91,10. 134,20.
 163,2. 218,4. — *sancta scriptura* 46,23. 51,10. 52,13.
 80,20. 126,8. 181,11. 189,31. 142,13. 169,20 (*sc. divina*).
scrutare: suppellectilem . . . contingere vel *scrutare*
199,28. (cf. 205,9).
sculptilia 179,25.

- se omissum in reflexivis:** corriger 4,10. 28,1. cf. 90,18. 94,18. 198,22. — excusare 19,12. cf. 81,1. 88,18. — emendare 197,19. 210,20.
- omissum in acc. cum insin. (semper corrixi)** cf. 94,1. 118,17. 216,11.
- se pro eos:** sacramenta inter se data 80,18.
- secta:** nefaria secta 101,7,9; si aut gentilis dominus fuerit aut alterius sectae 108,7.
- sectatores** 101,10. 189,12.
- secus praep.:** secus altare 128,10.
- sed et (= contra)** 91,16. (cf. iterum). — sed si (= si vero) 81,1. — licet..., sed tamen 209,12.
- segregatim solitarii...** facere 128,1.
- senior:** qui senior in ipsa parrocchia esse debet 200,3. 205,18.
- sentia (?)**: Inter sentias aut ad arbores 179,23.
- separare de aliqua re** 126,11. 180,18. 181,4. 182,10; *aliis locis semper cum praepositione ab.*
- septimana** 120,28,26. 127,3,35.
- sequens:** praevidisse sequentia 142,6.
- sequestrare** se 78,22. 158,15. 200,8. 204,18; — sequestrari *ab aliqua re* 78,19. 75,11. 118,18. 140,7. 160,14. 181,12. 187,13. 188,1. 189,3. 190,8. 195,17,27. 199,32. 204,14. 205,18. 210,22; — non solum lecto sed etiam frequentatione quotidiana debeant de uxori bus suis sequestrari 164,8.
- sequestratio** 200,8. 205,20.
- sequestratio** 78,7. 107,8. 190,11. 198,20,25. 204,9; regnum divisione aut provinciarum sequestratione(m) 188,22; sequestrationis separatione 198,28.
- sequipes:** ab earum sequipedis 101,19; nonnullus inventiri sequipedis erroris antiqui 138,10.
- serviens subest.:** clericis aut servientibus 140,30; presbyteri vel servientes sanctorum locorum 187,20.
- sexagessimum** 87,21.
- sexcuplum ... exigere** 197,10.
- sibi = ei:** Deo sibi inspirante 4,10; quae sibi sunt placa 62,25; sub concessa sibi (= eis) licentia 101,19; succedentes sibi sacerdotes 105,8. (cf. 180,10).
- sic quoque = nihilominus** 6,19.
- signanter** 101,6.
- similiter:** a beneficio similiter impio... Nestorio 101,9.
- simus corpore** 75,7.
- singillatim** 19,8. 62,4.
- siquidem:** manifesta siquidem culpa 116,12.
- sobrina, subrina** 28,3. 68,8. 76,10. 132,21,26.
- sociare alicui aliquem** 94,8. 130,23; *sibi aliquem* 6,17. 33,25. 76,11,19. 129,18. 132,16. 144,4; *se alicui* 7,18. 67,13. 26,9. 31,19. 132,21. 171,6,23; — sociati in hoc incestu adulterio potius quam coniugio 76,31. 183,12; tali ordine sociati 70,34. — *= applicare* 198,9. 208,38; *= adicere* 167,18.
- socra** 182,6.
- solutium = auxilium:** solutium dare 125,8,9,11. 126,11. 134,22. — mulierum habere solutium 101,17; quas (sc. mulieres) in solacio clericorum esse 118,23.
- solidus:** datis duodecim solidis 159,12.
- sollicitus:** ad hanc curam minus sollicitus... extitorit 4,14.
- solum:** non solum...non...sed magis 87,16. 169,6; non solum...sed 106,9; non solum...sed et 126,6; non solum...sed et...quoque 142,4; non solum *absol.* 130,17; non solum...quoniam etiam 190,28.
- solvire:** ieiunium in Domenicas ascensionis festivitate solvatur 8,12; ne cuiuslibet corpusculum diu-
- tius inhumatum negligenter interveniente salvatur 62,17.
- soror: relecta fratris, quae paene prius soror exteterat** 27,7.
- sora = pars regni** 71,12,21,23. 73,13.
- sortes sanctorum** 9,3. 180,1.
- sortilegus:** ad sortilegos respicere 180,1.
- sortiri officium** 7,14; uxores 181,8; coniugia 144,3,8.
- specialis** 19,16. 107,16. — *specialius* 218,18. — *speci-aliter* 88,4. 74,11. 87,23. 90,14. 107,16. 114,37. 159,17. 199,10. 199,8.
- species:** in quibuscumque speciebus 103,4.
- spelare:** quod si hoc spelare dispexerit 88,7; quod ex fructu vini speleratur 88,9. — *spelare, ut* 71,8. 196,27.
- spiritualiter** 60,11. 128,24.
- stigma:** anathematis stigmata feriatur 188,18.
- stipendia clericorum** 77,18. 80,8. 184,16.
- stola** 171,23.
- strena (?)**: strenas diabolicas observare 179,18.
- studere:** haec... studuimus deferendum 147,4.
- sub praep.:** sub (= cum) paenitentia professione 5,18; quae sub iureiurando finiendas sunt 70,7; sub devotione viventum (= devote) 79,8; sub (= in) praesentia 88,4,16; sub competenti ac iusto documento fuerint derelicta 90,18; sub species 92,16. 93,9. 95,16; sub promissione 92,21. 94,9; sub licentia 101,19; sub praesumptione 101,20; sub occasione utilitatis 129,21; sub (= secundum) disciplina... corrigatur 212,11.
- in formula temporis:** sub die VI. id. mensis V. 11,34. simil. 19,8. 87,39. 88,21. 41,34 etc.
- subdiaconissa** 128,6.
- subdiaconus** 78,14. 79,1. 119,7. 124,22. 125,1. 127,19,24,28. 198,4. 130,14. 154,5. 169,9. 171,5. 181,18,19,20.
- subicere cum abl. (?)**: subiecta dominatu 125,1; cf. conditione subiectus sit 8,10.
- subintroducere:** de subintroductis vero mulleribus 216,1. subitanus 158,17.
- subsistere = persistere:** in pervasionis pertinacia subsistit 93,4; *= consistere:* ut testamenta omni stabilitate subsistant 189,9.
- substitutio** 108,7.
- subtractio (= raptus)** 168,18.
- sufficiente** 96,1.
- suffocare:** quolibet morbo aut casu suffocata 64,8.
- suggerere:** dummodo vera suggerant 24,15; nullus episcoporum aliquam prius causam suggerere audeat 68,19; si quid forsitan statuendum causa suggesterit 117,18; supplex vester sanctitati vestras suggero 147,18; suggerente gloriosissimo... domino 196,18; quando nobis vestras bonitatis gratia fiduciam contulit sugerendi 196,20.
- suggestione, suggestio:** per suggestionem 71,10; plurimorum suggestione 102,21; cuius suggestione (= suggestions)... respondens 147,17; suggestio sacerdotum 150,21; importunitas vel suggestio iniqua 87,7; iusta suggestio 71,18; prava suggestio 160,10.
- super:** cautellam super iuniores suos habere 128,8; qui super hoc aliqua de gentilitate custodit 133,19; qualemcumque militia(m) aut actione(m) publica(m) super Christianos aut adpetere aut agere 190,18; si quis super (= contra) statuta canonum 194,11; iudices, qui super (= contra) auctoritatem et edicto dominico 200,25. 205,38.

superior: superioris loci clericus 22,11; cives superiores natalium 27,8; superiores personae 114,5; superior sententia 106,1; superiores canones 212,7.	pro imperfectum (perfect.) plusquamperfectum: in conuento episcoporum, qui interfuerant, se prolocos 60,21. — cui solacia exhibere debuerat 68,6. — accedit, ut... aliqui compotissent..., reliquissent 148,8.
superius = <i>supra</i> 123,1.	tenore: leviore(m) opere tenentur 114,28; pascha... ad eorum civitates omnes episcopi tenere debeant 218,12.
supernumer: superna inspiratio 28,14; ordinatio superna 142,11.	tenus: nomine tenus = nomine tantum 100,2.
superordinare 104,8.	tepiditas 188,3.
superponere 104,8.	terminare: quae... per ora omnium nostrorum terminata fuerint 165,2.
supplicare cum acc. cum infin. 5,4. 17,14. 182,18; cum ut non (pro ne) 150,30.	terminus: terminus (= terminos) figore causis 109,20; causis terminum dare 170,28. — extra finibus vel terminibus 210,9.
supra: a subdiacono et supra 73,14; a diaconatum insupra 89,4. — quod supra sacras admittetur scripturas 80,19.	terra = praedium: terras ei deputet sufficienter 95,1; = ager: in terra, vineis, mancipiis... 6,8.
surripere: ne eucumque sacerdotum supplicantum... importunitas vel suggestio iniqua (sc. ordinacionem) subripiat 37,7.	terrula: vineolas et terrulas 7,17.
suspendere a communione, officio, ecclesia vel simil. 6,16. 20,4. 88,30. 81,3. 89,14,16. 90,18. 91,18. 92,19. 94,18. 101,14,21. 102,9. 104,18. 106,11,14,28. 108,2. 115,2. 140,26. 148,19. 144,21. 158,16. 166,31. 169,7 (de ecclesia). 170,1. 171,4. 189,2,25. 190,4. 219,16. — absolute: in eodem loco .. suspendatur 88,8.	territorium: in eius episcopi, in cuius territorio sitae sunt 6,16; simil. 20,8. 119,4. — presbyter territorii alieni 20,6; qui in civitate sua (sc. episcopi) hac territorio consistunt 70,24; clerici, qui... in aliorum civitatum vel territoriis 78,20; in quibuscumque locis positas, id est sive in territoriis sive in ipsis civitatibus 78,22; votum episcopi, ad quem territorii ipsius privilegium nescitur pertinere 89,2; tam territorii sui (sc. episcopi) quam civitatis 107,18; ex ipsius civitatis Carnotinae territorii presbyter 147,7; territorium civitatis 147,29. 164,28.
suspiciari: hoc, quod de se scilicet, in aliis suspicuntur 125,27; si qui tamen Bonosiaci aut occulto heretici esse suspicuntur 197,26 (<i>sensu passivo</i>).	tertia pro tercia pars 6,10.
suspicio adversa 74,12; in suspicione teneri, quod... 197,20.	testamentum 23,16. 81,20. 140,9. 167,27. 188,6. 189,7. 199,1,27. 204,20. 205,8.
suus pro eius, saepe eodem sensu quo proprius 20,7. 20,11. 68,1. 71,28. 78,17. 78,24. 89,20. 95,6. 102,6. 105,1. 106,17. 113,20. 122,18. 126,7. 135,5. 142,18. 162,22,25. 168,3. 171,8. 209,2.	thesaurus 71,29.
tabula: aut testamento aut per tabolas cum legetome constetir absolute 82,1.	titulus i. q. caput: 2,18. 19,6. 100,21. 101,6. 118,18. 164,4. 156,2. 160,3. 162,28. — sub... titulo 90,2. 95,14. 123,17. — princeps dominus triumphorum titulus invictissimus 101,2. — abbates, presbiteros vel hos qui pro titulis deserviunt 188,12.
talis: de talibus (= de tal. rebus) 169,27.	tollerare: qui... se tollere post tertiam communionem de reicola... noluerit 134,13.
tam... quam... atque etiam 71,18; tam... quam pro et... et 8,17. 56,22. 107,7,18. 113,16,17. 114,1. 128,19,25. 124,3 etc.; pro aut... aut 190,2.	tolonarius 168,19.
tamen: qui tamen (= itidem) 73,12. — si tamen non sinita tamen si non 63,14.	tractare: impium esse tractavimus, ut 102,23. cf. 186,1. — missas tractare 181,14.
tantum: missas tantum facere non praesumat 102,10,16. 103,18; absque eius tantum voluntate 102,12. — in tantum..., donec 106,10. — nisi in his tantum ecclesias 193,22. — non aliis nisi tanto 190,6.	tradore: tradatur in coenobium 171,7.
temperamentum: id temperamenti praestitemus 84,12.	transgressor: dividorum mandatorum 88,18; canonum 43,1,5. 78,17; tamquam transgressor disciplinas 88,1.
tempus variatur: si alii defuerint et causa certe necessitatibus exoritur 5,19. — episcopus... se a communione suspedit, . . presbyter abstineatur, diaconus... ab officio cessabit 20,4. — si quis... violaverit, si quis... accipiat; si quis... duixerit; si quis... se societ 26,7. cf. 182,204. — cum... adfuisse congregatio sacerdotum et de his... decernirent 87,11. — clerici..., qui oblationes parentum retinere praesumperint aut id, quod donaverunt, crediderunt auferendum 199,1.	transire: in heresem transierunt 95,11; ad terrenas nuptias transierint 168,11; per causas transire libertorum 168,6.
tempora permulata:	tremis: per unumquemque singulos tremissis 188,12.
pro praesenti imperfectum:	trepallium, ubi rei torquentur 182,14.
presbyter... si baptizandi ordinem nesciret (= nesciat), nullatenus ordinetur 63,15. — licet melius esset (sit) 88,14.	tribulatio 32,26.
pro futuro futurum exactum:	tribulor dep.: tribulantes 32,29.
in eius, qui afuerit (= aberit) loco 88,8. — si presbyter non potuerit (= poterit) praedicare 66,19. — praesens fuerit (= erit) 88,20.	tricenarius: intra tricinaria tempora 77,19.
ubi aut ubi = ubicumque 187,1.	triduanum: ieiunium 8,11.
ubicumque v. quicumque.	trietericus: post trietericum tempus 171,20.

ullatenus = *illo modo* 187,16.
 ullus = *quis*, *quisquam* 27,12. 62,22. 70,8.
 ulterus = *in futurum*, *divitus* 70,12. 148,1,8.
 ultra *adv.*: si se rex ... ultra suspendit 82,30.
 unde = *ideo* 46,21. 51,26. 52,22. 71,17. 129,20. 107,7.
 190,32. 210,19. 210,12. — pro utilitatibus ecclesiarum, unde non leviter rationem sumus quandoquidem reddituri 142,8; in iudicio illo sedere, unde homo ad mortem tradatur 189,16.
 unanimis 187,1. 189,21. — unanimiter 87,11. 116,25,26.
 210,19. [*at unanimis*, *unanimiter* 108,17. 116,14.
 118,18. 108,30. 165,32].
 unitus: *unita subscriptio* 87,16.
 unus quicunque *v.* quicunque.
 unusquis 79,17. 100,14. 188,7 (*unaquis*).
 usque 126,21.22,23. 127,2,10. 157,14. 158,21. 194,4. 195,25.
 usque omeno anno 48,9; coelum usque 166,26; finem
 usque 170,6. — usque quo 140,26. 198,20.
 ut: *sperare*, *ut* 71,8. 190,27. — *quaecumque mancipia*
 ... *ad septa configurerint*, *ut* (= *cum?*) *per hoc credeant* 92,17.
 ut...non pro ne *in enuntiatis finalibus* 9,21. 69,22.
 71,12,17. 76,17. 77,4,7. 81,1. 107,18 etc. [*at ne recte*
 17,28,24. 18,20. 19,1. 26,16. 37,6. 56,6. 67,3. 75,8,6.
 76,13. 77,12. 108,8; *ut ne* 74,9. 76,19. etc.] *cf.* non.
 ut nullus *pro nullus* 8,6. 31,17. 78,14. 81,19. 88,6. 91,14.
 92,9. 101,18,16. 102,5,11. 103,6,14,19. 104,8,15 etc.
 [*at nullus recte* 7,16. 8,1. 20,12. 22,8. 36,19. 37,4.
 68,1,8. 68,1. 79,2. 80,18. 81,1. 82,19. 88,12. 95,6.
 104,8 etc.].
 uti *cum accus.* 7,11. 101,20. 211,16; *cum abl.* 8,14. 64,7.
 utrum vel qualiter 79,20.
 vagatio 103,8. 189,20.
 valere = *posse* 137,16. 168,28.
 — ve = — que: *gloriosissimo piissimove* 66,11.
 vel = *et* 32,28. 33,11,16. 34,18. 37,38. 57,11. 62,26. 66,27.
 68,8. 74,8. 90,24. 105,1,8. 147,4. 162,26. — *vel singulos* 17,19; *nisi vel tantum* 28,8; *vel nominare* 26,8;
 vel parum alequid 66,6; *vel semel* 122,18; *vel*
 duodecim 127,11,14; *vel deinceps* 186,6.
 vela 180,21. 181,1.
 velut: *velut scriptum est* 114,7; *iudicare velut* 92,10.
 veneranter 170,26.
 venerator *in subscriptionibus* 150,29,32,33.
 venire *in cum ablativo*: *in Aurelianensi urbe ad concilium* ... *venissimus* 73,1; *in sinodo ventum fuerit* 80,16; *in iudicio ... venire* 81,8; *in urbe Parisiis ... venissimus* 116,8; *in suburbano Parisiis*

in basilicam ... *venissemus* 196,18; *in sinodo coniunctis ventre* 219,18. — *ad* 2,10. 52,18. 89,5. 106,11.
 — *contra*: *contra tua venisse decreta* 43,7; *contra hanc constitutionem nostram venire* 105,15. — *adversum*: *adversum statuta venire* 82,8. — *de*: *de quolibet corpore venientes* 90,8; *de Christianis parentibus veniens* 94,12.

verbum: *verbum faciendo daremus presbyteris potestatum* 66,17.

versus *praep.*: *par illa*, *quae a cancellis versus altare dividitur* 128,31.

vesci *cum accus.*: *extincta vel... suffocata vescuntur* 64,8.

vespertinus: *horis praeeritis*, *id est meridianis aut vespertinis* 24,4; *ad vespertina officia*, *id est in vespertino tempore* 78,12; *sacrificia vero... vespertina* 69,31.

vetolo facere 179,18.

viaticum 28,6. 79,6. 81,17. 154,22. 158,17. 198,31. 204,19.

viatica communio 76,16.

vicanus: *vicani presbyteri* 128,34; *archipresbiteri vero vicani* 127,19; *presbyteri et diaconi ac subdiaconi vicani* 127,28.

vicarius 43,6. — *persona vicaria* 42,37.

vicis: *ad vicem... compensem* 60,30; *clericu qui... vice sua* (= *ipsi*) *ad ecclesiam venire detracunt* 63,11; *quem in vice sua praemiserit* 103,21.
 — *versus vice* 170,9.

vicus: *archepresbiter seu in vice manserit seu ad villam suam ambulaverit* 127,21.

vigilare: *oremus et vigilemus operibus sacris* 160,2.

vigilia 128,20; *vigilla paschae* 180,19; *vigilias perexpedire* 180,19.

villa 8,6. 127,22. 211,6sq. (*oraturia*, *que per villas fiunt*). — *villaris*: *in oratoriis villarebus* 25,1.

villola 69,2.

vindicare: *res detecta... in praesumtibus a ponteficiis vindicetur* 80,18; *in nobis aliorum crimina vindicentur* 148,11.

vinea 6,8. 82,14. 88,9.

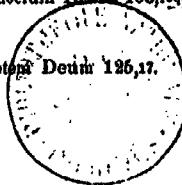
vineola 7,17. 91,10.

vocitare 24,6. 180,29.

volumen: *de sanctarum scripturarum voluminibus* 46,28; *de voluminibus librorum pauca perstringere* 131,12.

xenodochium: *xenodocium* 104,10. 105,1sq.; *exinodotia* 210,2.

zelotes: *propter zelotes Deum* 126,17.

ADDENDA ET CORRIGENDA.

p. 18, l. 14 add. comma post nostri. — p. 21, n. 4 corr.: *Vide supra* n. 1. — p. 28, l. 8 corr.: festinabunt. Alias. — p. 34, l. 30 corr.: *Origines*. — p. 45, n. 4 add. i. f.: Cf. Krusch, *Praefatio in Faustum (Auct. ant. VIII, p. LIX, n. 1)*. — p. 58, l. 16 add. littera L post '... laud.'). — p. 61, n. 3 del. signum? — p. 63, l. 37. 42 corr.: *Du Cange*. — p. 71, l. 16 leg. inobidientia. — p. 88, l. 42 add. I. post 'Kirchengesch.' — p. 89, l. 32 add. post '... Sirm.'. cf. conc. Agath. c. 7: *ecclesia revocabit*. — p. 89, n. 2 add.: conc. Agath. c. 33. — p. 91, n. 4 add. post 17: 'nobis 20'. — p. 91, n. 7 inter vv. 'vetantur' et 'clericos' add. 'inconsulto episcopo' et postea pro 'inconsulto episcopo' leg. 'praedemissio pontifice'. — p. 99, l. 29 leg. 171 pro 71. — p. 117, ad n. 25 cf. *Index nominum sub v. Tetradius*. — p. 120, l. 34 ad v. transmiserunt add. *infra*: 1) *SS. Rer. Merov. I, 161*. — p. 122, l. 23 ser. *angustia* et in appar. del. 'angustia B' et ins. 'agustia HA'. — p. 122, l. 46 leg. 19 pro 9. — p. 141 l. 23 leg. 178 pro 48'. — p. 196, l. 10 add. IV post '... mérovingiennes'. — p. 251, col. 2 leg. *vagari* pro *vagare*.